Digitized by Google

Med.g. 81-1

<3663183824001 4

<3663183824001 4

Bayer. Staatsbibliothek

117

Digitized by Google

Med. gen. 81/1 (~~82~~.

Medicina. Scripta varia illustr. 106.

Ad. Bibl. Elem. S. P. Monac: Aug. 1800

SYLLOGES

MEMORABILIUM MEDICINÆ ET MIRABILIUM NATURÆ ARCANORUM

CENTURIÆ XX.

Studio & Labore

JOANNIS RUDOLPHI CAMERARII, Phil. & Medic. Doctoris, in Imperiali Reitlinga Medici Ordinarii.

Editio altera, emendata, & quatuor Centurijs poſtumis aucta.

Ioann. Audoën. l. 3. Epigramm. 75.
In Antiquarios & Novatores.

Stulta hæc invidia eſt, cui cuncta recentia ſordent;
Invida ſtultitia eſt, cui nova ſola placent.

TUBINGÆ,
Sumptibus
JOH. GEORG. COTTÆ, Bibliopol.
Typis MARTINI ROMMEII.

Anno M DC LXXXIII.

Jul. Cæſar Scaliger, Exoter. Exercit.
de ſubtilit. 160. ſect. 3.

Suam cuiq; laudem, laborum præmium & relinquimus libenter & concedimus cumulatè, & deferimus liberaliter. Non ut quidam ignavi & ingrati facere audent, ut alienis laboribus titulos imponant ſuos. Tùm gratiam, quam debent diſsimulant ſupercilioſi, aut ejus abolent memoriam maleficiis, nè ſui nominis authoribus quippiam debuiſſe videantur. Iſti homines conſcientiam pro accuſatore, pro judice habituri ſunt poſteritatem.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

LECTORI AMICO SALVTEM.

I. P. A. W. M.

LEctor benevole & amice, pauxillum te in frontiſpicio ut remorer, æquâ mente patere. Qui Medicum, Naturæ ſpectatorem, miniſtrum & aliquando primarium Opificem, primus dixit, haud ineptè certè dixit. Spectator ſanè & ſpeculator eſt eorum omnium, quæ in Macrocoſmo & Microcoſmo. Speculatur Aſtra, miratur horum lumina, magnitudinem & altitudinẽ, anxiè obſervat curſus & periodos, inveſtigat vim & energiam. Cui fini? Hominum ut miniſtret Naturæ. Futurarum quippe aëris mutationum, quibus obnoxii ſumus, prænuncius & augur, unde quilibet ſani corporis tutelam, ægri remedium hauriat, jam pridem præmonet. Ex Macrocoſmi & Microcoſmi cœleſti planè harmoniâ Geneſes eruit & extruit. Cui uſui? Hominum naturæ ut miniſtret. Hinc enim inclinatio in morbos, eorumque pro præſenti habitu

& ſtatu exitus, cui ſi ex proximis cauſis calcu-
lus, quid facto vel omiſſo ſit opus, evidentius
habetur. Idem Lunæ motus accuratâ indagi-
ne notat. Quâ mente? Naturæ ut miniſtret.
Etenim Lunâ ſilente, ſilet, naturam Pharma-
cis non fatigat: Quibus illa blandâ facie arri-
det, maturè ſolatur; ad humorum incremen-
tum vel decrementum prudenter phalanges
medicas armat, inſtruit, adornat. Per aërem è
cœlo mente delapſus, quæ ſenſui magis obvia
perveſtigat, quid Auſter, quid Boreas, quid aë-
ris peſtilens miaſma moliatur, ut Naturæ mini-
ſtret, ſtudiosè inquirit, mala præcavet, impedit,
avertit. Marinos Euripos, exundationes, flu-
mina, ſtagna, lacus, rivulos omnes, ceu Delius
quidam, pernatat, lutoſam illuviem, naturæ ne
obſit, Pharmacis exhaurit; è cancris, piſcibus,
conchiliis, & horum fœtibus, Myrothecium,
pro abigendis Naturæ hoſtibus, exornat. Nec
ipſis terræ viſceribus parcit, in penitiſſima ho-
rum ſeſe abſcondit, ut, quid inde naturæ ſit ex
uſu, in apricum proferat. Gemmarum, auri, cal-
chanthi, ſuccini, & aliorum vim intus ſcintil-
lantem elicit, & hiſce veluti Promethei igni-
bus, favillas nativi caloris, vix ab attritu mican-
tes, luculenter in omnem humani morbi ſtipu-
lam inflammat. Pari ardore terræ ſuperficiem
perreptat, montium cacumina ſcandit, omnes
mun-

mundi angulos excutit,&quicquid è polydædala ſtirpiũ aut animaliũ varietate poteſt,id omne in uſum naturæ humanæ, ſummo animi & virium conamine confert & impendit, Ipſi denique Microcoſmo, quid in eo perſcrutando, ſecundum, quid præter, vel, ſi vis etiam, quid contra naturam, inſit, quantus, quantus totus immerſus eſt, nativus & non agyrta Medicus.

Hiſce proinde tàm arduis ſtudiis (nec enim, ut ephemeron, unâ nocte aut die naſcuntur aut creantur veri Medici) quà contemplando, quà praxin exercendo, veluti ſacramento addicti, haud exiguum operæ precium facere mihi videntur, qui præter auguſta venerandæ antiquitatis monumenta, etiam recentiorum probatæ monetæ Autorum ſcriptis inſident, & ex his, veluti apes ex variis floſculis, non minus utilem, quàm palato exceptum extruendi mellificii ſuccum prolectant.

Plurima veterum ſunt nobis incognita, linum ἄσβεϛον, Mauſolæum, Solis Coloſſus & ſexcenta alia; nec minora numero & opere patrum noſtrorum & noſtra vidit ætas, Typos, Bombardas, Cylindrum Opticum, & multa talia, veteribus ne per ſomnium quidem notata. Idem in foro Medico eſt. Multa ſubinde in ſtirpibus & aliis, quæ uſui Medico famulantur, notantur effecta; plurimæ antiquis incognitæ, ex omnis generis

terræ naſcentibus eruuntur & uſu probantur vires, quæ veteres in admirationem rapiant. Hujusmodi obſervationum, ex aſſiduâ Auctorum lectione cento & faſciculus hic eſt; quem ſi exiguum habere cenſes ex laboris tenuitate, non faſtidies fortaſſis Auctorum, qui exquiſitâ & perpolitâ ſuâ hiſce floſculis ornare non dubitarunt, gravitate, vel aliorum exemplo. Nam quod Mizaldo, Schenckio, & aliis in hoc genere, haud citra gratiam licuit, cur aliis minùs licitum ſit, non intelligo. Niſi fortè plus licitum cenſeas illis, qui quod temporis nacti ſunt à præciſis horarum per ſtudia ſegmentis, id omne in aniles fabulas, lites inutiles, quandoque item ſatis futiles, in aleam, chartas, choreas, ſcyphos & cum his ſcurriles diaboliſmos impendunt, abliguriunt, conſumunt; quàm qui, ex conceptâ diurnâ nocturnâque laborum & ſudorum in praxi nauſeâ, operæ quippiam, velut obſonii & oblectamenti nomine, in colligendis hujusmodi, tàm amœnè fragrantibus floſculis elocant, firmant, evulgant.

Fallor? an audio te ridentem & dicentem?
—— pueri puerilia tractant;

ajo viciſſim: aut puer, aut puero ſimilis, quiſquis es, vetus illud: nihil parvum, nihil contemne; haud noſti? Tu, quem Imperatoriâ

Maje-

Majeſtate Imperatorum nullus hactenus aſſe-cutus eſt, Salomonem, quòd à Cedro ad hyſopi uſque (at quàm vilis plantulæ!) naturam, divinæ ſapientiæ radiis inveſtigandam penetrârit, puerum dixeris? En! Mithridates, Ponti & Bithyniæ Rex, inter ſuæ compoſitionis, quam ex nomine celebramus efficaciſſimam, pretioſa & arcana, Fœniculum, Petroſelinum; Roſas, quæ nobis ex vulgi familiâ ſunt, haud quaquam ſusque deque habuit. Nec Dioſcorides, Mathiolus, Tabernæmontanus, Bauhinus, & quicunque ſunt in hoc genere poſteriores, vel abjectiſſimum graminis germen calamo prætereundum ſibi cenſuerunt. At quo fine? haud pueriliter, opinor, arbitrati omnes: multas eſſe plantas, quæ dum pedibus conculcantur, *nî* contemtui fuiſſent, mortem ab homine avertiſſe poterant. Jam, quid Homeri eſt Batrachomiomachia? quid Roterodami Stultitia? quid Virgilii Culex? Entis Moroſophia? Pirckaimeri Podagra? num pueritia? Scilicet! pueritia eſt, à puero ſapientum ſcriptis, dictis & factis non aſſueſſe. Atque adeo, ut nihil hîc cibi ſit, animi certè condimentum eſt plurimum. Flore Tunicæ, Roſis, violis, qui ſeorſim delectatur, ex faſciculo fragrantium omnis generis floſculorum, etiam neglectim, ſine aureo, vel ſericeo adornamento, coactorum, nauſeam

vix concipit. Sunt, qui non niſi Elephantes ob molem admirentur; at Plinio, vel muſca majori admirationi eſt, cujus anatomen ne peritiſſimus quidem Anatomicus tentare auſit, ut exquiſita motûs, guſtatûs & alia, quibus inſectum hoc ingerit, digerit, egerit, inſtrumenta, mente ſaltem concipiat, taceo, ut ea oculis cernenda vel manibus palpanda ſubjiciat. At verò nec merum hîc opus eſt, ſine operæ precio.

Te intuere, mi Homo, & Delphicum illud, γνῶθι σεαυτὸν, quà vitam, quà ſtructuram contemplare, unico ictu oculi cernes Paulinum hoc: Inviſibilia Dei, creatione mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus potentia & divinitas; ipſiſſimâ veritate eſſe verius. Id hâc in Sylloge habes. Evolve modò, perpende, ſcrutare. Homo es? annon ipſius Dei imago, & velut terreſtris Deus es? Dei profectò plaſma es, tùm corporis opificio, plusquam admirando, in baſi & columnis, in formâ nec pictâ, nec fictâ: tùm Anima, Deo & angelis proxima, nomine, origine, viribus, & quæ huc pertinent, aliis. Homo es? Annon totus μικρόκοσμος es, punctum centrale omniũ inferiorum, & Idæa ſuperiorum? fulgent in teipſo Stellarum fixarum & vagarum lampades, Lunæ, Solis ignes, radii,

Ad Rom. c. 1. v. 20.

radii, motus, ortus, occaſus, & polydædalæ impreſſiones. In te, velut centro, Mineralia, Metallica, Vegetabilia & Animalia ſunt omnia. Habes in te uno Angelicæ, cœleſtis & ſublunaris naturæ harmoniam auream. Quas non dico Stellas, Planetas? quæ Elementa? quæ Meteora? quos ignes? quos ventorum turbines? quos imbres? quæ maria? quos terræmotus? & quæ non totius Phyſices principia? Atque hæc in te omnia. Extra te, ſolas intuere ſtirpes & Creatoris tui omnipotentiam, ſapientiam, providentiam & Majeſtatem infinitam, in hoc ſolo Naturæ ſpeculo videbis exactiſſimam, ſplendidiſſimam. Et erit, ut omnium dicas:

præſentemq; Deum qualibet herba refert;

aſpice obſecro, illam Roſam, albam, rubram, purpuream, Damaſcenam, Præneſtinam; illam violam, puniceam, planam, plenam, luteam, tricolorem S. S. Trinitatis indicem; illam Anemonen flore violaceo, coccineo, ſanguineo, ſuaverubente, polyphyllo coccineo, mediolutco, medio-purpuraſcente. Hanc Tulipam albam, luteam, purpuream, coccineam, flammeam, Perſicam, Cretenſem, Bononienſem: hunc Hyacinthum ſtellatum Aquitanicum cœruleum, ſtellatum Hiſpanicum album, Orientalem latifolium cæruleum, purpuraſcentem,

expallido purpureum, pleno vel gemino flore ſubvireſcentem; hanc Coronam Imperialem; hanc Fritillariam purpuream, albam, luteam, rubris punctis maculoſam.

Et quid te moror amplius? vel millies millenas plantarum habes ſpecies, colores, odores, ſapores; quibus color ocellus eſt; odor aura cœleſtis; melleus ſapor; vires divinæ, admirandæ; majeſtas tanta, quanta ne Salomonis unquam fuit. Neque veſtitum ſaltem & externum ſplendorem hîc ſpectandum habebis, invenies internam plantarum formam, in earundem cineribus & ſalibus redivivam, ſtupendum planè reſurrectionis noſtræ myſterium. Dixeris autem hoc omne abſque numine? aut negaris cum Atheis, Divinæ præſentiæ atque omnipotentiæ plena eſſe omnia? procul igitur eſto execranda Moroſophiſtarum de corde hominis feneſtrato, de nuditate, de Atomorum fortuitâ compage, in Deum & Naturam injuria.

Et hæc Schola Theologica eſt. De Medicâ, cui tota primitus hæc Sylloge dicata eſt, quid multis? Audin' rem,& ipſam de ſe loquentem? Medicinæ Autorem cum Syracide agnoſcis hîc, Jehovam illum Altiſſimũ, omnium dierum Antiquiſſimum; cultores ipſum JESUM Salvatorem, Angelos, Sanctos, Imperatores, Reges,

Ma-

Magnates, propriis nominibus inſignitos: Incunabula, ſagacitatem Animalium nativam, quâ Capræ Cretenſes ope Dictamni ſagittas excutiunt; Serpentes ex fœniculo viſum acuunt; eundem pullis Chelidonia reſtituit; Lacerta uſu Galegæ ictus viperæ lethales eludit, Ibis roſtro, ceu clyſtere alvum eluit; Hippopotamus ſibi ipſi venam ſecat & ſanguinem exhaurit. Cui verò illa uſui? Salutem quò præſentem tuearis, amiſſam ut recuperes. Ita Scordium, Plantago, Caphura peſti; Tabacum, Lapis Bufonius, Sales viperini venenis; Elephantiaſi vipera; Epilepſiæ Pœonia, Ruta; Thoracis Apoſtemati Scabioſa; Diſpnææ Aſelli, & alia aliis peculiari Naturæ vi conſecrata ſunt. Eſt & à foris, quod Medicina ſit uſui; præter honores nempe, nomen & amores, ipſa præmia. Julius Cæſar Medicos civitate Romanâ; Darius Damociden mensâ Regiâ; Hippocratem Herculis honorib. Græcia, dignos cenſuerunt. Eraſiſtratus ſexaginta millia aureorum à Ptolomæo nactus eſt. Thaddæus Florentinus cum peregrè proficiſceretur, aureos quotidie quinquaginta accipiebat. Stertinius quingentis ſeſtertiis annuis contentus eſſe, citra exprobrationem vix potuit, cùm ex urbis quæſtu plus acciperet. Ludovicus XI. Galliarum Rex, quot aureos menſtruos Medico de-

Heurn. de mod. ſtud. Med. c. 1.

derit, Cominæus oſtendit. Verùm hæc tanti non ſunt, quin illud prævalere debeat: Salus ægroti ſuprema lex eſto. Sed tamen, quo loco antiquitus Medicina fuerit, in confeſſo eſt. Audi Sapientem: nihil tam precioſum, quo permutari poſſit Animus eruditus. Proinde, vis Medicus dici? ornes te pietate, doctrinâ, morum elegantiâ, induſtriâ. Memineris officii, ut ex methodo citò, tutò, jucundè cures; ut ſis naturæ ſpectator induſtrius, & Simia ejus, felix imitator, quandoque item primarius opifex. Nec eſt, quod à vulgi opinione pendeas. Qui Medicis tritum illud: Medicè vivere, eſt peſſimè vivere, ogganniunt, vel in ipſo aditu diſcent: Medicè vivere eſſe optimè vivere, medicè, hoc eſt, modicè ad mediocritatis normam. Medicus quippe inter naturam labantem & morbum triumphantem quaſi medius, ad medium in victu, mediocritatem ſcilicet morbo & naturæ convenientem; ad medium in morbis, concinnam ſcilicet ex lege naturæ partium omnium & humorum συμμετρίαν, corpus noſtrum ducit, trahit, impellit. Empiricos qui mirantur, perſpectis veri Medici attributis, illos admirari & amplecti forte deſinent. Deſinant verò & faceſſant iſti ipſi Empeirici, Medicaſtri, Mulo- & Pſeudomedici, medicantium Catharmata, Nebulonum portenta, Sutorii ab uno calopodio. Libelliſtæ,

ſtæ, Aſinarii, Impoſtores torquati, Theriacales, Monetarii omnes, nefario auſu hominem, Imaginem Dei, corrumpentes. Deſinant, inquam, & faceſſant ad Garamantes & Indos. Quos autem Titan è meliore luto finxit naturæ indagatores induſtrios, invenient hîc, in quo acumen ingenii exerceant; quoad viſum, in modo videndi, in uſu perſpicilliorum & opticorum inſtrumentorum, in coloribus lipothymicorum; in ſcintillis felium, Leonum, Leopardorum; quoad Auditum, in modo audiendi Surdaſtrorum oris beneficio, in ſonis harmonicis muſices, ſcuticarum item, campanarum tonitrui; quoad Aerem, quâ vi ſuffocet confertus, quâ penetret ipſos lateres & ſudores moveat: unde per Auſtrum καρυβάρειαν accerſat, per Aquilonem glaciem fabricet, fatuos ignes concipiat, calorem per antiperiſtaſin concitet: quoad Metallica, in modo generationis metallorum, in auro ardente, in factitio, in Spiritus Vitrioli & olei tartari antipathia, in olei Vitrioli parandi modo, vi & uſu & ſimilibus, quorum excutiendorum campum hic nanciſcetur Phyſicus ampliſſimum, jucundiſſimum, amæniſſimum & plus quàm Elyſium.

Nec minus Politicos hic, quàm appoſitè interdum ex unius ſtirpis proprietate, in legationibus obeundis, res maximi momenti expedian-

tur,

tur, ad quas vel ipſum orationis flumen vix ſufficerit, Baſilica herbula commonefaciet.

Duces belli, haud infrequenter herbarum ope, cùm armorum vi non licuiſſet, maximas Victorias fuiſſe conſecutos, ut non temerè mireris, Mandragora, Solanum hypnoticum & helleborus hic depicta, facient. Ficus omnem dulcedinem à ſtipite, tanquam parente trahunt, qui ob id expers dulcedinis eſt: ſed iidem utero maximè utiles, luculento naturæ documento liberos admonent, dulcedinem bonorum à ſtipite hauſtorum, ex lege τοῦ ἀντιπελαργεῖν, in matricem genuinam eſſe transfundendam. Succinum, & Magnes, confuſis ferri & palearum invicem ſegminibus, dum id, quod ex lege Naturæ proprium eſt attrahunt, propriis contentos, ab alienis nos abſtinere jubent.

Paraſitorum os impudens, ut obſtruendum ſit, joco lepidiſſimo Solanum te majus admonebit. Sed quorſum hæc ita ſeriatim: nihil hîc, quod non volupe, quod non ex uſu ſit, ſive ad vitam, ſive ad mores. Sed & Silex hîc eſt, attritu animi candidi ſcintillam, quæ oblectet, quæ proſit, elicies. Carbones & Crabrones atros, mecum ut ſpero, nil moraberis. Vive, vale, fave, Lector benevole, animitùs precor.

ME-

METRA IN PRIORI EDITIONE SPARSIM CENTURIIS ADDITA.

Viro Clariſſimo, Filio Cariſſimo,

DN. D. JOHANNI RUDOLPHO CAMERARIO, Reipubl. Reitlingenſis Medico Ordinario.

Ad Centur. 4. prior.

UTile cum dulci; factis vox conſona, recti
Conſcia mens, punctum temporis omne ferunt.
Hîc rectum dulci ſociatur & utile; verùm
Acta probant variis conglomerata modis.
Ergò Theonino rodat cur digna laboris
Præmia dente, nihil livor habebit iners.

Ad Centur. 5.

MActe iſta virtute, Vir Inclute, ſic Tua ſiſtet
Te bona Fama ſolo, Te pia Fama polo.

Ad Centur. 11.

QVem CAMERARIADVM dicam te? FILIVS an ſis
Magnus ALEXANDRI? num PATER Ipſe? latet.

At

At neque Tu latuiſſe potes, Pater ipſe nec; auſim
Dicere: in æquali eſt Natus & ipſe Pater.
Hic pius æternâ reſerarat laude coruſcam
Phœbea Praxi nocte dieq́ domum;
Tu calamo reſeras arcana Sacraria. Quid ni
Æquâ lance ſies Natus & Ipſe Pater.
O CAMERARIADUM Decus! O verè aurea clavis
Quæ ſic ad Medicas atria pandit opes.

Ad Centur. 13.

HErculeos, (næ!) Tu, per myſtica ſacra, labores
Felici exantlas nocte dieq́ manu.
Poſthuma Fama Tibi hinc monumenta æterna miniſtrat,
Quæ venit ex merito Gloria, vera venit.

Applauſus Paterno affecto ſic effuſus

à

JOHANNE PLACHETIO, Medicinæ Doctore, primùm Aulæ Württembergicæ Medico, nunc in Illuſtri Academia Tubingenſi Profeſſore Ordinario.

HEN-

HENRICI HERMANNI,
Reipublic. Reitlingenſis Advocati & Syndici Epigramma.

Morborum domitor CAMERARI, Aſclepia proles;
Quem labor immemorem non ſinit eſſe ſui.
Seu tibi per cœli convexa meare lubido eſt:
Seu Medicas ægris adplicuiſſe manus:
Seu quicquid doctis gratum acceptumq́ palatis,
Mirandum omnigena promis ab hiſtoriâ;
Omne meres punctum, nec jam præconia poſcunt
Laus ſua queis propria eſt & ſtabilita fides.
Macte hoc propoſito! hoc Medicorum ſpernere vulgus
(Si Medicos fas eſt dicere) ne dubita.
Vna quibus curæ eſt curatio, protenus omnem
E ventre atque extis pellere congeriem:
Adfecta & ſincera ſimul diſcrimine nullo:
Cumq́ inteſtinis ejicere ipſam animam.
O mihi laudandi poſtica per ora Magiſtri!
O ore & linguâ dignum opus Artificum!
Naturæ quicunq́ ſagax myſteria verſat;
Cauſſarum callet qui penetrare ſinus:

Qui CITÒ, *qui* TUTÒ, *&* JUCUNDE *commodat agro;*
Hic MEDICUS *vitæ eſt, atq; necis* MEDIUS.

NAturæ arcanam Cameram ſcrutando recludens
Dum ſic lectorem dogmata mira doces.
Iure annon Doctor Camerarius appellaris?
Nonne tuo mirè nomine digna facis?

MICHAEL BERINGER, U.J.D.
Linguæ Hebraicæ Profeſſor emeritus, Tubingæ.

Ad Centur. 4. prior.

TE, RODOLFE, *ſinus Naturæ admiſit in omnes,*
Et dedit ingenii pandere clave tui.
Quicquid in arcana MIRUM *&* MEMORABILE *capsâ*
Illa adeò rerum dædala mater habet.
Et miremur adhuc PHYSICÆ CAMERARIUS AULÆ,
Si fama æterno diceris elogio?

Ad

Ad Centur. 11.

MIRA *Dei manus eſt, quæ nobile totius orbis*
Ex nihilo quondam dædala ſtruxit opus.
Et MEMORANDA DEI *manus eſt, quæ pluri-*
ma rerum.
Natura arcanis abdidit in latebris.
Quarum nos ruditas, inſcitiaq́ alta teneret,
Si noſtra hæc clauſas mater haberet opes.
Hinc Myſtas habet illa ſuos, induſtria quorum
Ardet in abſtruſos ſe penetrare ſinus.
Et clave ingenii reſerare, Ens entium in Vno
Deſcripſit MUNDI *quæ memoranda* LIBRO.
Illorum Rudolphe loco te principe pono,
Quem vocat indigetem dia Minerva ſuum.
Nam DIVINA MANUS *quod condidit, eruit*
omne
Hoc Tua MIRA MANUS, *&* MEMO-
RANDA MANUS.

Ad Zoilum.

A*Vt limos averte oculos, aut comprime linguam,*
Aut par, aut melius, Zoile profer opus.

Ad Centur. 12.

Q*Væ ſtultus carpit, Sapiens probat, elige Mome,*
Hujus an illius nomen habere velis?

JOHANNES MARTINUS RAU-
SCHER, Academiæ Tubingenſis
P.P.

In Centurias omnes

Med. Exc.

JOANNIS RUDOLPHI CAMERARII &c.

EPIGRAMMA.

Iſtos ſi Medici ſequerentur ubiq; libellos:
Nî veſpillo fame, vix moreretur homo.

f.

16. Martii 1629.

M. FRID. HERM. FLAYDER. P.

NVnc oculis tandem uſurpo, quæ nulla ſilere
Debet anus, ſemper publica fama loqui.
Haut errem, craſſo qui vivo ſub aere, dixim:
Hic, qui Mizaldi filum imitetur, erit.
Excepto hoc: hic verius, ille licentius; hic &
Sepoſitis nugis aptius, ille minus.

Obſervant. ergò

JOHAN. SEBASTIAN. WIELANDUS Poëta Matthia-Cæſareus.

JOAN.

JOAN. RUDOLPHI CAMERARII, MED. D.

MEMORABILIUM MEDICINÆ, ET MIRABILIUM NATURÆ ARCANORUM,

CENTURIÆ I.

Particula I.

MEDICINAM dari, reſolutione ex actionibus ad habitum, deducitur.

SOphiſtæ Herculem apud Spartanos laudanti occlamavit Archidamus, vel quis alius: ecquis verò illum vituperat. Nobis verò an MEDICINA detur inquirentibus, metuendum id non erit, cum Hippocrates *(a)* quoque eandem peculiari commentario, contra calumniatores ſui temporis defendere voluerit: neque deſint noſtrâ ætate homines, qui propter diverſitatem opinionum, imaginatione tantùm ipſam ſtare, veritatis nihil ſubeſſe exiſtiment. Ipſius autem Medicinæ eſſentiam, hoc eſt, quod talis habitus, in intellectum humanum cadat, reſolutione deducimus, ex actionibus ad habitum argumentatione ductâ, cum ſi ἐνέργειαν extra intellectum dari conſiterit, ἕξιν ejusdem, intra hominis intellectum, vel actu, vel potentiâ quoq; dari, neceſſariò inferri poſſit.

a) *lib. de Arte.*

II.
Idem, ſenſu Brutorum, & ratione hominum ſtabilitur.

Id, quod Naturæ ductu, Bruta etiam cognoſcunt, quodque conſtanti obſervatione ii, qui inter Homines, propter ſenſuum integritatem, & ingenii acumen primas ſibi vendicant, verè eſſe deprehenderunt, illud ſecundùm ſenſum ſimul & ſecundùm rationem dari neceſſarium eſt: ut quicunque hoc negare velit, ἢ αἰσθήσεως ἢ κολάσεως indigeat, & propter hanc ſuam ſtupiditatem, vel petulantiam dignus ſit, qui tunc maximè, cum ægrotat, neminem habeat, cujus opem Medicam experiatur.

Atqui Medicationum, vel actionum Medicarum Exempla Naturæ ductu, bruta etiam cognoſcunt, & homines conſtanti obſervatione deprehenderunt.

Ergò Medicationum & Actionum Medicarum Exempla, ſecundùm ſenſum ſimul & ſecundùm rationem dari neceſſarium eſt.

III.
Idipſum ex Actionum Medicarum certis cauſis eruitur.

Quarum actionum Exempla certa ſunt, earundem certas quoque causas dari neceſſe eſt.

Atqui actionum Medicarum Exempla certa ſunt, per concluſionem præcedentis ratiocinationis.

Ergò actionum Medicarum certæ etiam erunt cauſæ.

IV.
Ex habitu, per cauſas actionum Medicarum, ad Medicinæ eſſentiam recurritur.

Jam

Jam, quarumcunque actionum certæ ſunt cauſæ, earundem cauſarum juſta cognitio, in animo cognoſcentis, habitum quendam gignit, juxta cujus præſcriptum ſimiles actiones is exercere poſſit.

At omni actionum medicarum certæ ſunt cauſæ.

Ergò actionum Medicarum cauſarum juſta cognitio, in animo cognoſcentis, habitum quendam gignit, juxta cujus præſcriptum ſimiles actiones is exercere poſſit.

Zuvinger. lib. 1. phyſiol. c. 4. Döring. de Medic. l. 1. part. 1. ſect. 1. c. 2.

V.

Medicinæ primordia, ex Naturæ ductu loquuntur.

1. *Capræ Cretenſes, ope Dictamni, ſagittas excutientes.*

In Cretà Inſulâ, Capras Sylveſtres, ſagittâ transfixas, *Dictamnum* herbam quærere ajunt: *(a)* hoc enim ſpicula è corpore ejici: & legitur idem apud Virgilium: *(b)*

Hic Venus indigno Nati concuſſa dolore
Dictamnum Genetrix, Creteâ carpit ab Idâ,
Puberibus caulem foliis & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita Capris
Gramina; cum tergo volucres hæſere ſagittæ &c.

Plutarchus: *(c)* Quis capris Cretenſibus præcepit, ut ſagittis ictæ, Dictamnum quærant, quo comeſto cuſpides extrahunt? Plinius, *(d)* idem etiam Cervos facere affirmat. Unde etiamnum Dictamno utimur in Medicina, ad infixa ejicienda.

 a) *Ari-*

a) *Ariſtot. l. 9. de hiſt. an. c. 6. Cicero l. 2. de nat. Deor.* b) *l. 12. Æneid.* c) *in Gryllo* d) *l. 8. c. 28.*

VI.

2. *Hippopotamus Venæ Sectionis Autor.*

Hippopotamus (eſt illud animal in Nilo) aſſiduâ ſatietate obæſus, exit in littus, recentes arundinum cæſuras perſpeculatus, atque ubi acutiſſimum videt ſtipitem, imprimens corpus, venam quandam in crure vulnerat, atque ita profluvio ſanguinis, morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rurſus obducit.

Jul. Solin. c. 45. Plin. l. 8. c. 26.

VII.

3. *Ibes Ægyptia Clyſterum inventrix.*

Ibes Ciconiæ haud diſſimilis in Ægypto avis (& ipſa quoque ſerpentum pernicies) clyſterum uſum hominibus intulit: dum enim illi non ex officio reſpondet alvus, roſtro aquâ marinâ repleto, longanonem proluit.

Plutarch. lib. utr. anim. plus rat. hab. Plin. l. 8. c. 27. Heurnius l. 1. M. c. 10. Gal. de Ven. ſect. contr. Eraſiſtr. & in præfat. Introduct.

VIII.

4. *Serpens ex fœniculo ſenectam exuens, & viſum acuens.*

Anguis obductam ſitu hyemali membranam corporis, fœniculi ſucco exuit, nitidusque vernat, Viſu obſcurato, dum hybernat in cubilibus, aciem reficit confrictu ejusdem herbæ, tenuantis perſcalpentisque obnatam oculis caligantibus pelliculam. *(a)* Scilicet hinc intellectum eſt, hominum quoque caliginem præcipuè eo relevari. *(b)*

a) *Sal.*

a) *Sal. Albert. in orat. de herb. cognit.* b) *Plin. l. 20. c. 23.*

IX.

5. *Lacerta, eſu Galegæ, ictus viperæ lethales eludens, eâdemq́ʒ ſpoliatâ, moriens.*

Senex quidam, quondam circa fluminis ripam deambulans, forte fortunâ videns lacertam, cum viperâ dimicantem, humi ſeſe proſtravit, ut pugnam aptiùs, beſtiis non animadvertentibus, ſpecularetur. Lacerta, utpote viribus infirmior, ictu validisſimo, à ſerpente ſauciatur, adeò ut moribunda pedibus ceſpitaret: verùm paululum ad ſe rediens, per gramen longiuſculum, viperâ non vidente, lacerta repſit, per ripam fluminis, ad herbam quandam, in proximo ibi creſcentem, quâ equidem devoratâ, vires ex tempore priſtinas recuperavit, atque denuò ad viperam ſe convertens, eandem non aliter, quam antea adoritur, ſed vulneratur rurſus à viperâ, ictu non minus lethali, ut priùs. Mox lacerta denuò ad hanc herbam digreditur, ut viribus recuperatis atque refectis, cum hoſte capitali rurſum congrederetur. Sed fruſtra: eodem enim modo, utpote viperâ longè inferior, quo antea excipitur. Animadvertens autem Senex, non minùs herbam ipſam, quàm pugnam, demirabatur & ut periculum faceret, utrum herba tales vires occultas & ſublatentes in ſe complecteretur, eandem clanculo, dum lacerta iterum cum vipera pugnaret, radicitus evellit. Lacerta denuò ſaucia, ad herbam redit, quàm cum in loco conſueto non inveniret, ſtatim occubuit, atque expiravit. Senex verò hujus herbæ vim expertus, Medicis, ea quæ viderat, narravit: eſt ea

non ſolùm Bononiæ, verùm etiam in Italiæ Officinis ſatis nota, contra venenum, vermes & peſtem celebratur, fortè Veteribus incognita: nonnulli Galegam (Itali Graligam vel Gralægam) appellant, cujus fit mentio in Pandectis, ſub finem.

Foreſt. de incert. Urin. jud. l. 2. c. 5.

X.

6. *Canis ex herbâ Canariâ vomituriens.*

Invenerunt Canes χολεριῶντες Canariam, quâ faſtidium ex infeſtante cholerâ deducunt, nauſeamque reſtringunt. *(a)* Neque nobis ignotam vorant herbam, ut ait Plinius: *(b)* ſed quamcunque etiam oblongiorem, ut Phalarin & lolium murinum, & ipſam quoque ſegetem, etiam præſente homine: non vorant autem, niſi vomitus ciendi causâ. *(c)*

a) *Ariſtot. de hiſt anim. l. 8. c. 5. l 9. c. 6. Gal. introd. c. 1. & l. de Ven ſect. adv. Eraſ. c. 6.* b) *l. 29. c. 4.* c) *Scaliger in comm. Ariſt. de hiſt. anim. p. 734. & 1023.*

XI.

7. *Chelidonia ſui nominis herba, viſum pullis reddens.*

Hirundines invenêre herbam Chelidoniam, hâc enim oculis pullorum in nido reſtituunt viſum, ut quidam volunt, etiam erutis oculis. Hoc tamen C. Celſus *(a)* naturæ ejus avis, non herbæ aſſignat. Unde etiam locus fabulæ factus eſt, aut per parentes, aut id herbâ Chelidoniâ reſtitui, quod per ſe ſaneſcit.

a) *de re Med. l. 6. c. 6.*

XII.

8. *Capra ſpinis catarrhactam ſibi detrahens.*

Decutiendarum oculo catarrhactarum inventio

Ga-

Capræ accepta ferenda eſt, quæ fortuito ad ſpinoſas frutices alliſu, obſtruentem lumini ſuo catarrhactam dejecit, ſicque viſum recepit.

Fr. Tidiceus l. 2. de microcoſm. p. 509.

XIII.

9. *Aſplene pecorum, in Cretâ inventum.*

In Cretâ Inſulâ prope Cortynam, vix conſpicuos lienes habent pecora; cujus rei cauſam rimati Medici, comperêre, iſthic ſcilicet loci enaſci herbam, quæ pecorum lienes imminuat: atque hinc lienoſis curandis medicamentũ excogitatum, quod à re, Aſplenon dicunt.

Jeſſen. adminiſtr. anat. 3. p. 48. b.

XIV.

10. *Fons Nephrocatharticus, à bobus inventus.*

In Regienſi agro, apud Caſtellum, Brandula vulgò vocatum, eſt fons Aquæ Medicatæ frigidæ, cujus aqua ſcatet pulcerrima, habet neſcio, quem ſaporem falſum, ſed illum minimum, vixque perceptibilem, ea aqua bobus gratiſſima. An. 1488. cœpit, ineunte æſtate, inter boves graſſari talis Epidemia, ut omnes boves mingerent ſanguinem, & omnes illi boves, qui bibiſſent, vel biberant iſtam aquam, ſanabantur: aliorum autem locorum boves, quibus non erat data facultas bibendi, moriebantur. Quod ubi obſervatum, omnes finitimorum locorum paſtores, ſuos boves, ad illam aquam duxerunt. Tandem res à bobus, ad homines devenit, & cum quidam paterentur circa veſicam, cæperunt analogiâ quadam argumentando in potum aſſumere, & aliqui excrevêre arenulas, aliqui lapillos, aliqui ſaniem, & ſanati ſunt. Quæ res

demum pervenit, ad Medicorum aures, qui aquæ illius uſum, pro affectibus urinæ & veſicæ comprobârunt, & hactenus illius uſus ad talem affectum viget.

I. Bauhin. de fonte Bollenſi l. 3. c. 52. ex Fallop. de aq. med. c. 10.

XV.

11. *Tapſus barbatus Veneni & peſtis antidotum.*

Tapſo barbato magna vis ineſt. Nam id Animalium Natura docuit contra venena poſſe. Muſtela enim decertans cum ſerpente, ſi virus ſenſit, ſtatim eam herbam quæritat, & mandit, atque ita inſtaurat pugnam. Et experimento vulgi certum eſt, ſuccum ex eâ herbâ expreſſum, in vino tenui & odoro, non ſolùm præſervare, ſed liberare peſte correptos.

Holler. de peſt. p. 76.

XVI.

12. *Aliorum quorundam Brutorum ſagacitas.*

Auditum eſt Pantheras, quæ in Barbariâ, venenatâ carne capiuntur, remedium quoddam habere herbarum, quo cum eſſent uſæ, non morerentur.

Cerva ante partum perpurgatur herbulâ Seſeli, faciliore ita utens utero: enixa, ſi eodem veſcatur, ad fœtum redit. Teſtudo cunilæ (quam bubulam vocant) paſtu vires contra ſerpentes refovet.

Ciconia Origano, Muſtela rutâ, cum ſerpentem glutiit, aut in venatu murium, dimicatione cum iis conſerta, Apri edendo hederam in morbis ſibi medentur.

Urſus poſt incubatum diutinum luſtro egreſſus in apricum, ſylveſtris ari acrimoniâ, alvum conſtrictam hacte-

hactenus cit. Tantam ingenuit in animantibus conſervandi ſui, natura cuſtodiam, ut ſine procuratione hominum ſalvis eſſe liceret. Hujusmodi data ab iis ſpectacula, mirum non eſt, adeò moviſſe Veteres, ut in dubium vocarent, poſſet ne νόησις, ſive ratiocinandi vis brutorum generi jure abrogari, cum præter alia innumera, quæ ſanè miranda ſunt, ex unoquoque trium Medicinæ generum, particulam magnam quandam, & præclaram ſibi ipſa vendicarent.

Sal. Alb. Orat. de herb. diſcipl.

XVII.

Ἰητρῦ *Etymon.*

Ἰητρὸς Homero dictus, (*a*) ἀπὸ τοῖς ἰοῖς, à venenis, eò quod tunc tumporis toti quaſi circa Alexipharmaca verſarentur. (*b*) Aliis, ab Iaco, medeor. (*c*)

a) Odyſ. 4. b) *Bauhin. l. 1. de comp. med. c. 1.* c) *Zuvinger. l. 1. Phyſiol. c. 2.*

XVIII.

Medici Etymon, & arguta denominatio.

Medicum Antonius Codrus Bononienſis, magni nominis Criticus, à medio deducit, quoniam medium, hoc eſt, temperantiam ſuadeat, quâ Sanitas conſervetur: ad medium, id eſt, ad Sanitatem reducere ſtudeat extrema, à medio, per exceſſum vel defectum exorbitantia; ingenioſa quidem, ſed nimis longè petitâ derivatione.

Zuving. l. c. Scal. comment. in Hipp. de inſomn. apot. 4. N. Perottus, in cornu copia.

XIX.

Sanitatis varia præconia.

1. *Sanitas fautrix Artium, vitæ ſolatium, vigor animi & corporis bonorum.*

Sanitas Sapientiæ, Scientiarum artiumque omnium piiſſima fautrix: hæc vitæ hujus tam turbulentæ unicum ſolatium: hæc illa eſt, cujus præſentiâ actiones humanæ vigent, vis corporis, forma, divitiæ & quæcunque apud homines in precio haberi ſolitæ, valent: hæc omnium bonorum, quæ in hominem cadere poſſunt, auctrix & auxiliatrix exiſtit; adeoque blandiſſimum maximeque divinum bonum, totiusque vitæ opt. condimentum: quâ collapsâ, cauſarumque hoſtilium vi, & malignitate expugnatâ, concidunt, quæ prius valebant omnia, & morbus ad mortem certiſſima via ſuccedit.

Fienus præfat. l. de flat. Plut. de tuend. ſan. N. Stupan, diſp. 1. de Med. th. 19.

XX.

2. *Bonorum omnium in vitâ primum.*

Qui olim Epigramma in Apollinis Delphici propylæo inſcripſit: illud Autore Ariſtotele (*a*) inſeruit: λῷστον τὸ ὑγιαίνειν. Quin etiam Plato inter bona humana, primum locum tribuit Sanitati: & ex Antiquo Poeta, convivalem hanc Cantilenam diſcumbentibus celebrari ſolitam, citat; (*b*)

ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἔστιν:
τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν γενέσθαι.
τρίτον δὲ τὸ πλουτεῖν ἀδόλως.

Inter Menandri ſententias refertur & ille Senarius:

οὐκ ἐστὶν ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ.

&

& ille, alter;

ὑγεία καὶ νοῦς ἐσθλά τοῦ βίου δύο.

a) *l.2. Rhetor.* b) *l.6. de Republ. l. 1. de l. in Gorg. & l.2. de leg.*

XXI.

3. *Omni precioſior auro.*

Quid enim inculpatâ Sanitate deſiderabilius, vel dici, vel excogitari poteſt? nihil. Quæ obſecro opes, diurno nocturnoque labore congeſtæ, animum vel corpus oblectare poſſunt, dum morborum torturis miſerè excruciamur ac tabeſcimus? ac tantillo pomo toſto, vel priſanæ hauſtu, ſaturi eſſe poſſimus. Certè, nec cum Crœſi divitiis, aut auriferi Tagi & Pactoli harenis, adde ſi libet, nec cum omnibus Romani Regni divitiis, Sanitatem commutarem.

Lang. l. 1. epiſt. l. 3. ep. 6.

XXII.

4. *Eccleſiæ & Reipublicæ neceſſaria.*

Quid enim eſſet vita humana, ſi perpetuis obnoxia morbis foret? quomodo de Deo, de ſalute generis humani, & de aliis rebus utilibus, cognituque jucundis poſteritas doceri poſſet, ſi aut vix dum nati, mortis violentiâ eriperemur è viventium curſu, antequam juſtam ſenectam attingeremus, aut per omnem vitam adverſa valetudine oppreſſi, nullo membro uti poſſemus, ad laudem Dei, & incrementum, utilitatemque, tùm Chriſtianæ Eccleſiæ, tùm ſocietatis humanæ? quomodo verò incrementum humani generis fiet, ſi in infantiæ ætate morbis correpti extinguerernur? quomodo Reſpublicæ adminiſtrari, urbes conſtitui, vitæ honeſtas, legum juriumque ſeveri-

tate,

tate,mitigationeque contineri, imperia armis decorari, & legibus, divinæ voluntati, humanæque rationis dextro judicio conſentientibus gubernari valerent, ſi omnes ægritudinibus, aut auferremur, ante juſtam ſeneſcentis ætatis tempus, aut per omnem vitam involuti, ita premeremur & affligeremur, ut neq; muniis publicis vacare, neque privatarum rerum curam habere, in adminiſtratione rei familiaris, & liberorum educatione valeremus?

I. Sporiſch. c. 1. epit. Med. Pract.

XXIII.

5. *Contubernalis exoptatiſſimus.*

Quis igitur tàm malevolæ erit mentis, ac pertinacis animi, qui Sanitatis propriæ curam non gerat, & in ejus Pæona, ac laudes, cum Amphyone Sicyonio Poeta, non erumpat?

O ſanitas beata!
O ſanitas amanda!
O ſanitas colenda!
Tecum mihi beatè
Reliquum agitare vitæ
Liceat! mihi perennis
Comes ô adeſto vita!
nam quicquid eſt bonorum.
& quicquid eſt leporum,
& quicquid eſt honorum,
& quicquid eſt amorum
magnis in auri acervis
In liberis venuſtis,
in principum decore,
& conjugum favore.
& quicquid eſt, quod ampli

lar-

lärgitur orbis Autor,
quietis à labore
gaudiiq́ poſt dolorem,
tecum viget, viretque
O ſanitas beata,
Tu ver facis ſuâve
fulgere Gratiarum:
ſine te nihil beatum!

Athen. in calc. ult. l. dipnoſoph. Regn. Bruitſm. in voto jatr. Sennert. præf. l. de febr. Th. Schonlin. præf. l. de catar. & melancb.

XXIV.

MEDICINÆ origo divina.

Quemadmodum omnes bonæ Artes, ceu fontes, præclarorum operum, à Deo ortum ſuum trahunt: ita Medicina verè eſt Dei quoddam munus & inventum, vel naturâ, vel divina quadam ſorte hominis conceſſum. Neque enim ea Ars, ingenio excogitata humano, ſed ipſius Dei munere ac beneficio ſingulari monſtrata eſt mortalibus, quæ in corpore potiſſimum humano tuendo verſatur: in cujus profectò fabricatione omnia ſunt plena, & artis & conſilii. Hinc & veteres illi Sapientes Medicinam à Deo, quamvis veri Dei ignari, profectam eſſe aſſerunt.

N. Reiſn. IC. in præf. Epiſt. Lang.

XXV.

Medicina, cur hominibus à Deo data.

Medicinæ enim auctores ante omnia accepimus Deos, ſive ut hæc infirmitas hominum, haberet adjumenta aliqua, atque ſolatia; ſive tantum huic arti tribuere Majores, ut eam vix crederent humanis potuiſſe

tuiſſe ingeniis inveniri; ſive Medicina per ſe Sacrum eſt. Quod enim hominum genus eſt, qui ſexus, quæ ætas, quæ non utilitatem ex hac petat?

Quintil. declam. 289. Plin l. 29. c. 1.

XXVI.

Medicinæ dator, fictitius Apollo.

Sed graviter lapſi ſunt veteres in hoc, quod non vero Deo, (*a*) ſed commentitio Apollinis numini hanc laudem tribuerunt, quod falsò Pythius de ſe gloriatur: *(b)*

Inventum Medicina meum eſt, opiferque per orbem
dicor, & herbarum ſubjecta potentia nobis.

a) *Havvenreit. in orat. de art. Med.* b) *Ovid. l. 1. Metam. fab. 13.*

XXVII.

Verus Medicinæ autor, Deus.

Sed de eo multo certius divinæ vocis extat oraculum in Eccleſiaſtico: Honora Medicum, propter neceſſitatem, etenim illum creavit Altiſſimus. A Deo eſt enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Diſciplina Medici exaltabit caput illius, & in conſpectu Magnatum collaudabitur. Altiſſimus creavit de terrâ Medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Da locum Medico, etenim illum Dominus creavit.

Syrac. c. 38. verſ. 1. 2. 3. 4. & 12.

XXVIII.

In Medicina, fama de Deo, eſt ſparſa gratiſſima.

Etſi ſuus cuique arti locus, ſuus honos tribuendus eſt, tamen pietas Deo debita eſt, eam Artem magnifacere, in qua ampliſſima & gratiſſima de eo fama ſpar-

ſparſa eſt, & quæ expreſſâ voce divina laudatur, quod à Deo authore profecta ſit. Impoſſibile enim fuiſſet humano ingenio, tantam ſcientiæ varietatem complecti, ut conſiderationem corporum cœleſtium, quæ hanc inferiorem naturam variè afficiunt & temperant, inſpectionem fabricæ humani corporis, ut juxta oraculum nos ipſos agnoſcamus, tot morborum genera, & ſingulorum cauſas & ſymptomata, naturam animantium omnium, & infinitam varietatem herbarum, & virium, quas ſingulis Deus attribuit, ita ut aliæ herbæ aliis membris opitulentur. Non igitur dubium eſt, Deum ipſum primis parentibus vires plantarum & remedia monſtraſſe, quæ deinceps per manus poſteris tradita ſunt.

David Chytr. in comment. l. c. Syrac.

XXIX.

Medicinæ cultores, Deus, Chriſtus, Angeli & Sancti.

Magna igitur eſt Medicinæ laus: Autorem enim habet Deum ter opt. Max. comprobatorem ejus Filium: (dum enim in hac vita verſaretur, ut animas ab æterna morte, ita corpora à morbis & ab exitio liberavit:) factitata eſt ab Angelis: non ſpreta à Patriarchis: uſurpata à S. Regibus: adhibita à Prophetis: cognita ab Evangeliſtis: tradita ab Apoſtolis.

Havvenreit. l. c. H. Chriſt. Airer. in præf. Med. Pract. Melch. Schitz. in orat. de requiſ. veri Med. I. Rud. Saltzman. in Orat. de dupl. Medic.

XXX.

Medicus omnium præſtantiſſimus.

Chriſtus animæ Medicus, qui cum morbos & infir-

infirmitates ipſas, tùm earum cauſas gratioſè ex nobis exemit, eas in ſeſe recipiendo, ſibiq; appropriando. Is à cæteris Medicis deſperatos, curandos ſuſcipit, feliciſſimeque curat. (*a*)Magnus enim per totum mundum jacebat ægrorus, h. e. totum humanum genus, multis animæ & corporis ſubjectum angoribus & languoribus, ac ideo Magnus venit Medicus, cujus livore ſanati ſumus. Nam revera videmus, quòd innumeris vitiorum morbis anima ægrotat hominis: denique omnino nullum eſt animal, quod tot & tantas infirmitates pati cogitur. O verè admirabilis, & amabilis res, pietatisque pleniſſima, quod fuſus eſt ſanguis Medici, & factum eſt Medicamentum phrenetici! (*b*)

Vulneribus Chriſti fit medicina meis.

Sanguis Medici, ut dixi, ac iterum dico, facta eſt Medicina phrenetici. Ille optimus eſt Medicus, qui ab omnibus deſperatos recipit & feliciter curat. *(c)* Magiſter eſt ad ſalvandum *(d)* Ego, (inquit) Jehova, Medicus tuus. *(e)* Occiditur Medicus & ſanatur ægrotus. Hic poteſt auferre cordis mei dolorem, & animæ pallorem, qui novit occulta: inveni Medicum, qui in cœlis habitat & in terris ſpargit medicamenta: ſolus poteſt ſanare vulnera mea, qui neſcit ſua *(f)*

a. c) *I. Haidfeld. c. 34. Sphing. theol. phil.* b) *Auguſt. ſup. Ioan.* d) *Math. 9. Eſai. c. 53. v. 4.* e) *Exod. c. 15. v. 26.* f.) *Ambroſ.*

XXXI.

Medicina artium digniſſima & utiliſſima.

Si omnes omnium artium commoditates, facultates atque copias diſpicis, nihil eſt Medicinâ melius, nihil

nihil optabilius, nihil hominum generi datum præſtabilius. Nam, ſi vita cunctis mortalibus cariſſima; ſi lux ea cumprimis expetenda, in quâ vivimus, ſpiramus & jucundâ conſuetudine inter nos conjungimur; ſi ea primum eſt & præſtantiſſimum munus animantibus attributum: ars quæ illam ſervàt, continet ac tuetur, quo pacto non ſit omnium præſtantiſſima: quid eâ poteſt homini magis in votis eſſe, quæ infeſtiſſimos humani generis hoſtes, morbos (inquam) & adverſam valetudinem propulſat? quæ vitam incolumem ab omni ærumnâ & languore liberam quàm diutiſſimè tutatur? ut corporis firmâ conſtitutione, nullæ opes, nullæ fortunæ ampliores: ſic imbecillâ & labante illa, nihil laborioſius. Qui ergo in hoc periculum, diſcrimenque adductis ſubvenire & opitulari queat, tantùm abeſt, in illorum offenſionem occurrat, ut etiam illos ſummâ conſuetudine & amicitiâ ſibi conjungat, atque quaſi pro numine (inquit Hippocrates) colatur, qui tantas opes reſtituerit, per quas externæ quoque fortunæ obtineri poſſint, illarumque uſus jucundus, atque dulcis habeatur.

Fernel. præfat. ad Medic.

XXXII.

Medicinam omnium artium eſſe difficillimam, oſtendunt. I. *Requiſitorum ad hanc varietas & ſubjecti nobilitas.*

Qui Medicinam faciunt, Artem ſanè omnium præſtantiſſimam, ſed longe difficillimam, maximè arduam, ac ſi dicere audeo, periculoſiſſimam exercere

mihi videntur: nam præter accuratam infinitarum penè diſciplinarum cognitionem, præter abſolutam ſingularum Medicinæ partium eruditionem, præter judicium incredibile, ingeniique non vulgarem ſolertiam, omnino in medendo neceſſariam: longo quoque uſu, diuturnâque experientiâ, in opere Medico eum verſatum eſſe oportet, qui munus Medici cum laude ſuſtinere meditatur. Id nimirum ſubjecti illius dignitas, ac amplitudo ſuo jure poſtulat, ut quoniam non ſordidi alicujus opificii, ſed humani corporis Medico cura demandata eſt, is quaſcunque ingenii dotes conferat, omneſque induſtriæ vires experiatur, quibus præſentem ejus valetudinem tueatur, collapſamque citò ac tutò reſtituat. Quòd tamen non dicam præſtare, aut ſuſceptum exequi, ſed aggredi, quam difficile ac operoſum fuerit, rei ipſius magnitudo teſtatur.

2. *Morborum dignoſcendorum infinitus numerus & ſpecies.*

Quanta enim quæſo morborum, non modò trecentorum, ut putavit Plinius, ſed penè infinitorum turba occurrit? quot clades, quot ærumnæ? quot novi ac inſolentes affectus, quotidie ſuboriuntur? quot jam geniti ſuccreſcendo vires acquirunt, quibus omnibus tanquam infeſtiſſimis vitæ ſalutiſque hoſtibus pugna cruenta Medico eſt indicenda? quot caſuum inopinatorum eventus, ſingulis fermè horarum momentis ſeſe offerunt, ut lapſuum, ruinarum, ruptionum, aduſtionum, luxationum, vulnerum atque his conſimilium, quibus ſalutarem opem manu præſenti ſuggerere debet Medicus? quot venenorum periculo-

ticula, quot lethales impetus citiſſimè ſupprimendi ac propulſandi veniunt? quanta in humanis corporibus ſpectanda diverſitas? quanta ex ætatibus, ſexu, regionibus, cœlo, educatione, ſtudiis, uſu, varietas dignoſcenda? quanta in corporum cœleſtium obſervatione difficultas, quæ niſi cognôris, ſæpè venenum erit, quod in remedium datur: quam diligens adhibenda cautio, in conjiciendis morborum internorum notis, quæ fallaces ſunt ſæpè numero, ſive coloris habitum ſpectes, ſive lotii ſigna rimeris, ſive pulſus harmoniam obſerves, velut hoc agentibus morbis, ut hoſtem Medicum fallant.

XXXIV.

3. *Prognoſεως & therapειας operoſa moles.*

Quantâ item in præſagiendis futuris morborum eventibus ſolertiâ ſit opus, quanta ſeſe offerat difficultas in excogitandis remediis, quamque præceps ac momentanea eorum exhibendorum occaſio: quanta in ægris tractandis ubique mæſtitia, quantus pavor & quam triſtis mortis imago, Medicorum perpetuò obverſantur oculis: ut ne addam, quòd etiamſi tot difficultates, laborumque moleſtias, ſummo ſtudio, atque induſtriâ Medicus pervicerit, omnemque moverit lapidem, ut quâ doctrinâ, atque diligentiâ poſſit, munus Medici ſuſtineat, vix ac ne vix quidem, vulgi calumnias, hominumque perditiſſimorum impoſturas queat effugere.

I. Liebault. in theſ. ſanit.

XXXV.

Medicinæ præſtantiam liquidò aſſerunt; 1. Antiquitas, Authores, Divinitas, Labor, vis, neceſſitas, virtus, teſtes Sacri & profani.

Si res commendat Antiquitas, Medicinam primùm omnium neceſſitas reperit. Si ſcientiam Autores illuſtrant, hujus Inventio ſemper Deo eſt attributa. Si magnifiunt, quæ Magnis viris probantur: hæc ſummos Reges, hæc primates non ſolùm delectavit, verùm etiam illuſtravit. Si ex Platonis ſententia, δύσκολα τὰ καλὰ: nihil operoſius Medicinâ, quæ tot diſciplinis, tantarum rerum perveſtigatione uſuque conſtat. Si dignitate rem æſtimamus, quid excellentius, quam ad Dei benignitatem proximè accedere? Si facultate, quid potentius, aut efficacius, quam totum hominem certo exitio periturum, poſſe reſtituere? Si neceſſitate, quid æquè neceſſarium, atque id, ſine quo nec vivere, nec naſci licet? Si virtute, quid honeſtius, quam ſervari genus humanum? Si utilitate, nullius rei uſus, aut major eſt, aut latius pateet. Hanc denique Divina Oracula nobis commendant: (*a*) hanc prophani ſcriptores, laudibus in cœlum vehunt Poëtæ, hiſtorici, Oratores, philoſophi: ut meritò Anticyras relegandi ſint, ſi qui reperiantur, qui ſecus audeant ſentire aut loqui. *(b)*

a) *Exod. c. 15. v. 26. Luc. 5. v. 12. 18. Matth. 9. v. 2. Marc. 2. v. 3. 3. Reg. c. 4. v. 33. 4. Reg. c. 20. v. 7. Exod. 15. v. 25. Tob. c. 11. v. 13. Eſai. c. 38. v. 21.* b) *Donzell. in præf. comment. Iacch. in Rhaſ.*

XXXVI.

XXXVI.

2. Denique ipſa rerum cognoſcendarum multitudo.

Tanta enim rerum cognitione præcellit Medicina, ut omnium, quæ Mundus complexu ſuo coërcet, naturam atque vires ſolerter conſequatur, quas demum ad unius Hominis (cujus præcipua illi cura eſt) commoda ſalutemque referat, ut illorum uſu & appulſu integram corporis valetudinem conſervet, adverſamque depellat. *(a)* Admirabilem enim hominis fabricam, naturamque explicat; oſſa nimirum omnia, cartilagines, muſculos, ligamenta, partes item nutritioni famulantes & propagandæ ſpeciei inſervientes: cordis præterea ſtructuram & ipſius functioni miniſtrantia organa: Cerebrum denique & hujus actioni deſtinatas partes: in ſummâ, corporis minutiſſima quæque, horumque omnium uſus proſequitur. Nec iſta tradidiſſe contenta eſt, ſed & quomodo hæc omnia ex Elementis nata ſint, qualemque ex horum commiſtione, conſecuta ſint temperaturam, oſtendit. Poſtea cauſas, quæ fabricam hanc, & Naturam conſervant, quæque eandem deſtruunt ac demoliuntur, ob oculos ponit. Tandem præſidia, quibus ea, quæ Elementorum concordiam turbant, & omnis generis morbos accerſunt, propelluntur, edocet. Quapropter ſingularum Stirpium, Animalium, & quæ patefactis terræ faucibus eruuntur, Metallorum, Lapidum, Gemmarum, eorum etiam, quæ ex mari & aquis extrahuntur, vires exponit. Et quis omnia, quæ Medico ſunt cognoſcenda, percenſeret? *(b)*

a) *Fern. præfat. ad Medic.* b) *Fuchſ. l. 1. inſtit. c. 2.*

XXXVII.

Honores Medicis olim decreti, & inter Deos relati.

Cum itaque tot, & tantarum rerum peritiâ ornatum eſſe oporteat Medicum, quid mirum, omnis eruditionis oceanum, rerumque humanarum peritiſſimum Vatem Homerum, in hæc prorupiſſe verba:

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. id eſt.

Unus homo Medicus multis æquandus honore eſt.*(a)* Rectè ſanè. Quid enim multis commemorem eam facultatem, quæ aut valetudinem afflictam reſtituit, aut turbatam recreat? quæ non ſolùm oculis expoſitum, ſed latens etiam in corpore vitium tollit? Imò quæ fugientem ipſam animam, & tanquam è carcere, quo retinetur, evadere cupientem, ſiſtit atque remoratur.*(b)* Et rurſus:

Ἰητρὸς καὶ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων Ἀνθρώπων.

Atque hinc eſt, quod veteres Medicis, propter artis, quam profitebantur, præſtantiam ampliſſimos decreverint honores: *(c)* eosque beneficentiâ & ſtudio innumerum Deorum ſuſtulerint. Quod graviter quidem illi, & conſtanter fecerunt, (ut eorum ferebat relligio) Judicabant enim illi, hanc ſapientiam, non humanam, ſed cæleſtem eſſe, quæ tam arcanas rerum virtutes, in ipſis naturæ venis reconditas & abſtruſas evolvere & in lucem proferre poſſet: neque hominis, ſed Dei eſſe, tanta hominibus commoda adferre. Quare meritò apud eos in divino honore erant, à quibus divina beneficia perveniebant.*(d)*

a) *Iliad.*

a) *Iliad.λ.* b) *Odyſſ.δ.* c) *Fuchſ.l.1.ſ.1.c.2.inſtit.* d) *Melanch.orat.in laud.art. Med.*

XXXVIII.

Cæſarum ſtipendia Medicis data.

Quare Romani Cæſares videri poſſunt intellexiſſe, quàm ſalutares ac neceſſarii eſſent boni Medici Rebuspublicis, qui eis in ſingulos annos ampliſſimum ſtipendium, CCL. ſeſtertia pendebant,cum tamen reliquarum diſciplinarum profeſſoribus, CC. ſeſtertia modò in annum numerarint. Cujus pecuniæ, ſi rationem more noſtro intueris, comperies Rhetoribus & Poëtis tria millia aureûm, & trecentos triginta quatuor numeratos : Medicis verò octo millia aureûm, & amplius trecentis in ſingulos annos ſtipendium fuiſſe. *(a)* Nil dico de Melampode, nihil de Hippocrate; nihil de Eraſiſtrato; nihil de Galeno, nihil de aliis innumeris.*(b)*

Ludovicus XI. Galliæ Rex. Jacabo Coiterio Medico ſuo, menſtruum ſtipendium decem aureorum millia dare ſolebat, ſic ut intra quintum menſem ille ab eo,ad quinquaginta quatuor millia acciperet. Nec id modò, verùm etiam Epiſcoparum Ambianenſem ejus nepoti, & munera publica largiebatur ejus propinquis & amicis. *(c)* Guilhelmus Haiſelius, Medicus Laudunenſis, cum Carolum VI. Gallorum Regem ab inſaniâ liberaſſet. mille coronatis aureis donatus eſt. *(d)* Compertum quoque eſt, Camilium Cornutum, ditiſſimum hominem,provinciæ Aquitaniæ Legatum quum mentagrâ fædiſſimâ corriperetur,& ſanitati eſſet reſtitutus, perſolviſſe Medico, honorarii loco ducenta ſeſtertia, quæ ſumma eſt noſtrorum aureorum

4000. *(e)* Verùm omiſſis priſcis exemplis, ad recentiora redeamus. Thaddæus Florentinus Medicus, ad curam ægrotorum extra urbem vocatus, non viliùs, quàm quinquaginta aureorum mercede, in ſingulos dies peregrinabatur: vocatusque ab Honorio IV. centum ſibi ſtatui voluit, præter mercedem. A quo curato, decem millia reportavit. *(f)* Petrus Aponenſis, Conciliator dictus, Medicus Patavinus, vocatus ad ægros, extra urbem, non minoris quam L. coronatis, in diem conduci ſe patiebatur. Cum ad Pontificem aliquando ægrotantem accerſeretur, pactum priùs eſſe ſingulis diebus ſalarii loco, quadringentos coronatos. *(g)* H. Capivaccius, è Gallicæ luis curatione, ultra octodecim millia coronatorum lucratus eſt. *(h)*

a) *Melanch. l. c. Plin. l. 29. c. 1.* b) *Döring. l. 1. de Med. ſect. 2. c. 4.* c) *Ph. Comina. l. 10. hiſt. Gallic. c. 136.* d) *l. Froiſſard. l. 4. c. 50. hiſt. Gallic.* e. g.) *Camerar. hor. ſucciſ. cent 1. c. 4. Zvving. vol. 10. theatr. p. 2496.* f) *H. Rubeus de deſtill. ſect. 1. c. 8.* h) *l. 5. Pract. c. 12.*

XXXIX.

Sanatorum ingratitudo, & Medicorum Fortuna.

At quæ hodiernorum Medicorum conditio? nimirum, quando homines ægrotant,

Pollicitis dives quilibet eſſe poteſt,

ut ſpe & pollicitatione Medicos ineſcent. Ubi verò divinâ annuente gratiâ, magno cum periculo & Medici labore multo, vix tandem convaluerunt:

Omnia ſunt ingrata, nihil feciſſe benignè eſt (a)

Et ſolet ab ipſis ut plurimùm diligenter obſervari Cratis Thebani, inter Diogenis diſcipulos ſapientiſſimi, Ephemeris illa vulgatiſſima, ita ſe habens: ponito coquo minas decem, Medico drachmam, aſſentatori

tori

tori talenta quinque, conſiliario fumum, Philoſopho triobolum. *(b)* Quin quod magis dolendum, pro labore ſæpè opprobrium; pro gratiá exilium reportant. Gratiores fuerunt illi, quos olim divinis honoribus, delubris excitatis, Chironem, Machaona, Podalirium, Hippocratem, ob artis præſtantiam coluiſſe accepimus. Scilicet ſuus tunc temporis Medicinæ conſtitit honos, ſua exiſtimatio. *(c)* Sed deſino plura Medicorum præmia referre, quod ſciam diſcendarum artium finem non eſſe quæſtum aut mercedem, ſed veritatis potius fruendæ ac inquirendæ ſtudium, & ut quàm plurimis proſimus. Tantos verò honores, ac tot præmia, nullo alio nomine in Medicos contulerunt Veteres, quàm quòd immenſam eſſe, illarum rerum cognitionẽ & eruditionem ac doctrinam, perſpectum habuerunt, & ad multorum vitam & valetudinem tuendam ſummè neceſſariam. Ut cæcos planè & iniquos fuiſſe judices palàm ſit, qui inter profeſſores Medicis poſtremum locum aſſignarunt. Sed hæc eſt perpetuò bonorum fortuna, ut ipſis peſſimi quique præferantur. *(d)*

a.c.) *Döring. l.c.* b) *Laërt. l.6. in vita Cratis.* d) *Fuchſ. l. alleg.*

XL.

Naturalis Philoſophus elegans Medicus.

Ubi deſinit Philoſophus naturalis, ibi incipit elegans Medicus, inquit Ariſtoteles. Ut enim plantæ radices ſuas in terrâ fixas habent, per quas alimentum ſuſcipiunt, conſervantur tamen ambientis aëris temperie, & vitali ſyderum influxu vegetantur: ita quoque ars curandi homines, ex media Philoſophia, prin-

cipia & fontes ſuos petit: qui deinde particularibus Medicinæ præceptis illuſtrantur & confirmantur. Quare Medicina nihil aliud eſt, quàm particularis quædam, & ſenſibus objecta Philoſophia naturalis. Phyſicus enim in univerſum omnia corpora naturalia, atque etiam humanum conſiderat, ſcientiæ cauſa: at Medicus circa ſolum corpus humanum verſatur, non tantùm ut ſciat illius naturam: ſed potius ut ex hac ſcientiâ modum operationis & actionis deducat. Quemadmodum ergò ad moralem Philoſophiam Jurisprudentia, ad Metaphyſicam Theologia reducitur, ita ad naturalem, ſacra Medicina.

Zvvinger. theat. tom. 5. lib. 2. p. 1229.

XLI.

Medici veri officium eſt methodica curatio.

Is ſanè Medicus ſalutiferam manum porriget ægris, qui loco, jure, & accommodatè remediis uti norit. Noſcet hæc is, quem non fugit, quodnam remedium cuique optimum ſit, & qua copia, qualitate, tempore & modo cuique in uſum flecti debeat, neſciunt hæc, quibus incognita hæc medendi Methodus. Hæc docet curandum eſſe tutò, celeriter & jucundè. Tutò, ne lædas; citò, ſed ne quid temerè: nec tamen temerè cunctandum; jucundè, nec onera remediorum pondere ægros, & ſint, ut res fert, jucundiſſima, alioqui μὴ τὰ ἥδιςα, ἀλλὰ τὰ βέλτιςα (optima & non jucundiſſima) præſcribe, ut conſulebat Solon: etenim à molli Medicina, quæ conſenuiſſe videbantur, reſoboleſcunt, & Hippocr. l. de Arte ait ῥᾳςώνῃ μᾶλλον, ἢ βίῃ: facilitate potius, quam vi, his ſuis

officiis

officiis ſatisfecerit is Medicus, qui Methodo medetur.

Hiurn. l. 3. M. M. c. 1. & l. 12. inſtit. c. 3.

XLII.

Medicus naturæ ſpectator & felix Imitator.

Medicus perpetuò naturæ motum, ac propenſionem per commodas & opportunas vias, noxia propellere conantis animadvertat, atque imitetur: ita enim facilis & tuta erit vacuatio; facilis quidem, naturam enim habet opitulantem: tuta, quia loca ſunt conferentia. *(a)* Eſt autem Medicus, naturæ, rectè ac ſecundum leges, non ſymptomaticè agentis imitator, ſufficienter operantis ſpectator, malè ſe commoventis director, adjutor denique ſive miniſter & cooperator, non validè ſatis, ſed ignavè & perfunctoriè, munia ſua obeuntis. *(b)*

a) *Viſcer. in explic. aph. 21. ſ. 1.* b) *Gal. l. 4 de uſ. part. p. 17. 1. Epid. com. 2. t. 4. l 9. M. M. c. 6. l. 9. de plac. c. 8.*

XLIII.

Medicus naturæ miniſter fidelis.

Cum enim ars ſit ſanandi, non nocendi Medicina: (*a*) ita ejus miniſter, Medicus fidelis non fortunâ neque perſonis homines æſtimat: verum æqualiter omnibus implorantibus ſuo auxilio, ſuccurrit, nullique unquam nociturum pollicetur. Intima enim (*b*) ſecreta & penetralia naturæ rimatur, jucundosque ejus receſſus inveſtigat, & humanum corpus, rerum admirandarum miraculum, contemplatur, eo fine, ut id, ſi extra ſanitatis lineam exilierit, reducatur. Naturam dico, rimatur ille: nihil enim Medicus ſolus poteſt, natura eſt illa, imò Deus qui agit, & Medicus

cus miniſter magni hujus Domini. Præclarè itaque (*c*) à Vido Vidio dictum: Medici plures ſanarent, ſi eſſe naturæ miniſtros eſſe agnoſcerent. In eundem ſenſum Ph. Scherbius: τὴν Ἰατρικὴν dixit. ἐπίνοιαν εἶναι, καὶ παρασκευὴν, ἥτις συνεργεῖ τῇ φύσει πρὸς τὸ τέλος.

a) *Scribon. Larg. ep. ad C. Jul. Cal.* b) *Heurn. de cap. aff. c. ult.* c) *Emman. Stupan. com. in aph. Hippocr. p. 19.*

XLIV.

Medicus verè Rationalis.

Hic nihil ſine ratione decernit, & tentat, nihil ſine conſilio & prudentiâ agit & molitur, ſed accuratè magnâ curâ & ſedulitate, præſentia quæ infeſtant mala cognoſcit & perpendit. atque quantùm poteſt profligat, futuraque prædicit. (*a*) Quare immerito quidam à Medico, plus quam ab homine requiri debeat exigunt, non enim ſatis putant, ſi operam is fidemque præſtiterit: quin etiam (quod ſolius Dei eſt) eventum morbi & periculum præſtari ab eodem volunt, impiâ quadam Dei & naturæ oblivione. Præclarè promittebat Hippocr. operam ſuam: κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν, (hoc eſt, quantum viribus & judicio aſſequi poſſit.) Scelere fateor, in hâc divinâ ſcientiâ ſe contaminant, qui, cum poſſunt juvare, nolunt; ſed etiam temeritate hi, qui volunt ea, quæ præſtari non poſſunt. *(b)*

a) *I. Oberndorf. de ver. & falſ. Med. cognit. part. 45.* b) *Heürn. de aff. cap. p. 350.*

XLV.

Idem, ſalutis alienæ avidus, propriæ negligens.

Ac nihil prius habet ægrotantium ſalute, quibus

totus

totus eſt mancipatus, & propter quos nihil non recuſat ſubire periculi ſæpè ac nullis parcit laboribus, imò ſemetipſum emacerat alienis calamitatibus, ſolicitudine exhaurit, atque ex aliorum damnis, proprias ſibi demetit moleſtias, tantùm ut ea, quæ fieri debent in Medicinâ, rectè præſtet, & ipſos valeat ægrotantes, ab infeſtantibus periculis & ipsâ morte vendicare.

XLVI.

Itidem, HOMINIS non immemor.

Novit enim quale ſubjectum ſit ſuæ Artis, nimirum HOMO, nobilis illa Dei fabrica, imò Spiritus Sancti domicilium. (*a*) (Atrociſſimum ſanè facinus, temerare corpus humanum, domicilium perpetuæ animæ (*b*) eximium inter alias creaturas, divinæ ſapientiæ, juſtitiæ, & bonitatis ſpecimen, Homo, inquam, ad vivi Dei imaginem conditus (*c*) æternum animal atque immortale. (*d*) Atqui ſi uſquam fidem habet tritum proverbium: Hominem homini Deum eſſe, hac in parte id profectò rectiſſimè uſurpatur: quia divinâ vi Medicus ægroti ſalutem tuetur. (*e*)

a) *D. Paul. ep. 1. ad Cor. 3. v. 16. 1. ad Cor. 6. v. 19. 2. ad Cor. 6. v. 16.* b) *Heūrn. explic. aph. 1. ſ. 1. & com. ad leg. Hipp.* c) *Oberndorf. l. c. part. 41. 46. 47.* d) *Heūrn. de aff. cap. p. 350.* e) *Melanch. orat. de laud. Medic. p. 107.*

XLVII.

Medicinæ Crura & fulcimenta.

Duo ſunt, ad morbos rectè curandum inſtrumenta peræquè neceſſaria: Ratio ſcilicet & experientia: quæ ceu crura & fulcimenta quædam Medicinæ ſuſten-

ſtentandæ, haud abs re ſtatui poſſe videntur. Quemadmodum enim corpus humanum, ad integram, abſolutamque ſui perfectionem, gemino, ab opifice Deo, crure donatum eſt, quorum conjuncto miniſterio variè corpus pro libitu, uſuque exigente, verti, moveri ac transportari ſolet; quorumque alterum alterius carere ope & auxilio minimè poteſt: imò ſolitarium ſocioque deſtitutum, non modò nulli uſui ſed impedimento potius & oneri eſt naturæ: ita propemodum Medicina, Ratione Duce, Magiſtrâ verò experientiâ nititur, tanquam fulcris ad conſummatam artis præſtantiſſimæ dignitatem obtinendum neceſſariis. Horum tàm recta ſunt vincula, tàm ſtricti nexus amicitiæ, ut reipsâ verè neutiquam ſejungi, imò ne cogitatione quidem ſeparari commode poſſint. Conſpirant quippe in unum eundemque finem ſanitatem nimirum hominis, tùm conſervandam, ſi præſens eſt, tùm reparandam, ſi deperdita, ad quæ præſtandum mutuas tradunt operas; dum cauſas effectuum omnium, medendique ordinem ac rationem altera rimatur & exquirit; auxilia experta & comprobata confert altera.

Hart. Bajer. in præfat. pract. Capivace.

XLVIII.

Ratio & experientia indivulsè cohærent.

Quid enim magni præſtiterit Medicus, ſi herbas ac medicamenta efficaces obtinere effectus ratione ſtudeat evincere, niſi id experimento comprobet? è diverſò, quâ fiduciâ niti póſſet experimento, quod plerumque judicio adhibitum fallax eſſe atque periculoſum declarat inconſulta Empiricorum temeritas, niſi

niſi illi ratio ſuffragetur? & quamquam ſophiſticum cenſeri poſſet, contra experientiæ teſtificationem, ac documentum, rationem exigere: nunquam tamen quisquam ſani judicii, & qui in delectu rerum aliquid penſi habet, experimento aſſenſum fecerit, aut id temere experiri ſuſtineat, niſi ratione id per omnia comprobatum ſit & ſuffultum.

Lemm. præfat. l. de occ. nat. mir.

XLIX.

Ratio & experientia Dogmaticorum fundamenta.

Quare rationalem Medicinam nos amplectimur, ex ratione & experientiâ conflatam. Non enim ſolam nudamque volumus experientiam: illa enim ſi rationi non fuerit conſociata, periculoſè fallax eſt, & fallaciter periculoſa, dum ea tentat in ea fabricâ humanâ, quæ longâ die non ſunt probata: (temerariæ enim experientiæ, finis eſt certa mors) multa etiam putant fieri lege naturæ in corpore humano, quæ ſunt ſymptomatica, hoc eſt, vi morbi expreſſa. Accedit & illud, quod nullus morbus ſit idem omnibus, nec ullum eſt remedii genus, quod habeat eandem vim in ſingulis: nec ſoli rationi & judicio ſtandum: nam hoc difficile eſt, diſtinctione corporum, cauſarum, ſignorum, medelarum; ad cognoſcendum, præſagiendum & curandum, & quod ſimilitudines ſæpè bonis Medicis imponant. Multa ſanè ſolitaria ratio ſuadet, quæ tandem uſus coarguit. Quare rectè Saluſtius: utrumque per ſe indigens, alterum alterius auxilio valet.

Heũrn. inſtit. l. 1. c. 1. explic. aph. 1. ſ. 1. & com. ad L. Hipp.

L. *Ra-*

L.

Ratio præſtat experientiæ.

Quod ſi tamen alterutri palma ſit deferenda, potius rationem experientiæ, quam hanc illi noſtro hoc ſæculo prætulerim. (*a*) Oportet enim ut primò ſecundum rationem conſideranda conſiderentur, deinde experientiâ certificentur, ut ratio per experimentum confirmetur. Virtus namque rationis, experimenti virtutem oſtendit (b) Quid enim quæſo vilius medicis eſt experimentis hoc tempore, ſcatent formulis probatis omnia, nec angulus mundi ullus eſt, qui non receptis oleat. (*c*)

a. c) *Hartm. Bajer. l. 1.* b) *Gal. l. 2. & 6. de tuend. ſanit.*

LI.

Medicinæ propudium ex Germano-Medicis.

Utinam autem illi, qui Germanicis verſionibus optima Autorum medicamenta delirè proſtituunt imperitiſſimis audaciſſimisque nebulonibus, barbarum tonſoribus, mulierculis ſtultis & fæci plebis, in hanc partem non tàm licenter peccarent: in majore authoritate eſſet ſacra Medicina.

Libav. in præf. Alchym.

LII.

Medicaſtrorum & empiricorum Catalogus, Medicantiumque καθάρματα.

Dum enim omnes, qui hanc artem jactitant, & ſeſe falſò Medici titulo venditant, & inſuper cum magno funeſtoque aliorum damno praxin exercent, conſiderantur, plerumque ſunt ſordida & abjecta fæx plebecu-

beculæ, quique negatâ profeſſione, alieno malo, clanculario modo, hanc artem condiſcunt, & ſi eos in lucem proferimus, detractâ larvâ apparent Judæi ſcelerati, Chriſtianorum ſicarii, & expilatores, Monachi, ſuæ profeſſionis deſertores, ſacrificuli perjuri, parochi πολυπράγμονες, paſtores φίλαυλοι, Chemici indocti, Juris Apoſtatæ, pædagogi δοξόσοφοι, inepti & vulgares pharmacorum confectores & ſeplaſiarii, catabaptiſtæ Æſculapii deliri & lucifugæ, Mechanici pigri, aut inhoneſti, hiſtriones, ardeliones, circulatores, tonſores inepti, aliptæ fætidi, balneatores curioſi, impoſtores circumforanei, milites triarii, mercatores obærati, aratores ſegnes, pugiles monoculi aut claudi, vetulæ edentulæ & blatterantes, aniculæ cothonizantes, vel clinicæ, obſtetrices largiloquæ, nutriculæ diobolares, carnifices, canicidæ bipedum nequiſſimi & hujus generis terræ filii. Nec immerito his, tanquam comites adjunguntur venefici, incantatores, augures, harioli, chiromantici, Magi, ſortilegi, ſagæ & alia deteſtandorum & malitioſorum hominum καθάρματα καὶ κακῶν πανήγυρεις: *(a)* omnes ad unum tam remediis divites & copioſi, ut Rhenum aquæ facilius, quam περιεργεία hoc genus hominum deficere queant. *(b)*

a) *Oberndorff. l.c.part.22.& 23.* b) *Hart. Baj. l.c.*

LIII.

Mira nebulonum in Pſeudo Medicos μεταμόρφωσις.

Vidi enim heri aromatarios, hodiè Medicos: heri barbarum Raſores, hodiè morborum gravium cenſores: heri herbas cæteraque materialia in Apothecis

 com-

commiſcentes, hodie in Principum aulis morbos judicantes.

Roder. Caſtellan. l. 2. ſpec. vit. hum.

LIV.

Hiſtoria N. Gonellæ joculatoris.

Huc aptiſſimè quadrat hiſtoria de Gonellâ joculatore maximè comi: quam autor Shingis Pphiloſophicæ (*a*) è Pontano (*b*) tranſcripſit his verbis: Gonella aliquando, à Nicolao Marchione Ferrarienſi interrogatus, quarumnam ſive artium, ſive facultatum, in urbe Ferrariâ major eſſet numerus? confeſtim reſpondet, Medicorum majorem eſſe numerum. Tum Nicolaus: ô inanem hominem & urbis hujus, artium, artificumque ignoratiſſimum! quippe cum vix duos, trésve ad ſummum Ferraria Medicos habeat, ſive cives, ſive exteros. Ad ea Gonella: ô Principem, majoribus rebus deditum, qui ob eas, urbem ſuam, ſuosque cives ignoret penitiſſimè! tum Nicolaus: quid ſi hoc ipſum falſum ſit, quod aſſeris? tùm Gonella, quid ſi ego verus: ibi ſive pœna, ſive mulcta ei, qui vanus eſſet inventus, conſtituta. Itaque inſequenti die, ſub auroram Gonella, pro templi aſtans foribus, obvoluto pellibus ore ac gutture, interrogantibus, qui in templum ingrediebantur, quonam morbo laboraret? reſpondebat ſingulis, dentium dolore: ſingulis etiam remedium aliquod dolori præbentibus, quorum ipſe & nomina conſcribebat & remedia. Atque hac ratione urbem perreptans, perſcrutandoque remedia, ſingulos qui obviam fierent percunctatus, ſupra trecentos homines medicinam dolori tradentes, notavit in tabellâ. Quo facto regiam

giam ingreſſus, quâ hora Nicolaus prandebat, ſeſe obtulit, involutis & ore & cervicibus, ingentem dolorem ſimulans. Nicolaus aſtu viri parùm cognito, cum intelligeret, illum haud benè valere à dentibus, hoc ſtatim inquit remedium adhibe, laudabis Nicolaum: è veſtigio enim ſanus eris. His Gonella acceptis, domum reverſus, tabulam inſtruit, remedia illa, remediorumque autores continentem: ac primo loco Nicolaum Marchionem adſcribit, inde alios atque alios, delectu habito. Tertio die quaſi ſanus, atque à dolore liber, nudata gula, ac cervicibus, Principem adit, docet, quæ conquiſita & comprobata fuerint, mulctam ab ipſo expoſtulat, atque in jus illum ſe adacturum minatur & his dictis tabulam Marchioni legendam exponit. Ibi Marchio primum inter Medicos locum ſeſe obtinere conſpicatus, inde alios atque alios primates viros, à riſu continere ſe nequivit, ſeque victum confeſſus, pecunia illi, ut ſolveretur, imperavit.

a) *I. Haidfeld. c. 34.* b) *de ſerm. c. 6. Lemn. de occ. nat. mir. l. 1. c. 17.*

LV.

Solis Medicaſtris hominem impunè occidere licet.

Ψιχάρπαγες, fures, corpore plectuntur: at hodiè verorum Medicorum l'ἀπῖεῖον Empiricis maniculariis defertur. Graſſatores, ſicarii, latrones, capite, nec immeritò, mulctantur: ſed Empiricorum carnificum caput civica corona præcingitur. Sæviens peſtis, qua fieri poteſt ratione à Regum & Principum aulis, ab Urbibus arcetur: veris autem in Medicina peſtibus, liberrimi ad Reges, Principes, Ur-

besque aditus conceduntur. Sed, bone Deus, quàm miſerabiles paſſim lanienas & tolerante Senatu, & tota connivente Republica ſibi extruunt! Quid? ſiccine ſemper hominum oculi cæcutient? ſiccine tanti impietati locus erit? ſiccine ejusmodi carnificibus per hominum mortes ſua agere experimenta licebit?

heu quo nunc mentes rectè quæ ſtare ſolebant
antea, dementi ſeſe flexêre ruinâ?

Robert. Fevin. de abuſ. Medic.

LVI.

Aſini, (mirum!) ad Lyram Medicam nati.

Ad Medicinam omne ingenium ſatis eſſe credunt; in aliis diſciplinis vix proficiunt ſine Doctore, & conſtat, qui ſenſu doctrinæ percipiendæ deſtituti ſunt, eos informari liberaliter non poſſe: medici evadunt etiam in cunis, nec facilè invenias ſurdum, mutumque, quin ſe medicinarum peritum ſimulet, adeò, ut etſi in omnibus aliis falſum ſit illud Platonicum, Pythagoricumque, de Animabus corpore prioribus, milleque annos, antequam in lucem veniant, omnia naturæ arcana ſcrutatis, ſingulaq; mundi loca emenſis, unde poſtea corporibus immerſæ non diſcant, ſed recordentur ſaltem: in Medicina tamen verum eſſe, judicari non ineptè poſſit.

XVII.

Lutoſorum Medicaſtrorum una fidelia, unum calopodium.

Uſus enim Magiſter in Poëſi, in agricultura, nautica, ſutoria, architectonica, & ſimiliter aliis artifices

fa-

facit, nec licet præcepta cognoverit tyro & memoria teneat, feliciùs veterano, niſi exercendo ἕξιν acquiſiverit, benèque agendo firmaverit, artis Magiſterium ſibi rapere audet & confidenter arrogare; qui vix in tranſcurſu guſtavit lympham pæoniam & lutum figulinum ſubtiliter paulò eluere poteſt, è veſtigio Medicus eſt, & terras ſigillis premit, & uno remedio omnes ſanat morbos, quaſi uno calopodio, cothurnoque adverſus quælicet mala omnem muniturus pedem & eadem fidelia omnem inducturus incruſtaturusque parietem.

Libav. in præfat. Neoparac.

LVIII.

Scita Pſeudo Medicorum cum Tragœdiarum perſonis comparatio.

Sed hæc eſt artis Medicæ fatalis quædam conditio, ut perpetuò ſub ea lateant homines φιλάργυροι, & impoſtores audaciſſimi, qui non artis cognitionem affectent, ſed ex artis umbra ac titulo, ſolum lucrum & unicum turpem quæſtum venentur. Tales, Hippocrates *(a)* perſonatos Medicos appellat, ſimillimosque iis ait, qui in Tragœdiis introducuntur: ut enim hi ludiones, figuram, faciem & ſtolam referunt ejus, cujus perſonam agunt, ipſi autem verè non ſunt illi: ita & Pſeudo Medici, veſte oloſerica, annulis rubroque pileo decori, falſa & ficta artis oſtentatione, apud ignobile vulgus, indoctosq; proceres, titulum perſonamque Medici ſibi vendicant: quam, ſi illis exutis, ademeris, ſub illorum perſonâ, aut Judæum perfidum, aut Monachum apoſtatam, vel omnium bonarum artium ignarum parochianum, ac id genus farinæ homi-

minum latére animadvertes, qui nihil non audent, quó ab afflictis ægris, per fas & nefas, pecuniam emungant. O ſceleratum pecuniæ aucupium, quid non mortalia pectora cogis audere? hi ſacroſanctam Medicinam, præclarum ſummi Dei donum, temerariis ac nefariis ſuperſtitionum nugis, & incantationibus conſpurcare non erubeſcunt! (*b*) Complures verò hujuscemodi, in omnibus propemodum vicis reperiri, nec novum, nec admirandum eſt, quando nec illæ antiquiſſimæ, Hippocratis & Galeni ætates, nec ullum poſterius ſeculum, à talibus Harpyis fuerit vacuum & in hac artium ſola, quod Plinius (*c*) ſcribit, eveniat, ut cuicunque Medicum ſe profeſſó, credatur. (*d*)

a) *in Lege* b) *Lang. l. 1. ep. 1.* c) *l. 24. c. 1.* d) *Dodon. in præf. legumin.*

LIX.

Bullæ, ampullæ & ſesquipedalia Medicaſtrorum verba.

Quis enim quæſo hominum eſt, qui vitreas verborum bullas, jactando artis Medicæ aliquam ſcientiam & cognitionem, non dico exiguam ſed perfectam, non vendicet, non arroget, non aſſignet ſibi? quis eſt, qui ægro de dolore ex morbo contracto, multùm conquerenti medelam adhibere non geſtiat? quis eſt quem (fallacibus) ſuis experimentis, ſordidam gloriolam, inanem laudem, auram popularem captandi, anxius ardor, deteſtabilis libido, execranda cupiditas, non rapiat? non teneat? non inflammet? adeò enim omnes homines, viri æquè ac fœminæ, ſenex æquè ac juvenis, anus æquè ac virgo, peritus æquè ac imperitus, Medici videri pruriunt, ut ſi omnes, qui

artis Medicæ cognitionem atque ſcientiam falſo nomine ſibi adſcribunt, eamque nullis, nec practicæ nec theoricæ Medicinæ adminiculis inſtructi, non ſine exigua decumbentium clade, impudenter exercent, numero comprehendere velis, prius quot fluctibus mare à condito ævo agitatum ſit, ſermone atque oratione expedias, adeo in infinitum Medicorum ſe numerus porrigit, ut major ſit, quam ut ab hominibus conſiderari poſſit.

Zach. Palthen. in præf. tract. Seidel. de morb. incur. cauſ.

L X.

Medicorum turba, & ex libro Medici, quare Impoſtorum dulcis nutricula, hominum opinio.

Hinc illa infelicis monumenti inſcriptio, turbâ ſe Medicorum periiſſe. Sed audiamus Platonem, absque omni dubio ſapientiſſimum virum: *(a)* Socr. Si quis ad ſodalem tuum Eriximachum, aut ad patrem tuum Acumeum progreſſus dicat, ego ſcio talia quædam corporibus adhibere, ut & calefaciam ſi velim, & frigefaciam, & ſi mihi videatur vomere faciam, & ſi rurſus videatur efficiam, ut deorſum per alvum fiat egeſtio, & alia multa hujusmodi, & cum hæc ſciam, pro Medico haberi volo, & alium Medicum facere poſſe me jacto, cui harum rerum ſcientiam tradidero; quid putas his auditis dicturos fuiſſe? Phoed. Quid aliud, quam interrogaturos, an inſuper etiam ſciat, & quibus oportet & quando & in quantum ſingula hæc facere? Socr. Si igitur dicat, quod nequaquam hoc ſciat, ſed oportet eum, qui hæc à me didi-

 cit,

cit, per ſeipſum facere poſſe ea, quæ tu proponis, quid dixerint? PHOED. Dixerint, arbitror, inſanit homo, & ex libro, alicunde doctus, aut in medicamenta collapſus, Medicum ſe factum eſſe putat, cum nihil in arte ſciat. Ecce *(b)* nihil affirmat, talem impoſtorem ſcire in arte, cum tamen multa nominaverit, quæ revera ad Medicum pertinent. Fit igitur ex tam pravâ & inſulſa opinione, quam de Medicina paſſim homines conceperunt, ut eam non artem, ſed neſcio quid leve tantum & fortuitò collectum eſſe putent, & nullo diſcrimine, nullo judicio, nullo delectu, quibuslibet, qui pro Medicis ſe venditant, ſe ſuamque ſalutem committant, ac plerumque deterioribus: hi enim artificia tenent, aucupandi rumores, favores & applauſus imperitæ plebis.

a) *In Phadr.* b) *Seidel. de morb. incur. p. 70.*

LXI.

Torquati & ſtentorei impoſtores forenſes.

Qui enim omnes Germaniæ urbes, nundinarum tempore frequentarunt, non poſſunt non ingentem ejusmodi impoſtorum & blatteronum concurſum ſatis mirari, qui, ut miſera credulaque plebe (quæ cultu ſplendidiore, concioneque impudentiore autoritatem hominibus addi putat) faciliùs abutantur, & illius mentem, oculosque eludant, conſcenſis equis, erogato è purpura amiculo, aureisque torquibus conductis (quorum collum laqueus potius ornaret) *(a)* ſplendentes, magna nebulonum famulorum ſtipante caterva, in publicum prodeunt, eminentiores urbium plateas affectant, & quoties de medicamentorum ſuorum

rum dotibus aliquid deblatterandum eſt, tantum plerumque vociferantur,

—— —— quantum novies deciesque
mille viri clamare ſolent, qui prælia miſcent,

nihil non nugarum comminiſcuntur, nihil non mendacii effutiunt: quo ſuos popello fumos venaliores reddant. Clamat hic, ac verum Deum teſtatur, ſe meliorem orbis partem peragraſſe, & ſuo medicamento quosvis obvios, quantumlibet malè affectos, tridui ſpacio ſalvos & incolumes reſtituiſſe. Ille Imperatoris, Regum, Principumque ampliſſima diplomata, ſuarum curationum certiſſima teſtimonia, μυροπωλίων frontiſpicio appendit & explicat, nonnulli expoſitis in publicum animalibus ignotis, ſuam in medendo artem confirmare contendunt. *(b)*

a) *Armbruſt: præf. de cathart.* b) *Fevin. de abuſ. med. p. 9. & ſeq.*

LXII.

Circumforaneorum theriaca.

Cum circumforanei ſuggeſta aſcendunt, coram populo, quem dolis capere intendunt, oſtenſuri, quod venenum æquè ac panem innoxiè ſumant, multis cavillationibus, atque inſidiis utuntur. Primus itaque dolus, quo nituntur hujusmodi fraudulenti impoſtores, eſt, quod cum ſciant, venena non poſſe, niſi parùm nocere, ubi ventriculus fuerit cibis valdè repletus, priusquam ſuggeſtum aſcendant ad ſaturitatem usque, præſertim æſtate, lactucas crudas devorant, ſale, aceto, & oleo conditas, verùm olei tantùm imponunt, ut ferè in eo innatent lactucæ. Et quia hyeme, maximè urgente bruma, tenellæ lactucæ, difficilè paſ-

ſim inveniri poſſunt, ideo earum vicem his præbent, interanea boum præpinguium, quorũ tantam comedunt copiam, quoad ventriculus, veluti tympanum extendatur. Id autem eo conſilio faciunt, ut hæc quidem jurium pinguitudine, eorumq; ſubſtantiæ craſſitudine, illæ verò frigiditate ſua, oleique multitudine, quam illis adjiciunt, præterquam quod veneni penetrationem inhibent, cum internas vias obſtruere poſſint, erodentem quoque ingeſti arſenici, vel riſagalli, ſeplaſiis vocati, acrimoniam obtundunt & hebetant. Cum igitur venenum ſumſerint, quod illis ob præaſſumti alimenti vim, nullam aut parvam noxam adfert, nempe quod ventriculus ſit tenſus & pinguedine imbutus, mox ſuum adulteratum antidotum (quod omnino legitimam Theriacam mentitur) aſſumunt, idque impunè. Quò fit, ut facile poſtea populo aſtanti perſuadeant, id eſſe antidotum omnium præſtantiſſimum, contra omnia venena, quod in universo orbe reperiri poſſit. His, leves vulgi animi perſuaſi, accenſique majore multitudine ac impetu feruntur, ut adulteratam, invalidam, veramque mentientem theriacam emant, quam ii, qui in maxima annonæ penuria, eo catervatim concurrunt, ubi plurimùm panis, gratis, omnibus exhibetur. Itaque cum temporis momento capſulam hac impoſtura exhauſerint, ſtatim è ſuggeſtu deſcendunt circumforanei, ſeſeque in hoſpitium recipiunt, ubi cùm primùm fuerint, arſenicum paulò ante ſumtum, una cum lactucis, aut bubulis interaneis, arte quadam evomunt, neque aliud illa die aſſumunt, quam lac, quod tantùm ſæpius alternatim potant, vomuntque ac revomunt. Tantum poteſt in improbis hominibus auri cupiditas,

tas, ut ſpontè conſultoque in manifeſta vitæ diſcrimina ferantur.

LXIII.

Altera impoſtorum fraus.

Fraus altera, quam iſti facinoroſi perpetrant, ita ſe habet. Ii, una aut duabus horis, antequam ſuggeſtum aſcendant, in foro Pharmacopolium quærunt, illudque foro, in quo ſermonem populo habere volunt propinquius eligunt, atque ubi juſſerint Pharmacopolæ, ſibi arſenici capſulam adferri, ejus duo aut tria fruſta ſeligunt, pro ut ſibi magis expedire videtur, quæ poſtea charta involvi, & in eandem capſulam reponi mandant. Quo facto, pharmacopolam rogant, ut cum in ſuggeſtum aſcenderint, arſenicum illud repoſitum dare velit puero, quem ad eum miſerint. Porrò, in forum abeunt, verba facturi, ubi ſuam ſpuriam Theriacam ad cœlum uſque miris laudibus efferunt, at mentientes. Ad hæc, ut rem magis veriſimilem reddant, puerum, vel è circumſtantibus quempiam, ad pharmacopolium mittunt, qui venenum antea ab ipſis ſelectum deferat. Interea ingentem capſulam in ſuggeſto ſtantes aperiunt quam habent vaſculis pravæ illius theriacæ plenis refertam, cujus operculo intus adhærent, cera ſubpoſita, varia cujusdam miſcellæ fruſta, ex ſacharo, quod candidum vocant, amylo, aliisque innoxiis medicamentis, miro quodam artificio confecta; quæ prorſus & facie & magnitudine referunt illa veri arſenici fruſtra, quæ prius iis in pharmacopolio ſelegerant. Levant autem iſti hominum proditores operculum à capſula, quo fraudem melius occultent, in ſuggeſto

ſto ſtantes, ſiquidem ſummo cum artificio, internam operculi partem, cui adhærent illius miſcellæ fruſta arſenicum mentientia, verſus ſe trahunt, ne quis eorum fraudem deprehendere poſſit. Deinde ſtatim in manu ſocii, aut pueri, quos doli miniſtros habent capſulæ operculum collocant: quod eorum alter, aperta manu perquam eleganter ſuſtinet, parte pſeudo-arſenicum continente, cælum verſus reſpiciente, idque ne quis dolum intueri poſſit. Interea redit nuncius, Arſenicum legitimum à pharmacopolio deferens. At, qui iſtud accipiens, artis captioſæ magiſter, ſtatim illud populo oſtentat, longa atque mendaci oratione. Qua perfecta ad experimentum tranſit, perpetuò doloſè procedens: quandoquidem ſimulans, ſibi opus eſſe expeditis manibus, manicas ex murice, vel ſerico proditore, quo plerumque veſtiuntur, ad cubitum uſque convolvit, ea tantum ratione, ut arſenicum verum, dum hæc agit, ſuper operculo prædicto, pſeudo-arſenicum continente reponat, abdatque: quod ob operculi circuli altitudinem nullo pacto infernè à circumſtantibus videri poteſt. Obvolutis itaque manicis, brachiisque denudatis, ac tenui linteolo humeris impoſito, jubet aquæ vel vini poculum adferri, & relicto in operculo arſenico vero, factitium innoxium, fraudulenta manu capit, quod gladio minutim incidit, & vino vel aquæ parati cyathi commiſcet, & denique tutiſſimè bibit. Atque ita fraudem hiſce coloribus exornatam ſpectantibus perſuadet, ut nullus dubitet, quin ille mortiferum arſenicum hauſerit, quod ex Medica officina delatum fuerat.

LXIV.

LXIV.

Hiſtoria fraudis.

Memini me olim unum ex his vidiſſe, qui venenum ſimili modo adulterarum puero exhibuerat ſuo, & cum ſimularet, ſe ei opem ferrè nolle, donec pulſum amiſiſſet, & in mortis diſcrimine verſaretur, ut ſuæ falſæ atque adulteratæ theriacæ majorem compararet exiſtimationem: cum præterea verſutum puerum admonuiſſet, ut anhelitum compeſceret, idque ut facies ejus colore mutaretur, quin & interim oculos obverteret, & os, ac cervicem contorqueret, ad ſe vocavit aſtantem Medicum, haud acris callidique ingenii, in ea civitate, ubi id mihi contigit vidiſſe, receptum habentem, qui pueri pulſum tangeret, ut omnibus teſtaretur, quòd pulſum amiſiſſet. Quod cum feciſſet bonus ille Medicus, jam imprudenter factus circulatoris leno, omnibus teſtimonium perhibebat, ſe nullum pulſum in eo inveniſſe: quippe qui nuſquam fortè legerat, quod arte etiam poſſit intercipi pulſus, cum tamen id ſcriptum reliquerit Galen. l. 6. de plac. Hipp. & Plat. ubi ſic inquit: Eadem natura in Arteriis cernitur: nam etiam ipſæ, perinde ac nervi, aut inciſæ, aut laqueo interclusæ, pulſu omni, micationeque orbantur. Ex quibus ſanè verbis tùm comminiſci potuiſſet, quod facilè laqueata eſſent brachia, & proinde interceptus arteriarum pulſus, quæ per brachium ad manum excurrunt. Siquidem aſtringentes laquei ab iis nebulonibus adeò callidè, ſubdoléque aptantur, ut verſato quodam ferreo globulo ſupra cubitum, extra manicas latente, ſtringantur admodum atque laxentur. Id quod facilè

cilè ab eo fieri poteſt, qui puerum ſemimortuum ſe ſimulantem, brachiis ad ſpectaculnm ſuſtinet. Tali igitur fraude aſtringebantur fibulæ, ubi pulſum intercipere animus eſſet: laxabantur autem lentè, cùm jam verſutiſſimus puer ex Theriaca aſſumta, in priſtinam ſuam conſtitutionem reſtitui ſimulaſſet. Unus etenim, isque inſignis ex his, qui venenum innoxiè devorare profitentur, cujus oſſa lues gallica non immerito depaſcebatur, cum à me in ſanitatem redigi exoptaret, inter curandum, mihi id ab eo expetenti, omnes has fraudes, quibus hoc flagitioſum hominum genus utitur, ut pecuniam extorqueat, libentiſſimè patefecit.

Mathiol. comment. in præf. l. 6. Dioſcor.

LXV.

Medicinæ & hujus Profeſſorum deſpectus unde?

Omnes igitur errones circumforaneos, atque impoſtores publicos exterminandos cenſco, qui non verentur in hominum vitas, ac corpora graſſari, atque ut habet proverbium, in vaſis jactura artem figulinam experiri: hoc eſt, ut Plinii verbis utar, (*a*) hominum periculis diſcere, & per experimenta fallacia, ac conjecturas mortem hominibus inferre, quorum culpa ac temeritate efficitur, ut Medendi ars (quam inter dona Spititus Sancti D. Paulus (*b*) refert, & qua poſt S. dogmata nihil mortalibus excogitatum eſt ſalubre magis ac neceſſarium) una cum Profeſſoribus deſpecta ſit, & negligatur.

a) *l. 29. c. 1.* b) *1. ad Cor. 12. v. 28.*

LXVI.

LXVI.

Lex & natura impoſtoribus adverſa.

Quare appoſitè Perſius; (*a*)

Publica lex hominum, naturaque continet hoc fas,
ut teneat vetitos inſcitia debilis actus.
ſtat contra ratio, at ſecretam gannit in aurem,
ne liceat facere id, quod quis vitiaret agendo,
diluit helleborum, certo compeſcere puncto
neſcius examen, vetat hoc natura medendi.

a) *Sat. 5.*

LXVII.

Quam quisque norit artem, in hac ſe exerceat.

Quocirca felices fore artes Plinius pronunciavit, ſi de iis ſolùm judicent, easque tractent artifices, atq; harum periti. Cum autem in extruendis ædibus architectum deligamus ſolertem, atque induſtrium: in dirigenda nave nauclerum expertiſſimum: in bello gerendo Duces exercitatos, ac ſtrenuos: in expoliendo lingua præceptorem eloquentem: in mente inſtituenda, formandisque moribus moderatorem optimum: cur in morbis expugnandis, in ſarcienda tuendaque ſanitate, triobolares circumforaneos, ac deliras anus admittimus, quibus corpus noſtrum trucidandum exponimus, animique domicilium diruendum efferimus: adeo nemo non artis Medicæ peritiam ſibi arrogat, ejusque poſſeſſionem exequitur.

Lemn. l. 1. de occ. nat. mir. c. 17.

LXVIII.

LXVIII.

Agyrtæ Monetarii ſunt, Dei imaginem corrumpentes, ob id precioſi.

Quid? qui turpis lucri gratia, auream vel argenteam monetam alicujus Principis corrumpunt, vel diminuunt, comburuntur publicè, aut in fervidam aquam vel oleum conjiciuntur. Sceleſtiſſimi vero nebulones, qui non pecuniam tantùm, ſed imaginem ſummi Principis, id eſt, Dei ipſius ſæpè adeò dilacerant, dilaniant ac corrumpunt, ut tandem commoriantur ægri, in precio habentur, etiam à Nobilibus, qui eorum fraudes non animadvertunt: hi enim apud plurimos in honore ſunt, atque dolo & fraude ditantur, ad hos concurrit undique turba multorum.

Foreſt. l. 2. de incert. urin. jud. c. 3.

LXIX.

Excurſus vel digreſſus ad οὐροσκόπους.

Sed, quouſque tandem Uropotæ, qui ex urinis omnium morborum cognitionem petitis, abutemini ſilentio noſtro? quam diu omnem populum ignorantia illa veſtra eludet? quem ad finem ſe jactabit, & quid quæret animus veſter audaciſſimus? nihilne vos commune periculum Imperii? nihilne Rerumpublicarum ordinationes, quæ omnem fallaciam prohibent? nihilnè calamitates? nihil damnum populi? nihil peritiorum, qui fucum veſtrum vident, authoritas? nihil eorum, quos decepiſtis, gravioribusque morbis afflixiſtis, ora vultusque movebunt? patere veſtram inertiam non putatis? manifeſtam jam, omnium bonorum animis veſtram temeritatem

tatem non videtis? quo fructu hucusque urinas inſpexeritis, quem ignorare arbitramini? ô tempora! ô mores! Magiſtratus intelligit: Principes vident: hi tamen in ſua malignitate pergunt; pergunt: imò verò etiam ſuam inſcitiam defendunt, ab aliis nihilominus vocantur & conſuluntur, & interim tamen fallunt unumquemque ægrotum. An verò, qui unum aliquem hominem mediocriter labefactavit, puniendus? Uropotæ vero tales, qui innumeros decipere conſueverunt, in Republica inter bonos ferendi? an ii cives Reipublicæ habendi, qui pecuniam aliorum exugunt, & facultates eorum abliguriunt, quorum causâ plurimi alii cives mori coguntur?

G. Adolph. Scribon. de Urin. inſpect.

LXX.

Spartam, quam quisque nactus, hanc ornet.
Non enim ſutor ultra crepidam.

Beata ergò æſtimanda eſt ea Respublica, in quâ *Navim ager e ignarus navis timet, abrotanum ægro, non audet, niſi qui didicit, dare, quod Medicorum eſt promittunt Medici.* ——— (a)

Nam præterquam, quod ſuâ quisque contentus ſparta, eam, quo poteſt ſtudio & diligentiâ ornat, nec in alienos fines inſiliens, cujusquam odium contrahit, aut jurgia turbasque concitat: id etiam utilitatis inde accidit, quod omnia judicio rationeque præeunte, cum artium legibus & cujusvis applauſu perficiuntur, nullusque periculoſæ fortunæ caſibus, ac damnoſæ temeritati locus relinquitur. *(b)* Quo uno bono, quid Reipublicæ magis exoptandam putamus? contra verò quæ gravior mali labes, quæ funeſtior peſtis

in Republicâ graſſari poteſt: quàm ſi ſutor cum Apelle, de pictura, (*c*) aut faber cum Stratonico citharædo de Muſica, contendat? quàm ſi, ut Galenus (*d*) conqueritur, tinctores proprio magiſterio relicto, in Medicinæ opera temerè involent? non dubium eſt, quin illicitam ejusmodi artium uſurpationem, tandem conſecutura ſit, omnium rerum non mediocris confuſio: hac ſiquidem libertate cuivis conceſſâ, propoſitam quoque graviſſimorum in qualibet arte errorum anſam, quis non videt?

a) *Horat. l.2. ep. 1.* b) *Fevin. de abuſ. med. p. 1.* c) *Plin. l.35. c. 10.* d) *l.1. meth.*

LXXI.

Sit quævis profeſſio conſtans.

Quare animadvertentes hoc, in benè conſtituta, nec ægrotante Republicâ Procerum prudentiores, & πολιτικώτεροι, viam ejusmodi artium uſurpationi, propoſito in multis magiſterio, intercluſerunt, cauteque caverunt, ne quis calceum conſuat, ne quis ſcrinium, ne quis veſtem, ne quis lanificium, ne quis panem conficiat, breviter, ne quis à profeſſione ſua alienum quid moliatur, cujus diſpendium cives fraude afficiat, ac ſuæ peritiæ facto ſpecimine, magiſterii gradum conſequeretur, artemque publicè profiteri auderet. Ex legum authoritate, datur redhibitio, ſi quis fucum in panni tinctura, aut ejusmodi mercibus fecerit, & qui quotidiè in humana corpora pernicioſas artes exercent, impunè fovemus. Olim nemini vulnus retegere licebat, niſi experto, & qui artis ſuæ teſtimonia publica edidiſſet: nunc totum corpus explorandum, tractandum, torquendum cuilibet, levi ali-

aliqua ſuſpicione, Medico, veterinariis & vetulis tradimus. Imaginem noſtri pingendam, non facilè alicui committimus, ni probato prius artifice, & viſcera noſtra, imperitis lanionibus ſubjicimus, tam iniqua fata, artem Medicam, omnium præſtantiſſimam, hodiè premunt.

Lud. Eſth. in præf. de comp. med. phil Schopf. in præf. l. de lepra. Fevin. l. c.

LXXII.

Tractent fabrilia fabri.

Si enim calcei tibi diſrupti ſint, dic mihi, numquid fabro lignario conſuendos eos trades? ſi domus tua minetur ruinam, ac eandem velis trabibus ſuſtentari, numquid hanc rem committes calceario? hæc tamen cum vitâ comparanda non ſunt. Si domus malè ſuſtentetur, ac deinde rurſum cadat, nova conſtrui poteſt; ſi calcei malè conſuantur, nihil niſi corium deſtruitur.

Foreſt. de incert. urin. jud. l. 2. c. 5.

LXXIII.

Homicidium irrevocabile.

Si autem Medicus aliquem per ignorantiam, vel pervicaciam inflexibilem occiderit, quomodo deinceps id damni reſarciet? quantam & quam exactam Deo eſt redditurus rationem? ſi quid ab uno Theologo erratum ſit, ab altero corrigitur: Si à Jurisperito, ſuccurritur æquitate judicis, reſtitutione in integrum: quod verò à Medico, quis corriget? homini extincto quis adferet remedium?

LXXIV.

Medicinæ ſubjectum nobiliſſimum HOMO.

Quisquis igitur Medicum ſe vocari cupit, cogitet magnum eſſe, & plus Dei, quam hominis: nam arti Medicæ, in hominum corpora, vitæ ac necis quaſi poteſtas, jus ſummum permiſſum eſt, nec ulli unquam, vel Regi vel Imperatori in homines tantum licuit. Ideò omnes ægri, Medicum talem poſtulant, clamant & requirunt, qui prudentiſſimè atque amantiſſimè, quæ ſuæ ſunt fidei & poteſtati commiſſa tractat. Quanta enim & quàm præſentanea peſtis eſt, ſi divinæ huic arti adjungatur inſcitia?

I. Lud. vives l 4. de trad. diſcipl.

LXXV.

Homo, naturæ miraculum.

Barbarus ille Abdalas, interrogatus, quid in hac mundanâ ſcenâ maximè putaret admirabile, non barbarè, ſed ſapienter reſpondiſſe fertur: Humanum corpus, ob majeſtatem, omnem admirationis captum excedere, quippe cum magni iſtius Mundi ſimulachrū ſit, poſſit Prothei cujusdam aut Chamelæontis more, ſeſe, in quodvis ſubitò transformare; unde Philoſophus hominem, poteſtate omnia eſſe dixit. Favorinus nihil in terris magnum, præter HOMINEM, affirmavit; *(a)* Imò Ægyptius ille Philoſophus, Hermes (quem Latini Mercurium vocant) appellatus, (qui ea profiteri creditus eſt, quorum ſcientia & poſſeſſione homines fierent ter maximi: fiduciâ enim hujus prærogativæ τρισμέγιστος *(b)* eſt nuncupatus) Hominem etiam ſecundum Deum eſt vaticinatus. Ut enim in nu-

numiſmatè charagma Cæſaris: ſic in homine Dei conſpicitur ſculptura. *(c)*

a) *Laurent. præf. op. Anatom.* b) *Libav. præf. l. 2. ep.* c) *Paræus de præſt. homin. p. 57.*

LXXVI.

Hominis epitheta & finis.

Imò Protagoras, πάντων χρημάτων μέτρον, & Theophraſtus Univerſi exemplar & Mundi epitomen: Syneſius horizontem corporeorum Hominem nominavit. Rectè ergò Sapientum ſententiâ, communique conſenſu jam dudum approbatum fuit, Deum per ſe eſſe, at hominem propter gloriam Dei creatum.

C. Bauhin. orat. de homin. & anat. corp. vir.

LXXVII.

Hominis gratiâ omnia.

Quemadmodum enim quæ in terra ſunt & generantur, ſingula hominis, non aliter, ac vagina, gladii gratiâ facta, nempe fruges, ut vitæ inſerviant, equi vehant, arent boves, cuſtodiant canes, Aves & Piſces eſcam porrigant, ovium pelles, earumque villi texti, indumenta præbeant: ita HOMO, ad Deum contemplandum, & imitandum, à quo, ad hoc potiſſimum, rectam conſtantemque rationem nactus, eſt conditus.

Jeſſen. in dedicat. anatom. A. 2. b.

LXXVIII.

Homo adſpectabilium omnium eſt præpoſitus.

Eſt ſanè, ſi quod res eſt, fateri volumus, ἄνθρωπος, non ſolùm θαυμαστὸς, ſed θαυμαστωθεὶς, ſummâque admiratione à ſummis & maximis cujusvis ætatis habitus. Nec immeritò. *(a)* Homo enim omnibus ad-

ſpectabilibus præpoſitus auctoritate divinâ eſt; excellit quidem ille, tùm rationis, orationisque facultate, tum ſpecie corporis eximiâ; ſed creatoris voluntate judicioque magis; hujus enim imago eſt, in hoc elucere divinitas voluit: *(b)* quamvis hæc divinitas affectuum impotentiâ lateat, & nimio corporis commercio ſtupeat & titubet. Pythagoras dicebat, nos è divinâ mente decerptos & delibutos animos habere: & Aratus, *αὐτοῦ γάρ γένος ἐσμεν.* *(c)* Eſt enim in animis humanis rationis apex, quem mentis florem vocârunt Antiqui: *(d)* Ergò qui hominem admiratur, Deum admiratur, qui totius Magni Mundi epitomen propoſiturus, hominem veluti parvum Mundum creavit: qui illum noverit, hunc noverit, cum ad ejus imaginem efformatus ſit. *(e)*

a. e) *C. Bauhin. ded. Theat. anat.* b) *Libav. præf. l. 2. epiſt. chym.* c) *Apoſt. Act. c. 17. v. 28.* d) *Heürn. de aff. cap. p. 350.*

LXXIX.

Homo opificis ſui imago, & velut alter Deus eſt.

Quemadmodum enim Apelles, celeberrimus olim pictor, cum pulcherrimam illam ac admirandam Veneris imaginem deſcriberet, clavum fixit, quem qui auferret, totam ipſam diſſolveret: in ejus verò clavi ſummâ parte imaginem ſuam pinxit: ita Deus ille Opt. Max. cum venuſtiſſimam hanc Mundi Oeconomiam fabricaſſet, tanquam coronidem aut colophonem adjecit Hominem, in quo ſuam imaginem poſuit, ex cujus inſpectione artifex cognoſceretur: ut ſi verum dicere fas eſt, humanus animus, Deus quidam, parvo corpuſculo concluſus videatur.

Donzell. in præfat. commi. Jacch. in l. 9. Rhaſ. Heürn. l. c.

LXXX.

LXXX.

Ex homine Dei & Naturæ notitia.

Hinc Zoroaſter, antiquiſſimus ille Philoſophus & Rex (qui Nini temporibus emicuit) veteris Theologiæ ſcientiſſimus inventor, Magicarumque artium, ſi Plinio credimus, in Perſide primus, in Magiâ ſuâ, hominis admirandam fabricam & immenſam illam perfectionem contemplatus, in hanc exclamationem prorupiſſe creditur:

ὦ τολμηροτάτης τῆς φύσεως ἄνθρωπε
τέχνασμα!

nimirum ipſam adeò naturam, per quam nos veriùs, Deum Opt. Max. primum illum omnis naturæ τεχνίτην, hominisque protoplaſten intelligimus, audaciæ accuſare auſus, quòd tàm admirandum opificium moliri ſit auſa.

C. Bauhin. l. c.

LXXXI.

Homo præcipuum Dei opificium.

Quicquid enim in Mundo ſe profert, quamlibet concinnè atque affabrè factum, nulla ratione comparari, componique hominis præſtantiæ poteſt, adeò ut hinc præcipuè ſumi voluerit ſui æſtimationem Deus, ſuæque divinitatis ſpecimen exhibere mortalibus, hoc eſt, ex ſua cujusque mente, ſuique notitia perduci nos voluit, in cognitionem, tantique operis reverentiam. Nihil enim expreſſiùs repræſentat Deum, quam mens hominis, quâ ad imaginem ac ſimilitudinem ejus eſt conditus. Eſt ſiquidem homo, expreſſiſſimum Dei ſimulachrum. Quamobrem, ob externum, internumque ornatum, atque ampliſſimas dotes μι-

κρόκοσμος dici meruit, quod in hunc cumulatiſſimè omnia profuderit, munificus ille rerum parens, atque opifex Deus. Hujus enim causâ, omnia producta in lucem, illiusque uſui cuncta patent & ſunt expoſita.
Lemn. l. 1. de occ. nat. mir. c. 2.

LXXXII.

Artificum elegantia opera, ſed ficta.

Laudari ſolet ſuperba regii alicujus palatii ſtructura, ſi materia ex variegato marmore, precioſiſſimo auro coruſcante & gemmis radiantibus deſumta, concinnâ formâ ſit diſpoſita. Attonitos reddit idiotas, Jovis olympici ſplendor, auro & ebore lucidiſſimo undique admirabilis, & ſtatuæ inſolita magnitudo, quæ ſi ex luto conglutinata eſſet, inſalutatam præterirent. Artifices autem Debutadis Sicyonii, vel Phidiæ alicujus argillam, lignum vel lapidem, artificii pulchritudinem æſtimantes, facilè præferunt.

LXXXIII.

Hominis verò admiranda, nec ficta, nec picta ſtructura.

Deus cunctipotens, ut ſuæ nos admoneret potentiæ, noſtræque originis & imbecillitatis, ex rudi limo terræ, corpus Adami effinxit, obrizo auro, ſcythicis & indicis gemmis, & rubentis maris granis cadentibus præcellentius: noſtra verò corpora, ex tribus ſeminis guttulis, & tantilli ſanguinis, lactis in morem fuſis, & caſei ritu *(a)* coagulatis efformat, & ex eâdem materiâ ad ſenſum ſimilari, tot tamque diverſas partes producit.

a) Sapient. c. 7. v. 2. Job. c. 10. v. 10.

LXXXIV.

Humani ædificii baſis & columnæ.

Oſſibus prætereà plusquam ducentis, ceu palis & columnis, totius corporis ædificium ſuffulcit, cartilaginibus totidem articulos ferè omnes incruſtat: ligamentis quam plurimis omnia vincit & connectit: membris innumerabilibus, tanquam corticibus ſingula veſtit: nervorum plusquam triginta paribus, ceu funiculis quibusdam membrorum vaſtiſſimas moles non ſine admiratione irrigat: arteriis ferè totidem, veluti tubis & aquæ ductibus, ſpumante ſanguine & vitali ſpiritu partes omnes perfundit: muſculis ferè quadringentis & diverſi generis carnibus ceu tomentis vacua ſpacia explet, & viſcera omnia obtegit, & recondit: cute denique omnia circumdat & colligat.

H. Petræus in orat. de anatom.

LXXXV.

Magnitudo potentiæ & ſapientiæ Dei, in hominis fabricâ.

Quis hinc non admirandam Dei potentiam & inimitabilem ſapientiam evidenter agnoſcat? quis non cum Regio Prophetâ, velut œſtro perçitus exclamet? *(a)* ô Domine, quàm admirabilis eſt facta ſcientia tua ex me? quin non, cum eodem hymnum opifici canat? Confitebor tibi Domine, quia ſapientiæ tuæ magnitudinem declaraſti in corporis mei fabricâ? *(b)*

a) *Pſalm. 139. v. 6* b) *v. 14.*

LXXXVI.

Homo μικρόκοσμος.

Sapienter ergò hominem μικρόκοσμον appellârunt

Veteres, *(a)* cum in ſe ea omnia contineat, quæ univerſus hic mundus ampliſſimo ſuo ſinu coërcet ac cohibet: *(b)* (quia tanta ars in compoſitione hominis, quanta in mundo: unde etiam in homine oculus, qui maximè Solem *(c)* refert.) Ejus enim forma cæterarum omnium perfectionem complectitur, ſiquidem eſſentiam cum elementis: vitam cum plantis: ſenſum cum animalibus: intelligentiam cum formis divinis communem habet *(d)* ut rectè dixiſſe Sophocles videatur: *(e)*

nihilaquè ſtupendum ac hominem,
natura parens produxit unquam!

a) *Ariſt. l. 8. Phyſ. c. 17.* b. d) *Laurent. & Bauhin. in præf. op. Anat.* c) *Gal. l. 3. de uſ. part. c. 3.* e) *in Antig.*

LXXXVII.

Homo participium omnis generis.

Homo namque animalium omnium vires, perfectiones & temperamenta in ſe continet, eſtque medium generis, à quo omnia dependent, ad quod omnia referuntur & expenduntur. Sic multos in humano genere reperias, qui Struthiocameli ventriculo, alios qui corde Leonis, plures qui Canis, quam plurimos qui Suis, infinitos qui Aſini naturâ gaudent. Alexander Macedo, tantâ erat præditus humorum ſymmetriâ, ut ipſius ſpiritus & humores, imò exanimum cadaver, naturale balſamum odoris fragrantiâ referret.

LXXXVIII.

In homine, ut puncto centrali, omnium inferiorum radices, & ſuperiorum Ideæ naſcuntur.

Sed

Sed audite majora. In homine, tanquam puncto centrali, nodo & faſciculo creaturarum omnium, non animalium ſolùm, haud parùm ſæpè ex ipſo naſcentium, ſed & vegetabilium & mineralium & metallorum ſpecies, radices & ſeminariæ rationes deliteſcunt, ut ex generationibus, transplantationibus, & nutricationibus plus ſatis eluceſcit.

LXXXIX.

Vegetabilia, Mineralia & Metallica in Homine.

Vegetabilia enim ſpiritibus balſamicis mineralium, animalia vegetabilium, & per has mineralium, homo verò propter quem omnia condita ſunt, animalium, vegetabilium & mineralium, nutritur & augetur, quare ex iisdem etiam ut conſtet, ratio poſtulat. Florent itaque in homine & fructus ſanitatis, vel morborum nuncios proferunt, meliſſa, violæ, chamædrys: puta ſpiritus cerebri, cordis & epatis: Urtica, Aron, *Flammula*: puſtulæ, pruritus, herpetes. Fiunt in eodem quoque mineralium ſeparationes, paroxyſmis conſpicuæ, vitrioli, aluminis, Salis gemmæ, Colcotaris, Tartari: nempe Lepra, Elephantiaſis, Morphæa, Cancer, Eſthiomenos, variis tincturis & ſignaturis ſeſe prodentes. Nec deſunt Aquæ generationes, Aurum, Argentum, Stannum, Cuprum, Ferrum, Plumbum: Cor, Cerebrum, Hepar, Renes, Ventriculus. Quin reperiuntur in corporibus noſtris fodinæ, è quibus lapides eruuntur, Renum & Veſicæ calculi, non ad ædificandam, ſed deſtruendam domum.

XC.

Angelicæ, cæleſtis & ſublunaris Mundi partium, cum homine harmonia.

Caput humanæ mentis Arx, Rationis ſedes, ſapientiæ domicilium, memoriæ, judicii, cogitationum (quibus humanū genus intelligentiis eſt ſimillimum) officina, editiſſimum locum obtinens, an non ſupremam & angelicam mundi partem refert? Mediam & cæleſtem habes in thorace & medio ventre ad unguem expreſſam. Ut enim ad Solis acceſſum ſuperiora colluſtrantur & inferiora vivificantur omnia: contra verò Sole de ſede ſuâ digreſſo, horreſcunt & ad interitum vergunt: ita & cordis perpetua motione, ejusdem vitali calore omnia vigent, lætitiarumque ſeges ſeſe oſtendit uberrima: eo verò curis, triſtitia, metu, aliisque nebulis obfuſcato & debilitato, omnia debilitantur & tandem pereunt. Sublunarem Mundi partem, in ventre inferiore expreſſam quis non non videt? in eo partes nutritioni, coctioni & procreationi, dicatæ continentur.

XCI.

Microcoſmi Meteorologiæ.

Meteora in humano corpore haud haberi dices? mirabilis en cernitur analogia. Fulgores terrificos & coruſcationes ignitas, excandeſcentium oculorum rubræ indicant ſuffuſiones, & quæ inde emicant ἐκλάμψιες & effulgeſcentiæ? inteſtinorum rugitus, borborygmi, obmurmuratus, ſtrepentes crepitus & ructus mille tonitruum ſpecies exhibent: ingruentem flatuum vim, ventorumque tempeſtates turbidas, cruditatum exhalationes, aurium ſibili & tinnitus

præ-

pronunciant: in faucium ſpatia, laryngem, thoracem decumbens fluentis inſtar deſtillatio pluvias atque imbres denunciat? coacta rotundaque ſputa gradinis gerunt ſimilitudinem; lachrymæ rori aſſimilantur.

XCII.

Quatuor Elementa.

Quatuor elementa in corpore humano intueri cupis? Ignis elementum an non ex oculis emicat? an non in Spiritu vitali, in Animâ ipſâ exſplendeſcit? Aër in arteriarum Spiritu & partibus vacuis & carnoſis concluſus? Aqua in humoribus fluidis? Terra in oſſibus, ſolidisque partibus, quem latére aut ſubterfugere poſſit?

XCIII.

Stellæ errantes.

Stellarum errantium forſan ducatum in Microcoſmo deſideras? En! humectam Lunæ vim profluens cerebri refert medulla: Venereæ poteſtati genitales humani corporis partes inſerviunt. Mercurio vario, pariterque ingenioſo facundiæ & venuſtatis inſtrumenta deſerviunt: Solis & cordis maxima eſt analogia: benefico ac benevolo Jovi, humanum Epar, fons gratioſi vaporis, ritè confertur: Martis incendium & furorem fellis in ſe concipit veſicula: Saturni ſidus frigidum flaccida lienis caro, humoris melancholici receptaculum perpulchrè refert.

XCIV.

Quatuor humores & Maria.

Quinimò ſi modo fas, vela pandere, navimque altius in ſimplicia & mixta corpora, in quæ mundum Peri-

Peripatetici partiuntur immittere, & ea quoque in Microcoſmo adumbrata quadantenus eſſe, haud facilè quis negatum iverit, cum ſpiritus humani corporis, cœlum quintam illam eſſentiam, quatuor verò humores, Bilis calida & ſicca Ignem: Sanguis calidus humidus Aërem: Pituita frigida humida Aquam: & Terram melancholicus ſuccus, frigidus ſiccus, exprimant. Sic Venter Hominis, Terra eſt, omniformium frugum ferax. Vena autem cava mare mediterraneum ſitu refert. Veſica verò eſt mare occidentale, in quod omnia flumina exonerantur, & ſal ſuperfluum reſolutum colligitur.

XCV.

Plagæ cœli, venti & quatuor orbis partes.

Sic homo Orientem habet in ore: Occidentem in ano: meridiem in umbilico: Septentrionem in dorſo: habet etiam ventos cardinales & collaterales, ex iſtis regionibus ſpirantes. Sic Europa, Africa, Aſia, & nobis nova America, in homine geographicè deſcribi poteſt.

XCVI.

Tria principia phyſica in homine.

Tria quoque rerum mixtarum hypoſtatica & activa principia, ſal fixum & coagulatum in hepate: ſulphur oleaginoſum & glutinoſum in corde: Mercurius volatilis & permeabilis in cerebro concentrantur, & mediantibus vaſorum vehiculis per totum corpus diſtribuuntur, imò arte etiam ſeparari, & ad oculum demonſtrari poſſunt.

H. Petræus in orat. de anat. Ch. Preibis. in præf. diſp. Somatol. Heürn. de aff. cap. e. ult. Donzell. in præf. comm. Jacch.

Jacch. in l. 9. Rhaſ. Laurent. præf. op. anatom. Fr. Tidicæ. libr. ſing. de deſcr. hom. & mund. Tob. Knobl. diſp. 1. anat. c. 1.

XCVII.

Dei omnia plena.

Mirificam Dei ſapientiam & bonitatem quæ teſtentur, innumera ſunt, tùm in cœlo, tùm in terris documenta: adeo, ut quaqua verſum oculos conjicias, nulla mundi ſit particula, nihil tàm vile ſit & abjectum, in quo non, velimus nolimus fateri, expreſſiſſima ſapientiæ ac divinæ gloriæ veſtigia eluceant. Nam ſive animæ eſſentiam, tot præclaris dotibus inſignitam contempleris; ſive ad humani corporis ſtructuram, connexionem, ſymmetriam, pulchritudinem, ac denique uſum animum intendas; ſive ad perſcrutandos Aſtrorum motus, Siderum conſtantiſſimos ortus, temporum viciſſitudines oculos convertas, non in his omnibus maximè ſpectabile bonitatis & ſapientiæ Dei ſpecimen apparet? Quorſum tot diverſæ herbarum effigies, tam diverſi earundem colores, ſapores & odores varii, ac denique tàm varia & diſcreta in illis recondita virtus & efficacia, niſi ut hinc infinitam ejus Sapientiam & bonitatem colligamus & admiremur? Sapientiam quidem, quod omnia à ſe condita, tàm appoſitè, tàmque bono ordine fabricata, æternâ ſuâ, & inimitabili virtute fovet ac tuetur, atque ita, ut etiam minimas quasque res ſuâ providentiâ regat atque gubernet. Bonitatem vero, quod hæc omnia propter nos homines condidit, quos tàm indefeſſâ benignitate proſequitur, ut juxta paternam ſollicitudinem providentiamque, quicquid

quid utile ac ſalutare illi prævidit fore, id totum præparârit. Circumſilit nos, ut inquit ille, morborum omne genus, circumferimus corpus omnibus morborum telis expoſitum. Ille juxta divitias miſericordiæ ſuæ remedia monſtravit, quibus ſubveniri poſſit infirmitatibus. Vix ullus morbus eſt, qui non habet ſibi proprium aliquod ac peculiare remedium, quo aut imminens averti, aut jam præſens poſſit depelli, modo ſuo loco, tempore ac debito modo adminiſtretur. Cui hoc niſi divinæ bonitati acceptum ferre debemus.

Henr. à Bra, in præf. med. ſimpl. ad calc.

XCVIII.

Moroſophiſtarum in Deum injuria.

1. *De feneſtrato corde neglecto.*

Abeant proinde, valeant μωρόσοφοι, cum ſuo Deaſtro Momo, qui, ſicut in domûs Minervæ extructione (*a*) id præcipuè culpandum arbitrabatur, quod non erat facta truſatilis, quæque facilè poſſit circumagi, ſi fortè malum haberet vicinum: ita in hominis ſtructura, neſcio quæ feneſtrata expetiit pectora, ut omnes animi affectus (quorum alioqui tamen facies, vultus & oculi indicia) paterent. (*b*)

a) *Epicharm. l. 2. rer. Lyc.* b) *Knobloch. diſp. 2. Anat. cap. 1. part. 10.*

XCIX.

2. *De homine nudo & inermi.*

Deſinat in poſterum iniquus operum Dei æſtimator Plinius, beneficentiſſimam Matrem Naturam incuſare, & duram Novercam appellare: quòd ſolum hominem in natali die nudum & inermem in nuda

da humo ad vagitus confeſtim & ploratum abjecerit: deſinat animalium dotes, cornua, ſquamas, ungues, ungulas, pennas tantopere jactare. Plus enim homini confert manuum induſtria, quàm beſtiis impetus, mole ſuâ ruens, & tegumenta; plus ſermonis velocitas, quàm pennarum levitas, plus ratio, quàm Natura. Et profectò ſi Animalium virtutes cum homine conferantur, vix umbræ ſunt evanidæ.

Gal. l. 1. de uſ. part. c. 3.

C.

3. *De fortuito ex Atomis mundi & hominis ortu.*

Abeant blaſphema Epicuri volubilium atomorum adſertoris, ac veluti Mundum, nec ullâ ratione, nec Arte, nec fabricâ inſtructum, ſed Naturam rerum quibusdam minutis ſeminibus & inſecabilibus conglobatam clamantis: ita & hominem θείων χειρῶν πλάσμα δαιδαλιώτατον (quod tamen tàm neſcit, quàm humati ſui Dei γνῶσιν) caſu, & ex turbulento, fortuito atomorum concurſu factum eſſe, ſomniantis deliria.

T. Knobloch. l. c. part. 12.

CENTVRIÆ II.

Particula I.

Vitæ Etymon.

VIta dicitur ab officio vegetandi, Græcè ζωὴ παρὰ τὸ ζεῖν, à fervore, quod vita in calore nativo, & humido fundata ſit.

Fr. Tidicæus tract. 2. de microc. p. 120.

II.

Mentis Etymon.

Mens dicitur παρὰ τὸ μηνύω id eſt, indico, ſignifico, patefacio, eò quod Mens pro ſuâ acrimoniâ, ac vi inſitâ ſuggerat nobis, ac dictet rationes, ac media, ad id quod inſtituimus facientia, ut Mens quaſi indicatrix rationum tali nomine appellata ſit. Intelligitur autē per Mentem, ipſa Anima intelligens in ſe ſpectata, extra relationem ejus ad corpus: ſed quatenus conſideratur, ut à corporis ſocietate libera, ſibi ſua eſt, & in cognoſcendo verſatur. *(a)* Germani hominem à potiore ſui parte, Mente, Menſch / vocant. *(b)* Nemo enim, ut rectè ſcriptum eſt, homo is eſt, quem forma iſta declarat, ſed mens cujusque, is eſt quisque, non ea figura, quæ digito monſtrari poteſt. *(c)* Et, corpori tantùm præſtat mentis excellens perfectio, ut vix poſſit cogitari, quid interſit. *(d)* Celebre etiam eſt axioma: Mens *(e)* cujusque is eſt quisque. Unde & quæ planè ſine corpore ſunt Mentes, dicimus beatas, ipſum etiam Deum, Mentem æternam. *(f)*

a.f) *Tidic. l. c. p. 121.* b.e) *Haidfeld. Sph. Philoſ. c. 11.* c) *Cic. in ſomn. Scipion.* d) *l. 5. de finib.*

III.

Corporis humani & σῶματ☉ Etymon.

Corpus humanum Perſius *(a)* Metaphoricè Fagum appellat, ἀπὸ τοῦ φάγειν: quod perpetuo in paſtu eſſe cogatur, dum ait:

—— cum lapidoſa chiragra
fregerit articulos, veteris ramalia fagi. *(b)*

Σῶμα dictum quaſi σῆμα τῆς ψυχῆς ſepulchrum Animæ *(c)* quod in id conjectus Animus, velut ſepelia-

tur,

tur, & à mole ejus terrena obumbretur, atque aggravetur. Et Philo, ſeu quisquis Author eſt ejus libri, qui σοφία Salomonis inſcribitur, rectè pronunciat τὸ σῶμα βαρύνει ψυχὴν, καὶ τὸ γεῶδες σκῆνος βρίθειν νοῦν πολυφρόντιδα. *(d)* At enim licet corpori annexus ſit animus & in hoc ſuo tabernaculo oſtrei more circumferatur: nihilo tamen ſecius divinitatis ſuæ, rerumque maximarum ſemina quædam etiamnum ipſe retinet, quarum dulci recordatione, quaſi igniculis accenſus, inſatiabili ſciendi & naſcendi cupiditate flagrat, annorumque progreſſu totum ſeſe in contemplandis rebus perſpiciendisque ponit. *(e)* Homerus vocat σῶμα τὸ ἄψυχον, ἐπεὶ σῆμα τι ἐστὶ τοῦ ποτὲ ζῶντος &c. *(f)*

a) *Satyr. 5.* b) *Zvving. Phyſiol. l. 2 c. 5.* c) *Riolan in Battol. Quercet. c. 13.* d) *c. 1. v. 4.* e) *Sal. Albert. in Orat. de diſcipl. Anat.* f) *Hadrian. Jun. in Lexic.*

IV.

In homine unio Corporis & Animæ ſtupenda.

Hoc ſanè, cùm Animi, atque adeò Dei ipſius ſedes ac veluti Templum futurum eſſet, ita eſt conformatum, ut Cœlum, atque in Cœlo Solem, in Sole verò & Aſtris Authorem ſuum facilè aſpiceret, atq; agnoſceret: & lumine, ceu re cognata, ac familiari ſummoperè delectaretur. Quàm operoſa verò ſit hæc corporis compages, quàm apta, cùm ad uſum, tùm ad venuſtatem hæc lineamentorum conformatio, quàm admirabilis hæc coagmentatio, & ſtructura, quæ divinam mentis Naturam cum corpore ſic commiſit: ut inde abſoluta quædam totius Orbis imago conſurgat: ſatis nemo unquam intelligit.

Donzellin. in præf. comm. Jacob. in l. 9. Rhaſ.

V.

Animæ & Animi Etymon.

Anima & Animus dicitur ab ἄνεμ☉, quod ventum ſeu ſpiritum ſignificat, reſpectu ſpiritualis ejus eſſentiæ, vel ad eorum opinionem, qui animam ex aëre factam arbitrati ſunt: ideo Hippocrates *(a)* conjungit aërem cum Anima, hanc per illam ſignificari docens: unde & vitales auras nominarunt Veteres, vel, quia ut ſpiritus, ſeu ventus etſi præpotens ſit, mirabiliaque efficiat, oculorum tamen obtutum effugiat: ſic Anima quoq;, utut ſenſus noſtros fugiat, opera tamen edat talia, quorum admiratione nunquam exſatiari explerique poſſimus.

a) *lib. de Inſomn.*

VI.

Ψυχὴ *unde dicta.*

Ψυχὴ dicitur Græcis à frigoris ſignificatione, quod ψύχ☉ iis eſt: vel ad Thaletis Mileſii & Hipponis ſententiam, qui ex Aqua Animam eſſe opinati ſunt, vel quia ventus omnis, ſive ſpiritus vi ſuâ refrigeratoriâ, primo occurſu animal feſſum refocillet ac recreet: id quod & anima facit vel maximè, ut quæ animali vigorem ac vires addat, ac tueatur univerſas: inter animam autem & animum, etſi eandem rem notent, diſcrimen ponunt alii; ut anima ſit, quâ vivimus: animus verò, quo ſapimus: alii, inter quos Cicero eſt, ut animus animâ contineatur: ſitque animus ceu animæ facultas & vis: hinc in Phraſi eſt, animum addere, non animam: illud ratum eſt apud omnes ſapien-

pientes, animum ſolius eſſe hominis, animam cunctorum viventium.

Fr. Tidicæus in microcoſm. tr. 2. fol. 120.

VII.

Animæ humanæ præſtantia.

Anima humana immortalis eſt, propter excellentiſſimum ſuum gradum, uti aurum ignibus invictum, (cum reliqua metall'a vincantur) in ſe poteſtate continet, reliquorum omnium vires, tincturâ perfectiſſimâ nobilitatas. Tota eſt, in toto, actu, & in qualibet ejus parte tota: ſed poteſtate: ita tamen ut in aliis partibus una, in aliis alia facultas magis eluceſcat.

Zvving. Phyſiol. l. 2. c. 33.

VIII.

Animæ unica, operibus in corpore varia.

Quamvis Animæ Subſtantia ſimplex ſit, unica, incorporea & indiviſibilis, nihilominus juncta corpori, plures & innumeras obire poteſt functiones. Neque tamen per hanc conjunctionem confuſa permiſcetur corpori, ſed perpetuò illam ſuam tuetur unitatem, & in quibuscunque fuerit, ea ad ſuam vitam vertit, non ab iis vertitur, non continetur à corpore, ſed illud potiùs continet, & qualiter lumen totum illuſtrat aërem, ſic per univerſum corpus diffunditur Anima, operationum partium ſingularum cauſa.

IX.

Illuſtratio à luce & lumine.

Sicuti enim lux, in qualibet aëris parte, eadem, nullam admittit diviſionem, pariter eadem & tota, virtute nempe, in qualibet corporis parte exiſtit Ani-

 ma.

ma. Demum, uti lumen, per varia delatum diaphana, diverſimodè illa afficit & illuminat: eodem omninò pacto Anima ex diverſis partibus compoſitum corpus permeans, pro aliâ atque aliâ illarum conſtitutione, diverſiſſimè operatur, naturalis, vitalis & animalis evadens.

Jeſſen. adminiſtr. Anatom. 1. p. 5. b.

X.

Animæ facultatum ex luce & calore pictura.

Lumen una numero res eſt, facultates cum ipſo natæ Lux & Calor ſunt: totum lumen lucet, totum lumen calet; reipſâ tamen in eodem lumine, lux à calore eſt diſtincta, nec calor in lucis naturam permixtus. Nam lucem oculorum ſenſu percipio, non calorem: tactu calorem ſentio, non lucem. Nihil autem vetat dicere, lumen calidum eſt lucidum, & lumen lucidum eſt calidum: Ita & de Anima in concreto poſſumus dicere: Socratis Anima ſentiens eſt intelligens, vegetans eſt in loco movens: cum tamen facultates de ſeipſis in abſtracto prædicari non poſſint: cauſa ea eſt, quia δυνάμεις iſtæ ſingulæ toti Animæ quidem inſunt, ſed non omni, &c.

Knobloch diſput. anatom. 22. cap. 1. th. 5.

XI.

Lux diurna, omnibus amica.

Luce vigent operoſæ artes, it miles in arma
luce, gemunt feſſi ſub jugo luce boves;
Delia non noctu venatur: nocte quieſcunt
pulpita: ſed luce eſt docta Minerva vigil,

Luce

Luce minax Pallas: vigilata quot bona lucis
corpora, Di, ſenſus, Ingenium, Arsq́; viget.
Quercet. diæt. polih. ſect. 2 3.

XII.

Confidentiæ & Metus mira vis.

Confidentia & Metus aperiunt clauduntq; vias, ad interiora animi, faciuntq; ut vel promtius ſeſe exerat vis medicamenti, & in arcem vitæ invadat, in timiditate & ſolicitudine de re eâdem: vel inhibent impetum: firmantque Naturam ad alacriter obſiſtendum. (*a*) Sed, an Confidentia ægri de Medico, conferat in ipſius ſalutem quæritur? Contrarium licet videatur verum, propter actionem & ejus ſubjectum: attamen cùm Confidentia tanquam agens, cum ſalute perducendâ, in ſubjecto licet partiali, conveniat, ad tria quoque inſtrumenta Medica, per Regimen & Animæ accidentia referri poſſit, jure optimo Confidentiam, producere poſſe ægri ſalutem, affirmatur. (*b*)

a) *Libav l. 1 ſing. de venen. c. 8.* b) *Barthol. Fritſchius decad. 3. diſp. Baſilenſ. diſp. 10. de morb. venenoſ. coroll. 1.*

XIII.

Metus, mentis & omnium ſenſuum Tyrannus.

Metus animo conceptus cor confeſtim exagitat, mentem obnubilat, omnes animales facultates perturbat, omnibus ſenſibus, tàm externis, quàm internis ruinam minatur præſentiſſimam: ac demum adeò omnes noſtras vitiat & inficit actiones, ut illius malignitate vis imaginaria, de ſuo ſtatu deturbetur: cerebrū debilitetur, & æger mirum in modum diſcrutietur.

Quercet. diæt. polih. ſect. 1. cap. 9.

XIV.

Canities ex metu, hiſtoria 1.

Metus, Conſternatio, terror repentinus, ſubitaque mortis intentata formido, ita honorem faciei depopulantur, ut juvenes, ilicò natos oſtendant ſenes. Cujus rei memorabile Exemplum, noſtra memoria edidit, juvenis quidam Generoſus ac Nobilis, qui apud Carolum Cæſarem, dum verſaretur, in ejus Aula virginis, quam deperibat, pudicitiam expugnarat, quod capitale in eo cœtu, etiam non reluctante puella, ob decus aulicum, fœda libidine contaminatum, in carcerem conjectus, atque poſtridie ad ſupplicium tractus, præcedente nocte incanuit, adeò, ut amiſſo florido & ſpectabili colore, nec Cæſari, nec familiaribus nota facie prodiret. Cæſar ſuppoſititium ſuſpicatus, aut dolum, explorari juſſit, an ipſus is eſſet, & num ementita canities, & num indecora canitie barba delibata pharmaco foret: re deprehenſa, Cæſar miſeratione flexus, crimen ei condonavit, ſatis pœnarum arbitratus fuiſſe in mœrore ac concepta animi formidine.

Heurn. c. 5. de aff. cap. Hadr. Jun. l. de Coma c. 10.

XV.

Ejus Cauſa.

Cauſam autem prodigioſæ ſubitæque mutationis, quum nuper à me ſciſcitaretur Ill. quidam vir, illam in[x] ſupplicii imminentis intenſiſſimam cogitationem, quæ intimis ſenſibus penitus inhæreret, referendam pronunciavi: ea ſiquidem animi affectio, tàm fuit illi gravis, & acerba, ut propemodum extincto ſopitoq; vitali calore & ſpiritu, ſingulæ corporis partes,

tes,amiſſo florido, & ſpectabili colore, in deſpicatum habitum devenirent,adeò ut capillorum radices,quæ fumido vapore, qui cuti ſubeſt, aluntur ac frondeſcunt, ut gramina terræ ſucco, concepta frigida ſiccaque qualitate, areſcerent,ac nativum colorem exuerent. Ut enim arborum folia, ac vitis pampini, qui uvam à cœli injuria defendunt,æſtu,pluvia,grandine, aquilonio ac boreali flatu, qui æſtivis aliquando menſibus ingruit, ex viridanti in luteum flavumque colorem elangueſcunt, ac demutantur: ſic genuinus corporis vigor, ſic color, ſic externa ſpecies defloreſcit, ac crines, qui non exiſtunt corporis partes, ſed appendices,ſublata oppreſſaque vi, qua aluntur, intempeſtivam canitiem contrahunt.

XVI.

Cauſæ hujus Exempla alia, in militibus & Nautis.

Quòd ferè omnibus uſuvenire videmus,qui in labore militari, in periculis maritimis verſantur, aut cum morbis conflictari ſolent, in quibus eſt mortis quoddam inſtar: nihil enim aliud meditantur, nihil animo magis concipiunt, ubi ſtat in procinctu acies, ac res agenda cominus, quàm extinctum iri ſe, nec facilè poſſe eluctari: niſi fortè animus longa aſſuetudine ad pericula occalluit, ac ſit obfirmatus, quod ferè perſpicimus in veteranis militibus, atque iis qui tempeſtatibus, ac maris ſævitiæ ſunt aſſueti.

Lemn. l. 2. de complex. c. 2.

XVII.

Canitiei ex metu, Hiſtoria II.

Franciſcus Gonzaga, Affinem ſuum ſuſpectum con-

jurationis, cum in turri portæ Cæſareæ, ad quæſtionem aut ſupplicium ſervari juſſiſſet, nunciatum eſt, manè totum repente canum factum. Quod quaſi prodigium, flexit Principis animum, qui ei propterea, & vitæ, & veniæ dedit gratiam.

Scalig. exerc. 312.

XVIII.

Hiſtoria III. & IV.

Mulier quædam incidit in foveam, in qua erat lupus & vulpes, ea una nocte incanuit, & poſt tota vita manſit triſtis. *(a)* Quidam è rupe pendens, dum accipitrum pullos ſcrutaretur, interimque funes, quibus ſuſtinebatur, diſſiluiſſent, ſubitâ formidine, ſubitò incanuit. *(b)*

a) *Libav. l. 2. ſing. p. 142.* b) *Cæl. Rhodigin. antiq. lect. l. 13. c. 27.*

XIX.

Hiſtoria V.

Cum Ludovicus Bavarus Imperator ad Rhenum in armis eſſet, Maria Brabantina ejus Conjux Werdæ habitans, binas literas, uno quidem annulo, diverſa tamen cera, atra, rubra obſignatas, illas Marito, alteras Henrico Ruchoni Decurioni Equeſtri mittit. Atq; is, qui Epiſtolas detulit, errore ſeductus, rubra cera cõplicatas tendit Ludovico. Qui lectis literis, amatoria agi ſuſpicatus, diſſimulata re, relicto apud Rhenum exercitu, quàm maximè poteſt itineribus ad uxorem diu noctuque contendit, & indicta cauſa adulterii condemnatam ſecuri percuti jubet, poſtea veluti conſcias Helicam virginem Prennebergenſem cultello confodit: in aliam Fœminam nobilem, quam

gy-

gynecæo præfecerat, de turri præcipitavit. Ob id horrenda illi occurrit nocturna viſio, quâ unâ nocte totus eſt factus canus. A. 1256. *(a)* Argumento, nullâ re maturiùs promoveri canitiem, quam Metu, huic addo mœrorem & curas *(b)* unde ait Pindarus: *(c)*

φύονδε καὶ νέοις
ἐν ἀνδράσι πολιαὶ
θαμὰ, καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας
ἐνικότα χρόνον.

id eſt, naſcuntur autem & juvenibus, in viris, cani crebrò, etiam præter ætatis congruum tempus.

a) *Aventin. l 7. Cuſpinian. in Cæſar. l. Schenck. obſ. l. 1. obſ. 1.* b) *Heurn. c. 5. de aff cap.* c) *Olymp. 4.*

XX.

Metus mortis ipsâ morte acerbior.

Horror Mortis, ſi quando hominem corripit, aut ejus imaginatio mente concipitur, ipsâ morte atrocior eſt, multis enim cum illa vitæ finem imponit, ſenſus obſtupeſcunt, nec ullum dolorem percipiunt, quod iis accidit, qui Apoplexiâ vel Lethargo opprimuntur, vel deliquio, animi defectu, velut conniventes ſomno conſopiuntur, atque placide obdormiſcunt, nullo ſpectantium oculis exhibito doloris ſenſu.

Lemn. l. 2. de compl, c. 2.

XXI.

Mors terribilis.

Mors graditur vaſtè pandens cava guttura rictu,
hanc modò falcatam fingunt, modò arundine & arcu
terribilem --- --- ---

Sic

Sic pictores vim mortis ſolent adumbrare. Hoſtis noſter infeſtus eſt, in ſingulas horas & minuta nos minuit, carpit, radit; cum equitantibus equitat, cum peditantibus peditat, natantibus connatat, fugientes ſequitur, cum militantibus militat, commeſſantes vorat, bibones exhaurit, ludentes ludit. Et quis demum tutus à mortis injuria? Ad mortem enim maturi omnes ſumus, ex quo nati, imò etiam antè quàm nati.

Nemo obitus novit tempúsve, locúmve, modúmve (a) vix uno paſſu *(b)* à morte abſumus: uno gradu nos & mors dividimur: quotidiè per feneſtras penetrat in ædes noſtras. *(b)* Quo vita longior, eo culpa numeroſior: myrias peccatorum, chylias miſeriarum & tandem mors. *(d)*

a. d.) *Heidfeld. in ſphing. phil. c. 38. p. 1161. & 1172.* b) *1. Samuel. 20. v. 3.* c) *Ierem. c. 9. v. 21.*

XXII.

Vt mors non ſit formidabilis.

Nulli Naturæ ſpirabili Mors non horribilis, ac formidoloſa, quòd interitum adferat: ſed, quæ ut non exoptanda temerè: ita non pertimeſcenda viris chriſtianis (hanc enim ipſa neceſſitas, & cum univerſo genere humano communicata æqualitas tolerabilem facere debet) (*a*) quum mens concepta fiducia ſuavioris vitæ, ac Reſurrectionis ſpe fulta, alacriter hinc emigrandum ſibi perſuadeat. (*b*)

a.) *I. Laurent. in comment.* b) *Lemn. l. 1. de compl. c. 4.*

XXIII.

Tremor in periculis unde.

Sic in adeundis terra marique periculis, quæ mortis imaginem oculis ac menti objiciunt, nemo non contremiſcit ac trepidat, metuque exalbeſcit, refugiente ad intimas partes ſanguine: quum enim omnes corporis partes vitali ſucco deſtitutæ ſint, nulla ſatis probè ſuo officio fungitur, ſed titubant vacillantque pedes, caligant oculi, labaſcit vigor, mens hebeſcit, animus dejectus eſt, genæ pendulæ ſunt, ac flacceſcunt, lingua hæſitat, dentes crepitant:(a)

arrectæq; horrore comæ, vox faucibus hæſit. (b)

a) *Lemn. l.2.de compl. c.2.* b) *Virgil. l.3. Æn.*

XXIV.

Conſternatio quæ citò fit, citò perit.

Adeò nullus eſt, quamlibet conſtantis robuſtique animi, cui non repentinus aliquis caſus ſit formidabilis, ac mentem concutiat; ſic tamen, ut confeſtim diſcuſſo metu, ac conceptâ divinitus fiducia intrepidus interritusq; ſubſiſtat, ac, ſi res poſcet, quæque ingruunt adverſa, declinari nequeant, alacri atque infracto animo ſeſe illis opponat.

Lemn. l.c.

XXV.

Timoris quædam occultæ cauſæ.

1. *In animalibus.* 2. *In hoſtium nomine.*

Leones, Tigrides, aliaque id genus ferocia animalia, ob ſolum metum mortis non reformidantur, etſi juſtum ſuppeditent terroris metum. Nec ſerpentes etiam, bufones, araneæ idcircò timentur, quod venenis ſuis nos poſſint perimere. An naturæ ſint quædam,

dam, & peculiares hominum proprietates, quæ *ἀντιπάθειαι* dicuntur (ut quando mures natura feles reformidant, & oves lupos) quibus hoc vel illud citra apertam cauſam odimus & metuimus, etſi ab eo nihil incommodi pati poſſimus? 2. Sunt etiam quidam, qui vel ſolo audito hoſtis ſtrenuiſſimi nomine repentè expaveſcunt: quemadmodum Johannis Hunniadis Ducis apud Turcas fortiſſimi, nomen formidabile omnibus uſque adeò fuit & terrificum, ut Nutrices ad comprimendos infantulorum vagitus Hunniadem adeſſe confingerent.

XXVI.

3. *In murium adſpectu, vel ſenſu.* 4. *In felibus occultatis.*

At non ſolis infantibus hoc terroris genus accidit & pueris: verùm etiam magnis & præſtantibus viris. Omnibus enim cujuscunque ordinis, ſexus, & ætatis hominibus eſt adeò communis hæc perturbatio, ut nemo ſe ab ea liberare queat, ne quidem conſtantiſſimi, fortiſſimi, ac ſapientiſſimi quique. Memini enim Magni cujusdam Principis, qui me inter domeſticos uſus eſt Medico adhuc juvene: cujus ſumma erat animi fortitudo, & adverſus hoſtes in procinctu invicta ferocia: qui tã facilè adſpectu aut ſenſu alicujus muris in cubiculo degentis perterrebatur, ut ſeipſum vix continere poſſit. 4. Memini & Anglum quendã Nobilem, à me convivio aliquando exceptum cum multis aliis Nobilibus viris, quem videre licuit in medio prandio, corpus modò huc, modò illuc agitare, aut torquere, modo palleſcere, modò ſudores emittere; ita, ut ab omnibus crederetur accumbentibus, gravi ali-

aliquo malo conflictari: niſi ab aliquo ex convivis Nobiliſſimo viro, apud quē ille Anglus agebat, nobis narratum fuiſſet, neceſſariò in cubiculo felem adeſſe, cujus præſentiam ſimul atque Nobilis ille Anglus, vel oculis, vel ſenſu tantùm perciperet, his animi motibus, & perturbationibus angeretur.

Quercet. diat. polih. ſect. 1. c. 8. Libav. l. 2. ling. p. 122. & 152.

XXVII.

5. *In venæ ſectionibus.*

Quidam venâ ſectâ leipothymiam patiuntur, & invenias nonnullos ſtrenuos & bellicoſos milites, qui libentiùs cum hoſte confligant, quam ut ſibi ſcalpellum in venam adigi permittant.

XXVIII.

Metûs præſidium.

1. *Per autopſiam* 2. *per adhortationem.*

Sed præſentiâ alicujus animoſi perſuaſi, & firmati mente, non amplius ita afficiuntur. Conſtantia enim mentis & firma in oppoſitum perſuaſione Naturæ mollicies impotentiaque coercetur; veluti in his, qui dum aſtant herniarum, ſtrumarum, crurisve ſectioni, animo deficiunt, aut ſaltem valdè nauſeant, ſi firment animum, ſeq; recolligant, affectio impeditur. 2. Quidam Italiam petens, illatum menſæ cum voluptate, leporem aſſum credens, abſumſerat, ſed cum poſtea edulii oblectamentum ſociis deprædicaret, cognito, felem fuiſſe, penè viſcera evomuit, & periculoſè habuit, donec confirmatis cogitationibus paulatim compeſcuit motum.

XXIX

XXIX.

Perſuaſio recens facilè, inveterata difficillimè eradicatur.

Quibus enim ſympathia & antipathia, potiſſimùm à perſuaſione firmâ dependet, ii mutantur facilè, aliter perſuaſi. Spirituum enim & cogitationum volubilis eſt motus & natura εὐμετάβλητος. Veruntamen difficilior res erit, cum in habitum tranſiit fiducia, adeò ut per ſpiritus paulatim etiam ſolidæ partes ſint mutatæ: ſicuti videmus facilè reconciliari breves recentesque inimicitias, duntaxat paroxiſmo remiſſo: ſimultates verò & odia inveterata difficillimè eradicari.

Libav. l. 2. ſing. p. 140. 141.

XXX.

Oſcitatio ex Imaginatione.

Oſcitantes cum videmus, etiam nihil tale cogitantes, ad oſcitandum quoque impellimur: imaginatione ſolâ facultatem corporis noſtri expultricem movente. Quantumque ea poſſit, vel ex eo patet, quod ſi quis abſurda audit, vel ſibi imaginatur, nauſeam aliquam ſentit, ad vomitum uſque, etiamſi ſciat, nihil ejusmodi revera adeſſe. Libididinem quoque concitat potentiſſimè Imaginatio; reliqua taceo. *(a)* Experientiam autem neſcit omnem, Imaginationis vim ſtupendam qui neſcit. *(b)* Neſcientem verò erudiet Laurentius: *(c)* irridentem vel ſcuticâ etiam excipiet Lemnius. *(d)*

a) *Plater. l. 1. obſ. p. 202.* b) *Th. Sagittar. de eſu caſ. th. 260.* c) *l. 2. Anat. c. 12. q. 30.* d) *l. 1. de occ. nat. mir. l. 1. c. 4.*

XXXI.

XXXI.

Imaginationis vis accidentalis.

Etſi Imaginationi multi & admirandi effectus adſcribantur, tamen imaginatio eorum omnium, non per ſe, ſed per accidens cauſa eſt, movendo ſcilicet ſolùm & excitando potentias Animæ naturales motrices, corpus movendi & alterandi vim habentes. Ita ex perceptione, & ſenſu, aut imaginatione rei fœtidæ, aut abominandæ nauſea vel vomitus excitatur, totum corpus horrore concutitur: & ex medicamenti purgantis imaginatione quibuſdam alvum laxatam eſſe obſervatum eſt, non quod ſpecies medicamenti purgantis, vim purgandi habeat, ſed quod ab imaginatione facultas motrix naturalis in conſenſum tracta humores agitet, qui agitati facultatem expultricem ad excretionem ſtimulant: præcipuè ſi tales humores in corpore redundent.

Sennertus de conſ. & diſſ. chym. cum Ariſt. c. 14. p. 396. 397. Nicol. Flor. ſen. 3. t. 1. ſum. 1. c. 15.

XXXII.

Imaginationis gravidarum Exempla.

1. *De ovo.* 2. *de alapâ.*

D. Georgii Hambergeri, Medicinæ apud Tubingenſes Doctoris, & Profeſſoris, uxor gravida cum eſſet, ex foro rediens, ova ferens, Domini muſæum ingreſſa, ſuſpirans, cauſa ſuſpiriorum à marito quæſita, reſpondit, ſe deſiderio teneri, omnia illa ova, ſed ordine, in ipſius faciem projiciendi, quare Maritus amore victus, linteo prætenſo admiſit, ſed ne amplius tali deſiderio teneretur, monuit, ut ipſe mihi retulit.

2. Alterius Doctoris (medici) uxor gravida, muſæum ingreſſa, omnem occaſionem quæſivit, ut alapam acciperet; at maritus propterea quòd & eam cordicitus amaret, & gravidæ parcendum ſciret, conclavi egreſſus eſt: ubi verò eſſet enixa propalàm narravit, hoc ſe quæſiviſſe eum in finem, ut ipſi iraſci poſſet: veriſſimum tanquam auricularis teſtis aſſero.

C. Bauhin. l. 1. de hermaph. cap. 12.

XXXVIII.

3. *De Moro.* 4. *de palati diſciſſione.*

Memini mulierem quandam, cum ſub moro verſaretur, & Mora plura in ipſam deciderent, filiam genuiſſe, quæ in iis corporis partibus, in quas in Matre mora deciderant, verrucas inſtar mororum habuit. 4. Novi & aliam Fœminam, quæ adhuc in vivis eſt, quæ cùm vidiſſet à lanio caput ſuillum ſecuri dividi, filium genuit, cui tota ſuperior palati pars, cum maxilla & labio ſuperiore ad nares uſque diviſa erat.

Sennert. c. 14. de conſ. chym. cum Ariſtot.

XXXIV.

Ejusmodi ab Imaginatione effectuum cauſæ Naturales, & declarationes.

Sed quomodo ad fœtus immutationem faciat Imaginatio, ita obſcurum eſt, ut omnes Doctiſſimi viri, in cauſa reddenda hîc hæreant: hoc certum eſt, fœtum ab Imaginatione ſimplici, cum ſit potentia cognoſcens atque immanens, non immutari, ſed vel mediantibus animi affectibus, per humorum & ſpirituum motum, vel dirigendo facultatem conformatricem. Conformatrix enim ſola proximè totum corpus fœtûs conformat, ſive benè, ſive male, id fiat.

Phan-

Phantaſia verò ſeducit aliquando Conformatricem, & dirigit ad quid, quod non eſt materiæ ſeminis conforme, ſed ſimile ei, quod eſt imaginatum, conformandum: per ſpecies, exemplariter ſeu objectivè, ut loquuntur, objiciendo ſcilicet ſpeciem conceptam, ad quam, tanquam exemplar ſeu regulam opus conformationis exequatur conformatrix facultas. Mediantibus autem ſpiritubus & humoribus à cerebro, conformatrici ad uterum ſpecies in Phantaſiâ receptas deferri, non ſemper requiritur, neque ſimpliciter neceſſarium eſt. Nam cum ſit anima una, in toto corpore, ubique omnibus ſuis inſtructa facultatibus, etſi omnes in omnibus non exſerat, ſed ſingulas per propria organa perficiat, fieri poteſt, ut in unâ parte excitata aliqua, & in actum deducta potentia, eadem, etiam aliam in alia parte expectet, in actum deducat, imò in agendo dirigat & determinet: cum eadem utrobique ſit Anima. Ideoque licet in ſemine, ad animalis novi conſtitutionem, ſuo modo ſegregata ſit *Anima*, ſuo tempore novum individuum conſtitutura: tamen cum adhuc fœtus matri cohæreat, ejusque vitam participet, ea, quæ potentias Animæ in Matre movent, eadem quoque in ſemine facultates excitare, & plus afficere fœtum, quam ipſam matrem, mirum non eſt. Matris enim corpus jam abſolutum eſt & non, niſi nutritione indiget: quia verò in fœtus corpore formando adhuc occupata eſt anima, facilè fieri poteſt, ut aliquid externi ſe admiſceat, & ad hoc, vel illud agendum dirigat aut ſeducat.

Sennert. de conſ. & diſſ. P. 410. 412. Eraſt. c. 34. de occult. med. propr. Laurent, l. 2. Anat. c. 12. q. 30. Hier. Nyman.

man.p.218. Orat. de Imagin. Fernel. l.6. c.3. Pathol. D. Herlic. c. 16. de puerp. & gravid. Lang. l. 2. Epiſt. 12. Plat. l.2. de l.funct. c.13. Trincav. l.6.c.5. de cur. morb. Foreſt. l.18. obſ.7. Heurn. c.10. de aff. uter. Lib. noſt. germ. de cur. grav. & puerp. B.4.b. & ſeq. Libav. l.2. ſing. p.153. G. Fabric. cent. 3. obſ. chir. p.485.

XXXV.

Mulieres Germaniæ laborioſiores Belgis, hæ ingenioſiores.

Caput humanum, forma ſphæræ inſtar cœleſtis rotundum, ad cujus imitationem ita fabrefactum, ex utroque tamen latere leviter depreſſum, ſphæricam talem figuram adeptum, ut cum capaciſſima, majorem cerebri ſubſtantiam, quâ homo præ reliquis animalibus liberaliter donatus, in ſe reconderet, tum ut irruentibus externis injuriis quibus indeſinenter expoſitum, tutius evadat: nec non ad onera ferenda commodius reperiatur; quemadmodum in fœminino ſexu in plerisq; ſcilicet Germaniæ locis hoc ipſum comperimur, quod maximi ponderis ſarcinas capiti imponere conſueverint: ſecus quam Italorum & Belgarum mulierculæ, quæ ut ingenio ſalaciores, ita gravioribus negotiis ſe ſublevantes, majora ſua onera in caniſtris ſupra humeros æqualiter diviſis ſuſcipiunt & portant, noſtratium in eo depravatam conſuetudinem reprehendentes, dum ajunt, ſe non mirari quod obtuſiore ingenio Germani præditi ſint, cum caput rationis & intellectus omnis domicilium, immenſâ generis mole ſic aggravari haud vereantur.

G. Graſecc. claſſ. 2. Theat. microcoſm. ſect. 1.

XXXVI.

XXXVI.

Luna felix non omnibus fauſta.

Luna non æquè omnibus felix, aut infelix, lucere poteſt: ut enim in geniturâ primâ varios quis Anæretas, diverſosque Aphetas ſortitus fuit, ita Luna per horum loca ac radios felices aut infauſtos circumacta, (læta vel infauſta) cuique peculiariter ſoſpitat, aut infelicitat venæ ſectionem & pharmaciam. Quare Lunâ in Leone verſante, æquè feliciter, ac Aquarium percurrente vena ſolvitur: mòdò ab Anæreta, (ei homini cui pertunditur vena) loci hi liberi fuerint. At inſignes Ephemeridum Aſtrologicarum Autores, ex verâ Aſtrologiâ hæc obſervare non didicêre. Sed in vehementioribus morbis, qui breviter & cum ſummâ vi, ſuam abſolvunt hiſtoriam, quales ſunt Anginæ, Pleuritides, cauſi, ſuffocationes, plethora, omnesque inflammationes, in quibus ſymptomatum ſtatim plena ſunt omnia, Syderum influxus contemnendus eſt, ilicoque ad ſolvendum Venam pergendum; nam horum morborum hyparxis, inordinato potiùs, quam ordinatò conſiſtit, hoc eſt, à materiæ vitio magis pendet, quàm à cœli injuriâ.

Heurn. l. 3. M. M. c. 9.

XXXVII.

Hydropicis plenilunium funeſtum cur.

Hydropici ex ſalium in corpore reſolutione, quibus Luna non minus, quàm mari præeſt, graviſſimè ſemper circa plenilunia torquentur, eò quod reſolutio illa, cum Luna plena jam in plenum ſtatum adve-

ćta ſit; ideoque omnes ferè Hydropici circa plenilunia moriuntur.

T. Brahe in orat. de diſcipl. Mathem. p. 22.

XXXVIII.

Epilepſia cur novilunio magis exaſperetur.

Epilepſiam vidimus Novilunio quoque exaſperari, & ferè magis hoc, quam plenilunio, nec deeſt ratio, quod copia humoris impediat acredinem halituum & putredinem. Minor copia putreſcit facilius & calor in eam agens acriores fortioresque halitus facit ſecundum proportionem. *(a)* Infantes Lunæ tantùm oſtentati ac ſubjećti, quia humorum pleni, ſolent convelli, humoribus commotis, & qui in Lunâ decubuerunt, capite non probè tećto, quaſi attoniti ſurgunt humoribus ſcilicet cerebri per Lunæ radios diffuſis. *(b)*

a) *Libav. tom. 3. ſing. l. 5. c. 18. in ſchol.* b) *Goclen. in ſymeth. magnet. p. 165.*

XXXIX.

An Sol feſto Paſchatos ſubſiliat.

Magnas in plebejorum animis radices egit fabuloſa & anilis opinio, de Sole, die Paſchatis in ortu exiliente. Dućta eſt erroris occaſio ex antiquo quodam hymno, quo omnes res dicuntur ad Chriſti reſurrećtionem exultare, & Sol ipſe exilire. Hoc ſi reverà ita eſſet, utique per integrum diem ſaltum illum Sol continuaret, cum per integrum diem oriatur atque occidat, aliis terræ inhabitatoribus, citiùs orientalibus, tardiùs occidentalibus. Quod ſi autem tale aliquid eo die nonunquam circa Solem orientem appareț, ut diebus vernalibus fieri haut inſolens; in ipſo

Sole apparentiæ cauſam fuge quærere, ad interpoſitum aërem te converte, per quem Solem tueris, hic circa ortum & occaſum vaporibus ſcatet. Et quidem in vere propter terræ poros apertos plus vaporum exhalat, quàm reliquis anni temporibus. Ideò propter vapores iſtos in aëre hinc inde agitatos, tùm reliqui Planetæ, tùm Sol ipſe moveri & quaſi ſubſultare videatur.

Bartol. de ſtell. nat. §. 377. Aldſted. in elem. Mathem. p. 144.

XL.

Vox Creaturarum, ô homo, accipe, redde, fuge.

Quælibet Creatura eructat, & ebuccinat hæc tria Dei attributa, & ex conſequenti tribus vocibus nos alloquitur, videlicet, ô homo, accipe, redde, fuge: Accipe beneficium; redde officium; fuge ſupplicium; niſi agnoveris beneficium & reddideris officium. Ita verbi gratia, Aqua hominem alloquitur: Ecce, ô homo, ut dilexit te, qui fecit me & te, & me, propter te. Tibi enim ſervio. Servio autem tibi, ut tu ſervias illi, qui fecit me, & te. Niſi autem feceris officium, en ſubmergeris à me?

I. Henr. Alſted. Phyſ. Moſ. c. 1.

XLI.

Cur ſplen rideat.

Lien non per ſe, ſed per accidens riſus cauſa eſt, quatenus ſcilicet ſanguis hujus beneficio clarior, lucidior & calidior fit, & hominem in negotiis peragendis, ſtrenuum, audentem, magnanimum & gaudentem reddit, in partibus titillationem movet ſpiritalibus, per quam ridendi motus inſurgit, arguens animi affectus, unde dicitur;

Cor ſapit, & pulmo loquitur, fel commovet iras,
Splen ridere facit, cogit amare jecur.

Tob. Knobloch diſp. anat. 6. quæſt. 1. Graſecc. in exam. microcoſ. th. cl. 4. ſ. 12.

XLII.

Cranium Infantile cur molliuſculum.

Infantibus humani cranii conſtructio ſecus ſe habet, quam in adultis, his enim naſcentibus molle admodum contributum, non quidem ob formatricis facultatis impotentiam, aut negligentiam; ſed provido potiùs conſilio, quandoquidem homini, animalium reliquorum comparatione, cerebrum ac proptereà etiam caput totum obtigerit maximum: quare inter uteri orificii anguſtias, cum vitæ diſcrimine eum hærere oportuiſſet, niſi tale fuiſſet, ut in ſeipſum cedere potuiſſet. Molle igitur ob id progenitum, ut, quâ parte majus eſſet (eſt verò illâ, quæ ab occipitio ad frontem) eâ maximè in ſeipſum cederet, eo loco, qui Bregma appellatur, nempe ubi coronalis poſita ſutura eſt, quod deinceps edito in lucem fœtu, ſenſim duritiem ac ſoliditatem acquirit.

Jeſſen. tract. de oſſibus fol. 11. a.

XLIII.

Compages Artuum indiſſolubilis.

Quanto nexus robore ligamenta vincient & illigent, tùm artus, tum oſſa quæque corporis, patefecit Comes ille Sebaſtianus, Franciſci Galliarum Delphini inſtructum exercitum in Carolum Imperatorem ducentis veneficus: quem Lugduni præpotentium quatuor Equorum, in contrarias partes, horam penè diſtrahentium niſus diſcerpere, dilacerare-

ſtatque non potuit, nedum ſuâ compage diſſolvere, niſi cum diſtricti gladii in articulorum nodos infixi adactique ſunt.

Fernel. l. 1. de part. corp. deſcr. c. 4.

XLIV.

Cur decollati homines immobiles, pulli mobiles.

Cur pullus decollatus diu movetur, homo verò ſtatim poſt decollationem fit immobilis? R. quia pulli habent nervos ſtrictos, unde ſpiritus poſt decollationem diutius in corpore moratur. Homo vero amplos, hinc ſpiritus citò exhalant, motùſque ceſſat.

Knobloch. diſp. 12. Anat. quæſt. 4.

XLV.

Crux in dorſo aurea Fati præludium.

Joan Fridericus Elector Saxoniæ, in lucem editus, A. 1503. d. 30. Jun. futuri ſui fati omen ex alvo maternâ ſecum tulit: nam, ut ex hominum fide dignorum ſermonibus accepi, naſcenti viſa eſt, in dorſo crux aureo colore fulgens, quam ubi conſpexit, à matronis Aulicis accerſitus Sacerdos, vir pius & admodum ſenex, pro omine hoc arripiens: hic puer, inquit, crucem geſtabit toti orbi conſpicuam, cujus indicium tàm manifeſtum in ipſius ortu ſeſe exerit. Ejus rei initium quoddam hoc fuit, quod mater Sophia 12. die, poſt partum, extincta eſt.

Bucholz. in Indic. chron. D. Origan. part. 3. Ephem. c. 9. f. 608. Edit. N.

XLVI.

Vltimum moriens, cordis auricula.

Obſervatum eſt, inter omnes cordis partes, ul-

timò moveri in morientibus auriculas, nam imminente morte, primùm moveri deſinit cordis mucro, deinde ventriculi conquieſcunt, poſtea baſis, ſolis adhuc auriculis ſe diſtendentibus & contrahentibus, quarum ultima diſſolutio eſt Naturæ & vitæ extinctio.

Knobloch. diſp. Anat. 9. cap. 3.

XLVII.

Spirituum in homine ſymphathia.

Cum μία ſit ξυμπάθεια totius corporis, unâ parte dolente, ſpiritus primùm ejuſdem generis tactiles nimirum affecti, in conſenſum rapiunt animales reliquos, hi & vitales & naturales: & vitales quidem ſecum rapiunt ſanguinis arterioſi partem tenuiſſimam, naturales verò ſanguinis venoſi: unde membrum inflammatur, intumeſcit, pulſationem percipit. Sic quoque affectâ veſicâ à calculo, inſignis pruritus in glande percipitur, propter ſpirituum, eò conſilii cauſâ accurentium copiam. Abſciſſô itidem membrô, doloris imago per aliquot menſes ſupereſt, ita ut putent, ſe extremis digitis dolere, quibus tamen carent: quoniam ſpiritus ſenſitivi eò ablegantur, tanquam in ſupplementum: & licet palæſtra illis ſua ſit ſubtracta, intentio tamen ſenſus (ut ita loquar) adhuc manet, donec ſenſim deſueſcat.

Zwing. l. 2. Phyſiol. c. 23. Guil. Fabric. obſerv. cent. 3. obſ. 14. & 15.

XLVIII.

Irides Lypothymicorum ex quo.

In Lypothymiis & reſolutione ſpirituum, inſignis

varie-

varietas coloris reſpectu apparet, ut tanquam in Iride, vel trigono criſtallino, vel ampullâ plenâ liquore ſubtiliſſimo, & puriſſimo (quale eſt oleum album therebinthinum) colores videantur omnigeni, (wann einem geel und grün vor den Augen wird) ſpiritibus ipſis violenter ad ſua raptis principia, & reliquiis eorundem vi membrorum pertinaciter illos retinere laborantium diſſipatis. An ut Mercurius ſublimatus in omnigenas colorum facies vertitur, ita quoque ſpiritus in corpore? an verò, ut in candelâ ardente, pro pabuli diverſitate, rubrum, cæruleum, flavum & album colorem conſpicimus? ita quoque in ſpiritubus, tenuiſſimo convenit albedo, craſſiſſimo viriditas & cæruleitas, medio rubedo & flavities?

XLIX.

Colorum Ophtalmicorum cauſa.

Bis mihi contigit, ut vehementi corporis motu, & diuturniore inediâ, ſimulatque in hoſpitium veniſſem, omnia rubra apparerent. An quod in magnâ reſolutione ſpirituum, ex ſanguinis flore, confertim refecti ſpiritus naturales, nec dum perfectè alterati, ſpiritibus animalibus ſimile pabulum exhibuêre, rubrum ſcilicet, nec dum depuratum? ipſos alioquin ſpiritus lucidos eſſe, vel ipſæ fuligines, è corpore noſtro exhalantes, ſpiribus naturalibus etiamnum prægnantes, ſatis indicant, cum in magno frigore induſium exuentibus dioſcuri ſcintillantes apparent, inprimis verò ſplendores, qui ex oculo validè compreſſo, aut violenter icto emicare ſolent.

L.

Scintillæ Leonum, Leopardorum & Felium.

Itidem in animalibus iis, quæ noctu vident, ut ſunt Leones, Pardi, feles, copiâ ſpirituum internorum tanta eſt, ut externum quoque medium illuſtrare poſſint. Equi item & feles, adverſo confricata dorſo in tenebris ſcintillas emittunt. Alexander Magnus in ſummo prælii ardore, capite ſcintillare videbatur, propter vehementem motum, & veluti incendium Spirituum.

Zvving. l. c.

LI.

Sternutationis accidens in catarrho, aëris videlicet per aures quædam ejaculatio.

Qui laborant catarrho, ſternutando ad aurem utramque ſentiunt inſtar jaculi emitti ſpiritum, nempe quoniam eá viâ, in ſano homine aër ferri conſuevit, idcirco in ægro viam eandem vapores quoque obſervant.

LII.

Sternutationis ex ſublimi aſpectu cauſa; ceſſat perfricato oculo.

Suſpicere in altum ſternutationem ciet, quoniam vapor in anterioribus cerebri ventriculis contentus, per hanc ſincipitis elevationem aſcendere, & ipſum olfactus organum ferire & mordicare poteſt. Non ſecus, atque decumbentes minus ſentiunt ructus, quam erecti, ipſis flatibus naturali impetu regionem ſuperiorem petentibus. *(a)* Sed Cur oculo perfricato Sternutamenta ceſſant? an quia humor ſic reſpirat?

ſpirat? lachrymam quippe oculus poſt frictionem emittit, ſternutamentum autem humoris copiâ excitatur? an quia minor calor corripi ab ampliori, conſumique poteſt? quemadmodum minor ignis ab ampliori emarceſcit, atque abſumitur? Oculus autem perfricatus plus caloris ſibi acquirit, quam ſit, quem naſus complectitur: hinc etiam fit, ut ſi naſum quis confricet, ipſum ſternutamentum deſiſtat. *(b)*

a) *Zvving. Phyſ. l. 2. c. 50.* b) *Ariſtot. ſect. 33. probl. 2. 8.*

LIII.

Sternutationis, Singultus & Tuſſis remedium.

Spiritus retentio, Singultum, Sternutationem & Tuſſim, mitigat & compeſcit, non quod ſic calor in pectore major excitetur, ſed quia tunc ſepti motus ſiſtitur.

Plater. de laſ. funct. l. 2. p. 476. 478. 491.

LIV.

Ἀσφυξίας apparentis in brachio utroque dignotio.

Ægri pulſu carere videntur imperitis, cum tamen in iis Medici μυρμηκίζοντα, id eſt, formicantem percipiant, à formicæ tardo & minuto motu dictum, cum omnium minimus, tardiſſimus & longiſſimus ſit, quod ſi formicans increſcat, vermiculantem producit.

Zvving. Phyſ. l. 2. c. 53.

LV.

Ἀσφυξίας in alterutro brachio cauſa.

Qui fit, ut ſæpè in uno brachio pulſus videatur interce-

terceptus, cum in altero optimè, & integerrimè percipiatur? Reſpondeo, non ab unâ cauſâ pulſus interceptionem fieri, ſed 1. vel propter debilitatem virtutis ipſius, atque ſic dubium non eſt, in utroque brachio æquè apparituram: vel 2. propter malam inſtrumentorum conformationem, vel 3. propter anguſtiam, verbi gratiâ, ob tumorem aliquem in vicinis partibus, à quo arteria veluti comprimatur & pulſum infirmiorem reddat: vel denique 4. propter obſtructionem, id eſt, materiam aliquam viſcidam, aut craſſam tunicis arteriæ impactam, non quidem, ut ex toto eam obſtruat, alioquin enim planè pulſus omnis aboleretur, ſed ex parte tantùm, ut minus evidens, atque ceu interpolatus percipiatur.

P. Monav. in Epiſt. Scholz. 104. 105.

LVI.

Exolutionis venereæ cauſa.

Ariſtoteles quærit; διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες ἐκλύονται, καὶ ἀσθενέστεροι γίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; πότερον διὰ τὸ ἀπὸ πάντων ἔκκρισιν εἶναι τὸ σπέρμα. ὥστε ὅτι οἰκοδομήματος αἱ ἁρμονίαι, καὶ τοῦ σώματος οὕτω σεισμένη σύνθεσίς ἐστι τῷ ἀπεληλυθέναι. *(a)* Etenim ſecundum gluten imbecilles evadimus. Mage quippe debilitantur ea quovis errore, vel tantillo commiſſo, quæ magis à centro calidi nativi diſſident. Imò calidum nativum evacuando. Univerſam corporis anatomiam labefactat, & cruditates infert, proin & articulorum mixam, crudos & indigeſtos mercuriales humores in illud invehendo infirmat. Deinde, quia hinc poteſt quis infici phyſicalibus & chirurgicalibus morbis, adeoque lue gallicâ podagriſſante. *(b)*

a) *Sect.*

a) *Sect. 4. probl. 22.* b) *I. Raicus de podagrâ. p. 17. Plat. l. 1. de l. funct. c. 1. l. 2. c. 10. de dol. p. 485 de vit. l. 1. §. 91. Crato conſil. 37. Dom. Leon pract. l. 6. ſ. 3. c. 2.*

LVII.

Malignarum februm προφύλαξις ex alvo laxa.

Non facilè malignis febribus tentabitur, qui facilem alvum habet. Ita enim ſuperfluis ejectis corpus perſpirabile redditur, neq; materia putredini ſuperſtes relinquetur, nec calor innatus obrutus aliunde adventanti contagio cedet, ſed validius contrà ibit, longeque malignitatem propellet.

Ruland. de l. ungar. c. 5.

LVIII.

Specillorum uſus & differentia.

1. *Ratione ſubſtantiæ.*

Specilla vitrea, ſimilitudine quadam ſubſtantiæ Oculos reficiunt, & in ſtatu ſuo conſervant, & præterea, quia radios, quibus viſio perficitur diſpergi non ita ſubitò ſolent. Quædam habent vitrum craſſius ac denſius, quædam rarius & tenuius. Illa res minores quidem quam revera ſunt, tamen intenſius coloratas referunt, & ob id à longiori ſpacio aſpiciendis rebus accommodata ſunt: per hæc omnia majora, verùm quodammodo obſcuriora apparent. Unde in propinqua tantum, diſtantia his uti conſuevimus. Illa denique juvenibus, & vegetioribus: hæc ſenibus & provectioris ætatis fere competunt.

P. Monav. in Epiſt. Scholtz. p. 198.

LIX.

2. *Ratione ætatum.*

Cur Senes ſpecillis melius vident, cum Juvenes illis

lis hebetentur. Reſp. reſarcitur externi criſtalli fulgore, quod interno deeſt; at immodico ſplendore juniores offenduntur, cum internus ſatis illis ſit.

Heurn. de aff. ocul. c. 1.

LX.

Vitia viſus, ut ab Ocularibus corrigantur.

Ubi vitia videndi corriguntur, beneficio eorum inſtrumentorum, quæ ocularia vel perſpicilla vocantur, fiunt neceſſario à Spiritibus. Vitia verò quæ fiunt, vel ob humorem criſtallinum, vel albugineum, vel ob tunicam, nunquam corrigi poſſunt, beneficio horum inſtrumentorum. Ratio eſt, quia, qui utuntur Ocularibus, ut melius videant, id faciunt, vel ut magis propinqua inſpiciant, vel ut magis remota vel ut propinqua ſimul & remota aliquo pacto: hæc verò ut plurimum conſequuntur ſpiritus errores.

Mercur. l. 1. de aff. cap. c. 28.

LXI.

Modus videndi remota.

Illi, qui tantum remota vident (præſupponendo viſionem fieri per ſpirituum ſeu radiorum emiſſionem) & non propinqua, opus habent (quoniam ſpiritus craſſi longitudine ſpatii extenuantur) ut ſpiritus in principio exitus, etiam ſint craſſi: itaque perſpicilla hoc præſtabunt in iſtis, ut attenuent ſpiritus, dum exeunt; ita, ut & in propinquo, & in remoto tenues ſint, quomodo verò ſpiritus extenuentur, facilè intelligere poſſumus, ex naturâ ipſius vitri, quod quidem poris ſcatet, & meatibus anguſtiſſimis: videmus enim aquam phialas vitreas penetrare: 2. ſi

phia-

phialæ aquâ plenæ affricentur cortices citri, odor ita penetrat, ut inficiat aquam.

Alex. 1. probl. 137.

LXII.

Quomodo propinqua.

In illis verò, qui ſolùm propinqua intuentur, & non remota, opus eſt, ut Spiritus congregentur, ita, ut ob ſubtilitatem non evaneſcant, habent enim opus multa luce, quare perſpicilla faciunt, ut congregentur illi ſpiritus, ſeu radii pauci & ſubtiles: ita ut congregati & uniti longiùs ferantur: augent etiam lucem, quâ auctâ, Spiritus illa utentes, facilius poſtmodum operantur, & hac ratione, qui perſpicilla faciunt, pro iſtis, id ſtudent, ut faciant paulò concaviora & lucidiora.

LXIII.

Quomodo neque hæc, neque illa rectè cernentes.

Qui verò neque propinqua, neque remota benè vident, juvantur à perſpicillis, eo, quod ob craſſitiem ſpiritus extenuantur, ob paucitatem congregantur, non ita tamen, ut poſſint remota multùm intueri; quoniam iſti, qui neque propinqua benè vident, id tantùm beneficium videntur conſequi, ut propinqua meliùs intueantur.

Mercur. l. c.

LXIV.

Viſio abſoluta ut fiat.

Ut viſio abſoluta fiat, in firmum & denſum conum

Spiritus coire neceſſe eſt, quia pupillæ amplitudinè diffunduntur fere in meatu. Quo fit, ut Myopibus nullum, (ſi ab ortu contractum ſit malum) præſtantius remedium afferri poſſit, Ocularibus, ad oculi formam cavis & circumferentia denſioribus, quo Spiritus in centrum tanquam pupillam cogantur & confertim prodeant, quod in multis feliciter ſumus experti. Convexa autem Ocularia minores: concava majores: plana æquales formas & litteras repræſentant. Ut enim oculares radii, majorem minoremve angulum deſcribunt, ita formæ oculis proponuntur. *(a)* Qui ergo remota diſtinctè vident, *(b)* & propinqua confusè: iis perſpicilla convexa proſunt, qui verò confusè vident remota, diſtinctè proxima, juvantur concavis perſpicillis. Egregiè confirmat me Experientia. Duos novi non humilis ſortis viros, quorum alter minutiſſimas legit literas, ſed ita propè admovet oculis, ut non poſſit utroque ſimul oculo uti. Idem intra decem paſſus diſcreto viſu non pertingit, ſed meras nebulas aſpicit. Eum tamen perſpicilla profundæ cavitatis adjuvant, ad remotiora perſpicienda. Alter jam pridem fato functus, ad propinqua penè cæcus, ad remota linceus erat; adeo ut in domo aliquot ſtadiis diſtante, recentes tegulas, veteribus immixtas, ſe numerare gloriaretur. Specillis convexis adhibitis, & chartâ, quantum brachio poterat, eminus explicatâ, legebat non malè. Audiat Ariſtotelem, *(c)* ſi quis meis experimentis minus adhibet fidei. Is planè hoc quærit, quî fiat, quod Μύωπες & πρεσβῦται, contraria patiantur, illi propè admoveant, hi removeant ea, quæ ſunt luſtraturi, & illi quidem viſu hebeti, minuſculas tamen ſcribunt litteras.

a) *l.*

a) *l. Holler. l. 1. de morb. intern. c. 20.* b) *Keppler. paralip. ad vitell. c. 5. prop. 28. in Diopte. prop. 78.* c) *ſect. 31. probl. 8. 15. 16. 25.*

LXV.

Uno oculo tantùm nos ſemper videre.

Unica videndi vis eſt; etſi duo ſunt oculi, quæ utrique in parvo temporis momento, ubi neceſſe eſt, præſtò eſt, tàm facilè, ut nosmetipſi, quomodo id fiat, minimè ſentiamus, & famulantia inſtrumenta, tàm citam ejusmodi virtuti obedientiam præſtant, ut ferè prius exſequantur, quam imperatum ſit: ſeu, (ut clariùs & commodiùs res hæc verbis exprimatur) virtus videndi utrique oculo inſita eſt, ſed tamen ſine ſpiritibus viſoriis officium ſuum exequi non poteſt. Hi igitur, prout eorum uſus, in dextro, vel ſiniſtro, ſi ea, quæ à ſiniſtris, viſurus eſt: atque ita unâ vice unico inprimis oculo videt, etſi utrumque apertum habeat.

LXVI.

Ejus aſſertionis demonſtratio.

Hæc autem ita ſeſe habere, hoc modo probatur: I. Inter utrumque oculum intercedat aliqua tabula vel paries: tùm animadvertetur, uno tantùm oculo res objectas videri. Objiciatur enim liber dextro oculo, qui eo rectè videbitur: ſin autem & ſiniſtro oculo quis librum objiciat, non ſolùm non legere illum poterit, dum in dextro legit, ſed neque paginas videre, niſi ſiniſtro oculo videat ſolùm, & videndi virtutem, ſeu potius ſpiritum viſorium, à dextro oculo ſubtrahat, mutueturque ſiniſtro. II. Si quis baculum ante ſe ita collocaverit, ut rimæ alicujus parietis rectà objiciatur: ſi ſiniſtrum oculum clauſerit: baculus

non videbitur ab oppoſitâ rimâ dimotus; quia unusquisque dextro oculo cernit, ut dextrâ manu præcipuè utitur; at ſi dextrum oculum clauſerit, illico baculus ad dextram partem accedere videtur. III. Natura duos oculos fecit, ut altero à dextrâ, altero à ſiniſtrâ parte occurrentibus injuriis caveremus: quod præcipuè in avibus apparet, quarum oculi à lateribus ſunt poſiti, & alter alteri oppoſitus eſt, & proinde in videndo non utroque ſimul, ſed ſaltem alterutro, prout opus eſt, utuntur; quod etiam in aliis animalibus fieri credibile eſt.

I. Bapt. Porta de refract. l. 6. c. 1. Sennert. inſtit. l. 1. c. 12.

LXVII.

Soni Harmonici animæ oblectamentum.

Soni reſpectu ſuavitatis, quidam concinni ſunt, & harmonici, quibus delectatur Anima uſque adeò, ut per Spirituum concentrationem etiam ſopiantur homines, vel quia ex numeris conſtans Anima, numeroſo concentu propter cognationem afficitur: vel quia ſoni per numeros notati ordinatè & diſtinctè ſeſe offerunt organo, hac ipſâ æquabilitate ſuâ, Animam ſibi attendentem detinet, quæ Spiritus evagari prohibet.

LXVIII.

Viſio prior auditu.

Infantes nati prius luce, quam cantu videntur detineri, quare tardiùs auditio incipit, quam viſio: quoniam ſpecies craſſior, per medium minus exquiſitè movetur. Num verò citius? quandoquidem in utero etiamnum exiſtentes, non ſecus atque piſces

in

in Aqua, ſed faciliùs multò, propter aërem undique corpori materno circumfuſum vehementi ſtrepitu terrentur, puta tonitrui, bombardæ, ruinæ: unde ſanè abortus exterriniceorum dictorum. Etſi hoc alii Imaginationi Matris tribuere ſoleant. Mihi, hoc non tàm fœtus auditui, quam Matris timori tribuendum, virtute retentrice debilitatâ, expultrice irritatâ.

Zwing. l. 2. Phyſ. c. 28.

LXIX.

Muſica Somniparens.

Animæ quies & remiſſio eſt, ex objecti jucundi præſentiâ, quâ fruitur. Sic Muſica ſomnum inducit, & Pythagoræi ante ſomnum Muſicâ utebantur, non modo ad animi motus turbidos cohibendos, verùm etiam ad ſomnum potius alliciendum.

Zwing. l. 2. Phyſ. c. 26.

LXX.

Infantium à cantu ſopor unde.

Infantes nuper editi, quod mirum eſt, adeò dulci demulcentur ſono, ut etiam blandis cantilenis ſopiantur, cujus rei non aliam aſſignaverim cauſam, niſi quod Anima adeò attenta eſt ad aures & cantum, ut oculorum & cæterorum membrorum obliviſcatur. Unde & Spiritus coercentur intus, qui, cum ſecum, præſertim in puerili ætate, aliquem conjunctum habeant madorem, ſenſim incipiunt gravare animam, & ut quietem appetat, impellere.

Ioach. Curæus l. 1. de ſenſ. & ſenſ. c. 39.

LXXI.

Surdi ut ore audiant.

Ex ſurdis aliqui ſeipſos loquentes aliquomodo, alios verò audire minimè poſſunt. Sed & inventi fuerunt, qui ſurdi alioquin exiſtentes, dentibus muſico inſtrumento, ſonum edente preſſo, & parte illius aliquâ, vel ſaltem aliâ illi contiguâ admorſâ, ſonum illum apprehenderent. Quod non ſaltem fiſtulam ore continentibus, & fiſtulantibus, ſed & illis, qui alterius inſtrumenti, quod fidibus conſtat, dum pulſatur, partem mordicus apprehendunt, contingere poteſt. Et ſanis etiam, auribus diligenter obturatis, ut per hanc viam nihil audire queant, ſi idem faciant, ſimili modo, uti quilibet experiri poteſt, evenit.

LXXII.

Ejus rationes I. & II.

Quod duplici nomine accidere putamus; tùm propter dentium ſubſtantiæ in duritie, quæ penè lapidea eſt, & lævitate cum oſſibus auditus cameræ (quæ oſſa dentium ſubſtantiæ perſimillima, & ut in eâ melius ſonus fieret, duriſſima atque lapidea ſunt) ſimilitudinem & conſenſum, atque adeò cum ipſius auditus oſſiculis, eâdem ſubſtantiâ præditis. Dein & propter nervos dentibus ſubſtratos, à linguæ nervis eò derivantur, nervique linguæ cum auditorio nervo, propaginibus mutuo conjunguntur: quo conſenſu accidit, ut cum ſonus per aërem ex contactu dentes pulſat, continuatione hac per exteriora facta, auribus percipiatur. Sicuti & ore exactè clauſo, dentibusque invicem colliſis, vel linguâ in aliquam partem

tem

tem impulsâ, ſonum etſi extrinſecus auris non audiat, per interiora tamen percipimus.

Plater. l. 1. de laeſ. f. c. 8. p. 283. 287.

LXXIII.

III. & IV. Ratio.

Aër enim auri complantatus, multò quam exterior ille, purior & quietior eſt, ut eò faciliùs impreſſiones recipiat, per ſe alioqui, mobilem eſſe, ex obturatione auris, digito factâ intelligi poteſt, cum intus moveri ſentiatur (nam tunc cavitate anguſtiori redditâ, aër ad latera impingit) inſtar ſpiritus in tuba concluſi, quin etiam ex tinnitu interdum, quando tanta eſt ſpiritus ſubtilitas, ut vel interni aëris agitationem imitari & exprimere queat. *(a)* Hinc videmus, ſi illud, quod cavum eſt, aëremque ob id in ſe continet, auri adhibeatur, ſonum hunc vehementiùs in aure ſentiri: quod volâ manus cavâ auri adhibita experimur: unde & pueri concham auribus apprimentes, *fluctus* marinos in ea ſe audire, referre ſolent: aëre tunc propter conchæ anfractus majorem ſtrepitum edente. Quod & aquæ immerſo capite, ita ut ab eâ penitus aures obturatæ ſint, accidit, aëre tunc remanente, qui fluctuationis ſenſum offert, & ſi ſub aquâ, commotis lapidibus ſtrepitus fiat, illum quoque inſtar tintinnabuli ſonantis percipi: licet ſonus, extra aquam, etiam à ſclopeto exploſo, ſummus editus, nullo pactu audiatur, multoties cum puer natatione oblectarer, obſervavi. *(b)*

a) *Zvving. l. 2. c. 58. Cuneus de ſenſ. & ſenſ. l. 1. c. 42.*
b) *Plat. l. 1. de laeſ. funct. c. 8.*

LXXIV.

V. Ratio.

Sed & ob conſenſum prædictum dentium cum auditus organi ſubſtantia, vidimus, à ſono aſpero, facto ex confricatione rerum aſperarum etiam citra contactum, dentes offendi. *(a)* Acutus enim valdè & ſtridulus crepitus, repetitis velut ictibus, aut tinnitibus membranam auditus quaſi pungit, ea repentè ſeſe contrahit, & cum ea ſimul patiuntur nervuli, ad radices dentium deſcendentes, in quem locum, ubi ſubitò novus aër incidit, horrorem & ſtuporem interdum circa dentes efficit. *(b)*

a) *Plat. l. c.* b) *Cuneus l. 1. c. 39. Zvving. l. c.*

LXXV.

Declarararationes rei, & rationum dictarum. I. à fidibus, vicinæ ſonantis, inſtrumento inductis.

Huc fortè aliquid facit, quòd ſicut pulſatis fidibus, inſtrumento alicui obductis, animadvertimus chordas, ad eundem tonum intenſas, in alio inſtrumento, etiam procul diſſito moveri, adeò ut ſi aliquid illis imponatur, vel tremat, vel ſi leve ſit, ut palea, decidat: ut tympanum tenſum, ad omnes ſonorum impulſus excipiendos, continuatione per intermedios dentes & nervos facta perculſum, ſonum auditui repreſentat. Res ſanè prodigioſa, & rari miraculi plena.

I. Sylv. ex Boët. Mizald. memor. centur. 5 part. 17. centur. 9. part. 6. l. 1. arcan. p. 39. Plat. l. c.

LXXVI.

LXXVI.

II. ab octava ad octavam.

Quemadmòdum autem in fidium pulſu octavam octavæ reſpondere conſtat: ſic facultas ſenſitiva, mirabili naturæ providentia, ſenſibiles: motiva mobiles ſpiritus movet: & hi moti, ad ſua deſtinata organa, ſtupenda provolant obedientia. Ut in monochordi certis tantùm intervallis, & diapaſon & diateſſeron & diapente ſonat, in reliquis non ſonat: & in Phiolarum exercitio, certi modi tabulam ſive menſam tremere faciunt.

Zvving. l. 2. Phyſiol. c 23 p. 388.

LXXVII.

III. Ab uniſono ad aliud uniſonum.

Uniſonum aliud uniſonum commotat, quoniam quæ ſimiliter tenſæ ſunt chordæ, conſimiles aëris undationes & facere & recipere natæ ſunt: quæ verò diſſimiliter ſunt tenſæ, non eisdem circulationibus aptæ ſunt moveri, ſed una circulatio aliam impedit: ictus enim cordæ motus eſt compoſitus è duobus motibus, uno quidem, quo chorda pellitur antè, hoc eſt, verſus aëris circulationes, alius verò qui retrò ſit, chorda reducente ſeſe ad ſitum proprium. Si igitur motâ unâ chordâ, debet & alia moveri, oportet ut in ſecunda, talis proportio ſit, quod undationes & circulationes aëris, quæ impellunt, & faciunt motum ante, non impediant motum, qui retrò fit à chordâ, quam proportionem ſolùm hæ chordæ habent, quæ tiam conſimilem tenſionem habent: quæ verò diſſimilem ſortitæ ſunt tenſionem, non ſeſe commotant, quoniam dum ſecundus fit motus, id eſt, reditus chor-

dæ, retrò circulatio ſecunda illi obviat, & ſeſe impediunt: unde nec motus fit ullus, præter primam impulſionem, quæ intenſibilis eſt.

LXXVIII.

IV. A ponderis æquali vel inæquali geſtatione, vel motu.

Plures quoque, cum pondus aliquod ferunt eâdem proportione indigent, ut cum alius pedem ſiſtit, alius moveat: ſic enim ſine labore ferunt: quod ſi ſeſe impediant quietes & motus, fatigatio fit multa, & ferre tandem non poſſunt, cum duo aut tres lignum illud longum ac grave, modò elevent, modò deprimant. Si enim non ea ratione id agant, ut pariter deprimant, cum alius tollit, alius premere incipiat, motus impeditur & labor accidit. In chordis autem propter celeritatem circulationum non percipitur.

H. Fracaſtor. de ſimp. & antip. c. 11.

LXXIX.

Vigiliarum cruciatus in dormiturientibus immenſi.

Tormentum magnum eſt, dormiturientem prohibere nè dormiat: quia dolor excitatur, ex inſolente motu ſpiritus, quando ſponte ad interna converſus violenter extra retrahitur.

Zvving. Phyſiol. l. 2. c. 23.

LXXX.

Vigiliarum noxa intima.

Vigiliæ enim immodicæ cerebrum exſiccant (ſanguine bilioſiore reddito) ſpiritus (propter nimium illorum uſum & agitationem) diſſipant, & accendunt (unde humores quoque, calidos præſertim, accend

con

contingit,&eoſdem tandem conſumi)calidum nativum hebetant, hinc cruditates, & inde imbecillitas.

Ruland. de l. ungar. c. 5. Plat. l. 1. d. l. f. cap. 4.

LXXXI.

Ex Somno Animæ quies & plaga.

Somnus à Deo factus non ſolùm ad corporis recreationem, ſed etiam ad Animæ libertatem. Quia enim, ſi ad officia ſpectes, propemodum plantæ vitam vivimus dormientes: voluit ut tùm verè viveremus: nam ſervus eo tempore liber eſt, atque etiam Dominus evadit aliquando per inſomnia. Pravorum animi ſuppliciis afficiuntur per inſomnia. Bonorum atque ſapientum, veritatis inveſtigatione: laudabilium officiorum functione, Divinæ mentes fiunt, per inſomnia: ſolutæ namque non à corpore, ſeu à corporis penſo, ſuas agunt res: ſeipſas enim movent, atque etiam promovent ad effigiem ſui finis, quem ſunt olim contemplaturæ.

I. Henr. Alſted. Phyſ. Peripat. l. 4. c. 7. Scalig. exerc. 290.

LXXXII.

Somni & Somnii uſus.

Blanda illa parens noſtra, Natura, ut quotidiano ſuccurrat labori, Medicamenta duo præſcripſit lenia, &ut Medicorum loquuntur Filii μαλακτικά, Somnum & Somnium. Quorum quidem altero, miti quadam& placidâ quiete, motus violenti Corporis & Animi, intentione ſuâ defunguntur, laxanturque ut perpetuo quodam ordine, rebus novis pares eſſe poſſint. Altero verò Spes plerunque, quæ ſuaviſſima animi noſtri medela eſt, ſenſibus objicitur, blandæque imagines,

qua-

quarum cauſa prima ignota nobis, ex æternitate animi perpetuoque ejus motu & divinitate dependet, cujus tanta libertas & potentia eſt, ut nec Rex omnino ullus, nec crudelitatis artifex, terminum illi aut limitem hactenus poſuerit.

Dani. Heinſ. in praef. Poëm.

LXXXIII.

Somniorum differentiæ. 1. Somnia divina.

Somniorum tres ſunt differentiæ: vel enim illa ſunt 1. Divina, vel 2. Supernaturalia. vel 3. Naturalia.

Somniorum divinorum origo & inſpiratio pendet à Deo Opt. Max. qui horum adminiculo, tanquam idoneo medio & inſtrumento uſus, ad Prophetas ſuosque fideles ſervos locutus eſt. De illorum autem veritate, aut certitudine, nemo ſanæ mentis dubitabit unquam, modo ob oculos ſibi ponant Autorem qui ipſa veritas eſt. (*a*) Vellicat enim ſubinde ſopitas, atque oſcitantes mentes, Supremus opifex, ac viſiones ſomniaque objicit, nunc læta, nunc luctuoſa ac funeſta, quæque nobis ſalutaria vel noxia denunciant, quo animos noſtros exploret, an illius monitis ad extremum futuri ſimus obſequentes, aut ab illius præſcriptis defecturi. Multi enim nugis hominum, ac commentitiâ doctrina dementati, à Deo, ejusque verbo deſciſcunt, ac relicto uberrimo, atque inexhauſtæ aquæ vivæ fonte, arentes rivulos conſectantur. (*b*)

a) *Querc. diat. polih. ſ. 1. c. 10.* b) *Lemn. l. 2. de compl. c. 2.*

LXXXIV.

2. *Supernaturalia.*

Somnia ſupernaturalia medio modo ſe habent, inter Divina & Naturalia: utpote quorum cauſæ, neq; ad Deum ipſum immediatè referendæ ſunt, neque etiam ad pravorum humorum malignitatem, à quibus Naturalium Somniorum origo dependet: ſed ad Animam noſtram, quæ dormiente etiam corpore vigilat: quæque raptu quodam ſupernaturali excitata, præſertim bono genio inſpirante, per ſomnium ac viſiones, nobis repræſentat multa phantaſmata, quæ plerumque certi aliquid præſagiunt, quorum certitudo ut plurimum per rerum eventum cognoſcitur. Exempla ejuſmodi Somniorum, quàm plurima occurrunt, ubi Somniantibus ſæpenumero viſum fuit, aut in morbum aliquem incidiſſe, aut ab eodem convaluiſſe; quibus viſionibus poſtea reſpondit ſimiliter eventus, ad omnia, quæ in ſomnis antea præviderant: quamvis illa non fuerint, neque citata, neque poſtulata, ſicut acciri ſolent diabolica ſomnia. *(a)* Arnoldo de Villa nova, inſigni Medico, noctu in ſomnis viſum fuit, à cato quodã nigri coloris, in pede ſe ſauciatum: ſequenti ſtatim die erupit, in eadem pedis regione, cancroſum & malignum ulcus. *(b)*

a) *Querc. l.c.* b) *Fulgoſ. l.1.c.5.*

LXXXV.

Naturalia.

Somnia Naturalia ſunt paſſionum animi & corporis indicia, proinde ſunt à Medico contemplanda, ut ait Hippocrates. Suſcitantur ejuſmodi ſomnia plerumque à cauſis cùm externis, tùm internis. Externæ

ſunt,

ſunt, uſus ciborum copioſos vapores excitantium, & eorum qui gignunt ſanguinem retorridum & melancholicum; Internæ cauſæ ſunt, humores maligni atque melancholici, qui tenebroſâ ſuâ caligine, mentis lumen offuſcant, illique varia moleſtiarum genera imprimunt, ut manifeſtè conſpicitur, in omnibus iis, qui melancholico temperamento ſunt præditi.

Querc. l. c.

LXXXVI.

Inter Somnia Naturalia, unde hæc tetra, illa blanda.

Cum enim ut Cicero (*a*) ex Platonis ſententia diſſerit, ea pars animi, quæ rationis eſt particeps, ſomno ſopita langueat, atque altera pars immoderato potu ac paſtu ſit obſtupefacta: viſa quædam objiciuntur tetra, atque immania: at qui moderato victu quieti ſe tradidere, ea parte animi, in qua ratio & conſilium conſiſtit, alacri atque erecta, corpore verò nec inopia defecto, nec ſacietate affluenti oppreſſo, tunc eveniet, ut Mens eluceat, & ſe vegetam alacremque ad ſomniandum præbeat, ac viſa tranquilla & veracia occurrant. Cuicunque enim operi interdiu homo intentus eſt, & occupatur, reſoluto in ſomnum corpore, retractat, ſecumque verſat atque agitat.

a) *l. de divinat.*

LXXXVII.

Actio diurna nocturni ſomnii opifex.

Quod cuique pro ſuæ vitæ inſtituto ſolet evenire,

nire, hoc venuſto carmine commonſtrat Claudianus. *(a)*

Omnia quæ ſenſu volvuntur vota diurno,
tempore nocturno reddit amica quies,
Venator defeſſa thoro dum membra reponit,
Mens tamen ad ſylvas & ſua luſtra redit.
Judicibus lites, auriga ſomnia currus
Vanaq; nocturnis meta cavetur equis.
Gaudet amans furto; permutat navita merces,
& vigil elapſas quærit avarus opes.
Blandaq; largitur fruſtra ſitientibus agris,
irriguus gelido pocula fonte ſopor.
Me quoq; Muſarum ſtudium ſub nocte ſilenti
Artibus innumeris ſollicitare ſolet.

a) *l. 3. præfat.*

LXXXVIII.

SOMNIORUM vis & efficacia; declarata 1. Matris D. D. Hunnii, de columna Eccleſiæ.

Valdè memorabilè, & omni admiratione dignum eſt, quod de viſione & ſomnio Matris, Magni illius Theologi, D. Ægydii Hunnii p. m. Leonh. Hutterus, inſignis apud Wittebergenſes Theologus refert: *(a)* Aliquoties (inquit) Matri (D. Hunnii) uterum adhuc geſtanti, cœleſtis viſio, & quidem, ut illa ſanctè affirmabat, non verè dormienti oblata fuit, cujus ſumma hæc erat: videbatur ſibi Mater ſedere in templo ſuo loco, & manu dextra quidpiam humo attollere, ſimile culmo ſtramineo: cumque id teneret inter anteriores digitos cœpit ita creſcere, Mater verò ſub mole ita angi, laborare, ſic affligari ac ſi penitus ſuccubi-

cubitura eſſet: cumque jam videretur actum, & planè ſe putaret interituram ſub onere, repentè vidit id in Templi columnam verſum, & ſe onere eo liberatam.

a) *in Threnol. Hunnii.*

LXXXIX.

De eodem.

De hoc ſomnio, ita Steph. Gerlachius, S. S. Theol. D. & Profeſſor Acad. Tubingenſis, ad D. Hunnium, in litteris Conſtantinopoli, ad columnam Conſtantini Magni purpuream, d. 19. Maij, 1577. exaratis: Somnia (inquit) quædã fatidica eſſe, non ſolùm Scripturæ teſtimonio, ſed tuo quoque exemplo patêre video. Poſtquam enim Amicorum noſtrorum litteris accepi, ornatum Te Doctoreis honoribus, Scholæ Marpurgenſi, Theologiam docendi cauſa, præfectum eſſe, recordatus ſum ſomnii Matris Tuæ, quæ vidit Te ex utero egreſſum, in Templi columnam converti. Id hodierno die, complementum ſuum ſortiri, nemo niſi invidus negabit.

XC.

2. *Somniorum certitudo, exemplo Ioan. Oporini, de horologio.*

Joan. Oporinus, Typographus Baſileenſis, 14. decubitus die, ſomno oppreſſus, diu ſupinus jacuit; tandem altè deductis ſuſpiriis, hanc edit vocem: benè habet, ſi quis ita monetur. Interrogatus ab aſtantibus quid ſibi hæc vellent, reſpondit: per ſomnium ſe vidiſſe ſupra lectum, horologium automatum ſuſpenſum horas ſignaſſe, quibus finitis, pondus illud, quo moles impellitur, in pectus

devo-

devolutum, éum excitaſſe. Addidit ſe quaſi dulcem concentum ex illâ concuſſione percepiſſe.

And. Joeiſe. in Orat. funebr.

XCI.

De eodem.

J. Oporinus, epidemicâ cephalalgiâ infeſtatus. XIII. à decubitu die, nullis interea, quæ phantaſma hoc movere poſſent, objectis laceſſitus, machinæ horariæ pondera, ex iis, quæ campanæ pulſu ſomnũ excutiunt, ſupernè cum ſuaviſſimo tinnitu, in pectus ſuum devolvi per quietem vidit, tanto cum impetu, ut ſtertentem etiam excitârit: tanta cum harmoniâ, ut vel recordatione ſolâ mirificè oblectaretur. Eo concentu edito, pondus ipſum incredibili celeritate, pari ſtrepitu elabi viſum: Ipſe ſubridens, Miſericordias Domini quis enunciabit? qui enumeris donis ſuis, hanc tàm placidam & paternam admonitionem ceu colophonem addere voluerit? in manu certè Tua, *Deus*, & vita & mors noſtra. Tu miſerere noſtri. Senſim inde, irrito conatu hæmorroidum, vomitus, urinæ, alvi, 20. die placidiſſimè expiravit. 7. Jul. A. 1568. ætat. 60. vir de litteris ita meritus, ut qui optimè.

Zuving. volum. 5. theatr. vit. hum. l. 4.

XCII.

3. *De morte Huberi Medici, Somnium.*

J. Huberus Baſileenſis, ut uno verbo dicam, *ἀρχίατρος χαριέστατος*, A. æt. 65. Chriſti verò 1571. ex Iliaco graviter decumbebat, J. Lucas Iſelius, privignus meus, qui tunc Veſontione vivebat, per ſomniũ videre viſus eſt, lectum ſuum egeſta recens humo oper-

opertum: quam cùm lodice remoto, excutere vellet, ſub ſtragulis Huberum Medicum, quantus erat, decumbentem vidit, momentoque oculi in puerilem transmutatum ſpeciem. Eo ſomnio territus, poſtridie ὅραμα certius habuit, ob Huberi mortem lugentium ejulatus à ſe exaudiri credens, ſic ut perturbatione correptus excitaretur, Huberus biduo anteà, annis meritisque plenus, 9. Febr. vivis exceſſerat.

Zvving. l. c.

XCIII.

4. *Guilhelmi Neſſeni, de ſuffocatione in Aqua, Somnium.*

G. Neſſenus lintre piſcatoria trajecturus Alpim, id quod ſæpè ab eo recreandi animum gratia factum fuerat, cum impegiſſet illam latenti ſub aquis arboris trunco, de improſivo vacillante, inflexaque in latus lintre, excidit & in amne eſt ſuffocatus: cum quidem eo die, poſt prandium, paululum conſopitus, talem ſpeciem per ſomnium oblatam vidiſſet, offendentis lintris, & fluctuantis, & prolabentis ſui ipſius in fluvium. Id ipſe adventanti tùm ex patria Philippo, qui crebrò eum accedere ſoleret, narravit, deridens cum jocis ſomniorum vanitatem.

Camerar. in vita Phil. Melanth.

XCIV.

5. *I. Douſæ ſomnium, de concentu Muſico mirabili.*

Priusquam è vita excederet Janus Douſa, Nordowici & Cattendici Toparcha, integer adhuc corpore, in ſecreta animæ admiſſus gaudium immortalitatis delibavit: quodque mortuis evenire ſolet, jam moribun-

tibundus præcepit. Cum paulatim enim ſine cruciatu ullo, è ſtatione ſua abire, beatiſſima pararet Anima: ecce tibi, ſubitò, & præter expectationem omnium, exclamat ille, amicisque aſtantibus, quid inquit, an ſolus audio? quis iſte ſonus eſt? quæ iſta modulatio? diu prius omnes admirati, cum nihil ſentirent, viderunt tandem, id quod res erat, virum divinum, cœleſtibus initiatum myſteriis, non amplius humana loqui, animumque puriſſimum, inter æternitates æternorum orbium, ſyderumque concurſus, è quibus jam olim delapſus erat, iterum aberrare.

Dani Heinſ. in laud funebr.

XCV.

6. *D. Chriſtoph. Rhumbaum, de felici affectus ſingularis, ex libro incognito, curatione.*

Annus, hoc 1611. Anno, agitur 6. ex quo D. Chriſtoph. Rhumbaum, Medicus Uratislavienſis, vir quoad vitam integerrimus, quoad artem exercitatiſſimus, quoad aliarum rerum cognitionem peritiſſimus (cujus Anima nunc ſit in benedictione) ſanctè mihi aliquoties affirmavit, ſibi aliquando, dum ob ægri cujusdam affectum ſingularem graviter angeretur, Librum Medicum in ſomno viſum fuiſſe, in quo affectus illius curationem probè deſcriptam inveniret. Cùm ergò is à ſomno expergiſceretur, & ſomnium planè divinum fuiſſe arbitraretur, curationem ſecundum ipſius monitum inſtituit, quam etiam, Deo fortunante, felicem expertus eſt. Quid fit, poſtquam aliquot Anni præterfluxerunt, demum liber quidam in lucem editur (cujus titulus mihi memoria

excidit) in quo illa ipſa ad unguem (prout D. Rhumbaumius ſe in ſomnio ea legiſſe putaverat) non ſolùm deſcripta, verum etiam paginam, ac paginæ faciem (cui itidem eadem inſcripta fuiſſe cogitaverat) reperit.

Döring. l. 1. de Med. part. 2. ſ. 1. el. 1. c. 3.

XCVI.

7. Matris G. Caſtrioti Scanderbegi, Epirotarum principis, de Serpente ſomnium.

De Georgio Scanderbego (Turcis Iſchenderbeg) ferunt, quod, cùm eum concepiſſet Mater, ſerpentem ſe enixam ejus magnitudinis ſomniarit, qui totam ferè operiens Epirum, caput inter Turcarum fines protenderet, & cruentis faucibus eos abſorberet, caudam verò teneret in mari inter Chriſtianos, & Veneti maximè Imperii terminos: narratum id ſibi Joannes Pater, cum non ejus generis res eſſet, quæ extis ullis ſcrutaretur, vel Apollinem exigeret Interpretem, ingenii lætitia ſolatus uxorem, naſciturum ex ea virum ominatus facilè eſt, clarum bello factisque, qui Turcarum ſimul hoſtis acerrimus, idemque Dux feliciſſimus, & Chriſtianæ fidei propugnator, ac Veneti cultor Imperii perpetuus exiſteret. Nihil fefellit ſe vel alios ſolicitus parens, ſed aucta magis eſt vaticinio fides, puero nato, namque aliud pulchrius longè, clariusque bellici decoris ſignum in dextro pueri brachio viſum, forma enſis ita expreſſa, ut manu facta videretur. O inſignem Naturæ Liberalitatem, quæ vel naſcentibus nobis ſubjicit documenta, & in corpore ipſo figit inſignia, quæ poſtmodum ſint ſequenda.

Ma-

Marin. Barlet. de vit. & geſt. Scanderb. l.1. c.82. l. Wolf. memor. cent. 16. p.421. Ph Camer. cent. 1. hor. ſucc.

XCVII.

8. *Ph. Melanthonis de Euphraſiâ ſomnium.*

Laboravi ante aliquot Annos (inquit Phil. Melanthon) fluxu ſatis periculoſo in dextro oculo, ac uſus ſum multiplicibus medicamentis: & tamen nihil me proficere ſenſi. Somniabam verò me conſulere Doctorem Philonem Medicum, qui jubebat me uti Euphraſiâ: qua uſus, ſtatim intra biduum ſum curatus.

I. Manlius in collectan.

XCVIII.

9. *Matris, I. Caeſar. Scaligeri, de ingenti flammâ, Somnium.*

Matrem meam poſtridiè, quàm me edidiſſet, ſæpenumero prædicantem audivi, vidiſſe per quietem lintea univerſa, quibus in arce, in qua natus eſſem uterentur, igni correpta conflagraſſe: inde flammam exîſſe ingentem, cum ingenti ſonitu, ſummasque Alpes Noricas, Rhæticas, Liguſticas pervaſiſſe, atque ſine noxa perluſtraſſe: nivem colliquatam, novam montium faciem oſtendiſſe. Quibus viſionibus conjectrices aniculas, quibus tota illa ſcatet regio, multa ridicula, quæ non ponam, pronunciaſſe. At illa, per jocum aliquando, aliquando per contumeliam, me Paridem appellare ſolita fuit, donec exciſis rebus noſtris, ſomnii vis prodita eſt.

I. Caeſ. Scaliger, in comment. l. de inſomn. Hippocr. apotel. 42.

XCIX.

10. *Exemplum Conradi Geſsneri de ictu Serpentis Somniantis.*

C. Geſsnerus, Medicus Tigurinus, quem ob cumulum multiplicis eruditionis, in ipſo reſidentis coacervatum, Germaniæ Plinium, meritò nominare poſſis: poſtquam nocte præcedente ſe Serpentis ictu vulneratum ſomniâſſet, hujusque ſomnii veriſſimus Interpres ipſe extitiſſet, dicens ſe anthrace peſtilentiali corruptum iri: paucis poſt diebus anthrace in ſiniſtra mamilla, quinto ante ejus obitum die apparente, ex hac miſeriarum valle ereptus eſt. 13. Decemb. Anno 1565.

Joſ. Simler. in vita Geſsn. p. 18. Quercet. peſt. alexic. l. 1, c. 4.

C.

Doctrinæ Somniorum finis.

Hæc à nobis non dicuntur in eum finem, quaſi ad nimiam ſuperſtitioſamque Somniorum obſervandorum diligentiam quemvis pellicere velimus: cum Somnia interdum fallere poſſint, ſed noſtrum eſt propoſitum, ſolummodò indicare & commonefacere, non ſemper contemnenda eſſe eadem, legemque Catonis, *(a)*

ῥίπυε ἐνύπνοια: ——

non ita generatim de omnibus ſomniis, ſed cum certa quadam limitatione intelligendam eſſe. *(b)*

a) *l. 2. diſt. mor.* b) *Querc. diat. poli. ſect. 1. c. 10.*

Sed ſatis ſomniavimus.

CEN-

CENTVRIÆ III.

Particula I.

Herbariæ Medicinæ origo Divina.

HErbariæ Medicinæ ortum à cœlo repetimus. Cum enim nondum eſſet conditus Homo, cretis diſcretisque Elementis, mox Dei juſſu, herbæ plantæque omnes, infinita florum, odorum, ſaporum, colorum & facierum varietate è Terræ viſceribus emerſerunt, tot & tantis viribus dotatæ, ut tantum munus, totque in uſus comparatum, alteri quàm Deo tribuere injurium videri debeat. Itaque ne harum quidem rerum notitiam, niſi monſtrante Deo, mens humana unquam delibare potuiſſet: nam & Magnus Univerſi hujus Conditor & Architector Deus, ubi primum Adamum, Spiritu oris ſui afflatum, in vivum ſpirantemque hominem confirmavit, naturam Plantarum, & proprias ſingularum rerum, quas Terra procreat & alit, & Mundi Univerſitas ſuo complexu continet & fovet, facultates dotesque edocuit: adeò ut ſi quis inventionis hujus gloriam, humano ingenio adſcribere velit, in Dei numen ingratus, vel Plinii judicio cenſendus ſit.

A. Paræus in præfat. op. Med. & Chirurg.

II.

Quòd verò omnium rerum Scientiam in Adam infuderit Deus, facilè quidem conjicere quisque poteſt ex Moſaicis monumentis. *(a)* Etenim cum parenti-

bus primis noſtris poteſtatem dederit ipſe Deus, ut dominarentur volucribus cœli, piſcibus maris, cæteriſque terræ animantibus: en vobis trado (inquit) omnes herbas *(b)* quæ in omni terræ ſolo frugiferæ ſunt, omnesque fructifero fœtu præditas arbores, ſemenque parientes, quibus ad alimoniam vobis uti liceat.

a) *Matthiol. præf. comm. Dioſcor.* b) *Moſ. in Geneſ. c. 1. v. 29.*

III.

Herbariæ Medicinæ Autor Deus.

Artes cæteræ propemodum omnes, hominis ſtudio, atq; induſtriâ, poſteaquam à Deo creatus eſſet, excitatæ primùm ac novis ſubinde auctibus ſucceſſu temporis amplificatæ ſunt. Solæ Herbæ, unà cum ſuis viribus, non expectato cœli favore, ortûs ſui capiſſevêre primordium, ſtatim Elementis conditis homine tantò priores, quantò cœlo terrâque poſteriores, in medium incidentes creationis articulum. Affirmat etiam Empedocles, ſtirpes extitiſſe, antequam circumflexus Solis expanſus, ante etiam quam nox diesque diſcriminata eſſent. Quo nomine nullius rei aut Artis inventio, ad Deum Authorem rectiùs refertur, quàm Stirpium & Medicinæ Herbariæ. Nam ut terra ab Aquarum in devexa loca jam adductarum mole atque colluvie primùm emerſa, contagioque illius abſoluta reſpiravit, dicto Creatoris audiens, ſine morâ, incredibilique celeritate, licet immunis adhuc raſtroque intacta, nec ullis ſaucia vomeribus, pullulare ac virere cœpit, motu quodam interiore, quem ipſa non à Sole libaverat, fonte τῆς ζωτικῆς δυνάμεως (non-

(nondum enim in rerum natura is exiſtebat, cœli luce etiamnum quoquo verſus fusâ atque extentâ) ſed intra ſe de mandato Dei conceperat, ex quo frigida ac ſterilis prius tantam vim vitalem, contrà atque hodie, in ipſo ſtatim ortu hauſit, ut tanquam dudum prægnans & parturiens, eniteretur, atque ex abditis & penetralibus viſceribus ſuis profunderet innumera germina, tot ſpecies plantarum ſuis indutarum germanis atque vernaculis proprietatibus, tot etiam fructifero fœtu gravidas arbores, è quarum fructibus vim continentibus ſeminariam, ſtatim ſeſe proferendam temporum circuitibus, homini poſtea curatum eſt nutrimentum, beſtiis terreſtribus, cæterisque volucribus & quæcunque moverentur vitali animata ſpiritu, herbarum viriditate ad ſe paſcendum adjudicatâ.

Sol. Alb. Orat. de herb. diſcipl. A. 6 a. b.

IV.

Natura principium Creationis internum.

Principium Creationis internum commune eſt Natura, quæ eſt principium motus & quietis, v. 11. l. 1. Moſis, ubi Deus dicit: Germinet Terra. Natura eſt ipſa θεοῦ φωνή. Ecce Sapientiſſimus Architectus indidit Terræ hanc Naturam, propagationis, ſeu germinationis virtutem. Natura itaque nihil eſt aliud, quàm organica ordinaria vis, à Deo indita rebus creatis. Quòd ergò Terra è gremio ſuo nobis fundit tot divitias, quòd herbæ ſemen emittunt, quòd aliæ arbores ex aliis pullulant, id totum manat ex iſto Dei *verbo*. Si quæras, quî fiat, quod ex ſemine germen

naſcatur, ſingulaque genera quotannis ſoboleſcunt, ne longè abeas, Moſes reſpondebit: quia ſemel locutus eſt Deus, ſuumque æternum decretum protulit: Terra autem & quæ ex eâ proveniunt, Dei mandato, quod ſemper exaudiunt, Creaturæ, præbent obſequium.

I. Henr. Alſted. Phyſ. Moſaic. c. 2.

V.

Stirpium generatio ex purâ terrâ, ſine ſemine.

Ego ſemper conſonum veritati exiſtimavi, quòd è terrâ, tàm plantæ, quàm aliqua animalia naſcerentur, propterea quod ineſt in terra humidum, in humore ſpiritus, in univerſum calor animalis, ob id absque præexiſtente ſeminio, ſine ullo hominum opere, ut diverſi terrarum tractus ſucco, ſole, ſitu, aliisque conſtitutionibus diverſi ſunt: ita quoque diverſas plantas, & diverſis inſignitas qualitatibus produxerunt. Ejusmodi enim ſolet eſſe corporis habitus, cujusmodi humores, quibus nutrimur, talesque ſucci gignuntur, qualia ſunt alimenta quibus veſcimur. Id mihi animum ſubmovit Experimentum, quòd cum è profundiſſimis ædium fundamentis, egeſtam humum convaſaſſem (ut omnis objecti ſeminis ſuſpicio tolleretur) atque ſub dio expoſuiſſem editiſſimis locis, ne aliunde ventus ſemina exportaſſet, non multò pòſt elapſis diebus, è variis terræ qualitatibus in quaſillis, varia herbarum genera exorta ſunt, ſed Neapolitano ſolo cœloque familiaria: nam alia, argilla, alia pulvis Puteolanus, alia contritus lapis, vel tophus produxit: ſic unaquæque terra, pro ſua qualitate, ejusdem

dem qualitatis ſtirpes produxit: tophacea enim terra aſphaltitem trifolium produxit; ſic urticas, rubos, mercuriales, & ſimilia, ſic etiam paſſim videmus in terræ aggeribus è puteis erutis, aërique expoſitis, quod ſponte naſcentes herbæ, ſummam cutem amiciant, & amæno virore decorent.

VI.

Ejus Ratio Theologica.

Sed quid longiùs evagandum, ſi hæc S. teſtimonio literarum clara ſunt? inquit Moſes, quod, ubi Deus Terram creaverit & ab Aquis diviſerit: Producat *(a)* juſſit, Terra herbam virentem, quæ ferat ſemen juxta genus ſuum, cujus ſemen ſit in ſemetipſo ſuper terram. Sic protulit herbam Terra virentem, & facientem ſemen juxta genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque ſemen juxta ſpeciem ſuam; quaſi diceret, quod cum Deus Terram creaſſet, cunctaque ejus loca variis qualitatibus inſigniviſſet, munifico ſuæ Omnipotentiæ luxu, unaquæque orbis pars, juxta ſuas qualitates, herbas produxit.

VII.

Vi Benedictionis divinæ alia terra alias plantas profert.

Tunc nivoſa montium Septentrionis juga taſſum, thutiam & celaſtrum erexerunt; & ſub Solis curſu fervida Zybia odorata aromata miſit. Judæi Syriæ una Balſamum; Cyrenæ Laſerpitium; Sabæi thus; Arabia myrrham, caſiam & Cinamomum; Ægyptus Sycomorum; Media Citrium; Perſia cuciopheram; Phanos Inſula Loton; Rhodus aſpalathum; Babylonia palmam; mons Lybanus cedrum; Corycus

Cro-

Crocum; Troja Fagum; Bactri Therebinthum; Hæmus, Tamaricem; Creta crupreſſum, & dictamnum; Cyclades Cyperum; Pontus Abſynthium; Europæ Illyria Iridem; Macedonia Petroſelinum; Athenæ Oleam; Olympia Oleaſtrum; Cyllene Moly; felicis Campaniæ colles vites, temulentiæ nobilis ſucco per omnes terras inclyto; Orientis Indi Ebenum; India Seticea vellera; Occidentis Tylos lanigeras arbores & guiacum. Nec flumina, lacus & paludes à ſuis muniis feriarunt. Nilus Papyrum produxit; Euphrates Zotum; Strymon Tribulum; Lacus Orchomenius Siden, & juxta Lybanum juncum, & odoratum calamum; Colchides & Galatiæ Acorum; Ægyptiæ paludes colocaſiam. Et tandem ſingulæ orbis partes ſingulas ſtirpes, ut ſua ferebat qualitas, erexerunt; ejuſdem proprietatis, quarum ſemina translata, ac blandimentis ſata, ſuas qualitates adulterarunt.

I. Bapt. Porta l. 2. phytogn. c. 1.

VIII.

Priſcorum Regum in Plantarum inquiſitione mirum ſtudium.

Quare præſtantiſſimos Reges, ac magnanimos, Illuſtresque heroas, in ipſo etiam armorum ſtrepitu, tumultuq; bellico, ſtudioſè olim excoluiſſe rem herbariam, ac ſtirpium cognitione cum primis fuiſſe delectatos, præter veterum hiſtorias, Bibliorum Codices abundè teſtantur. Quum enim harum rerum inveſtigatio amœniſſimâ varietate exornata ſit, nec minus habeat utilitatis, quàm oblectamenti, non viſum eſt Regum amplitudini, nec Imperatoriæ Majeſtati inde-

indecorum, hujusmodi occupationibus diſtineri, præſertim ubi ab urgentiſſimis negotiis ac functionibus publicis reſpirare, atque aliquid ſibi laxamenti impetrare licuit. Hâc enim tùm animi, tùm corporis culturâ, non minus celebris facta eſt illorum memoria: non minus illuſtratus nominis ſplendor & magnificentia: quàm rebus aliis præclarè geſtis, aut hoſtibus vel ſubactis, vel ad internecionem deletis.

IX.

Reges herbarum cultores.

Mithridates.

Sic Mithridates Ponti, atque unde viginti Regnorum Rex, propter eximiam herbarum notitiam & ſingulare antidoton contra venena morboſque omnes contagioſos præſentaneum, illius nomine inſignitum, immortale nomen eſt conſecutus.

X.

Lyſimachus, Gentius & Imperatores quidam Romani.

Lyſimachus Eupator Macedoniæ, Gentius Illiricorum Rex, multique alii, præter belli gloriam, herbarum cognitione illuſtres ſunt. Marcus Cur. Imperator Romanus, poſt devictum Pyrrhum, Epirotarum Regem, L. Cincinnatus, M. Valerius Corvinus, plantarum amœnitate allecti, procul à ſtrepitu & ambitione civili, ruri conſenuerunt.

XI.

Solomon.

Solomon Regum Ampliſſimus, qui præter immenſas opes, eam conſecutus eſt à Deo Opt. Max. ſapientiam,

tiam, ac rerum cognitionem, ut nullus Regum illi ſit comparandus, in herbarum notitia mirificè excultus, exacteque verſatus, legitur, ac diſſeruiſſe, non ſolùm de piſcibus, alitibus, quadrupedibus, Aſtris, ſed de arboribus etiam & ſtirpibus *(a)* à cedro Libani usque ad hyſopum, *(b)* qui egreditur de pariete, hoc eſt, à minutiſſima herba, ad proceriſſimasque celſiſſimasque arbores usque, omnia habuiſſe cognita & explorata. *(c)*

a) *Sapient. c. 7. v. 20.* b) *1. Reg. c. 4. v. 33.* c) *Lemn. de ſimilit. c. 1. l. 1. de occ. nat. mir. c. 17.*

XII.

Neſtor.

M. Varro memoriæ prodidit, Neſtorem, qui temporibus belli Trojani vixit, & tàm longævus fuit, ut nunc etiam Neſtoreos Annos (quibus tres ætates attribuit Homerus) *(a)* alicui precari ſoleamus, ita fuiſſe huic ſtudio deditum ut ἀλεξίκηπον, id eſt, auxiliarem hortum, carmine quoque deſcripſerit. *(b)*

a) *Odyſſ. 3.* b) *Camerar. in hort.*

XIII.

Reges Portugalliæ Gujacum importantes.

Nec ſuâ laude fraudandi ſunt Illuſtris Fernandus Caſtiliæ, ac Joannes & Henricus ac Emanuel inclyti Portugalliæ Reges, quorum operâ & expenſis ſaluberrimum illud lignum Gujacum, nuper ab Auſtralis Oceani Inſulis nobis allatum eſt: quo uno plus commodi miſeris mortalibus attulerunt, quàm omnes illi avaritiæ cuniculi, metallorum argenti & auri foſſores: quidnm in viſcera terræ, omnium parentis ſæviunt,

viunt, plus expendunt, & inſumunt, quam eruunt. Tanti eſt, vel uno morborum remedio, Medicinam locupletare.

Long. l. 1. Epiſt. 63.

XIV.

Alcinous Rex.

Alcinous Rex Phæacum, qui Homero *(a)* & Orpheo *(b)* δικαιότατος τῶν βασιλήων dicitur, diligenter & ſedulò hortos excoluit, ad quos, negotiis regni expeditis, quotidiè ſe conferre, atque ibidem animum à curis & laboribus non parùm recreare conſuevit.

a) *Od. η.* b) *In Argonaut.*

XV.

Philoſophi & Sapientes alii.

Uno verbo, omnes Philoſophi & Sapientes, qui remoti ab inſano foro & urbe, hortorum ſe ſpaciis ſepibusque clauſerunt. At in iſtis? Tarquinium Regem video, jam tùm priſcâ illâ Româ, in hortis molliter ambulantem, & papaverum capita reſecantem: Catonem Cenſorium agnoſco in re hortenſi deditum, & de eâ ſeriò ſcribentem: Lucullum poſt Aſiaticas victorias in iisdem otiantem: Sullam, abjecta Dictatura ſuaviter hîc ſeneſcentem: & Diocletianum principem olera ſua & lactucas ad Salonam, purpuræ & omnibus ſceptris præferentem.

Lipſ. l. 2. de Conſtant. c. 2.

XVI.

Imperatores Germani.

Sed veniamus ad noſtros quoque, Imperator Fridericus III. qui 53. Annis imperio feliciſſimè præfuit, rei her-

herbariæ ita fuit intentus, ac tantum in ea profecit, ut ſæpius cum Medicis ſuis, animi gratiâ, de plantis, & earum viribus prolixè diſputare non erubuerit.

Cuſpin. in Cæſar.

XVII.

Studium Botanicum vitæ præſidium, curarum aſylum.

Quapropter omni tempore hoc jucundiſſimum pariter & utiliſſimũ ſtudium hortenſe, maximis Principibus & aliis plurimis ſummopere fuit commendatum, ac diligenter admodum excultum, ſtatuentibus non ſolùm ad ſuſtentationem ac conſervationem vitæ humanæ percommodum, ſed etiam ſuarum curarum ac moleſtiarum aſylum eſſe, & convenientiſſimum præſidium.

Camer. in hort.

XVIII.

Idem animi honeſta voluptas.

Voluptas etiam & animi recreatio, ex hoc ipſo, non niſi honeſtiſſima eſſe poteſt: ad id enim quod pulchrum, honeſtumque hominem commonefacit. Suggerunt quippe flores ſuâ pulchritudine, coloris elegantiâ, formæ præſtantiâ, odoris ſuavitate & fragrantiâ, generoſis honeſtisque animis, honeſti pulchrique & omnium virtutum recordationem. Turpe namque, ut quidam Sapiens ait, fuerit, pulchra tractantem, pulchrisque in locis verſantem, non pulchrum, aut turpem habere animum.

Remb. Dodon. præf. de flor.

XIX.

Eaq́ myſtica.

Eſt enim profectò, arcana quædam & congenita nobis vis, cujus intimas cauſas non facilè reddo, quæ ad hanc innoxiam & ingenuam delectationem trahit, non nos tantùm, qui propendemus, ſed illos ipſos ſerios & ſeveros, qui renituntur & irrident. Animum enim tuum mentemque percontare; capi ſe hoc adſpectu dicet, imò paſci. Oculos, ſenſumq́ue: fatebuntur enim alibi non libentiùs ſe acquieſcere, quam in his hortorum areis & pulvillis. Circumſiſte, quæſo te, paulùlum hæc agmina florum & augmenta. Vide mihi illum è calyce, hunc è vaginâ, alium è gemmâ protuberantem; vide hunc morientem ſubitò, alium ſubnaſcentem; denique in uno aliquo genere cultum, formam, faciem, mille modis paria & diverſa.

Lipſ. l. 2. de Conſt. c. 2.

XX.

In herbis nihil parvum, nihil contemne.

Quare,

—— mentes adhibete fidemq́
mortales, multâ ſcrutati indagine, numen
non deerit, ſuperique volunt ſua munera quæri;
magnus ineſt Herbis vigor, & vis inſita Cœlo
Graminibusque ſua eſt vel vilibus addita virtus,
nilque adeo abjectum eſt, nihil eſt tam vile, ſacratum
quin Medicamen habet: bulbo malvaque poteſtas
eſt ſua & urticis ——

Camer. in præf. hort.

XXI.

Planta omnis Dei Index.

Aut mihi planta ſuis Numen demonſtrat in herbis,
Præſentemque refert una vel Herba Deum,
aut operis ſeries Autorem tota recenſet
qui facit, & læto cuncta vigore fovet,
emicat ex ipſis Divina potentia campis:
& levis eſt ceſpes, qui probet eſſe Deum.

I. Stigel.

XXII.

Color Herbarum Oculus: Odor aura cæleſtis eſt.

Quæ illa igitur tàm rigida mens, quæ inter hæc non flectat ſe molli aliqua cogitatione, & liqueſcat? Jam ades curioſe tu ocule: defigere paullum in nitores iſtos & pigmenta, inſpice hanc nativam purpuram, hunc ſanguinem, hoc ebur, hanc nivem, hanc flammam, hoc aurum: & tot colores, quos artifici cuique penicillo æmulari fas; æmulari ſed non imitari, denique quis exhalans ille odor? quis penetrans ſpiritus, & neſcio, quæ pars æthereæ auræ infuſæ ab alto?

Lipſ. l. 2. de Conſt. c. 2.

XXIII.

Hortulus naturale Muſæum, Mauſolæo ſplendidius.

Hoc igitur, quaſi refugium quoddam & ſeceſſum liberalem, vel potius Muſæum jucundiſſimum, ab ipsâ Naturâ, tot herbis, arbuſtis ac arboribus inſtructum ac exornatum quis non amplecteretur? quis non fateretur etiam marmora nitidiſſima regiarum pictu-

ras-

raſque ſplendidiſſimas, ac alia præclara artificia ab illis longiſſimè ſuperari?

Camerar. l. c.

XXIV.

Stupendum, grandem arborem, in tantâ parvitate ſeminis latere.

Parvum cujuslibet arboris ſemen jacitur in terram, ut arbor ex illo producatur, conſidera & comprehende verò tu, ſi potes, ubi in ulla tantâ parvitate ſeminis tàm immenſa arbor latuerit, quæ ex illo proceſſit. Ubi lignum, ubi cortex, ubi tanta viriditas foliorum, ubi ubertas fructuum? an tale aliquid in ſemine, cum in terram jaceretur, vidiſti? Sanctiſſimus Jobus *(a)*

Conſpexit fruticem caſum fruteſcere rurſum.

Arbor etiamſi excindatur, ſpes eſt adhuc repullulaturam & tenerum ramum ejus non deſtituturum, ex odore aquarum regerminat, ac ſi novella planta ac viva radix eſſet.

Quid ergò mirum, ſi tenuiſſimum pulverem à noſtris oculis in elementa redactum, cum vult Deus, in hominem reformat, qui ex tenuiſſimis ſeminibus immenſa arbuſcula redintegrat? *(b)*

a) *c. 14. v. 9.* b) *Heidfeld. ſphing. phil. c. 8.*

XXV.

Gentianæ virtus divinitus revelata.

Gentiana, vulgò Cruciata dicta (zent Lazlo Kiraly five, Pannon.) hoc eſt, S. Ladislai Regis herba: à Ladislao, Ungariæ Rege primo, qui Sancti cognationem adeptus eſt, propter Tartarorum ex Ungariâ depulſionem. Eum autem ferunt primum, totâ Ungariâ à Tartaris pulſum in Daciam ſive Tranſilvani-

am profugiſſe in urbē Claudiopolim ſive Coloſvvar: iſtic cum opulento & prædivite quodam lanio amicitiam & familiaritatem contraxiſſe, cujus factus ſit compater. Hujus auxilio, qui illi expenſas perſolvit, Tartaros denuò aggreſſus, eis totam Ungariam ademit. In hac Tartarorum fugâ, cum nummos aureos, quos ex prædâ collegerant, Aradienſi campo abjicerent, ut inſequentes Ungaros remorarentur, precibus à Deo contendit, ut aurum in lapides converteret: votum eventus ſecutus eſt. Inde factum putant, ut Aradienſis ille campus planis lapillis abundet, qui aliquando aurei nummi fuerint. Hujus autem Regis tempore, graviſſimâ peſte afflictam univerſam Ungariam ajunt, eum verò precibus à Deo obtinuiſſe, ut quamcunq; ſtirpem ſagitta ab illo in altum emiſsa cadens feriret, utilem illam ad hanc luem curandam præſtaret, hanc in Cruciatam decidiſſe referunt, quâ deinde ſubditos peſtis contagio liberârit. *(a)* Nos quoque eam, adverſus peſtilentium febrium contagia utiliſſimam exploravimus. Calida eſt, & ſicca, extenuat, purgat, abſtergit, obſtructa liberat. Olim contra venenatorum animalium morſus duarum drachmarum pondere cum pipere, ruta & vino præbebatur, Summâ amaritudine, non modò ſanguinis integritatem tuetur, atque à putredine vindicat, ſed eam etiam jam graſſantem coërcet, & noxios ichores, qui ejus fomites eſſe ſolent, ſiccando abſorbet. *(b)*

a) *Carol. Cluſ. in Nomencl. Pannon.* b) *Iul. Palm. Conſtant de feb. peſtil. c. 18. Lege etiam quæ de Carlina refert Mathiol. l. 3. comm. in Dioſc. c. 9.*

XXVI.

Herbarum quarundam admirandi, & propè ſtupendi effectus:

ut ſunt 1. *ex Bali herbâ, Draco & Thiſo occiſi, redivivi.*

Adeò attonita ad herbarum facultates fuit Antiquitas, ut Xantus *(a)* ſcripſerit, occiſum Draconis catulum, herbâ quadam (quam magi Bali nominant) à parente revocatum ad vitam eâdem Thiſonem, quẽ Draco occiderat, ſaluti reſtitutum.

a) *l. 1. hiſtor.*

XXVII.

2. *Ex herbis clauſtra omnia aperta, & ferrei Equorum calcei ſoluti.*

Picum avem adactum ſuis cavernis cuneum, quas in arboribus habet, admotâ quadam herbâ, extrahere tradiderunt, cùm Democritus, tùm etiam Theophraſtus. Quin etiam Ætyopide herbâ tactu clauſtra omnia aperiri, quibuſdam ſimul admurmuratis cantilenis. Id quod mihi miraculo non eſt. Memini enim dum ſuperioribus Annis Venetiis agerem, me quendam ſuſpendio damnatum vidiſſe, cui fores omnes patefierent, disjectis ſeris unâ tantum herbâ admotâ, ſignaculis quibuſdam decantata. Talis verò facultatis, alia haud mihi incognita habetur, in Italiæ montibus proveniens, quæ ab Equis calcata continuò ferrei ſolvuntur calcei.

Mathiol. præf. in tom. Dioſc. l. 3. herb. c. 135. Plin. l. 10. c. 18.

XXVIII.

Alij Plantarum effectus, ex ſolo contactu.

Obſervatum eſt, inflammari vulnera, ulceraque ſuperventu eorum, qui pedibus iter confecerunt per loca pernitioſis plantis ſcatentia: contrà verò ſanari morbos, ubi ab itinerantibus vulneratis, ſalubres contactæ ſint. Sic hemionitidis contactu Spleneticos ſanatos ſcimus; Ictericos ſubſtrato in calceis, nudis pedibus, chelidonio aut paſtoria burſa. Tàm diu quempiam lippitudine non tentari, obſervatum quoque eſt, quàm diu ſylveſtris Rumicis radicem ſecum nitidiſſimè habuerit. Deſinet ſtranguriâ cruciari, qui Tamaricis lignum ardens, ſuâ ipſius extinxerit urina. Inguinis tumorem haudquaquam iis ſubcreſcere putant, qui Myrti ſurculum ſecum gerant. Vermiculi in Echinatis Dipſaci capitulis autumno reperti, collo in folliculo adalligati, aut ſiniſtro brachio appenſi, quartana febre affectos incolumitati reſtituunt.

Mathiol. præf. in comm. Dioſc.

XXIX.

Scordii contactu cadavera præſervantur.

Scriptum eſt à quibusdam viris graviſſimis, cum in bello interemptorum cadavera, multos dies inſepulta jacuiſſent, quæcunque ſupra Scordium Creticum fortè fortuna ceciderant, multò minus aliis computruiſſe, ea præſertim ex parte, quâ herbam contigerant. Ob quam rem certè omnibus perſuaſum eſt, tàm putrefacientibus animalium venenis, quam Medicamentorum deleteriis Scordium adverſari. (a) In vino etenim coctum, contra ſerpentium morſus & vene-

nena-

nenata bibitur, atque etiam contra peſtilentis aëris contagia antidotis inſeritur, quæ contra peſtem ſunt. *(b)*

a) *Gal. l. 1. de antid.* b) *Jul. Palm. Conſtant. de febr. peſt. c. 18.*

XXX.

Radix Pæoniæ collo geſtata Epilepſiæ reſiſtit.

Pæonia eſt facultate omnino reſiccatoriâ vehementer, ita ut non deſperaverim, eam etiam adalligatam, (quod meritò creditum eſt) puerorum Epilepſias ſanare. Equidem vidi puellum, quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ex eo, quo geſtabat radicem, tempore: ubi verò fortè fortuna, quod à collo ſuſpenſum erat, decidiſſet, protinus morbo correptus eſt: rurſusque ſuſpenſo in locum illius alio, inculpatè poſtea ſe habuit. Porrò viſum eſt mihi, ſatius eſſe denuò id collo detrahere, certioris Experientiæ gratiâ. Id cum feciſſem, ac puer iterum eſſet convulſus, magnam recentis radicis partem ex collo ejus ſuſpendimus: ac deinceps prorſum ſanus effectus eſt puer, nec poſtea convulſus eſt. *(a)* Non deſunt Mulierculæ, quæ perforata Pœoniæ ſemina, & filo trajecta coralliorum modo, ſuis infantibus & pueris collo circumligent, quod putent hoc amuleto Epilepſiam arceri. *(b)* Sic dicta à Pæone Medico, *(c)* qui eâ vulneratum Plutonem ab Hercule, Homero fingente, *(d)* curaſſe perhibetur, à quo Herbæ Pæoniæ, pro ſalutaribus accipiuntur, ut apud Virgilium: *(e)*

Pæoniis revocatum herbis ——

a) *Gal. l. 6. ſimpl.* b) *Matthiol. in com. Dioſc. l. 3. c. 140.* c) *Ca-*

c) *Camer. in hort. C. Bauhin. in Synon. herb.* d) *Odyſſ.* ε. e) *l. 7. Æneid.*

XXXI.

Et quomodo, aliorum Exemplis docetur.

Rationabile igitur erat, aut partes quaſpiam à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas, atque ita affectos locos curare, aut aërem à radice aſſiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto ſuccus Cyrenaicus, Columellam phlegmone affectam juvat, & melanthium frictu palàm deſtillationes & gravedines deſiccat, ſi quis id in calidum linteum rarum liget, aſſidueque calorem ex eo, per inſpirationem, quæ per nares fit, attrahat.

Gal. l. c.

XXXII.

Radicis Pæoniæ vis occulta.

Radicis Pæoniæ maſculæ vis, non à manifeſtis qualitatibus, ſed à totius ſubſtantiæ diſſidio, atque repugnantiâ dimanat, quâ non pituitæ, non humoris lentori, ſed morbi Comitialis eſſentiæ (quæ latens occultaq; eſt) prorſus adverſatur. Si enim, quod pituitam, quæ mali cauſa eſt, è cerebro, ſimilitudine ſubſtantiæ detrahit, icirco medetur, cur non aliis quibusque à pituitâ morbis ſuccurreret? aut cur non eaſdem vires obtineant medicamenta, quæcunque pituitam eliciunt? Scio Galenum hanc illi vim idcirco aſſignare, quòd exſicandi vi polleat, tenuiſque ſit ſubſtantiæ, ac propterea ventriculorum cerebri infractus expediat. Sed cum alia plurima extent, majore ſiccitate prædita, tenuiorumque partium,

cur

cur illa vim pariter eandem ad morbum comitialem non accepiſſent?

Fernel. l. 2. de abd. morb. cauſ. c. 17.

XXXIII.

Pæoniæ Signatura.

Quibus virtutibus, ſignaturam ipſam hujus plantæ adjiciemus; cujus caliculus aut caput, ante quàm flores ex eo excludantur, analogiam quandam habet & ſimilitudinem ad cranium humanum, in quo ſutura coronalis ſpectatur, in cujus partibus interioribus rubor quidam florum, in obſcuro nigreſcens, fulminis alicujus ſimilitudinem exhibet, quaſi ipſam Epilepſiam (ſideratum morbum) in cranio repræſentans, quæ idcircò congruum huic morbo medicamentum eſſe teſtatur.

Quercet. in tetr. c. 13. p. 157. Croll. l. de ſignat.

XXXIV.

Plantago Peſtis amuletum.

Retulit mihi (inquit Monavius) nuper Chirurgus, Aulæ noſtræ jam ſenior, ſe in multis conſtitutionibus peſtilentibus fuiſſe, & ſuâ manu infectos plurimos tractaſſe, ſemper tamen à contagione im̃unem permanſiſſe, quòd ſecum geſtaverit radicem Plantaginis majoris, ſacculo incluſam, & cum filo regioni Cordis adaptatam: ut res celetur, pulveris lavandulæ aliquid admiſcere ſolet, & hinc inde diſtribuere: quicquid ſit,

Sæpè etiam parvis gratia rebus ineſt.

Scholtz. ep. 248.

XXXV.

Echij vires Alcibiaus caſu invenit.

Echion à viperis nomen habet (Græcis enim ἔχις vipera eſt) vel quod ſemen proferat capitibus viperinis ſimile, vel quod viperarum morſibus præſtantiſſimum ſit medicamentum. Ab Alcibio, alcibiacum dictum Echium, ab eo qui primus oſtenderat, quantum viribus polleret, contra viperarum ictus. Is enim dum ſecus aream dormiret, à vipera in extremo inguine ictus eſt: excitatusque à ſomno, ex hac herbâ ſuccum commanducando, palato & dentibus expreſsit, hauſitque in corpus. Manſæ verò herbæ reliquum vulneri ſuper impoſuit contra dolorem, quo medicamento liber evaſit.

Mathiol. l. 4. c. 25. in Dioſc. ex Nicand. de Ther.

XXXVI.

Ruta Epilepſiæ remedium.

Hoc in Tuſcia à ruſtico quodam accepi, qui dicebat, aliquem caſu, morbo liberatum fuiſſe. Rutam enim ſylvaticam, quam rure habebat, contundebat, & ubi conſervus ejus lunaticus concidiſſet, ipſe rutæ odore plenus aggreſſus, nares ægri continebat, unde ille, excitatus, non amplius comitiali morbo laborabat. Expertus autem erat hoc etiam in alio, morboq; eum liberaverat; atque ego ſæpius ita tunc affectum curavi.

Alex. Trallian. l. 1. c. 15. Conrad. c. 12. de morb. Ung. Læ. de morb. cerebr. c. 23. Unzer. l. 2. c. 11. de Epilepſ.

XXXVII.

XXXVII.

Pimpinella vulneraria, febrifuga, pectoralis, hydrophobiæ utilis.

Pimpinella, Germanica Saxifraga, Chaba irc Pannonicis dicitur, hoc eſt, Chabæ Emplaſtrum. Nam ferunt Chabam Regem, Attilæ Regis minoris Filium, ex Honorii Cæſaris Filia, poſt parentis mortem (cum univerſum Regnum Ungariæ inteſtino bello concuteretur, atque acre prælium commiſſum eſſet, quod inter ſe diſſentirent, cui-nam Filiorum Attilæ regnum cedere deberet, eoque prælio omnes Ungari occubuiſſent) ſolum ſuperſtitem remanſiſſe, cum 15000. & illis quidem omnibus vulneratis, quos hâc herbâ curaſſe dicitur, unde factum eſt, ut poſtea ab eo, appellationem ſumſerit. *(a)* Pimpinellam ſolutam aquâ febrem continuam ſtatim domare, uſu compertum eſt. Madoribus tabidis apta eſt: ſanguinis ſputum ſiſtit, ulcera deterget & ſiccat. *(b)* Radix ejus pulveriſata, cum ſaccharo, in formam Electuarii redacta & quotidie aſſumta, in aqua ejus ſtillatitiâ, ad aliquot uncias admodum ſuppuratis prodeſt. Pulvis optimus quoque in caſu & contuſionibus in calidâ cereviſia exhibitus. *(c)* Henrici II. Galliarum Regis Venator, gravi morbo decumbens, bonâ fide Joanni Fernelio aſſeveravit, Pimpinellam ad præcavendam hydrophobiam tantam vim obtinere, ut quicunque eam aliquot diluculis, vel in acetariis, vel alio quovis modo apparatam, poſt demorſum comederit, nihil inde incommodi ſentire poſſit: quod in canibus regiis ſe primum expertum fuiſſe dicebat: quibus demorſis, illam felici ſucceſſu offerebat. *(b)*

a) *Cluſ. in Nomencl. Pannon.* b) *Heurn. l. 2. M. c 5 & 8.* c) *Camer. in hort.* d) *Jul. Pal. Conſtant. de morb. contag. l. 3. c. 3.*

XXXVIII.

Radicis Coſti mira vis.

Coſtus verus tàm amarus eſt, etiam acris, ut ejus mordicationem lingua maſticantis vix ferat, prætereà tàm odorus & ſapidus, ut omnium aromatum, ſapores & odores in ſe contraxiſſe videatur; habet enim acrimoniam cum zingibere, ac gariophillis, amaritudinem cum Zedoaria & calamo, fervorem cum pipere, fragrantiā cum caſſia ligneâ & Cinamomo communem, quorum omnium ſapores & odores manducanti exhibet, à nullo, vel vix ullo aromate hucuſque ſuperatus.

R. Minderer. c. 3. aloed. mar.

XXXIX.

Vitis Etymon, ejus fœcunditas, flos amœniſſimus & fragrantiſſimus.

Vitis nonnullis dicitur quaſi vita, quòd vinum ingens vitæ humanæ bonum ſit, cor ac ſpiritus recreans. In vite vita, im Reben ſteckt das Leben. Niſi autem ſubinde amputetur, ipſa ſuâ fœcunditate gracileſcit. *(a)* Præ cæteris fragrantiſſimum odorem expirat, ac naribus ſuaves halitus effundit: profert hæc ſub finem veris, floſculum minutum & ſtellatum feſtucis ramentisque orbiculatis obſitum, ut lichen, vulgo Uſnea, colore ſubſpicio, aut flaveſcente, eximiæque ſuavitatis, quo in aſteriſci formam deciduo confeſtim ſpecimen racemorum exhibetur. Odor hujus floſculi cere-

rebrum &cor mirificè recreat,ſic,ut mihi gratiſſimum ſit, floreſcente vite, ſub vineâ pergulatâ,ac pampinis concamerata fornice ac teſtudine prandium cœnamque abſolvere, aut cum æqualibus, eruditis fabulis temporis tædium fallere. Hujus autem floſculi odor, tanti effectus prædicatur, ut venenatas beſtias abigat adeò, ut ſerpentes, colubri, bufones, hunc perferre nequeant, ſed remotiſſimè ſe ab eo ſubducant. *(b)*

a) *Heidfeld. Sphing. Phil. c. 8.* b) *Lemn. herb. Bibl. expl. c. 2.*

XL.

Floreſcente vite deambulatio tuta.

Quocirca floreſcente vite, non ſolùm ſalubris eſt, & peramæna deambulatio: ſed etiam ſecura & tuta: licet enim in herbido thoro, ac viridante gramine decumbere, ac ſub arbore patulis diffuſa ramis,opacũ frigus captare, atque æſtum propulſare, vel apricatione Solis radiis incaleſcere & illuſtrari, nullo metu aut trepidatione ſerpentum, qui aliquando latenter in herba deliteſcunt, atque improviſo obrepunt, hominique terrorem incutiunt.]

Lemn. l. c.

XLI.

Lachrymæ vitis vis mirabilis.

Vitis Aqua (Lachrima) dum amputatur, diſſipat & diſcutit callum oculorum, *(a)* ſcabiem ſanat. *(b)* Acoviſticum eſt remedium, maximè in cauſa calida. (c) Optimo ſucceſſu, ad uncias quatuor, pro vice, in calculo renum & veſicæ bibitur. *(d)* Sunt, qui eam Aquam, quæ caſtratis vitibus exudat vere, lenticulâ vitrea

trea excipiunt: vas operculatum ſedulò, clauſumq; annum integrum exponunt Soli, loco ſubdiali, ſed qui ab injuriis cœli tutus eſſe poſſit: ac lenticulam ad Solem ſubinde vertunt, ut undequaque radii ever-berent, & Aquam coquant. Melligo tandem con-creſcit, quæ ſit balſamo viribus æqualis, *ἀμπελοςάλαγμα* ex analogia, (ſi vis) appelles: purgat, carne im-plet, cicatricem ducit, glutinat, exterit, papularum delet veſtigia. *(e)* Quòd ſi cibum aliquem expetat gravida, neque ejus particeps eſſe poſſit, atque me-tuatur, ne aliquid fœtui inde accidat, Fœminæ ad id præcavendum, commendant Aquam, è tenellis vi-tis foliis, Menſe Majo deſtillatam. *(f)*

a) *Crato conſ.* 58. b) *Plat. de dol. p.* 874. c) *Plat. l.* 1. *de funct. laſ. c.* 8. d) *Domin. Leon. l.* 5. *ſect.* 3. *c* 6. e) *I. Holler. inſt. Chir. c.* 5. f) *Sennert. inſtit. l.* 4. *p.* 2. *c.* 2.

XLII.

Crocus Cor hominis.

Crocum calet numero 1. & ſiccat, vehementer diſ-ſolvit exhauſtione; & leniter adſtringit, præclaris dotatum viribus, nam robur inſigne cordi afflat, (hinc cor hominis dicitur) idque recreat *(a)* & ſpiritus mi-ra vi ſtabilit, ac lætos reddit, quin & ſplendidiſſimo lumine honorem afflat, ac pandit ſpiritus contractos, iterumque diffuſos nimium, contrahit, putredinem arcet, coctionem promovet *(b)* ob flavitiem Ictero reſiſtere (obſtructiones enim Epatis & præſertim fellis ſolvit) creditur. *(c)* Gaudet radix ejus calcari & at-teri pede, pereundoque melius pervenit: Unde carmen:

Pul-

Pulchrior ut creſcat, teritur crocus, ô furor ingens,
Latior ut poſſis ſurgere, nolle premi! (d)

a) *Heurn. l. 2. M. c. 5. Gogl. de peſt. p. 107. 127.* b) *Heurn. l. 2. M. c. 9.* c) *Plat. de vit. p. 127. 146. l. 2. de l. funct. p. 647.* d) *Plin. l. 12. c. 6. Minder. Aloed. c. 4.*

XLIII.

Crocum inſigne thoracicum, & medicamentum ἐκφόλιον.

Crocus adeò eſt thoracis affectibus amicus, ut ſint, qui ad ſcrupulum ſemis, atque etiam unum, cum dimidio moſchi grano, & vino optimo calido propinando, Aſthmaticos curaverint. Ad reſpirationem ex nimio frigore prohibitam, eodem modô plurimùm conducit. *(a)* Unde Cardan. ait: Crocus eſt Anima pulmonis, & eo ſolo multos liberavi anheloſos, inter quos Socrum Cæſaris de Comitibus, quæ tantam paſſa erat, per duos menſes ſpirandi difficultatem, ut intra paucas horas moritura videretur. *(b)* Ejus extractum, in minima copia rite præparatum, datum per os, difficilem partum promovet, corroborando in primis vires gravidæ & fœtus, *(c)* Raptim enim uterum petit, adeò ut cum quædam, fœtum excludere non poſſet, dato croco, prodierit fœtus croco tinctus. *(d)*

a) *Camerar. in horto.* b) *Conſ. de ſpir. diffic.* d) *Heurn. l. 2. M. c. 14.*

XLIV.

Croci nimius uſus funeſtus.

Crocus infenſa vi cerebro, capitis dolorem adfert, *(a)* mirum enim in modum ejus vis caput invadit *(b)* appetitum dejicit *(c)* riſum movet. Vidimus enim

enim nos *(d)* apud Mitinam in campo, totius Hiſpaniæ Celeberrimum Emporium, mercatorem quondam, qui, cum plures croci ſarcinulas, ſive involucra emeret, ut in Luſitaniam portaret, multum ex illo, in olla, carnes juruientas pro cœna continente, injecit: qui poſt earum eſum, in tam intenſum ac vehementem riſum prorupit, ut non multū abfuerit, quin riſu & cachinno tunc è vita diſcederet: nimius(*e*) etenim ejus uſus funeſtus: Antiqui dicebant, drachmas tres potas, interficere, nam effundit ſpiritus vitales. Ejus nãque(*f*)odore enecari indormientes, quod fragranti illius ſpiritu, ſpiritus animales eliciti diſſipentur, & tanquam lumen minus à majori abſorbeatur, hiſtoriis conſtat. Muliones certè ſarcinas croci geſtantes mulos alternare coguntur, quod jugis ſarcina eundem mulum odore ſuo debilitet. Proinde non mirum (*g*) ſi Agaſo quidam apud Piſaurenſes, ſuper duabus croci ſarcinulis dormiens, eadem nocte obierit.

a) *Plat. de dol. p. 253.* b. c.) *Heurn. l. 2. M. c. 5.* c) *Dom. Leon. l. 1. ſ 3. c. 4* d, g.) *Luſitan. comm. ad c. 25. l. 1. Dioſc.* f.) *Zvving. Phyſ. l. 2. c. 26.*

XLV.

Sal Alkali dentes eburneos reddens.

Salis Alkali, quod ex cineribus Kali plantæ conficitur, diſſoluti cum contritis lapidibus, pro vitris conflandis, innatans veluti pinguedo, quæ refrigerata dureſcit lapidis inſtar, atque axungia vitri vulgò appellatur, pulveriſata, dentes mire nitidos & politos reddit.

Plat. l. 2. de vit. p. 960.

XLVI.

XLVI.

Carbo quercinus Icteri lucroſum remedium.

Carbones de quercino ligno, ejusdem ponderis, cum limatura chalybis, in vino uſtulato prius chalybe alio integro, macerabat mulier quædam, infuſumque propinando, in Ictero ſanando, hoc remedio quæſtum faciebat.

Plat. l. 2. de vit. p. 149.

XLVII.

Fraxinus Serpentibus infenſus; Calculoſis & ſpleneticis utilis.

Fraxinum ſylveſtrem adeò horreſcunt ſerpentes, ut nec matutinas nec veſpertinas illius umbras, quamvis longiſſimas, unquam attingant. Et ſi gyro frondibus hujus arboris claudatur ignis & ſerpens, citiùs in ignem fugit, quàm in fraxinum. Expertus hoc ſcribit Plinius. *(a)* Sed noſtrates Serpentes hoc non faciunt. *(b)* Quamobrem miram naturæ benignitatem licet admirari, quòd priùs quàm prodeant ſerpentes, floreat fraxinus, nec antea, quàm ſe terræ condiderunt, folia demittat. *(c)* Quaſi frangens lapidem dictus; vaſa ex ejus ligno confecta, in uſu cibi & potus, mira ſpleneticis & calculoſis præſtant auxilia. *(d)*

a) *l. 16. c. 13.* b) *Camer. herbar. l. 1. c. 31.* c) *Heidf. Sphing. Phil. c. 8.* d) *Dom. Leon. l. 1. pract. ſ. 3. c. 8.*

XLVIII.

Herba Hollerii herniis dicata.

Herbula eſt in ſabuloſis naſcens: (hæc herniaria dicta, *(a)* ab aliis herba Hollerii,) ramulos multos

in terram ſpargit, foliis minimis & rotundulis, alis follicatis ex viridi flaveſcentibus, per ramulos ſparſis, adſtringente guſtu, ex qua ſuccus expreſſus ſubinde affuſo vino albo, certiſſimum & aliquoties probatum remedium contra deſcenſum inteſtini. Nam novem diebus ita percurat, ut poſtea non redeat malum. Facilis inventu Autumno. *(b)* Puerorum pulticulæ ex pane albiſſimo in tenuiſſimum pulverem redacto & lacte conficiantur: quibus mellis nonnihil addi poterit, ut alvus liberius fluat. *(c)* Ejus aquæ ſtillatitiæ arte Chymica extractæ unico hauſtu, cum tentata alia remedia non reſponderent, paucis abhinc diebus curatus eſt adoleſcens, in gymnaſio Harſcuriano, cui citatior ſaltus herniam conciliarat. *(d)*

a. c.) *L. Duret. in adverſ. Holler.* b) *Holler. l. 1. c. 62.* d) *Ant. Valet. in exerc.*

XLIX.

Roſarum dignitas.

Roſa ſomnum accerſit, mentem & cerebrum firmat. Non valide mixtas qualitates gerit, ſed facilè ſeparabiles: eſt frigida in 2. ordine, & calida in 1. lenit, humectat & ſiccat: cardiacæ calidæ confert. Suavi odore recreat Roſa cerebrum, ac vapores à cerebro arcet: unde Roſeæ coronæ olim menſis vinoſis expetitæ fuere, quod ebrietati hac vi reſiſtant. Unde Anacreon ipſum vinum olens cecinit:

Roſam amoribus dicatam
Sociemus ad lyaum
foliis Roſam decoram

capi-

capiti revincientes
calices jocemur inter.

Pauci profectò flores ſunt, qui æquè oculis, naribus, palato, & ſanitati ſtudent, ac Roſæ: quare fabulatur Anacreon, fulgentem illum ruborem, roſis afflatum fuiſſe, quod Dii nectare eam aſperſerunt. Certè ſine Roſis, Medicina rarò Gratiis ſacrificaret. Cùm itaque tantas, ac tàm amœnas vires Roſa ſpiret, non mirum eſt, antiquitatem ſeſe in ejus admirationem effudiſſe: quare & ipſis Roſis ſuavior Anacreon, inquit:

Roſa, flos odorq; divûm,
hominum roſa eſt voluptas
Deus illa Gratiarum
florente Amoris horâ,
Roſa ſuavium Diones.
Quid plura? nonne multis
Medicina certa morbis?
hujus ſenecta ſuavem
Servat juventa odorem.(a)

Roſarum Aqua privatim capiti competit.*(b)* Sed pota in dolore capitis nocet, ob odorem, niſi ſumatur aqua peculi roſarum.*(c)* Et coryras facere Roſas & violas ex proprietate ſcribit Arculanus.*(d)* Veneri ſacrata fuit Roſa, quam tamen Cupido Veneris filius Harpocrati, ſilentii deo digito labellum compeſcenti donavit, fluxiſſe hinc ille mos videtur, ut in Cænaculis Roſa lacunaribus ſupra menſarum vertices affigatur, ut quisque ſit ſecreti tenax, nec facilè divulget, quæ ſub Roſa dictâ ſunt. In Roſa autem quinque ſint partes Medicinæ, 1. foliorum, 2. ungui-

num, 3. antheræ, 4. umbilici. 5. calicis: has diverſas facultates una Natura Roſæ contulit, quam nobis Deus ad infinitos uſus reſervare dignetur. Arminius Germaniæ Princeps Roſam in Inſignibus habebat, unde legitur:

Statua torquentis molli de vellere ſignum
quodpictam medio continet arte Roſam.

Marchiones Brandenburgenſes, Comitesque de Eberſtein antiquiſſimæ proſapiæ, nec non plurimæ familiæ, ſtrenuâ nobilitate claræ, à multis luſtris Roſas inter ſua inſignia glorioſè locatas habent.

nam Roſa principibus meritò geſtanda videtur. (e)

a) *Heurn. l. 2. M. c. 5. & 7.* b) *Plat. de dol. p. 260.* c) *Holler. l. 1. pract. p. 5. a.* d) *Heurn. c. ult. de aff. cap. Dom. Leon. l. 6. ſ. 1. c. 3.* e) *Minderer in aloed. c. 11.*

L.

Roſmarini vis.

Roſmarini oleum, quod in deſtillatorio vaſculo innatat, paralyticis & Apoplecticis ſalubriter admovere ſoleo, cervice ac nucha illo inuncto. Odor fruticis animum reficit: præſentaneam autem vim obtinet, in expugnando morbo Regio, qui vulgò Ictericus appellatur, perfuſa extima cute, flavo felleoque colore: ſicut hæc vis etiam ad animum transferatur, vitiorum nævis ac maculis deformatum. Rurſum, morborum comitialem, qui menti vim infert, impugnat: ſic omnibus autor ſum, ut in elixarum carnium liquamine crebrò ejus uſum admittant. Odor accenſi fruticis, peſtis contagia fugat, atque ædes ſuavis odoris fumigio, à vitioſo halitu tutas præſtat. Conficitur ex ejus floribus medicamentum, quod,

quo-

quoniam diu ſubſiſtit, conſerva triviales Pharmacopolæ vocant, cujusvis cerebrum (ſi nimio humore oppreſſum eſt) & omnes ſenſus mirè recreat & confortat, memoriam collapſam erigit, & ne quis morbo caduco, apoplexiâ, paralyſi, ſpaſmo corripiatur, aut caligantibus oculis afficiatur, ſingulari vi ac efficaciâ inſtructa eſt.

Lemn. de ſimilit. Bibl. c. 46. Heurn. l. 2. M. c. 7. Minderer c. 11. Aloed.

LI.

Centaurium φθόειον, αἱμάγογον, καὶ ὑδεράγογον.

Centaurium minus, nervis dicatum eſt, immoderato uſu, & fœtum excludit, & ſanguinem prolicit. *(a)* In Italia præcipui Medici exhibent in Aſcite, tertio quoque die, ejus pulveris drachmam unam, cum ſemine carui & aniſi, in vino, vel in decocto aliquo. *(b)*

Flos mihi ſuave rubet, ſed ineſt quoque ſuccus amarus,
qui juvat obſeſſum bile, aperitque jecur. (c)

a) *Heurn. l. 2. M. c. 6. & 7.* b) *Camer. in hort,* c) *Joan. Poſth. P. L.*

LII.

Lyſimachiæ herbæ dignitas.

Audivi de quibuſdam ruſticis, cum apud Cenomanos peſtilentia paſſim graſſaretur, multosque ſubitâ morte raperet, tandem ex herba quadam, quam mihi demonſtrarunt, remedia quæſiviſſe, quâ liberatos peſte plurimos affirmabant. Namque altius paulò ſu-

pra panum, qui jam intumuiſſet, ad alligata deorſum peſtilens virus impellebat, collectumque tandem inibi ſurſum regredi, & principes partes repetere non patiebatur. Sic modico ſubjecti membri damno reliquum ſervabatur corpus. Inde ruſticis Pelliboſſa, ſive quod idem eſt peſtifuga cœpta eſt appellari; ſed quæ ab iis demonſtrata mihi fuit, nullis diſſentientibus notis Lyſimachia erat. Cujus miraculi nullam potui rationem inire, niſi quod forſitan ſuo inſpiſſatu & adſtrictionis munere, quo pollet, venenum ad ſubditas partes exprimens excluderet.

Ruell. de nat. ſtirp. l. 3. c. 78.

LIII.

Radix etiam famelicos edere prohibens.

Solani majoris (Italis herba bella donna) baccæ devoratæ, & ipſa radix, vi ſtrangulandi pollent. Et joci cauſâ, paraſitis datur radix his, qui ad lautas menſas etiam invitis Dominis accedere ſolent, in Aula, quæ res oblectamenti non parùm convivantibus adferre ſolent. Siquidem ſi cultello deraſa, ſcrupuli pondere, *(a)* (ſemidrachmæ) *(b)* in vini ſemuncia maceretur, horis ad ſummum duabus *(c)* (ſeptem *(d)*) & deinde percolato diluto ac digitis preſſo, id vini recentis addatur, quod poculum repleat, totumque potandum propinetur, fit paulò poſt, ut qui biberint, nihil prorſus edere poſſint, magno ſpectantium oblectamento. Id quod Franciſco calceolario Veronenſi acceptum refero, ut qui primus hoc, hujusce plantæ ſecretum propalavit. Verùm, qui hoc fuco utuntur, priuſquam menſæ aſſideant, paraſitos ad

jen-

jentaculum invitant, ut fucatum vinum propinent. Diſcutitur fucus, à riſu, aceto potui dato, id enim præſentaneum antidotum eſt; ſed ne quid nimis, nam copioſius ſumtum ſtrangulat. Somnus ſuperveniens quoque ſanat.*(e)* Solano hoc, mulieres Italorum faciem decorant.*(f)*

a. c.) *Heurn. de affect. pect. c. 1.* b. d.) *Mathiol. l. 4. c. 69. in Dioſc.* e) *Plat. l. 1. de laſ. f. c. 3.* f.) *Camer. in hort.*

LIV.

Solanum ſomniferum hoſtes dementans.

Sueno Norvegiorum Rex, Duncanum Scotorum Regem in oppido Bertha obſidebat. Banquhonis conſilio Maccabeum conſobrinum cum novis copiis adventantem ad Tulinam clam ſubſidere jubet. Ipſe per fæcialem cum Suenone de deditione agit: & victoris iræ mitigandæ cauſa ſe commeatum libenter ſubminiſtraturum pollicetur. Grata ea fuit conditio Danis, extremâ laborantibus inopiâ. Vinum igitur & cerviſiam Solatro maniaco infectam in caſtra devehi curavit. Iis ſe ingurgitantes Dani, de deditione poſtero die faciendâ ſecuri, in ſoporem unà cum Rege Suenone ſolvuntur. Interea Maccabeus exercitum trajecto Tao flumine per ligneum pontem ducit in Bertham, ac inde averſâ portâ egreſſus, ducente Banquhone ad caſtra hoſtium perveniunt. Tum maximo edito clamore ad terrorem, ſi qui fortaſſis adhuc vigiles ſupereſſent ac ſobrii, cædem ingentem edunt. Pauci quidam, decem numero, quòd dona hoſtium ſuſpecta habuiſſent, ſobrii Regem Suenonē veluti exanimem ad Tai

oſtia, ſcaphâ piſcatoriâ deferunt: & unicâ nave conſcenſa, cum nautis in Norvegiam navigârunt. (*a*) Perpende quanta vis ſit in herbis! (*b*)

a) *Buchan. l. 7. hiſt. Scot. H. Boëth. l. 12.* b) *Camer. in horto.*

LV.

Stratagema ex helleboro.

Amphyctiones in oppugnatione Cyrrhæ abſtruſum aquæ ductum invenerunt copioſo latice è Pliſto amne fluentem, & de conſilio Eurolochi magnam hellebori multitudinem ab Anticyra collectam aquæ permiſcuerunt. Cirrhenſes aquam bibentes, ventris profluvio enecti jacebant. Amphyctiones ſine labore, proſtratis hoſtibus, urbem ceperunt. Suidas Solonis inventum hoc fuiſſe ſcribit, (*a*) Sic Cliſthenes Sicyonius ductum aquarum in oppidum Criſcorum ferentem rupit. Mox affectis ſiti reſtituit aquam helleboro corruptam, & dyſenteria laborantes ſibi ſubjecit. (*b*) En egregium ſtratagema, rem gerere ope herbarum, dum armorum non licet. (*c*)

a) *Pauſan. in Phoc. Polyæn. l. 4.* b) *Frontin. l. 3. c. 7.* c) *Camer. in hort.*

LVI.

Radix hellebori effeminata.

Hellebori radix diu inhærens in naribus, humecta & intumefacta, permutationem ciere deſinit. humor enim copioſus oblinit membranam, & acrimoniam vaporis eludit.

Zvving. Phyſiol. l. 2. c. 50.

LVII.

Stratagema ex Glaſto herbâ.

P. Roſeus, Venetarum copiarum Dux, Venetorum auſpiciis, Bogvolentæ in Patavino agro arma intulerat, unàque erat Marſilius Carrarienſis. Cùm in eum Maſtinus Scaliger exercitum ingentem duxiſſet, Petroque neceſſitas injecta eſſet inde egrediundi, quod eo in loco commeatus difficultate premebatur: cùm hoſtes ad eundem amnem, ſed inferiore parte tenderent, neque aliunde aquationis facultatem haberent: glaſto herbâ amnem infecit, ita ut homines, jumentaque propter amaritudinem ejus aquas guſtare nollent. Eâ re coactis mutare caſtra hoſtibus, qui congredi & dimicare cum eis non audebat, aſtu inde, nullis armis uſus, ex rei ſuæ commoditate depulit.

Fulgos. l. 7. c. 4. Zvving. theat, volum. 7, lib, 3. p. 1904,

LVIII.

Baſilica Genuenſium ingeniis politicè accommodata.

Franciſcus Marchio Juriſconſultus miſſus à Genuenſibus Orator ad Ducem Mediolanenſem, cum eum non vellet audire, nec pactis conventis cum Genuenſi Republica ſtare; captata occaſione obtulit Duci manipulum unum herbæ Baſiliconis. Qui admirabundus, quid ſibi hoc donum vellet, quæſivit, cui ille reſpondit, ejusmodi proprietatem huic herbæ ineſſe, ut leniter & ſuaviter contrectata præbeat gratum odorem, nimis autem duriter compreſſa & attrita tandem producere ſcorpios: atque ita ſimile eſſe Genuenſium ingenium. Dux ingenioſo hoc reſponſo

admodum delectatus, & ſententiam priorem mutavit, & Legatum honorificè dimiſit.

Auguſtin. Juſtinian. Genuenſ. l. 6.

LIX.

Mandragora pro ſtratagemate.

Hamilcar Carthaginenſis non ignorans Libycorum in vino luxuriem, multa vini vaſa Mandragorâ corrupit: iisque depoſitis in ſuburbiis, cum illi accederent, in urbem rediit, quaſi vim adhibentibus reſiſtere cum ſuis copiis non poſſet. Illi gaudio elati, quod Carthaginenſes intra mœnia concluſiſſent: inventis vaſis largiſſimè ſe vino ingurgitârunt, ſtatimque in ſomnum graviſſimum inciderunt.

Polyæn. l. 5. Cœlius l. 17. c. 24. Frontin. l. 2.

L X.

Mandragora hypnotica.

Cum æſtivis menſibus, (nam eo tempore poma Mandragoræ ſe proferunt) ſemel atque iterum in muſæo noſtro amabilem ac ſpecioſum ejus fructum negligenter collocaſſem, ita ſomnolentus ſum effectus, ut ægrè ſomnus excuti poſſet. Quum autem obnixè obluctarer ſomnolentiæ, illamque excuſiſſe conarer, ægrè id obtinui, nec rationem tanti veterni inire potui: tandem cum quaquà verſum dimoviſſem oculos, obtulit ſe à tergo pomum Mandragoræ, quo amoto, atque in alium locum translato, factus ſum alacrior, atque torporem depuli, omnemque oſcitantiam diſcuſſi.

Lemn. in explic. herb. Bibl. c. 2.

LXI.

LXI.

Mandragora, humanâ formâ, factitia, Ἀνθρωπόμορφος dicta cur.

Radices illæ, quæ humanam formam referunt, quas impoſtores ac nebulones quidam venales circũferunt, infœcundas mulieres decepturi, factitiæ ſunt, ex harundinum, mandragoræ, bryoniæ, aliarumque plantarum radicibus. Sculpunt enim in his adhuc virentibus, tàm virorum, quam mulierum formas, infixis hordei & milii granis, iis in locis, ubi pilos exoriri volunt: deinde factâ ſcrobe tamdiu tenui ſabulo obruunt, quouſque grana illa radices emittant: idquod fiet viginti ad ſummum dierum ſpatio. Eruunt eas demum & adnatas è granis radices acutiſſimo cultello ſcindunt, aptantque ita, ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. Hujus ſanè rei certam fidem facere poſſum, quod cum Romæ eſſem, impoſtorem quendam circumforaneum, lue gallicâ correptum, nobis curare contigit, qui præter alias innumeras impoſturas, quibus circumventis hominibus multam pecuniam extorquent, docuit, & artem, quâ factitias ſibi comparabat Mandragoras, quarum complures mihi demonſtravit, afferens, unam tantùm, interdum divitibus vendidiſſe 25. nonnumquam etiam 30. aureis. *(a)* Vis ſcire, cur ἀνθρωπόμορφος à Pythagorâ dicatur? rem aperiam quæ paucis cognita eſt. in univerſum omnes ferè mandragoræ radices à medio ad imum bifurcatæ proveniunt, adeò ut crura, hominum modo habere videantur. Quapropter ſi eo effodiantur tempore, quo fructum gerunt, qui mali inſtar ſuper folia ad terram procum-

ben-

bentia brevi pediculo appenſus, parùm à radice diſtat, hominis cui brachia deſint, effigiem quadantenus repræſentant. Pauci ſunt, vel nulli, qui hanc rem ſciant. (*b*)

a) *Mathiol. comm. in l.4. Dioſc. c,71. Lemn. l. c.* b) *Heidf. Sphing. Phil. c.8.*

LXII.

Napelli immanis vis in homines.

Hiſtoria I.

Napelli vis in necandis hominibus, adeò immanis ſævaque exiſtit, ut nullius ferè antidotis occurri poſſit, niſi quamprimum & ſtatim ſuccurratur. Tota ejus planta pernecabilis admodum eſt. Sed radix cæteris partibus atrocior, adeò ut manu aliquandiu retenta, quouſque caleſcat, tenentem perimat; quin etiam paſtores necatos ſcimus, qui aſſandis aviculis, Napelli caule, pro veru temerè uſi ſunt. Hujus immanitatem nos vidimus Romæ, A. 1524. M. Novemb. in Capitolio Clementis VII. Nam cum decreviſſet experiri olei cujusdam præſtantiſſimi vires, quod Gregorius Caravita, Bononienſis Chirurgus, contra deleteria medicamenta, & venenoſorum animalium quorumcunque morſus paraverat, juſſit Pontifex venenum dare duobus latronibus, quos leges damnaverant, quo ſuorum facinorum pœnas luerent, laqueo vitam finiri, ut in iis olei hujus experimentũ fieret. Horum alterum, qui plurimum Napelli ſumſerat, dulciariis panibus commiſtum, Pontificii Medici, ſtatim Oleo inungendum præbent, qui poſt tertium diem ſæpius oleo perunctus evaſit incolumis: quamquam non ſine magnâ formidabilium ſymptomatum

matum acceſſione. Alterum verò, cui longè minus venenati panis exhibuerant, oleo inungi vetant, ut aſſumpti veneni effectum, ſævitiamque cernerent. Id, quod illis rei exitus facilè comprobavit: quandoquidem paucis poſt horis obiit infelix iis omnibus incommodis, cruciatibus & ſymptomatibus correptus, quæ ab epoto Napello provenire ſcribit Avincenna.

LXIII.

Hiſtoria II.

Vidimus id etiam Pragæ, Anno 1561. M. Decemb. in latrone quodam ſuſpendio damnato, cui Napelli radix à Carnifice data eſt drachmæ pondere; rhodo ſaccharo excepta, Cæſareis Medicis præſentibus, ut Antidoti famoſi cujusdam vires explorarentur, an contra Napellum id præſtaret; quod antea in altero damnato, qui arſenici drachmas duas ebibit, efficaciſſimè præſtiterat. Lubens itaque voravit ille lethiferum Napelli Pharmacum, utpote qui non ſolum conducibilius cenſebat, veneno in carcere necari, quam laqueo publicè in patibulo ſuſpendi, ſed quod etiam ſperaret, ſe à nobis ſervari poſſe. Interim transactâ jam ſesquialterâ horâ, cum nihil ſymptomatis appareret, verebamur omnes, ne fortaſſe in Bohemiâ algidæ regionis causâ, Napellus non venenoſus naſceretur: aut quod ipſa radix ſucco deſtituta, ob editos jam caules, flores & ſemen, nihil operaretur. Quo factum eſt, ut alterum illi pharmacū propinatum ſit, ex ejuſdem Napelli caule, foliis, floribus & ſemine paratum. At ibidem duabus adhuc horis, nobis omnibus permanentibus, miſero illi, mali nihil acceſſit. Reducitur ille ad carceres, abeunt,

eunt cæteri, & mihi ſoli totum committitur negotium. Horâ tranſactâ carceris cuſtos me admonet, illum jam ægrotare. Ego ſtatim adſum, audioque ipſum de univerſi corporis laſſitudine ulceroſa, imbecillitate magna & cordis gravedine conqueri: tunc itaque, quamvis audacter ſatis loqueretur, nullo ſanè mentis incommodo, & vividis me intueretur oculis, cùm tamen frontem inſpicerem, frigido ſudore madentem, & arterias jam fermè omnes obdormiſcere, antidotum propinari jubeo, quo epoto, illico inverſis oculis, atque ore in latus diſtracto, capiteque in ſcapulas rigente, ingenti admodum animi deliquio correptus eſt. Itaque totus collapſus decidiſſet in terram, niſi à carceris cuſtode retentus eſſet. Jubeo interim cum vino irrorare faciem, & anterioribus capillis excuti. Quo ingenio ſtatim revixit, emiſſis interim per ſedem excrementis. Poſthac jubeo illum jacere ſuper ſtraminibus ibi ad hoc paratis, ut quid inde ſequeretur, animadverterem. Ille verò de frigore conquerens, paulò pòſt putrida,ililioſa & livida quædam vomitione rejecit, quâ ſe non parùm adjutum fatebatur. Interim ſe ad ſiniſtrum convertit latus, acſi dormire vellet. Prohibeo ne dormiat. Dum hæc aguntur, nullo alio exorto ſymptomate tandem obmutuit, & obiit ſimul, lividâ factâ facie, ac ſi laqueo ſuſpenſus.

LXIV.

Hiſtoria III.

Cæterùm, longè ſe habuerunt ſymptomata, in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit ejuſdem Napelli drachma, ut de lapide, quem Bezoar appellant

lant Arabes, periculum fieret, an hujuſce veneni immanitatem expugnare poſſet. Agebat latro, Annum circ. 27. qui epoto lethali pharmaco, piperis omnem ſaporem illi ineſſe dicebat: horâ ſubinde peractâ, cum vomere cœpiſſet, lapidis illius grana ſeptem, ex albo meraco data ſunt. Verùm ab ebibito antidoto, variis & acerbiſſimis ſimptomatibus exagitatus eſt. Evomuit enim frequenter bilioſa, porraceo colore. Quendam quoque veluti globum circa umbilicum ſe ſentire dicebat, qui inde ſuperna petens, in ſupremam & poſtremam capitis partem, frigidam auram quandam diffundebat. Acceſſit paulò pòſt, ſtupor quidam paralyſi non abſimilis, qui ſiniſtri lateris brachium, & crus occupavit, adeò ut vix ſummam manum admovere potuerit, motu jam in cæteris partibus extincto. Interim non multo pòſt tempore, hæc morbi vis, ſiniſtrâ corporis parte incolumi relicta, in dextram repente ſe contulit, eandemque ſimili modo occupavit. Vagum profectò ſimptoma hoc fuit, nam cum dextrum brachium is attollere potuit, ſiniſtrum non potuit, & è contra, tandem utrumque elevavit. Ajebat quoque univerſas corporis venas frigeſcere. Non defuerunt vertigines, quas ſecutæ ſunt cerebri commotiones adeò ferventes, ut aquæ in caldario bullienti ſimiles eſſe diceret. Acceſſit quoque oris & oculorum convulſio, atque acutiſſimus mandibularum dolor. Quare ſæpè manibus affectas illas partes perſtringebat, veritus ne exciderent. Forinſecus turgentes oculi, livida facies & nigra labia cernebantur: quin etiam ventris tumor videri poterat, perinde ac hominis aquâ inter cutem laborantis: varia admodum extitit arteriarum pulſatio, & varia quoque men-

mentis perturbatio, pro ſymptomatum recurrentium acerbitate. Nam jam prorſus de vita deſperare, mox in ſpem ſe erigere videbatur, modò rationis compos; modò delirans, nunc ploranti, nunc cantanti ſimilis. Aquam frigidam ſibi dari potandam, tantopere appetebat; ut eâ ſubitò ſe liberatum iri confideret. Toto hoc tempore ſe ter excæcatum, terque in mortis agone colluctatum affirmabat, lingua tamen perpetuò conſtitit, nullo unquam ſymptomate affecta, ſiquidem nunquam intumuit, nunquam is balbutire auditus eſt. Cæterùm, ſeptimâ poſt ebibitum Napellum horâ, veneni tandem vi ab antidoto extincta, omnia evanuêre ſimptomata: arteriæ ad rectam rediêre normam, naturalis revixit color, & brevi quoque virium conſtitit robur; atque in hunc modum miſer ille, magno conflictu atque certamine periculum ſuperavit.

Mathiol. comment. in l. 4. Dioſc. c. 73.

LXV.

Hiſtoria IV.

Primus ex reis, cui Bezoar poſt venenum oblatus eſt, fuit ante biennium Pragæ, qui cum per aliquot dies in carcere detentus, ſolo pane, atque aqua fuiſſet uſus, atque præcedente nocte prorſus incœnatus, drachma pulveris Napelli fuit oblata. Erat corpus præcedente diætâ valdè præparatum, venæ inanitæ, & meatus omnes aperti, ex quo facillimè veneni vis ad extrema quoque membra diſtribui potuit. Supervenêre accidentia, nempe anguſtia pectoris, dolor ſtomachi, oculorum obtenebratio vertiginoſa, pulſus immutatus. Cum verò infirmus aſſereret, ni ſtatim ſubveniretur, ſeſe penitus deficere, oblata illi quin-

quinque grana remedii, in pauco vino ſunt, continuò alleviatus eſt. Paulò pòſt, non tamen ſine anguſtiá evomuit, & benè ſperabat; nihilominus ſciebat, materiam circa ſtomachum aggregari; pars poſterior capitis & collum dolebant: inde cœpit delirare, & canebat altè, in ſolio quodam lacero. Præteriit delirium, recurreruntque alia ſymptomata, dolores ſcilicet ſtomachi, capitis, maxillarum, pectoris, modò unius, modò alterius juncturæ. Verùm ſeptem horarum ſpacio omnes doluere, venter intumuit, quaſi hydropicus eſſet. Erant præcordia cum tumore & duritie tenſa, ſenſit tenſionem in renibus, urina ſuppreſſa, item eſt uno brachio & prætereâ crure reſolutus. Pulſus ſæpè fuit interceptus, & febriculoſus, vomuit illo die aliquoties, habuitque ſedes, ſed perpertuò de duritie quadam frigidâ, ac ſi lapis quidam in ſtomacho foret, nobis eſt conqueſtus. Ultimo verò, de quo aſtantes omnes mirati ſunt maximè, Ophtalmia quædam lippitudinoſa illi ſupervenit, adeò dolorifica & horrida, ut patiens ipſe mori potiùs, quàm paulò magis cum tali dolore perſeverare cuperet. A veneni aſſumtione, per horas quinque ne guttam quidem ſumſit, ut eò certiùs procederet experimentum. Conquievere hæc ſpacio octo horarum omnia: noctu cum voluptate cœnitavit, quietéque dormivit; manè erat ſaniſſimus, neque membrorum læſio ulla eſt ſubſecuta, prout ego quinque vel ſex menſium ſpacio ſum percunctatus. Factus eſt liber, & etiam à S. Cæſ. Maj. liberaliter donatus.

C. Bauhin. de lap. Bez. c. 36. ex Claud. Rich.

LXVI.

Abſinthij Etymon argutum.

Abſynthium, Italicè Aſſenſo, Gallicè, de Laloine, appellatur, quaſi prohibens hilaritatem, & alacritatem, ob immenſam ſuam amaritudinem. Græci ab ἅψεσθαι, id eſt, contrectando, per antiphraſin, quaſi nemo ob eximiam amaritudinem hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo, quaſi impotabilem dixerunt, quod hanc nemo propter inſignem amarorem bibere poſſit.

L. Fuchſ. herb. c. 1.

LXVII.

Abſinthij Etymon controverſum.

Abſinthium Græcis appellatum eſt, nomen ſuæ naturæ conveniens, quam appellationem Latini quoque retinuerunt, ac proprium, ab ἅπτεσθαι, quod eſt tangere & manibus pertractare (non verò per antiphraſin, ut Fuchſius, Dalechampius & nonnulli alii exiſtimarunt) ac ſi primi illi nominum impoſitores, poſteris dicere voluiſſent, nulla plantæ hujus amaritudine deterriti: tangite vos eam, eſt enim tangibilis; palpate quia eſt palpabilis; & bibite, nam eſt potabilis, & digna, pro multis ſuis viribus & gratia, & omnibus modis utamini.

Bapt. Codronch. de abſinth. p. 263.

LXVIII.

Abſinthij correctio.

Abſinthium ingratum ſuum ſaporem deponit, ſi prius per ferventem aquam trahatur, radix ejus dulcis eſt & penè inſipida, cum exiguâ quadam ſalſedine.

Camer. in horto.

LXIX.

LXIX.

Abſinthij virium diſcrepantia, Senam corrigit.

Abſinthium ſtipatam laxat alvum, laxamque reſtringit, frigidum jecur calefacit, & ex accidenti obſtructiones aperiendo calidum hepar refrigerat, unde Icterum tollit, febres arcet ac fugat, bilem domat ac expellit, tàm calidis quam frigidis jecinoris languoribus ſuo modo dextrè exhibitum familiare. *(a)* Senæ, plus quam quodvis aliud, tetrum odorem reprimit, & una cum vino, purgantium, quam ventriculo afferre ſolent noxam, corrigit. *(b)*

a) *Minderer de vitr. c. 3. Unzer. de Merc. l. 1. c. 12.*
b) *Plat. de dolor. p. 140.*

LXX.

Succus Abſinthij atræ bilis hoſtis; infantes (mirum!) à morbis præſervat cutaneis.

Abſinthii ſuccus ad fabæ magnitudinem devoratus, ne bilis atra gignat, impedimento eſt. *(a)* Res memorabilis, infantes, antequam 12. hebdomadas excedant, ſi interea temporis, eorum pedes & manus à balneo, ſucco abſinthii inungantur, & fortiter infricentur, neque frigore, neque æſtu, per totam vitam lædi nec moleſtari poſſunt. Cæterùm ſi prædicto modo, totum eorum corpus ſemper à balneo perungatur, ac lavetur, neque ſcabie, leprâ, hiſpanico morbo, nec pediculis, aut ſimilibus incommodis unquam infeſtari (niſi Deus eos velit punire) res certè admiratione & notatu digna. Inſuper hic ſuccus abſinthii, cutem efficit nitidam, venuſtam, membra habilia & decora, nec ſinit membra intumeſcere deprimendo & arcendo tumores, ne emineant, neque ultra modum

eleventur, ſi ſæpè eminens tumor oblinatur, impedit, quo minus membrum & tumor increſcat; ſecretum dignum obſervatione, ſanat & ulcera. *(b)*

a) *Heurn. l. 3. M. c. 9. & 19.* b) *Guilh. Anton. Guertheus in app. ad memor. Mirald. p. 237.*

LXXI.

Vini Abſinthitis facultates & privilegia.

Vini abſinthitis hauſtus bibitus, cum non ſolùm pituitam, ſed & bilem amaritudine ſuâ, uti aloë abſtergat & deturbet, in bile affecto ventriculo, admodum & ſubitò juvat, & proin ab ebriis, qui crapulam obdormiverunt, cum cardialgia vomitum præſagit, magnopere expetitur. *(a)* Stomacho enim utile eſt, (ſi ex frigiditate laboret, vel crudis humoribus abundet) urinam cit; coctionem tardam accelerat; hepaticis, ſpleneticis, regio morbo & renum vitiis auxiliatur; faſtidia diſcutit; valet contra inflationem ventriculi, & diuturnas præcordiorum diſtentiones; teretes ventris tineas interficit & expellit; remoratos menſes movet: contra hauſta Ixiæ venena, quam plurimum potum & vomitionibus redditum, auxiliatur, Veneri reſiſtit, ac carnis libidinem domat & reprimit. Sed capiti nocet: nimium enim vaporum eò mittit, quare ſomnolentos reddit. Phtiſicis item, Epilepticis, Arthriticis, Apoplecticis, & in febribus continuis pravum remedium; & quibus pituita ventriculo inhæret, (aſtrictione enim ſua pituitam ventriculo magis affigit.) Calefactum & exterius aſperſum pani toſto, & applicatum ventriculo, corroborat & flatus diſcutit, gargariſatum contra linguæ tumorem valet;

per

per fumum ex decoctione immiſſum auribus,ſurditatem atque dolorem aurium lenit. *(b)*

a) *Plat. de dol. p. 471. 472. 473. 491. de vit. p. 809.* b) *Scholtz. ep. 227. Dioſc. de mat. med. l. 5. c. 4. I. Horſtius de vite a th. 322. usque 340. Minder. in aloed. c. 11. l. Manard. l. 19. epiſt. 2. Capovac. l. 3. Pr. c. 2. Holler. l. 1. Pr. c. 32. Gal. l. 6. de tuend. ſanit. c. 10.*

LXXII.

Salis abſinthij vires & commoda.

Abſinthii Sal magnam haud dubiè vim, ad inhibendam omnis generis putredinem & corruptionem habet. Credo ad ſcrupulum unum nos rectè aſcendere poſſe, id maximum adjumentum ſimul admixtum habet, quod modica adſtrictione, quæ tamen penetrationem non impedit, ſed potius adjuvat, viſcera, ventriculum inprimis roborat. *(a)* Geſsnerus ſcriptum reliquit, Theophraſtum tria ſalis abſinthiaci grana cum vino ægris exhibuiſſe. Ego verò *(b)* interdum drachmam dimidiam cum aqua cardui benedicti, interdum cum extracto Angelicæ, vel ſyrupo berberum, non ſine magna utilitate, in febri peſtilentiali exhibui. Sed an Sal abſinthii, fauces & palatum inſipidum reddat, quæritur? habui enim ægros de eo conquerentes. Certum equidem eſt, lixivium ex quo Sal paratur, quemadmodum & alia vulgaria, manus ita afficere, ut ſenſum tactus ferè amittant, adeoque ſuſpicari licet, ſal ipſum ingrato lævore fauces oblinire, ut de ſaporibus exactum judicium ferre nequeant.

a) *P. Monav. in Epiſt. Scholtz. 225. 227. B. Codronch. l. de ſal. abſinth.* b) *I. Matham, de febr. peſtil. p. 46.*

LXXIII.

Tabacum ſeu petum ſeipſum ſerens.

Mirum eſt, quod minutiſſimum Tabaci ſemen ſpontè excidens, etiam ſæviſſimâ hyeme integrè in terram illæſum latitet, & ſequenti æſtate, in multis locis horti, ad quæ forte vi ventorum fuit delatum, ſuâ ſpontè copiosè prodeat. Aſſervatur planta, in 3. vel 4. annum, at in fictilibus, neque in loco ſubterraneo nimis humido. *(a)* Seritur quoque omni tempore: cum verò prodiit, à frigore præſervanda eſt, & ſecundum parietes plantanda ad eorum ornatum, ſiquidem toto anno viret, Citriorum more *(b)*

a) *Camerar. in hort.* b) *Monard. de ſimpl. med. p. 21.*

LXXIV.

Tabacum Narcoticum.

In Inſulâ Hiſpaniolâ, ut & in aliis novi ejus orbis provinciis, arbuſta quædam naſcuntur, magnitudinis, arundinum fermè ſpecie: folia ut nucis habent, aut paulò majora, quæ ab indigenis plurimi fiunt, & ab ipſis quoque mancipiis, quæ Hiſpani ex Africâ eò devexêre. Ubi maturum eſt, ea folia ſtringunt, & in faſciculos collecta ligataque in fumario ſuſpendunt, donec inaruerint: quumq; illis uti volunt, ſpicæ patriæ folium unum ejus herbæ uni folio iñectunt, eaq; ſimul fiſtulæ aut tubi inſtar compingunt, & ejus capitum altero igni admoto, alterum ori inſerunt & ſpiritum flatumque ad ſe retrahunt; denique tantum fumi ſorbent, ut ora, guttura & capita impleant, tantam intereà patientiam præſtantes, durantesque, quoad voluptatis, quam inde percipiunt, non pœniteat, ſeque immiti illo fumo adeò inebriant, ut penitus

nitus ſopito omni ſenſu è mentis poteſtate exeant. Reperiuntur etiam, qui adeò avidè atque furenter eum hauriunt, ut tanquam exanimes in terram concidant, ibique maximam diei partem, aut noctis, velut ſtupefactis ſenſibus & mente capti jaceant; nonnulli temperantiùs, & hactenus tantum ſorbent, quoad vertigine capitis corripiantur, neque ulterius progrediuntur.

Benzon. l. 1. c. 26. hiſt. nov. orb.

LXXV.

Occaſio experiendi Tabaci adverſus venena.

Contigit, ut quidam Cannibales in ſuis cymbis ad D. Joannem de portu divite navigarent, Indorum atque Hiſpanorum (ſi quos reperiſſent) telis ſuis venenatis conficiendorum causâ. Eò appellentes Indos & nonnullos Hiſpanos conficiunt, pleroſque autem vulnerant: cum verò ſublimato carerent, à quodam Indo edocti ſunt, ut Tabaci ſuccum expreſſum ſuis vulneribus imponerent, & ipſa deinde folia trita, ſedati ſunt illicò dolores, & ea ſymptomata, quæ hujusmodi venena ſubſequi ſolent, venenum ſuperatum, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis hujus plantæ adverſus venena uti cœptum eſt. Rex ipſe Catholicus, ejus vires experiri volens, cani vulnus infligi juſſit in gutture, & toxico, quo venatores utuntur, illini, & paulò pòſt foliorum Tabaci ſuccum ſatis copioſè inſtillari, & ipſa folia trita ſupra vulnus ligari: liberatus eſt canis, non ſine omnium admiratione.

Monard. l. c. p. 24.

LXXVI.

Scabioſa apoſtematica & thoracica.

Scabioſa eſt herba admodum πολύκρηςος, cujus ſuccus calidus impoſitus vulneribus, ſagittas extrahit. Item ad carbunculos, bubones & parotides ſingularis eſt & efficax, unde etiam in Germania illi nomen impoſitum Apoſtemkraut. Extractum efficax admodum in pulmonum affectibus, ac præſertim peripneumonicis, mihi commendavit Clariſs. Vir, Caſpar Hofmannus ſummus Archiater Illuſtriſs. Principis, Electoris Brandenburgici. *(a)* Vomicas pectore conceptas rumpit. *(b)* omnia interiora apoſtemata reſolvit vel maturat. *(c)*

a) *Camer. in hort.* b) *Heurn. l. 2. M. c. 8.* c) *Foreſt. obſ. l. 18. obſ. 32.*

LXXVII.

Hedera terreſtris hypnotica, & diuretica.

Hedera terreſtris ſomnum provocat, in juſculo cocta, (*a*) exſiccat moderatè, repellit & quoquo modo educit humores pravos. (*b*) In aqua vitæ infuſa, eam efficacem reddit, ad pellendos calculos, eſtque ſingulare quorundam experimentum. *(c)*

a) *Scholtz. ep. 160.* b) *Mercur. l. 1. de morb. cutan. c. 9.* c) *Plater. de dol. p. 564.*

LXXVIII.

Aqua hederæ terreſtris, pleuriticum & Empyicum ſingulare.

Aqua hederæ terreſtris, ſi ad uncias quatuor à Pleuritico bibatur, idque in die, quater repetatur, à purulenta

lenta materia pectus repurgari, & ab Empyemate & Phtiſi præmuniri tradunt.

Plat. d. d. p. 428.

LXXIX.

Succus hederæ ad ocænas & dyſenteriam divinus.

Succus hederæ putredinem in narium ulceribus cohibet & emendat, unde ad narium tænia ab Hippocrate præſcribitur. Succum propinatum plurimos à morte liberâſſe in dyſenteriâ teſtatur Hollerius.

Plat. de dol. p. 338. de vit. p. 905.

LXXX.

Lignum hederæ arboreæ, colli vitiis utiliſſimum.

Hederam arboream in colli vitiis emendandis tàm efficacem cenſent, ut & cochlearia ex ligno hederæ facta, juvare vulgò credantur,. *(a)* Dictam volunt quaſi ederam, quod omnia conſumat & edat, quibus adhæſit. *(b)*

a) *Plat. de dol. p. 391.* b) *Heidfeld. Sphing. Phil. c. 8.*

LXXXI.

Hedera capitis anodynon, gummi ſtomachi.

Hedera ſi ebriis imponatur, dolorem capitis mitigat, cum & ebrietatem impediat. Gummi hederæ à ſcrupulo uno, ad drachmam unam in liquore ſumtum, magnopere dolores ventriculi ſedare, & arcere aliqui teſtantur.

Plat. de dol. p. 273. & 501.

LXXXII.

Ariſtolochiæ Etymon, ejusq́ vires.

Dicta eſt Ariſtolochia, quod ἀρίςη ταῖς λοχείαις βοηθεῖν, id eſt, optima puerperis ſit, utpote quæ remoratos mēſes, hærentes ſecundinas & reliquias omnes à partu expellat. *(a)* Rotundæ veræ pulvis in ovo ſorbili exhibitus, plurimùm valet in cardialgiâ & doloribus ventriculi acerrimis. Rotundæ vulg. Fuſchſii ſemen potum commendatur in herniis puerorum. *(b)* Quid Ariſtolochia ad morſus ſerpentum poſſit, quæ nomen ex inventione reperit, rem ipſam inventor ex ſomnio, video quod ſatis eſt; cur poſſit, neſcio. *(c)*

a) *Fuchſ. in plat. hiſt. c. 31.* b) *Camerar. in hort.* c) *Cic. l. 1. de divin.*

LXXXIII.

Ficuum facultas & vitæ inſidiæ.

Ficus alvum laxant, celeriterque per eam dejiciuntur, inſigniter incidunt & abſtergent, magnam arenularum vim è calculoſis renibus deturbant, valentiſſimum corpori alimentum præſtant, licet id non uſque adeò ſit ſolidum: ſed ſublaxum & tenue. Sed non ignorandum eſt in his quoque non exiguas eſſe vitæ inſidias.

Goglen. de prorog. vit. p. 314. Heurn. l. 2. M. c. 2.

LXXXIV.

Dulcedinis in ficu cauſa, & uſus pro matrice; Tauri & Ficus anti-pathia.

Ut jecur bile in unum locum ſecretâ, fit dulciſſimum, ita Ficus, dum in fructum ſuum, dulcedinem & pinguedinem omnem dimittit, ipſe expers fit dulcedinis. Hiſtericis, utero admodum eſſe utilem fru-

ctum noverat Hippocrates *(a)* quare ad omnes ejus affectiones uſurpat exterius, ſive ulcus uterum erodat, ſive non. *(b)* A Ficu exit ſpiritus gravis & vehementiſſimus, hinc fit, ut taurus, quantumvis immanis, ficui alligatus, cicuretur & iram prorſus deponat. *(c)*

a) *l. de morb. mul.* b) *Camer. in hort.* c) *Plutarch. ſympoſ. l. 6. quæſt. 10.*

LXXXV.

Ficuum progenies pediculi, & pediculorum ex ficubus cauſa.

Caricæ largius ſumtæ pituitoſum & craſſum ſanguinem præbent, qui facilè in putredinem abit, cum ægrè pervadat alvum, & hinc pediculi agminatim gignuntur. Propterea ait Galenus: Antiqui his Salem aſſociabant in menſa. *(a)* Quid, ficus propriâ quâdam facultate, ad cutem excrementa protrudere poſſe ex eo colligunt, quod vulgò pediculos progignere credantur, quos ex ſordibus in cute collectis, ab ejusmodi excrementis, vi ficuum eo propulſis provenire exiſtimant, cum tamen ſordes illæ, unde alioqui pediculi oriri ſolent, ab externis potiùs cuti adhærentibus naſcentur, & adhuc, an Ficus pediculos gignant, dubium ſit, illique opinioni fortè id occaſionem præbuerit, quod cum ſemina ficuum, & forma & copia, inprimisque dentibus contrita, ut pediculi pollice contuſi, crepent, ſicque pediculis nonnihil reſpondeant, etiam pediculos gigni poſſe, inde exiſtimarint. (b)

a) *Heurn. de aff. cap. c. 7.* b) *Plat. de vit. p. 33.*

LXXXVI.

LXXXVI.

Arbor ſapientiſſima quæ.

Morus, noviſſima ſcilicet, quæ non niſi exacto frigore germinat, (κατ' ἀντίφρασιν dicta, quaſi minimè ſtulta) & tamen parit inter primas, producens baccas ſucci plenas. Et cum germinare incipit, in tantum univerſa germinatio prorumpit, ut una nocte peragat, etiam cum ſtrepitu, ait Plinius, *(a)* ut tota floribus cooperiatur; quæ pridie veſperi nullos habebat, extraordinariæ Dei vocationis ad aliquod munus imaginem nobis repræſentans. Item, qui tempus idoneum operiuntur rei conficiendæ, etiamſi ſerius cœperint, tamen maturius conficiunt. *(b)*

a) *l.16.c.25.* b) *Heidf. Sph. Phil. c. 8.*

LXXXVII.

Fucus Fœminarum ex Moris, eorumque uſus Medicus.

Moris maturis ſi malas pingas, & poſtea ſemimaturis rurſum eas frices, aquaque abluas, remanebit vividus color aliquandiu, ſicuti ipſe obſervavi. (*a*) Mora immatura ad Solem pluribus diebus exiccata, & uſu expetente trita & bibita, mirificè alvum adſtringunt. (*b*)

a) *Plat. de vit. p. 170.* b) *D. Leon. l.4. ſ. 3. c.4.*

LXXXVIII.

Amygdalæ amaræ bibulorum præſidium, earumque Antipathia.

Amygdalæ amaræ bibulorum Ebrietatem arcent, ſed cur non etiam Abſinthium, centaurium, aloë &c. an quia occultum diſſidium eſt & antipathia inter amygdalas amaras & vini liquorem? perſuaſum habe.

non

non enim amaritudo id præſtat, quatenus amaritudo eſt,ſed quatenus in amygdalis amaris eſt. *(a)* Mirum quod vulpes&porcos enecant amygdalæ amaræ,cum porci amaris ceraſorum nucleis delectentur. *(b)* Da amaras amygdales vulpi,vel reliquias earum ab oleo expreſſo aviculis, morientur. *(c)*

a) *Gogl.de pror. vit.c. 11.14.* b) *Matthæus in ſpec.ſanit. p.52.* c) *Libav. l 2.ſing.p.148.*

LXXXIX.

Cidonia fatui & ventriculo grata.

Codonea mala (aureo melino colore ſpecioſiora, ob id Chryſomela Græcis, Maroni aurea mala dicta præſtantiſſimum odorem vibrantia, tenuibus inciſuris criſpata,tenuiq́ue lanuguine pubeſcentia,circinatæ in orbem rotunditatis, quæ non ſolùm viſu voluptatem,ſed odore ſalubritatem afferunt)ſi ſæpius eſitaverit gravida, paritura edit infantem, cùm induſtrium tùm elegantem.*(a)* Conſerva eorum& ſuccus, non ſunt ſimpliciter frigida, & juvant complexum cibi in ventriculo,non frigiditate, ſed vi temperatâ adſtrictoriâ, quâ ſunt prædita. Itaque non tantùm impediunt aſcenſum vaporum,qui remoratur(*b*)corrugationem ventriculi,& caput vaporibus replet, verùm incitant quaſi ventriculum,ut in ſeſe contrahatur & totum cibum amplectatur,ita ut nulla ejus parte vacuâ, nullâ hiante, unico calore perficiatur coctio.*(c)*

a) *Mathiol. l.1.c.131.in Dioſc.* b) *Ecl.3.8.* c) *Crato conſil.3. Porta l.6.Phyt.c.17. Heur.l.2.c.14.*

XC.

XC.

Cariophillorum olei utilitas.

Cariophillorum oleum, vulnerum dolorem ſtatim ſedat, & abſque inflammatione ad cicatricem perducit, ſordida mundat ulcera, fluxiones & virus ſiſtit, adeò quod nihil ſupra, Soleo quoque eo uti feliciter in quartana febri, in chronicâ debilitate ventriculi (cruditatem enim tollit & flatus) *(a)* in diarrhæâ & ejuſmodi morbis, in quibus calefacere, adſtringere & roborare convenit: ultra guttulas 2. vel 3. rarò exhibeo in vino. Non innatat, ſicut reliqua olea ſolent, liquoribus modò concutiatur, ſed fundum petit in modum lachrymæ balſami, ac ſubſidit. *(b)*

a) *Heurn.l.2.M.c.9.* b) *Scholtz.epiſt.97.*

XCI.

Lolii generatio, & vires.

Triticum degenerat in lolium, & lolium in triticum mutatur, id accidit & imbrium frequentiâ, tempore verno, & ſimul cum Soles incanduerint. (*a*) Conſpicitur in ſegetibus folio anguſto, pingui, oleoſo, hiſpido, ſemine in ſpicâ exili, floſculo purpuraſcente. (*b*) Noxium eſt omninò, non tantùm, quòd inebriet, ſed firmiſſimum etiam quodvis cerebrum vertiginibus feriat, attonitos homines reddat, atque proſternat. (*c*) Hoc mihi nuper conqueſtus eſt villicus noſter, in fundo paterno, ad Auracum amnem. Ajebat enim, ſe ignarum hujus rei panem inde confeciſſe, ſeque unà cum ſuâ familia ad talem temulentiam & veluti amentiam, qualem in vita nunquam ſenſiſſet, ex ejus uſu redactum fuiſſe, quæ tamen in ſomno, durante nihilominus aliquot dies gravedine capitis, rurſus abi-

abiiſſet. Monſtrabatque mihi acervum hujus Zizaniæ, quæ ſegregaverat, quæ tantùm çolore nigricante à reliquo frumento diſcerni poterat, ita ut facilè aliquis, qui ejus effectus neſciret, decipi poſſet; juſſitaque eum, & panem & acervum removere, ne periculum majus oriretur. Hæc Zizania in Italia quoque frequens eſt, eamque Imbriacam, id eſt, herbam inebriantem appellant, & ex ea Aquam parant ſtillaticiam, ad quosdam uſus ægris neceſſarios. *(d)* Peſſimi autem ſucci eſt *(e)* hujus enim cauſa multi in ſtuporem vel inſaniam redacti ſunt. *(f)* incraſſat enim ſpiritum animalem, debilitat nervos, nocetque virtuti motivæ. *(g)* Græci *ἄιρα* nominant, Arabes Zizaniam & Sceylem. *(h)*

a) *Bapt. de Porta l. 2. c. 9. Phytogn.* b) *Lemn. herb. Bibl. expl. c. 45.* c) *Quere. diæt. polih. ſ. 2. c. 5.* d) *Camer. in hor. ſue. cent. 1. med. 93.* e) *Gogl. de pror. vit. c. 6.* f) *Plat. l. 1. de l. f. p. 107.* g) *Dom. Leon. ſ. 1. l. 3. c. 4.* h) *Dodon. hiſtor. frum. c. 59.*

XCII.

Hiſtoriæ, quibus forma plantarum, in cineribus & ſalibus reſidere manifeſtantur.

I. De Vrticis renaſcentibus.

Vir honeſtiſſimus D. de Luynes, Formentieres Dominus, qui inter primos Parlamenti Pariſienſis Conſiliarios non ultimum locum occupaverat, dum apud me diverſaretur, atque maneret, die quadam inſtituit remedium aliquod contra calculum, quo graviter laborabat, præparare. Hujus ergo rei gratia, ſub finem Autumni, non paucas è terra urticas integras radicitus evulſit, ex evulſis lixivium cum aqua calida, vulgari

garí modo compoſuit, compoſitumque philtrando, atque tranſcolando purificavit, ut ex illis tandem ſalem, ſecundum Artis præcepta, ſuamque pariter intentionem educeret, accommodatum. At verò, cum in vaſculo quodam terreo, prædictum lixivium, tota nocte, ut frigefieret, expoſuiſſet, quo, die ſubſequente, exhalationem ad ſalem extrahendum moliretur, caſu quodam contigit, hac ipſa nocte, aërem ita infrigidatum fuiſſe, ut totum lixivium gelu nimio concretum fuerit. Cum igitur ſummo mane, vas illud è feneſtra amovere vellet, præter ſuam vidit opinionem, aquam lixivii congelatam, ſubindeque mille Urticarum figuras, in illa cum radicibus, foliis, & truncis adeò perfectè deſcriptas & adumbratas: ut qui melius illas ad unguem expreſſiſſet, figuraſſetque vix pictor ullus reperiretur. Cùm igitur hoc animadvertiſſet Vir Nobilis, tanquam miraculum ſuſpiciens, ad me ocius advolat, hisque compellat verbis ad imitationem Archimedis: Inveni exclamat, veni, vide. Ubi acceſſi ad ejus Ergaſterium, arripui glaciem, ejus fragmentum ſeparavi ſatis grande, quod ita aptè à me diſpoſitum, ne liqueſceret calore manus, ad varios magni nominis viros & fide digniſſimos, qui tunc eandem urbem nobiſcum habitabant, & adhuc ſuperſtites ibi ſedem & domicilium fixerunt, comportavi: qui ſinguli, ut glaciem conſpexerunt, Urticas eſſe conclamarunt: nec minus, quam ego rem, uſque adeò incredibilem, ac eleganter portentoſam admirati ſunt, unusquisque cogitabundus meditabatur, quid rei iſtud eſſet, & unde ac quomodo tàm elegans res in Natura naſci poſſet: memoria re-
pe-

petentes omnes, quod in S. Literis habetur: Memento Homo, quia Cinis es, & in cinerem reverteris; cogitantesque ſub cineribus ejusmodi rerum formas deliteſcere ac immorari, unde reſurrectio noſtri corporis certiſſimè ſit expectanda.

XCIII.

II. De Roſis redivivis.

Magni nominis vir Polonus, apud Cracovienſes Medicus, uſque adeò eleganter & philoſophicè apparare nôrat Cinerem ex omnibus plantæ cujusvis partibus, idq; cum omnibus tincturis ac impreſſionibus omnium plantæ partium, earumque uſque adeò ſcitè ſpiritus conſervare, omnium facultatum authores, ut plures, quam triginta, ejusmodi artificiosè ex cineribus paratas plantas, eaſque diverſas haberet vaſculis ſuis vitreis contentas, Hermetico ſigillo obſignatis, quæ titulum plantæ ac proprietatis ejus inſcriptum haberent; ita ut ſi quis rogaret, ſibi Roſam, aut Calendulam demonſtrari, tunc cinerem illius plantæ arriperet, cujus ſpecimen eſſet editurus: ut ſi nempe Roſam tibi monſtrari cuperes, vaſculum Roſæ titulo inſignitum exhiberet: ex cujus vaſis fundo, lucernæ igni admoto, aliquantum incaleſcens: tenuiſſimus ac impalpabilis ille cinis, ex ſe apertæ Roſæ ſpeciem emitteret, quam ſenſim creſcere, vegetari ac formam penitus caulis, foliorum, tandemque geminæ floridæ roſæ umbram ac figuram exprimere & tandem explicatiſſimam Roſam producere, apertis oculis intueri liceret: ut nihil certiùs, nihil elegantiùs, quam ex umbratili illâ Roſâ, apertiſſima Roſa tauclcari, ac conſpici poſſet, omnibus uſque quaque

 ſuis

ſuis partibus abſoluta, ut plane corpoream diceres, quæ ſpirituali tantùm ideâ, reverà tamen ſpirituali eſſentiâ dotata, ſeſe intuendam præberet: cui nihil aliud conſtaret, quàm conguæ terræ mandari, ut ſolidius corpus aſſumeret. Hæc autem umbratilis figura, vaſe ab igne remoto, rurſus in ſuos cineres relabebatur, ſuumque chaos evaneſcendo ſenſim repetebat.

Quercet. l.2. de peſt. c. 5. & c. 23. reſp. ad Anom. Libav. ſintagm. arcan. chym. l.1. c. 22.

XCIV.

Tria Chymicorum principia, in ligno viridi, arido & combuſto.

Si lignum viride igni admoveatur flammam non concipit, donec humiditas aquea, aut ſecundum Chymicos, Mercurialis ſubſtantia exhalet; neque quisquam opinetur, nihil niſi Aquam, è ligno viridi, igni admoto exhalare. Nam mordicatio illa, quam oculis infert ille vapor, ſatis docet, aliud quid præter aquam reſolutam, huic vapori ineſſe. Poſtquam iſta Aqua, & Mercurialis humiditas abſumta eſt maxima ex parte, oleaginoſum illud & pingue inflammari & flammam liberiorem, nec ita fumo permiſtam, dare incipit. Reſtant tandem Cineres, in quibus ſal reſiduus eſt, & aquâ affusâ, à terra facilè ſeparatur.

Sennertus de conſ. & diſſ. Chym. cum Ariſt. c. 11.

XCV.

Mirabilia circa vegetabilia Brumæ tempore

Memorabilia ſunt & mirabilia, quæ brumali ſolſtitio

tio contingere dicuntur, circa Natalem Chriſti. Plurimis perſuaſum eſt, arborum ſuccum, qui ante deorſum ad radicem decenſum fecerat, circa illud tempus ex radice ſurſum aſcendere. Cic. l. 2. de div. Probatum, inquit, à Stoicis eſt, ſemina malorum, quæ in iis mediis incluſa ſunt brumali die in contrarias ſeſe partes vertere. Gellius l. 9. c. 7. ait: vulgò & ſcriptum & creditum eſt, folia olearum, arborum, brumali & ſolſtitiali die converti, & quæ pars eorum fuerat inferior, atque occultior, eam ſupra fieri & exponi ad oculos & ad ſolem. Quod nobis ſemel atque iterum experiri volentibus ita propemodum viſum eſt. Sunt & alii qui hoc ipſum foliis populi albæ & ſalicis accidere aſſerunt.

Bartholin. de ſtellar. natur. part. 191.

XCVI.

Plantarum propagatio.

Plantæ quædam per ſemina ſolùm terræ commiſſa propagantur, aliæ ſaltem per bulbos, aut radices, aliæ utroque modo; aliæ per ſurculos, ſed tamen eos ſolùm, qui jam ad flores diſpoſiti ſunt: in aliis humor ille ſeminalis per totam plantam diffuſus eſt, ita ut quocunque ramo, ſeu radice avulſa & terræ commiſsâ propagatio fieri poſſit, ſicut id fit in ſalice, & ferè etiam in Vite. Imò fungi (qui traduntur in rimis ſuis ſemen ſuum gerere) ſi decoquantur, aut ſuccus exprimatur, & ſuccus vel decoctum ſtemmatibus arborum (quod potiſſimum in faginis tentatur) affundatur, magno numero fungi inde naſcuntur.

Sennert. de conſ. Chym. cum. Ariſt. c. 12. Libav. l. 3 ſingul. c. 16.

XCVII.

Ex re herbariâ Medicinæ primordia.

Quis igitur eſt, qui in unam humano generi utiliſſimam Medicinam ἐπιπολαίως duntaxat oculos convertens, non fateatur, ejusdem principia non aliundè ferè derivari, quam ex hac Plantarum Stirpiumque ſapientiſſimâ cognitione, cum meridianâ luce clariùs ſit, harum tantam, tamque variam eſſe virtutem, ut ad omnia morborum genera ſint utiles & divinâ quâdam providentiâ genitæ? Qui itaque neq; delectationis, neque uſus evidentiſſimo τεκμηρίῳ convictus eſſe velit, illi procul dubio, ut cum Poëta (*a*) loquar:

—— has ne poſſit naturæ accedere partes
frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis.

a) *Virgil. l. 2. Georg.*

XCVIII.

Gaudium ex plantis & earum ſignaturis ſolidum.

Quis eſt, qui herbas unius Anni intervallo, & naſcentes & intereuntes diligentiùs in magno illo Dei cognitionis libro, nimirum mundo contemplatus, non lætetur, cùm videat eas tam variis formis, ac innumeris figuris eſſe diſtinctas: ut ſingulæ quaſi literis, notis hyeroglìphicis inſignitæ ἐν πᾶσι φυσικοῖς θαυμαστόν τι, ut inquit Ariſtoteles, reperiri, locupletiſſimum perhibeant teſtimonium?

I. Hartm. in præf. com. Scalig. in Ariſt. de plant.

XCIX.

XCIX.

Votum I. Lipſi hortulanum.

O gaudii & liquidæ voluptatis verè fons! ô Venerum & Gratiarum ſedes! mihi in veſtris umbraculis quies & vita ſit: mihi fas remoto extra civicos tumultus, inter has herbas, inter hos noti ignotique orbis flores, hilari & hiante oculo oberrare: & modò ad hunc occidentem, modò ad illum exorientem manum vultumq; circumferre: & cum vaga quadam allucinatione curarum hîc omnium falli & laborum.

l. 2. de conſtant. c. 2.

C.

Contra eos, qui negant Plantarum vires.

Quapropter malè audiunt apud doctos, qui tales plantarum effectus & miracula rident, cum & rerum eventa prorſus famæ ſuffragentur. Non protinus hiſtoriis fidem derogare conſentaneum eſt, ſi vel aucupium cauſæ, quo potiri nequeamus, nos fugiat. Siquidem innumera ferè ſunt hominibus conſpicua, quorum ratio non poſſit iniri. Multa in intimis Naturæ penetralibus deliteſcunt, quæ nec Ratio ulla, nec humanus intellectus comprehendere poteſt. Voluit namq; Natura hæc potiùs admirari homines, quam à quoquam unquam intelligi. *(a)* Concludam & conquerar cum Scaligero: *(b)* Sapientia vix tandem ſerò cœlitus demiſſa eſt, vel ad hunc uſque diem quanta latitavére? quot adhuc latent, quæ poſteritas (ſi quæ futura) eruet adjuta?

a) *Matthiol. præf. com. in Dioſc.* b) *l. 5. de cauſ. ling. lat. c. 110.*

CENTVRIÆ IV.

Particula I.

Aſtu curati morbi. Hiſtoria II.

ASTu quæ fit Curatio, interdum non minus valet totâ Magiâ, eſt enim inſtar ſtratagematis in Medicinâ. Quidam animam ſe affirmabat, ob idque omnem cibum reformidabat, quòd animas edere negaret, tandem à fideli Medico parata menſa, mediâ nocte à nudis farinâque oblitis hominibus cubili illata; ſummo ſilentio accubuêre, rogat ille, quid agerent: obmurmurans quidam reſpondit, eſitare, mox ille, quæ gens? animæ. at animæ edones non ſunt, reſpondit alter: Noſtrò, & non humano more edimus, hic exiliens lecto. Et ego anima, inquit, fruar unà veſtris epulis: aſſedit, comedit, à morbo evaſit. Alter, cum exiſtimaret, tàm vaſtum ſe naſum gerere, ut nullæ portæ illi perviæ eſſent, huic dormienti ſagax Medicus, longanonem bovis, ſanguinis plenum, nexuit: cumque à ſomno de ingente naſo querela illi eſſet, rogat Medicus, num amputare liceret naſum: manibus porrectis hoc officium ab eo efflagitat: ſcindit Medicus longanonem, & forti preſſione exprimit cruorem in oculos ægri, & longanonem abjicit, hic falſa imagine excuſſa à morbo liberatus fuit.

Heurn, l. 3. M.M. c. 28. Lemn. l. 2. de compl. c. 6. M. Döring. l. 2. de Med. & Med. ſ. 2. c. 5. p. 323.

II.

II.

Hiſtoria III.

Maximè ridicula eſt, ex omnibus, quas legi, de Senenſi quodam Nobili, delirationis inauditæ Hiſtoria, cui nullo modo perſuaderi poterat, ut urinā redderet. Ajebat enim, ſi minxiſſet, totam urbem diluvio perituram; quem ad lotium excernendum eleganti cōmento Medici perduxerunt. Namq; injecto in viciniam domum igne, & pulſantibus campanis ad inſanientem famulos ac domeſticos dimiſerunt, magno incendio urbem conflagrare nunciantes, enixeque rogantes, ut redditâ urinâ civitati ſemiconcrematæ opem ferret, flammis cuncta vaſtantibus (quod unicum auxilii genus ſupereſſe aſſerebant) lotii ſui copiâ extinctis. Commento hoc perſuaſus miſer ille melancholicus, ne perderet civitatem omnem, reddidit ad reſtinguendum incendium, quicquid veſicâ contentum ſervaret, ſicque integram corporis valetudinem recuperavit.

A. Laurent. l. de melanch. c. 7. Döring. d. p. 326. Med. Marc. Donat. l. 2. de hyſt. med. mir. c. 1.

III.

Lethargicorum & vinoſorum excitatio.

Excitatur Lethargicus, eo ſtudio, cui ſe addixerat, clangore tubarum ſi miles, tinnitu auri & argenti avarus. (*a*) Sed longè lepidius, non ſine tamen Medicâ ratione, Opimium illum avarum Medicus fidelis è ſomno profundo revocavit, qui

quondam lethargo grandi eſt oppreſſus: ut hæres
jam circum loculos, & claves lætus, ovansq;

 cur-

curreret: hunc medicus multum celer atq; fidelis
excitat hoc pacto: menſam poni jubet, atque
effundi ſaccos nummorum, accedere plures
ad numerandum, hominem ſic erigit, addit & illud,
nî tua cuſtodis, avidus jam hoc auferet hæres,
Men' vivo? ut vivas igitur vigila, hoc age, quid vis?
deficient inopem venæ te, nî cibus, atque
ingens accedat ſtomacho fultura ruenti. (b)

Non diſſimili technâ alter vinoſus excitatus fuit, cum audiiſſet vaſa ſua vinaria vehementius commoveri, atque inde vinum ebibi. (*c*)

a. c.) *Holler. l.1. prax. c.8. in ſchol.* b) *Horat. l. 2. ſerm. ſat.3.*

IV.

Tarantularum venenum Muſica mulcetur.

Icti à Tarantulis, alii perpetuò canunt alii rident, alii plorant, alii clamitant, &c. Sed mirum certè, quam facilè hujuscè veneni vis Muſicâ mulceatur. Quandoquidem, (ut equidem atteſtari poſſum) auditis lyricis inſtrumentis, per tibiarum ſonum primo ſtatim occurſu icti à tarantula à plangoribus ceſſant, & in medium tripudiare & ſaltare incipiunt, tamque diu rem perſequuntur, ac ſi ſani eſſent, ac nullo unquam tenerentur dolore. Quod ſi eveniat, ut tibicines tantillum quieſcant, non multo poſt tempore in terram concidunt, & ad priſtinos redeunt languores, niſi tamdiu indeficiente ſonitu ſaliant, atque tripudient, donec venenum partim inſenſibiliter per cutis meatus, partim per ſudorem exeat, & diſcutiatur. Ob id igitur tibicines ſtipendio conducuntur, alterna-

ſtatimque mutantur, ut abſque ulla ſonitus intermiſſione tam diu tripudient demorſi, quousque penitus curati conquieſcant.

Mathiol.com.l.2.Dioſc.c.57.

V.

Mira podagræ remedia.

1. *Pauperies poſt luxum.*

Lucas Keſslin, civis Landſpergenſis prædives, ſummo luxu, delitiis & otio affluens, Podagram ſibi accerſiverat: à quâ paululum liber, ſubinde eques animi gratiâ, peregrè proficiſcens: duobus ſervis qui herum equum aſcendentem, deſcendentemque ſublevarent, aut euntem humeris ſuis fulcirent, ſtipatus: tandem ad extremam egeſtatem redactus eſt. Unde vini, aliorumque carentia, victuque acciſo, & pro pauperis conditione frugali inſtituto: podagra, mutato hoſpitio, hominem deſeruit. Qui etiamnum quinquagenarius, merces corbe doſſuariâ hinc inde altiſſimos montes ſcandendo, diſcurrendoque, divendiumque comportans: podagrâ tenui iſthac fortunâ in totum profligatâ, victum ſibi quæritabat.

Chr. Wirſung. l.4 prax. germ. c.8. quam hiſtoriam latinitate donavit I. Schenk. l.5. obſ. 129. Non abſimilem ex Tabernemont. citat. I. Matheus, in ſpec. ſanit. c. 4. f. 143.

VI.

2. *Carcer diuturnus.*

Singulariſſimum hâc ætate præſidium neminem fallens, nunc primum ſeſe evexit, nunc exorta, atque excogitata Podagricos ſanandi ratio, etiam cum ipſis articulorum calloſis contractionibus, cœlitus al-

tísve de montibus elapſa. Quandoquidem Magnificus Franciſcus Pechius, nuper ex catarrho, à nobis ſanitati reſtitutus, hujus medelæ exemplum, hujus ſalutis, divinique auxilii è cœlo delapſi certitudinem præſtabit: hic enim ubi mulam conſcendiſſet, Illuſtriſſimi noſtri Ducis commiſſa expediens, Anno 50. podagricus, diuturnis hujusce morbi cruciatibus oppreſſus, clam à Marchione quodam in ergaſtulum conjectus, uxore, unico filio, omnibusque aliis, vita defunctum arbitrantibus, anno jam transacto 20. hoc 1556. anno, à Gallis in eam arcem irruentibus, incolumis adhuc inventus eſt, miroque Vercellenſium ſpectaculo, tanquam Lazarus è monumento, divino equidem munere ſervatus, nulla articulari læſione, enſe accinctus, nullo innixus baculo, per urbem incedit: omnemque ex tenui victu, à carceris cuſtodibus indicto, podagræ noxam effugit, uxore, filioque mortuis prædia, ædes, omneque divenditum, opimum certè patrimonium, jure ipſo revocare incepit, ea verò diſticho, per jocum, complexi ſumus:

Zumaliâ occluſus, bis denis Pechius annis,
ter quoque, bis vivus, vivere poſſe putat.

Franc. Alexand. in Medic. Phœbo p. 159. ex hoc Crato Conſil. 240. 709. Miras quoque ſanatæ Podagræ hiſtorias vide apud Panſam, quaſt. 5. conſil. antipodr. ſpecial. p. 310. & ſeq.

VII.

Podagra, cur ditiorum affectus.

Quia divitiæ pariunt voluptatem, hæc dolorem podagricum. 2. Rerum copia varietatem ferculorum optimorum miniſtrat, quorum cum plus aſſuma-

matur, quàm concoqui poſſit, hinc cruditates & humorum ſuperfluitas in corpore exoriuntur, quæ deinde deturbantur ad extremas partes, utpote debiliores. 3. Exercitium laborioſum deeſt illis, hinc omnes concoctiones ſcatent ſuperfluitatibus, nec fit conveniens excretio. 4. Abhorrent à medicamentis plerumque, præſertim amaris & ſalutaribus. 5. Fluxione factâ fovent morbum, eadem intemperantiâ cibi, potus, &c. mollioris lecti, quo fluxio magis irritatur. Unde Arthritis non injuriâ eſt Dea μισόπτωχος, id eſt, odio habens pauperes, quæ ſit Bacchi & Veneris θυγάτηρ, ſeu Filia.

M. Majer. in civit. corp. hum. c. 3. & 11.

VIII.

Infantium involucrum quid præſtet.

Sunt qui membranam involutam capiti recens nati, maximam vim habere contra colicum dolorem affirmant, propterea ſi quando id accidit (nam non omnibus accidit) obſtetrices ſervant, & experimento conſtare aſſeverant. Phyſicâ quâdam ratione mirum in modum proſunt, ſi ſuo modo & tempore præparentur. *(a)* Aniculæ infantibus bona, ex colore rubicundo, vel mala, ex nigricante præſagire ſolent. Hinc ſanè crediderim Gallicum proverbium natum fuiſſe, Il eſt nay coiffé, natus eſt vittatus, vel pileatus, de eo, cui ultrò ſuppetunt bona, partûmque eſt amplum à parentibus patrimonium. *(b)* Obſtetrices dein credulis Advocatis vendunt, ſiquidem Cauſidici ſe illâ adjuvari perſuaſum habent. *(c)*

a) *Holler. l. 1, c. 41. in ſchol. Knobl. diſp. anat. 8. de Invol.*

vol. b) *Mirald. cent. 1. mem. aph. 18.* c) *Lemn. l. 2. de occ. nat. mir. c. 8.*

IX.

Generatio piſcium mirabilis ex ſolo imbre.

Videre licet locum convallibus undique ſeptum, quem fons nullus irrigat, nullus alluit lacus, denique nil niſi cœleſtem imbrem admittit, & cum eum imbres replent, illicò variis piſcium generibus repletur.

I. Bapt. Porta. phyt. l. 2. c. 2.

X.

Braſſicæ ſoboles, Erucæ, papiliones, vermes, Chryſalides, Muſcæ.

Erucæ ex virentibus foliis, maximèque ex Braſſica fiunt, ex Erucis papiliones. *(a)* Ipſe, *(b)* cum ante annos jam plures hujus rei periculum facerem, & tempore hyberno, cum aliæ herbæ virentes ad manum non eſſent, braſſicam rubram contuſam in hypocauſto, donec in ea vermes generarentur aſſervarem: vermes illos in chryſalides mutari comperi, quos cum in arculâ cuſtodirem, eamque poſteà aperirem, multæ parvæ muſcæ evolabant, quæ ex chryſalibus, ſeu aureliis natæ erant, & ex putamine abrupto proruperant.

a) *Ariſtot. l. 5. c. 19 de hiſt. animal. Libav. l. 1. bomb. c. 21.* b) *Sennert. de conſ. chym. cum Ariſt. c. 12. p. 338.*

XI.

Ex ſpuma canis rabidi, Catelli.

A viro fide digno accepi, è ſpumâ canis rabidi in veſte vel linteo hærente, animalcula quædam parvis catellis ſimillima progenita fuiſſe. Nimirum illud ſeminale principium rerum minus nobilium, & extremis

tremis injuriis ac impreſſionibus reſiſtere, tandemque iterum emergere, & ſuas actiones edere poteſt. Quod vel illud docet, quòd multarum rerum eſſentia in multis mutationibus integra, & ſub alterius formæ dominio deliteſcere poteſt.

Sennert. l. c. & l. 2. inſtit. part. 3. ſect. 2. c. 4.

XII.

Ejus rei documenta ab Experimentis, Lactis caprilli, ſegetum, & ſpermatis ranarum ac piſcium.

Exempli loco ſit nobis iſtud. Alatur capra herbis quibusdam purgantibus; lac capræ illius bibat nutrix, fiet, ut infans, qui hoc ſugit à nutrice inde purgetur. Ubi primùm in ventriculo Capræ herbæ illæ mutantur in chylum: ex chylo fit ſanguis in hepate, ex ſanguine in mammis lac. Lac hoc, ubi nutrix bibit, rurſum fit ex lacte in ventriculo nutricis chylus, ex chylo ſanguis; ex ſanguine lac, lac hoc ſugit infans & purgatur. Atq; ita vis purgatrix cum ſuo proprio ſubjecto & ſpiritu, in tot mutationibus integra & incorrupta manet. Aut cui hoc non ſufficit, cogitet ſaltem illud, quod ceu Anima, ſeu λόγος πλαστικὸς tēpore hyberno in tantillo ſemine in terra gelu concreta conſervari poteſt: cogitet etiam quomodo ſperma ranarum & piſcium in ipſis aquis ſalvum conſervari poſſit.

Sennertus de conſ. chym. cum Ariſt. c. 12.

XIII.

Spermatis ranarum in Medicina uſus.

Sperma aut ſemen ranarum colligitur Menſe Martio. Deſtillatur autem per alembicum vitreum. Elicitur

citur aqua, uredini & inflammationi opportuniſſima (*a*) ad reprimendum & ſiſtendum ſanguinis omne profluvium, & faciei ruborem, (*b*) optima quoque in podagricis doloribus calidis. (*c*) Pannum linteum craſſum, ter quaterve fæturâ ranarum probè madefactum, rurſumque ſiccatum, ſi vulneri imponatur, ſanguinem certò cohibere docent: ſicque eo tempore, cum fætura ranarum invenitur, præparatum, ad hunc uſum ſervant. (*d*)

a) *Quercet. in Sclopet. p. 197.* b) *Id. de medic. Spagir. exanim. c. 6.* c) *Heurn. l. 2. M. c. 15.* d) *Plater. de vit. c. 5.*

XIV.

Veſpertilio animal bipes, & quadrupes.

Veſpertilio bipes eſt, atque in terram delatus, rurſum tollitur in volatum, ſicut hirundo: quin etiam graditur, ſed ita, ut aliorum duorum pedum utatur officio. Hi, dùm volat, nulli ſunt: ubi collegit alas, confirmantur; alarum enim oras ita habet ſinuatas, ut arcuum coronides inter ſe committantur, quem in locum, inter duas membranas cartilagineus torulus ab origine alarum, ad oram usque extremam perductus quaſi procreat ex ſeſe ungulam aduncam. Cujus ope paſſis alis, hæret parietibus, ut muſcas nocturnas & araneas venetur. Harum itaque conventu atque cohæſione ungularum pes fit: alarum contractione quaſi crus. Ita quadrupes reptat potiùs, quàm incedit. Eâ de causâ murem pennatum, & murem volantem, Gallia vocat & Taurini. Mirum animal, bipes, quadrupes, ambulans non pedibus, volans non pennis, videns ſine luce, cæcus in luce, extra lucem luce uti-

utitur, in luce luce caret, avis cum dentibus, ſine roſtro, cum mammis, cum lacte, pullos etiam inter volandum gerit. *(a)* Veſpertilionis caput, intra lateres tecti poſitum, à ſomno excitare proprietate creditur. *(b)* vel in panno nigro ad dextrum brachium ligatum, non concedit ſomnum, quouſque portatur. *(c)*

a) *Scalig. comment. in Ariſt. hiſt. de anim. l. 1 c. 2. part. 12. c. 6. part. 41.* b) *Plat. de laſ. f p. 60.* c) *D. Leon. l. 2. ſ. 1. c. 3.*

XV.

Bufonis vis in reprimendâ Hæmorragiâ.

Annotat doctiſſimus Geſsnerus, Fredericum Saxoniæ Ducem, noſtris temporibus, bufonem veru ligneo transfixum, & in umbrâ diligenter arefactum, involutum ſyndone, manu tenendum dediſſe ex hæmorragiâ laborantibus, donec intra manus caleſceret: ita ſanguinem mox repreſſum. *(a)* Experimento comprobatum eſt, quòd cinis ranæ terreſtris venenatæ (Bufo dicitur) per ſe, vel cum alio conveniente appoſitus, hæmorroidum tollit dolores, ſanguinem ſiſtit, easque ſiccat. *(b)*

a) *Heurn. de morb. nar. c. 9.* b) *Leon. l. 4. pr. ſ. 3. c. 10.*

XVI.

Υοσκοπία *Grandinum.*

Grando (Finne Germanis, Galli Meſellos vocant, porcorum Lepra, quam forſan ob cauſam Judæis, eſus iſtius carnis, fuit per legem interdictus) vitium oris eſt, quod porcis humum afflictis, paxilloque dentibus ipſorum interſerto, linguâ modo depreſſâ, modò eversâ, aliàs omninò etiam extra ἕρκος ὀδόντων exſerta, poteſt ac ſolet ab ὑοσκόποις explorari. Ariſtoteli imæ

quo-

quoque crura obſidet. At enim non hiſce duntaxat ſedibus corporis grandines ſtabulantur ſtabiliunturque, ſed in corpore πανταχοῦ, paſſim veluti palantes, in ambitu univerſi, tùm quoque in inteſtinis, carnibus propemodū, ut margaritæ in carnibus oſtreorū. Præcipuè autem ibi grandines emergere ubertim videas, ubi corium depile, neque ſatis densè obſitum eſt, & aſſiduo inſuper contrectatu, attrituque quaſi tenereſcit, ſudoribusque diffluit: omnium creberrimè ſub alis, & ſecus inguina, ubi emunctoria corpori ſtatuuntur, quorſum Natura, quicquid oneri ſibi eſt, κατ' ἀσιν relegare, ac velut expuere aſſueſcit.

XVII.

Grandinum materia.

Succus unde grando primùm ſuppullulat, ὁμοιομερὴς ἐστι & ad alendum idoneus eſt: cumque in nutrimentum ſuccus ille amplius non faceſſat, grandentes ſues ferè emaciari contingit, aut ſaltem ali multò quàm antehac deterius. Et eſt cur credam, conſimilem hîc in ſanguine ebullitionem fieri, qualis ſolet in exanthematibus, tametſi non peſtilentem, aſt interim tamen contàgioſam: quo nomine labes proſerpendo, cæteris contubernalibus ſuibus affluit, ni à mundo pecore, infectos, ſicut homines ocius leproſos, ab aliorum conſortio ſecreveris, atque ſequeſtraris.

XVIII.

Grandinum ſphærica figura.

Figuram quod attinet, rotundo ſchemate grandinum granula viſuntur, alteri illi, quæ miſta imbri largifluo, ex aëre præcipitans, ruere ſolet, non diſſimi-

ſimili, propemodum unionum æmulo, aut ea repræſentante exanthemata, quæ græcis κεγχρώδη appellata ſunt, prçtereà, ſuo unumquodque granum, ac proprio utriculo, veluti ſteatomata concluditur, atque circumſcribitur, quibus ſi quis grandinem annumerare volet, meo arbitratu licebit. In utriculo, ſive folliculo, alba materia ineſt puri conformis, quâ inter aſſandum ab igni aſſudaſcente crepitare inſicia, atque crepare ſolent, pellicula, quâ grando continebatur hiſcente, inteſtinumque diſrumpente.

XIX.

Quod Lepra & lues venerea hominibus, id grando ſuibus.

Hâc labe, quotquot ſues infecti ſunt, empturientes deterrent, aut ſi quem venditor forte nactus licitatorem fuerit, is plerumque minimum precii apponit, eò quod merx fallax, neque ſincera ſit. Quod enim homini Lepra, ac morbus gallicus præſtat, id huic animanti grando ac ſtrumoſa collectio. Sunt enim morbi affines, cognati ac familiares, nomine tantùm diſcreti, re effectuque pares.

XX.

Lex de mactandis Porcis.

Quocireà ne quid incommodi ex hujus animantis eſu conſequantur homines, ſalubri Senatus conſulto cautum eſt apud noſtrates, (LEMNII verba ſunt) ne qua ſcrofa, aut porcus mactetur, niſi exertâ inſpectaque linguâ exploratum ſit, an ab eo vitio liber ſit & immunis; nam ſi verrucoſæ ſe in linguâ ac faucibus proferunt puſtulæ, ac venæ liveſcunt, nigroque colore perfuſæ ſunt, indicium eſt, viſcera etiam pravâ

conſtitutione teneri, itaque aut non mactandos judicant, aut ſi imprudenter mactatos eſſe contingat, defodiendos. Quod ſi nil tale appareat, pronunciant qui huic cenſuræ deſtinati ſunt, ſalubrem eſſe porcum, atq; eſui idoneum.

XXI.

Plauſus ex ſue mundâ lanionis.

Quapropter in Franconiâ, dum laniarius pernas uſtulati jam porci excidit, & factâ exploratione approbat, emtori gratulans, ſibique ipſe gaudens exclamat: Vinum aſſertor, Sus enim mundus eſt, & grandine vacat.

Sal Alb. in app. orat. de ſurd. & mut. Lemn. l. de occ. nat. mir. c. 7. Math. ſpec. ſanit. c. 2. Plat. l. 1. de vit. c. 3. & 4. Mizald. memor. centur. 7. aph. 59. Aët. cap. de Elephant.

XXII.

Porcini Epatis & Cerebri uſus in Medicina.

Porcellorum Epar, conceptum proprietate juvare ſcribunt. (*a*) Suis cerebrum profectò ſuo madore, bilis ferociam frenare poteſt. (*b*)

a) *Plat. de laſ. f. p. 647.* b) *Heurn. l. 2. M. c. 18.*

XXIII.

Galli cantus unde.

Gallus Gallinaceus canorum & ſolare animal, interdiu frequenter ſecundum appetitum canit, noctu per certa intervalla, vim Solis revertentis percipientibus ſpiritibus. (*a*) Excitatur ad canendum penè avium ſola, & ſanè rara ad hoc. (*b*) Lucretius de eo: (*c*)

Quin

Quin etiam Gallis nocte expandentibus alis,
auroram clarâ conſuetum voce vocare. (d)

a) *Zuving. Phyſ. l.2. c.23.* b) *Scalig. com. in Ar. ſt. de hiſt. anim. p.25. Porta phytogn. l.7. c.8.*

XXIV.

Cor Gallinæ fœtum abigit.

In illuſtri quâdam fœminâ (cum è difficili labore partus laboraret, omniaque ad partum facilitandum fruſtra adhiberentur) bona fide affirmo, cor gallinæ nigræ exemtum, ſericoque filo transfixum, ac ſiniſtræ coxæ aligatum, adhuc palpitans, parturientem, mirificè & illicò juviſſe. Dic optimè lector, quænam hujus effectus cauſa? in rerum natura nihil certè reperies, niſi ſympatheticum illud vinculum, inter cor gallinæ & ipſam parturientem, vel potiùs partum incluſum, jamque levandum, ut ita in corde gallinæ ſit natura quædam magnetica, partum ob ſimilitudinem alliciens. Nec eſt, quod quisquam deluſurus id objiciat, licet gallinæ cor appenſum non fuiſſet, effectum nihilominus & quidem vi naturæ fuiſſe ſecutum; ei enim hoc reddo reſponſum, dolores parturientem ita exanimaſſe, ut nihil præter gemitus & ejulationes, audiretur.

Goglen. in ſynarth. magnet. p.111. de prer. vit. c.13. Foreſt. l.28. de morb. mul. in ſchol. obſerv.73.

XXV.

Galli & Gallinæ podagricis adverſi, eorundemq; decocti vires.

Gallinæ domi incluſæ & ſaginatæ excrementitio humore creduntur refertæ, præſertim annoſiores; &

 vide-

videmus Gallos & Capones, tandem contrahi & nodoſâ quoque podagrâ laborare. Quare & tale alimentum ſuggerere corpori creduntur, & nervos ſpecifica vi lædunt, debilitant & contrahunt. *(a)* Cutis ea ſquamoſa & dura in pedibus Gallinarum, ſi ad ignem parum torreat, ſeparatur, calida ſæpè affricata & ſuperpoſita verrucis, eas delere creditur. (*b*) Galli veteris decocti in aqua cum braſſicâ, jus bibitum, alvum movet in colicis. *(c)* Gallinæ juſculum omnes ſuccos corporis temperat. *(d)* Cerebrum in potu datum, cum ſanguis è cerebro erumpit, docet Dioſcorides. *(e)* Mira ei enim ineſt proprietas confortandi ſubſtantiam cerebri humani. *(f)* Galli vel Gallinæ ſtercoris decoctum ad venenum pellendum magni quidam faciunt. *(g)*

a) *Crato Conſil.46.* b) *Plat.de vit p.397.* c) *Idem de dol. p.612.* d) *Heurn.l.2.M.c.20.* e) *l.2.c.41.* f) *Avinc.l.2, cap. de cereb.DomLeon.l.1.ſ.1.c.21.* g) *Plater. de vitiis p. 909.*

XXVI.

Pulli gallinacei vis in ſiſtendo ſanguine memorabilis.

In utraq; manu latronis cujusdam amputata, ſanguinem ſubitò ſubſtitiſſe vidimus, quod hoc modò factum; Carnificis uxor, gallinaceo pullo juxta podicem, eo in loco, ubi Galli caſtrari ſolent, amplo foramine, ſectione aperto, brachium juxta carpum abſectum, hiatui ampliato intro trudebat, & corpus gallinæ cum plumis, fune brachii ſedi, vulneri propinquæ circumducto fortiter adligabat: atque ſic citra magnam effuſionem ſanguinis, eo uſq; donec in locũ ſupplicii ductus, interficeretur, ſupervixit. Quo

reme-

remedii genere poſtea in abſectis digitis, cum ſucceſſit, feliciter uſus ſum.

Plat. l. 2. de vit. c. 5. obſerv. l. 3. p. 625.

XXVII.

Caro vitulina lumbricorum pabulum, oculorum & hæmorroidum anodynum.

Vitulina Caro lumbricis fatigatis pueris inimica eſt, nam & ipſi vituli ex lumbricis laborant, indicio pituiteſcere hanc carnem ex facili. *(a)* Recens abluta ſingulare Empiricorum in doloribus oculorum eſt remedium. Humor ab ea, aut alia carne expreſſus, & inunctus, anodynum eſt medicamentum in hæmorroide cæcâ. *(b)*

a) *Heurn. l. 2. M. cap. 17.* b) *Plat. de dolor. p. 304. & 663.*

XXVIII.

Aſellorum ſeu millepedum in Aſthmate mira Virtus, eorundemque præparatio.

Aſelli, ſeu millepedes, ſi panno lineo involuti in vino macerentur, & expreſſio potui detur, magnum in Aſthmate remedium aliqui ſe expertos eſſe prædicant; illicò enim juvat, hoc ævo Græcis familiare remedium. vel, accipe curiones (ita Latinus Autor Marcellus Empiricus vocat illa animalcula, quæ ſub madidis tectis ſtabulantur: millepedes appellant, alii cæruleos, nos Piſſebedde, Galli cloportes, Græci ὄνοι Itali Porcelletti, Germani Eſel) hos in ollâ calcina, dum albeſcant: fiat pulvis, melle excipe: ante & poſt cibum exhibe cochlearium in Aſthmate, mirificè hoc curat.

Heurn. de aff. pect. c. 4. Plat. l. 2. de l. f. p. 455. G Bruel. Pract. p. 179. Ant. Valet. exerc. 25. in Holler. Pract.

XXIX.

Aſellorum in calculo uſus, & fracti calculi Exemplum ex Aſellis.

Aſelli, quaſi verrucæ lapidibus hærent, quæ ſi quinque numero ex aquæ tribus unciis ſumantur, mirabiliter juvent calculo renum laborantes. *(a)* Uſu doctus ſum, ſi calcinatis aſellis, milii Solis ſemen adjeceris, molliter ab hoc atteri calculum renum & veſicæ, neſcio quid pinguedinis de ſe fundant iſta animalcula, etiam in pulverem exſiccata. *(b)* Aſelli (ſpecificâ ac transnaturali *(c)* & incredibili penè facultate) vino nobili loti torrentur, lavantur vino iterum, indeqúe aquâ fragorum. Pulvis inde factus imbibitur ſpiritu vitrioli doſis gr. 4. vel 5. ex aquâ raphani, & ſyr. limonum. *(d)* Filius cujusdam Veneti Typographi, calculum in veſica patiebatur, & ab omnibus deploratus, de ſectione cogitabatur, medicamento ſequenti inſperatò ſanitati reſtitutus: fuit illud ex aquâ vitæ unc. ſemis, juris cicer. rub. unciis quinque, millepedum pondo drachmæ ſemis, ad multos dies fuit uſus. *(e)*

a) *Jacob. Holler. l. 1. c. 48. prax.* b) *Heurn. l. c.* c) *Ern. Burgrav. in Achil.* d) *Libav. Tom. 1. ſyntagm. l. 2. c. 29. Unzer. de nephr. l. 2. cl. 3.* e) *H. Augen. tom. 1. l. 4. Epiſt. 2. tom. 2. l. 9. p. 610. Sennert. l. 3. pr. p. 848.*

XXX.

Cincindellæ calculo veſicæ frangendo utiles.

Experimentum, quo lapis ex veſica diminuitur, atque

que obteritur. Accipito cincindellas, abſciſſis capitibus & alis, numero 150. exſiccentur in vaſe æneo ſole calidiſſimo, donec redigantur in pulverem, quo excepto aquâ diſſolutionis tragacanthi, fiant trochiſci, & ubi fuerint ſiccati, pulveriſentur rurſus, & reformentur eâdem aquâ, & ſic fiat quater, dum autem rediguntur in pulverem, ſenſim adde, drachmas duas olei amigdalarum dulcium recentis. Dato ſcrupulum unum cum unciis quinque decoctionis liquiritiæ, capillorum veneris & pollitrichi, admiraberis, nam certè vires habet validiſſimas.

Augen. tom. 1. epiſt. l. 4. epiſt. 2.

XXXI.

Lapis Bufonius venenis reſiſtit.

Rubetæ ſeu Bufones proferunt lapidem (os, ſed ob affectionem lapideam, *(a)* lapis dictus) qui nonunquam ejus animantis imaginem repræſentat, verùm annoſæ ſunt diuque in arundinetis, vel inter rubos ſentesque ac vepres delituerunt, antequam lapis in capite concreſcat, aut aliquam magnitudinem adipiſcatur. Hæret atque aſſervatur in familiâ Lemniana bufonius lapis, qui magnitudine nucem avellanam ſuperat, quem multoties expertus ſum, tumores atq; inflam̄ationes à venenatis beſtiis illatas diſcutere, crebro attritu contactuque. Habet ſiquidem eam naturam, quâ etiam beſtia imbuta eſt, ut omne virus eliciat, conſumatque. Si enim ſorex, aranea, veſpæ, ſcarabæi, glires ulli parti inſederint, damnumq; intulerint, confeſtim à noſtratibus ad hoc remedium concurritur, admotoque parti affectæ lapillo, dolor miteſcit, tumorque ſubſidit. *(b)*

 a) *Li-*

a) *Libav. l. 3. ſing. l. 5. c. 11. in ſchol*· b) *Lemn. de occult. natur. mir. l. 2. c. 30.*

De lapide Bufonio, ſeu rubettino, dicto Grateriano, pondere librarum medicinalium quinque & unciarum trium, minus didrachmo, vide Annal. Suevic. D. Pracept. Cruſii, l. 12. part. 3. c. 37. Libav. l. 2. batrach. c. 23. l. 2. ſing. p. 148.

XXXII.

Lapidis Chelidonij vires, & Nativitas.

Chelidonius lapis ille, qui rufus eſt, dextro brachio alligatus, vel lineo panno, ſeu vitulino corio involutus, ac collo ſuſpenſus, ſeu ſub axillâ geſtatus, valet contra phantaſticas illuſiones ex melancholiâ, comitialem quantumvis vehementem, ſanat lunaticos & inſanos, facitque amabiles & jucundos, inque oculorum affectibus peculiarem vim habet: *(a)* dictus, ac ſi ab hirundinibus deſumtus, *(b)* cum tamen ex marmore, vel jaſpide fulvi coloris ſic formetur, aut alioquin in ſaxis inveniatur.

a) *Plat. l. 1. de laſ. f. p. 157. Vid. vid. l. 2. cur. memb. c. 18. Gattinar. c. 14 Pract. Ronſæus, de hum. vit. primord. c. 44. Dioſc. l. 2, c. 49.* b) *Lemn. l. c.* c) *Plater. de dol. p. 289.*

XXXIII.

Cancrorum oculi, oculis, cancro & calculo appropriati.

Lapilli Aſtacorum fluviatilium, quos oculos Cancri appellant, ad illapſa in oculos propellenda formam à Naturâ adepti in eo, quod in unâ parte parùm cavi, alterâ parte rotundi, palpebrarum convexo

&

& oculi globo egregiè ſe accommodant. *(a)* Triti & lævigati in marmore, plurimum poſſunt in ſedandis doloribus cancrorum, ſi ex vino vel juſculo bibantur. *(b)* In capite cancrorum repertus lapillus, accerrimo aceto immiſſus, motum manifeſtum habere deprehenditur: hujus pulv. ad drach. ſem. cum vino albo, vel aqua ſaxifragiæ, audio feliciter multos uſos ad conterendos renum calculos. *(c)* Suſpenſus, confert à proprietate, in difficili dentium ortu. *(d)*

a) *Plat. de dol. p. 289.* b) *Scholz. epiſt. 59.* c) *Henr. à Bra. de calc. Mizald. cent. 8. p. 49. Querc. in diat. ſect. 3. c. 7 Bened. Victor. l. 1. Empir. c. 44.* d) *Dom. Leon. ſ. 1. l. 7. c. 10.*

XXXIV.

Lapis Cyprinus verus, & genuinus, hæmorragiam narium ſiſtit, & calculoſis utilis.

Carpionum lapis triangularis, qui in capite carpionum continetur, tritus & in pollinem redactus (vel refrigeratus prius & ore retentus) præſertim ſi cum lanugine malorum cidoniorum applicetur, ſanguinis fluxum è naribus ſiſtit, ac cohibet, aſtringendi ratione, quod etiam guſtu percipis. *(a)* Calculoſis quoque utiliter datur. *(b)* Hunc aliqui eſſe putant cartilaginem quadratam capitis & primæ vertebræ articulo interpoſitam, partim cartilaginoſam, partim oſſeam, & proin eum in palato vel faucibus inveniri docent. Verum cum alius lapis in cerebro carpionum inveniatur, prope oculi illius ſuperficiem, qui ſemilunaris eſt, duriorque & in reliquis piſcibus lapilli ibidem formâ ſimiles quoque deprehendantur, ut in percâ, cæteriſque, hunc potiùs pro vero haberem. *(c)*

a. c) *Crato conſil. 71. Lemn. l. c. Plat. de vit. l. 2. p. 688.*
b) *A. Baccius de gem. c. 41.*

XXXV.

Aquilæ lapis fœtum retinet & abigit.

Aëtites lapis eſt velut prægnans, cum quatitur, alio in utero ſonante. Gravidis continet partus, cum lubricus eſt uterus & parùm tenax, ſiniſtro brachio adalligatus: ſed parturientibus è brachio amoveatur, & feminibus alligetur, ut ſine doloribus pariat. *(a)* Sed à partu debet amoveri lapis, nè uterus ſequatur. Ut in Ponſoni Oberti civis Valentini, & Valentiæ Allobrogum Urbani Prætoris uxore perſpexi: cui difficili partu laboranti, quum mulierculæ lapidem Aëtitem magnum, cruri adligaſſent, & edito partu, per imprudentiam & oblivionem lapidem à crure non amoviſſent, poſt paucas horas foras prodeunte matrice, mortem miſeræ laboranti attulit. *(b)*

a) *Dioſcor. l. 5. c. 118.* b) *Fr. Valleriol. l. 1. obſ. 10.*

XXXVI.

Lapis Limacius quo effectu polleat.

Limaces ac grandiores cochleæ lapillos nobis exhibent candidos, ſublongos, ſcabros, imâ ſui parte concavos, quos è capite expreſſos, in multos uſus reſervare ſoleo. Urinam ſiquidem ſtranguriosis moliuntur, meatuſque urinarios lubricos efficiunt ac leniunt comminuti, atque ex vino exhibiti; concreſcit id genus lapidis ex liquore mucoſo, atque humore lubrico, qui humoribus facilem tranſitum perficit. Quâ ratione & partui auxiliantur hi lapilli. dilatant enim laxantque locos, atque uterum cogunt dehiſcere.

Lin-

Linguæ autem ſubditus unus aut alter, miram vim obtinet in ciendâ ſalivâ: quapropter aridis ac ſiticuloſis in ore volutandum præcipio, udam enim efficit linguam, atque humore fluitantem, ſitimque ac calorem reprimit. *(a)* Alligatus, dentitioni infantium plurimùm confert. *(b)*

a) *Lemn. l. c.* b) *Plin. l. 30. c. 5.*

XXXVII.

Lapis colubrinus hydropota mirabilis.

Narrant lapidem in colubro aquatico, fune caudæ alligato & ſuſpenſo, vomitu aliquot poſt horis vel diebus, in ſuppoſitam aquam ejectum, tantarum virium eſſe ad aquam abſumendam, ut eam in quam decidit, mox abſumat. Lapis è vinculo alligetur, & apprimatur ventri hydropici, paulatim in totum aquam conſumet.

Holler. l. 1. de morb. int. c. 39. l. 1. inſtit. chir. c. 3. Plat. l. 1. de vit. p. 330.

XXXVIII.

Viperæ caput, faucium affectibus dicatum.

Viperæ caput in linteolo, collo appenſum, vel ſi filo ſerico rubro charmeſino, vel ex biſſo facto, vipera ſtranguletur, illoq; poſtea collum circumdetur, mirè juvare tradunt in Angina, aliisq; faucium affectibus.

Gal. l. 6. ſimpl. med. Plat. de dol. p. 401.

XXXIX.

Cur ſerpentes & viperæ, veris & autumni tempore exuvias ſibi detrahant.

Ariſtoteles ſcribit, quod ſerpentes (in ſpecie Colubri ſic dicti) & viperæ ſuas veteres deponant exuvias. *(a)* Cutem exuunt, quam Græci *γῆρας* vocant, Lati-

Latini ſenectam; & malè Vernationem. neque enim Vere tantùm exuunt, ſed etiam autumno. *(b)* Cum autem incipiunt exuere ſerpentes, ajunt ab oculis primùm abſcedere, ita ut affectionis ejus imperitis cæci videantur. Deinde à capite, quod tùm omnibus album videatur. Intra noctem ac diem tota ſenectus penè exuitur: initio facto à capite ad caudam uſque. Fit autem quod intus erat, foris. Egrediuntur enim ſicut fœtus ab utero involucro. *(c)* Cauſam autem rimati ſunt multi, ſed meridianâ luce clariùs patet, quòd veris & autumni tempore tàm copioſo, & per totam ſuam naturam diſperſo abundent balſamo, tamque validiſſimis vigeant ſpiritalibus eſſentiis & vero nectare vitæ, ſive balſamo naturæ precioſo, & radicali, in ampliſſimo terræ ſinu, tanquam in proprio ſuo loco, matrice & ſeminario contento & incluſo, ut prædicta animalia, tùm vetere abjectâ pelle, ſe novâ induere & renovare queant. Et quia inter reliquos ſerpentes non ſunt, niſi hi duo enumerati, coluber (à cavernis quas ſubeat, κολυμβᾶν) nempe (vulgò Serpens, παρὰ τὸ ἕρπειν dictus) *(d)* & vipera, qui exuvias ſtatis deponant temporibus; præſumendum hinc eſt, atque credendum, his duobus animalibus non tantùm ad ſui conſervationem, ſed in aliorum quoque uſum conceſſum eſſe naturalem quendam inſtinctum, quô deligunt, exugunt, in alimentum attrahunt, non materiali aut craſſo modo cibum corporeum viſibilem & palpabilem (ſiquidem authore Ariſtotele *(e)* & teſte quotidiana experientiâ, ejuſmodi animalia citra cibum aut potum, vitam multo tempore, ſive ſubtus, ſive ſupra tranſigunt terram) ſed merè formalem & ſpiritualem, hunc nempe ſalem

ſul-

ſulphureum, & precioſum naturæ balſamum, quo omnia animantur & vegetantur, idq́ue potiſſimùm, dum circa æquinoctium vernale, calore ſcilicet igne Arhanotis, magnæ lampadis cœleſtis, potenter operante & attrahente, ſublimatur & elevatur: quod naturæ ſulphur, per mirabilem hanc ſublimationem, totam terræ ſuperficiem irrorat ſpiritibus balſamicis, ejusque interiorem ſinum irrigat precioſæ & vivificæ aquæ vitæ, & nectaris naturalis ſaluberrimo & utiliſſimo liquore: unde omnia revireſcunt & effloreſcunt, & quæ mortis ſpeciem referebant, vitam recipiunt & reviviſcunt. Eadem ſublimatio fit etiam ſub æquinoctio autumnali, ſed decreſcente paulatim calore, ſydereoq́ue igne longiùs regreſſo, magnum terræ ſublimatorium refrigeratur, omnesque ſpiritus vegetales & balſamici revertuntur in ſuum chaos ſive matricem. *(f)*

a. c. e) *l. 8. de hiſtor. anim. c. 15. & 17.* b. d) *Scalig. comment in Ariſt. hiſt. anim. p. 239. & 940.* f) *Querect. reſtit. c. 23.*

XL.

Quâ ratione Colubri & Viperæ fœda cutis vitia & Lepram ſanent.

Serpentes igitur & viperæ, quæ in terræ ſinu & domicilio commorantur, naturali quodam inſtinctu exugunt, & in alimentum alliciunt cibum æthereum, qui tàm inſigni vivificâ & ſpecificâ facultate pollet adverſus venenatã & deleteriam illorum naturam: ut ſi eo ſatis reficiantur & inſtaurentur, non ſolùm vim acquirant & virtutem ſpolia ſua, utroque tempore ſtato exuendi ſeq́ue renovandi: ſed ob exuperans illud balſamum,

ſamum, quo abundè vigent, inſtar medicinæ inſuper univerſalis ſunt, ad omnem cutem leproſam, (nullis aliis remediis medicabilem) ſcabioſam, ulceroſam & quavis aliâ labe fœdatam, tollendam & renovandam, & ad corpus quavis ex parte vitioſum, putidum & in fruſta mox elapſurũ, ita emundandum, ut in purum, floridum & ſanum evadat: ita quoque fiunt, ejusdem met balſami virtute, quâ abundant, alexiterium ſummum, contra omnia lethifera & præſentiſſima venena.

XLI.

Rationes Chymicorum, de Serpentum & Viperarum exuviis.

Quæ quidem ſumma & admiranda effectuum præſtantia aliunde proficiſci nequit, quam ex radicibus & principiis magnæ iſtius & univerſalis Medicinæ, cum qua ſerpentes illi participare, neceſſariò colliguntur. Sequitur igitur, ut vel eam, ſcientiâ innatâ & naturali, peculiariter deligant ac alliciant in profundis terræ latibulis, ubi acervatim congregati, variisque invicem nexibus implicati, in longum tempus degunt, citra alterius alimenti fruitionem: vel neceſſe eſt, ut tùm temporis, quando ſpiritus ſulphurei & vegetantes, qui rebus omnibus animam & vitam, mediante hoc precioſo naturæ balſamo, infundunt, elevati & ſublimati penetrant duriſſimas etiam arborum radices, truncos & cortices, ipſisque vigorem & virorem impartiuntur, floreſcereque faciunt, imò & reviviſcere: neceſſe eſt inquam, ut hi ſpiritus balſamici, ſimili ratione, per ſerpentum corpus, tanquam multo molliora penetrent, eaque in medici-

dicinam efficaciſſimam, tàm pro ſeipſis, quàm pro aliis abundè & largiter condire queant. Hinc ipſis facultas illa, deponendi cutem, tempore videlicet vernali & autumnali, quando ſpiritus iſti ſulphurei ſunt in ſua exaltatione: quibus temporibus (ac in ipſo præſertim vere) videmus etiam arborum cortices, balſamis, ſuccis tùm maximè abundantes, truncis ſuis & ligno ſolidiori non adhæreſcere, ſed facillimo momento ab ipſis avelli & ſeparari: non ſecus ac ſerpentes, qui circa idem tempus, & ab iisdem cauſis, veterem demittunt cutem.

Quercetan. l. c.

XLII.

Vipera Elephantiaſeos appropriatum remedium.

Homo quidam morbo, quem Elephanta cognominant, laborans aliquouſq; cum ſodalibus converſabatur, donec ex ipſius conſuetudine converſatione que quidam noſtrûm morbi inficerentur contagione: ille jam graveolens erat, ac deformis. Conſtructo igitur illi tugurio proximè vicũ, in jugo collis, propter fontem, illic hominem collocant tantum illi ciborum quotidie ferentes, quantum victui ſuperet. Cæterum ad canis exortum, cum fortè meſſoribus haud procul metentibus vinum eſſet allatum in fictili ſanè quàm fragrans, is quidem, qui attulerat, depoſito illo propè meſſores, abiit. Verùm ubi ejus bibendi adveniſſet tempus, ſublato fictili, adoleſcens, ut pro more impleto cratere, competente aquâ vinum temperaret, in cratera vinum effundit, & unà excidit vipera mortua. Qua re attoniti meſſores, veriti, ne quod, ſi ebibiſſent, inde ſibi malum eveniret, ſuam

ſuam quidem ſitim, aquæ potione ſedare maluerunt. Cæterùm cum illic diſcederent, quaſi præ humanitate ac miſericordia, homini illi, elephanti obnoxio, vinum largiuntur, rati expedire illi potiùs mori, quam vivere in ea miſeria. At ille, ubi ex hoc bibiſſet, admirabili quodam modo ſanitati reſtitutus eſt: nam tuberoſum illud omne cutis totius, non aliter, quam animalium à teſtis mollicie nuncupatorum malo coſtracων tegmen decidit. Quantum reliquum erat, molle admodùm apparuit, inſtar cutis cancrorum & locuſtarum, ubi extima teſta exciderit. 2. Vir quidam, in Myſin Aſiæ, Elephanto laborans, profectus eſt, ad aquarum calidarum ſpontè naſcentium uſum, ſperans inde nonnihil ſe commodi adepturum: erat illi ancilla juvencula. Profectis igitur illis, cum aquis uteretur, in ædibus, quibus vicinus erat locus ſqualidus, & viperarum plenus, fortè fortuna, ex illis una in urceum vini, negligentiùs poſitum, incidit, extinctaque eſt. Ac ſcortum quidem in lucro id reputans, quod ſors eveniſſet, hero id vini propinat. Cæterùm ille ubi ebibiſſet, ad eum modum, quo ille, qui degebat in tugurio, perſanatus eſt.

Galen. l. 2. ſimpl. med. & de antid.

XLIII.

Venenum veneno alexiterium.

Vinum ſuffocatarum viperarum præbent Elephanticis commodè, ut prædicant, ſed ego judico, ſpirituale venenum in ipſo eſſe, ſubtilitateque ſui corpus elephanticorum ita penetrare & mutare, ut ex accidente venenum veneno fiat alexiterium. (*a*) Sed in hoc vino duo reperiuntur: Venenum peſſimum &

caro

caro viperæ. Venenum proprietatem habet cordi hominis adverſam: proprietatem tamen habet ſimilem proprietati alterius miſti, nimirùm virulentiæ Elephanticæ. Sicut enim ſimilitudo eſt inter magnetem & ferrum: ita etiam inter venenum viperinum & Elephantiaſin. Fortior tamen eſt proprietas elephanticæ virulentiæ, remiſſior veneni: unde virulentia Elephantica venenum attrahit, non contrà. Carnes viperinæ vim habent diſcutiendi, digerendi, diſſolvendi, expellendi materias in cute exiſtentes: unde carnes viperinæ in affectibus cutaneis admodùm ſunt utiles. Venenum igitur viperinum præditum eſt facultate & veneni viperini, & carnis viperinæ. Dum igitur Elephantico exhibetur, venenum trahitur ad partes cutaneas a virulentiâ illâ Elephanticâ. Confluens autem venenum trahitur ad partes extimas, ὄχημα ſimul eſt & vehiculum illius facultatis, quæ in carne eſt viperinâ. Carnis ergò qualitas à veneno viperino delata ad exteriores partes, agit in virulentiam illam, digerendo, diſcutiendo, attenuando, ut è toto expellatur elephantiaſis. Quod ſi autem vinum hoc exhibeatur corpori non læſo, ſive venenum in corpore ſit, ſive non, ſemper mortiferum eſt: non enim tunc à partibus cutaneis attrahitur, ſed in cor impetu ruens, necem affert. *(b)* Stupendum ſanè, quòd, cùm ſerpentis aſtu, Mors mundum intraverit, ex ejus carne tale medicamentum parari queat, quòd à venenis graviſſimis, morbisque compluribus, imò verò malignis ac contagioſis, corpus non modò præſervare, verùm etiam liberare valeat. *(c)*

a) *Libav. l. 1. ſing. de venen. c. 14.* b) *Capovac. l. 7. Pract. c. 6.* c) *Bald. Angel. Eugubin. de admir. vip. nat.*

O XLIV.

XLIV.

Sales viperini hodierni contra venena tuti, experti.

Suſpicimus ea, quæ vel crudum vulgus, ex priſcorum Medicorum penu, ac arcanorum adytis arripuit, quando cōplures etiam Mechanicos, ſales viperinos, contra omnis generis venena, eorundemque noxas, ſuam vitam tutaturos ac longitudinem vitæ præ ſe ferentes vel ad eam aſpirantes parare cognoſcimus ac obſervamus, ut eorum adminiculo, omnem quorumcunque venenorum malitiam ac nocendi vim ſpernere ſint auſi, eâ ſanè experimenti fide, ut mirum ſit, rudia ingenia, eò ſcientiæ penetraſſe, ut apud ſummum venenum maximam quandóque Medicinam latere deprehenderint. Hinc etiam pueruli, ſerpentes innoxiè, horum priùs aſſumto pulvere, tractant, ac quaſi colludentes, belluas illas veneficas mortis periculo conceſſum fuerat.

Minderer. in diſpenſ. Auguſt. fol. mihi 210.

XLV.

Fimus Equinus Icterum ſolvit: porcinus albos menſes ſiſtit.

Mictionem ſupra ſtercus equinum, recens egeſtum, dum calet, ab ægro factam, plures ſanâſſe Ictericos, quidam mihi pro certo affirmavit. *(a)* Expreſſus, puerperis cum vino datus, ſecundinam pellit. *(b)* Porcinus bulliat in aquâ, & fumum utero excipiat mulier, albos menſes ſiſtit. *(c)*

a) *Plat. l. 1. de vit. c. 2.* b) *Foreſt. l. 28. obſerv. 80.* c) *Heurn. l. 2. M. c. 14.*

XLVI.

XLVI.

Zibethum in Colicâ commendatum.

Zibethum utiliter in pituitoſâ Colicâ umbilico infricatur & inungitur: vis enim ipſius penetrans calorifica promptè ſe in interna inſinuat, & quicquid nebuloſum eſt diſcutit, ac diſſolvit, quod humidum eſt ſiccat, & mediocriter ita uſurpatum calefacit.

Rein Solennand. ſ 3. conſ. 28.

XLVII.

Moſchi virtus & excellentia in cerebro, corde, facie, Venere.

Moſchus (ſanies eſt in vomicâ animalis cujuſdam naſcens, quæ filo conſtricta excidi ſolet) vim habet calefaciendi & exſiccandi, abſceſſu tertio, impenſè tenuium partium. Odoris prærogativâ ſpiritus inſtaurat, languidas & perfrigeratas partes focillat, firmat cor tremulum, cerebrum roborat, & diuturnum ejus dolorem mulcet, dummodo de pituitæ redundantiâ provenerit. Adhæc revocat, quos animus liquerit, & vires penè reſolutas, atque exhauſtas ſarcit, recolligentibus ſeſe, propterea admodùm ſalutaris, niſi quòd pallore membra utentium decolorat. Cum enim ſanguinem adurant, uberiorem bilis proventum in corpore facit, à quâ ipſum poſteà lurido colore inficitur: flatuosâ ſuâ humiditate πρὸς τὰ ἀφροδίσια πανοργιῶν: Excellentia ejus deprehenditur, ſi apertâ, qua continetur veſicula, naribus admotus ſanguinem proliciat. Alterius verò, qui abſque veſica eſt, bonitas, ſolâ odoris fragrantiâ cognoſci poteſt.

Sol. Albert. in Orat. de moſch. l. Wecker, antid. ſpecial,

cial. l. 1. ſect. 30. l. Fernel, l. 5. M c. 21. & 26. Bapt. Porta l. 2. Phytogn. c. 8. G. Melich. diſpenſ. p. 21.

XLVIII.

Ambræ odoratæ ortus, nativitas, effecta ſtupenda & vires admirandæ, intus, foris.

Ambra odorata, ſubſtantia quædam pinguis eſt, ut plurimùm in mari, vel litoribus inventa, maximè in Indico & Æthiopico, ubi & præſtantiſſima eſt. Conſiſtentia ei eſt concreta, ſeu coagulata, interdum durior interdum mollior, nonnunquam etiam reſinæ mollis inſtar in fila ductilis, quaſi ex liquido nuper coacta nondum penitùs induruerit, &c. Calet & ſiccat 2. ordine, & viſcoſæ tenacitatis quid obtinet. Præclarus ejus uſus eſt, aſſumtæ vel admotæ, ad conſervandas inſtaurandasve, aut roborandas vires, ſpiritus & calorem principalium membrorum, cordis nimirùm & cerebri, frigore caloriſve diminutione, & hinc facultatibus debilibus, aut etiam humorum frigidorum crudorumque collectione & humiditate nimia laborantium. Calore verè jucundo aptoque frigiditates pellit, ſiccitate humiditates ad temperiem reducit: ſpiritus torpidos vegetos facit, caliginoſos illuſtrat, ſiſtit vertiginoſos, expurgat ſordidatos. Atque ita ex conſequente facultatem preſſam liberat, erigitque, ut ad officium reverſa nutrimenta ſua benè conficiat, excrementa ſegreget, ſenſum motumque alacrem præſtet, & omninò ex penè intermortuâ oppreſsaque frigoribus naturâ alacrem faciat. Neque verò tantùm ſpiritus vitales, ſed & animales juvat, & cum cerebro meningibuſque nervos & articulos roborat, munitque pene-

(penetrantis enim ſubtilisque eſt naturæ, & ob jucunditatem odoris admittitur penitùs in arcem cordis & cerebri, ut eò procliviùs expediat efficaciam ſuam) & ſic contra paralyſes, apoplexias, ſomniculoſos affectus, memoriæ imbecillitatem à frigore, ſtuporem mentis, ſenſoriorum obtuſitatem, à craſſis halitibus humoribuſque, flatulentas affectiones omnes &c. Cerebro autem ob frigitatem inſitam familiarior eſt ejus halitus. Sed cordi, niſi à frigida cauſa, vel caliginoſa & ſimilibus occupato, etiam calore ſubtilitatéque nocere poteſt. Si enim ſpiritus incaleſcunt, & attenuantur juſto magis, morbi inde exiſtunt. Hæc cauſa eſt, cur non juvenibus robuſtis & calidis, ſed ſenibus, mulieribusque & conſtitutionem ſimilem habentibus plus conferat adjumenti odor ambræ, moſchi & ſimilium. Napelli vim frangit, ejusque ſiccitas diluitur oleo, & calor caphurâ, ex vino pota illicò inebriat. Ex convenienti decocto, utpote paſtul. mund. aut ſimilium data, tuſſis à tenaciore materiâ inveteratæ præſtantiſſ. eſt remedium. Foris quoque uſurpatur, non tantùm ad neceſſitatem corporis, ſed & ad delicias & commendationem. Inde ſunt divitum chiromactra, chirothecæ, ſtrophiolæ, quin & thoraces, & ocreæ ex alutâ unguine ex ambrâ, vel aquis delibutæ, aut eadem vaporatæ tinctæque. Veſtiariis adjicitur odoris gratiâ, & ad arcendas tineas. Quibus anima fætet, vel quos deformat hircus, quique ſibi metuunt à fœtoribus, ſeu peſtilentibus ſeu aliis, geſtare ſolent ſeu ſolam, ſeu in paſtillos maſſasque conjectam. Fiunt ex eâ Poma, quæ Ambræ vocant. Qui calvi ſunt & imbecillitates capitis ex frigore ſentiunt & quibus in conſli-

ctu denudata meninx eſt, cranii parte decuſſâ, his utile fit Emplaſtrum ex Ambrâ, quod officio cranii perfungatur. Maſſæ ambrinæ, includuntur bullis aureis, argenteis vel capſis aliis, manubriis cultrorum, gladiorumque & nodis, ut inde quandocunque opus eſt, contrà fœtores & frigora ſubſidium ſit præſtò. Hæc tria aromata, (Zibethum, Moſchus, Ambra) à geſtante non percipiuntur, ubi paululum aſſueverit, quamvis initiò, tàm validè moveant nares recentia, ut ingrata quoque videantur. Suavitatis etenim perceptio in odore diſtantiam requirit. Itaque aër circa nos benè olet, ſi ambram vel moſchum gerimus, nobis ipſis ignaris. Quò autem debilior fœmina eſt, mobiliorque, eò facilius ab ambrâ & moſcho ei convellitur uterus & dolet caput. Neque tamen ideò uſitatas compoſitiones, in quibus eſſentialis primariaque pars eſt Ambra, ita juſſerim vitiare, ut ſubtractâ eâ mancas imperfectasque venum proponat officina. Quamquam enim, uti ajunt, facilè ſit ad uſum adjicere ambram & moſchum, tamen non facilè eſt permiſcere exactè & totum ita alterare, ut homogeneum fiat undiquaque. Quis verò eſt, qui ſe Medicum profitetur, & nequit aromatum convenientium pulveres vel in præſens miſcere, vel alios ex uſu ſubſtituere? Pharmacopæi quoque plerumque, tùm alia odoris validi, tùm ambram & moſchum in ſuis officinis malè muniunt, ut inde halitus perveniat ad cætera quoque quæ aſſervantur. Indè poſteà fit, ut plurimi reperiantur, qui quicquid ex Pharmacopolio eſt, nauſeent, nec ferre queant, quia, uti ajunt, ἀποθηκίζει. Seorſim à cæteris talia reponi debebant, nec mittenda ægrotis pocula moſchata, niſi ſcirent benè ſe habere

bere ad moſchum. Braſavolus cauſam, cur nobis moſchus, qui pus eſt, ut judicat, benè oleat, cùm deberet ex purulentiâ fœtere, redditurus, diverſam diverſorum affectionem diſpoſitionemque adducit, & declarat exemplo canum, gallinarum, ſuum &c. quibus humanum oletum tanquam ambra placeat: eandem putat eſſe & in diverſis hominibus repudiantibus iſtum odorem, vel appetentibus. Mirum certè eſt tàm precioſam rem & nobilem viribus non innotuiſſe veteribus Græcis & Latinis, cùm tamen non ceſſarent illi omnem penè mundi angulum excutere, & Alexandro Duce, penè tota patuerit India.

Libav. l. 3. ſing. l. 4. pag. 308. 314. 365. & ſeq. Crato conſ. 36. 37. 121. Heurn. l. 2. M. c. 5. Holler. l. 1. de morb. intern. c. 24.

XLIX.

Camphora alexipharmacon, cordialis, diaphoretica, eſt primâ qualitate controverſa.

Cãphora in putredine omni arcendâ, venenoſisq; halitibus profligandis non poſtremum obtinet locum, ob exſiccandi virtutem, ideò omnibus & ſuffitibus & odoramentis eſt admiſcenda. Eſt enim ſubtilium & citò penetrabilium partium, magnam ſubſtantiæ quadam familiaritate, cum cordis ſpiritibus habens ſympathiam. *(a)* Ejus enim vis diaphoretica ſumma eſt, & ut Camphora repurgat ſpiritus, & ſeroſum humorem: ſic bolus Armenus, ut cornu etiam cervi, in unum cogit malignitatem & naturam ad expulſionem adjuvat, videmus hoc fieri in cereviſiâ, ea ut maxime ſit turbida, & corrupta, tamen ſi injiciatur Creta, continuò ſit pura, & ſaporem meliorem acqui-

rit, atque omnis illa impuritas, à Creta quaſi ad ſe pertrahitur. *(b)* Hoc mirum, ſi cyathus aquæ, in qua căphuræ, quanta nux avellana eſt, accenſa conflagrârit, exhibeatur cardiacis & hyſtericis, ſtatim liberantur. *(c)* Vigilias facit, ſi quis eam ſæpiùs odoretur & naribus adhibeat: cerebrum enim exſiccat. *(d)* Moſchi odorem retundit, & unguentis permiſta pruritum tollit. Ejus odor Venerem conſopit, quare caſtitatis nomine geſtare docēt: tantamque illi vim, ut & contactu, quoque admota, brachiisque alligata id efficere poſſit, attribuunt. *(e)* Sed hoc non verum eſſe, pro certo habemus, inquit Scaliger: *(f)* fors magiæ quid ſimile evenit, niſi validus odor ſpiritus alio vocat, & diſſipat. *(g)* Antiquis ignota fuit. Dynus Florentinus *(h)* calidarum eam partium fatetur, ob multum odorem, qui teſte Ariſtotele *(i)* non niſi fit ex tenui evaporatione, mediante calore, in halitum ſeu tenuiſſimum ſpiritum, partes in corpore odorato extenuante ac reſolvente, ut in aërem diffundantur atque expirent. Neotericorum major pars frigidam eam eſſe contendit, ſummo conſenſu & applauſu, & quidem frigidam à frigiditatis prædominio, eam quidam dicunt, ideoque medicamentis calidis affectibus oppoſitis eam admiſcent. *(k)* Frigus autem miteſcit, adjectâ ambrâ aut moſcho, & ne obſit ariditas, affunditur oleum violarum. *(l)* Experimento enim didici, inquit Garzias ab Orto, in oculorum inflammationibus, tùm etiam aduſtis, nivis frigiditatem retuliſſe. Adde, quod omnes, apud quos naſcitur, frigidam aſſerunt. Neque verò obeſt, quòd odorata ſit, quandoquidem ob partium tenuitatem facilè evaporat,

rat, & exhalat, qui in ſuperficie odor eſt, contra quam in ſandalo & roſa, quæ ob ſuam adſtrictionem, odorem in ſe retinent (*m*) Sed frigidam non eſſe, oſtendunt effectus frigido contrarii idque indubitatis experimentis & documentis. Quæ odore carent, adeò plerumque obtuſum atque ignavum habent calorem, ut per paucas partes extenuare poſſit, quæ in aërem diffundantur, vel adeò ſunt temperata, ut exhalatio olfactum movere nequeat. In Camphora contraria omnia. Partium tamen in ea diverſitatem Sapor apertè docet, inter quas, quæ odorẽ ſunt prædita, numero & facultate antecellunt terreas ac frigidas, quæ odore evaneſcente, atque expirante, remanent. (*n*) Quod ſi jam calida eſt Caphura, an non exterminanda ex frigidis medicinis, & prohibendus ejus uſus in calidis? non inquam ego, quia experimento iſta vis eſt comprobata, & caphura agit magis tota natura, ſeu potentiis eſſentiæ, quàm primis qualitatibus. Vulgus quoq; novit calida calidis ſanare, ut cum purgat in febribus, ſpiritum vini & vinum inflammationibus & ardoribus capitis imponit, vinum in quartana præbet, pipere tertianas abigit, & ſic in multis. Hinc Hippocrates & Chymici non magni faciunt elementares qualitates in miſtis, de quorum potentiis conſtat. (*o*)

a. k. n.) *Goglen. de peſt p. 58 & ſeq.* b) *Crato epiſt. 117. 130.* c. l.) *Heurn. l. 2. M. c. 14.* d) *Avinc. l. 2. c. 134.* e) *Plat. de l. f. p. 165. 659. de dol. p. 185. 878.* f) *exerc. 104. ſ. 8.* g. o.) *Libav. l. 3 ſing. c. 21. de ſucc. l. 5. p. 619. 621.* h) *Canon. 2. c. 3.* i) *l. de ſenſ. & ſenſ.* m) *l. 1. arom. c. 9.*

L.

Camphora alexiterium in peſte efficaciſſimum, & ejus uſus.

Ego, quid hac de re (Cãphora calidáne ſit an frigida) ſentiam, jam non expono, hoc tamen ſcio, me, cum ejus portiunculam aliquam, ægros inviſurus deglutiviſſem, quod me crebro factitaſſe recordor, non niſi prætenuem quandam flammam intrinſecus ardentem deprehendiſſe, ut proinde in eam opinionem tranſierim, quod ſicut aër ille, ſuccenſo ex juniperi, lauri, roſmarini, laricis ac conſimilium, vel arborum, vel fruticum frondibus igne repurgatur, ita aſſumta caphura, interno noſtro calore, mox ignita, & in corporis quaſi meditullio flagrans, coinquinatos ſpiritus, eosque tetros, ac fœdo miaſmate pollutos, inſperatos, veneni aliqua labe contaminatos halitus cordi jamjam vicinos, ac circa præcordia hærentes exurat, ſicco planè ac igneo calore pervadens, partim diſſipet & expellat, partim combuſtione abſumat, partim verò corrigat & emendet, proindeque Camphuram, inter fortiſſima & validiſſima peſtis alexiteria, non immeritò repoſuerim, ſive frigida hæc ſit, ſive calida, quam tamen ſiccam, omnes fateri cogantur. Tempeſtivè autem data, plus virium obtinet, quàm vel precioſa quædã Medicamenta Bezoardica, nihil enim ſinit putreſcere, & venenoſos disjicit halitus, attamen in magnis capitis & ventriculi doloribus, hâc cautè, aut vix unquam utendum admonemus, licet extrinſecus frontis embrochis, ſpleniis & profuſionibus, in peſte, indita, ſemper nobis viſa ſit plu-

plurimum profuiſſe. Quare his, qui camphuram non commodè ferunt, Diaſcordium aut alia antidota, Camphoram, vel omninò non, vel in parvâ quantitate ſuſcipientia, longè erunt ſalubriora. Alioqui cæterorum Alexiteriorum vires ſubtili penetrationis vi, ad cordis penetralia celeriter, & pernici quaſi motu devehit. Utrorumq́ue autem tùm frigidorum, tùm calidorum virtutem multiplicat & intendit, verumtamen vix una doſi, duo aut tria grana exceſſerim.

Minderer. l. de peſt. p. 196. 214. 346.

LI.

Aqua vitæ cœlum Philoſophorum, ejusq́; Etymon.

Aqua vitæ talem habet vim, eumq́ue uſum in infuſione, ut quicquid infuderis medicaminis, ejus vim ebibat ac reddat, hinc Chymici quidam Cœlum Philoſophorum, hanc nominârunt, quod rerum cunctarum potentias in ſe rapiat. Seſe enim trajiciens, omnes vires rerum elicit, etenim imis & in ſedibus rerū ſe inſinuans, tenuat & eliquat combinata, concretaq́; & in ſe effundit. Inde picta, quod vitæ tutelaris exiſtimetur, adq́ue hominis vitam, & conſervandam & prorogandam faciat. Ardens verùm dicitur, quia facilè flammam concipiat. Cum enim vix aliud ſit, quàm generoſiſſima ac tenuiſſima vini pars, citò admota ignis flamma incenditur ac ardet.

LII.

Aqua vitæ effecta, & probatio.

Calidiſſimus hic liquor, & ſubtiliſſimarum ac tenuiſ-

nuiſſimarum partium, tertio ordine calidus eſt & ſiccus, & quidem intenſior, qui purior; quo enim purior, hoc & calidior, ſiccior ac tenuiorum partiū &c. Ut autem cuncta injecta à corruptione vindicat, ita & ipſa Aqua vitæ, corpori humano injecta, omnem putredinem arcet, coctiones promovet, excitato calore nativo, evictíſque cruditatibus, vividam vim ſpirituum vitalium recreat, calidumque nativum, ubi opprimitur excrementis frigidis, quaſi in Eclamſim revocat, ventriculum calefacit, cerebrum humidius algoreque preſſum excitat, pituitamque exturbat, intellectum acuit, viſum (injectam cum Euphraſiam gerit) clarum lucidumq; efficit, vitam producit, facultates excitat ſopitas, ſenſus omnes vegetat, memoriam non modo conſervat, verùm etiam redintegrat, flatus omnes diſcutit, frigidis venenis potenter reſiſtit. Non tamen ſemper tutò dari poteſt, niſi enim materia morbi effectrix omnium ſit exigua, & temperamento ipſe ægrotans perquàm frigido, citra periculum exhiberi nequit, fuſis ſiquidem humoribus caput amplius impletur, & morbi vis intenditur. Quod ſi verò & calidi adſint humores, veluti ſanguis, inflammationes quoque non parùm augentur. Nocet verò hæc aqua, omnibus natura ac temperamento calidis, ſummè bilioſis; jecur etiam offendit, renibus quoque haud utilis eſt, immodicè verò ſumta, ignea ſua vi, ſtatim interficit, niſi ſtatim pòſt bibatur lac, vel aquæ deſtillatæ refrigerantes. Rectè parata erit, ſi ei immiſſum oleum ſidat, & ſi tota exuratur, ab immiſſa flamma, ſi eadem ſurrigatur, quâ immiſſa fuerat copiâ; manu trita evaneſcit illicò, vel

ſi ca-

ſi caphuram diſſolvat.(*a*) Subtiliſſimus judicatur vini ſpiritus, cum injectam plumarum mollugînem ſtatim ſorbet, ut fundum petat.(*b*)

a) *Heurn. l. M. p 21. 22. & 69. Dodon. in hiſtor. vitis t. 8. lac. Horſtius, de vite, a. th. 254. usq; 274. Lemn. l. 2. de occ. nat. mir. c. 34. Plat. l. 1. de l. f. p. 55.* b) *C. Barthol. l. 1. de Aquis c. 15.*

LIII.

Aqua vitæ tumores & inflammationes reſolvit, contuſis & ambuſtis utilis.

Aqua vitæ adeò reſolvit, ut ſi membrum læſum eâ ſubitò perungatur, tumorem & inflammationem ſæpè cohibeat, accedente inſuper vi illius narcotica, quæ dolorem ſimul compeſcit, quo remedio operarii, ſiquando ſe lædunt, uti conſueverunt. Pannus lineus eâ irroratus, parti contuſæ tepidè, ſubitò admotus, tumorem impedit, & ſanguinem diſſipat. Ut autem contuſa, ſic ambuſta, appoſita ſanat, & ſugillationes diſcutit.

Plat. de laſ. f. p. 281 de dol. p. 817. 823. 894.

LIV.

Spiritus vini accenſus hydropis ex febre præludium.

Quemadmodũ Spiritus vini, quantũvis generoſiſſimus, ſi accendatur, vapor collectus per alembicum inſipidus eſt, violentiâ ignis, id quod pingue eſt, momento abſorbente. Ita quoq; in febribus ardentibus perſæpè ſpirituũ veluti flos abſumitur, & veluti phlegma ſpirituale remanet, ichor quidam. Unde hydropes;

pes, ob refrigerationem partium invectam, nempe quòd Spiritus, inſtrumenta temperiei ſunt corrupta. *Zvving. Phyſiol. l. 2. c. 23.*

LV.

Aër confertim attractus cur ſuffocet.

Sicut candelæ ardenti in libero aëre, ſi vinum circundes ſupinè, extinguitur, quoniam aërem lateralem præparatum, interpoſitu vini non attrahit, at crudum & incoctum infernè attractum conficere nequit: ita quoque ſpiritus, ab aëre crudo intra corpus confeſtim attracto, nutriri nequit, ſed ſuffocatur potiùs.

LVI.

Aëris vis diaphoretica ovi exemplo notata.

Aëris caliditas ſpiritus elicit & reſolvit, non tantùm immoderata, verùm etiam mediocris. Nam ſi in ovo recente, dum aſſatur, ſpiritus ſubtilis, per medium corticem, licet denſiſſimum exudat roris inſtar (in vetere non item, qui jam pridem inſenſibiliter tranſpiravit) multò magis in corpore humano, rimarum undique pleno, idipſum contingere, vel à levi calore probabile eſt. In ovo enim, tàm ſubtilis ſpiritus (vapor) ut ipſum corticem pervadat, dùm aſſatur, & exſudet, ſuccedente in locum illius ſenſim aëre externo, à quo corrumpitur ovum.

LVII.

Aëris vis penetrans in lâtere latére nequit.

Aëris eſt, omnia univerſi ſpacia inania replere & permeare. Sic ipſum laterem penetrat aër, & concoctum calcem illic inflat, ita ut mole au-

ſta laterem frangat. Videmus enim per lateris coſti poros ingreſſum aërem, lapillum, qui per incuriam illic latuit, & in calcem converſus eſt, impraegnare, & in molem attollere, ita ut later ipſe rumpatur.

Zvving. Phyſiol. l. 2. cap. 23. 25. pag. 380. 394. 396. 403. & 404.

LVIII.

Vulnerum & Vlcerum curatio facilis, aut difficilis ex aëre.

In locis paluſtribus ulcera capitis celeriter, crurum verò difficulter curantur: (*a*) qua ratione levia vulnera capitis, Bononiæ lethalia conſpiciuntur, quæ tamen Romæ faciliùs curantur, & contra tibiarum vulnuſcula vix Romæ curantur, quæ tamen Bononiæ facilem admittunt conſolidationem: (*b*) eodem reſpeſtu, quo capitis vulnera Lutetiis lethalia magis, quam apud Aveniones, & contrà apud hos tibiarum vulnera leviora, quàm apud illos, propterea, quòd (*c*) Lutetiis aër frigidus & humidus, quæ conſtitutio cerebro & capiti inimica eſt: at apud Aveniones eſt ambientis aëris fervor major, quo humores liquefaſti, magis deorſum fluunt, unde vulnera crurum & tibiarum difficiliora redduntur.

a) *Ariſtot. ſeſt. 14. probl. 6.* b) *Bald. Ronſ. de ſcorb. c. 1.* c) *Paræus l. 10. c. 8. Chir. ex Guid. Greg. Horſt. exerc. 1. de ſcorb. th. 5.*

LIX.

Aëris refrigerandi ratio multiplex.

Aër frigus ducit 9. modis. 1. copiâ ac frequentiâ

ejus;

ejus; 2. bibit aër frigus, ex flabello, quia novus aër ad corpus appellit; 3. ex appoſita nive & aquâ circa lectum; 4. parietes fronde ſalicum obducuntur, vel linteis aceto, & aqua roſatâ intinctis; 5. irroratione areæ, hinc fontes in cubili parantur. 6. ſi lecti fiant, ex Avincenna, ſuper foveam aquarum; 7. ut fiant lecti, pilis camelorum, ut fit in Arabiâ; hîc ex linteis, ſubſtrato corio. 8. ut lectus conſpergatur herbis. 9. ut prope lectum fragrantes fructus ponantur.

Heurn. l 2 M. c.18.

LX.

Ab Auſtro καρύβαρεια unde, & cur Aquilo conglaciet.

Auſter, non, quia calidus humidus, caput gravat & replet: ſed quia in illo virtus quædam opiatica, à ſoporiferis ſpiritibus inſit illi propria. Hippocrates ideo Auſtrum βαρήκοον νωθρὸν, καρυβαρικὸν, διαλυτικὸν appellat. (*a*) Neque Aquilo tantùm, quatenus frigidus eſt & ſiccus, conglaciat, ſed quod ipſius proprietates vitriolatæ, acetoſæ, & berberiſatæ ſint, eodem etiam Hippocrate teſte. (*b*)

a) *l. 3. aph. 5. c. 17.* b) *Quercet. de affect. cap. c. 10.*

LXI.

Campanarum, tonitruum, ſcuticarum ſonus & fragor unde.

Campanæ ſonant, dum impulſæ malleo undiquaque concutiuntur, omnique parte aërem ambientem verberant, & cum illo colluctantur: quem motum reciprocum, ſi intercipere repente velis, rumpes continuitatem eorum. Tantum eſt in aëre icto, ut &

toni-

tonitrua, & tormenta, & venti, imò & flagella admodum acutum ſonent, ſolo illo fortiter violenterque alliſo.

Libav. l. 1. ſingul. t. 17. de nat. metall.

LXII.

Motus ignis fatui antè & retrò unde.

Motus ignis fatui talis eſt, ut ſi ad illum accurras, te fugiat, ſi verò eum fugias, te ſequatur: quòd quia homines intelligere non poſſunt, confirmantur ea in ſententiâ, eſſe Spectrum. Cauſa autem hujus rei phyſica eſt, (*a*) quia fatuus iſte ignis, (ita dictus (*b*) aut quod attactu ſuo non comburat, aut quod incautos infatuet, & in avia ſeducat) movetur ad agitationem aëris, in quo hæret. Quando ergò ad eum accurrens, aërem ante te propellis, iſtâ aëris propulſione, ipſum ignem à te fugas. Contra, ſi ab igne fatuo fugias, aërem corpori tuo vicinum tecum abſtrahis, & velut abducis, & per conſequens, iſtam fatuam faculam, quæ in aëre movetur, & fovetur, itidem tecum rapis. Et hæc omnia ſunt naturalia in hoc meteoro. (*c*)

a. c.) *Keckerm. th. 3. de drac. vol.* b) *Tandler. diſp. meteor. 3. th. 30.*

LXIII.

Curſus vagorum luminum in aëre.

Ecquis verò rationes erueret, cur vaga lumina, intempeſtâ nocte diſcurrant, & volucrum inſtar ſedem de ſede mutent? Cur vocali ſono ſtrideant? cur ignes, quos fatuos vocant, flammâ in aëre penſili, viatores terreant? fugientes ſequantur? ſequentes in aquas aut præcipitia deducant? Mihi quidem magis inge-

nuum videtur, de ignorantiâ confiteri meâ, quàm ridiculam cauſam promere. Ludibria autem Dæmonum eſſe, vel hoc argumento convinci poteſt, quòd ſibilo procul etiam evocati celerrimè advolant, & vocantem necant, aut crudeliſſimè torquent, niſi feneſtram, quâ venientem viderit, repentè concludat: Viatores etiam in flumina, aut periculoſa præcipitia ſequentes deducunt, quos arcere ſi voles, clarâ voce Deum apellare, aut pronum, facie terram contingente, adorare oportet, hoc Amuletum Majoribus noſtris acceptum ferre debemus.

Bodin. th. natur. l. 2. p. 211.

LXIV.

Mictio ſuſpenſorum ſpontanea unde.

Cur in ſuſpenſis urina mox effluit, quod in aliis demortuis non accidit? an quia propter ſuffocationem abdomen à diaphragmate comprimitur, unde conſequenter urgente copiâ urinæ, vi compreſſionis ſphincter muſculus aperitur.

Jacob. Muller. coroll. 9. diſp. de motu Anim.

LXV.

Vrbis capiendæ mirum ſtratagema.

Hadingus Danorum Rex, Handuanum Helleſponti Regem in Duna urbe obſidens, diverſi generis aves, loci illius Domiciliis aſſuetas, capi juſſit, earumque pennis accenſos igne fungos ſuffigi curavit. Illæ propria nidorum hoſpitia repetentes, urbem incendio compleverunt. Ejus extinguendi gratia concurrentibus oppidanis, vacuas defenſoribus portas reliquerunt.

Saxo

Saxo l. 1. Alb. Crantzius l. 1. Darec. 7.
Simili ſtratagemate uſum fuiſſe Fridlevum. Daniæ Regem, dum Dufflinum hyberniæ oppidum obſideret, iidem Autores docent, ille l. 4. hic c. 27. d. l. Zvving. theat. vol. 7 l. 3. p. 1900. Vnz. de ſulph. c. 24. Vid. Zach. Theobal. c. 53. de bello Huſſit.

LXVI.

Ἀντιπεριστάσεως *cauſa, frigus.*

Ἀντιπερίστασις fit à frigore, cujus eſt ad condenſandum poroſque claudendum, ne calor exhalet, ſed potiùs conſtrictus augeſcat; vis maxima, ut pleriq́ue conſpirant: hinc ventres hyeme calidiſſimi, propter circumſtans frigus. Ita manus nive lotæ incaleſcunt, ſpiritu, qui caloris ſedes eſt, à frigore ad interiora repulſo. Mos hinc eſt coquis, gallinas aliasvè carnes, recens, mactatas, ut facilius elixari & teneriores reddi poſſint, frigidæ immittere: ſic enim à frigore aquæ, calor in carne continetur, intusque coacervatur, qui poſteà externo calore ferventis aquæ adjutus, vehementius cum adverſo frigore pugnat, humoresq́; tenaces facilius fundit & eliquat.

Tandl. diſp. 1. meteor. probl. 5.

LXVII.

Nix & aqua gelida calorem excitant.

Contigit aliquando cœlo aſpero atque inclementi, flanteq́ue hybernis menſibus aquilone, aut vento alio rigido, quo omnia paſſim concreta conſpiciuntur ac conglaciata, hominibus etiam manus, parteſq́ue alias corporis intolerando cruciatu obrigeſcere ac ſtupore affici, ita ut emortuæ decidant, vel ſectione adimi debeant, atque ut areſcentes rami, detruncari, ne pars ſana inficiatur. Partes ergo ſic affectæ;

 mo-

dò ne prorſus frigore rigeſcant, ac nonnullus ſanguis ſubſit, aquâ gelidâ immerſæ, eâque ſubinde irrigatæ, in priſtinum vigorem reſtituuntur, ac ſenſim incaleſcere incipiunt: per antiperiſtaſim enim ſeu contrarium expulſo frigore calor inducitur: quod ipſum experiri quisque poteſt contrectatâ nive aut glacie, confeſtim enim manus ferveſcunt ac rubore ſuffunduntur. Sic poma congelata in aquam frigidam demerſa ad naturam ſuam redeunt, totaq; illa conglaciata concretio liqueſcit ac reſolvitur.

Lemn. de occ. nat. mir. l. 4. c. 20. Fabric. de gangr. & ſphac. c. 13.

LXVIII.

Modus generationis metallorum.

Certo terrarum generi, ab initio, benedictione divinâ, indita eſt vis metallifera, quæ poſteà datis cauſis externis in actum erumpit, ſuoque nutu provehitur ad ſubſtantiam metalli, perfecti quidem intentione naturæ; imperfecti verò, ob quædam externa; materia verò in illo terrarum genere, non ſimplex eſt, imò nec vapor nudus, nec halitus, ni ſint ramenta, aut apocriſes ita diſpoſitarum rerum, ſecumque vehant idem principium, & poſteà perficiantur, ſed humor unctuoſus miſtus certâ ſpecie terræ, formam ſucci aſſumere queuntis: qualis eſt Chalcanthum & Sulphur, quæ ſunt reſolubilia in ſuccos: humor verò ille mercurialis eſt, ſpecieque vaporis perrepens mineras, comprehendit illas terras, ſecumque in ſuccum unit, qui poſteà principio formativo concepto, proficit in Mercurium Metallicum, & hinc in Metallum, aſtipulantibus activis.

Libav. conflict. de nat. metall. l. 1. ſing. c. 9.

LXIX.

Balnei Aquæ dulcis uſus.

Balnea Aquæ dulcis omnia aperiunt ac excludunt inquinamenta & coquunt, laſſitudinisq; ariditatem mirè emolliunt, omni intemperiei (excepta humidâ) proſunt. *(a)* In quartanis longis, tum, quia ſudores provocat balneum, tum quia ſimul humectat, & reficit, utiliſſimum eſt. *(b)*

a) *Heurn. l.1.M.p.41. Plat.l.2. de laſ.f.p.326.* b) *Plat. de dol.c.2.p.154.*

LXX.

Ferventium Aquarum ardor tantus unde.

Ego jactationem aquarum ſubterraneã per abrupta loca & longiſſimas cataractas opinor efficere calorem. Argumento ſit, quod mare, quantumcunq; frigidũ ſit, nihilominus ventis vehementer agitatum, biduo vel triduo incaleſcit mirum in modũ: nullæ tn. procellæ triduum excedunt. Quis igitur dubitet, quin mare, aquâ fervente calidius ſit futurum, ſi vel diebus 7. tempeſtatibus continuis jactaretur. Aliud etiam argumentum eſt, quòd nuſquam fontes aquæ ferventis reperias, ubi erumpunt ignes, ut in Veſuvio & in Æthnâ, qui tamen undique mari cinguntur. Ac tametſi maxima copia eſt aquarum calidarum, quæ fluunt ab Italiæ fontibus (nam qui curioſius illa ſcripsêre, pauló minus ſexaginta denotârunt) nusquam tamen ignes fontibus, nec fontes ignibus miſceri comperiuntur. Sunt qui ſulphureos ignes ſubterraneos cogitant, ſed eo ipſo refelluntur, quod aquæ illæ ferventes Rutenorum & Pyreneorum planè ſint inſipi-

dæ. Præterea tanta vis aquarum, tot ſeculis affluens, ignes jam pridem reſtinxiſſet, aut ſi tanta flammarum vis ſub terrâ lateret, aquas ſiccaſſet, aut terram ipſam deflagrantibus in cinerem redegiſſet.

Bodin l.1.theat.nat.p.201.

LXXI.

Succini olei effecta & cauſæ.

Cur odontalgias ſanare dicitur Succinum, cur lapides renum amoliri? Dentium doloribus accommodant & camphoræ oleum (à quo non longè abeſt oleum Succini album, quod & odor affinis teſtatur) & vitrioli Spiritum: aliqui & aciditatem ſulphuris; quæ duo poſteriora etiam calculos deſtruunt. Malim tamen Succini oleum, quàm pulverem, cui & ſalem & florem prætulerim. Ejuſmodi enim acria (ex quibus eſt, & oleum piperis & Euphorbii) penetrant, diſſipantque, ſeu irruentes in dentes ſpiritus, ſeu humores, & interdum etiam acumine ſenſum elidunt, non aliter, ac alio modo narcotica. Si vermes affligunt, eos interimunt, & nonnunquam viam faciunt humoribus & putredines corrigunt, ſublato unà fœtido halitu, & correctâ intemperie toti ſubſtantiæ moleſtâ. Non autem ſemper & ubivis hæc juvare, ſed cũ ratione prudenter adhibita, facile vident Artifices. Nervis frigore læſis, & ob id dolentibus, quomodo ſuccurrat, calore penetrante, non eſt obſcurum.

Libav.l.1.ſingul.c.10.

LXXII.

LXXII.

Succini uſus externus.

Succinum pro amuleto collis puerorum appendi, non eſt prohibendum. Quanquam enim non faciat contra incantamenta& faſcina;tamen expiratu exiccat humiditates cerebri, idque roborat, ne catarrhis, Epilepſiâ, & ſimilibus malis facilè corripiatur. Quòd autem exſpiret etiam ſine affrictu tantùm in aëre calido & juxta cutem calentem, non eget probatione, ſenſu id conteſtante. Cùm publicè graſſantur Exanthemata, & Echtymata, ſeu morbilli & variolæ, ſæpè evenire ſolet, ut malignus fluxus è capite fauces occupet. Succinum vel pulvere, oleo vel ſale admotum & collo circumdatum, malignitatem diſſipat, tumoresque digerit, conſumit & tollit, ſæpèque nos ita impedivimus anginas puerorum in variolis. Neque enim putandum eſt, arctius aſtringere propter vitriolum, quod hîc aliter & affectum, & ſpiritu, non corpore una cum petroleo præſens. Pollicentur multi etiam catarrhorum in capite retentionem, ne confertim in guttur, pulmonesque illapſi ſuffocent, appoſito vertici ſuccino, quo tamen in uſu ſolet miſceri pice & reſinis. E regione oculorum ſub occipitio, ubi ex calvaria prodit ſpinalis medulla, ſi affigitur Emplaſtrum ſuccinum retrahere fluxus dicitur, & cæcitates & lippitudines impedire, ut & caligines. Itàne etiam paleas? atqui humidas actu & delibutas non rapit. Conſequenter vicina exorbendo exiccandoque ſuccedunt remotiora. Mirabile experimentum dicunt eſſe ad rhagadum dolores, & prurituma

tum, ſi farina ſuccini immittatur, præſenti perhibetur auxilio eſſe, glutinat, conſtringit, exiccat. Nec minor eſt ex fumo Medicina. Fumus enim ſuccini corrigit ædificia peſte infecta, nec admittit contagium, quo plerumque propagatur lues. Cauſam Cardanus, in ſuaveolentiam & ſiccitatem conjecit: ſed neutra vera eſt. Multa ſunt jucunda olfactu & ſicca, ſed peſtem non avertunt. Spiritus bituminеus, calcanthinus, nitroſus, ſuccini putredinem & contagium diſſipat, fortiter alterat & conſervat naturam, ne lædi queat. Bitumen craſſum cadavera integra ſervat: quid cenſendum de reſoluto ſuccino? venenis certè reſiſtit, modo uſus ſit tempeſtivus & peritus, quantum permittit Deus.

Libav. l. 3. ſingul. pag. 643. 649. 650. 651. 652 654. de internis ex Succino Medicinis vide l. 5. de ſuccin. l. 3. ſingul. c. 28.

LXXIII.

Succini ad paleas trahendas impedimentum & cauſa.

Quæ cauſſa eſt, ut affrictum, calefactumque Succinum & Gagates trahant paleas & ſimilia, cur negligunt oleo aquáve imbuta? Dicunt alii, ſpiritus ingenitos incaleſcere, & res leviores, inprimis minutias, & quisquilias, (intellige ramenta corporum levia, ut ſunt arenulæ, metallicæ (æris ferrique) ſcobes, limaturæ & pulveres cornuum, paleæ, acus,) ad ſe rapere, præter ocymi ſurculos, oleo aquaque madida alia. Neque enim aërem, & ignem & aquam trahit. A minutis autem illis, atque etiam pennis trahendis nomen invenit πτερυγοφόρα. Num floccos nivis quoque

que trahat & glaciem pulveratam & pruinam, quærat, cui otium eſt & occaſio. Aliqui ſympathiam & antipathiam producunt. *(a)* Wilichius reſpondet, ſuccini ſpiritum calidum, ſiccumque, non niſi res ſiccas ad ſe pertrahere, renuentem humida oleoſaque: ſicut Magnes reſpuit ferrum, ſi allio perlinatur. Scaliger *(b)* contra Cardanum, etiam viridia lactucæ folia arripuiſſe ſcribit. Geſsnerus *(c)* ſingularem habuiſſe opinionem videtur; ita enim ſcribit: Succinum cùm non unius ſolùm generis res, ſed minutiſſima omnia, & ipſum quoque ferrum & magnetem trahat, idque nonniſi affrictum, ut incaleſcat, non videtur, ſimilitudine ſubſtantiæ, & vi ſpecificâ, ut Magnes, ſed alio quodam modo trahere; aut certè inter ea, quæ calore ſuo, & alia, quæ totâ ſubſtantiâ trahunt ἐπαμφοτερίζειν πῶς, ſicuti nimirum etiam Theriaca; hoc ſcio non omnem calorem ex æquo trahere, ſuccinum affrictu calefactum trahit, non igni. Hoc enim fortè pori ejus clauduntur; illo aperiuntur. Fernelius contendit vim attractoriam Succini eſſe ex facultate cœleſti, & quæ ſit trans Elementum; ſeu compleri unâ ſimilitudinis in totâ ſubſtantiâ, proprietate. *(d)* Id videtur & Paracelſus probare, cum homini attractoriam peſtis tribuat talem, qualem naturam habet Carabe in ſtraminibus alliciendis. *(e)* Nos *(f)* putamus, attractionem iſtam ex accidenti eſſe. Nam, ut patet ex reſolutione, Succinum, Gagates & ſimilia, ſpiritus habent penetrantes & acres, ſimulque glutinoſos & pingues. Cùm itaque attenuati affrictu, incaluerunt, prorumpentes facilè res leves adoriuntur, & pervadunt acredine, ſicut videmus aquas corroſivas facilè abſorbere injecta: ſed oleosâ viſciditate

quodammodò retinent. Cum ergò occurrunt frigidis, coagulantur, coagulati retrocedunt verſus ſuam originem, utpote calore rejecto, ab höſte contrario, atque ita ſecum vehunt leviuſcula ramenta, quæ delata ad corpus ſuccini, ibidem hærent, ob ſpiritus in ejus ſuperficie coagulatos, donec vel abſtergantur, vel reſiccatâ parte coagulatâ decidant. Levis verò & ſolida ſuperficies facilè receptum intercludit redeuntibus, & ut in ſpeculo, ferroq́ue polito, promtiſſimè ſuſtinet, circa ſe ſpirituum coagulationes.

a. f) *Rueus l. 2. c. 26. Libav. l. 1. ſing. de ſucc. c. 10 part. 3. ſing. l. 5. c. 25.* b) *exerc. 104. ſ. 12.* c) *in Epiſt. ad Occ.* d) *l. 3. M. c. 4. & l. 4. c. 1.* e) *tom. 3. p. 146. item tom. 4. p. 63.*

LXXIV.

Succini & Magnetis, in paleis cum ferro mixtis, trahendi poteſtas.

Si ex paleis & ferro pollinem tenuiſſimum conficias, ſimulq́; miſceas, mox ſuccinum calefactum applices, & Magnetem, illud palearum pollinem, hic ferri limaturam, tametſi mixta ſint, attrahet, ob diverſas naturas, & diverſa trahendi deſideria.

C. Bauhin. l. 1. th. anat. c. 15.

LXXV.

Orichalci ferriq́ ſcobis ſeparatio.

Jacobus Zwingerus, patruus noſter, Argentinæ Zonarum artifici operam locabat ſuam. Illuſtris quidam vir, tabernæ incumbens, Orichalci ferrique ſcobem permixtam videns, ad Jacobum converſus, per jocum, inquit: ecquâ mercede ſcobem hanc confuſam ſeparares? tum is, minimâ, reſpondit, vini

unicâ amphorâ. Pignore in medio poſito, Jacobus Magnetem lapidem è ſcrinio profert, & nullo negotio ferri limaturam à ſcobe orichalci ſegregat: obſtupeſcente Comite, & magicam quandam vim lapidi ineſſe prædicante, non ſine ſtomacho tamen, quod à plebejo ſe victum tacitè fateri cogeretur.

Zwinger. theatr. vit hum. vol. 5. l. 2.

LXXVI.

Lapidis Heraclij Autor, & ejus mira vis.

Lapidem Magnetem, quem Sideritim alii, alii Heracleon vocant, Magnes paſtor in Idâ reperit. Inveniſſe autem fertur, clavis crepidarum & baculi cuſpide hærentibus, cum armenta paſceret. *(a)* Quem lapidem novimus mirabilem eſſe ferri raptorem, quod cum primùm vidi, vehementer inhorrui. Quippe cernebam à lapide, ferreum annulum raptum atque ſuſpenſum: deinde tanquam ferro, quod rapuerat, vim dediſſet ſuam, communemq́ue feciſſet, idem annulus admotus eſt alteri, eumque ſuſpendit: atque ut ille prior lapidi, ſic alter annulus priori annulo cohærebat. Acceſſit eodem modo tertius, acceſſit & quartus. Jamque ſibi per mutua connexis circulis, non implicatorum intrinſecus, ſed extrinſecus adhærentium, quaſi catena pependerat annulorum. Quis iſtam vim lapidis non ſtuperet, quæ illi non ſolùm inerat, verùm etiam per tot ſuſpenſa tranſibat, & inviſibilibus ea vinculis ſubligabat? ſed multò eſt mirabilius, quod à Fratre, & Coepiſcopo meo Severo Milevitano, de iſto lapide comperi. Seipſum namq́ue vidiſſe narravit, quemadmodum Bathanarius quondam Comes Africæ, cum

cum apud eum convivaretur Epiſcopus, eundem protulerit lapidem & tenuerit ſub argento, ferrumque ſuper argentum poſuerit: deinde ſicut ſubter movebat manum, quâ lapidem tenebat, ita ferrum deſuper movebatur, atque argento medio, nihilque patiente, concitatiſſimo curſu ac recurſu, infra lapis ab homine, ſupra ferrum rapiebatur à lapide *(b)*

a) *Plin. l. 36. c. 16.* b) *Auguſtin. de Civit. Dei. l. 21. c. 4.*

LXXVII.

Herniæ Medicina ex Magnete.

Chirurgus quidam fide dignus narravit, multos à ſe herniâ hâc arte curatos pueros. Magnetem in tenuiſſimum pollinem redigebat & in polenta exhibebat: inde verò inguen, qua præcipitabatur inteſtinum molle inungebat, & ſubtili ferri limaturâ aſpergebat, parte de cætero faſciâ & ſubligaculo, ut decet, conſtrictâ. Remedii illius efficacia ex eo pendere videtur, quod Magnes inſitâ à naturâ ferri, quod inguini aſperſum eſt attrahendi cupiditate, impetu quodam violento, carnoſas & adipoſas particulas interjectas ſibi adjungit: quæ peritonæi laxitatem undique comprimentes & conſtringentes, imò ex ſucceſſu temporis hæſu tenaci ipſi ſe adjungentes, viam lapſuro inteſtino, vel omento intercipiunt: quod non magis à ratione abhorrens videri debet, quàm quod intuemur ipſum magnetem per interjecti tabulati craſſitiem, ferrum poſt ſe hâc illâc diſtrahere.

Paræus l. 7. Chirurg. c. 15.

LXXVIII.

Ferri ad Magnetem motus admirandus.

Hoc omnem ſuperat admirationem, ut non tantùm

tùm admirari queas, quantùm deceat, quod vis illa in Magnete trahendi pellendiq́ue nullis cancellis concludi, nullo obice præpediri, aut refrenari poteſt, quin inviſibilis penetret, & objectos lapides cognatos moveat, agitetq́ue & ſuas vires oſtendat, ac ſi nullo intermedio vetaretur: ſed intra orbem ſuæ virtutis. Nempe ſi ſupra tabulam ligneam, lapideam, metallicamque penſiles lapides accommodaveris, vel in æquilibrio conſtitutos, & ſub tabulâ Magnetem agitabis: virtutis effluvium ex hujus corpore proruens, quaſi ſpiritu quodam per concretum ſolidumq́ue tabulæ corpus proſiliens, lapidem ſupra eam movet, agitatque ad ejus motum, hoc movente movetur ille, & hoc quieſcente, quieſcit.

I. Baptiſta Port. l. 7. Mag. natur. c. 16.

LXXIX.

Calcanthi etymon: genera & probatio ex Veneris & Martis connubio.

Calcanthum ſeu atramentum ſutorium in genere, cujuscumque ſit coloris, ſic dictum, quod aliàs album, aliàs colore pellucidum, vitreo, vel viridi, aut cœruleo colore præditum, vitriolum, aliàs flavo Miſus, aliàs rubro Chalcitis appellatur. *(a)* Deterget propter partes nitroſas, propter caliditatem & tenuitatem diſcutit. *(b)* Vitriolorum autem genera multa ſunt. Anglicum & Germanum, non usquequaque probabile, optimum eſt Romanum & Ungaricum. Ut autem bonitatis fiat periculum, admoveatur aut affricetur cultro: ſi ſuo tactu, cultrum rubro colore, hoc eſt, cupreo inficiat, laudatiſſimum ac optimum habebitur. Conſtat enim in occultis ſuis viſceribus Venerem

nerem (cuprum) incluſum continere: cujus contactum Mars (ferrum) ſtatim amplectitur, usque adeò magnum eſt, inter utrumque metallum ſympathia & conſenſus. *(c)*

a) *Plat. de vit. p. 719. Libav. Tom. 3. ſing. l. 5. c. 22. p. 624.* b) *Capovac. l. 1. Pract. c. 5.* c) *Quercetan. de cap. aff. c. 30.*

LXXX.

Ferri & Cupri ſympathia.

Ferrum cupro, & cuprum ferro tàm amicum eſt, ut ſimul juncta confeſtim ſeſe mutuò complectantur, cùm omne ferrum, mediante vitriolo, facili negotio in æs tranſeat, atque hæc quidem duo metalla indiſſolubili quodam amoris ac affinitatis vinculo ſunt inter ſe connexa, nullo unquam diſſidio ſeparanda, quam quidem Sympathiam Poëtæ, ſuis fabulamentis involutam, occultè ſignificârunt, eam ſub Martis ac Veneris amoribus comprehendentes, & quia Mars, ſeu ferrum cuprefactum propriam ſuam naturam, non ampliùs retrocedendo induit, ſignificatum volunt, Martis, licet bellicoſi magnanimitatem, venuſtati Veneris ceſſiſſe, Veneris blandimentis Martis auſteritatem longè ſuperantibus.

Minderer de vitr. c. 1.

LXXXI.

Vitriolum album ophtalmicum.

Vitrioli albi porciuncula diſſolvatur in aquâ communi, vel roſarum, vel aliâ appropriatâ, eâ quantitate, quem oculus ferre poſſit, oculisque indatur, quo feliciſſimè uti poſſimus in pruritu, calore & rubore oculorum, in Epiphorâ, ob quem illius inſi-

inſignem uſum Germani Augſtein illud vocant, unde & nonnnihil adhuc inflammatis oculis aliqui id adhibent.

· *Plater. de dol. p. 313.*

LXXXII.

Olei vitrioli parandi modus, ejus menſtruum incrementum & decrementum.

Poſt calcinationem vitriolum redigo in pulverem, ex quo effuſâ aquâ, facio lixivium, decoquo rurſus ad ſpiſſitudinem & in pulverem redigo. Ex hoc oleum elicere ſoleo, cui vinum affundo, idque per balneum detraho, & rurſus bis aquam, quam itidem detraho, ita ut nulla aquoſitas permaneat. (*a*) Plenilunio intumeſcit, in Novilunio detumeſcit, ſive concepto aëre & imbibito à ſuo ſale, ſive Lunâ ipsâ inflante & agitante humidum. (*b*)

a) *Crato conſil. 75. Alios parandi modos vide apud Libav. l. 2. alch. tract. 2. c. 16. Minder. de vitr. c. 9. Heurn. l. 1. M. p. 74.* b) *Zwinger. Phyſiol. l. 2. c. 50.*

LXXXIII.

Olei vitrioli uſus in Medicina controverſus, & limitatus.

De vitrioli oleo multi multa. Quidam illud vituperant, quia verum illius uſum ignorant. Qui verò eo uti ſciunt, feliciter in magnis morbis, non tamen omnibus, adhibent. (*a*) Riolanus uſum vitrioli viris doctis non probari tradit: (*b*) 1. quia acida nervis & nervoſis partibus ſint infenſa. 2. quia, cum ſit tàm cauſticum, ut vitrum, in quo aſſervatur, exedat, non poſſit febrientibus tutò dari, quibus vinum, quantumvis dilutum, denegatur. Sed abſit tale

oleum,

oleum, *(c)* quod igneâ ſuâ acrimoniâ, vel veſtes corrodere poſſet. Spiritum deſiderant Medici, qui omnis ſenſibilis corroſionis & tardæ auſteritatis eſt expers, qui odoris violæ ſuavitatem, aliquot in igne deſtillationibus & circulationibus acquiſivit, qui ad illam dulcis aciditatis gratiam adductus eſt, ut ab omnibus tutò & jucundè ſumi poſſit.

a) *Crato conſ. 75.* b) *contra Battol. Querc. c. 11.* c) *Reiſn. in præf. de prob. urin.*

LXXXIV.

Olei vitrioli facultates memorabiles, intus & extra limitati.

Oleum vitreoli, eâdem vi, quâ Camphora, propter partium tenuitatem, præditum eſt, & cum refrigerantibus datum, refrigerat, cùm calefacientibus eorum calorem auget, atque univerſi corporis ſubſtantiam minori noxâ, quam Camphora. (quæ humido radicali inimica eſt) permeat. In juſculo carnium, vel gallinarum, ſumtum ad guttâm I. ſtomachum roborat, extenuat humores pituitoſos atque conſumit, omnésque viasviſcerum aperit, Infarctusque renum exigit; putredinem inhibet & humidiora corpora plurimùm adjuvat, ſed ſiccioribus temperaturis raro, & non niſi neceſſitate aliquâ urgente, exhibendum. Nam, autor eſt Rhaſes, *(a)* quod in tabem præcipitat, tanta vis tuſſis ſiccæ inde naſcitur, quod uſu eveniſſe memini. Pueris, cum aquâ graminis ad vermes guttulæ exhibentur, in malignis febribus, miſcetur unciis quatuor juris pulli, in quo herbæ cordi dicatæ coxêre, cum ſyr. citreorum. *(b)* Magnetica quædam virtus eſt, deliteſcens, in

in acido vitrioli ſpiritu metallico, qui ad energiam aut activitatem, ſimplicitatemque elementaris naturæ propiùs accedens, ſuâ eâ virtute magneticâ, vim habet attrahendi, evincendique acidos illos melancholicos, ac vitriolicos animalis ſpiritus, qui Epilepſiæ authores ſunt & Artifices. *(c)* Pectoris vitiis inimicum, *(d)* nî probè rectificatum ſit & circulatum eousque, donec violæ odorem referat, omnisque roſionis ſit expers, tunc enim inſigne evadit thoracicum, miſcetur cum oximelle, vel alio ſerapio, ut cùm tenuium admodùm ſit partium, diutiùs ore inhæreat, quo majori copiâ in pulmones extillet: melli roſato commiſtum, ita ut ad unciam unam, gutta j. vel ij. olei adjiciantur, plurimùm in ulceribus oris & gingivarum prodeſt. *(e)* Cum bombace intincto admotum venæ, egregiè eam conſtringit, & nonnihil urit; quæ ſi profundè lateat, eousque intrudi debet, ut & in dentis evulſi ſpacium. *(f)* Dentes enim à putredine conſervat, & dealbat, ſi cum aquâ miſceatur, cùm puræ & integræ carni ſit innoxium, & corruptam ſaltem tollat, ſic etiam oſſium putredini inſigniter reſiſtit. *(g)* Si gutta j. vel ij. apponatur, abſceſſum rumpit; aquâ diſſolutum ſiccando validè cicatricem inducit. *(h)*

a) *ad Reg. Almanſ. c. 47.* b) *Heurn. l. 1. M. p. 74. de cap. aff. c. 5. Crato conſ. 27. 72. 75. Scholtz. ep. 146. 166. Unz. de nephr. l. 2. p. 203.* c) *Querc. in tetrad. c. 30. p. 360. Unz. de Epilepſ. l. 2. p. 219.* d) *Minderer de vitr. p. 71. 72. & 106.* e) *Reiſn. de prob. urin. p. 21.* h) *Plat. de vit. p. 719. de dol. p. 841. 959.*

LXXXV.

Spiritus vitrioli & olei tartari mira antipathia.

Rerum ſæpè occultus diſſenſus eſt, nec homini notus, ſed talis, qui effectum optatum impediat, & prohibeat, quem utraque res ſeorſim uſurpata produxiſſet. Qui id non capit, ſpiritus vitrioli, & ſpiritus tartari antipathiam perpendat, uterque enim illorum acidiſſimus & acutiſſimus eſt. Si miſceas, utriusque acrimonia perit, & liquor redditur inſipidus.

Ansh. Boëth. l. 2. de lap. p. 133.

LXXXVI.

Nitrum & vitriolum aquæ fortis æmula.

Nitrum & vitriolum ſimul juncta aquam fortem ſolvendo argento deſtinatam confeſtim repræſentant, proinde Naturas rerum obſervare oportet, ut quæ ſibi commendent & conveniant, & quæ ex iis reſultent, peritus artifex reſciat.

Minder. de vitr. c. 9. L. Thurn. de aq. l. 9. c. 10.

LXXXVII.

Auri ardentis admiranda vis & motus perpendicularis.

Aurum ardens plenum eſt ſpiritu, tantæ ſubtilitatis & activitatis, ut pauca quædam ejus grana, dum ſolo motu, vel radiorum ſolarium ejaculatione flammam conceperint, inſtar exploſi ſclopeti, maximo naturæ myſterio, perpendiculariter centrū verſus ſic ferantur, ut menſam ligneam valeant transverberare. *(a)* Scrupulus enim unicus iſtius auri potentius ferè operatur, quàm libra dimidia pulvèris tormentarii. *(b)*

a) *Quer-*

a) *Quercet. in peſt. alex. l. 1. c. 6.* b) *Sennertus de conſ. Gal. & Chym. c. 18. p. 667.*

LXXXVIII.

Auri potabilis & foliati vis in corpore nulla.

Aurum potabile, ſi talè reddi poſſit, nullam habet vim nos alendi, quia inter Aurum ſolidum aut potabile nihil intereſt, præter concretionem, fuſionem. Homo nec purioribus Elementis vivere poſſit, tantùm abeſt, ut deſtillatis inanimatarum rerum vivat, alatúrve. (*a*) In Auro foliato, & ramentis bibitur & devoratur Aurum, Aurum excernitur (*b*) Ventriculo quin etiam negotium faceſſit. (*c*)

a) *Heurn. com. l. 1. aph. 14.* b) *Scholtz. ep. 150.* c) *Iac. Heller. l. 1. de morb. intern. c. 41.*

LXXXIX.

Auri arte facti hiſtoria.

Edoardus Kellejus Anglus, Pragæ in ædibus Thaddæi Hagecii libram unam argenti vivi, unica guttula liquoris rubicundiſſimi in Aurum convertit, & ita quidem, ut adhuc videre ſit ſignum illius liquoris ſupra Mercurium in aurum converſum, inſtar rubini hærentis, ut ex illo reſiduo tantundem auri fieri poſſit. Et pulvis ille, quo tingebat metalla, nobilis ille Scotus, tantarum erat virium, ut uno grano 5000. grana tingeret, & uno grano 10. circiter auri puri uncias produceret.

Sennert. de conſ. Gal. & Chym. c. 2.

XC.

Auri & argenti vivi mira connexio.

Si ab hydrargyri uſu tremor partium fiat, Theriacam exhibent, vel cordialia Medicamenta, quibus

Auri limaturam permiſcent, cum aurum tantam affinitatem cum argento vivo habere dicant, ut ſi in corpore ſit, aurumque propinetur, illud adeò ſecum trahat, ut poſteà per ſeceſſum excretum purum in excrementis adhærere deprehendatur: quam ipſorum connexionem ex eo, quod in deauratione, Aurum non metallo, niſi interveniente argento vivo, adglutinari poſſit, deſumpſerunt. *(a)* Neque enim argentum auro obduci incruſtarique poteſt, niſi argenti vivi miniſterio, quo uno obſequioſum fit, ac tractabile. nam cum omnia metalla reſpuat, ſolo auro afficitur, eoque ſe commiſcet, fingique patitur. *(b)* Fertur quidem in fumum halituoſum Mercurius ſuper ignem, ſed non propterea ejus partes eſſentiales, ex quibus conſtat, igni ullo elementari deſtruuntur aut diſſipantur: nam ille ſpirituoſus vapor, vaſe idoneo receptus, diligentérque inibi, ne egrediatur cuſtoditus, in priorem argenti vivi ſpeciem paulò poſt redibit iterum, abſque ullâ diminutione vel detractione priſtini ponderis. *(c)* Id quoque admiratione dignum, quod ex morbo gallico inunctus, ſi aureum annulum in ore geſtet, ac dentibus linguâque hinc inde volutet, argentum vivum, quod corpori ex unctione innatat, in annulum devolvi, ſic ut totus argenteus eximatur, ac nonniſi igni admotus priſtino nitori reſtituatur. *(d)*

a) *Plat. l. 2. de l. f. c. 3.* b. d.) *Lemn. l. 2. de occult. nat. mir. c. 35. & 52.* c) *Vnz. de mer. c. 3.*

XCI.

Mercurij perpetua mobilitas.

Jure miretur quiſpiam, quî fieri poſſit, ut Argen-

tum

tum vivum, maximâ partium tenuitate polleat, nihilque craſſi lentique obtinens, quô veluti viſco ac glutine terrenæ ejus partes inter ſe junctæ cohæreant, perpetuâ mobilitate vigeat ac valeat? Reſpondemus, cum argentum vivum conſtet ex parte terrenâ optimè excoctâ, ex aëre & ſpiritibus, qui ex mixtione adeò ſunt concluſi, ut non poſſint exire, & quia aër & ſpiritus concluſi, ſemper quærunt exitum & moventur, hinc eſt, quod argentum vivum ſemper moveatur, quia multi ſpiritus & aër colligatus eſt à parte terreâ, qui ut inveniat exitum, ſeſe movet, cujus naturæ cum exiſtat, poteſt attenuare dura & emollire, poteſt etiam diſſipare & exſiccare.

Mercur. l. 4. Pract. c. 6.

XCII.

Argentum vivum, cur in planitiem fuſum, non humectet.

Quod proponunt fuſum hydrargyrum, planitiem nullo madore colluere, idem quoque in aquæ guttulis, ſeſe in orbem cogentis, propter ὁμοιομερείαν obſervare eſt: quam tamen hoc uno argumento, nemo ab humidis ſecreverit, contra veterum auctoritatem. Itáq; ſi nullo madore imbuit hydrargyrum, id efficit, non ſiccitas, humiditatem continens ac contemperans, ſed partim naturæ quædam proprietas, qua ſe in ſphericam figuram perpetuò comprimit, atque convolvit, partim excrementitia quædam plumbago illum ambiens, quâ adhæreſcere prohibetur. *(a)* Unde Paracelſus, Mercurium non immeritò, Aquam nec manus, nec ullum aliud, quod tangit, madefacientem vocavit. *(b)* Multa etiam, crede mihi,

hi, deprehendes in rerum naturâ, ſi ſingula diligenter obſerves, in quibus occæcari humani ingenii ſolertiam ſit neceſſe, & in quibus principia Theoriæ imbecilla atque infirma eſſe, annotamus. *(c)*

a. c.) *l. Palm. conſtant. de morb. contag. l. 3. c. 4.* b) *de gener. miner. c. 19.*

XCIII.

Argenti vivi venæ, quibus indiciis obſerventur.

Ex montibus, ex quibus argentum, Aurum & horum parens hydrargyrum ſcatent, uberrimi ſcaturiunt fontes, & herboſo ceſpite virent. Nam qui ſolerti induſtriâ horum venas ſcrutantur, mane menſis Maij ſereno, nebulas in vertice montium emergentes, ac inſtar lanę, vel cotti goſſipij, ſupra ceſpitem pendulas, velut fontium ac metallorum radices, deditâ operâ, obſervant, ibique argenti vivi venas ſubeſſe conjiciunt, quandoquidem aquarum ſcaturigines, per metallorum venas, ac præcipuè in Alpibus emergunt.

Vitruv. l. 8. c. 3. Lang. l. 1. ep. 43.

XCIV.

Gallici ab hydrargyro Epileptici.

Quibuſdam, cum in lue venereâ inunguntur hydrargyro, quid in aurem incidit, quo tracto in cerebrum, Epileptici evadunt: nam ejus etiam vapor diſſipat ſpiritus animales: viden' ut ſtannum & plumbum in pulverem comminuat, ſi his mixtum incandeſcat foco?

Heurn. de cap. aff. c. 23.

XCV.

Exempla ſaltuum mirabilia. Naturale, Pyritidis Indici.

Nuper ex India, quidam meus familiaris, lapillum mirè luminoſum deportavit (ajebat inſuper hujus vim eſſe, ad plurima tùm utilem, tùm ſummè neceſſariam) qui totus quaſi incenſus admirabili lucis ſplendore fulget, jactisq́ue radiis ambientem aërem quoquo verſus implet. Is terræ impatiens, ſuopte ipſe impetu confeſtim in ſublime evolat. Neq; verè anguſtè haberi poteſt, ſed amplo liberóque loco tenendus. Summa in eo puritas, ſummus nitor, nulla ſorde aut labe inquinatus, figuræ ſpecies certa nulla, ſed inconſtans & momento mutabilis. Quumq́ue ſit aſpectu longè pulcherrimus, ſeſe tamen contrectari non ſinit, & ſi diutius adnitaris feriet acriter: ſi quid illi demitur, nihilo fit minor.

Fernel. l. 2. de abd. rer. cauſ c. 17.

XCVI.

Alia artificialia. 1. *Annuli ſupra carbones calefacti.* 2. *panis in furno.*

Præſtigiatores ſolent recondere argentum vivum in annulo vel aureo vel argenteo, deinde ponunt ſupra carbones & calefaciunt, quo calore agitatum argentum vivum movetur, movetq́ue annulum, & facit ipſum ſaltare, per ſpacium quartæ partis horæ, ut videatur habere animam, quod fit maximâ cum admiratione vulgarium. (*a*) 2. Sic ſi pani in clibanum mittendo inſerueris nucem, argento vivo, ſulphure & nitro oppletam ac diligenter clauſam, ubi incaluerit,

rit, videbis panem ita ſalire, ut jucundum ac plauſibile ſpectaculum præſentibus omnibus exhibeat. (*b*)

a) *Fallop. de foſſil. c. 37. de venen. c. 76.* b) *Unzer. de Merc. c. 1.*

XCVII.

3. *Piſorum ex ollâ.* 4. *ovorum ad ignem.*

Eodem modo qui voluerit jucundo ſpectaculo ex ollis ferventibus piſa excludere, Argentum vivum immittat, & videbit rem pulchram, niſi nimia ollæ altitudo, vel ignis remiſſior obſtiterit. Non abſimili ratione, ſi ovis in alterutra extremitate perforatis, pauxillum Mercurii indideris, eaque excluſo iterum foramine, glutine aliquo conveniente, igni poſtea appoſueris, miros illorum videbis ſaltus, quos ignari hujus artis, ſeu doli, apprimè admiraturi, pro magico incantamento habebunt.

Unzer. l. c.

XCVIII.

Gypſum ſcabiei medicamen coſmeticum.

In aquâ communi, vel alia ſicciore, ut ferrata, ſi gypſum uſtum diſſolvatur, eaque manus aut aliæ partes ſcabioſæ frequenter abluantur, ſcabies facilè omnis ſanatur: habet enim præter exſiccationem, vim quandam leniendi, unde & manus, minimè aſperas, uti calx, ſed molles & nitidas, ſicuti in operariis, qui gypſum manibus cùm aqua miſcent, & tractant ad incruſtandos parietes, videmus, reddit.

Plater. de dol. c. 17. p. 879. Brendel. Conſ. 113.

XCIX.

Chriſtallus vertiginis hoſtis.

Chriſtallum appenſum plurimùm valere in vertigine cenſent, atque ex poculo inde parato, ejusdem utilitatis gratiâ bibunt, vel poculis Chriſtallum immergunt.

Plater. l. 1. de l. f. p. 246.

C.

Saphirus anthraci & oculis ad variolas utiliſſimus.

Saphirum Gemmam carboni circumductum, & poſtea ſuper carbonem ligatum aliquandiu, valdè prodeſſe aliqui aſſeverant. (*a*) Saphirum oculis prodeſſe ſcio, & admotum oculis puerorum, qui variolis & morbillis laborant, ne ab illis infeſtentur, facere. (*b*) Quem & nos, efficacem experti ſumus, Anno 1612. in variolis, immaniter hîc ſævientibus.

a) *Plat. de dol. p. 253.* b) *Scholtz. ep. 160.*

CENTVRIÆ V.

Particula I.

Σοφία & φιλοσοφία, *quanto diſcrimine diſtent.*

COgnatæ ſunt voces σοφία & φιλοσοφία: Illa antiquor, hæc recentior. *(a)* Σοφία autem dicitur, quaſi σαφεία i. perſpicua notitia, quæ cauſas rerum complectitur; *(b)* ſiquidem ſcire is demum dicitur, qui rei cauſas tàm efficientes, tùm finales novit. *(c)* σοφὸς verò q. σαφὴς, id eſt, qui non nudè tantum novit rei effectum, ſed etiam cauſam, in quo ſapiens differt à ruſtico & plebejo. Poterat ergo Philoſophiæ vocabulum eſſe ſimplex, ita ut φίλος omitteretur, ſed Pythagoræ (qui circa Annum mundi 3420. vixit) modeſtia fecit compoſitam vocem. Sed major fuiſſet Pythagoræ modeſtia, ſi arti nomen ſuum reliquiſſet, σοφίαν dixiſſet, licet quis propter imbecillitatem ingenii perfectè ſapiens eſſe nequeat. Omnes enim poſſumus eſſe Philoſophi, id eſt, amatores ſapientiæ, & ruſtici & plebeii: Verum non omnes poſſumus eſſe σοφοὶ, ſapientes & indagatores cauſarum in rebus, *(d)* verùm, cum vox hæc (σοφία) & per ſe arrogantior videretur, multique nulla vera ſapientia inſtructi, quæſtus vel honorum cauſa ſapientiam jactarent, ſeque σοφὺς & σοφιςὰς appellarent: Pythagoras, ut & arrogantiam nominis vitaret (ſolus enim Deus verè ſapiens) & ſe ab his, qui nomine tenus ſaltem σοφοὶ

erant

erant, ſejungeret, veramque ſapientiam, rem minimè vulgarem, nec cuivis obviam eſſe moneret, primus hoc nomen mutavit, & non σοφὸς ſed φιλόσοφος appellari voluit. *(e)* Arriſit hæc modeſti vocabuli novitas ita omnium ſectarum viris doctis, ut communi conſenſu ſe φιλοσόφους quàm σοφοὺς appellare maluerint. *(f)*

a. f.) *Sennert. l. 1. c. 1. epit. ſcient. natur.* b. d) *Keckermann. cap. 1. praecog. phil.* c) *Ariſtot. l. 1. poſt. anal. cap. 2.* e) *Cic. lib. 5. Tuſc. quaſt. Plutarch. l. 3. de plac. c. 3.*

II.

Philoſophorum ſpeculatio manifeſto inſomnio ſimilis.

Scis, cui maximè ſimile arbitrer Philoſophi ſpectaculum? inſomnio nimirum manifeſto, liquido ac volitanti undequaque; cujus integro corpore manente, in terram tamen univerſam excurrat animus, è terra in cœlum efferatur, univerſum transmittat mare, aërem pervolitet totum, cum ſole terram ambiat, cum Luna circumferatur, cæterorumque aſtrorum jungatur choro, &c. O peregrinationem beatam? O ſpectacula pulchra? O inſomnia veriſſima.

Cœl. Rhodig. antiq. lect. l. 7. c. 30.

III.

Somni generatio graphicè deſcripta.

Compoſito ad quietem Animali, Anima virium quendam languorem, ex diurnis ſenſuum operationibus, ſpirituumq; diſſipatione & vivifici ſolis Luminis

nis abſentia percipiens, refectionem quandam & inſtaurationem virium, ſpirituumque, ſalutis animalis gratia, meditatur. Et quia animales ſpiritus originem habent ex vitalibus, ut vitales prius inſtaurentur, cor ad ſe aliquid caloris, qui in exteriores partes ſparſus eſt, colligit & revocat. Hinc extrema membra, & præcipuè cerebrum frigidius nonnihil evadit, quo etiam nocturni aëris frigiditas, & motus, atque agitationum corporis, quæ caloris cauſa ſunt, ceſſatio conſpirat: Calor verò circa cor & vicina membra augetur; calor auctus ex alimento ſuaves quoſdam vapores excitat, qui ad cerebrum delati, ejus frigiditate nonnihil condenſantur, & rurſum deſcendere incipiunt, nervorumque radicibus illapſi, eorum meatus replent & obſtruunt, & in cauſa ſunt, ne & ſpiritus vitales, calorque ex inferioribus in cerebrum influere poſſint, nec ſpiritus animales ad organa ſenſuum diſtribui: denegatis ſpiritibus membra concidunt, omnesque ſenſuum externorum operationes ceſſant.

Sennert. l. 7. epit. ſci. nat. c. 9.

IV.

Puerperæ obitus, infante ſuperſtite, ſomnio ſervi de ovo, abjecto cortice, præfiguratur.

Somniavit Servus quidam, ovum ſibi ab Hero, ſed coctum tradi: quod ille ſic accepit, ut nucleo uteretur, putamen abjiceret. Quid factum? prægnans Hera erat, & mox Filium enixa à puerperio periit. Servus igitur infanti nutricius datur, qui tùm demum intellexit, mulieris gravidæ imaginem ovũ eſſe, cocto

ma-

maturitatem fœtus deſignari, maternum corpus vita deſtitutum pro putamine habitum. Sanè educandus infans non poterat, niſi abſolutiſſimo nutrimenti ſimulachro, id eſt, ovo repræſentari.

V.

Somnium Studioſi de ovo, aureum & argenteum.

Addam, quid Amico cuidam meo & ſodali olim ſtudiorum contigerit: is cum Patavii ageret & domo ſubſidia nummorum exſpectaret: viſus ſibi à tabellario ovum accipere, mox frangere, & nucleo toto corpus perungere, verum profectò ſomnium fuit. Etenim paulò poſt tranſmiſſa pecunia eſt, quæ partim aureis, partim argenteis conſtabat nummis, atque hoc candidum luteumque ovi erat. Sed quid? Vix nummos acceperat, & in graviſſimum morbum incidit, quo omne illud aurum argentumque conſumtum eſt, id enim erat corpus inungere.

Eryc. Putean. de ovo p. 99. & 101.

Plura de Somno & Somniis vide cent. 2. memorab. part. 81. & ſeqq.

VI.

Lazarus vitrivorus guſtu carens.

Quod admiratione me affecit, fuit inſpectio Lazari, vitrivoracis vulgo dicti, quem Patritii omnes Veneti, imò Veneti omnes, omnes Ferrarienſes de facie noverant. Hic nullo prorſus guſtu, dum viveret, præditus erat, nullam in edendo voluptatem, nihil injucundum præſentiebat: Inſipida, amara, dulcia, pinguia, ſalſa, acria, non diſtinguebat. Vitrum, ſa-

ſaxa, lapides, ligna, viva animalia, carbones, piſces è vivario extractos adhuc ſaliẽtes vorabat. Vorabat lutum, lineos laneoſque pannos, fænum, ſtipulum, &c, ut brevi omnia complectar, quicquid homines, quicquid animantia vorant, quicquid illi edendum, ſeu deglutiendum potius offerebatur; mercede propoſita, dictum ac factum ingurgitabat. Teſtis eſt inter reliquos Martinus Aromatarius Patavii ad Angeli inſigne, cui ſacculum carbone refertum, & ſaccum inſuper devoravit, quô viſô perſolvit, quod pollicitus fuerat, comminatus ne ad Pharmacopolium amplius accederet. Veritus ne ſe cum taberna & vaſis eſitaret. Cum igitur hoc Naturæ monſtrum mihi diſſecandum eſſet Patavii, cæpi hujuſce rei diligenter, quoad ejus fieri potuit cauſam venari, quam me tandem, Deo Duce, ex particulari illius ſtructurâ aſſecutum eſſe confido. Nam quarta nervorum conjugatio, quæ guſtus gratiâ in aliis hominibus à Natura producta eſt, in hoc Lazaro vitrivorace neque ad palatum, neq; ad linguam reptabat. Sed ad occipitium reflectebatur.

Columb. Anat. l. 15. p. 486.

VII.

Mulieres cur viris loquaciores.

Caro linguæ mollis eſt & flexilis, vocis formandæ & articulandæ cauſâ, cujus & ipſius gratia, latior eſt lingua. Unde experientiâ conſtat, non tantum Aves quibus lingua eſt mollior & latior, acutius & rectius canere: Sed etiam Homines, & inprimis Fœminas, quibus lingua eſt mollior, eſſe loquaciores & voces etiam articulatius proferre, quam Mares, nempe pro-

pter

pter flexibilitatem linguæ à mollitie illius profe-ctam.

Brebis diſp. 6. ſomat. th. 11.

VIII.

Serpentes & Vrſæ Fœminas quàm viros citiùs inſectantur & necant.

Serpentes, tametſi totum hominum genus peſſimè oderunt, Fœminas tamen potius inſectantur, quam Mares, & ſæpiùs morſu necant: quod in ſcorpionibus, quorum copia major eſt facile animadvertitur, quia punctura Fœminas brevi necant, niſi medeatur. Quia Serpentium genus verſutiſſimum intelligit Fœminas Maribus eſſe imbecilliores, quæ & facilius violari & difficilius obſiſtere poſſint. An quia capitalis eſt inter ſerpentem & Mulierem antipathia, ut S. literis (*a*) docemur: id enim ex eo maximè perſpicitur, quòd etiam in turba frequentiſſima virorum, Serpens unius Mulieris, etiamſi ſola fuerit, calcibus inſidiari conſuevit.

Illud quoque admirabile eſt, quod Urſa prægnantem mulierem, non ſolum uteri gravitate notam, ſed tam etiam, quæ pridie conceperit, ſolam ex omni turbâ inſectatur: id autem experientia ſæpiſſimè comprobari ſolet, ubi Urſorum Venatio publicè exhibetur, ut in Anglia ſæpè vidimus. (*b*)

a) *Geneſ. c. 3. v. 15.* b) *Bodin. lib. 3. theat. nat. p. 316. 350. & 406.*

IX.

Cerva cornigera Regi Galliarum augurium uxorium.

Cùm cervam cornigeram Ludovicus XII. Dux Gal-

Gallorum in venatione cepiſſet, ejus figuram in porticu Bleſenſi collocari juſſit: augures palatini malum optimo parenti auguriũ denunciarunt, quod duxiſſet Annam Britannicam, altioris ſpiritus fœminam, quàm ut imperia mariti ferre poſſet: Cumque illa miraretur cervam cornigeram, Rex urbanè repoſuit, initio quidem cervas omnes cornigeras extitiſſe, ſed quòd illis abuterentur, ab Opifice cornua detracta fuiſſe.

Bodin. l. 3. theat. nat. p. 358.

X.

Caput, quod noſtri, primum in partu initium capiat, dictum.

Caput dictum, quod inde corpus aut Homo initium capiat. Dubitas? parturiginem intuere, videbis capite primum excludi corpus. Poſtremo ſequi cum cruribus pedes, naturalis ſi ſit parturitio. (*a*) Inde namque nata olim, quam & hodiè ſequimur, conſuetudo, defunctos pedibus primùm efferendi. (*b*) eò reſpicit Perſius (*c*)

—— —— *tandemq; beatulus alto*
Compoſitus lecto, craſſisq; lutatus amomis
in portam rigidos calces extendit ——

A Capite itaque initium capit Homo, nec abs re, cùm capite illud contineatur viſcus, nominis dignitatem Homini quod tribuit, cerebrum inquam, Rationis author. (*d*) Quid enim ſine capite eſt homo? Jacet me hercle ſine nomine, ſine honore, quaſi truncus ignobilis. Sola Principum capita, auro, ære vel marmore ſculpta in precio ſunt; per caput jurabant veteres, capitis nutu pacta confirmabant. (*e*)

a. d.)

a.d.) *P.Pavv. part.1. oſteol. t.6.* b) *Plin.l.7. c.8.* c) *ſatyr.3.* e.) *Laurent. l.4. anat. c.8.*

XI.

De vertice humano & ejus oſſiculo, varia notatu digna.

Vertex eſt inter frontem ac occiput locus medius; à vertendo (capilli namque hoc loco in gyrum ſe vertunt) ſic dictus, indeque ἀπὸ τοῦ πολεῖν πόλον vocarunt Græci. Eſt in primùm natis apertus, ſeu oſſe vacuus hic locus: palpitantem oſtendens verticem, apertusque aliquamdiu manens, inde natum, quod frontem capitis hunc vocent locum obſtetrices. βρέγμα dicitur, ἀπὸ τοῦ βρέχεσθαι à mollitie. Oſſiculum, quô hanc hiaturam poſtmodum claudit Natura, reliquis oſſibus capitis nunquam ſimilem poſtmodum induit craſſitudinem, nec ſoliditatem, lumini objectam ſi intuearis calvam, transparentem huncut plurimum cernes locum, hæcque cauſa, quòd Medici periti, huic loco apprimi cauteria, ad catharri in pulmonem ruentis cohibendam ferociam conſulant; in hunc fieri perfuſiones, irrigationes, inunctiones, & quicquid deniq; eſt topicorum, quæ ſubjectum exigit cerebrum, utpote eorũ efficaciâ per oſſis hujus tenuitatem facilius ſe trajiciente. Non deſunt hujus ævi ſcriptores, qui oſſiculum hoc in pollinem converſum, in Epilepſiâ ſingulariter commendent. Hic is locus, quem ſingulari notat ſtudio Hippocrates *(a)* aſſeverans, nullum in toto capite locum periculosè adeò, uti huncce lædi. Etenim infirmum hoc oſſiculum à levi cauſa pertunditur facilè, nec hoc ſolùm, verùm inſuper & eâ de cauſâ, quòd perpendicularis cerebro,

 imò

imò univerſo corpori hic cùm ſit locus, omnes eum ferientes ictus rectilinei ſint, ac in ſe recurrentes: undè major longè cerebri concuſſio, commotio ac perturbatio: recurrens namque in ſe ictuum vis, majorem dat effectum. Pilam vide, quam rectâ lineâ terræ ſi allidas, altius reſiliet, quàm obliquus ſi fuerit ictus. Solares idem docent radii, qui quod æſtate efficacius agant, quis cauſam nocit aliam, quàm rectilinei magis tùm quod ſint, eorum vis in ſe recurrat efficacius: idem hic fit, adeò ut præ illâ commotione interioribus cerebri vaſculis non raro diſruptis, effuſus ſanguis mortem adferat. *(b)*

a) *de vuln. cap.* b) *P. Paavv. part. 1. oſt. c. 7. vide cent. 2. memor. part. 42.*

XII.

Cerebri humani moles & pondus unde.

Homo cæterorum animalium (*a*) comparatione cerebri plurimum habet: Ita ut unius hominis cerebrum duorum Boum quantitate ſuperet, 1. ob animalium functionum varietatem & perfectionem cæteris animantibus denegatam: nam cùm rationis inſtrumentum eſſe debuerit, ut magnam ſpirituum copiam & elaboraret & caperet, neceſſe fuit: at multus ſpiritus, non niſi à copioſo ſanguine generari poteſt, copioſus autem ſanguis in parvo corpore contineri non poteſt. Dein, ne ſpiritus animales ob inſignem tenuitatem evaneſcant, ſed per proprios ductus in omne corpus ducantur, magna, humida, denſa ac glutinoſa cerebri moles requirebatur. Verùm illius magnitudo longitudine, latitudine & altitudine tanta eſt, quanta eſt calvæ capacitas, ita ut longitudine

dine palmũ æquet, in latitudine verò & altitudine minor exiſtit. Ipſá verò ſcultellã, ſeu cavitatem(*a*) antè, retrò, in occipitio & à lateribus cũ ſuis mẽbranis, glandulâ pituitariâ & vaſis aſcendentibus implet, ſpacio ad ipſius naturalem motum, diaſtolen ſcilicet ac ſyſtolem, tantùm relicto. Tantæ molis eſt, ut aliquando in publicâ Anatome ponderanti, libras 4. & aliquando 5. æquare apparuerit: majorum enim hominum cerebrum grandius & ponderoſius eſt, quamvis & pueri, præ pondere cerebri, quod in ipſis humidiſſimum eſt, longo tempore(*c*) caput ſuſtinere nequeant, quibus etiam caput prægrande eſt. In plenilunio præ humiditate ita cerebrum turgeſcit, ut totam calvariam impleat. *(d)*

a) *Ariſtot. l. 2. part. anim. c. 6. & 7.* b) *Id. l. 1. hiſt. anim. c. 7. 16.* c) *l. 2. de gen. anim. c. 6.* d) *Bauhin. l. 3. th. anat. c. 11. & 12.*

XIII.

Memoriæ encomia.

Antiqui ex tribus quas ſtatuebant Muſas in templo Delphico, Mnemen, id eſt, Memoriam, tanquam imaginationis ſacrarium & conceptaculum, maximam poſuere. Etenim ruant ac ſolvantur omnia ingenii ornamenta, neceſſe eſt, niſi hæc memoria in præſidiis excubet: nam quibus hæc non arriſit benignâ venâ, hos perpetuis inſcitiæ latumiis damnavit Jupiter, hæc enim eruditionis ταμεῖον: & oportet eum qui ad palæſtram literariam tendit; poteſtate retinendi pollere. Neceſſarium itaque vitæ bonum Memoria & theſaurus ſcientiæ ac lumen. Attamen res ex omnibus animi partibus maximè fragilis, in quam primum

ſenectus incurrit, ſæpeque, ut Plinius inquit, tentat deficere, vel quieto corpore & valido, ſomnoque ſerpente amputatur, ut inanis mens quærat, ubi ſit loci. Miranda alioqui hæc ſplendida homini inſita vis memoriæ, quæ revocat atque exhibet vetuſta, ac acta puerorum in digitos mittit, heſternorum ſæpè oblitis. Quod quærit, altius ſe ſæpè illatebrat & recondit; mox aliud agenti reddit ſe, atque poſtliminio ludens ſe offert. Hanc admirans Tullius, inquit, an ſit Animus jgnisvè, neſcio, nec me pudet, ut iſtos, neſcire, quod neſciam: quicquid ſit, jurarem eſſe divinum. Auguſtinus dicit memoriam eſſe animum: modò ventrem vocat animi, cujus aula ſit ingens, & opido quàm admirabilis: modo memoriæ cavernas nuncupat, nunc antra, vel etiam ſinus. Ita ſummus Deus variè in hominibus hanc potentiam micare voluit. In ſenſu enim principe Deus ſimulachra inſevit: princeps autem ſenſus in quibusdam mollior & dilutior habetur, in quibusdã rigidior: item aliis in motu eſt, aliis quieſcit, ita ſimulachra in eo condita imitantur ejus conditionem: hinc illa memoriæ varietas.

XIV.

Admonitio ad memoriæ cultores.

Admonitione dignum puto, ad memoriæ ſtabilimentum mirum in modum facere ſtudiorum moderationem. Nec illis credendum, qui ſtudiis aſſiduò incumbendum putant, quòd omnia evolvenda ſint, ut aliquando optima excerni poſſint. Addunt vitam brevem eſſe, infinitam inexhauſtamque eſſe librorum ſegetem. Ita eſt, ſed hi nos audere hortantur, quod

adi-

adipiſci non poſſumus, quodq́; aſſequi nemo poteſt, ſequendum offerunt. Quis quæſo, ſi Neſtoris libros legat, tantum Auctorū cumulum legat, aut meminerit? Multum, non multa legenda, ſi memoriæ conſulendum: alioqui quæ infarſeris, quaſi per vas Danaiadum effluunt: ne id fiat, meditatio remedio erit, conſiſtit enim memoria in fidâ & ſtabili imaginum conſervatione, quare aſſiduitas lectionis obeſt ſemper, nunquam prodeſt. Nam animi noſtri promptuaria ita ſunt expedita, ut alia pars excipiendis imaginibus, alia judicio, alia reſervandis iis, quæ recepta ſunt, attribuatur. Quoties itaque tanta eſt imaginum frequentia, ut altera alteri occurſet, ut quaſi unda undâ propellatur, tunc irritus omnis labor. Certè remiſſione ſtudia acuuntur, ac vegetius ad remiſſa ſtudia reditur. Vidiſtin' ut concertantes ſæpè non modô adverſarii viribus, ſed ſuopte conatu atterantur? hoc nimium ſtudiis inhiantibus evenire ſolet. Ego ſtudiis immorandum, non immoriendum ſuadeo: rerum multitudine opprimitur memoria.

Heüm. aff. cap. c. 15. p. 167. & 178.

XV.

Pueri tenaciorem cur habeant memoriam, quàm Senes.

Sciendum, duabus de cauſis, pueros quamvis humido ſint cerebro, multorum rectius, quàm adultos meminiſſe. 1. Cauſa eſt Novitas. Cùm enim novitas admirationem pariat; admiratio attentionem; attentio fidelem apprehenſionem; fidelis apprehenſio firmam memoriam: pueris autem, ut-

pote rerum plerarumque imperitis, plurima, quæ vident, ac audiunt, nova accidant, atque inde ea admirentur, animumque iis attendant: fit, ut fideliter ea memoriæ infigant, atque tenaciter retineant. Adulti verò, cum talia ſæpiùs viderint, ea non multum curant, atque cùm iis animum non attendant, fideliter etiam memoria non comprehendunt ac retinent. II. Cauſa eſt, quod pueri cogitationibus curisq; vacant, mentemque minùs, quàm adulti diſtractam habent: unde etiam ea, quæ obveniunt, firmiùs apprehendunt & retinent.

Sennert. inſtit. l.2. part. 3. ſect. 2. c. 4. Leon. l.2. Pract. ſect. 1. c. 7. Horſt. l. 2. de tu. ſan. ſtud. c. 1.

XVI.

Panicus terror à Melancholia eſt, & quomodo.

Panici terrores fiunt Melancholiâ, aut in toto corporis habitu, aut ſolis, ſive in hypochondriis, ſive in cerebri partibus exuperante, ſemper interim cerebri temperaturam naturalem pervertente, ſpiritus animales, quin &, atque rationalis Animæ ſedem adeò tenebricoſam & tetram efficiente, ut ſicuti externis tenebris pueri terrentur, ipſa internis ipſa turbetur Anima; (a) quæ enim cauſæ extra nos conſiſtentes, timorem incutiunt hominibus, illæ, ſi in noſtro corpore fuerint, multò magis terrefaciunt. Neque verum eſt, quod objiciunt aliqui ex Averroë (b) Principem animam rationalem, ea, quæ in corpore ſunt minimè videre, ſed externa duntaxat objecta, hæcq; unius ſoliùs oculi adminiculo, quomodo namque, ſi coloratarum rerum in corpore noſtro deliteſcentium

ſpe-

ſpecies, citra oculum Animæ repræſentari nequeant, eidem Animæ ex abundantia bilis quidem, ignea, pituitæ aquea, ſanguinis lætiſſima, obſervari poterunt inſomnia? (c) quomodo pura plethora in venis conſiſtens, Animam, quin imò totum hominem exhilarare poſſet?

a) *Gal. l. 2. de cauſ. ſympt. c. 7. l. 3. id. l. aff. c. 7.* b) *l. 3. collig. c. 40.* c) *Hippocr. l. de inſomn. Gal. de divin. ex inſomn. Leon. prax. l. 1 ſ. 1. c. 8.* d) *Eman. Stupan. comm. in aph. p. 362.*

XVII.

Iugulum vulneratum citò jugulat.

Στέρνον (pectoris os) parte ſuperiori, quâ radicem ſive initium tangit colli, ipſo ſui medio ſemilunatum oſtendit ſinum, quem utrinque claviculæ claudunt? hic peculiari voce σφάγη Græcis, ἀπὸ τοῦ σφάττειν. Græcis, Latinis jugulum: ſic dictum, quòd vulnera hîc incidentia certò jugulent, indeque ſcriptoribus jugulum petere, jugulare, jugulum præbere. (a) Virgil.

Hac loquitur, juguloq; haud inſcius accipit enſem (b)

Quur verò lethale adeò ſit hoc loco hominem lædi, is facilè dicet, qui in Anatomicis verſatus, ſciet namque plura vaſa hoc concurrere loco, quæ diſſecta certam perniciem ſecum trahant, neceſſe eſt: oriuntur hîc muſculi maſtoidei capitis, ſterno hyoidei oſſis hyoidis: hîc videre eſt ſextæ conjugationis nervos; Animæ canalem Arteriam aſperam dico; gulam; venas jugulares; carotides arterias; quibus reſectis, ne

ipſa quidem ſi advolet Salus, niſi miraculum editura, ſalutem attulerit. (*c*)

a) *P. Paavv. oſſeol. part. 3. c. 3. & 5.* b) *l. 10. AEn.*

XVIII.

Ex vulnere in collo, guſtus & vocis amiſſio.

Non ſine admiratione ſpectavi Gulielmum Auraſiorum Principem accepto in collo vulnere ſenſum guſtus amiſiſſe: & militem Gallum conſimili vulnere mutum evaſiſſe. Eſt enim nervus duplex à tertiâ conjugatione manans, qui in laryngibus inſeritur: altero quidem ramo lingua ſermoni apta redditur, altero ſapores percipiuntur: hoc quidem reſecto, guſtus: illo, ſermonis uſus amittitur. Quod cùm Ariſtoteles (*a*) non perſpiceret, pro decreto poſuit, nullum animal ſine guſtu vivere poſſe: At Princeps Auraſius amiſſo guſtu tamdiu vixit, quoad occideretur: ac tametſi cibos, condimentis acribus, acidis, ſalſis parari juberet, nihil tamen guſtu percipiebat, ut quidem ab illo accepimus: minus quoque mirum eſt, guſtum amiſiſſe, ſed amitti ſermonem ab eo, qui audiat lingua integrâ, incredibile antea mihi videbatur, niſi experientiâ compertum haberemus, *(b)*

a) *lib. de hiſt. animal, l. de ani, & de ſenſ.* b) *Bodin. theat. natur. l. 4. p. 460.*

XIX.

Pulſus arteriæ in unâ horâ quot.

In homine valente, robuſto, & perfectæ ætatis, complexionis melancholicæ aut conſeneſcente, ferè ſingulis ſecundis minutis exiſtunt ſinguli pulſus arteriæ, nullo diſcrimine inter ſyſtolen & diaſtolen, id eſſent in uno minuto pulſus ſexaginta: Sed rara eſt

tar-

tarditas; vulgariter numerantur 70. in cholericis & fœminis 80. quatuor in ternâ ſecundâ: breviter in unâ horâ quatuor millia plus minus.

Keppler. epit. Aſtr. l. 3. part. 3. p. 278.

XX.

Cor animæ prima radix & primum vivens, ab ovo, cui gallina incubat, eruitur.

Ex quâ parte OVI animal fiat experientiam ſi conſulas, ita ſeſe res habet. Si ovum, quod ſub incubante Gallina eſt, ſecundâ, tertiâ aut quartâ die aperias, atque accuratè intuearis, Cor eſſe membrum princeps, facilè animadvertitur. Nam fœtum primò formari, & in eo primùm cor, & cor in principio duas venas emittere, poſt fætus autem generationem membranas fætui inſervientes concreſcere, manifeſtè cernitur. Et quidem die octavâ cor non ſolùm ipſum conſtat, ſed unâ cum venis colore ſimillimis, rubro nempe, conſpicitur & apertè micat ſeu movetur. Quartâ die membranarum corpora jam confirmata & denſiora facta minus perſpicua eſſe incipiunt: ſeptimâ autem propter concretionem omnem ferè fætum obſcurant ſeu contegunt, cor tamen ob colorem rubrum conſpicuum, ut vena etiam, atque ob motum videtur. Interea jecur nondum apparet, ſed ſeptimo demum die primùm liquor, ſeu mucor quidam luteus conſpicitur cordi ſubjectus, qui jecoris concreſcentis initium eſt, & ſequentibus diebus in jecoris corpus concreſcit, quod ad tempus, multum luteum adhuc permanet etiam in excluſis pullis. Atque in hoc jecoris loco totis novem diebus à primâ formatione ſanguis nullus videtur: corde tamen interea maximè ſanguinis ple-

no, & ſanguine affluente ac turgente, ut & vena amplisſima, infra cor toto corpore protenſa. Ex quibus omnibus clarum evadit, Animam in corde, quaſi radice hærere, & cor primum eſſe, quod vivat, & quaſi animalis rationem habeat.

XXI.

Ex quâ parte Ovi pullus fiat.

Verùm, ex qua parte OVI pullus fiat, & ex quo generatus alatur, non ita planum, hoc tamen modo ſeſe res habet. Mediâ vero ovi longitudine, in extremo ovi ambitu, quo luteum cum albo ſuperius committitur, alterâ ab incubatione die conſiſtit initium quoddam albeſcens, reliquo albo magis concretum, & quaſi per vitrum ſpecies pulli, tenuiſſimæ nubis modo, conſiſtere videtur, capite potiſſimùm conſpicuo, & juxta caput puncto rubro, ſeſe identidem dilatante & conſtringente, diebus proximis ab eo puncto rubro, vena admodum rubra, per totum pulli dorſum in dies longius protenditur: ex quâ deinde venæ ad pelliculas circa luteum ductas procedunt, juxta venam demum jecur luteo colore concreſcit. Ex quibus colligere licet, pullum ex albo primùm formari: alimentum vero in ſanguinem vertendum à luteo fieri, & per venas ad pelliculas, circa luteum protenſas advehi, & in epate confici, quod epar etiam cum luteo ſimilitudinem habet. Si quis tamen ſtatuat, luteum ſanguini & partibus ſanguineis: album verò albis ex ſe genitis, & ſibi ſimilibus alimentum præbere, donec epar ad id roboris pervenerit, ut omnibus partibus alimentum præbere poſſit, atque ideò locum conformationis in con-

finio

ſinio lutei & albi datum eſſe, cum eo non pugnaverim.

Sennert. l. 7. epit. ſcient. natur. c. 10.

XXII.

Vola manus ſuppurationem promovet, & cruditatibus medetur.

Hominis manus ſuppurationem in abſceſſibus promovet, ſæpè admota, præſertim ſi tubercula illis tractentur, quod prin prohibere, cum ſuppurare non cupimus, ſolent. *(a)* Expertum quoque eſt, volam manus hominis expanſam & ventri impoſitam cruditatibus adverſari. *(b)*

a) *Plater. d. dol. p. 824. 837.* b) *Leon. Prax. l. 1. ſect. 3. c. 13.*

XXIII.

Sanguis & jecur humanum abominanda Medicina.

Illud ex Septimii Florentis apologetico eſt, in arenâ jugulatorum nocentum ſanguinem recentem de jugulo decurrentem, avidâ ſiti ſolitum hauriri, quòd ſic comitiali morbo remedia quæri opinarentur. Aretæus etiam narrat, nonnullas ſe vidiſſe, ſiolam ſubjicientes vulneri jugulati hominis, ac hauſtum cruorem bibentes: o facinus, grande, inquit, malum, malo piaculo depellere? & num ita ad ſanitatem pervenerint, nemo mihi, ait, affirmare potuit. Quin inquit, quendam Auctorem legi, qui humanum jecur epulandum proponebat, quin hoc Scribonius Largus proponit, qui ait, quoſdam etiam eſſe, qui ſanguinem ex ſuâ venâ emiſſum bibent. Quid diceret ergò, vel quò non fugeret, ſi nunc hæc monſtra videret Py-

tha-

thagoras? Crediderim ſanè hæc ex obſcurâ Magorum, obſcænâque ſagarum ſcholâ profecta eſſe nihilque aliud quam aucupia Satanæ ad crudelitatem: ut hâc umbrâ velent magi ſua ſcelera.

Heurn. c. 23. de aff. cap. Vnz. l. 2. de Epil. c. 12.

XXIV.

Genu etymon; ſupplicum & reverentiæ nota, cur Iudæis in cruce frangi ſolitum.

Quod γόνυ Græcis, hoc Latinis ad eorum imitationem Genu vocatur. Græcis, quod flectendo γωνίαν hoc eſt, angulum efficiat, aut uti nonnulli ἀπὸ τοῦ κονεῖν ab humiliando, cui namq; ſupplices, locum hunc ei flectere ac in genua procidere ſolemus: inde Becanus hunc locum Belgis Knie dictum autumat q. kunnie id eſt, qui ſunt poſitu, totos ſe arbitrio ac poteſtati ejus, cui ſe demittunt, tradere fatentur *(a)* Hinc in ſacris uſitatus hic loquendi modus: in nomine JESU flectetur omne genu. *(b)* Vivo ego, inquit Dominus, quia mihi flectetur omne genu: *(c)* anne hic mos ille tangendi genua, quibus reverentiam exhibere volumus; videtur ſane, anne hoc ævo ſolum in uſu? Veteribus uſitatum notant paſſim ſcriptores: Virgil.

& genua amplectens effatur talia ſupplex (e)

Claudian. de raptu Proſerpinæ;

——genubusq; ſuos cum ſupplice fœtu
admovere manus ———

evidentiſſimo inſigniq; hanc notat conſuetudinem loco Plinius (f)

Hominis genubus quædam & religio ineſt, obſervatione gentium, hæc ſupplices attingunt: ad hæc manus

manus tendunt: hæc ut aras, adorant fortaſſis, quia illis ineſt vitalitas. Nam in ipſa genu utriusque commiſſura, dextrâ lævâque à priore parte, gemina quædam buccarum inanitas ineſt, qua perfoſſa, ceu jugulo, ſpiritus fugit. Anne hinc uſitatum Judæis crucifragium inſtituere in iis, qui cruci affixi, cum extinctos eos vellent? & num illis diffracta genua? (g) Scio in hiſtoria crucifixionis Salvatoris Chriſti *(h)* tibiarum, crurum fieri mentionem; ſed an non vocula *σκέλη*, quâ Evangeliſta ibi utitur, etiam Genua ſignificat? Jam quid illa Plinii verba volunt? Gemina quædam buccarum inanitas ineſt? quid buccis cum genubus? dicam: Is embryonis in utero ſitus, crura complicata uti habent, calcibus nates, genubus genas tangens, nec deſunt, ipſos oculorum thalamos ab orbicularibus hiſce oſſibus in utero effingi qui putent. Certè inſignis genubus oculisque intercedit ſympatheia, adeò ut in genua provolutis facilimè lachrymæ erumpant, nec deſunt à genis, qui genua nomen traxiſſe exiſtiment. *(i)*

a. d. g. i) *P. Paavv. part. 1. oſſeol. c. 4. & 9.* b) *D. Paul. ad Phil. c. 2. v. 20. ad Eph. c. 3. v. 14.* c) *Eſai. c. 45. v. 23. D. Paul. ad Rom. c. 14. v. 11.* e) *l. 10. Æneid.* f) *lib. 11. cap. 45.* h) *Joan. c. 19. v. 32. 33.*

XXV.

Arthritis inveterata torturâ ſanata.

Anno 1596. Nobilis & Magnificus Abrahamus à Grafenried, Reipubl. Bernenſis conſul vigilantiſſimus, domi ſuæ narravit mihi Comiſſarium quendam Arthriticum, gravium facinorum ſuſpectum, ante annos 20. Bernam adductum, ibique multoties tor-

turæ

turæ ſubjectum; inque eâ, cùm intrepidè innocentiam ſuam tueri pergeret, non modò criminis, verùm & Arthriticorum dolorum, quibus ante torturam duriter affligebatur, abſolutum fuiſſe.

Sic ego non infimæ ſortis quendam 18. ab hinc annis familiariter novi, qui ante annos 16. graviter accuſatus, Bernam adductus fuit, ubi cum tortura multis vicibus ipſi rigidiſſimè adhiberetur, ille verò innocentiam ſuam conſtanter affirmaret, tandem abſolutus & priſtinæ dignitati reſtitutus eſt. Hic antea per multos annos podagrâ miſerrimè cruciabatur: à torturâ autem, poſtquam thermis Valeſianis uſus eſſet, valetudo ipſius adeò confirmata eſt, ut usque ad hunc diem ſuperſtes nulla doloris arthritici veſtigia à torturæ tempore ſenſerit, ſed erectus in pedes, quantumvis ſenex inſidere, atque incedere potis ſit.

Fabric. obſerv. chir. cent. 1. obſ. 79.

XXVI.

Podagricus inſperato nuncio curatus.

Ducebatur ad ſupplicium, caput amiſſurus, quadragenarius Podagricus: in medio itinere allatus eſt de veniâ principis benignitate, miſero illi conceſſâ nuncius planè inſperatus. Illo ſic affectus eſt miſer ille, ut qui exanimis propè membrorum omnium uſu carebat, ſtatim alacri & expedito motu ſe in pedes dederit: annosque multos poſtea liber ab omni arthritidis moleſtiâ vixerit.

Anton. Fatius ad Fabric. l. 1. obſ. chir. p. 221.

XXVII.

Mira podagræ curatio.

Decumbebat fortè in Vrbe Electorali, tetricus,

ac

ac maledicus quidam podagrâ laborans, qui unà cum corporis morbo, animæ vitia retinens, quantumvis lecto affixus, maledicentiâ tamen incurrebat in omnes. Senſit id quidam homo feſtivus, qui & ipſe Podagrici petulante linguâ læſus fuerat, proinde ſub crepuſculum veſpertinum, cum fortè ægrotus à familiâ ſolus eſſet relictus, clam ædes ipſius larvatus Æthiopis inſtar ingreditur: graduſconſcendit: cubiculum aperit: graduque ſuſpenſo ad decumbentis lectulum accedit. Hinc ægrotus formâ inſolitâ, ſolitudine, crepuſculo ipſo perterritus, voce contentiori, quis ſit, cur & unde veniat, quærit. Alter, nihil reſpondens, pede ſilenti, tardoque lectulum propiùs accedit: tùm brachiis, quæ & ipſa morbo nodoſo laborabant, arreptum, dorſo injicit, atque itâ pendentem, vociferantemq; extra cubiculum effert, pedes illius gradibus, per quos deſcenſus erat, identidem illidens. Ubi in areæ pavimentum ventum eſſet, ibi onere depoſito, hominem ſiſtit in pedes, nihil locutus, tantum intuens. Mox accurrit, quaſi correpturus denuò, atque extra domum elaturus. Ibi, qui prius pedibus inſiſtere præ morbo non poterat, nec in plano quidem ambulare, nedum per gradus aſcendere, gradus curſu repetit, ſuperat, ad cubile contendit, & per feneſtras clamore totam viciniam excitat: accurritur; ille anhelus metu penè exanimatus commemorat, à ſpectro ſe lectulo extractum, extra cubile elatum, tractatum miſerrimè, niſi nomen IESU ingeminaſſet, de ſe actum omnem fuiſſe. Factum mirantur omnes, maximè quomodo, qui prius uſu pedum privatus fuerat, iiſdem inſiſtere, ac per gradus evadere potuerit. Quid ſit, qui prius

Poda-

Podagricus, inde convaleſcit, nec unquam poſtea Podagrâ fuit tentatus. Res certa atque explorata, at non perinde certum, quænam ſanationis hujus cauſa proxima & per ſe ſit, &c.

Herman. Lignar. in epiſt 47. Centur. 1. Fabric.

XXVIII.

Cauſa mirè curatæ Podagræ.

Timor atque formidatio mortis hîc in cauſa eſſe potuit, ſæpè enim mihi obſervare licuit, ut hi, quibus membrum aliquot amputandum, aut dens extrahendus erat, ante & in ipſa operatione dolorem vix perciperent: quandoquidem mens hominis à timore adeò afficitur, ut dolorem minimè diſcernat. Duobus inquit. Hippocr. *(a)* doloribus ſimul, nec eundem locum occupantibus, vehementior alterum obfuſcat. Vis enim ſenſibilis tota, teſte Galeno *(b)* ad vehementiorem abducitur, diſtrahiturq́;. Nam & hoc nobis in mœroribus ſolet accidere, qui ſunt & ipſi veluti dolores quidam, ſolius animi ſine corpore. Mens itaque ſive interna facultas, in iis, qui maximo aliquo timore ac metu corripiuntur, aliquo modo laborat, mirum itaque nemini videri debet, ſi dolor in externis partibus hinc obſcuretur, & ferè non ſentiatur, quod idem Hippocr. *(c)* affirmat: Quicunque, inquit, parte aliquâ corporis dolentes, dolorem ferè non ſentiunt, iis mens ægrotat. In meticuloſis tamen, cùm timor tranſit, doloris ſenſus paulatim redit. In hiſtoriâ v. propoſita, præter timorem, violenta quoque interuenit articulorum extenſio, agitatio atque dilatatio. Cæterùm quia propter timorem, ſpiritus & ſanguis, ut Galenus docet, *(d)*

igtus

intus ſeſe recipiunt, facilè fieri potuit, ut poſtea copioſè ad articulorum acetabula, jam antea propter concuſſionem, agitationem dilatata confluxerint, ibique materiam morbificam, quia nondum in tophos compacta fuerat, evacuaverint. *(e)*

a) *l. 2. aph. 46.* b) *in comment. d. aph.* c) *l. 2. aph. 6.* d) *l. 2. de cauſ. ſimpt.* e) *Fabric. centur. epiſt. 48.* *vide centur. 4. memorab. part. 1.*

XXIX.

Vrſus in pedes Podagricum projiciens.

In Germaniæ oppido quodam ad Neccarum ſito accidiſſe audivi, ut Podagricus quidam per angiportum à ſervis in ſella delatus obviam haberet Urſum incitato curſu, iraque frementem, elapſum ſcilicet ex vinculis & irritatum à perſequentibus: ibi præ metu aufugientibus ſervis, ipſe quoque Podagricus conſternatus, vires ſubitò ex terrore & deſperatione ſumſit, inque pedes ſe conjecit, quibus antea uti nullo modo poterat, idque convaleſcentiæ ſuæ principium habuit. *(a)* quare non immeritò Martialis.

O quantum eſt ſubitis caſibus ingenium?

a) *Seidel. de cauſ. morb. incur. p. 101.*

XXX.

Paralyſeos extraordinaria cura ex igne ac irâ.

Joannes Berla civis Arelarenſis alterius partis reſolutione affectus, complures annos miſerè degebat, omni ope humana deſtitutus, ut quem non operoſa Medicorum manus, non opportunè adhibita remedia, non cauta victus ratio obſervata, levare tàm diro morbo potuerant. Caſus verò tàm mirificus inter-

venit, flagrat igne domus in qua degebat, incenduntur tigna, propeq́ue jam ad cubile in quo decumbebat æger flamma ſerpebat. Incendio omnia comprehenduntur, quum ecce æger & metu & irâ fremens, graviq́ue timore percullus, derepente ſeſe erigit, ſeq́ue ſummo nixu attollere conatur: mox verò incitatis corporis viribus, atque in unum collectis ſe è ſummo ædium præcipitem dat, à ſuis tamen adjutus, morbo confeſtim liberatur, reſtituiturq́ue illi in parte ſenſus & motus, ita ut qui multos annos immotus conſtitiſſet, liberè deinceps absque ullo moleſtiæ ſenſu progredi cœperit, obfirmata etiam, in reliquum temporis quoad vixit, valetudine. Quæſitum eſt de me, quænam curationis ratio, quæ cauſa fuiſſet, ut quem ars ſedula curare nequiverit, inopinato eventu, metuque & timore iraque occupantibus derepente ſanus evaſerit, admirando caſu. Hæc ſanè ea ſunt, quæ & raritate ſuâ & mirifico eventu admirationem hominibus pariant, quorum cauſæ ut abditæ, in naturæ receſſibus habendæ ſunt, ſic multâ animi intentione inquirendæ, atque etiam in lucem promendæ, quò mira naturæ arcana intelligamus. Cur verò ad hunc inopinatum eventum ſanitas ſubſecuta ſit, haud perinde difficile eſſe arbitror, pathematum animi vires æſtimanti, naturæq́ue potentiam penitius contemplanti. Itaque quid metus, timor, iraque ſimul prorumpentia efficere valeant, quid calor nativus intrò revocatus, moxque ſubſiliens, quid vis animæ corpori imperantis & ad illius nutum corpus agitantis prius intelligendum, quibus ritè perpenſis, manifeſtum fiet, quibusnam ex cauſis curatio hæc proficiſcatur, quibusq́ue ſit meritò adſcribenda, &c.

Vallerioia l. 2. obſervat. 4.

XXXI.

XXXI.

Ira & furor, contracti Salus.

Ego mirum quid vidiſſe me in Conſobrino meo Joanne Sobiratio teſtari plenâ fide poſſum, qui quum Avenione convulſus annos plurimos conſtitiſſet, ita ut contractis poplitibus ingredi nō valeret: repentinâ irâ eâque vehementi percitus, in famulum quem plagis cædere nitebatur, ita corpus exagitaſſe, ut confeſtim diſtentis crurum nervis, poplitibusque emollitis, & ſine ullo doloris ſenſu incedere & erectus ſtare, quum incurvo corpore annos totos plus minus ſex conſtitiſſet, poſſet: deincepsque omnem vitam ſanus evaſit: ut quem non operoſa medentium manus, non accurata Medicorum diligentia, non ulla medicamentorum genera curare potuerant, ſola ira naturam exagitans perſanavit.

Id. ib. p. 164.

XXXII.

Oleum & aqua fimi humani quid poſſint.

Oleum quod ex ſtercore humano elicitur, optimum in ulceribus: *(a)* ejus aqua ſtillatitia commendatur in fiſtulis & cicatricibus: *(b)* inter ſumta aquam ducit in hydropicis: *(c)* Sed horrendum eſt, ſtercora vorare & lotia bibere, qualia multa à Mulo-medicis porriguntur. *(d)*

a) *Plater. de dol. p. 947.* b) *ib. p. 962. de vit. p. 392.* c) *de vit. p. 321.* d) *Libav. l. 3. ſing. p. 938. Panſa de purgat, c. 22. Beek: Microcos: med. l. 1. c. 10.*

XXXIII.

Linguæ paralyſis, à vena frontis, caſu ruptâ, ſoluta.

Linguæ reſolutioni, venæ rectæ in fronte ſectio, præ-

miſſis generalibus, confert. Quod fortuitò fuit obſervatum. Etenim quandam mihi cognatam ex apoplexia balbutientem curabam, quam delapſam per gradus, cùm ex vulnere frontis venâ ruptâ multus ſanguis effluxiſſet, poſt expeditè loqui animadverti.

Dodon.l.1.prax.c.15.

XXXIV.

Vrſis, hebetudine oculorum laborantibus, ab ictu apium medela.

Oculi Vrſorum hebetantur crebro, quâ maximè cauſâ favos expetunt, ut convulneratum ab apibus os, levet ſanguine gravedinem illam.

Plin.l.8.c.36.

XXXV.

Corvorum naturalis Diætetice, in alvi fluxu per æſtatem.

Corvi, quod æſtate ventris fluxu laborare conſueverint, fontium, fluviorum aut ſtagnorum Aquas illo tempore haud quaquam attingunt, nec Arethuſæ ſplendididis, Iſtri frigidiſſimis, aut Nili latè ſtagnantibus lymphis, ut malum ſuum bibendo majus faciant, impelli ſe ſinunt: non quod ab Hippocrate, Machaone, vel Chirone Diæteticen didicerint, aut ratione utantur, ſed à naturâ docti ductique.

Theoph. Simocat. in Phyſ. Geſſn. de avibus: p. 322. Dodon. l. 2 prax. c.46. & 47.

XXXVI.

Fontium ſub terrâ latentium, artificioſa indago.

Fontes ſubeſſe terris deprehenditur: vaporibus ante So-

te Solis ortum ſublatis, aut arborum ſubnaſcentium copiâ (a) aut vaſe ſub terram condito, cujus fundo annexa ſit lana candida ore deorſum verſo & obturato: nam die ſequenti lana vaporem ac ſaporem fontis indicatura eſt, ſi altius infodiatur: ſæpè tamen Aquæ pluviales fallunt imperitos. (b)

Plutarch. in Paul. Æmyl. b) *Bodin. l. 2. theat. nat. p. 203.*

XXXVII.

Mineralium vires, quot modis aquis communicentur.

Duplici modo vires & facultates mineralium Aquis ſubterraneis (ſive illæ per cataractas manifeſtas in terram ſeſe dimiſerint, ſeu paulatim combibitæ undique confluxerint, aut primævâ origine & ſtabili naturæ lege ibi eſſe juſſæ ſint) communicari ſtatuendum cenſeo. Uno, mediantibus fuliginibus ſeu ſpiritibus è metallorum & mineralium matricibus continuò exſpirantibus: altero inter, veniente reali aquarum & mineralium mutuo contactu.

XXXVIII.

I. Modus.

Priori modo aquæ ſubterraneæ medicatæ fiunt, dum Archeus ille ſeu vulcanus ſubterraneus, natura videlicet illa mineralis & metallica, virtute atque influxu corporum cœleſtium, Solis in primis ac reliquorum Planetarum, tùm etiam interno & nativo ipſius terræ calore adjuta, in coctione, maturatione ac perfectione metallorum & mineralium intra terræ receſſus occupatur, opere continuò durante, ubi maxima ſubinde fuliginum & exhalationum copia è mi-

neralium matricibus ſeu mineris proditus, hinc inde per terræ poros diffunditur, & ſubtiliores ac magis ſpirituales mineralium ſubſtantiæ, quæ vaporibus & aquis ſubterraneis adjunctæ, propriis ſuis virtutibus eaſdem tingunt. Ingens verò eſt ejusmodi exhalationum diverſitas: interdum enim ex unius duntaxat generis, interdum ex diverſi generis mineris prodeuntibus fuliginibus Aquæ tinguntur: hinc etiam unius ſolummodò mineralis aliquando, nonnunquam plurium vires & facultates, repræſentant, quod potiſſimum ſubſequenti tempore in effectuum, quos edunt, diverſitate, ac ſæpènumero eorundem contrarietate, variè exerunt. Quandoque fuligines omnium ſubtiliſſimæ, eſſentiæ nobiliſſimæ ac verè ſpiritales naturæ tantùm è mineris exhalant, aquisque communicantur, ſine omni craſſioris alicujus fuliginis admiſtione: unde quoque tales aquæ perpetuò tenues & pellucidæ apparent, nullamque in fundo vaſorum faciunt ſubſidentiam: hinc vires quoque talium Aquarum etſi alioquin efficaciſſimæ, ob ſummam tamen ſpirituum tenuitatem ac fugacitatem, facilè evaneſcunt præſertim ſi vel Soli aquæ diutiùs exponantur, vel in aëre non benè coopertis vaſis detineantur aut geſtentur. Ceu in acidulis quibuſdam fieri ſolet e.g. Schwalbacenſibus, quæ propterea, ſi ex ipſo fonte bibantur ſaluberrimæ & virtuoſiſſimæ deprehenduntur: Si verò per milliaria aliqua ferantur, minus efficaces minuſque gratæ ſentiuntur, quod potiſſima earum præſtantia & virtus conſiſtat in ſubtiliſſimis illis ſubſtantiis, ſeu ſpiritibus mineralium fugacibus & evanidis, quibus exſpirantibus aquæ magnâ ex parte ſuas & vires & laudes amittunt. Hinc

quàm

quàm optimè valetudini ſuæ conſulunt aquarum iſtarum potatores, ſi ad ipſa ſcaturiginum loca profecti ex ipſo fonte aquam viribus ſuis integris conſtantem hauriant potiùs, quàm ſi eandem è longinquis oris ad ſe deferri curent, quod delationis tempore virtutes potiſsimum medicamentoſæ ferè totæ evaneſcant, aut ſaltem plurimum infringantur.

Interdum non elevatur tantùm ſola ſpiritalis ac tenerrima ſubſtantia, ſed cum hoc etiam nonnihil craſſioris fuliginis attollitur, quæ deinceps aquas efficit denſas ac minùs claras, in quibus plerumque ſubſidentia ſuccedens evidens craſſioris ſubſtantiæ argumentum præbet. Tingi verò aquas medicatas virtute mineralium juxta primùm hunc modum, mediantibus nimirum ſpiritibus & fuliginibus, evidenter demonſtratur vel ſolo iſto & quaſi palmario documento, quòd non paucæ dentur aquarum medicatarum ſcaturigines, quæ quidem nullâ ſui ortus aut profluxus parte mineras ipſas, quæ interdum in locis longè diſſitis reperiuntur, attingunt, quod non ſemel comprobatum eſt ab iis, qui ut certiùs conſtitui poſſet de aquis medicatis judicium, loca minerarum fodiendo examinarunt, ubi deprehenſum fuit, neque in ipſo ſcaturiginis loco, neque circa vas & canales, quas aquæ perfluunt, eſſe aliqua mineralia, ſed vel in vicinis montibus, aut aliis locis ſubterraneis circumjacentibus: quis quæſo tales aquas aliunde, quam ab ipſis mineralium exhalationibus terræ poros undique perreptantibus tingi, & medicatas fieri affirmet? ſummam rei ipſius evidentiam augebit ſenſus ipſius teſtimonium, ſi loca adeamus ea, ubi plures ſunt talium aquarum ſcaturigines, maximè ſubterraneа, ubi quivis fa-

facilè vaporum & exhalationum præſentiam ac qualitates deprehendet.

XXXIX.

II. Modus.

Priori iſto modo, quô metallorum ac mineralium facultates aquis mineralibus imprimi demonſtravimus, poſito, non tamen alter ille excluditur, etſi paulò craſſior, quô nimirùm aquæ ſubterraneæ loca mineralium alluendo, ob contactum ejusmodi corporalem non tantùm virtutes, ſed ipſas quoque mineralium partes arripiunt, à quibus conſequenter medicatæ fiunt. Hoc etſi non æquè procedit in omnibus, imprimis maximè ſolidis, in plerisque tamen mineralium id ipſum evidenter demonſtrari poſſe ſole meridiano clarius eſt. Et ne in re tàm evidenti & planâ prolixus ſim, conſideremus, quæſo, diverſa terrarum & bolorum, tàm ſalium quoque genera, ſatis, opinor, conſtabit, etiam tunc poſſe aquas ſubterraneas dictorum mineralium virtutes imbibere, ſi vel in natalibus eorundem locis colligantur, vel rivis ſuis aliunde deductis ea promeent alluantque. Sic enim aquæ, quæ vitrioli, ſalis, Nitri gemmei, vel alterius ejus generis aut boli ſeu terræ cujuſdam mineram perfluit, utique illius naturam & facultates non magis à ſpirituum commixtione, quàm ſubſtantiæ vel ſalinæ vel bolaris reali imbibitione recipiet & continebit.

Horſtius de nat therm. E iiii a. & ſeq. Rimmelin. de ferin. Weltz. p. 4.

XL

XL.

Thermarum calor ex pugnâ contrariarum ſcaturiginum.

Vero non parùm conſentaneum videtur Thermas fieri ex aquis duabus vel pluribus metallicis ſuâ naturâ ad tactum frigidis, concurſu verò ob ſpirituum repugnantiam incaleſcentibus. Cujus rei exemplum præbet, ſpiritus vitrioli & oleum vel ſal tartari; item aqua fortis & tartarum, butyrum antimonii & ſpiritus nitri: quæ etſi ad tactum ſunt frigida: tamen ſi miſceantur, incaleſcunt; & quidem ita, ut ſi repente aquæ forti, in quâ ferrum ſolutum eſt, oleum tartari infundatur, non ſolùm ebulliat, ſed & flammam miſturâ concipiat; quòd etiam accidit, ſi butyro antimonii dicto confertim Spiritus Nitri infundatur. Itaque abſurdum non videtur, ſi duæ ſcaturigines, repugnantium talium ſpirituum miſtura conſtantes, in concurſu miſceantur, Aquam inde incaleſcere.

Sennert, l. 4, epit. ſci. natur. c. 10.

XLI.

De Thermarum calore, alia opino.

Thermarum cauſam efficientem ignem ipſum vel actuarium ſubterraneum eſſe puto; nam 1. hujus proprium, res in intenſo caloris gradu collocare 2. ut terræ anfractus & cavernæ paſſim plenæ ſunt, heic aqua, ibi aëre, ita alibi igne: quum multis in terris videamus caminos igne perſpicuos, & evidêtes effectus, fumum, flammam, fervorem locorum, incendia, ferventes aquas. Atque ita terra nonnullis in locis quaſi

æterno quodam igne prægnans eſt. Et ſicut ignis per varios terrarum tractus, eoſque aliquando longiſſimos, ad milliaria multa permeat, donec alicubi exhalet hoc vel illo modo pro loci conditione: ita cuniculos aliquando etiam intrat indubiè cum aquis, easque pro virtute igneâ, quam obtinuit, aut fervidas reddit, aut calidas, aut tepidas. Perſpicuum tale actualis ignis ac incurrentium ſimul aquarum exemplum habetur inter Puteolos, & Neapolim, in campo vulcanio, qui Sulphuraria dicitur, item aliis in locis. Adeò ut ignis non tantùm quaſi ſubjectus canalibus aquarum calefaciat eos, ceu voluit Empedocles, verum etiam ipſum ignem canales in alveo contineant.

Bartolin. l. 2. de aq. c. 8.

XLII.

III. Opinio.

Notandum loca ſubterranea non tantùm frigida, ſed etiam calida reperiri, quod ejusque obſervatum fuit ab iis, qui refoſſos ad viſcera terræ cuniculos ingrediuntur, ut venas metallorum diſcurrentes tangentibus calidas, omni actuali igne deſtitutas invenerint. Hunc calorem nec à Sole remotiſſimo, nec igne vel flamma productum, ſed nativum terræ calorem agnoſcimus, quam ob cauſam igneâ flammâ negatâ calorem actualem nihilominùs concedimus, per quem nihil aliud intelligimus, quàm ſpiritum quendam calidum, ſeu calidas exhalationes terræ ſingulari providentiâ conceſſas; quis enim terram niſi per abſtractionem, quatenus ut purum elementum conſideratur, merè frigidam ſibi poteſt imagina-

ginari, cùm ex mandato divino, (*a*) Herbam virentem, ſemen facientem & lignum fructiferum, cujus ſemen in ſemetipſo ſit, juxta genus ſuum, germinare debeat? his calidis ſpiritibus & exhalationibus, non violento motu, ſed naturâ calefacientibus, in quibusdam locis terræ meatus calefiunt, ut parietibus concavitatum ejusmodi fervor communicetur, cujus ratione calor ſufficiens & perpetuus ipſis thermis communicari poſſit, quemadmodum ex clibano calefacto, flammâ omni remotâ, panem nihilominus ſufficienter aſſari, concoqui & maturari videmus, &c.

a) *Geneſ. cap. 1. verſ. 11.* b) *Horſtius de nat. therm. C. iii. b.*

XLIII.

Imbres non ſemper à vaporibus, ſed & ab Aquis ſupra cæleſtibus.

Imbres non ſemper à vaporibus ſurſum elatis decidunt, ut Ariſtoteli placuit, quia ſi vapores illi tenuiſſimi, quibus nubes cogi & coactas liquari videmus, ad imbrium tantam copiam, quanta aſſiduè funditur, ſufficerent, aquarum aſcenſus ac deſcenſus ſemper circularis eſſet, nec quicquam humoris à terræ ſiccitate, nihil ab æſtivis ardoribus, nihil ab alimentis ſtirpium & animantium hauriretur: quæ ſi abſurda ſunt, ſequitur Aquarum Elementarium detrimenta ab Aquis ſupra cœleſtibus ſarciri, alioquin partium aſſidua detractio, tandem aquas omnes abſorberet.

Bodin. theat. nat. l. 2. p. 213.

XLIV.

XLIV.

Mira ſalſarum Aquarum, præ dulcibus, in ferendis oneribus proprietas.

Aqua una aliâ gravior eſt, prout in ſe plus vel minus terreſtreitatis, vel terreſtrium partium habet. Verbi gratiâ; aqua marina eſt craſſior & corpulentior, ob ſalſæ & terreſtris materiæ admiſtionem, quàm fluvialis; ideò in illâ, quam in hac facilior eſt natatio, & graviorum ponderum ſuſtentatio, adeòque onuſtæ naves dulcibus aquis faciliùs immerguntur quàm ſalſis. Hinc ovum, quod in aquâ dulci mergitur, aquæ ſalſæ innatat; imò Mare non tantùm invecta magis ſuſtinet, ſed & dulces ipſas aquas, tanquam leviores in ſe fluitare patitur, quam ob cauſam, accedente magno impetu, Danubius in Euxinum mare excurrens plus 40000. paſſuum ſupra marinas vehitur. Hinc illud accidit in Palæſtinæ lacu vehementer ſalſo ac craſſo, ſi injiciatur vel homo, vel bellua aliqua, etiam revinctis membris omnibus, nunquam demergetur, ſed ſupernatabit perpetuò; ita in Africæ lacu Apoſcidamo omnia fluitant, nihil immergitur.

Bartholin. l. 1. de Aquis cap. 3.

XLV.

Aufflixus & refluxus Maris, Cauſæ.

Affluxus & refluxus, eſt Maris motus, à ſeipſo non niſi majore atque minore differens, & horarum & temporum intervallis. Hic autem motus omnis, cùm duplex ſit, & quamvis conjunctus, tamen alter alteri con-

contrarius eſt, à contrariis duabus neceſſe eſt fieri cauſis utrumque, ſicuti contrarii ſunt effectus, tumor & depreſſio. Affluxus enim non ſine tumore aquæ fieri poteſt, refluxus non ſine aquæ depreſſione. Dum ergò intumeſcit, altior aqua fit: dum detumeſcit, aqua fit demiſſior. At quâ causâ, quâve ratione aqua altior fieri & attolli poteſt? Eâ nimirùm, quã quotidiè experientia oſtendit, ad focum, dum ollæ lebeteſque bulliunt. Bulliunt autẽ quia fervent. Fervent à calore ſuppoſiti vel appoſiti ignis. Et niſi calerent, non fervarent, nec bullirent, nec attollerentur. Dum verò bulliunt, & attolluntur, neceſſariò rareſcunt. Ergò per rarefactionem, quæ attolluntur aquæ, altiores ſeipſis fiunt. Rarefactio autem fit partibus aquæ dilatatis & majoribus redditis: à calore nimirum partes aquæ in vapores ſolutæ. Eodem modo hoc (nullum enim alium experientia oſtendit) neceſſe eſt Mare intumeſcere, ob poros ejus rarefactos, & in vapores aquæ parte actâ, ab inſito maris calore, à Sole interdiu, à Luna etiam noctu ſideribuſque concalefacto, per quem calorem quaſi animi ſui, ſpirituſque inſtrumentum quaſi vivens, neque ſcit, neque vult, neque poteſt. Cùmque planum jacent, & fit æquor & aqua ejus æqua, quò nam motum ſuum tendat non habet, præterquam in ſeipſum, & littora, vel circumſtantia, vel adſtantia, vel appoſita. In ſuppoſita in quam. Nam plurimis in locis in fundo maris ſunt voragines ingentes, quæ Maris ingentem vim, tàm abſorbent, tàm regurgitant. Cùm ergò omnibus in maribus, ubi calor hic, & ſpiritus concitantur, & mare rarius reddant, & in omnibus maris partibus raritatem efficiant, neceſſario inflantur omnes & altiores

fa-

factæ, impetum quò poſſunt capiunt & ſibi invicem mutuas tradunt operas, & impediunt & eo conflictu variè agitantur neque omnes horâ eadem. Atq; hinc eſt varietas illa horarum, prout affluxus ad littora à littoribus parum aut multum diſtant. Sic ſtatis horis 6. affluxus accedit, totidemque recedit. Quoniam eædem vires, quæ affluxum operantur rarefactione, nullâ re vel diminutâ vel impeditâ, operantur & refluxum denſatione. Et quia illa inflat Mare 6. horis, horis 6. aliis æqualis eadem illa deflat. Seu, quod 6. horis proprio loco abierat, vigentibus iisdem viribus locum eum repetit, & quaſi in circuitum mare ſeſe in ſe circumvolvit, &c.

Caſſman. l. 2. probl. marin. q. 11.

XLVI.

Fontes è mari ortum habent.

Etſi concedamus aliquam ex vaporibus in terræ cavernis condenſatis aquam generari poſſe & hanc fortaſſe fonti cuidam originem præbere: tamen aquarum copiam ex iis generari, quantâ quotidie tot fontes & flumina decurrere videmus, perſuaderi non poſſumus. Quapropter eam potiùs amplectamur ſententiam, quæ & omnium antiquiſſima eſt, quã Eccleſiaſtes(*a*) his verbis comprehendit: Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat, ad locum, unde exeunt, flumina revertuntur, ut iterum fluant; ſtatuamusque cum plurimis doctiſſimis viris (*b*) fontes ut in Mare fluunt, ſic etiam è Mari ortum habere. Quoniam alio modo perennitas fluviorum explicari non poteſt, nec cauſa reddi, cur Mare tot flumina recipiens, non exundet: aut cur fontes ex altiſſimis

mon-

montium jugis oriantur. Et niſi flumina è Mari ortum haberent, fieri non poſſet, quin Mare nimium augeretur. Neque enim nullam proportionem habent flumina ad Maris molem, cùm quædam validiſſimo impetu tantâ copiâ in Mare infundantur, ut ad multorum milliarium intervallum, in continente, dulces aquas inter marinas Nautis præbeant. (c)

a) *Cap. 1. v. 7. Sirac. c. 41. v. 11.* b) *Caſſman. l. 1. probl. marin. quæſt. 4. Bodin. l. 2. theat. nat. p. 191. Plin. l. 2. c. 66. 67. & 108.* c) *Sennert. l. 4. epit. ſci. nat. c. 10.*

XLVII.

Fontium in altiſſimis montium jugis ſcaturientium origo.

Atque hinc facilè cauſa reddi poteſt, cur fontes ex altiſſimis montium cacuminibus oriantur, cùm enim globus terræ ſit rotundus & marinæ aquæ magna ſit copia magnumque pondus, facilè etiam poteſt aquam per terræ venas fluentem, in altiſſimos montes pondere ſuo protrudere.

Sennert. l. c.

XLVIII.

Aquæ & Aëris circulatio ad inhibendum vacuum.

Aqua non recto tramite ad montium culmina ſurſum ſcandit, ſed per varios flexuoſosque anfractus, & utut rectiore itinere aſcenderet, tamen facto primo exſultu fontium, à DEO, neceſſariò continuatâ & non interruptâ fluxione labetur aqua à Mari usque ad locum fontis: aliàs daretur vacuum, inter aquas inter-

interruptas, quod Natura non admittit. Neque enim ibi ſtatim in promtu Aër, qui vacuum impleat, aut ubi eſt, aquæ ſe jungit & aliam ſalire alicubi facit urgente flatu; & certè faciliùs Aqua vicina priorem ſequitur, quam aër in terræ viſcera ſe inſinuare poſſet. Patet hoc experimento: ſi quis fiſtulam ad angulum obtuſum compoſitam, unâ parte in aquam demittat, alterâ autem in aërem, deinde Aquam exſugat, faciet Aquam aſcendere, quæ deinde continuò lapſu fluitabit inſtar fontis.

Bartholin. l. 2. de aq. c. 3.

XLIX.

Aqua glaciei & Nivis cur inſaluberrima.

Ex Glacie & Nive Aqua inſaluberrima eſt, quia frigus concretum in glacie & nive ſimul cum terrena ſubſtantia manet, non eliquatum extractumque vi & calore Solari: imò vi frigoris coagulationem perpeſſa, meliorem partem, nimirum levitatis, dulcedinis & ſplendoris amiſit, teſte Hippocrat. cujus verba ſunt hæc *(a)* pravæ omnes aquæ, quæ ex nive & glacie fiunt, ubi enim ſemel concreverint, non ampliùs ad priſtinam naturam redeunt: Sed quod in his quidem ſplendidum, leve & dulce excernitur, & evaneſcit, remanet verò quod turbidiſſimum & ponderoſiſſimum: τὸ θολωδέστατον καὶ σταθμωδέστατον. *(b)* Relinquitur enim ſeipſo craſſius miſtum, à quo aufertur tenuius, quod craſſius à frigido ſeipſo fit crudius. *(c)* Quod hac ratione deprehendas: ſi enim hyemis tempore vaſculum, certâ aquæ menſurâ affusâ; ſub dio exponere voles, uti maxime congeletur, deinde poſtridiè in locum calidum delatum, ubi glacies maxi-

mè liqueſcat, cumq́ue ſoluta fuerit, iterum aquam metiaris, aquam multò pauciorem reperies. Hoc certè indicio cognoſces, quod congelatione, id, quod eſt leviſſimum & tenuiſſimum, evaneſcit & expirat, non quod graviſſimum & craſſiſſimum; itaque nivoſas & glaciatas Aquas deterrimis annumerandas eſſe, quis eſt, qui contradicat? Cùm enim Aqua, ratione naturalis ſuæ frigiditatis, quantumvis ſaluberrima, diutiſſimè moretur in præcordiis, & in flatus mutetur ac corrumpatur, ventriculi robur diſſolvendo, quid non tentabit Aqua pejorem aliquam aſciſcens qualitatem? hinc craſſa, turbida, fætida, contumaciores obſtructiones viſcerum, ipſumq́ue calculum progenerabit, ac forſan febrium malignarum cauſa exiſtet, aut alio quodam modo naturam de ſtatu ſuo ſalubri dejiciet. *(d)* Quarè non immeritò Plinius: heu ventris prodigia; hi nives, illi glaciem potant, pœnasq́ue montium in gulæ voluptatem vertunt. *(e)*

a) *l. de aër. aq. & loc. b.* d) *Panſa l. 2. pract. de pror. vit. c. 16.* c) *Oberndorf. d. l. Ungar. c. 13. Bartholin. l. 1. de aq. c. 8.* e) *lib. 31. c. 10.*

L.

Aqua egelida peſtilens.

Aqua ob frigiditatem inſignis, æſtuanti cane pejus & angue fugienda, cum enim epota interdum hauſtu primo interficit. Tum enim aqua ſe recipiens ex parte in pulmones hiantes cor petit, ejusque viciniam, ubi nativum calorem ſubito nimioque frigore perimit.

Bartolin. l. 2. de aq. c. 7.

LI

Ex aquæ frigidæ potu mortui.

Antonius Parmenſis juvenis quidam robuſtus, cùm ſub feruentiſſimo Sole & magni æſtus tempeſtate pluribus diebus in itinere fuiſſet, ardentiſſimâ tandem febre correptus eſt: quare cum vehemens eum ſitis urgeret, frigidiſſimâ aquâ epotâ, mortuus eſt. *(a)* Ita quoque Valerius Cordus, juvenis doctiſſimus, magnæ ſpei adoleſcens (ut ejus ſcripta adhuc hodie demonſtrant) conſodalis & familiaris amicus noſter, cùm equo Romam iret cum Cornelio Sittardo juvene, amico etiam noſtro cariſſimo, quos & ego paulò poſt, Bononiâ diſcedens, ſequens, Romam veni pedeſtri itinere. Illi verò circa dies caniculares tempore admodum fervido in montibus Florentinis cum plurimas herbas collegiſſent: Valerius deinde ſiti validâ cum premeretur, gelidamque ſubinde bibiſſet aquam, quâ cruditate obortâ & obſtructione, tandem Romam veniens febre ardentiſſimâ correptus eſt, quâ illuſtrium Medicorum ope, cum reſtitui non poſſet, eâ nocte, cùm illi aſſiſtens eram, vitam cum morte finivit. *(b)* An. 1544. d. 25. Sept. æt. 29. *(c)*

a) *Beniven. de abd. morb. cauſ. c. 16.* b) *Foreſt. in præf. obſ. de febr. ephem. l. 1. de febr. ſchol. ad obſerv. 13.* c) *Buchholtz. in ind. chron. p. 562.*

LII.

Vna viſio à duobus oculis quî fiat.

Quî fit, cum duo ſint oculi, quod una duntaxat, & non duæ objecti viſilis imagines percipiuntur? Reſp. quòd una duntaxat duobus oculis imago percipitur, in causâ eſt primum ſenſorium, idque numero unum, in

in quo omnis actu ſit ſenſatio: propter eandem rationem, geminis auribus unica tantùm vox auditur.

Breibiſ. diſp. 5. ſomatol. theſ. 2.
vide part. 65. centur. noſtr. 2. memorab.

LIII.

Specilla non per ſe, ſed à lumine concentrante, viſum acuunt.

Faciunt né Specilla, ut meliùs videamus? reſpondeo, quod per ſe non: Sed hoc præſtant, ut plus luminis recipiant oculi, & ita meliùs etiam recipiant colores. Oculi ſenum propter ſiccitatem terreſtrem minus recipiunt luminis: ideoque adjumento opus habent ſpecillorum, in quibus ob vitri cavitatem unitur, & quaſi concentratur lumen in puncto, & ita unitum ac validum oculos penetrando lucidiores reddit, aptioresque ad colorum meliorem receptionem.

Goglen. p. 65. in ſynopſ. Geometr. & opt.
vide cent. 2. noſtr. memor. part. 58. 59. & 60.

LIV.

Radius reflexus fortior eſt unito.

Radius reflexus ſemper fortior eſt incidente: nam reflexio auget & multiplicat calorem, uniendo plures radios, qui ex pluribus punctis in unum concurrunt, facientes pyramidem radioſam: unde plures radii ex diverſis corporis radiantis, ut Solis, locis, in unum coacti & concurrentes, tantùm calorem excitant, ut admota materia combuſtibili (ſtupâ) ea igneſcat & accendatur, ſicut in ſpeculis fit concavis, Soli oppoſitis, quod docet experientia, ob radios infinitos in centro ſpeculi concurrentes.

Goglen. in ſynopſ. Geom. p. 52. & 58. Thurneiſſ. l. 7. c. 37. de aq. calid. & min.

LV.

Color cæli cæruleus eſt ab aëre & ſole.

Color ille, qui ſudo cœlo matutinis horis oculos noſtros incurrit cæruleus (oculorum indicio Himmelblaw) non eſt color ætheris, ſed Aëris, à Solis radiis transverſim illuminati: 1. Si enim in cœlo eſſet, etiam de nocte cerneretur, cælum enim, quippe longè altius umbrâ terræ, eſt etiam de nocte in Solis radiis. 2. quia montana remotiora, per aërem etiam puriſſimum translucentia, pingunt ſe ſuper papyro, colore cæruleo, tanto magis ſaturo & obſcuro, quantò longius eſt intervallum.

Keppler. Aſtron. l. 1. part. 3. p. 54.

LVI.

Caloris & Frigoris cauſæ.

Longitudo diei, quæ eſt æſtate, eſt quidem inter cauſas caloris, non eſt tamen plenaria & genuina cauſâ. Nam longiores ſunt dies in Zonis frigidis, quàm vel in temperatis vel in torrida, æſtus tamen major eſt in torridâ. Appropinquatio autem Solis ad verticem, temporibus meridianis, eſt cauſa æſtatis, & receſſus ejus à vertice in horis meridianis, quando omnium proximus eſſe poteſt vertici, eſt cauſa hyemis. Quantò autem altior & vertici propinquior, tantò rectiori radio ferit planitiem telluris, tanto igitur fortius. Humilis verò & horizonti approximans ex obliquo terras illuminat, quæ irradiatio, ut alias in ictibus, ob declivitatem irrita & imbecillis efficitur. Solis quoque hæ cauſæ cæleſtes, non efficiunt

æſti-

æſtivos menſes calidos à 12.22. Iunii in 13.23. Septembris, ſed plurimum hîc poteſt materiæ tarditas. Nam etſi ſol æquè altus eſt, in medio Tauri & in medio Leonis: at craſſum Terræ corpus demum incipit calefieri, Sole in Tauro verſante: at in Leonem Sole transgreſſo, calor jam tres menſes duravit, & Terræ jam antea fervefactæ, novus quotidie calor ſuper ingeritur, caloreſque hærentes aliquamdiu in materia accumulantur. Hæc etiam cauſa eſt, cur dies ferventior ſit duabus horis poſt meridiem, quàm ipsâ horâ meridianâ.

De Hyeme judicium idem eſto. Nam etſi quadrantes: Autumnalis & Hyemalis, humilitate Solis æquales ſunt per Autumnum tamen calor eſt aliquis, Hyeme merum frigus: Quia Sole poſt æquinoctium paulatim diſcedente à noſtro Hemiſphærio, terra caloris aliquid ex æſtate retinens, tempore opus habet, ut refrigeretur: Hyeme verò terra jam ſatis frigefacta, nivibuſque & glaciei cruſtis obtecta, non ita facilè à ſolis radiis nudari, refocillari & calefieri poteſt, etſi ſol ſeſe paulatim à puncto Eclipticæ humilimo, per eoſdem gradus altitudinis, quos habuit in Autumnali quadrante, ſuſtollit.

Keppl. l. 3. Aſtron. part. 4. p. 316. & ſeqq. Tert. interven. prop. 23.

LVII.

Motus caloris utriuſque in nobis tutor.

Motu æquè ut cæleſtis calor, ſic noſter implantatus actionum opifex omnium, conſervatur. Gaudet enim motu, cujus principium eſt Natura, languent quiete cuncta. Ita, intempeſtivum otium nobis de-

trimentoſum, calorem enecat, meatus obſtruit, alimenti diſtributionem & ſpirituum progreſſum impedit, excrementa congregat, inprimis fuliginoſum illud, quali ſuffocari ignes cernimus nulla aura ventilatos. Sed contra juſtæ commotiones fructuoſiſſimæ. Præter quod enim ſanguinis agitatu, excrementum flatulentum crebriori expiratione, & ſimul quæ cuti inſunt ſuperflua expelluntur, etiam caro incaleſcens univerſa, & diſtenta, nutrimentum attrahit & admittit quoquo verſum, imò inanitis viſceribus refectionis excitat deſiderium. Sicut autem in Natura motum quies excipit, ita vigilia, quæ actio, in ſomnum, qui ceſſatio, deſinat. Quas viciſſitudines Natura ob duplicem calidi innati motum ſic diſpenſavit. Nam, quemadmodum candelarum flamma, nunc foras ſeſe proripiendo, nunc verò intrò remeando, perſeverat: aliàs ſi tota intro commearet, majori flamma ſeipſam conſumtura, foras verò longiùs ſeſe efferens, ad evaneſcentiam usque diſperſura: ita easdem quoque vices noſter obit calor, ne ſecus, vel aſſiduis vigiliis diſſipetur, vel longiore ſomno ſuffocetur. Quemadmodum autem morte vita præſtantior; ſic ſomno vigilia, ita ut eſſe dubium nemini debeat, primam & potiſſimam caloris ingeniti commotionem, eam à natura inſtitutam, ut ſe foras ad agendum conciliet; ſecundariò verò alteram, ut alimenti cauſa intrò agatur.

Ieſſen. conſil. adv. peſt. p. 25. 26.

LVIII.

Hæmodiæ ab acutè ſtridentibus cauſa.

Si interroges, cur hæmodia aliquando excitetur ſtrido-

ſtridore, veluti cum vitrei orbes raduntur, aut rotæ ſiccæ ſtrepunt acutum quid, dum verſantur, vel cultellus cultello affricatur, vel exterguntur gladii aliqua radulâ, ut ſonus fiat acutus, reſpondeo, hæmodiam fieri, ob cognationem nervi auditivi, cum his, qui dentibus inſeruntur, arbitramur. Eſt enim hæmodia quædam dentium *ἀτονία* ſeu imbecillitas ex ſpiritus, calorisque atque etiam nervi debilitate, ſive ab ortu, ſive poſtea ab acidis, frigidis, ſimilibusque adducta. Quibus catarrhi in dentes frigidi incumbunt, his familiaris eſt ea affectio, nec ab acidis tantùm ſuccis, ſed & frigido aëre, unde ita obſtupeſcunt, ut in mandendo poſtea vix præſtent officium. *(a)* Cognationem verò nervi auditivi cum eo qui ad dentes diſſeminatur, ita explicat Aluerda Anatomicus, craſſior tertii paris (nervorum cerebri) ramus paulo anterius originem nanciſcitur. At ex cerebri pariter lateribus, perque ſeptimum & octavum cuneiformis oſſis foramen emergit, ramum ilicò, qui inſtar capreolorum vitis, aut cucurbitæ, in orbes convolvitur, durior ſenſim evadens, donec duabus quinti paris propaginibus conjugatur, quibus commiſtus in temporalem muſculum, in molitorem, cæterosque omnes faciei muſculos & in ipſius cutem digeritur. Ubi hunc expromſit ramum, deorſum nonnihil magis fertur, ſurculumque alium in dentium gingivas effundit. (*b*)

a) *Libav. l. 2. ſing. p. 144.* b) *l. 7. anat. c. 6. & 7.*

LIX.

Odoris & Saporis cognatio & diſcrimen.

Odoris & ſaporis ea eſt cognatio, ut omne ſapidum odoratum ſit, & omne inſipidum odore deſti-

tuatur. In eo tamen differunt, quòd in ſapore humiditas, in odore ſiccitas prævalet. Hinc nitrum eſt odoratius Sale, & Sal ſapidius nitro, quia in nitro plus ſicci, in Sale plus humidi eſt: & res odoratæ, ſi nimis humectentur, odorem amittunt. Eâdem de cauſa, ſi poſt ſiccitatem pluvia decidat, in principio odor quidam percipitur: quia ſiccum cum humido permiſcetur: tamdiu verò ſaltem odor durat, quamdiu ſiccitas humiditatem ſuperat, ſi verò pluvia diu continuetur, ut ab humiditate ſiccitas vincatur, odor etiam ceſſat.

Sennert. l. 7. epit. ſcient. nat. c. 5.

LX.

Putrefactio & corruptio diverſa.

Non idem eſt putrefactio, & corruptio, hæc, mutatio eſt, rei ab eſſe, ad non eſſe, inducit privationem formæ, ut acquirat aliam: illa eſt præparatio & via, quæ ducit mixtum ad corruptionem. Hæc finis eſt, ad quem res mixtæ tendunt, illa principium eſt, quod ducit ad finem. Hæc relinquit continuò ſemina producendi ſimilem effectum, illa, dum manet in latitudine ſuæ naturæ, non producit ulla ſemina infectionis; Hæc nullo unquam tempore recuperare priorem formam poteſt, vel natura vel arte: illa poteſt externo auxilio, vel ex ſeipſa redire ad priorem ſuum ſtatum.

Augen. lib. 1. c. 4. de peſte.

LXI.

Qualitatum in mixtis harmonia inſignis.

Ut Elementa mixtis inſunt, ita etiam qualitates, nem-

nempe potentiâ: Summæ proinde in ſuo genere, ſed contrariorum compoſitione veluti refractæ, Calidum & Frigidum activæ ſunt, Humidum & Siccum paſſivæ qualitates. Calidi eſt movere, ergò Frigidi motum impedire. Humidi eſt nutrire: Ergò Sicci nutrimentum inhibere. Sed quia eſſe in Calido & Humido ſubſiſtit, hæc inter ſe proportionata eſſe oportet, ut Calidum quidem moveat Humidum: hoc nutriat Calidum: Succenturiatæ adſint reliquæ duæ, ſcilicet ut Frigidum defenſet Humidum, ne à Calido diſſipetur, & Siccum adſit ipſi Calido, ne ab Humido obruatur.

Zwing. phyſ. l. 2. c. 29. p. 442.

LXII.

Elementorum harmonia vocalis.

Apta colligatio Elementorum facit, ut tantâ contrarietate inter ſe diſſidentia tot ſeculis Mundi concordiã tueantur; Ignis ſc. calidiſſimus, cum Aëre frigidiſſimo, utrumque utriq; tenuitate ac ſiccitate congruẽs: Aëris frigidiſſimi cũ Aqua humidiſſimâ, & utrique congruens frigiditas: Aquæ humidiſsimæ cũ Terrâ ſicciſſimâ & utriq; congruens gravitas: ſine quâ humiditate, terræ partes in atomos ac pulveres diſſiparentur, ac ſterilitate penitus exareſcerent, ab humore verò colligantur & fœcunditas ingeneratur. Finge enim tibi quatuor voces, acutiſſimam, quæ ignem ſubtiliſſimum & ardua quæque loca petentem referat: graviſſimam, quæ Terram: medias autem voces Aërem & Aquam, eâ tamen proportione, ut quæ ratio eſt Terræ ad Aërem, eadem ſit Aquæ ad Ignem; id eſt, utrobique dupla ſive diapaſon. Terræ verò

ad Aquam, & Aëris ad Ignem ſeſquialtera, ſeu diapente: Poſtrema Aquæ ad Aërem ſeſqui tertia ſeu diateſſaron. Unde ſuaviſſimus Elementorum perinde ut vocum proportione conſentanea diſcretarum exiſtit concentus: ac tantùm abeſt, ut hæc Elementorum contrarietas Mundi everſionem moliatur, ut eâ ſublatâ, Mundus ruiturus ſit: non aliter, quam acutarum & gravium vocum ſublata copulatione, harmonia omnium ſit peritura, enaut n. voraciſſimus Ignis omnia conſumeret, aut Aquis omnia inundarent, aut gelidiſſimis frigoribus omnia rigerent: aut terrarum ariditate ſtirpes & animantia interirent.

Bodin. theat. natur. l. 2. p. 142.

LXIII.

Aër Elementorum omnium frigidiſſimus.

Aër Elementorum omnium frigidiſſimus eſt. Id enim maximè frigidum eſt, cujus vi & poteſtate cætera frigeſiunt, rigent & gelu concreſcunt: Aëris autem vi ac poteſtate cætera frigeſiunt, rigent & concreſcunt: igitur Aër omnium maximè frigidus eſt. Nives etenim, grandines, metalla Aëris vi concreſcunt, maximè tamen aquarum ſuperficies in ſtagnis, paludibus & fluminibus, quâ patent Aëri, non autem in fundo: quia ſpirantibus ab aquilone ventis, cum omnia gelu obriguére, vada interiora fluminum ab aëris contactu & ventis omnibus libera nunquam gelu concreſcunt, id enim certiſſimum toti piſcium generi exitium afferret, tunc enim vada calentia petunt, quibus hyeme foventur.

Bodin. l. 2. th. natur. p. 155. 158. 159. 229. l. 3. p. 381. Keppl. tert. interv. prop. 128.

LXIV.

Montes quidam nubibus altiores.

Nubes non ita longè à Terrâ diſtare, ut nonnulli credunt, experientia teſtatur. Montes enim nonnulli cacuminibus ſuis nubes excedunt. Nam Olympus & Athos montes tam alti ſunt, ut in eorum cacuminibus relicti cineres toto anno, nec ventis difflentur, nec imbribus eluantur. Et in Veſuvii vertice conſiſtentes proximas quaſdam nubes pari cum monte altitudine diſtare à terrâ animadvertiſſe, nonnullas etiam ex alto deſpicere potuiſſe referunt. *(a)* Cui ſuffragatur illud, quod ſcribit Zabarella: Aſcendi, inquit, ad ſummitatem uſque montis veneris, qui in agro Patavino omnium altiſſimus eſt, ibiq; per totum diem habui aërem ſereniſſimum, ſed infra circiter medium montis videbam nubes, quæ me viſione vallium prohibebant. Veſperi autem poſtquam de illo monte deſcendi, inveni factam eo die in inferâ parte magnam pluviam, cum in montis cacumine nihil pluiſſet. *(b)* Idem teſtatur Fr. Piccolom. qui homines in ſublimibus montibus degentes vel per eos iter facientes, infra ſe in convallibus inſpicere pluvias ſcribit: cum ipſi in ſereno aëre ſint: idque ſibi ipſi per Alpes & Apenninum iter facienti contigiſſe. *(b)*

a) *Sennert. l. 4. epit. ſci. nat. c. 5. Keppler. l. 1. Aſtron. part. 3. pag. 69. & 70. Bodin. th. natur. l. 2. p. 169. Bartol. Phyſ. ſpec. part. 1. cap. 9.* b) *de reg. aër. c. 8.* c) *de meteor. cap. 11.*

LXV.

LXV.

Virtus unita fortior, documento ſacculorum & ventriculi arctatorum.

Videmus ſacculos quoſcunque, quibus aliquid intenditur, in ſuprema parte arctius poſſe conſtringi, ſi ſpacium quoddam ſuperius relinquatur, imò eosdem ſaccos geſtari poſſe commodius, ſi ea quæ intruſa & coarctata ſunt, à ſe invicem non divellantur, ſed aſſociata & conglobata intus cohæreant, nec hinc inde diffluant. Eodem modo ventriculus ingeſta perfectius elaborabit, ſi inſtar loculi accuratius claudatur, virtutes ejus colligantur ac congregantur: quod ut commodius fiat, depreſſione ciborum opùs eſt.

Panſa theor. ſpec. c. 30.

LXVI.

Corpus ex cacochymiâ morboſum, rimoſa & concuſſa navis eſt.

Quemadmodum rimoſæ concuſſæque naves citius tempeſtate ſuccumbunt ac penitus dilacerantur: ſic morboſa corpora, cruditatibus infarcta, quæque aliàs vacillanti ſunt ac dubiâ valetudine, omnibus expoſita injuriis, ita ut vel leviſſima intemperies ingruens, morbum provocare poſsit.

Panſa theor. ſpec. de pror. vit. c. 27.

LXVII.

Fuligo interior cor ſtrangulans.

Ut in cænaculo, fumo forſan oborto, nauſeam perſentiſcunt convivæ; & dolorem in oculis: imò ſi idem

idem fumus invaleſcat & magis incrudeſcat, quendã caloris ſuffocationem percipiunt, niſi reſeratis oſtiis, ac patefactis feneſtris vapores fuliginoſi diſſipentur, atq; in auras diffuſi evaneſcant: ſic quoq; in humano corpore Cor ſtrangulari videtur ex humorum caligine, denſisque fumis inde promanantibus, niſi ſpiraculis cutis relaxatis fuligo prohibibita liberè tranſeat. *Panſa theor. ſpec. c. 38.*

LXVIII.

Ignis in materiâ craſſiore robuſtior, non putreſcit.

Quod ignis noſter urit, in cauſâ eſt, quòd condenſatur & inhæret craſſæ materiæ, unde partes ejus condenſatæ & coarctatæ majorem vim habent. *(a)* Seu ut Scaliger loquitur, urendi vim habet à partium propinquitate, frequentia, coagmentatione, cohæſione, unione. *(e)* Cujus rei documentum eſſe poteſt ferrum ignitum, in quo ignis vis, ob partium condenſationem, major eſt, quàm in ſtipulis, quæ conſtant ex rariore materia. (Sed non eſt calidior in ferro candente, illo, qui eſt in ſtipulis, majus ſaltem agendi robur habet. Virtus enim unita fortior eſt diſperſa, & agens quantò propius eſt patienti, tanto magis agit in ipſum) Idem patet ſi ſpiritus vini incendatur. Nam per eum, ſine aliquâ læſione, ut & per ſupremam flam̃æ partem, digitum transmittere poſſumus, quod in ferro candenti non licet. Idem Ignis per ſe non conſpicitur, ut nec Aër: nec lucet, niſi in materia denſa excipiatur. *(c)* Omne quod naſcitur, ignis gignit, ideò calet, ut qui denaſcitur, ignem amittit & frigeſcit. *(d)* Quare à Scaligero juſto Regi comparatur, qui ſuum cuique reddit, herciſcens familias, & fini-

ſinium regundorum iniens rationem: prudentiq́ue œconomo, qui ſibi, quantum ſatis eſt, ſumit. Ex ligno enim terræ cineres, aquæ humorem, aëri halitum diſtribuit: Sibi, quod vulgi oculos fallit, animos haud latet ſapientum, ſumit ac ſervat. (*e*) Ignis ſolus non putreſcit, quod nihil ipſo ſit calidius, quod ejus calorem corrumpere & evocare poſſit.

a. c. f.) *Sennert. l. 2. epit. ſci. nat. c. 3. Bodin. l. 2. theat. nat. p. 153. Sennert. l. 3. c. 2. & 3.* b) *exerc. 2. ſ. 2.* d) *Varro l. 2. de lat. ling.* e) *exerc 9.*

LXIX.

Solis adſpectus & occæcat & viſum acuit, ejus Eclipſis ut ſine noxâ ſpectetur.

Solis adſpectus, ac multo magis etiam reflexio oculorum in pelvi, aut concavo ſpeculo ferri ſplendentis cæcitatem infert: Si tamen triplicato vitro nitidiſsimo, ac denſiore in aqua atramento infecta conſpiciatur, oculos juvat ac viſum fovet. Quia omne objectum ſenſibile ac violentum, ſenſum lædit, moderatum delectat. At radii in concavo ſpeculo vel pelui multiplicantur & in conoidem reflexi violentisſimè oculos feriunt & urunt, perinde ut ignis admotus. Igitur Solis ſplendorem primum intueri oportet in terrâ: deinde objectu nubium, poſt etiam trans corpus diaphanum valdè ſolidum vel multiplex, aut vitro viridi: tunc enim juvat ac fovet viſum levis radiorum ad oculos appulſus: Eclipſes tamen Solis in aquâ atramento confuſa præſtat intueri, aut concluſis feneſtris, aut foramine obliquo pugione vel

vel ſubulâ facto, facillimè ſine ullo viſus periculo Solis Eclipſin intueri licebit.

Bodin. theat. nat. l. 3. p. 453. & l. 5. p. 480.

LXX.

Plantarum nomina maris & fœminæ, quo ſenſu habenda.

Sunt in Plantis maris ac fœminæ confuſa principia, idque optimo naturæ conſilio. Cùm etenim generatio ſit ab agente in patiente: Natura operi ſuo, cui ſimul & motum negaſſet & generationem tribuiſſet, generandi facultates proportionales indidit conjunctim, id quod inde quoque poteſt colligi. Siquidem quarundam ſtirpium è ſemine alio mas, alio fœmina perveniat. Id conſtat è Cannabe, à fructu ſemen quod ferat, fœminam marem ſterilem. Idem in ſpinachis. Ex eodem ſtipite funditur ſemen, quod partim evadat mas, partim fœmina. *(a)* Sed hoc fit hominum verbis abutentium more, fœminas enim appellant eas ſtirpes, quæ aut minutiores ſunt, aut ſteriles, aut frugiferæ quidem, ſed humiliores, aut leviores, aut molliores, aut enodiores, aut candidiores: mares verò fructuoſiores, aut frondibus abundantiores, aut nodoſiores, aut qui difficilius creſcant, aut duriores, aut nigiores: ut olea oleaſter: Ficus caprificus: Pirus piraſter: ſi tamen hæc animantium exemplo definienda ſunt, mares appellari debent, qui plus habent ſeminis, aut virium, aut ſpirituum: Fœminæ quæ plus humoris & ſanguinis. *(b)* Illud tamen ſingulari obſervatione ab ultima antiquitatis memoria proditum eſt, Palmas fœminas ſterileſcere, niſi mares proximè ſerantur, aut ſaltem flores marium cum pulvere

vere miſti fœminis injiciantur: ſed mirum eſt Theophraſtum *(c)* Tiliam frugiferam & odoratam apellare fœminam: marem vero ſterilem & inodorum, niſi quod nodoſior, durior, ſpinoſior mas eſt, quàm fœmina. Idem ſtatuit de corno mare, ac fœminâ. *(d)*

a) *Scalig. comment. in l. 1. de plant. Ariſt. p. 136. 128. b.* d) *Bodin. l. 3. th. nat. p. 281.* c) *l. 3. c. 11. 12. & 23. de cauſ. plantar.*

LXXI.

Fructus quidam eroſi vel vulnerati citius matureſcunt.

Si vermiculus pomum in arbore eroſerit, celerrimè matureſcet, quia quaſi mortuum animal nihil ampliùs alimenti contrahit, ut etiam vulnerati pepones cito matureſcunt. quia mortui vim eliciendi alimenti amiſerunt. Ob id etiam caprifici juxta ficus ſeruntur, quoniam culicum examina prodeunt è caprificis: à quibus icta poma ficuum humorem oblatum reſpuunt, ac maturitatem accelerant: ſic uva celerius matureſcit, cujus pediculus vulneratus eſt, aut à Sole exſiccatus, aut cujus radix vitis, vermiculum habet, aut quæ ſenectam attigit.

Bodin. l. 3. th. nat. p. 280.

LXXII.

Ab exciſis ſtirpibus præſtantioribus deteriores ſuppullulaſcere.

Illud in Naturâ ferè perpetuum eſt, ut in locis ſtirpium præſtantiorum deteriores ſubnaſcantur: Vetuſtis enim Quercuum & Fagorum arboribus reciſis, Acer aut Betula naſcitur: mortua verò Betula Liguſtrum aut Viburnus, aut quid aliud, ad extremum Juni-

niperus, Filix, Geniſta, Paliurus: ſic etiam poſt Gladioli radices emortuas, Cicutam aut Chelidoniam, aut quid aliud deterius naſci videmus: quæ commutatio nuſquam eſt à veteribus prodita, ſed experientiâ diuturnâ poſteritati comprobata: & quemadmodum emortuis animantibus præſtantioribus, vermes aut Scarabæi, aut muſcarum examina prodeunt, ſic etiam in plantis judicandum opinor. Quæ certiſſima ſunt Naturæ paulatim in ſenectam abeuntis argumenta, cum etiam antiquiſſimi ſcriptores continuis hiſtoriarum temporibus conquerantur, hominum genus nec robore, nec proceritate, nec vitæ diuturnitate, cum majoribus eſſe comparandum.

Bodin. l. 3. theat. p. 295.

LXXIII.

Verrucariæ pulvis ad verrucas expertus.

Zacynthæ ſive verrucariæ Mathioli, Cichorii verrucarii Geſneri, ſemen pulveriſatum, ad unum cochleare ſumtum, decreſcente Luna, per tres dies, diſſolvit verrucas, in quâcunque parte corporis, quo remedio quidam Chirurgus Patavii aliquando multum pecuniæ collegit.

Camerar. in hort.

LXXIV.

Veronicæ vis contra ſcabiem à cervo inventa.

Veronicæ uſum contra ſcabiem à Cervo quodam inventum, hominumque poſteritati traditum eſſe creditur. Is enim cum dorſum ſuum fæda ſcabie pollutum crebrius volutaſſet in loco, veronicâ herbâ paſſim referto, à morbo ſuo liberatus eſt.

Panſa theor. gener. l. 1. de pror. vit. c. 2.

LXXV.

Conſolidæ majoris & minoris peculiaris facultas.

Conſolidæ majoris flores, in vino rubro cocti, biſque in die ſumpti, in cruenta urina optimi *(a)* Minoris ſuccus bibitus ad uncias 2. lethargicos & caro laborantes excitat, & omnem ſomnum profundum removet. *(b)* Carnis fruſta, dum cum illis coquitur, non glutinat, ut plerique putant. *(c)*

a) *Camer. in horto* b) *Dom. Leon. l. 2. pract. ſect. 1. c. 3* c) *Plater. de dol. p. 901.*

LXXVI.

Corallina in vermibus necandis princeps.

Corallina (muſcus marinus pleriſque creditus) ad puerorum vermes necandos, cæteris præſtat medicamentis, ſiquidem non modò lumbricos interficit, ſed eos quoque eadem die expellit, magnâ ſæpè cum aſtantium admiratione, quod quandoque viſus ſit puer, qui ex aſſumtâ hujus pulveris drachmâ 70. vermes excreverit. *(a)* Sed hanc vim ignorarunt antiquiores, ſed poſteriores ita eſſe comprobarunt, nunc tota Græcia ea pro vermibus utitur: imò qui per plateas & vicos, contritam corallinam vendunt, ita ferè clamat: σκολιτοβότανον, σκολιτοβότανον q. d. vermes interficiens. *(d)*

a) *Marſiol. l. 4. c. 95 Lemn. l. 3. c. 9. de occ. nat. mir. Mercur. de morb. puer. l. 3. c. 10.* b) *Ant. Muſ. in exam. ſimplic.*

LXXVII.

Peplus maturè ab acetariis evellendus, ne menſæ noceat.

Peplus ſponte naſcitur in areolis, maturè evellendus,

dus, antequam floreat & ſemen, quod citò admodum perficitur, nimis latè ſpargat. Cavendum, præſertim inter acetarias plantas ne creſcat, alioquin facilè fallit legentes, & non ſine periculo menſæ adhibetur: unde olitoribus Teuffelsmilch appellatur. *Camer. in horto.*

LXXVIII.

Thuiæ ſive Thyæ ſemen ut plantandum & rigandum.

Thuia ſive Thya (è Canada, Franciſco I. Galliarum Regi, Arboris vitæ nomine oblata, fortaſſe ab odoris vehementia, vel ob immortalem ejus comam, ſic dicta (a) facilè è ſemine naſcitur, & ſurculis propagatur, fertque apud nos per hyemem, parum ſtramine vel ſimili re munita. Seri autem debet in vaſis terra optima & cibrata plenis, ut ſemen quarta parte digiti eâ tegatur. Cum verò rigari opus eſt, terra linteo impoſito irriganda, alioquin ſemina ſurſum aſcendunt, & nudantur, quod etiam in aliis obſervandum. Novellæ plantulæ à Sole meridiano per majores æſtus defendendæ, atque hac ratione plurimas arbuſculas brevi conſequi poſſimus. (b)

a) *Bauhin. in pinac. l. 12. ſect. 5. p. 488.* b) *Camer. in horto.*

LXXIX.

Lilii convallii radix; aqua è floribus; & oleum cui uſui.

Lilii convallii radicis, quæ dulcis, aromatica & odorata eſt, pulvis naribus attractus, pituitam elicit & ſternutationes, ſine vehementiâ. (a) Floribus vas impletur benè obturatum & in acervum formicarum reconditur, per menſem, liquor inde collectus,

inſtar olei, ſedandis doloribus podagricis, & ſimilibus affectibus externis adhibitus perutilis, *(b)* Oleum peculialiter ad puerorum tormina paratur. *(c)*

a) *Camer. in hort. l. 3. c. 81. herb. Germ. Oberndorf. de lue Vng. p. 183.* b) *Camer. ibi.* c) *Plater. de dol. p. 623.*

LXXX.

Braſſicæ nomen, noxa & uſus controverſus.

Braſſica inter olera eſt Theophraſto, *(a)* quæ ἀπὸ τοῦ βϱάζειν à vorando, Dioſcoridi κϱάμβη q. κοϱάμβλη, quod oculorum pupillas lædat, dicitur, *(a)* κοϱή enim Græcis pupilla eſt, iniqui enim ac ſicci eſt ſucci & graveolentis: aqua enim ejus humi effuſa fætet, ſumta, animæ gravitatem facit, promtè aluum movet, comeſta. *(c)* Damnatur, quod melancholiam procreare exiſtimatur, quam tamen ego, ex guſtu judicans, rectè præparatam, bonum ſanguinem, præ cæteris plantis, cum tenera ſit, & ſuavis, potius efficere cenſerem. *(d)* Braſſicæ ſale conditæ integra amphora, tantum ſanguinis aut ſpirituum non gignit, quantum unum ovum, (hoc enim tantum ſanguinis generat, quantum ponderat. *(e)* Si ſemen nimis in calido loco torrefiat, degenerat in Rapum. Braſſicæ folia ex vino rubro vel auſtero incocta utiliter admodum adhiberi in magnis & ſinuoſis vulneribus certum eſt. *(f)* In ambuſtis, appoſita inflammorem reprimunt, reſolvunt & ſimul diſcutiunt. *(g)*

a) *lib. 1. c. 19.* b) *l. 2. c. 14.* c) *Heurn. l. 2. M. c. 19.* d) *Plat. de laeſ. ſi. p. 158.* e) *Crato in Conſil. 46.* f) *Geſt. de ſtirp. Camer. in horto. Gal. l. 7. de ſimpl. med. facult.* g) *Plat. de dol. p. 437. 894.*

LXXXI.

LXXXI.

Viſcum non à turdis ſed à ſucci ſemine connaturali.

Veteres arbitrati ſunt (*a*) viſci acinis à turdo comeſtis, quod ad pulpam pertinet concoqui: quod ſeminis eſt, incoctum ab alvo dejici, ſiſtique in arboribus iis, in quibus iſti quieſcere conſueverunt: atque ex eo ſemine plantam novam generari. Verùm, rationi hoc conſentaneum non eſt. Etenim non eſt probabile, ſemen ita cortices duriſſimos findere ac ligna duriſſima ſubire poſſe. Et cur in multo pluribus arboribus non creſcit, in quibus nihilo ſecius aves iſtæ ſtabulantur? neque in ventriculis atque inteſtinis turdorum viſci baccis nutritorum, ullum unquam granum invenitur. Vero igitur magis conſentaneum eſt, viſcum habere ſe q. cornua ex oſſibus animalium prodeuntia, & viſci principia in ſucco ſibi connaturali à calore interno fota, atque à calore externo adjuta, in hanc plantam concreſcere. (*b*)

a) *Theoph. l. 2. cap. 24. Mathiol. in Dioſc. l. 3. c. 68.*
b) *Bauhin. in pinac. Botan. l. 11. ſect. 4. p. 423. Scal. exerc. 168. Sennert. epit. ſci. nat. l. 6. c. 4. Bodin. l. 3. theat. nat. p. 296.*

LXXXII.

Sinapi litteratorum ſolatium.

Sinapi calidum & ſiccum eſt, & vim acrem atque urentem poſſidet, quam ob cauſam potius condimenti, quàm alimenti gratia adhibetur, & iis temperatur, quæ acrimoniam ejus retundunt. Commodè

cùm cibis craſſis atque viſcoſis adſumitur, in primis hyberno tempore. *(a)* Matresfamilias, obſonatricis artis non imperitæ per vendemias muſto id diluunt temperantque, unde adhuc muſtardæ nomen à muſto & ardore retinuiſſe videtur. *(b)* Stomachum firmat, & capiti gratum eſt, pituitam fundens, adeò ut ſtatim lachrymas moveat *(c)* diſſlans, ac ad inferiora deturbat *(d)* proprietate memoriam acuit, *(e)* & viſum juvat, Platero teſte *(f)* aliis contra *(g)* ſaccharo obductum, vel cum melle pro bellariis appoſitum, experimentum tutum ac præſens in defectu ingenii ab humiditate ſtatuitur. *(h)* hoc condimento, laxatus gurgulio citò contrahitur. *(i)* Pythagoras proin Sinapi habuit in honore maximo, quod præter vires, in ſanitate ac valetudine præcipuas, in altum quoque ac ſublime feratur, & in arcem illam divinæ rationis ac mentis ſtationem potenter conſcendat, calefaciens, purgans, diſcutiens, omniaque illic reddens illuſtriora; hujus intinctum ex muſto confectum, cunctis literatis, præſertim hyemis tempore commendo, cum totum corpus calefaciat, venulas meſaraicas aperiat, & deductionem chyli in epar promoveat. Nihil enim capiti ſalubrius, quam ventrem laxum ſibique propitium habere: Hujus conſtipatio mirifice aggravat. *(k)*

a) *Horſt l 1. de ſan. ſtud. tu. c. 6.* b) *Gogl. de pror. vit. c. 9. p. 264* c) *Plat. de laſ. funct. p. 50. 51. 369. 375.* d) *Heurn. c. 10. de aff. cap.* e) *Plat. de laſ. f. l. 1. c. 1.* f) *Plat. l. c. p. 262.* g) *Horſt. & Gogl. l. c. Panſa theor. ſpec. de pror. vit. c. 51.* h) *Horſt. l. 2. de ſan. tu. c. 1.* i) *Dodon. l. 2. prax. c. 22. p. 277.* k) *Panſa l. c. c. 50.*

LXXXIII.

LXXXIII.

Piper, Zingiber & vinum potentiâ calida, non niſi ope ventriculi, in actum producuntur.

Piper, Zingiber & vinum potentiâ calida eſſe dicuntur, quia tacta ſtatim non calefaciunt, ſed in corpus ingeſta, & à ventriculi calore diſſoluta; quampvis enim multum caloris in ſe contineant, is tamen ita cum reliquis qualitatibus temperatus eſt, ut ſuam vim non exſerat, dum in miſto, in ſuo naturali ſtatu conſtituto, hæret.

Ubi autem quis eadem in ventriculum aſſumſerit, illa harmonia qualitatum à calore ventriculi diſſolvitur & turbatur, calorque horum miſtorum evocatur, qui amicitiâ, quam prius cum reliquis qualitatibus fovebat ruptâ, liberius & fortius agit, non amplius tanquam calor miſti, ſed potius ut calor jam ſeparatus & ſui juris factus,

Sennert. l.3. epit. ſci. nat. c.3.

LXXXIV.

Vis opii narcotica non à frigido eſt, ſed à ſulphure.

De qualitatibus opii Medici inter ſe certant, dum alii frigidum in quarto eſſe ſtatuunt, ob vim illam Somnum inducendi ac ſtupefaciendi: alii calidum ob amarorem, & acrimoniam quæ in eo deprehenditur. Verùm, hodiè non ſolum Chymici, ſed & alii docti Medici ſtatuunt, Somnum conciliari & ſtuporem induci, non tàm à frigore, quàm ſulphure quodam narcotico, quod etiam in calidis rebus, ut ſpiri-

tu vini, deprehenditur, atque à tali ſpiritu narcotico omnem etiam ſuam vim habet Opium; amarorem verò à ſale amaro. Cujus rei vel hoc indicium eſt, quod largiùs ſumtum veternum inducit, cum pruritu totius corporis, & Turci Mas-lac ſuo utuntur ad animoſitatem in præliis conciliandam, eoq; quaſi ebrii redduntur.

Sennert. ep. ſci. nat. l. 6. c. 5. claſſ. 12.

LXXXV.

Muſcæ in Aquis ſuffocatæ, & Serpentes conciſi, ut fiant redivivi.

Muſcæ in Aquâ ſuffocatæ & prorſus extinctæ in vitam redeunt, ſi conſpergantur ſale & calori exponantur. Sic Serpentes in minutas portiones diſſecti, & occiſi, in cucurbitam poſiti putreſcunt, ac novos ſerpentes, operâ caloris ex novis vermiculis producunt.

Panſa de pror. vit. theor. ſpec. c. 1.

LXXXVI.

Argenti vivi etyma cum cauſis.

Ὑδράργυρος Græcis (q. aqueum argentum dicas) quod nimirum aquæ mòdo fluere videatur: Latinis à motu, quia ſtare loco neſcit, & ſuo pondere hùc illuc fertur, Argentum vivum nominatur: colore quidem argento ſimile, ſed liquidum, fluxile & pellucidum eſt. *(a)* Ariſtoteles ἄργυρον χυτὸν hoc eſt, fuſile ſeu liquidum argentum appellat. *(b)* Chymici Mercurium appellant, quod ſicut Mercurius omnibus Planetis, ita hoc omnibus Metallis ſeſe aſſociat, & quod ejus mobilis & verſatilis natura eſt, quæ hacte-

nus

nus multos Chymicorum ſatis exercuit, nec dum ſatis cognita eſt. *(d)*

a) *Fuchſ. l. 1. de comp. med. cap. 17. Week. antid. ſpec. l. 1. ſect. 5. Jul. Palm. conſtant. de morb. contag. lib. 3. cap. 1.* b) *l. 4. Meteor. cap. 8.* c) *Scalig. exerc. 88.* d) *Plater. l. de vit. cap. 4. p. 482. Sennert. epit. ſci. natur. l. 5. c. 5.*

LXXXVII.

Argenti vivi ſpecies.

Duplex eſt argentum vivum: foſſile & factitium. Naturale, in argenti fodinarum tectis ſtillatim concretum, vel inter alia metalla invenitur, aut certe ex lapide quodam, qui ex ipſius argenti fodinis eruitur, arte prolicitur, hoc pellucidius, tenuius, purius & præſtantius eſt factitio (quod ex Minio excoquitur, *(a)* vel plumbo. Sunt etiam qui ex eboris ſcobe, & rebus aliis omnibus Argentũ vivum elici poſſe (quod rerum omnium ſemen ac principiũ ſit) literis prodiderunt) quod originis ſuæ nondum immemor, obſcurius, impurius, craſſius, imbecillius deteriusque ad omnia conſiſtit. (*b*)

a) *Plin. l. 33. c. 8.* b) *I. Palm. Conſtant. l. c.*

LXXXVIII.

Argenti vivi matrix; cum metallis familiaritas, maximè cum auro.

Argentum vivum conſtat ex aqua metallica, viſcidâ, terrâque ſulphureâ exactè miſtis: metalliſque facillimè miſcetur, in primis auro, hinc ſtanno, plumbo, argento: difficulter cupro & ferro. Inter Mineralia omnium ponderoſiſſimum, & nihil in ſe demergi ſinens, niſi aurum *(a)* cupis ejus rei experimentum?

libris 5. vel 6. Mercurii, libram 1. vel 2. ferri, cupri vel argenti impone, videbis ſupernatare, ut ligna aquæ, injice autem vel granum unicum auri puri, nec ſophiſticati, ſubſidebit ſtatim (*b*) an quia Aurum gravius? an ob naturam homogeneam cum Mercurio? (*c*)

a) *Sennert. l. c.* b) *Paracelſ. c. 19. de gen. miner. Unz. l. 1. de Merc. c. 10.* c) *Ruland. l. 2. probl. 124.*

LXXXIX.

Argenti vivi uſus innoxius & noxius.

Argenti vivi guttam unam vel alteram, vel ſcrupulum ſemis aliqui in vermibus deglutiendam propinant, quod vermes, quibus admodum adverſum, citò fugat, poteſtque innoxiè ſumi. Aqua, (vinum vel alius liquor, in quam argenti vivi portio infuſa fuerit, in eâque aliâ agitata, & ab eo colata, bibatur, lumbricos mirificè pellit. (*a*) Gorlitienſes quoque obſtetrices, ubi gravidæ diu in partu laboraverint, ultimo remedio ſtatim argentum vivum ſcrupuli pondere nullis incommodis potandum exhibent. Quò fit, ut facilè mihi perſuaſerim, argentum vivum potantes haud necare, niſi pondus aut menſuram exceſſerit, non tamen crediderim, quòd ſolum pondere interimat, ut quidam putarunt, Dioſcoridem tantum ſecuti (*b*) Si ergo hydrargyrum impurum & plumbatum non interficit, quid de puro ſtatuendum? Cerebrum & nucham ſpirituoſa humiditate frigiditateque lædit, non veneno; inſidet oſſibus gravitate & humoribus ducitur. Ex accidente fit Syaliſmus, quia phlegmatici humores circa cerebrum ſunt frequentes, ita fiunt ſputa & articulorum luxationes ab eodem, non per

ſe

ſe omnino, ſed ex accedente humorum affluxu, Natura enim eos deſtinavit ad articulos & glandulas, irrigandi cauſa, cum itaque eò pelluntur copioſius, iſta eveniunt. *(c)*

a) *Plat. l. 2. de vit. c. 13. l. 1. obſ. p. 42. Ant. Muſ. Brav. de nat. ſtirp. c. 28. q. Bapt. Zepata mirab. remed. c. 5. p. Car. Roſenb. animal. & exerc. Med. 36.* b) *Mathiol. comm. in l. 5. Dioſc. cap. 70.* c) *Libav. l. 1. ſing. cap. 11.*

XC.

Argentum vivum unde diaphoreticum.

Quid cedo cauſæ eſt, cur argentum vivum ſudorem ciere poſſit? nonne potius frigidum & repellens remedium cum ſit, corpori affrictum, contrario planè motu, atque hydrotica medicamenta à peripheriâ corporis ad ipſius centrum humores agens ſudoris materiam impellit? Si quis igitur ab illitu ſudor diffluit, eum partim ignis, ad quem inungitur, partim calida olea, quibus cum miſcetur hydrargyrus: partim cubilis calor, non hydrargyrus elicit.

I. Palm. Conſtant. de morb. cont. l. 3. c. 4.

XCI.

Amuleti ex Mercurio, avellana vel calamo incluſo, efficacia.

Amuletum ex hydrargyro fit, cum avellanâ rubrâ, & aliquo verme arroſâ, ut foraminis illius beneficio hydrargyro repleri poſſit. Poſtquam verò metallicum illud eſt introductum, foramen ſedulo occludetur & avellana ſerico rubeo, à collo ſuſpendenda, involvatur. Si verò avellana deficiat, illius vicem

vicem calamus ſupplebit, qui prædicto Mercurio replebitur & è collo ſuſpendetur, ita ut quàm proximè ad regionem cordis admoveatur. Hoc remedium adeo hiſce temporibus, ad præcautionem peſtis eſt uſitatum, tot illius animadverti experimenta, ut non poſſim præ cæteris illud non valdè comprobare *(a)* Remedii hoc genus teſtatur ſe accepiſſe P. Droëtus, Medicus Pariſienſis, à Medico Illuſtriſſimi Domini Vidami Carnutenſis, Principis Chabanei, qui in Metenſi obſidione Anno 1566. nullo alio remedio ſe defendit à peſte, quæ tunc maximè ſæviebat, neque ſe ſolummodo, ſed & chirurgum, qui peſte infeſtos inviſebat. *(a)* Collo appenſæ avellanæ, ita ut ventrem attingat, argento vivo plenæ, & ad præcautionem & curationem colicæ magnas attribuunt vires *(c)*

Quercet. l. 2. peſt. alex. c. 5. Plat. d. dol. c. 2. p. 190. Unz. de mere. l. 1. c. 22. Gloglen. de peſt. p. 68. Minder. de peſtil. c. 20. b) *Conſil. de peſt. c. 8.* c) *Plater. de dol. c. 13. p. 625.*

Plura de Mercurio vide cent. noſtr. 4. memor. prop. 90. & ſeqq.

XCII.

Hiſtoriæ Mercurii in Aurum converſi.

Convenerant fortè fortuna Veronæ in hoſpitium unum idemque Medicus, Secretarius, & Mercator Antverpienſis Joannes Eremita dictus. Dum menſæ aſſident, quæſtio incidit de Alchymiæ veritate, & poſt ejus nonnullam ventilationem, Medicus infit, ſi placet Artis experimentum videre certum & indubitatum, ego oſtendam, & ne quid ſubeſſe fraudis ſuſpicemini, eat alter veſtrum, & emat Argentum vivum & catinum fuſorium, deinde in ſuperius tabu-

latum

latum adſcendite, & argentum vivum igni imponite & cum fumare incipiet, me advocate. Obtemperatum eſt, acceſſit, & è pixidula, cultri acie extrema depromtum pulviſculum injecit Mercurio, & poſt moram aliquam, edito ſtrepitu, facta eſt, inquit, transmutatio, quam videre deſiderâſtis, ite & Aurum hoc Artificibus examinandum tradite, quod & fecerunt & cunctas probatiſſimi auri notas invenerunt. *(a)* Libavius meminit cujusdam Itali Chymici, qui Rotenburgi certa fide ſibi retulerit, ſe à Monacho accepiſſe vix unum granum pulveris rubei, quem ſuper unciam unam Mercurii, in catino calefacti projecerit, quo facto, ſtrepitum fuiſſe exortum, ſtatimque Argentum vivum rubefactum, adhibito autem intenſiori ignis gradu, Argentum vivum elilytum fuiſſe & confluxiſſe, accepta ſoliditate metallica. Cumque Italus credere nollet eſſe metallum, frangere conatum eſſe ſed fruſtra. Miſit ergò illud ad Aurifabros, curavitque examinari cemento Antimonii & cupella, & inventum fuiſſe Aurum probum ac verum. *(b)*

a) *Evvald. Haghel. in hiſt. tranſm. metall.* b) *in ſyntag. l. 7. c. 8. Unz. de Merc. l. 1. c. 17.*

vide centur. 4. prop. 89.

XCIII.

Fulgur & Fulmen à Sulphuris & Nitri eſt prædominio.

Fulgur & Fulmen nonniſi diſpoſitione & copia Sulphuris ac Nitri differunt. Quò enim Nitrum copioſius & ſubtilius: eò percuſſio fit vehementior: ob Sulphuris verò abundantiam ignis major conſpicitur. Hinc etiam cauſſa reddi poteſt, cur fulguret, nunc

nunc cum tonitru, nunc abſque tonitru; non enim hoc fit, quod nubes ſit, vel rara vel denſa, quæ exhalationi viam, nunc intercludat, nunc liberum exitum concedat. Neque enim tam denſæ ſunt nubes, ut exitus intercludere fulguri poſſint: ſed quia nunc Nitrum multum, nunc paucum, cum ſulphureâ exhalatione conjungitur, accidit, ut nunc tonitru vehemens, nunc nullum vel exiguum audiatur.

Sennert. l. 4. epit. ſci. nat. c. 2.

XCIV.

Lapidis fulminei ortus.

Fulmen eſt ſpiritus igneus & tenuis, nitro-ſulphúreus, non lapis, ut vulgo creditur. Nam mira vis & potentia Fulminis, non lapidi, ſed corpori longè tenuiori & ſubtiliori adſcribenda eſt. Quamquam interdum in nubibus, & exhalationibus calore ingenti decoctis & condenſatis lapidem quendam ſolidiſſimum poſſe gigni, & cum Fulmine, ut globum è bombardâ ejici, impoſſibile non ſit: raró tamen id fieri credendum eſt. Eſt autem Fulmen Fulgure magis compacta exhalatio, confertim è nubibus magnâ vi magnoque impetu erumpens. Quapropter non ſemper in aëre diſpergitur, ut reliqua ignita meteora pleraque, ſed ſæpè in terram uſque fertur: tum quia vehementi & magno impetu è nube ejicitur, tum quia benè cohærente & compactâ conſtat materiâ: nunquam tamen quinque pedibus altius deſcendere in terram, autor eſt Plinius. l. 25. c. 55.

XCV.

Fulgur ut fiat, & cur celerius oculos, quàm tonitru aures feriat.

Ubi vapores ſulphurei & nitroſi tempore æſtivo, à calore Solis, præcipuè flantibus ventis meridionalibus, inviſibiliter & ſurſum elevantur, & poſtea vel à ventis oppoſitis, vel frigiditate mediæ regionis uniuntur & condenſantur, fit ut ob peculiarem repugnantiam accendantur, atque hinc & ſonus & coruſcatio oriatur. Etſi autem Tonitru, ſeu prius ſit quam Fulgur, ſeu ſimul cum Fulgure, Fulgur tamen prius in oculos incurrit, quam Tonitru auditur, quia nimirum adſpectus celeriòr eſt, quam auditus, ſpeciesq; viſibiles magis ſpiritales & ad propagationem ſubitam magis idoneæ, quàm audibiles. Cujus rèi etiam exemplum eſt in findentibus ligna in ſilvis, ubi ictum prius videmus, quàm audimus ſonum: & è bombardis, ubi priùs videmus ignem quàm ſonitum percipimus.

Sennert. l. c. Bodin. l. 4 th. nat. p. 457.

XCVI.

Finis fulminum, & effectus admirandi.

Proſunt Fulmina πρώτως ad aërem ab halitibus, aliàs noxiis repente expurgandum: ad Dei potentiam ſecuris exaggerandam, impioſque puniendos: δευτέρως alia præſtant admiranda, ut quòd illæſa vagina gladium liquefaciant, loculis integris & illæſis conflent argentum, inviolato ligno ferrum haſtæ reſolvant, quòd ſalva chirotheca manum, ſalvo calceo pedem, ſalvo cortice arboris medullam lædant, & comburant, infantem in utero, ſine matris noxa

inter-

interficiant; carne ſalvâ oſſa in animalibus comminuant; Rariora enim & ſicciora ſpiritus innoxiè penetrat: in humidiora verò collectus vehementius operatur. Non rarò ſalvis internis externa afficiuntur, & pili ſine carnis damno, veſtes & calcei ſine corporis periculo aduruntur, ob debiliorem fumum ſicciora tantum & combuſtibilia corrumpentem. *(a)* Illud etiam de mirâ Fulminis potentiâ annotandum eſt, miniſtrum quendam ita ſubitò ereptum, ex hominum oculis, ictu fulminis, in viâ, quâ Lipſiâ itur Torgam, ut poſtea nunquam apparuerit. *(b)*

a) *Tandl. d. 4. meteor. th. 36. & 37. vv. Fabr. cent. 3. obſ. 26. Plin. l. 2. nat. hiſt. c. 51. Ariſt. 3. met. c. 1. Senec. l. 2. quæſt. nat. c. 31. Sennert. l. c.* b) *Wolfg. Meur. in comment. meteor. p. 140.*

XCVII.

Sanguinis & lactis pluvia non eſt naturalis, ſed his analoga.

Lac & ſanguis verus naturaliter per pluvias deſcendere non poſſunt, cùm in animalibus tantum generentur: aliquid tamen illis ſimile delabi abſurdum non eſt; cum ſcilicet radiis ſolaribus ex terrâ rubeâ vel albâ vapor in altum attollitur, aut in alto ita percoquitur, ut talem colorem referat, qui poſtea in pluviam reſolutus ſpeciem lactis vel ſanguinis exhibet.

Sennert. l. 4. ep. ſci. nat. c. 6. Tandl. diſp. 5. met. probl. 4. Plin. l. 2. nat. hiſt. cap. 58. & 60.

XCVIII.

Miræ formarum ſpecies in grandine.

Quod interdum in grandine miræ imagines apparere

rere dicuntur, partim hominum imaginationi adſcribendum; qui grandines attentè inſpicientes varias in iis imagines, perinde ut in nubibus concipiunt; partim ad Divinam vim referendum, quæ grandibus etiam aliquas imagines imprimat, quibus homines de vitiis non ullis in vitâ & moribus admoneantur.

Sennert. l. c. 7.

XCIX.

Pruina eſt à perurendo, quod vites, ariſtas in nigrorem exurat.

Pruinam Latini optimè à perurendo derivarunt. *(a)* quia οἷον πῦρ penitus adurit, & in cineres aridiſſimos, gemmas vitium & arborum teneras redigit: calamos etiam & ariſtas, ipſumque frumentum nigerrimo colore ſic inficit, ut carbonum pulvis eſſe videatur. Paulò autem minus gelida eſt, quàm Nix, non tamen minus ardenter urit, qàum Ignis. Cauſam verò mè penitus ignorare profiteor, *(b)* & quidem in abditis Divinorum arcanorum theſauris latere mihi videtur: ac pro mirando ſtupendo in laudationibus divinis poſitum eſt; Nivem divinitus dari pro lanâ calidâ, pruinam verò *(c)* pro favilla ſeu cinere ardenti. *(d)* Græcis πάχνη ἀπὸ τῦ παχνῦν à condenſando indigitatur. *(e)*

a) *Iſidor. l. 13. etym. c. 10. Feſtus in verbo Pruina.* b. d) *Bauhin. th. nat. l. 2. p. 205.* c) *Pſalm. 147. v. 16.* e) *Tand. diſp. 6. meteor. th. 33.*

C.

Pulli Corvorum deſerti unde nutriantur.

Inter alia Divinæ providentiæ teſtimonia & h...

reponitur, quòd pulli Corvorum implumes, & à parentibus, vel propter oblivionem, vel quòd ob albedinem ſuos eſſe, diffidant, derelicti, & ad Deum clamitantes Divinitus alantur, quemadmodum Iobi c. 38. v. 3. & Pſal. 147. v. 9. ſcriptum relinquitur. At unde talis cibatus ipſis contingat, non ita eſt expeditum. Quidam hoc vermiculis in nido genitis adſcribunt, at hoc divino codici non ſatisfacit. Vagantes enim & jam nido ejectos ali Scriptura profitetur. Quidam hos à prætervolantibus muſcis exſaturari putant.

Sed unde nondum volare potentibus & venandi imperitis tanta muſcarum arripiendarum ſagacitas? Rectius igitur ut opinor, hos in firmos & ob famē querulos cæleſti rore paſci, ſtatuimus, ut exemplo deſpicatiſſimarum volucrum ad paternam DEI erga nos affectionem confirmemur.

Tandler. diſp. 6. meteor. probl. 5. C. Geſſn. de avibus p. 323. vide abſ. Bodin. l. 3. th. nat. p. 373.

CEN-

CENTVRIÆ VI.

Particula I.

Methodus Analytica, de Natura & Viribus, Fontis acidi, ad Göppingam Oppidum, in Ducatu Wirtembergenſi.

QUÆSTIO.

An Aquæ Göppingenſes acidæ ſint: propter calcanthum?

Concluſio I.

UT in Corporibus animantium varii gignuntur humores, ita etiam Aquas diverſis qualitatibus præditas Terra gignit.

2. Qualitates omnes in aquis, ex rebus immixtis fiunt.

3. Materiæ quæ aquas inficiunt ſunt Succi, Terra, Metallum, Lapis & Halitus, & quod ex horum quibuſdam vel omnibus his mixtum eſt.

4. Unde pro naturâ ſubterraneorum corporum, quibus Aquæ miſcentur, ſapores, odores, colores, & facultates deniquè diverſæ in Aquas tranſmittuntur.

5. Succi craſſitie differunt ab Aquis, nam Aqua tenuis eſt, & ferè ſimplex; ſuccus verò craſſus & mixtus ſemper.

6. Generantur ſucci variis modis, aut quia calor rem ſiccam immiſcet humido, & miſtionem coquit; aut cum Aquæ lambentes terram, aliquantulum craſſę

efficiuntur: aut cum humor incluſus metallicam materiam corrodit, aut denique à vi caloris exprimuntur.

7. Perpetuò verò generantur & conſervantur ſucci in locis ſubterraneis, ut perpetuò etiam Aquis commiſceantur. Sed ut differentias diſtinctas habent in tactu, colore, ſapore, odore, craſſitudine, ita varias vires Aquis impertiri ſolent.

8. Sunt autem hi potiſſimum, Sal, Nitrum, Bitumen, Sulphur, Alumen, Calcanthum, quorum aliqui liquidi, aliqui concreti dicuntur.

9. At ſuccis inde ſapor ineſt, quòd Aquæ ex quibus conſpiſſatis gignuntur, ejusmodi fuerint ſaporis: vel quod calor Aquas cum terra permiſtas coxerit, quod, quia diverſis fit modis, varietate ſaporis diſtinguuntur.

10. Aquæ verò ſaporem ſibi acquirunt, quod vel miſtæ cum terra inſipida aliquantum à calore coquantur, vel quòd lambant terram inſigni aliquo ſapore præditam, aut ſuccum concretum, aut lapidem, aut metallum, vel quòd combibant ſuccum liquidum, cujuscunque tandem ſaporis; vel quod expirationibus inficiantur.

11. Sapor enim ex miſtione oritur, cum vel corpus terrenum miſcetur humido, aut contra humidum terreno, ut nunc hoc, nunc illud mole vincat alterum.

12. Ergo quia materia ſaporis eſt Terra & Aqua. Effectrix verò cauſa calor ſubterraneus, qui eas coquit, mutat & fingit, neceſſario pro miſtionis ratione & modo, Aquarum & ſuccorum ſapores oriuntur.

13. Nam

13. Nam ubi Terra multæ Aquæ permiſcetur, nec calor eam probè concoquit, ſed frigiditas tanquam victrix in humore permanet, in ea miſtione ſequitur ſapor, qui ὀξὺς Græcis, à noſtris, acidus dicitur.

14. Unde ſapor acidus indicat ſubſtantiam terreſtrem non adhuc excoctam à calore, quadamtenus tamen extenuatam, quæ plurimo humori aqueo ſit admixta.

15. Terra quoque præter alias qualitates varios ſapores recipit, inſipida enim, ſalſa, amara, acris, acerba & acida reperitur, ac pro ratione materiæ, quâ infecta eſt, diverſum ſaporem Aquis tribuit.

16. Efficitur autem acida, vel quia Aquis madefactam terram, priusquam calor eam multum coxerit, & ad perfectam mixtionem deduxerit, frigiditas vi ſua adſtringit, vel quia ſuccum acidum (quicunque is ſit) per eam perpetuò emanantem potat, & ſic aquá ex terrâ, per quam tranſit, ſaporem acidum aſſumit.

17. Metallo temperantur & miſtæ quoq; redduntur Aquæ, ſed parum ex iis aſſumunt, eò quod omnia benè ſunt compacta corpora, quæ præter facultates vix aliquid dimittant. Et ſunt Aurum, Argentum, Æs, Ferrum, Plumbum.

18. Metalla verò non ſine ſapore eſſe, indicio eſt Æs, nam ærea vaſa amaritudine multum inficiunt liquores in ipſa infuſos, ab æris amaritudine non multum abeſt Ferrum, amaritudinis verò cauſa eſt, Terra aduſta, quam ea metalla participant.

19. Non pauci ergò ſapores in Aquis gigni viden-

tur, quæ per hujuſmodi metalla fluunt. Ferè tamen nunquam ſolum metallum in viſceribus terræ reperitur, quo aqua profluat infecta, ſed vel terræ, vel ſuccis, aut lapidibus, aut omnibus his admixtum eſt.

20. Nam cum aqua corroſerit Pyriten ærosum & friabilem, fit ſuccus acerbus & acris, ex quo oritur Calcanthum. Hinc aqua Calcantho liquido infecta recipit ſaporem acerbum & acrem.

21. Non minus Lapidum qualitates, quàm Metallorũ poſſunt Aquis ineſſe, reperitur enim lapis calcarius & marmor in Aquis medicatis, imò omnes cineres & calcos, qui reperiuntur in aquis, rediguntur vel ad lapidem, vel ad ramenta marmoris. Unde aquæ ex lapidibus, quos eluunt, quid medicamentoſum in ſe recipiunt.

22. Præter has miſtionum rationes, Aquæ aliquando expirationibus inficiuntur, ut fit in quibusdam locis ardentibus: unde & vapores bituminoſi, ſulphurei cum aquis miſcentur, ratione quorum varii effectus ſequuntur.

23. Sunt itaque variæ res ſubterraneæ, quibus aquæ imbutæ, medicatæ profluunt, rarius tamen unâ ſola re, ſed pluribus, nec æquâ tamen portione miſcentur, unde à vincente in ipſis materia denominantur.

24. Quia ergo ſapor acidus variis de cauſis in Aquis gigni videtur, quæritur: num AQUÆ GOPPINGENSES, propter Calcanthum, an alterius miſtionis & temperationis ratione acidæ proveniant?

25. Ju-

25. Judicatur quæſtio, aut ſenſu cum ratione conjuncta, aut effectibus, qui rei proprietatem ſequuntur: his enim duobus veluti inſtrumentis, medicatarum Aquarum qualitates & differentiæ ad amuſſim diſtinguuntur & explicantur.

26. Percipitur Aquæ minera ſenſibus, ſapore, colore, odore & tactu, ex quibus ſenſus guſtus non infimas partes occupat.

27. Sapor, quem in aquâ Göppingenſi guſtamus acidus & parum acris perſentitur, qui nec valdè adſtringit, nec linguam multum exaſperat. At ſapor calcanthi, (ut teſtatur Agricola, qui præclarè de rebus ſubterraneis ſcripſit) eſt acerbus & valdè acris, & multum adſtringens. Talem acerbitatem conjunctam acrimoniæ habent Aquæ, quæ Sori, Myſi, Calcitide aut Melanteria miſtæ ſunt. Sapor verò acerbus, naturâ & viribus ab acido differt.

28. Odor nullus in hac aquâ experitur, neq; in effluxu, neq; dum calefit, cum abominandus & virulentus odor peculiaris ſit calcantho.

29. Præterea omnis coloris, ut ſimplex Aqua, expers reperitur, nec viridis ille color ex calcantho inductus cernitur, unde nec linteamina hac aquâ elota, & poſtea exſiccata, ulla ferrugine infecta conſpicimus.

30. Frigida hæc aqua limpidiſſima quoque eſt, nec quicquam in ſe continet, quod tamen fieri videmus in aquis, terrâ vel ſaxis. vel ſuccis infectis, in quibus pro ratione materiæ ſubſident fæces.

31. Nec poſtquam excocta aut deſtillata eſt, ſedimentum remanet, quod ſapore vel colore Calcanthi

indicium præbeat. Quod ſi vaſis lateribus, in quo decoquitur, aliqua adnata ſunt, aut in ejus fundo ſubſident, quæ parùm quid acrimoniæ linguæ exhibent, id coctionis ratione evenire putandum eſt.

32. Adde, quòd nec in iis locis, quibus ſcaturit Aqua hæc, nec in vicinis, nec ex parietibus ductuum ulla materia, quæ calcanthum exprimat, effluat, quæ deinde depurata, atque in ahenis decocta, ſutorium atramentum conficiat. Artifices enim imitantur naturam, atq; aquas ſuccis imbutas ad ſpiſſitudinem decoquunt, unde ex aquâ ſalſa conficiunt ſalem, ex Aluminoſa, alumen; ex eâ, quæ calcantho infecta eſt, atramentum ſutorium.

33. Tactus quoque aliquid in hac re valet, nam licet aqua hæc, ſubaſtringentem quendam ſaporem habeat, non tamen exaſperat, & inæqualem reddit cutem, quemadmodum facit Calcanthum & Alumen.

34. Cum itaque aqua hæc pura ſit, limpida, neque odore, neque ſapore; neque colore calcanthum ullo unquam tempore exhibens, ſequitur neceſſario, eam alia de cauſa acidam eſſe, neque naturam rerum omnium parentem, ad tantam inopiam, (Chymiſtarum more) aſtringi debere, ut ex calcanthi tantùm ſucco acida proveniat, quod facilè intelliget is, qui ſaporum differentias, ac ſubterranearum rerum commiſtiones intelligit.

35. Et cum in rerũ naturâ ſpecies rerũ non ceſſent, nec materia idonea, nec cauſa efficiens, ad ſuccorum generationem deſinant, præter rationem non erit, alium

alium quendam ſuccum liquidum in viſceribus terræ conſtituere, qui acidus ſit, & aquis commiſceatur.

36. Is tamen ſimplex non eſt, ſed acri ſapori jungitur, hinc plures reperiuntur aquæ, habentes hujusmodi ſuccum acidum & acrem, ut aliquæ ſint acidæ, & valdæ acres ad potum ineptæ, aliquando minus acres, ut in potum aſſumantur.

37. Ac licet ſucci toti in Aquis diſſolvantur & contemperentur, ex cæterorum metallorum ſubſtantia, parum aut nihil, ut ea ratione facilè totum contemperetur & immutetur: attamen hic ſuccus nullam præter aciditatem aquæ qualitatem exhibet, cæteri non item, unde & limpida, pura, ſine tetro aliquo odore, ac obſcuro colore conſpicitur.

38. At quum ab effectibus quoque de rebus ſubterraneis quæ aquis miſceantur, judicium fieri debeat, effectus vero certi procedant à facultate certa, facultas autem certa & determinata à tali temperamento naſcatur, ac temperamentum tale ex hujusmodi rerum commiſtione reſultet, & in eâ exiſtat, certum eſt, quod effectus talis, à tali rerum commiſtione fiat & producatur.

39. Quia autem ſapor hic mixtus in tenui ſubſtantia conſiſtit, acidus quidem in aqueâ frigidâ. Acris verò in terreâ calidâ, ideo quæ ex tali miſtione oritur Aqua, nec ſummè refrigabit, nec calefaciet, quæ operationes cum oppoſitæ ſint, altera efficacior & debilior erit, pro ut magis vel minus alter ſaporum dominatur in Aqua; verùm ubi opus eſt, plus refrigerat, quàm calefacit.

 40. Dein-

40. Deinde præter facultates iſtas habebit vim corroborandi & aſtringendi levem: inde propter ſubſtantiam terream paucam non benè ad calore excoctam, refrigerabit, contrahet & adſtringet ſuperficiem corporis: ſed propter plurimum aqueum humorem illi admixtum ad profundum penetrabit, incidet & attenuabit, quam penetrationem poſtea adjuvat, ſapor acris adjunctus à copia caloris factus.

41. Hinc epota ſitim extinguit, cibi appetentiam præſtat, jecur & renes excalefactos refrigerat, viſcerum obſtructiones reſerat, membra nutritionis corroborat atq; unit, neque tamen frigido ventriculo multum prodeſt, ut quotidiana experientia, rerum omniũ Magiſtra, teſtatur. Ipſi ergò viderint, qui eâ intempeſtivè utuntur.

42. Decipiuntur ergo meâ ſententiâ, qui Aquam Göppingenſem propter Calcanthum vim calefaciendi habere arbitrantur, non n. poſſunt ex veris principiis cauſam & temperationem hujus Aquæ intelligere.

43. Nec minori errore ducuntur, qui Calcanthi acerbitatem largâ aquâ obtundi & imminui, & ſic acidum ſaporem exurgere credunt, nam ex ſucco acerbo quocunq; modo Aqua diluatur, non niſi acerbus ſapor pervenit.

44. Deinde quod dicunt, oleum ex calcantho multa aqua dilutum, ſaporem acidum efficere, & naturam ſervare ejus, unde acidæ Aquæ originem ſumunt, eo modo, quo ex frigidâ materiâ, frigidum ferè elicitur quemadmodum ex calida calidum, ſalſum è ſalſa, & ĩta in cæteris. Verùm cum ita ratiocinantur, rei natu-

turam non aſſequuntur, nam ſimile ex ſimili educitur ferè, ſi rerum ſubſtantia per omnia eadem ſit, ac conſtitutio æqualis exiſtat; at ſuccus iſte acidus & calcanthi oleum diverſarum naturarum ſunt, & diverſo modo à calore generantur, quare claudicat ſimilitudo.

45. Falluntur quoque, quòd oleum calcanthi in Aqua ſaporem acidum efficere exiſtimant, cum guſtanti non verè acidus, ſed auſterus ſit: & vehementer acutus, à calore exquiſito concoctus, & penè ad naturam ignis converſus. Acidus verò ſapor debilior eſt auſtero, & his omnibus efficacior acerbus.

Lucas Stenglius, Auguſtanus Medicus.

vide. centur. 5. mem. part. 37.

II.

Vitrioli nomen, natura, ſpecies, Spiritus appetitus Magiſter.

Χαλκάνθον, Latini atramentum appellant, quòd eò pelles nigro colore inficiantur; item Vitriolum, à vitri colore. Eſt mirabilis & igneæ plane naturæ, & ſulphur ardens in ſe continet: inde in metallis ſolvendis, tingendis & generandis plus præſtat, quàm alii ſales, ſpiritusque ejus ferrum in Cuprum mutat. Continet autem in ſe duos ſpiritus. 1. album, magni & notiſſimi in Medicina uſus, 2. alium adhuc rubrum. Aliud enim nativum in terræ cavernis concretum, aut deſtillans ex iis; aliud factitium, quod ex lapidlbus quibusdam calcantho ſis aut terra rubiginoſa & æruginoſa, aut cinerea maculis viridibus ac rubris interſtincta coquitur, quæ tamen

menres eſſentiæ parvam facit differentiam. Calefacit & adſtringit, humiditatem abſumit, carnemque contrahit, ex ſiccat, humidasque carnes à corruptione præſervat. Antiqui etiam intra corpus, drachmæ unius pondere exhibebant, ad vermes necandos & adverſus venena fungorum. Verùm hodiè ſpiritus inde elicitur, qui tutius exhibetur, inſignemque ſiccandi & putredinem ſiſtendi vim habet, unde ad febres putridas & peſtilentes utiliter adhibetur. (*a*) In appetitu quoque dejecto, plurimum præſtare quotidie experimur, tunc temporis potiſſimum, ubi fecibus pituitoſis & mucilaginoſis internæ partes ventriculi quaſi obvolvuntur & obſtruuntur, ita ut ſpiritus famem producentes, hoc eſt innatus ventriculi calor obruatur, & ad operationem ſuam perficiendam ineptus reddatur. Quatenus enim in ſe continet vim penetrantem, incidentem & mundificantem, eatenus materias & cruditates illas mucilaginoſas attenuat, digerit & abſumit; unde conſequenter ſpiritus eſurientes antea quaſi ſepultos excitat, qui fructus conſuetos in extimulando orificii ſenſu producunt & generant. *(b)*

a) *Sennert. l. 5. epit. ſci. natur. cap. 2. Plin. l. 34. natur. hiſt. c. 12.* b) *Horſt. decad. 5. probl. quaſt. 7. part. 7.*

Plura de vitriol. vide Centur. 4. noſtr. memorab. part. 79. & ſeq.

III.

Salis origo & differentia.

Quam Sal originem habeat, non ita planum eſt. Conſentaneum autem eſt, Salem, ut & reliqua mineralia & metallica in prima mundi origine, creatum

in

in terra eſſe, in qua adhuc, vi à creatore indita, ſeſe conſervet ac multiplicet. Si enim Elementa ſimplicia, in tot mutationibus & viciſſitudinibus rerum ſublunarium ſe conſervant & multiplicant, atque ita à mundi initio adhunc uſque diem integra conſtant, cur hiſce corporibus eadem vis denegari debeat, cauſam non video. Verù in iis ſaltem locis generatur, ubi ſpiritus ille, ſeu principium ſeminatium, ſi ita appellare liceat, præſens eſt; atque ex hoc ſalino principio in terræ cavernis, ubi humiditas multa non abundat, ſed foſſilis, naſcitur. Si verò illud Salinum principium cum humiditate plurima & aquis per terræ cavernas labentibus miſceatur, fontes ſalſi, ex quibus Sal excoquitur, inde originem habent. Marinus ex aqua marina fit, ſolis calore humidum abſumente, ſi tamen calor Solis non ſufficiat, igne reliquum perficitur: & ut candidior & purior fiat, ſolutione & coagulatione purgatur.

Sennert. l. 5. ep. ſci. nat. c. 2.

IV.

Salis facultates in genere & ſpecie, tùm ejus neceſſitas, uſus & noxa.

Salis virtus eſt calefacere, exſiccare, attenuare, obſtructiones expedire, diſſolvere, diſcutere, depurare, manſuefacere, cunctasque ſuperfluas humiditates abſumere. *(a)* Vnde conditurâ ſuâ carnes ſervat & à putredine tuetur, corpora quoque defuncta à putredine vindicat, ut per ſecula durent, *(b)* appetentiam cibi excitat, (quod & columbæ naturâ duce noverunt, quæ ut languentem pipionum ſtomachum ex-

excitent, ſalem, aut terram quæ ſalem ſapiat *(e)* illis in os ingerunt) ac, ne in grumos coaguletur cibus, in ventriculo, prohibet; cibis etiam correctionem addit, & quæcunque alimenta non ſufficienti ſalis condimento coſperguntur, ea in ſanguinem phlegmaticum, putrilaginoſum converſa, variis morbis occaſionem ſubminiſtrant. Proinde, omnes homines, niſi juſtâ quantitate ſalis utantur ad alimentorum concoctionem, plerumque ſunt fragiliores, morbisque magis obnoxii, quàm alii, qui ſalis uſum legitimum non negligunt, cum quælibet res, ſive ſit animata, ſive in animata ab hoc aromate conſervetur. *(d)* Hinc fit, ut inter ſimplicia, ea, quæ copioſiore ſale abundant fortiùs vigeant, & ſtrenuè magis temporum injuriis reluctentur, ut nullis nec rigoribus, nec ardoribus perimi aut vinci poſſint, quo minus virorem ſuum & vegetationem conſervent, quod ſecus aliis, eò minus præditis accidit. Idem videre eſt, in animalium genere, ut inter illa, quæ copioſiorem ſalem naturâ poſſident, ea vivaciora & & diuturnioris ſint vitæ. Quin & partes animalis eo abundantiores, quales ſunt oſſeæ, minus corruptioni obnoxiæ ſint, & ſerius interitum minentur. *(e)* illud quoque obſervatum fuit, eos, qui ad febres putridas diſpoſiti ſunt, cibis paulo liberalius ſale conditis, à febribus præſervari. *(f)* Hinc etiam vaccæ ſal lingentes, plus lactis reddunt, & alia quoque animalia, ſale ſaginata, carnem jucundiorem nobis præbent: imo Caprarum quoque caſei melius ſapiunt, & graveolentiam ſuam deponunt, ſi pabulis ipſarum modicum ſalis admiſceas, id quod ruſtici teſtantur, ipſaque experentia hoc comprobat. *(g)* partes quoque

que nimium relaxatas confirmat, humorum copia onuſtas deterget & mirificè extenuat, nimiam ſiquidem humiditatem, quæ totius corporis habitum occupat, tumidumque efficit, reſolvendo & liquefaciendo extenuat & conſumit: cliſteriis quoque & ſuppoſitoriis ſal admiſtus, non ſolùm inteſtina ad excernendum tardiora extimulat, ſed etiam humores, craſſiores & tenaciores colliquefaciendo ad faciliorem excretionem præparat. *(h)* Sic quoque non inconveniens erit, poſt uſum ſolidiorum medicamentorum lenitivorum hauſtum juris gallinacei, vel piſorum brodii, non penitus inſulſi, ſed moderatò ſale conditi ſuperbibere, quo non ſolùm vis leniens citius ad actum traducatur, ſed inſuper etiam à ſaburra viſcidorum humorum primæ viæ meliùs & perfectiùs eluatur: ne communem cum multis erremus errorem, qui contra rationem & experientiam cum vulgo & mulierculis nefas eſſe ducunt, ſale conditos exhibere liquores, quia juſculum, ſi temperatè ſaliatur, non modò eluit inteſtina, ſed ſalis vi etiam ad ipſas medicamenti reliquias abſtergendas conveniens redditur. *(i)* Ut autem ad vitæ longævitatem Salis uſus moderatus permultum conducit, humidum conſervantis purum & ab omni putredine liberum: ſic immoderatus eidem ſalſuginoſam qualitatem aſpergit: unde acres & mordaces ſucci per cutim proſiliunt, & moleſtiſſimam ſcabiem, calculnm, *(k)* elephantiaſin, aliquaque mala producunt. Quapropter Literati uſum ſalis nimium poſtponent, ne oculorum acies obtundatur (turbat enim ſanguinem, craſſum & terreſtrem reddit *(l)*) neque ſanguis aduratur, humidum inquinetur, tandemque mordacia & prurigino-

ſa pro-

ſa proveniant excrementa, quæ humidum naturale tabefaciunt, nutritionem interturbant, deque vita non parùm decerpunt, totumque corpus languidum relinquunt, taceo quod alia incommoda plura valetudini affricentur. *(m)* Sal ſæpè capiti inſperſum amovere capillos creditur. *(n)* A piſcibus ſalitis abraſum, inſperſum humidis ulceribus, valdè illa exſiccat. *(o)* Flos ejus ſanat ſplenes induratos, ſi extrinſecus ipſis in veſicâ apponatur. *(p)* Sal non tantùm, ut Ariſtoteles refert. *(q)* frigore & humore diſſolvitur, & calido & ſicco cogitur, ſed etiam calido & humido eliqueſcit. Nam ſi ſalem raphano inſperſeris, aut raphani, qui naturâ calidus & humidus eſt fruſta, ſalis acervo indideris, ſal totus liqueſcet. (*r*)

a) *Ducan. Bornett. in jatrochym. p. 107. Panſa. l. 2. de pror. vit. c. 12. Querc. l. 1. c. 2. def. Med. Herm.* b) *Goglen de nat. mir. p. 140.* c. r) *Lang. l. 1. epiſt. 28.* d. g) *Panſa. l. c. cap. 23. de ven. ſect. c. 28. pror. vit. lib. germ. c. 19. Plin. l. 31. c. 9. Plutarch. l. de cauſ. nat. 3. Querc. ſect. 3. diat. polih. c. 8. Gal. l. 11. de ſimpl. med. facult. c. 50.* e) *Querc. in tetrad. c. 28.* f) *Mathæus de febr. peſtil. p. 23.* h) *Id. in ſpec. ſanit. p. 92. Agricol. l. 3. foſſil. c. 8* i) *Horſtius de cur. ſcorb. p. 53.* k) *negat. hoc famigeratus ille Panacearius An. Wald. l. germ. p. 35. b. de Pan.* l) *Dom. Leon. l. 4. ſect. 1. c. 3.* m) *de pror. vit. l. 2. c. 12. Math. ſpec. ſan. p. 94. Rhaſ. l. 3. ad Alm. c. 17.* n) *Plater. de vit. p. 46.* o) *Id. de dol. p. 954.* p) *Leon. ſect. 3. l. 3. c. 7.* q) *l. 2. Meteor. vide doctiſſ. comment. Unzeri de Sale praſ. c. 28. & ſeq.* r) *Lang. l. 1. epiſt. 28.*

V.

V.

Etiam ſali vis quædam nutriens eſt.

De ſale ſentiunt eruditi, quod condimentum medicamentumque ſit potius, quàm nutrimentum, quia in mero ſale nihil vegetabilium proficit; & putantur etiam herbæ ſalſæ obiter ſaporem rapuiſſe; nec piſces in mari inde ali. Verùm iſta ſententia de ſinceriore duntaxat intelligenda eſt, & quia tàm parum nutrit, ut nihil hujus facultatis habere ſit exiſtimandum; aliquid ſaltem ejus cum cæteris in ſubſtantiam verti, non iverim inficias, cùm videamus, ex nullo non corpore combuſto ſalem extrahi, in quo fuiſſe neceſſe eſt, ſecundum potentiam, ex radice primæ generationis. Omne alimentum, inquiunt, dulce eſt, neque enim quicquam nutritur amaro; ideò & ſanguinem animalium dulcem judicant. Sed dulce illud non ſemper ad guſtum tale eſt: ſæpeque ex prædominio dulcedinis æſtimatur, non quòd planè nihil ſalſi ſit conjunctum. Sæpè exſuctus ex vulneribus & dentibus ſanguis ſubſalſus eſt. At nutrit. Secedit, inquiunt, Sal per ſudores & veſicam & alvum. De ſuperfluo hoc conceſſerim, ſed non de proportione quæ naturæ convenit. Non fruſtra Deus vino & aliis nutrimentis competentem ſalem junxit, quod immutari à noſtrâ naturâ nequeat, de copiâ excedente donaverim.

Libav. tom. 3. ſing. libr. 5. de ſuſtin. ſchol. ad capit. 14.

VI.

Sal Epilepticos excitet cur; lipothymiæ reſiſtit, Lumbricis infenſum, & dentibus amicum,

Famulus Pharmacopæi Delfenſis, cùm Epilepticus concidiſſet, nec ullus præſens eſſet, qui eundem ex paroxyſmo excitare poſſet, ac ſciret, forte acceſſit Sacerdos, qui ad os famuli epileptici jam ſpumantis, ſal adhibuit, quod æger ſentiens ſtatim excitabatur, atque hoc modo alios innumeros, labra ſale confricando, atque in os ponendo reviviſcere fecit. Forte, quia Sal ſpumam ex ore defluere cogit, cùm & humida coacta ſal liquare facit, quemadmodum ſpectamus, ſi limaces ſale conſpergantur, in totum liqueſcunt: ita & ſal ipſum pituitam fundere puto, & hinc Epilepticum excitari: quod Sacerdos experientiâ tantùm cognoverat, at rationem illius ignorans. *(a)* In lipothymia cùm ex reſolutione ſpirituum, tùm eorundem oppreſſione Sal præſtantiſſimum eſſe remedium, ſi labia eò fricentur, aut æger id maſticaverit, auſus ſum affirmare; millies enim in his, quibus vena incidenda, aut inciſa fuerat, cum fructu obſervavi, neque ullum hactenus remedium inveni, quòd citiùs effectus ſuos edat. *(b)* Sal, ſolum vel ore detentum, vel deglutitum, ne in ventriculum aſcendant lumbrici, prohibet. *(c)* Sunt qui indies, manè granum Salis ore contentum liquant, inde dentes linguâ ſale fuſo imbuta perfricant, hocquè dealbandis & firmandis dentibus, ac corruptioni præcavendæ opportuniſſimum eſſe aſſeverant. *(d)*

a) *Fori*

a) *For. l. 10. ſchol. ad obſ. 64.* b) *Fabric. cent. 1. ep. 43. For. lib. 7. de febr. ſchol. ad obſ. 14.* c) *Plater. de vit. pag. 975.* d) *Laur. de catarr. cap. 7. Goglen. de mirab. natur. pagin. 140.*

VII.

Sal vino inſperſus id depurat, & cur?

Qui hodiè ſalem poculis inſpergunt (utinam verò id fieret crebrius, minus enim tunc noxæ fæculenta vina bibentes contraherent) ideò id factitare intelligo, ut, ſi vinum ſit fæculentum, ſal id depuret, non modo enim vini fæculentiam, ob gravitatem ſuam trahit in fundum, & à corruptione nimiaque æſtus ebullitione præſervat, ſed etiam longè ſalubrius, quam ſulphur efficit. *(a)* Plus autem terræ quàm aëris ſali ineſſe, parvulus ejus grumus, in vino vel aqua ſubſidens, clarè demonſtrat, cùm uter oleo plenus emergat. *(b)*

a) *Gogl. de pror vit. c. 21. Fallop. de med. purg. ſimpl. c. 16.* b) *Lang. l. 1. ep. 28.*

VIII.

Sal ſubſtantiâ compactior, ex aëre copioſiore, quam rarior, ex aquoſitate, magis crepitans.

Sal omnis, quò compactior, ſpiſſior ac ſiccior exiſtit, eò magis in igne crepitat, propter humoris nimirum paucitatem & aërem copioſum, qui ab igne extenuatus, ſpirituoſam induit naturam, atque ita ex minori quantitate factus major, anguſtiâ loci non capitur, exitum ergo quærit & ruptis lateribus crepitum excitat, ut loquitur Scalig. (*a*) cùm ex adverſo,

Sales, qui minus compactam naturam habent, ſed rari admodum, fluidíque ſunt, multâq; aquoſitate adhuc abundant, ii candentibus carbonibus impoſiti, minus crepant, aut exiliunt, reſiſtente ſcilicet, effectúmque hunc impediente, copioſa humiditate, quâ perfuſi ſunt. *(b)*

a) *de ſubtil. exer.* 24. b) *Unz. de ſale c.* 15.

IX.

Sal animale, vegetale & minerale.

An non animale quid eſt Sal, cùm eo videamus & urinas hominum & brutorum turgere? quando videmus eo tantopere illici, & boves & arietes, cæteráque id genus bruta, qui ſal tãtopere & inſtinctu quodã naturali appetunt, tanquã balſamum, quo præſervantur, conſervantur & vegetantur? appetunt, inquam, appetũt, huicq; inhiant, & vel ex muris, antiquiſſimiſque ruderibus halitu ſuo exhauriunt & linguâ lingunt; & columbæ, aliæque aves roſtro curioſo perquirunt etiam in locis fæculentis & hominum excrementis, atque urinis abundantibus. Et quando tàm manifeſtè appareat, tot genera piſcium generari atque nutriri in mari ſalſo, mirum judicia hominum adeò perverſa eſſe, ut non agnoſcant, aut agnoſcere nolint, admirandos effectus balſami hujus radicalis!

Non autem exutum eſſe ſeu privatum facultate vegetativâ, inde dijudicari poteſt, quòd primum ſit in Natura movens, quod creſcere facit, multiplicare, adeoq; ad omniũ rerum generationem inſervit. Magis etiam confirmat hanc ſententiam generatio pretioſiſſimarum Perlarum in conchis, & corallii ex intimis

mis ſaxis emergentis, & in brachia & ramos inſtar arboris divaricati. Hi effectus ſunt, quos ignis ille naturæ, nempe ſal producit, etiam in medio frigidiſſimæ aquæ. Et quid aliud eſt impinguatio, quæ efficit, ut granum unicum producat centum, quam ſtercoratio quædam & expanſio fimi atque urinarum à beſtiis prodeuntium? Hic eſt, qui vivificat, qui calorem impertit, qui creſcere, qui prata & campos ridere facit, deniq; qui ampliſſimum univerſaliſſimumque illum vigorem producit. Sed quis non hoc in ipſo etiam aëre videt, per ſublimationes ſpirituum ejusdem ſalis Naturæ, qui verno tempore in aërem ſublevari roris in ſpeciem decidunt ſupra frumenta, atque ſtirpes omnes? Quid, inquam, per hæc ipſa non eosdem vegetationis effectus, quæ fit à ſale, manifeſtè percipit? at Rorem eſſe ſpiritum prædicti ſalis, imò ſalſum, videlicet invitè, nec ſine pudore fateantur, qui ſe egregios philoſophos cenſent, quando videant à veris philoſophis ex rore elici diſſolvens corallos atq; perlas: haud ſecus quam ex ſale comuni aut aliis ſalibus idem paratur in eundem finem.

Sal quoque eſſe metallicum, ſeu minerale, notum illud eſt ſatis, atq; eò quidem notius illud eſt cunctis, quòd tàm varia atque diverſa genera ſalium reperiantur in viſceribus terræ, cujusmodi ſunt alumen, ſal gemmæ, ſal nitrum, vitriolum &c.

Querc. de med. priſc. phil. 2.

X.

Sal ſitis & famis antidotum.

Carolus V. Imperator non tàm feliciter Tunetum urbem obſidione ab Othomannicæ familiæ tyranno

cinctam eripuiſſet, ſi artis Medicinæ notitia deſtitutus hoſtem aggreſſus eſſet. Cùm enim Cæſar vocatus in auxilium potentiſſimum exercitum ex Hiſpania in Africam trajiceret, (Sole tùm temporis verſante in Leone) ubi propter vehementes ardores & aquarum penuriã milites ardentius ſitientes, facilè defeciſſent, & ad prældiandum ineptiores facti fuiſſent, niſi Cæſar ſalem diſtribuere juſſiſſet, ut ſinguli granum unum atque alterum linguæ ſuppoſuiſſent. Hoc enim cum factum eſſet, ſitim & famem de iſto repreſſerunt & animoſiores facti, ingentem hoſtium multitudinem percuſſerunt, atque ſic ovantes urbem ingreſſi eandem ab obſidione liberarunt.

Bicker. in præf. l. de ſanit. conſt. conſerv.

XI.

Nitri ſolum natale, modus ſeu forma parandi, ejus & aliorum Mineralium principium ſeminarium.

Nitrum naſcitur in terrâ ſui generis, ad muros & petras inſtarque lanuginis ſponte effloreſcit, unde & ſal petræ appellatur. Arte & coctura ex terris nitroſis conficitur. *(a)* Artifices ſiquidem terram eligunt convenientem, & ex locis opportunis ſibi cognitis, & & aquâ communi calida iteratis vicibus filtratâ, ſeu transcolatâ, per illam terram, ut fiunt lixivia: fit ut cum ea miſceatur ſalſugo, quod ſalium omnium eſt proprium. De quo lixivio, ſi duæ tertiæ, aut circiter, ad ignem exhalentur, refrigeſcant, ſal condenſatur in glaciem, ex quâ artifex nitrarius opus ſuum perficit, purificatione facta; iteratis diſſolutionibus & coagulationibus, ut pinguedinem, (quam vocant)

ex-

exuat omnem. Hoc opus commune admodum, & vel vulgo notum, verèque mechanicum, ſi probè conſideretur ac perpendatur, admirationis eſt plenum. *(b)* Sal autem hic admirandæ naturæ eſt. Viſui enim apparet candidus, tactui frigidus, in ſe tamen continet ſpiritum rubicundiſſimum, calidiſſimum & maximè inflammabilem, ac planè igneæ naturæ. Etſi autem ex terrâ nitroſâ ſemel ſal coctione extrahatur: tamen ex Matre nitri, quam appellant, novum nitrum regeneratur, idque non ſemel, ſed ſæpiſſimè; id quod Nitri coctoribus hodiè notiſſimum, imò nec antiquis ignotum fuit. Eſt enim & metallorum & mineralium forma ſui multiplicativa, habetque iſta vim & virtutem, ut ſic dicam, ſeminariam, à DEO in prima rerum creatione inditam, in materiâ diſpoſitâ, locoque apto ſeſe multiplicandi. *(c)* Natura etenim cuique ſpeciei pro perpetuâ propagatione perpetuum elargita eſt ſeminarium. Ita & ſulphur, bitumen, aliæque ſpecies mineralium in ſe continent ſemen & balſamum æternum inabſumptum ignibus, quod dum per fuliginem, favillam, halitus pingues ex unâ materiâ in aliam ſuſceptivam transfertur, eam iterum fæcundat. *(d)*

a. c) *Sennert. epit. ſci. nat. c. 2. & 1.* b) *Quere. de priſc. med. phil. c. 3. And. Bacc. de therm. l. 5. c. 7.* d) *Bartolin. l. 2. de aq. c. 8.*

XII.

Nitri origo ſeu materia eſt ſui multiplicativum.

Non eſt ſal, in quo plus miſteriorum, quàm in Nitro natura reconderit. Ipſo Ortu eſt mirabile. Nam

præterquam, quod ex proprio ſuo ente, ut alia ſalia, creſcat, inſuper etiam ex urinâ animalium, quæ in bonam quandam atque umbroſam terram continuò cadit, procreatur, atque hoc bonitate & viribus differt, ut ipſa animalia. Evulſo ſemel ex terrâ nitro, reſtibile manet ſemen, ſive materia quædam generans, ex quâ communibus elementis innutrita, id renaſcitur atq; augeſcit, ut ad tempus debitum viciſſim poſſit inde erui.

Angel. Sal. vitent ſect. 1. aph. 28.

XIII.

Salis Prunellæ præſtantia & vires in malignis febribus.

Nitrum commune depuratum chymicèque præparatum ac in formam, quam Sal Prunellæ vocant, (*a*) adductum, etſi qualitatis eſt, ut reliqua ſalia, detergentis atque exſiccantis, nihil tamen hoc impedit, quin evidentiſſimum ſit refrigerium ac ſitis levamentum, nec non ardores immenſos, in febribus ardendentibus, Vngaricis & malignis extinguat, conſopiatque dolores à magnâ inflammatione caloreque interno ortos, plus quam aliud aliquod medicamenmentum. Mirum eſt quid Medicis quibusdam ſcrupuloſioribus, (*b*) in mentem venerit, ut impulſu levium quarundam rationum, quas ex qualitate nitri ſiccante & detergente exſculpſère, uſum ſalis prunellæ in dictis morbis formidarent, aliisque ſuperciliosè interdicerent, jacturam ſuæ authoritatis potiorem æſtimantes, ægrorum ſalute.

a) *Sennert. inſtit. med. l. 5. p. 3. ſect. 3. c. 15. Minderer. med. milit. p. 117. Libav. in def. contra. Scheun. p. 85.*

Apotal.

Apocal. Herm. part. 1. c. 17. Querc. Pharm. reſt. p. 737. de peſte p. 401. Iord. de peſt. p. 530. Ruland. de l. ung. p. 99. Felix. Wirz. chirurg. germ. p. 290. b) *Ang. Sala ſect. 2. aph. 26. notat. Mathaeus, in exam. ſimpl. c. 41.*

XIV.

Pulveris bombardici deſcriptio materia, natura, motus rectus & ſonus admirandus.

Pulvis pyrius eſt naturæ igneæ, quo incenſo, globi ex tormentis bellicis magno cum bombo, exploduntur. Materia ex qua hujus pulveris eſt carbo tiliæ, (vel ſcapi (*a*) cannabini) ſulphur, & ſal petræ, (& nonnunquã aqua (*b*) vitæ) carbo tiliæ tanquã ſubjectum eſt, continens duo contraria, quæ huic quaſi alvo inſeruntur videlicet ſulphur & ſal petræ. In horum commixtione Nitri partes aſſumuntur plures, carbonum pauciores, ſulphuris minimum. Tilia arbor eſt ſuâ naturâ calidiſſima. (*c*) Citiſſimè enim aſcias retundit, ejus igitur carbones facilè concipiunt ignẽ. Sulphur eſt ſummè calidum, pingue & viſcoſum, ideoque exardeſcit facilè, tiliçque carbonem ſummâ vi & celeriter totum accendit. *(d)* A nitro autem tota pulveris tormentarii vis provenit, qui à ſulphure quidem, ut facilè accendatur, habet: quia tamen ſulphur totum in momento quaſi non accẽditur, ſed per partes & ſucceſſivè deflagrat: Nitrum verò poſtquam ſemel flammam concepit, ſubitò totum cum impetu deflagrat, & quia inflammatum, quo prius concludebatur, loco capi nequit, ac præterea nitrum & ſulphur hoſtes quaſi ſunt, fulminei iſtius impetus cauſa eſt. *(e)* Pulvis igitur pyrius facilè ignem concipit ob ſulphur & carbones tiliaceos, magnamque

habet vim pellendi ratione nitri; unde parva ejus maſſa poſt incenſionem, in magnum fumum reſolvitur; quare locum nimis anguſtum habens, in cannâ ſeu fiſtula oblonga, appetit majorem. Ne ergò fiat penetratio dimenſionum, id eſt exiſtentia plurium corporum in uno loco ſeque mutuo penetrantium, quæ eſt in rebus naturalibus ἀδύνατον, aut rumpit cannam, aut exitum quærit ea parte, quá facilior eſt egreſſus. Cumque globum ibi inveniat obſtantem, ſed qui faciliùs tamen cedat, quam ſolidæ machinæ fiſtula, hoc modo quærens exitum, cum impetu propellit & protrudit globum quamvis magna mole præditum. Egreſſus globus obvia quæq; proſternit, & in hoſtes urbesque tanto graſſatur impetu, ut terribilius etiam nihil excogitari poſſit. Præcipua autem emiſſioni adjuncta ſunt motus & ſonus, motus quidem rectus valdeque violentus, ſonitus verò inſtar tonitrus aut boatus. Motus autem globi in ejectu eſt rectus, quia fiſtula ipſa, unde ejicitur, eſt recta & oblonga & globus ejectus eandem ſervat rectitudinem, donec languescente impetu, globique gravitate ſuperante, ipſe globus decidat. Quod autem erumpit cum tantâ violentiâ, cauſa hæc eſt, quod fumi ſeu halitus ſua natura tendunt ſurſum & in magnam amplitudinem. Cum igitur in bombarda propter ejus longitudinem cogantur erumpere κατ' εὐθεῖαν, id eſt, in directum, ne coanguſtari poſſint, cum violentia erumpunt, & quo canna eſt longior, eò fortior eſt eruptio. Erumpit verò cum ſonitu, partim ob anguſtiam & longitudinem cannæ, partim propter materiam machinæ ferream vel æneam, partim ve-

vehementiam iſtius impetus, quo unà cùm globo fumi erumpentes aërem frangunt & antevertunt, ut hic cedere nequeat. Quo autem præſtantior pulvis eſt, eò violentior eſt eruptio & ſonitus etiam major. *(f)*

a. b) *Paræus l. 10. oper. p. 329.* c) *Plinius l. 16. c. 40.* d. f) *Goglen. in comm. ad cap. 43. l. 2. Plin.* e) *Sennert. l. 5. ſci. nat. c. Querc. de priſca phil. med. c. 3.*

XV.

Pulveris Pyrii uſus internus, externus.

Germani Equites ſclopo vulnerati pulveris bombardici ſemunciam in vino diſſolutam alacriter haurire, hinc ſibi à malignis ſymptomatibus, quæ vulneribus ejusmodi ſupervenire ſolent, immunitatem pollicentes, quod jure an injuria faciant, non ſtatuo, id ipſum & Galli plerique milites, nulla neceſſitate coacti, tantùm quò alacriores videantur, innoxiè factitant: à plerisq; verò, ſuporti, ulceribus deſiccandis felici ſucceſſu aſpergitur.

Paræus l. 10. chir. p. 329.

XVI.

Pulveris pyrii inventor deteſtandus, & Bombardæ etymon.

Fertur homo (Bertholdus Niger Chymiſta, & ut quidam volunt *(a)* Monachus Germanus) ad exitium humanum natus, ſervaſſe aliquando domi, in mortario pulverem ſulphureum, cujusdam Medicinæ faciendæ cauſa, illudque texiſſe lapide ac mox contigiſſe, ut dum ignem ex ſilice propè excuteret, ſcintilla intrò ceciderit, ſubitoque, flamma eruperit atque lapidem in altum tulerit: & ille ejus rei caſu do-

ctus, poſteà factâ ferreâ fiſtulâ & ſic pulvere confecto machinam reperiſſe, ac ejus uſum Venetis in illo bello primum oſtendiſſe, quod ad Foſſam Clodiam eſt cum Genuenſibus geſtum, qui fuit Annus ſalutis humanæ 1380. Is itaque tam lethiferæ machinæ repertor, pro mercede, opinor, accepit, ut nomen ſuum perpetuò occultaretur, ne omni tempore à cunctis mortalibus malè audiret, dignus ſcilicet, qui prior ipſe vice Salmonei fulmine flagraſſet, quando hæc fulmini, odore, luce, ſonitu, impetu ſimilima eſt, magnâ enim vi ignis collecti emiſſis repente aut ferreis, aut lapideis pilis, quicquid obvium offendit, quaſſat, diſſipat, frangit, contundit, adeò ut nullus ſanè ſit locus, quãvis naturâ munitus, quin facilè expugnetur. Ex quo jam uſu venit, ut in ea hoc tempore, omnis fermè vis peditum, omnis equeſtris ſplendor, omnis denique bellica virtus indecorè conſiſtat, jaceat, obtorpeat. Hæc bombarda vocatur à bombo, id eſt ſonitu, qui βόμβος Græcè dicitur: quidam alii tormentum æneum malunt nuncupare. Ejusmodi fiunt multa genera, quæ variè vulgo nominantur & unum illud minimum, quo nunc pedites utuntur, factitio nomine ſclopus vocitatur. Sclopus enim eſt ſonus ille, qui ex buccarum inflatione erumpit. *(b)*

a) *Bucholzer ind. chron. p. 378.* b) *Pol. Vergil. de invent. rer. l. 2. c. 11.*

XVII.

Gemmarum ſeminale principium & earum forma ſpecifica.

Ut ſalix, etſi ſemen non gignat, ut aliæ plantæ, tamen principium ſeminale per totam arborem diſperſum

ſum habet, & hinc per ramum amputatum propagatur: ita & ſeminale Gemmarum ac Lapidum principium in materiâ lapidificâ latet, & in hac humanæ mentis caligine ejus eſſentia nobis ignota eſt, ut reliquæ formæ omnes, & non niſi ex facultatum & operationum ac qualitatum diverſitate illarum differentia cognoſcitur. Habet enim quævis gemma propriam & ſpecificam formam, quæ ab aliis omnibus diſcernitur, quàm à ſeminali ut ſic dicam, ſui generis principio, nanciſcitur. Quæ non ex elementorum miſtura provenit (*a*) ſed ut rectè Scaliger (*b*) nominat, Eſſentia quinta eſt, à Deo Opt. Max. in prima rerum creatione huic naturalium rerum generi indita.

a) *Sennertus l. 5. ep. ſci. nat. c. 4.* b) *ſect. 20. exerc. 307.*

XVIII.

Saphiri natura & vires mirabiles.

Saphirus coloris eſt cyanei vel cærulæi, qualis cœli ſereni, *(a)* (ſed hic color ſumma cum naturæ contumelia ignibus admotis eripitur, cum tamen cæleſti colore, nihil ad animi oblectationem, adſpectu pulchrius eſſe (*b*) videatur) candidior Fœmina vocatur. Venenis reſiſtit, & cor (ſecundum totius ſubſtantiæ (*c*) proprietatem) roborat. Geſtata anthraces naſcî prohibet, & ſuper anthracem poſita, eum extinguit; ab homine impuro geſtata gratiam ac nitorem amittit. (*d*) Quidam, cui ex itinere redeunti, oculi pulvere repleti, omnem, vi Saphiri, intra horæ ſpacium, excuſſit. (*e*)

a. d) *Sennert. l. 5. epit. ſci. nat. c. 4. Alb. Magnus l. 2. c. 17.*

c.17.de reb.metal. b) *Bodin. th.nat. l. 2.p.231.* c) *Bornet.in jatro-chym.p.110.* e) *Dodonæus l. 1.prax.c.21. vid.cent.noſtr. 4.part.100.*

XIX.

Smaragdi viror & vires præſtantiſſimæ.

Smaragdus fulgentium Gemmarum maxima eſt, qui aliquando (*a*) quadricubitalis viſus eſt, & his quoque temporibus pedales habentur Genuæ & Magdeburgi. (*b*) Gemma eſt planè elegans & inter virentes, jucunda ſua viriditate oculos recreat. (*c*) Adulterina decuplo gravior eſt naturali, ac ſordes & adipem repentè contrahit, naturalis non item. (*d*) Adverſus peſtilentes febres valet, venena & venenatorum animalium morſus. Imo frangitur, ſi à veneno vincatur, rumpitur quoq; ac quovis illegitimo veneris uſu inquinatur, nitoremque amittit, quo oculorum laſſitudinem demulcere ſolebat. Deperit enim vis inſita, omnisque nitor ſordeſcit. (*e*) Coxæ mulieris alligatus partum promovere, ventri impoſitus retinere dicitur. (*f*) Memoriam roborat, animi affectus ſedat, caſtitatem conciliat. (*g*) Annulo incluſus, aut à collo ſuſpenſus, ſi nudam carnem tangat, ab Apoplexia, (*h*) & morbo comitiali præſervat. (*i*) Dubium enim nullum eſt, inviſibilem latentemque vim gemmas ejaculari atque vibrare. Licet enim ſit res ſolida, calor tamen nativus & confricatio, contactusque vim eliciunt, cordique ac cerebro communicant. Cognitum quoque eſt & compertum, Smaragdum mortui Domini digitis, quibus fuit geſtatus, obſilire. Et innumera poſſunt non tantùm gemmarum, ſed etiam plantarum experimenta coacer-

cervari, quæ ſi non ubique & ſemper reſpondent, non arguenda ideo ſunt mendacii: quia non omnia ubique & ſemper concurrunt, & raritas effectus, ſeu ſingularitas affectus non tollit cauſam in naturâ. Rerum enim miracula perpetrantur per debitam cauſarum naturalium agentium cum diſpoſitis patientibus applicationem, adeò occultè, ut cauſa videatur remotiſſima. *(k)*

a) *Plin. l. 33.* b. d.) *Bodin. l. 2. th. nat. p. 233. 267.* c. f.) *Sennert. l. c.* c. k.) *Goglen. def. magnet. vuln. curat.* g.) *Bieker. de ſan. deſt. erig. ſchol. ad. c. 7.* h.) *Plater. l. 1 de laſ. f. p. 50.* i) *Anſh. Boët. l. 2. de gemm. c. 53. Mizald. cent. 4. aph. 38. Fr. Rueus l. 2. de gemm. c. 4. Alb. Magn. de mineral. l. 2. tract. 2. c. 17. Unzer. de Epil. l. 2. c. 13.*

XX.

Iaſpidis rubicundi vires admiranda.

Jaſpis rubicundus valdè ad ſanguinis fluxum è naribus, utero, hæmorrhoidibus, imò etiam vulneribus commendatur: referuntque viri digni, ſanguinis & uteri fluxum, qui nullo remedio potuerit ſiſti, jaſpide femori alligato, ut & hæmorragiam narium, aliis remediis incurabilem, jaſpide à collo ſuſpenſo curatam. *(a)* Multi quoque teſtantur, ſi Jaſpis ſuper os ſtomachi alligata, per diem ac noctem ab Epilepticis portetur & æger ſudore corripiatur, ægrum à paroxyſmo liberari, ſin minus fato concedere. *(b)*

a) *Sennert. l. c.* b) *Gabelkov. in annot. ad c. 8. And. Baec. de gemm.*

XXI.

Cur infantes ſontico malo obnoxii.

Infantes ad Epilepſiam maximè proclives ſunt, non,

non, quod cerebrum habeant pituitoſum. Si enim in nudâ & ſimplici pituitâ poſita eſſet Epilepſiæ, aut ejus germanæ Apoplexiæ, cauſa, omnes ei morbo eſſent obnoxii, cum ſecus accidat: ſiquidem multos hydrocephalos videmus ab iis morbis immunes, etſi cerebrum aquoſâ humiditate ſcatens & refertum habeant: ſed quod illorum multi lac in ventriculo aceſcens, & non probè concoctum congerant: cujus corruptio eam naturam induit, ut in æruginoſum & viride quoddam virus vitriolatum degeneret, (ut ex eorum rejectionibus ac vomitibus hujusce coloris videre eſt) unde dolores graviſſimos patiantur, & proni ad hunc morbum reddantur.

Querc. in tetrad. c. 11.

XXII.

Cur Florentiæ & in Alverniâ ac Provinciâ Epilepſia plures invadat.

Florentiæ magis eſt familiaris Epilepſia, quàm in alia Italiæ parte, quod tribus de cauſis accidere puto. Prima & potiſſima eſt ſubſtantia cerebri tenuis & valdè ſenſilis, ob quem ſenſum facilè hunc morbum incurrunt, ut melancholici dicuntur natura ingenioſi. Quod autem ſubſtantiam habeant ſubtilem, oſtendit eorum civium perſpicax ingenium & judicium acre, Altera cauſa eſſe poteſt, victus ratio vaporoſa & flatulenta. Tertiam eſſe puto, quòd hic morbus ſit hæreditarius. Cum enim multi olim hunc morbum paſſi ſunt, plures liberos ad eum ſuſcipiendum idoneos procreant. Sani etenim ſanos & ægri ægros pueros generant. Eſt & hic morbus frequens in provinciâ, qui ab ejuſdẽ incolis vocatur (la goutete) ut in Alverniâ,

niâ, quod non aliunde accidere puto, quàm ex pravâ victus ratione, & vinorum mixtorum, quæ apud illos ſunt, uſu. Sunt enim valdè fumoſa, cruda, aliis permixta, unde caput vaporibus tentant & implent. Habent etiam cerebrum valdè ſenſile, quamvis id vinorum uſui tribuendum magis exiſtimârim, eò quod, qui illuc commigrant in ſimilem propenſionem inci-diſſe obſervati ſint. In aliis regionibus minus frequens eſt.

Rondelet. l. 1. meth. cur. morb. c. 36. p. 173.

XXIII.

Terror non minus ac Ira, ut bilem concitet.

Terror æquè ac Ira bilem commovere ſolet, quemadmodum experientia non raro confirmat: *(a)* idque eam ob cauſam fieri probabile eſt, quòd in terrore calor ad principium ſuum confertim recurrens, anſam præbeat humoribus præter naturam collectis, ut regimine caloris nativi quodammodo deſtituti, plurimum exorbitent, & cuſtode quaſi deficiente, præter naturam, partes quasdam afficiant, undè manifeſtum eſt, non æquè omnibus, ſed iis maximè tales animi ſubitaneas commotiones nocere, quibus aliàs cacochymia, præſertim bilioſa, familiaris eſt. *(b)*

a) *Plat. obſ. p. 402.* b) *Horſt. l. 4. obſ. ſchol. ad obſ. 2.*

XXIV.

Linguæ ligamentum, (frænulum vocant) in Infantibus, cur, quomodo, & quibus divellendum?

Ligamentum validiſſimum, membranaceum & latum, medio inferioris linguæ corpori ſubjicitur, cu-

jus auxilio ſuffulta linguæ mollities, facilius vibrari ac produci poteſt. Hujus extremo, verſus linguæ mucronem, funiculus adnaſcitur, quem Linguæ fræ-nulum vocant. (*a*) Hoc in plurimis recens natis adeò totam linguam alligat, ut divelli obſtetricis ungue (quod tamen pernicioſum nec admittendum) vel nummi acie, (*b*) aut Chirurgi ſcalpello ſoleat, ne ſu-ctioni vel futuræ loquelæ impedimento ſit, & ut li-berè volvi atque moveri queat. (*c*) Ceterùm indif-ferenter omnibus infantibus, etiam citra neceſſitatem (nunquam ſatis damnato more) dilacerant & fran-gunt, doctæ forſan & edoctæ à Medicis illis, qui præ-tendunt, ejusmodi vinculum in omnibus infantibus, linguam radici nimium vincire, & ſine ejusdem reſe-ctione loquelam mutilam & mancam fieri. Verùm cum nec Pſittaci, nec Picæ, ad ſuam qualemcunque vocem edendam ejusmodi linguæ vinculi diſruptio-ne opus habeant, mirum videretur, ſi natura ſagaciſſi-ma, in eâ tantùm parte efformandâ defeciſſet, quæ lo-cutioni, propriæ humanæ ſpeciei, debuerat inſervire, nec ſine ratione Galenus, (*d*) in hâc etiam particulâ, Naturæ providentiam admiratur, ut quæ neque nimis brevem, neque nimis longam ipſam generaverit. Ve-rùm diſtinguamus nos & dicamus aliquando fieri, ut quemadmodum aliis in corporis partibus, ita etiam in hoc vinculo Natura ludat, & in exceſſu quodam-modo peccet, quo loco ſectio non inutilis, ſed neceſ-ſaria exiſtimanda. At, quòd ſemper in omnibus illum errorem committat Natura, alma rerum omnium ma-ter, id eſt, quod nos conſtanter negamus, cum Clar. Præceptore Patavino, D. D. Salâ, qui teſtatur pluri-mos ruptione illâ, ſeu veriùs dicam, corruptione, ſuo etiam

etiam conſilio & in ipſo filiolo ſuo prætermiſſa, perfectiſſimè fuiſſe locutos, & econtrà plures eadem inſtituta mortuos eſſe, excitata à rudi imperitarum mulierculárum manu inflammatione, quæ & dolorem effecerit, & lactis ſuctionem impediverit, ut ob id, ſi etiam linguæ tarditatem vel depravationem ſuſpicemur, in locutioni deſtinatum tempus ſectionem differre deberemus, hæc enim co̅modiſſimè tunc à perito Chirurgo fieri poſſet. (e) Vacat autem omni periculo hæc adminiſtratio, dummodo rectè adminiſtretur. Præcipuè autem perſpiciendum convenit, ne nimis profundè incidatur. Ego elevata lingua, apice forficum ligamentum ut plurimum in duobus, nonnunquam & tribus locis incido, ſic enim difficiliùs coaleſcit iterum, quàm ſi uno tantummodo in loco inciſio facta eſſet: incido autem tantummodo quicquid nerveum eſt, ita ut carnem vix attingam, quod ſi prima vice non ſatis abſciſſum, aut iterum annexum fuerit, poterit poſtea eadem operatio adminiſtrari. Inciſo ligamento, jubeo ut nutrix ſæpiſſimè digito, melle roſaceo, aut communi madefacto, linguam blandè elevet, ſic enim agglutinatio atque conſolidatio impeditur. *(f)*

a) *Bauhin. th. anat. l. 3. c. 89. Arant. de fat. hum. Laurent. l. 4. Anat. c. 21.* b) *Jeſſen., inſtit. chir. p. 38.* b. c) *Bartolin. inſt. anat. l. 3. c. 13. Horſt. decad. 4. probl. q. 1. Foreſt. l. 14. obſ. 30. Alex. Veron. l. 5. c. 12. Aëtius l. 8. c. 86. Paulus l. 6. c. 29.* d) *Fabric. centur. 3. obſ. 28. Sennert. l. 5. inſtit. med. part. 1. ſect. 2. c. 7.*

XXV.

Quid ſanguinem in Phlebotomiâ propellat; & cur eundem Syncope ſiſtat.

Diſtenſio vaſorum in cauſâ eſt ſanguinis egreſſus per venam ſectam. Motus enim continuus arteriarum venis adjectarum venas comprimit; venæ autem ſi aperiantur, ſanguis ob non reſiſtentiam egreditur. Quamobrem in ſectione adveniente ſyncope, ceſſat ſanguinis egreſſus, quia ſpiritus vitalis vaſa non amplius diſtendit.

Bartol. probl. phil. & Med. rar. exerc. 10 probl. 5.

XXVI.

Error communis in aperiendâ venâ brachii, Cephalicâ & Baſilicâ.

Nimis ſcrupuloſi ſunt hodierni chirurgi in venarum ſectione, & ex antiquâ quidem conſuetudine & ignorantiâ accuratioris Anatomes. Putârunt enim complures ante hac Anatomici, & vulgus Medicorum ſequitur, Baſilicam inferiori loco ſub axillis oriri à cava; Cephalicam verò ſuperiori: quare in affectibus capitis Medici chirurgi non jecorariam, ſed cephalicam ſecare volunt; unde etiam hæc vena hoc nomen ſortita eſt. In partibus verò, quæ ſub collo ſunt, non niſi Baſilicam aperire ſuſtinent, ac ſi hæc caput deplere non poſſet, & cephalica Epar, aliaſque partes inferiores evacuare neſciret, at hoc contra experientiam eſt Anatomicorum. Utraque enim vena, tàm Cephalica, quàm Baſilica, ab uno puncto prodit, atque exordio. Quia ergò pars quæcunque deple-

depletur, & per Cephalicam & Baſilicam, ab eodem ramo venientes, non tantus eſt harum venarum habendus delectus, ſed ſecanda eſt potius magis conſpicua. (*a*) Quare eleganter Horſtius, Pæoniæ familiæ Phænix: die Haupt-Median- und Leber-Ader haben all einen Vrſprung/ und ſind alſo einer Mutter Kinder. (*b*) In affectibus tamen capitis juvabit nonnihil magis Cephalicæ ſectio, quia in hanc inſeritur ramulus à jugulari externa accedens, quod non ſemel in variis cadaveribus obſervavi. (*c*)

a. c) *Bartol. l. c. probl. 6. lib. de venis c. 2. Fabric. p. 21. de laud. Anat. Bauhin. l. 4. th. anat. c. 23. Fallop. inſtit. anat. p. 504. obſ. anat. p. 447. Veſal. l. 3. c. 8. de hum. corp. fabr.* b) *part. 2. de ſcorb. c. 8. th. 11.*

XXVII.

Figurarum in venæ ſectione, rectæ, transverſæ, obliquæ, quis uſus, quæ ratio?

Figuræ ſectionis venarum tres ſunt: Recta, transverſa & obliqua. Recta quidem & obliqua in cubiti, poplitis & pedis flexuris non tàm celeriter, ac transverſa conglutinatur, in aliis verò locis contrarium accidit, in quibus transverſa ſectio tardiùs conjungitur. (*a*) Magnæ autem illæ tres in cubito venæ, transverſam poſtulant ſectionem, non longam. Debet enim inciſa vena, quoad fieri poteſt, citiſſimè conſolidari, id quod impediet recta ſectio, quòd dilatato brachio & ipſum unà dilatetur vulnus: cum aliàs in manibus & pedibus longa ſectio tutior ſit. Ubi ergò eodem die iteratu mittere ſanguinem conſtitutum, obliqua utilis ſectio eſt: transverſa, quando non amplius de-

trahendus ſanguis: recta verò ad plurium dierum facit iterationem. (*b*)

a) *Sennert. inſt. Med. l. 5. part. 1. ſect. 2. c. 7.* b) *Ieſſen. inſt. chir. ſect. 1. c. 2. Horat. Aug. de miſſ. ſang. l. 9. c. 14. Botall. de ven. ſect. c. 42. Petræus chirurg. p. 93.*

XXVIII.

In venis brachii ſecandis cautela notatu digna.

In cubito tres venæ communiter ſecantur: interna ſeu baſilica; externa ſeu cephalica, & media, quam medianam vocant, ex utriſque compoſita. Quæcunque autem ſecetur, diligenter cavendum, ne arteria aliqua, nervus vel tendo vulneretur. Sub baſilicâ enim arteria comes deliteſcit: ſub communi nervus: ſub utriſque muſculorum tendines plerumque ſubſternitur: Cephalica tutius ſecatur, cui neque nervus neque arteria ſubjacet.

Sennert. l. c. Iul. Cæſ. Claudin. de ingr. ad infirm. l. 2. c. 3.

XXIX.

Dextra manus agilior ſiniſtrâ, cur.

Dextra manus ut plurimum agilior, & ad motum promptior eſt ſiniſtra 1. quia in dextro latere homini eſt vena ſine pari, quæ fortè in ambidextris gemina eſt. 2. quia oſſa graviora in ſcapulis, humero & tota manu dextra eſſe, aliqui habent pro certo & comperto; quod fieri poteſt ab impreſſione uberioris caloris in utero matris, cujus pars dextra calidior. Hinc docet Ariſtoteles, primum impetum, vel principium motus eſſe in parte dextrâ; ut homo progreſſurus prius

prius moveat pedem dextrum, avis volare volens, prius moveat alam dextram.

Bartolin. inſt. anat. l. 4. c. 1.

XXX.

Manuum ex aquâ calidâ elutio in vermes fecunda.

Manus, cum inſtrumenta ſint, quibus mundantur organa ſuperfluitatum cerebri, aures nimirum, oculi, nares & os, conveniet eſſe mundas. Lavandæ igitur ſunt frigida aquâ, magis quàm calidâ, & hoc quidem, cùm alias ob cauſas, tùm maximè, quod lotio manuum, in aquâ calidâ, & præcipuè poſt cibi ſumtionem vermes in ventre generet. Quia innatus calor, qui in ventriculo, ac reliquis nutritionis membris concoctionem operatur, per ejusmodi calidæ lotionem ad exteriora retrahitur, itaque imperfecta fit concoctio, quæ potiſſima generationis vermium cauſa exiſtit. (*a*) Frigidâ verò lymphâ lotio calorem ad extremitates diſperſum, ad interiora pellit & coctionem promovet. (*b*)

a) *Avinc. 16. 3. tract. 5. c. 1. Schol. Salern. cum comm. cur. c. 2. & 23.* b) *Bieker. in herm. red. ad c. 10. ſect. 1.*

XXXI.

Calor noſter eget frigido; & cur piſces pulmonibus non egebant.

Pulmo dum dilatatur (thoracis motu) facit ad caloris ventilationem & refrigerationem: videmus enim calorem noſtrum frigido indigere, & absque eo extingui, ut liquet in iis, qui diutius in ferventiſſimis balneis morantur, ſicuti flamma in anguſto lo-

co, aëre non ventilata, contabeſcit & perit. Quare pulmo cordis flabellum & ventilabrum dicitur, & piſces in aquâ, quia non indigebant hac refrigeratione, pulmonibus carent. Dum autem conſtringitur, ad vocem facit, quatenus dat ſpiritum ad edendam vocem. Quare animalia pulmonum parenchymate deſtituta, vocem non edunt.

Bartolin. l. 2. inſtit. anat. c. 9.

XXXII.

Strepitus & tumultus paronychiâ laborantibus noxius cur?

Cur Paronychiâ laborantes, non debeant, nec poſſint eſſe prope molas, aquas, ſtrepitusque, ratio non eſt, uti Paracelſus nugatur, *(a)* quòd vermis ſtrepitum illum audiat & ſentiat, indeque quo ſtrepitus major ſit, ſæviat, ſed quod præter externam interturbationem & ſtrepitum, ſpiritus menſque hominis ſatis interturbati ex illo tumultu magis interturbentur. *(b)*

a) *cap. 17. de apoſtem.* b) *Glandorp. de paron. c. 13.*

XXXIII.

Melancholia camini parietibus, qui neque ſcopis, neque aliis inſtrumentis abſterguntur, æquiparata.

Sicuti camini parietes ex continuo fumo conquirunt nigredinem, adeò inhærentem, ut ne ſcopis quidem, vel alio inſtrumento poſtea quis amovere poſſit; eodem modo fit in Melancholiâ, ubi enim ſemel humores illi nigri, non ſolùm in corpore, ſed & in

capi-

capite incrementum ſuſceperint, tandem confirmationem acquirunt, non facilè delendam.

Foreſt. l. 10. obſ. 15.

XXXIV.

Mania, caſu perrupto cranio, & aquâ effuſâ, curata.

Viſa eſt mulier melancholica & maniaca noſtro tempore, cui ob caſum apertum eſt cranium, unde effluxit aqua, & curata eſt ab inſaniâ.

Rondelet. l. 1. de cur. morb. c. 41.

XXXV.

Cum Phreneticis, Maniacis propior converſatio periculoſa.

Ad furore percitos propiùs accedere non audemus, ſed omnibus modis ab illis diſcedimus, verentes ne mali quippiam nobis inferant. (*a*) Iis equidem non eſt temerè aſſidendum, niſi quis triſte, fœdumque infortunium, imprudentiæ ſuæ precium auferre velit. Memini multos hoc modo in periculum ſeſe conjeciſſe.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

(*b*) Phrenetici enim aut Maniaci præſentia Medico periculoſa eſt, ſi non ſtrictè cuſtodiantur. Memini equidem Præceptorē meum in Italia à ponte, in flumen per ægrum ſuum melancholicum furibundum, dejectum fuiſſe, & niſi famulus & alii præſentes fuiſſent, vix ex aquâ evaſiſſet. (*c*) Quare, ob verendos caſus, ac varia pericula vitæ, quæ evenire ſolent, tàm ex parte Medici, quàm aſſiſtentium, & etiam ægrotantium, præſtat furibundos nodis, vinculis, vel potius la-

tis faſciis vinciri, ne hinc inde motu furentes Medicum, aſſidenteſque & ſeipſos malè afficiant. *(d)*

a) *Gal. l. 2. de diffic. reſp.* b. d) *Foreſt. l. 10. obſ. 22. cum ſchol.* c) *l. 10. obſ. 1.*

XXXVI.

Phrenetici cur fortiores motu, debiliores verò ſenſu?

Cur Phrenetici fortiores ipſis ſanis, quoad motum, & debiliores, quoad virtutem ſenſitivam? numquid ob hanc cauſam, quod in phrenetide ob exſiccationem, magis lædantur nervi ſenſitivi, quàm motivi, cum operationes nervorum ſenſitivorum humiditate magis perficiantur? deinde, cum & mente læſa dolorem non ſentiunt.

Foreſt l. 10. ſchol. ad obſ. 3. Hipp. l. 2. aph. 6. Nic. Heinius decad. 3. Baſil. diſp. 4. de phrenit. th. 14. & ſeq.

XXXVII.

An lien curſoribus, ne obſit, exſcindi poſſit?

Lien non poteſt deficere naturaliter, ſiquidem natura non abundat in ſuperfluis, nec deficit in neceſſariis. Fabuloſa ergo opinio vulgi, in curſoribus (ponderis & pungentis doloris vitandi gratiâ) eximi poſſe abſque vitæ periculo (quod nunquam à quoquam viſum aut literis mandatum) Nata indubiè ex antiquâ Eraſiſtrati (*a*) opinione, qui Lienem fruſtra à Naturâ creatum exiſtimavit, quod Plautus etiam (*b*) habet: Genua hunc curſorem deſerunt, ſeditionem facit lien, occupat præcordia. Inſecta autem ſplene carent. Quamobrem falſum illud: habet & muſca ſplenem. *(c)*

a) *Gal. 4. de uſ. part. c. 15.* b) *in Merc. act. 1. ſc. 2.* c) *Bartol.*

tol. l. 1. inſt. anat c. 16. Bauhin. l. 1. th. anat. c. 43. Foreſt. l. 1. c. 2. de inc. urin. jud. Plin. l. 11. c. 37. Knobloch. diſp. 6. Anatom. q. 2. Sennert. l 3. pr. p. 394.

XXXVIII.

Ars juvandi eos, qui ab amputatâ linguæ portione fari nequeunt, caſu inventa.

Cuidam in Inoyo caſtro 24. à Biturigũ urbe milliaribus commoranti, linguæ inſignis portio reſecta fuerat, ex quo infans totum triennium manſit. Contigit aliquando, ut dum in agris cum falcariis in ſcutulâ lignea biberet ab aliquo circumſtantium titillaretur, titillatum non ferens, ſubitò in voces articulatas & intelligibiles erumperet. Id ipſe miratus & rei novitate, tanquam miraculo, delectatus, eandem ſcutulam, eodem quo ante ſitu, in os indidit, planeq́ue tum & articulatè ſic loquebatur, ut ab omnibus intelligi poſſet. Itaque diu poſtea in ſinu ſemper habuit ſcutulam ad ſenſa mentis proloquenda: quo uſque tandem artium magiſtrâ & ingenii largitrice neceſſitate ſuadente, excidi ſibi & affabrè fieri inſtrumentum ligneum curavit, tanquam unicum mentis interpretem & loquelæ miniſtrum.

Paræus op. chir. l, 22. c. 5.

XXXIX.

Lingua per putrefactionem ad radicem usque corrumpitur, & ſemeſtri viciſſim ſufficientem integritatem nanciſcitur, mirum!

Filius Secretarii Illuſtriſſ. Ducis Brunſuicenſis, laborabat variolis, pater chirurgi opera utitur, præſertim

tim cùm puer de dolore faucium conquereretur. Chirurgus ratus variolas nimis copioſè putreſcere in lingua, gargariſmo utitur, & ſubinde magna fruſta ex ore aufert. Puer tandem obmuteſcit, nec cibos, niſi liquidos, deglutire poteſt, quam ob cauſam parens ſollicitus ad me venit, & filii variolis periculoſè decumbentis, iisq́ue putreſcentibus in faucibus, ut prorſus mutus puer non ſit redditus, curationem petit. Abſens, in medium conſulo, & admoneo tum ipſum patrem, tùm etiam chirurgum, ut uvulæ rationem haberet, ne putredine abſumtâ loquelam adimeret. Secundâ die ad me redeunt uterque, & uvulam jam periiſſe referunt, ego perterritus patri ſuaſi, ut alium quoque chirurgum adhibeat, & tùm gargariſmis, tùm etiam linimentis ex Rob-nucum & melle roſato mixtis cum aqua prunellæ partes exulceratas ſanarent. Tertiâ die pater & novus chirurgus redeunt, linguamq́ue putredine totaliter abſumtam pronunciant, atque tunc puerum 7. circiter annorum accedo, prorſus mutum atque juſculum aliquod ſorbentem invenio: paulò pòſt os apertum intueor, linguam planè abſumptam uſque ad radicem video, atque in radice magnam putrefactionem ſanie conſperſam deprehendo. Gargariſmos, quibus ſatis commodè chirurgi utebantur, continuare juſſi & ſuaſi, ut unicum remedium adderent, ſcilicet linimentum noſtrum, quod recipit, pulv. fl. malvæ arboreſ. unc. dimid. balauſt. drach. duas, aluminis drach. dimid. cum melle deſpum. q. ſ. miſc. f. linimentum molle. Planè enim mihi perſuadebam, hoc exulcerationem exſiccari, & carnem aliquo modo in puerili corpore reſtitui poſſe. Semeſtri poſt, ſollicitus de hoc

pue-

puero patris ædes acceſſi, & quæ tunc aderat, matrem interrogavi de ſtatu filii, quæ de ſcholâ domeſticâ eundem avocat, iterum ſatis expeditè loquentem: ore aperto linguam integram quæ de novo creverat, ſed paulò minorem invenio, quæ hodiè annis circiter tribus ad juſtam magnitudinem perveniſſe dicitur.

I. Horſt. in comm. lib. Hipp. περὶ πάθων.

XL.

Cauſæ balbutiei linguæ Melancholicorum.

Variæ videntur eſſe cauſæ balbutiei melancholicorum. Nam & linguæ brevitas, quæ anteriores dentes premere non poteſt, ad quos colliſus ſpiritus in vocem reſultat; aut ariditas ipſius; aut largus cerebri humor; aut imbecillitas caloris muſculorum linguæ formatoris, calore cerebri multo, præ velocitate imaginandi, linguam impediente, aut flatu, cujus copiâ abundant melancholici, velociter vehementerq; impellente linguam; quod autem velociter movetur, facilè impingit & incurrit.

Prothus Caſulanus de linguâ. l. 4. c. 9.

XLI.

Motus cerebri per ſyſtolen & diaſtolen, in vulneribus capitis, & infantibus conſpicuus, unde & cui uſui?

Cerebri motus ſyſtole & diaſtole conſtat, eſtque continuus, aſſiduus ac indeſinens, uti videre licet in capitis vulneribus, & nos non rarò hunc motum in vulneratis vidimus. Ita in recens natis, quorum in ſincipite cerebrum palpitare conſpicitur, quia oſſa mol-

molliſſima ſunt, nec dum ſatis indurata. In dilatatione cerebrum ſpiritum vitalem attrahit, ex arteriis carotidibus, plexum choroidem conſtituentibus & ſinubus, aërem verò ambientem cum odoribus è naribus per os ethmoides, papillares proceſſus, ac nervos odoratorios, forte etiam quodammodo è palato, per oſſis cuneiformis foramina, glandulam pituitariam & infundibulum in ſe attrahit & allicit. In contractione, tùm ſpiritum animalem (cujus materia eſt ſpiritus arterioſus, ſpiritu vitali perfuſus, & aër) in nervos propellit, qui in totum corpus, tanquam canales, hunc ſpiritum devehunt, unaque cum ſpiritu, facultatem ſentiendi & movendi, *(a)* tum fuligines atque excrementa cerebri, per palatum, nares aliosque meatus excludit. *(b)* Mirum ergò quoſdam doctos viros hunc motum negare velle. *(b)* Veſalius etenim reprehendit Galenum, & recentiores Anatomicos; & rationem contrarium dictare aſſerit; Galeni argumenta *(c)* allata nón eſſe tanti momenti, ut perſuadeant, motum in hoc viſcere eſſe. Obſtare totam ipſius ſubſtantiam; nec ſenſu aſſequi potuiſſe, neque in vivorum brutorum Anatome, neque in maximis capitis vulneribus. Sinus quoque *(d)* tantum cerebri meningibus innati, Arteriarum modo pulſant. Quem pulſum cum in infantibus, dum calvaria penitus nondum coaluit, mox in vertice in loco, quem Zeudes vocant tactu deprehendant, in eo conjectari, cerebri ſubſtantiam ſic moveri, cæperunt. Quod & aperto cranio, vivente adhuc animali tantùm ubi illi ſinus feruntur, & non in aliis cerebri ſedibus, motum hunc pulſantem obſervare certius cognoſcitur & obſervatur. Cùm igitur

res

res dubia ſit, *(e)* & diſſenſionis plena, agnoſcamus hîc etiam mentis noſtræ imbecillitatem,&pro iis quæ mediocriter inveſtigari & explicari poſſunt, Deo gratias agamus,eaque ad communem uſum rectè accommodemus.

a) *Bartol. inſt.anat. lib. 3. cap. 2. & 3. Bodin. l.3.th. anat. cap. 15. Hadr. Falckenburg. pagin. 240. Tabae. Neandri. Columb. Anat. l.8.c.1. Laurent. libr. 4. quæſt. 11. Paræus lib. 4. chir. cap. 6. Gal. l. 8. de uſ. part. cap. 2. Jan-Conr. Rhumel. cap. 1. morb. caſtrenſ.* b) *Bartol. libr. 3. cap. 2.* c) *de util. reſp. & l. 12. de uſ. part.* d) *Plater. paradox. 23.* e) *Knobloch. diſput. Anat. 14. E. 3. b.*

XLII.

Dentibus quis & qualis inſit ſenſus.

Dentes ſentiunt (quia nervos habent à tertiâ conjugatione *(a)* qui in eos ſe ad radicem ingerunt *(b)* ſed magis qualitates primas, (quia vires effundunt in radices dentium, *(c)* in quas nervuli penetrant) quàm ſecundas (ut mollitiem,duritiem,aſperitatem) & in primis magis frigidum, (unde hæmodia & dentium ſtupor, qui acidos & acerbos *(d)* cibos ſequitur) quàm calidum, *(e)* contra quàm caro *(f)* Si enim ferrum frigidiſſimum vel glaciem admoveas, ſtatim obrigeſcunt. Verùm non quælibet dentis pars æqualiter ſentit :ſed interna, nervo & membranæ vicina magis ſentit, quàm externa: hæc enim partim propter ſpiſſam & duram ipſorum ſubſtantiam corticis inſtar internam partem obducentis, quæ vim nervi ſpiritum animalem vix admittit: partim propter aëris ambientis continuam mutationem pati aſſueſcunt,

ſcunt, quemadmodum ſenſus in cute calloſa pedum ruſticorum penè obliteratur. Quare pars, quæ extra gingivas eſt, ſeu dentium cortex, ab aſperis & duris non lęditur, hoc ex eo conſtat, quòd dentes eâ parte licet ſecentur, limis atterantur ac lævigentur, imò candentibus ferris urantur, tamen non dolent, imò vix ſenſus indicia deprehenduntur: inprimis verò dentis apex, cum ſolidior eſſe debuerit, ob cibos atterendos, & intrinſecus cavitas eò non pertingat, ergò nec nervus. *(g)* Ergò quemadmodum in enſe, ſub cortice chalybis duriſſimo latitat medulla ferrea longè minus dura, ita ſub cortice dentium oſſeo adeſt ſubſtantia quædam mollior, ad quam nervi perveniunt, ſenſumque illi impartiuntur. Unde ſicuti cutis ſentit per cuticulam non ſentientem, ita dentis medulla ſentit qualitates tangibiles per partem oſſeàm omni ſenſu prorſus deſtitutam: non ſecus ac membrana nervea ſub unguibus locata ſentit caliditatem, & frigiditatem per ipſos nullo ſenſu præditos. Quod autem dentium cortex & ungues ſecundum ſe careant ſenſu: conſtat ex eo, quod abroduntur & ſecantur ſine dolore. *(h)* Hinc monialis quædam Patavii dentem quem habebat præ aliis longiſſimum, cum ſecari curaſſet, ad deformitatis curam, ſtatim convulſa & Epileptica decidit. In parte autem dentis abſectâ nervi veſtigium apparebat. *(i)* Quod autē dentes, nec ab igne, nec ferro, licet obſcurè ſentiant, non tamen doleant, cauſam ſolum Deum noſſe, Aretæus *(k)* inquit: aliud pronunciare non poſſumus, quàm dentibus proprium eſſe, ut nec ab omnibus, quæ eos immutant, nec ab his, quæ moleſtiam afferre poſſunt, æquè adficiantur, cùm magis à calido,

& à

& à frigido, quàm aliis qualitatibus lædantur, & frigidi ſenſus qualitas illis moleſtior ſit, quàm calidi. *(l)* Sed hæc omnia negat Platerus, *(m)* dentes nec ſentire, nec dolere affirmans. Dentes enim inſenſiles potius quàm ſenſiles, ſicuti ungues eſſe debuerunt, qui eodem modo extrinſecus infixi, impetum ſuſtinere debuerunt, & ſine ſenſu ſunt. Et ne quidem dolor, qui in eâ regione naſcitur, & in ipſo dente ineſſe creditur, dentiumque dolor ob id vocatur, ſenſum in dentibus eſſe probat, cum hoc membranæ vicinæ, vel gingivarum, aut perioſtii maxillarum cauſa accidat.

a) *Laurent. oſteolog. c. 12. q. 3.* b) *Paræus l. 4. chir. c. 2. Fallop. obſ. anat. p. 414.* c) *Gal. l. 1. de ſympt. cauſ. c. 5. l. 2. de loco aff. c. 6.* d. g. l) *Bauhin. theat. anat. l. 3. c. 80. Scalig. comm. in l. 1. Ariſt. de hiſt. Anim. part. 105. Gal. l. 5. de comp. med. ſ. loc. c. 8. l. 5. de adm. anat. c. 3. Fab. Hippius phytbol. l. 1. c. 25.* e. i) *Bartol. l. 4. c. 1. & 12.* f) *Ariſt. 34. probl. 3.* h) *conſtant. Varol. l. 3. anat. c. 1.* k) *l. 2. de cauſ. & ſig. diut. morb. c. 12.* m) *paradox. 50.*

XLIII.

Cerebri leporis in dentitione infantum, ἀντιβαλλόμενα, cerebella alia & Amuleta.

A proprietate dentitionem in Infantibus promovere dicunt cerebrum Leporis aſſatum, verùm in hujus defectu, cerebrum hædi, gallinarum, vituli & ovis in uſum recipiendum. Itaque multi felici ſucceſſu, cerebrum ovis melle mixtum gingivis illinunt. *(a)* Canis dens combuſtus, tritus & gingivis appoſitus, juvat infantes ad emittendos ſine dolore dentes. *(b)* Sunt præterea Amuleta quædam, quæ collo appenſa, à proprietate juvare creduntur, (quæ ſi non viribus,

ſaltem (*c*) apprehenſione juvant) ut dentes apri & lupi, quos mulieres noſtrates unà cum coralliis, infantibus appendunt, quibus ego præfero dentes viperæ maris, & Jaſpidem viridem collo alligatum, ut ſtomachum tangat. Lapides verò Gammaridum, eodem modo appenſi, certo experimento dentitionem promovent & dolorem mitigant. Attrahunt enim vi magneticâ ſal acutum, quod eo tempore in ſanguine ebullit, cujus vi etiam corroduntur & calcinantur, ut quaſi comminuta & pulveriſata poſtea excidant. Alii qui coloquintidis radicem, annulo aureo, aut argenteo, aut canali aureo incluſam probaverunt, facilem quoque dentitionem efficere confeſſi ſunt. (*d*) Scribit Rhaſis dentem Leonis caninum, vel equi anniculi, collo infantis ſuſpenſum præſtare ortum dentium ſine labore & facilem. (*e*)

a. d) *Bicker. in Herm. de infant. diat. th. 34. & 35.* c) *Plat. de laſ. funct. p. 11. 541.* b. e) *Dom. Leon. l. 7. ſect. 1. c. 10.*

XLIV.

Septum transverſum cur in emortuis concavum?

Cur ſeptum transverſum poſt mortem invenitur concavum? an quia motus ejus fit fibrarum ſuarum contractione, ubi agendo fit rectior, quam ob cauſam ipſius uſus ad inſpirationem eſt neceſſarius, ubi verſus inferiora movetur, & ob contractionem fibrarum ex linea curva conſtituit rectam. Poſt mortem verò motu animali deſinente verſus ſuperiora tendit, influxu ſpirituum animalium ad fibrarum brevitatem inſerviente deſtitutum.

Jac. Müller. corall. 4. diſp. de motu anim.

XLV.

XLV.

Cur à Phtiſi & macie extinctis, abdomen potius ad partes anteriores, quàm laterales, concidat?

Cur in Phtiſi demortuis & emaciatis abdomen potius reſpectu partis anterioris, quàm lateralis concidit? an quia laterales partes ob fibrarum transverſarum naturalem quandam contractionem ſuſtentantur, adeòque partes anteriores eò magis contractæ, membranoſæ tendine contrahuntur.

Ib. corall, 7.

XLVI.

Ut Dyſenteria inteſtina; & phtiſis, contagio pulmones; ſic luis venereæ venenum jecur à proprio inficit.

Ut Dyſentericus affectus, inteſtina aliorum, & non alias corporis partes ex ſingulari proprietate (adeſt enim malignitas non reſpectu totius, quia univerſalis morbus non eſt, ſed ratione ſpecificę & malignæ corruptionis illorum humorum, qui inteſtinorum exulcerationem fœtidam generant. Quatenus autem hæc corruptio ſpecifica, ſingulari cuidam parti, nempè inteſtinis, & non ſimpliciter toti contraria & inimica eſt, eatenus facilimè recipitur & vim ſuam exerit tunc temporis, ubi quis aliquo modo diſpoſitus, ad ægrotantium cloacas accedens per inferiorem gutturem, (ut Plautus loquitur) venenatas expirationes ægrotorum recipit) & tabes putreſcentium pulmonum in phtiſicis contagio lædit; ſic etiam veriſimile eſt, venenum luis venereæ, propter ſingularem συμπάθειαν & connexionem,

quam humores, cui inſidet, cum jecore tanquam officinâ propriâ poſſident, ipſum jecur afficere, maximè cum infecti jecur συμπάθειαν ſortiatur, cum jecore inficiendi corporis majorem, quam cum quovis alio membro.

Horſtius dec. 10. probl. quaſt. 3. th. 3. quaſt. 5. th. 2. Mercat. l. 1. de morb. gall. c. 1.

XLVII.

Pili & ungues, etiam Hecticis creſcunt & quod mirum, defunctis.

Conditum ſuſpenſi cujuſdam à Quæſitore impetratum domi apud me cadaver habeo, quod à pluſquam 25. annis perſtat incolume, adeò ut ſingulos dextræ partis muſculos (quos capite tenus exſecui, & pendulos à circumſtantibus diſtinctionis gratiâ, revulſi, quò ipſos quotieslibet oculis luſtrare & manibus tractare poſſim, & ex recenti memoriâ, cùm aliquid paulo operoſius mihi incumbit agendum, certius & tutius operari) numerare queas, parte ſiniſtrâ illibatâ, pulmonesque, cor, diaphragma, ventriculum, lienem, renes, barbam, capillos, imò & ungues, quos reſectos à me crebrius increſcere, & ad priorem mox magnitudinem redire animadverti, integra intueri & obſervare. *(a)* Sed demus verum eſſe, mortuis capillos creſcere *(b)* eam non eſſe veram excreſcentiam dicemus, quemadmodum Plotinus *(c)* tradidit, defunctis pilos & ungues augeri, propterea quòd etſi anima recedat, tamen remanere in corpore mortuo per aliquod tempus, veſtigium veluti quoddam vitæ, perinde ac remoto igne à laribus, lares excalefactos per aliquod tempus remanere conſpicimus, cujus veſtigii caloris ope, in corporibus

vita

vitâ deſtitutis augeri pilos & ungues contingit: quæ tamen ſententia falſa eſt: nam nihil vitæ in cadavere remanet, & ſicuti recedente Sole, lumen & radii omnes quoque recedunt, ita abeunte animâ omnes quoq; ejus facultates extinguuntur. Quare dicendũ, *(d)* in mortuis non verè pilos augeri, ita quòd illis additamentum aliquod fiat, ſed marceſcente carne, & cute, omnes pilorum partes, uſque ad ultimam radicem palam fieri, ſeſeque oſtendere, unde longiores videantur.

a) *Paraus de embam. pag. 851.* b) *Donat. Marc. lib. 1. hiſt. med. mir. c. 1.* c) *l. 2. de dub. anim.* d) *Alex. Apfr. probl. 140.*

XLVIII.

A capite velato, negatâ eventatione, celerior canities.

Qui cooperto capite incedunt citius caneſcunt, quàm qui diſcoopertos capillos geſtant, flatus enim putredinem prohibet, operimentum autem perflatum prohibet; unde qui pileo, vel alio tegumine operiuntur humidiores capillos habent, qui verò caput detectum & apertum gerunt, illis magis capilli exſiccantur. *(a)* Hinc putredo canitiei cauſa, ut fiat canities ob inopiam caloris nativi, quando non ita humores coquere poteſt, ut in iuventute, & ultima atque tenuiſſima pars pilorum, ubi calor minimus, maximè albeſcit. *(b)*

a) *Donatus Marcell. l. 1. hiſt. med. mir. c. 1.* b) *Bartol. l. 3. inſt. anat. c. 1.*

XLIX.

Canities quid, & unde?

Η' πολιότης ἐςὶ τῶν τριχῶν διὰ τὴν σῆψιν γενομένη λευκότης (*a*) Cùm enim imbecillo reddito calore, vel refrigerato capite, alimentum capillorum à calore naturali deſtituitur, tentatur à calore externo, cumque humidum ſit facilè putreſcit, unde cani evadunt capilli, quia dum putreſcit humor, magna pars in aërem ſeu vaporem aëreum convertitur, qui pilos inficit colore albo, nam color albus (*b*) fit ex permixtione portionis aëreæ cum terrenâ aut aquoſa, & ideò butyrũ, camphora, & ſpuma ſunt alba. (*c*) Duo autem ſunt præcipuè putredinis modi, quorum alter eſt, cum parva in humore putreſcente à calore præternaturali alteratione effecta, humor nondum tamen habet effatu dignam everſionem ad ſuæ naturæ contrarium: aliud verò putredinis genus eſt, in quo humor adeò magnam ad contrariam ſui naturam transmutationem obtinet, ut non poſſit ampliùs ex naturæ coctione, ad primam ejus redire perfectionem, nec ampliùs ad habitum naturalem redire, & hæc propiè corruptio appellatur. (*d*) His ſtantibus dicimus, cùm Ariſtot. (*e*) ex putredine canitiem oriri ſcribit, intelligendum eſſe de priori putredinis modo, in quo fætor nullus, vel ſaltem exiguus eſſe poteſt, & non de totali corruptelâ, in quâ quod putrefit, male olere conſuevit. (*f*)

a. e.) *Ariſt. l. 3. de hiſtor. anim. cap. 11. & lib. 5. de gen. anim. cap. 4. & 5.* b) *Theoph. de color.* c. f.) *Donat.*

nat. Marcell. l. c. d) *Gal. de diff. febr. c. 6. comment. in aph. 27. l. 2.*

L.

Tempora cur maturiùs caneſcant?

Homines citius circa tempora caneſcunt, quia nimirum ibi magni & carnoſi ſub cute locantur muſculi, qui ob humiditatem facilius putreſcunt; adde quòd temporum oſſa admodum ſunt tenuia, ideòque calor extraneus facilè poteſt pervadere.

Barthol. l. c.

LI

Vir unde calveſcat faciliùs, quàm Fœmina, Puer, Eunuchus.

Vir potiùs calveſcit, quàm Fœmina, vel puer, vel Eunuchus, quia viri temperies proceſſu temporis fit frigida & ſicca, (calvicium autem ſequitur frigiditas & ſiccitas,) 2. Sicuti arbores humore unctuoſo & viſcido redundantes, propria folia ſemper habent, ita pariter illi, in quibus vapores fumoſi viſcidi elevantur, perque eorum poroſitates continuitatem quandam accipiunt, nunquam propriis pilis deſtituuntur.

Dom. Leon. l. 1 ſ. 1. c. 4.

LII.

Pectoris in Empyemate ſectio à milite punctim læſo, mutuatitia.

Pectoris ſectionem in Empyemate forte fortuna inventum eſſe putant, à milite quodam Empyematico, qui de ſalutis reſtitutione deſperans, ferè tabe conſumptus ad bellum acceſſiſſe dicitur, ubi ab hoſte

 pun-

punctim læſus in thorace, puri exitum molitus, & ab Empyemate liberatus fuit.

Horſtius decad. 4. probl. q. 10. th. 6.

LIII.

Partes multæ in homine ſine fibris, ſolâ vi magneticâ, attrahunt, retinent, expellunt.

Fibrarum tria ſunt genera. Aliæ rectæ in longitudinem porrectæ: aliæ transverſæ, quæ ad pares rectosque angulos in illas incidunt: aliæ obliquæ, quæ ad impares angulos obliquè in rectas feruntur. Facultas attractrix rectis utitur fibris: expultrix transverſis: retentrix obliquis fruitur ſibris. Hæc quidem Magni viri: (*a*) ſed dubitatur, beneficione fibrarum, attractio, retentio & expulſio fiat, exempli gratiâ, venæ attrahunt, retinent & expellunt quidem, verùm hoc per fibras non (*b*) faciunt; (ſunt etenim multæ in corpore humano partes, quæ abſque ejusmodi fibris, attrahunt, retinent & (*c*) expellunt) ſed id quieſcentes faciũt, ſimilitudinis vel diſſimilitudinis ratione, velut Magnes (*d*) facit, ut eleganter Fallopius. (*e*)

a) *Heurn. l. 3. inſt. c. 3.* Zwing. *phyſ. l. 2. c. 37. p. 510. Laurent. l. 1. anat. quæſt. 31. Fuchs. l. 1. inſtit. ſect. 6. c. ult. Fernel. l. 5. phyſiol. c. 6. Sennert. l. 1. inſtit. c. 9. Paræus de anat. corp. hum. l. 2. c. 10. Gal. l. 3. de fac. nat. c. 11.* b. d) *Bauhin. l. 1. theat. anat. c. 7.* c) *Bartol. inſtit. l. 1. c. 9.* e) *obſerv. anat. p. 442.*

LIV.

LIV.

Humani intellectus radii, variorum animalium ſagacitatis uſufructuarii & directores.

Homo cùm omnium animantium eſſet præſtantiſſimus, & intellectus radiis cætera ſuperaret, ſolus ille, pro ſagacitate ſuâ, non tàm animantium, quàm cæterarum creaturarum inſtinctus omnes & ſingulos obſervare & ad uſum transferre potuit. Sic ad Galli cantum intentus Horologium compoſuit. Sciurum aquas tranantem cùm videret, navigandi peritiam adeptus eſt. Ab hirundine nidum componente domicilium ædificare didicit. Ab apibus verò & formicis monitus, futuræ hyemis memor, omnis generis victualia collegit, & in horreis recondidit. Ardea hominem piſces capere; Aranea pannos contexere docuit. Camelus ephippia equo imponenda monſtravit.

Haud aliam certè viam ingreſſi Medicinæ primi Profeſſores, cùm naturam ſemper appetere ſui conſervationem intelligerent, animo attento, animantium morbos & medelas accuratè explorârunt. Lupus etenim ex nimiâ voracitate ægrotans, tenellis tritici locuſtis & communi gramine ſe purgat: unde radices graminis inter aperitiva connumeratæ, ad hunc usque diem in uſu habentur. Porcus ſi ex ſatietate gravem ſe ſenſerit, napis veſcitur, ut fiat levior; hinc Napos appetitum excitare & urinam ducere, homines didicerunt.

Aper ſi forſan hyoſciamum comedit, facilè convul-

vulſionibus fit obnoxius, ideò accurit is ad rivulos & cancros quærit, quibus devoratis, priſtinam recuperat ſanitatem: Unde naturæ exploratores cancros paralyticis & convulſis opitulari cognoverunt, illudque ex ſignaturâ non inconveniente, tot nempè pedibus incurvatis quibus incedunt, ſignificari animadverterunt. Inſula Zeilam ſerpentem coronatum alit, cui inimiciſſimum animalculum eâdem inſulâ habitat, quod Quil vocant: id cùm ſerpente pugnaturum, radicem quandam præmordet, pedibusque anterioribus ſalivâ conſperſis, caput primùm, denique totum corpus demulcet, poſteà hoſtem aggreditur, nec dimittit, donec occiderit, atque ſi iſto congreſſu ſerpentem non ſuperare valeat, denuò ad radicem confugit, ad quam ſe fricat, & in prælium redit, quô ſpectaculo edocti Zeilam incolæ, hanc radicem venenis eſſe adverſiſſimam.

Sic Leo febricitans ſimiam capit, quâ devoratâ morbo liberatur: unde ſingularem vim cor roborandi & à febribus defendendi in corde ſimiæ latere ſagaciſſimi Phyſici invenerunt, ut etiam ſi manu teneatur, pulſus motum cohibeat.

Corvus devorato chameleonte foliis Lauri ſibi medetur, & Ciconia ſi carne ſerpentum repleta detrimentum inde percipit, origano comeſto ſe reſtituit. Hinc laurum & origanum antidotis annumerârunt.

Aquila dum ætite lapide ova excludit, partum hominis faciliorem reddere docuit.

Upupa dum ſe uvarum commeſtione inebriari ſentit, capillo veneris decerpto efficaciſſimè ſibi medetur.

Bicker.

Bieker. in Herm. rediv ſect. 1. ſchol. ad c. 1. & prophyl. ſect. 4. c. 2.

Vide cent. 1. noſtr. memor. part. 5. & ſeq. cent. 5. part. 34. & 35.

LV.

Sympathia aſtri ſeu balſami noſtri (microcoſmi) cum aſtris macrocoſmi.

Mirabili ſympathia cum aſtris macrocoſmi conſpirat balſamus & aſtrum noſtrum, ut penè eadem viciſſitudine ſtatis temporibus moveantur & ſe ultrò citroque afficiant. Quod ut exemplis magis inclareſcat, perpendite, quæ hyeme, ſole à nobis recedente fiat mutatio: vita nempe Elementorum magni mundi langueſcit, herbæ, plantæ & ſtirpes comas dejiciunt, ſemina & radices ſuis domiciliis ſe abdunt & quaſi emoriuntur. Homo triſtatur & languet, balſamusque ejus interiora petens majorem cibi copiam conficit & elaborat quàm aliàs. Revertente verò ſole, tempore verno, omnia reviviſcunt, inſecta quoque muſcæ, ranæ, hirundines, quæ brumali frigore ſemimortua in rimis tabularum, ſambuci medullis, Littorum cavernis ſeſe recondiderant, reviviſcunt. Homo etiam abjectis impuritatibus mineralibus, quæ tota hyeme contrahebantur, renovatur & vitam quaſi novam cum magno mundo induit. Æſtate appropinquante, cùm Sol Cancrum, Leonem & Virginem peragrat, calor macrocoſmi fit ardentior, & omnia torret, ubi & hominis balſamus ad hujus inſtar mutationem recipit & acrior evadit, donec ad autumnalia ſigna luſtranda ſol ſe accingat. Taceo quàm mirificè balſamus ſolaris lucis claritate perfuſus,

ſus, ſereno tempore gaudeat, nubilâ verò tempeſtate triſtetur ac deficiat. Sic ſole oriente homo lætior & balſamo renovato plenior, quàm à meridie, cum ad occaſum lux diei inclinat, quod mágno ſuo commodo facilè percipiunt. Quæ omnia vitam Microcoſmi à Macrocoſmo pendere, ſuſtentari & augeri, indicio eſſe poſſunt.

Id. ſect. 1. ſchol. ad cap. 2. & 3.

LVI.

Quæ in foliis arborum & vitium, ex Auſtro, Borea & Aſtris: eadem in homine ex nativi aſtri tempeſtatibus deſloreſcentia.

Quemadmodum arborum folia & vitis pampini, Auſtri grandine, pluviis, nive, Aquilone & borealibus flatibus cæterisque aſtralibus impreſſionibus langueſcunt & mutantur: ita corporis genuinus vigor & color & conſtitutio ex ingruentibus aſtri noſtri tempeſtatibus defloreſcit & immutatur, ut intempeſtiva inde contrahatur canities, deſpicatus corporis habitus, horridus aſpectus & cadaveroſa facies, qui ferè omnibus contingere ſolet, qui captivi detinentur, aut in periculis militaribus maritimisve verſantur.

Id. ſchol. ad c. 13.

LVII.

Quod in foro Iuridico Actor, Reus, Iudex, idem in foro Medico Morbus, Natura, Medicus.

Quemadmodum in forenſi Judicio tria obſervantur, Actor ſcilicet, Reus & Judex, *(a)* ita in foro medi-

medico accidit. Etenim Morbus actoris perſonam agens, Naturam, quæ rei vicem gerit, accuſare & deſtruere nititur, hæc cauſam propriam pro viribus tueri, illumq́ue manifeſtâ falſitate, turpiq; ſævitiâ convincere, necnon longinquum in exilium abigere contendit, vocatus & optatus accedit Medicus, (velut Judex *(b)* in tribunali reſidens) Naturæq́ue perſcrutator morbiq́ue perexactus indagator, qui illius vires, cum iſtius vehementiâ, æquâ lance & diligenti trutinâ perpendens, tùm præſentem eventum pronuntiat, tùm maximè futurum pronuntiat Judicium, atque ita veri Judicis ſubit locum, init officium. (*c*) Improbatur quidem à quibuſdam doctis hæc forenſis judicii, cum naturæ & morbi concertatione analogia, utpote inepta & inſolens. Quis enim in hoc certamine Judex ſtatuendus, non Medicus, qui Naturæ miniſter eſt & ſpeculator tantùm: non Natura, quæ quæ pugnat cum morbo; non dies criticus, quippe qui per ſe agendi nullam vim habeat. *(d)* Sed injuſtè improbatur eo ſolùm nomine, quod non per omnia ſimilitudo propoſita quadret. Nam præterquam quòd ab Ariſtotele, *(e)* & à Galeno (*f*) recipitur, ſatis eſt, ut ſimilitudo penes aliqua ſaltem habeat locum. Ut enim in foro judiciali, inter accuſatum & accuſantem & atrociſſima eſt pugna, & unus tandem vincit, alius vincitur: ſic in criſi morbus & natura pugnant acerrimè, ut ita æger nihil aliud, quàm illi expectet, qui in foro judiciali conveniunt, de vita ſcilicet aut morte ſententiam. *(b)*

a) *Sichard. IC. enarr. in l. 3. cod. de jud.* b) *Amat. Luſitan. l. de criſ. die. decret.* c) *C. Romanet. criſiol. l. 1. c. 1.* d) *Lau-*

Laurent. l. 1. de criſ. c. 1. e) *l. 5. Phyſ. c. 6.* f) *3. Progn. comm. 1.* g) *Iul. Caſ. Claudin. part. 1. de criſ. c. 1.*

LVIII.

Lunæ vis à Sole mutuatitia, in decremento & augmento, exemplo conchyliorum, maris, arborum, uvarum oſtenditur.

Ad ſolis efficientiam proximè accedit Luna, quæ, ut Philoſopho placuit, (*a*) parvus ſol exiſtit. Ejus autem vires, ad ea, quæ infra gignuntur, conſervantur, alterantur, aut alio naturali modo afficiuntur, maximè pertinere fatendum eſt: namque eſt ultima cælo, citima terræ: & illud experimento quoque demonſtratur. Oſtreis & conchyliis omnibus contingit (*b*) ut cum Lunâ creſcant; pariterque decreſcant. Idem ferè maria ipſa experiuntur, qui in plenilunio tumida, novilunio verò planiora fieri ſolere, ſat notavere nautæ. Arbores cum Lunâ (*c*) ſeneſcente tempeſtivè cæduntur: quæ ſi eâdem creſcente cædantur, putreſcunt. Si vindemia, cum Luna adhuc nova apparet, fiat & colligatur, vina redduntur frigidiora. (*d*)

a) *Ariſtot. l. 4. de gen. anim. c. in ult.* b) *l. 4. de part. anim. c. 5 Ruefer. de orig. aquar. c. 1. in. deſcript. therm. March. Bad.* c) *Cic. de divin.* d) *Car. Romat. l. 2. criſiol. c. 6.*

LIX.

In naturæ decretis (qualia ſunt Medicis dies decretorij) τὸ πῶς occultum.

Permulta ſunt naturæ decreta, quorum eventus & effe-

effectus ad notitiam quidem noſtram perveniunt, ſed τὸ πῶς, quomodo fiant, non item: atque adeo Naturam dierum decretoriorum cauſam peculiarem eſſe non ignoramus, ſed quo genio id contingat, rectè noſſe, hoc opus, hic labor eſt, nec niſi generaliter oſtendi poteſt. (*a*) Adde cum Lucretio:

Multa tegit ſacro involucro natura, nec unquam
Ullis ſcire fas eſt mortalibus omnia, multa
Admirare modo, nec non venerare, neque illa
Inquires, quæ ſunt Arcanis proxima - - - (b)

a) *Carol. Romat. criſ. l. 2. c. 6.* b) *l. 5. de rer. nat.*

LX.

Equites frigore per Alpes concreti, cum ſcuto & habenis equitantes.

Nos Italiam petentes, cùm Alpes ſuperaviſſemus, repente tanta vis nivium præceps circiter horam 1. devoluta eſt, ut paſſim milites gelicidio concreti animam efflarent: equites enim inſidentes, diſtenti manebant, equum adhuc vitâ fungi ſors ferebat, qui militare cadaver gereret, agmenque ſequeretur, defunctus autem ante & ſcutum & habenam tenebat, inſidebatque rigidus, tanquam equo, modo quodam agglutinatus, cohæſiſſet, ſic ut non ſine negocio à viventibus avelleretur. Si verò unà quoque mortem oppetiviſſet equus, gelu rigidus perſtabat, & undique fixus in veſtigio manebat. Ita quoque & pedites prope Metim congelati haſtas in manibus adhuc tenentes, mortui deprehenſi ſunt.

Theoneſt. de veterin. morb. Foreſt. l. 10. obſ. 41.

LXI.

Vinum C. O. S. cur aſpectu, olfactu, guſtu, generoſiſſimum, gratiſſimum?

Vinum generoſiſſimum putatur, quòd omnes ſenſus delectat, viſum nimirum colore nobili & perſpicuitate, perſpicuitas quippe puritatis & tenuitatis comes, vinum defæcatum & depuratum eſſe indicat: niſi enim tale fuerit, tartaro acuto & coagulativo, ſanguinem replebit, unde poſtea variæ ægritudines orientur. Olfactum præterea fragrantiâ ſuâ recreabit. Auditum verò & famæ celebritate & ſtrídulo quodam, quem dum infunditur edit, ſono. Guſtum miti quadam ſuavitate recreabit. Ea namque tùm maturitatem, tùm perfectionem ejus demonſtrat, quâ ab acribus aut acidis ſalium tincturis liberatur, quibus aliàs ventriculum vellicat & ſubvertit, gingivas & dentes corrodit, & acres fluxiones capiti conciliat. Tactum denique naturali frigiditate, non eâ, quæ nive aut glacie introducta eſt, afficiet. (*a*) Quare in præſens gaudium abripit homines, ſpiritus etenim gignit temperie moderatos & conſiſtentiâ mediocres, humore moderato perfuſos, ac ſplendidiſſimo lumine emicantes. (*b*)

a) *Bicker. de ſanit. conſt. conſerv. ſchol. ad c. 23.* b) *Heurn. l. 2. M. c. 5.*

LXII.

Vini etymon.

Vinũ Latinis dicitur à vi ſeu virtute. Græci οἶνον ἀπὸ τοῦ ὀνεῖν à juvando. Hinc Bacchus præcepto oraculi dictus ὑγιάτης hoc eſt, ſanator, (*a*) vel ἀπὸ τῆς ὀνήσεως

ab

ab emolumento, vel διὰ τὸ οἰήσεως τὸν νοῦν ἐκπιμπλᾶν: quod exiſtimatione atque hominum opinione mentem oppleat. *(b)*

a) *Oberndorf. de lue Ung. p. 268.* b) *Hadr. Iun. in Lex.*

LXIII.

Vinum literatis utiliſſimum, ruſticis, ut λαμπρῶς vivant, ſerum & lac acidum relinquendum.

Vinum ſpirituum omnium animalium, vitalium & naturalium fomes eſt, mentis ingeniique incitabulum, cordis lætitia, quod torpidum contractumque, calefaciendo, humectandoque laxatur & funditur. Probè celeriterque nutrit, ac in ſanguinem faceſſit, cum vigens calor veluti humoris auriga ſit, ad hæc ſolidas quoque partes calefacit & humectat, viribus robur advehit, ſuccòrum colorisque bonitatem inducit, concoctionem, diſtributionemque ciborum ingeſtorum adjuvat, & adverſus ſenectutis frigiditatem ingens eſt remedium, balſamum ſeu rorem cordis vitalem, qui quotidiè exudat, in ſanguinem nobilitat, exhilarat, reſtaurat, ſpiritus languentes adauget, exolutos reficit, præſentes auget, imò vinum ſæpiùs absque aliorum remediorum ope lypothymiam incurrentibus ſuccurrit, eosque in vivum quaſi revocat, & odore tantum ſuo reficit: ſic craſſiora edulia ſæpius nihil offenſæ pariunt, ſi bonum vinum ſuperbibas. Quare Agricolis ſuum relinquimus ὀξύγαλα, lac acidum, quo mirè delectantur, idque potiſſimum in cænis apponunt, ubi brachiis expanſis utrinque cum majeſtate, ſeu ruſticitate accumbunt, & per aliquot dies λαμπρῶς vivunt. *(a)* Ad venena quoque

frigida, & inde dolentia præcordia nihil præſtantius vino tenui, gilvo, acri & odoro: imò ſunt, qui miſtis oleo chamæmelino, & tali vino omnium partium dolores perſanent (*b*)

a) *Panſa l. 2. pract. gen. c. 13. & 14.* b) *Holler. inſt. chir. l. 3. c. 3.*

LXIV.

Vini uſu, nutrice mortuâ, in lactis defectu, infantes conſervati.

Bis hactenus obſervavi, puerulos ex ſolius vini uſu conſervatos. Unus erat ſexto menſe natus, alter verò quinto. Pedemontanus hic, ille vero Cingulanus, cùm mortuâ nutrice carerent lacte, ut fieri ſolet in ejuſmodi anguſtiis, ac aliam non invenirent nutricem; ovorum vitelli cæperunt exhiberi, ſed infelici ſucceſſu, quia uterque horum ſtatim evomebat quos ſumſerat vitellos. Lac capræ dedimus, ſed ſine fructu. Tandem nihil poterat excogitari alimenti pro eâ ætate accomodati. Opinabamur nullam eſſe ſpem. Tandem experiri placuit vini nigri, dulcis & craſſi uſum, cepimus prius dare unciam, quod cum vidiſſemus retinuiſſe, dedimus iterum duas, poſtea duas cum dimidia, ac poſtremò uſque ad tres uncias pervenimus. Mirum dictu, conſervavimus vivos. Nam poſtquam hanc rationem cibandi inivimus ſexdecem dierum ſpacio, ſolo vino generoſo alti, viribus recreatis, ceperunt poſtea veſci pane eodem vino macerato, ac aliis alimentis craſſioribus, pro ætatis mutatione neceſſariis, uterque vivit adhuc ſanus. *Horat. Augen. l. 9. epiſt. 7. tom. 2.*

LXV.

Vinum in tali caſu, non quodlibet, nec cuilibet infanti aptum.

Num vinum infantibus conveniat? Si in hâc controverſiâ aliquid decernere liceat, ſtatuo, primò non omne vinum infantibus convenire. Multa enim vinorum genera, cùm ex proprietate terræ tincturas validiores adepta ſint, infantibus valdè nocent, ut ſunt vina acria, auſtera, exſiccantia &c. & ultra modum calefacientia. Ideò vina nigra & dulcia, cum ob ſubſtantiæ denſitatem & craſſitiem plurimum nutriant, & propter ſaporis gratiam facilius à membris attrahantur, convenientiora eſſe poſſunt, niſi adſit ſuſpicio obſtructionis, præſertim in hepate & liene, aut niſi ſcirrhus, phlegmone aut ſimilis affectus impediat. Secundò dico, non omnibus infantibus vinum conducere, præſertim in hiſce noſtris regionibus, ubi parentes, è quorum ſanguine infantes procreantur, vino non utuntur pro potu, ſed cereviſiâ, ubi ſtultum eſſet in defectu alimonii, infantibus vinum exhibere, ſi uterquè parens èo non aſſueverit. Quare in hiſce locis infantes cereviſiâ ſaccharatâ interdum felici ſucceſſu nutriuntur, ſi lac deficit maternum. Facilius namque uniuntur, quæ naturæ quâdam propinquitate conſpirant, quàm quæ remotè diſſident. Ideo noſtris infántibus cereviſia familiarior eſt, quam vinum, præcipuè ea cereviſia, quam Boëmi albam appellant, cujus uſu pueri non parùm pingueſcere ſolent.

Bick. de ſanit. conſt. conſerv. cap. 5. probl. 4.

LXVI.

Vini ingurgium Hepatis αἱματώσει *& cerebrò maximè adverſum.*

Ut ſobriis & moderatis ex uſu vini legitimo multæ redundant utilitates: ſic nimia vini ingurgitatio, & quidem frequentior bonum jecoris habitum diſſolvit, ipſam αἱματῶσιν deſtruit, & pro εὐεξίᾳ καχεξίαν invehit, tandemque hydropem. Taceo, quòd aſſiduâ fumorum è vino ſublatorum vaporatione cerebri virtus torpeſcat, nervorum infirmitas ſubſequatur, & quod longè deterrimũ eſt, multi vehementiùs repleti, repentinâ morte & forti apoplexiâ proſternuntur.

Panſa l. 4. de pror. vita c. 14. Fernel. conſ. 13. Foreſtus l. 9. ſchol. ad obſerv. 27.

LXVII.

Cereviſiæ recentis in dyſuriam noxa, & remedium.

Recens cereviſia ſtillicidium urinæ generat, craſſitie & frigiditate ſuâ meatus urinarios obſtruendo, & conſequenter fæcum minimè depuratarum acrimonia ſerum exacerbando: verùm vinum generoſum ebibitum oppidò juvat, utpote quod calefacit, attenuat, cruditates concoquit, adeòque cauſam antecedentem corrigit.

Horſtius decad. 8. quæſt. 7. th. 3.

LXVIII.

Melicratum οὐρητικὸν, πικροχόλοις *&* μεγαλοσπλάγχνοις *adverſum.*

Melicratum (aqua mulſa, Græcis alio nomine dicitur ὑδρόμελι) οὐρητικόν eſt, inquit Hippocr. *(a)* ubi nec ſunt πικρόχολοι homines, nec μεγαλοσπλάγχνοι (μεγαλο-

χαλοσπλάγχνους vocat, quibus non ex lege naturæ, ſed affectu præter naturam viſcera intumuêre, ut ſcirrho, plegmate, ædemate) nam ab illorum hepate crudior mulſa rapitur, hinc obſtructiones parit, ibique flatus ægrè diſſipabiles, & æſtu incendit viſcera, quæ accenſa bilem generant, à ſanguinis ſecretione ſegregatam, quæ omni ſero ſanguinis exhauſta eſt, ac craſſiori parte, ad inteſtina detruſa, dyſenteriam calamitoſam excitat. *(b)*

a) *l. 3. de vict. rat. in ae. textu 1. 9. 10. 11. Heurn. in comm. dict. l. l. 2. M. p. 177. a. p. 250. b.* b) *Id. p. 253. b.*

LXIX.

Hydromelitis à Melicrato diſcrimen, & hujus differentiæ uſus.

Hydromeli à Melicrato differt, illud in diuturnum uſum comparatur, hoc in præſentem. Hydromeli enim adjecta portione fermenti, ſole coquitur caniculari, unde acrimoniam acquirit, & vim obtinet vini Cretici ſeu Malvatici. Melicratum verò duplex eſt, unum meracius, quod vocant Melicratum hybernum: alterum dilutius, quod æſtivum: hoc ex 12. partibus aquæ, & unâ mellis conſtat; illud ex 8. aquæ & unâ mellis. πικροχόλοις & juvenibus convenientius eſt dilutius; pituitoſis & ſenibus meracius, quia Naturæ ſenum Mel eſt conſentaneum. Utriusque duo ſunt genera, unum ex melle crudo, (hoc ſi vel natura, vel pharmacopæi vitio fuerit crudum, ſæviſſima & mirabilia excitabit tormina) alterum, quod fit ex melle cocto.

Hippocr. 5. aph. 42. Heurn. in comm. ad text. 9. Hipp. l. 3. de rat. vict. in ae.

LXX.

Potus tepidus, vel ex glacie egelidus, nervoſis partibus noxius.

Potus noſter ſit frigidus (non tepidus) & hoc quidem ſecundum naturam, non gelidus aut arte refrigeratus, ut paſſim accidit, æſtivis temporibus, in quibuſdam regionibus, ubi glacies cum vino, aut aqua miſcetur, ut in Auſtria, Styria, Carinthiâ & Ungaria. Tale namque vinum capiti & cerebro noxium eſt, nervos, pectus, pulmones & epar debilitat. (*a*) Quare non immeritò Plinius: (*b*) Heu prodigia ventris, hi nives, illi glaciem potant, pænasque montium in gulæ voluptatem vertunt.

a) *Bick. ſchol. ad c. 21. l. 1. Herm.* b) *l. 31. c. 3.*

LXXI.

Solis & motus inenarrabilis celeritas.

Etſi propter immenſum cæli ambitum, certò non ſciri poteſt ſpacium, quod circumactu ſuo primum cælum ſeu mobile conficit, tamen aliquâ ratione ex motu Solis & Lunæ colligi poteſt, habitâ ſcilicet proportione diametri ad circumferentiam ſeu circulum, in quo Luna decurrit, cum eſt humilima, id eſt, terræ proxima, & ſol cum eſt in Apogæo, & altiſſimus. Deprehenſum eſt enim, Lunam in perigæo exiſtentem, unâ revolutione diurnâ, id eſt, raptu primi mobilis, & 24. horarum ſpacio conficere milliaria germanica 178450. h. e. centum ſeptuaginta octo millia, quadringinta & quinquaginta; proprio verò motu, ſingulis diebus civilibus in Zodiaco 12. penè gradus, qui faciunt milliaria germanica 180. Sicuti

unâ horâ eadem Luna raptu primi mobilis percurrit milliaria 7435. Sol altiſſimus raptu primi mobilis conficit miliaria Germanica, 6541160. h. e. ſexies millena quingenta, quadraginta unum millia, centum ſexaginta, una verò hora 272548. uno horæ ſcrupulo 4542. & in una hora raptatur per arcum continentem terræ ſemidiametros centies decies ſepties, ſed motu proprio uno horæ ſcrupulo percurrit miliaria 12. $\frac{1}{2}$

Goglen. comment. in l. 2. Plin. c. 2.

LXXII.

Ventorum ex Salis, ſulphuris & Mercurii fluidi vel coagulati exhalatione, varietas & operatio.

Ventos ſcimus exhalationum varietate inter ſe diſcrepare ita, ut ſinguli ſecundum naturæ ſuæ proprietatem operationes fuerint adepti peculiares. Qua de cauſa Auſter, quoniam ejus exhalatio, ſal, ſulphur & Mercurium caducum ſecum vehit, cujus vi facilè ſolvit & laxat, unde etiam ſi ſpirat, alvus fit lubrica, caput catarrhis repletur, & dyſenteriæ abundant: ideo & mulieribus laxationem uteri afferre poteſt, maximè iis, quibus retentor mechanicus eſt debilis. Boreas verò, cum ex ſale, ſulphure & Mercurio coagulativo conſtet, omnes res magis coagulat, conſtringit & concreſcere facit, unde retentor mechanicus, ne fætum dejiciat, robur acquirit, atque ita diutiùs fætus usque ad perfectam conformationem ſervari poteſt in utero. Similiratione venti, qui Martio menſe ſpirant, noxii evadunt, dùm ſal acutum vehunt, cujus acrimonia cutim & labia exulcerant, tincturam inſu-

per etiam auripigmentalem poſſident, quâ cutim corporis fædam reddunt, febricitantibus, pleuriticis & ex pulmone laborantibus admodum nocent.

Becker. prophyl. ſect. 2. probl. 1. ad cap. 13.

LXXIII.

Vis mercurialis radicum cichorii, ad hepatis refrigerium, viridibus eſt florida, ſiccatis vel præparatis, evanida.

Jecur ad calidum declinantibus, convenit creber uſus radicum cichorii, præſertim ſi virides, mundatæ & diligenter ab impuritatibus elotæ maſticentur, abſque ullâ aliâ præparatione, tùm quippe propter ſpiritum Mercurialem hepar aperiunt, refrigerant & roborant, qui Mercurius in ſiccatis radicibus, aut quæ cum ſaccharo conficiuntur, evaneſcit.

Id. proph. ſect. 1. c. 13.

LXXIV.

Radix ignea, candelam ardentem, vel tertiùm accenſam, admota, extinguens.

Radicem vidi, quam ab igne denominant, quæ diſſecta, ſi è diametro candelæ ardenti exponebatur, tunc candela haud aliter, ac ſi vento agitaretur, hinc inde vacillare incipiebat, donec tandem tota extingueretur, eaque ter accenſa, nemine eandem attingente, hoc modo extincta eſt.

Id. proph. ſect. 2. ſchol. ad. c. 7.

LXXV.

Tumores, quales infantum ambulare incipientium, ex caſu, ictu, oleo aniſi momento detumeſcunt.

Illud pro experimento indubitato valere obſervavimus,

vimus, in tumoribus ex caſu, vel offenſione, aut percuſſione in pueris, ſi oleo aniſi tumores inungantur, vel infantibus in fronte obortis, dum inambulare diſcunt, & ſæpius cadunt, illicò ſubſidunt, detumeſcentes, & curantur, ut quotidiano uſu experti ſumus.

Foreſt. l. 9. obſ. 31.

LXXVI.

Cauterium ex pilâ criſtallinâ radiis expoſitâ, ſatis admirandum.

Fiebat quondam antiquis è Criſtallo pila, quâ adverſus ſolis radios expoſitâ Medici corpora urebant, igne inde concitato. Sed iis tantùm id cauterii genus admovebant, qui candente ferro perterriti, curari reformidabant. Sed & nos hujuſce cauterii periculum fecimus, non ſine ægrotantium & adſtantium admiratione.

Mathiol. comment. in l. 5. Dioſc. c. 116.

LXXVII.

Cauterium ex Eryſimo, cum floribus recentibus, contuſo, applicato, ejus ratio & etymon.

Eryſimi herbam cum floribus recentem contunde & parvæ nuci inde, miſcendo parum ſalis ligatam ſuper locum, (cui fontanella infligenda) linque per 14. horas: cum demis habebis veſicam, quam aperi, & admove folium, (*a*) hederæ (quod humores allicit, inflammationes (*b*) & putredinem arcet: & apertum ſervat) & inunge oleo. (*c*) Sinapis ſapore eſt, & multis ſinapis ſylveſtris ſpecies eſt, dicitur ἀπὸ τοῦ ἐρύειν, quod ob ſuam caliditatem trahendi facultate præditum ſit, aliis quaſi ἐρίτιμον, quod eſt precioſum,

 aliis

aliis ἀπὸ τῶ ἐρείκειν, à multiplici foliorum ſectione. (*d*)

a.c) *Bartol. de caut. c.15.* b) *ib. c. 12. part. 2.* d) *Bauhin. in pinac. l.3. ſ.1.*

LXXVIII.

Veſicatorium in hydrope, ex plantagine aquaticâ, felix; ob id, nihil parvum, nihil contemne.

Vidi in hydrope, intumeſcentibus cruribus plantaginem aquatilem, feliciter humorem in veſicas evocâſſe, quæ maximam vim aquarum profundebant, eſt enim hæc plantago calida, ut plurimæ herbæ rivis innatæ, quæ cacumina ſua efferunt ultra alveum, quod uſu à me animadverſum fuit. (*a*) Mirum ergò alicui videri poteſt, inter pyroticas referri, cum aquaticæ omnes ferè frigidæ (*b*) verùm, nulla herba tàm exigua, nullum minerale & metallum tàm abjectum, nullum animalculum tam vile, quin inſigni aliquâ, ac propria & ſpecifica virtute ſit præditum: idque in tantùm, ut omnibus ejus operationibus ac viribus indagandis humani ingenii ſolertia hactenus non ſuffecerit, adeò ut ne minimæ herbæ omnes proprietates & virtutes nobis ad amuſſim cognitas eſſe exiſtimem. (*c*)

a) *Heurn. lib. 1. Meth. ad prax. p.92.* b) *Bartol. de cauter. cap. 15.* c) *Tycho Brahe. in orat. de diſc. Mathemat. p. 16.*

LXXIX.

Flores cardui Mariæ ſolo aſpectu ſtranguriæ proſunt.

Aſpectum ſolum florum cardui lactei, quem Ma-

riæ

riæ vocant, in ſtranguriâ profuiſſe ſibi, quidam miles aſſeruit.

Plater. de vit. p. 855.

LXXX.

Cæpa creſcens, decreſcens.

Sola omnium capitatarum cæpa, (*a*) quæ acredine halitus infeſtat, & mordicat pupillas oculi, unde etiam apud Græcos nominationem habet. (*b*) Lunâ ſeneſcente augetur, juveneſcente flacceſcit quaſi ſideris curſu peroſa. (*c*)

à. c) *Laur. de criſ. l. 3. cap. 7.* b) *Heidfeld. ſphing. phil. cap. 8.*

LXXXI.

Eryngium ab unâ capellâ commeſtum, totum gregem ſiſtit.

Eryngium una capella in os ſumens, totum gregem quaſi ſiſtere cogit, tantiſper donec accedens paſtor eum eximat. Tantam vim celeritatis odor ejus habet, ut ignis in morem, in proxima quæque diſſipetur, atque ea occupet.

Plutarch. in l. quod max. cum princ. diſput. ſit philoſ. Heidfeld. c. 8.

LXXXII.

Tabaci maſculi ſemina, ſatu proprio, in annum proximum, fæmellam proferunt; ejusdem qualitas, virtus, aſtrum.

Si tabaci maſculi (majoris latifolii) dum ſemine turget grana quædam in terram excidere contigerit, eandem in quâ petum jam ante excreverit,

rit, haud dubiè ibidem anno proximo proveniet tabacum anguſtifolium (Nicotiana fœmina aliàs dicta) imò verò ſi terræ non ſatis calidæ, ſed ſteriliori ac aronoſæ tabaci maſculi vel latifolii ſemen mandaveris, hujus loco fæminam producet, tanta quidem luxurie, ut ægrè tandem illinc ſit extirpanda, ſed ſpontè quotannis renaſcitura. Vireſcentia folia tabaci maſculi, ſecundo exceſſu (quam illis temperiem ut & radici & cauli, Sol calore ſuo conciliat, ut Luna colorem) ſiccata verò in fine tertii calida & ſicca ponimus. Sitiferum eſt, & acrimoniam quandam ſapit, mentemque turbat & καρηβαρίαν inducit, quod non poſſet fieri, ni vapor quidam calidus opplendo, caput repleret. Quare ludunt qui frigidum hoc ponunt, omnia enim caloris ſymbola gerit. Seritur cum Luna creſcit, ſecatur cùm minuitur. Semen Aquario & Marti eſt dicatum, caliditatem præ ſe ferens non exiguam, quam Marti fert acceptam. Hyeme vix aſſervari poterit, (eſt enim frigoris impatientiſſimum) niſi in fictilibus, capſulis ligneis aut ſcirpiculis vimine textis, idque in penuariis, hypogæis aut hypocauſtis, locisve aliis calidioribus: eâ ratione in tertium aut quartum annum illæſum conſervari poterit.

Neand. in tabacol. p. 12. 17. 18. 19. 20.

LXXXIII.

Tabacum apud Belgas lucrosè auriferum.

Thymiana, puta fœtidum & olens Tabaci ſuffumigium, apud Belgas noſtros frequenti eſt in uſu, tum etiam inter mercimoniorum genera non contemnenda. Tabaci præparati mercatura & res inter negotia-

tiatores uberrimi quæſtus, ſi fortuna etiam mediocris adſpiraverit, maximò profectò compendio & inſigni Hollandiæ & Zelandiæ mercatorum utilitate & fructu, qui ſiccatum & præparatum Tabacum, ut ex Indiis apportatur, in alias regiones etiam longiſſimè diſſitas transmittunt, non ſine luculento lucro. Quot mille hominum reperire eſt, qui fortunæ primum tenuioris, ut plurimum Tabaci venditione, ſuam non ſolum ſuſtentârunt inopiam, ſed etiam, quæ communis poſtulat neceſſitas, abunde ſatis ſibi ſuisque proſpexerunt, imò ſunt qui amplas inde divitias corraſerunt. Quantopere autem mercimonium hoc tabacinum apud Belgas vigeat, indubitatè ex eo præſagiri poſſe dicimus, quòd citra controverſiam fatendum. Illuſtriſſimos & potentiſſimos Hollandiæ ordines, modico & tolerando etiam, in Tabacum impoſito tributo, trigina florenorum millia & ultra, ex ſolo vectigali tabacino in publici ærarii emolumentum, pro lubitu quotannis poſſe colligere.

Id. p. 62.

LXXXIV.

Nicotianæ vis & utendi modus.

Mirâ vi ſuffitu admiſſa prædita eſt Nicotiana, quàm Herbam Sanctam vel petum, aut Reginæ vocant, nuper huic orbi illata. Etenim mirâ ubertate ore & naribus pituitam evocat, arida folia carbonibus igne candeſcentibus injiciuntur, ac fumus excipitur ore hianti & infundibuli anguſta fiſtula: totum enim cerebrum pervadit: & in aures eadem arte infertur. Verùm id affirmare poſſum, hanc herbam

pecu-

pecualiri ratione cerebro dicatam eſſe, facilèque eò viam affectare, ac id ab omni inquinamento eluere. Cùm ego ipſe ante annum vehementer ex dente laborarem, hanc decoxi ex aqua, adjectis chamæmeli floribus, tepidi hujus decocti cochlear ore tenebam, expuebam, ac idem agebam horis duabus: dolor miteſcebat: poſtridiè cum ex more meo hortulum in ſuburbiis acceſſiſſem, inclinatoque capite quid graminis evellerem, liquor croci flavedinem referens, copioſè è naribus meis effluxit, Nicoſianæ odorem referens, ac omnis dentium dolor evanuit. Mihi toto vitæ curriculo, nec ſanguis, nec quid præter ſeroſam pituitam, è naribus fluxit unquam, at nihil ego vidi hoc effluxo liquore flavedine altiore tinctum.

Heurn. l. 1. Meth. ad prax. p. 86.

LXXXV.

Nicoſianæ vires admirandæ, intus, foris.

Caſtor. Durantis Medici Romani Epigr.

Nomine, quæ ſancta Crucis herba vocatur, ocellis
Subvenit, & ſanat plagas & vulnera jungit,
Diſcutit & ſtrumas, cancrum, cancroſaq; ſanat
Ulcera, & ambuſtis prodeſt, ſcabiemque repellit;
Diſcutit & morbum cui ceſſit ab impete nomen
Calfacit, & ſiccat, ſtringit, mundatq;, reſolvitq;
Et dentum & ventris mulcet capitiſq; dolores.
Subvenit antiqua tuſſi, ſtomachoq; rigenti,
Renibus & ſpleni confert, uteroq;, venena
Dira ſagittarum domat, ictibus omnibus atris
Hæc eadem prodeſt, gingivis proficit, atq;
Conciliat ſomnum, nuda oſſaq; carne reveſtit.

Thoracis vitiis prodeſt, pulmonis itemque
Quæ duo ſic præſtat, non ulla potentior herba.

Joannis Poſthii Medici diſtichon.

Nulla ſalutifero ſe comparet herba Tabaco,
Viribus hoc omnes exſuperat reliquas.

Vid. cent. 3. part. 73. & ſeq.

LXXXVI.

Uſnea in unguento armario vi vegetabili ſpirituum & caloris in ſtrangulatis retentorum princeps.

Uſnea pro unguento armario conficiendo, cur ex ſtrangulati potius quàm alterius cujuſdam capite petenda, cauſas à nemine, ſcripto explicatas atq; allatas vidi. Ego, qui tamen aliorum eruditorum judicio hîc me ſubjicio, hanc afferri rationẽ poſſe exiſtimo, quod in ſtrangulando vires vitales, ob præſentiã mali præſentis in caput ac cerebrum refugiant, unde, quia regreſſus illis, ob violentam illam conſtrictionem, ad principium ſuum non patet, remanere eos, & cum ſpiritibus balſamoque capitis ac cerebri miſceri ac confundi neceſſe eſt. Et licet omnes functiones animales intereant, manet tamen calor ille in oſſibus, nervis aliisq; partibus ſimilaribus, qui & in lapide eſt, & pipere emortuo, ſcilicet elementalis. His ita commixtis in balſamico ſanguine vi caloris circumfuſi, ambientisque, humorem vitâ imbuentis, cælique influxu cooperante, Uſneam ceu vegetabili quadam vi & virtute in Calvariâ tandem progenerari veriſimilimum eſt, majoris potentiæ, quàm eſt ea, quæ ex alterius cujusdam, ex morbo defuncti capite reperitur. In decollatis ſpiritus non retineri, ſed diffu-

fugere, evaneſcere ac diſſipari omnibus in confeſſo eſt.

R. Goglen. in defens. magnet. vuln. curat. p. 302. & in orat. de ung. armar. p. 68.

LXXXVII.

Vſnea cranii humani hæmorragiæ narium dicata, verum in craniis ſuſpenſorum non reperitur.

Uſnea Cranii humani, (ut ego multoties expertus ſum) in hæmorragia narium præſtantiſſima, per ſe, aut nonnullis aliis, veluti terra ſigillata, pulvere ranarum pulveratarum & ſimilibus mixta, applicata. Volunt autem nonnulli, Uſneam craniorum ſuſpenſorum eligendam eſſe; verum iis adnaſci vix mihi perſuadere poſſum, quandoquidem ego intra annos 38, à quibus praxi chirurgicæ incubui, nunquam illam reperire aut videre potui. Generatur enim muſcus, ſi humiditas quædam externa, veluti pluviarum cum innata illa humiditate, atque calore elementari ejus rei, cui adnaſci debet, conjuncta fuerit. Porro craniis ſuſpenſorum Uſneam adnaſci non poſſe, hæc me movent argumenta: primò quia humidum illud elementare, in ipſis contentum, jam ab ardore ſolis exſiccatur, jam à frigore aeris condenſatur: ſecundò, deficit cauſa efficiens, nimirum humiditas illa externa pluviarum, etiamſi enim aeri ſint expoſita hujuſmodi crania, imo & quotidie pluviis irrorentur, quia tamen humiditas illa ſtatim à Sole & Aere exſiccatur, nihil generari poteſt. Non enim ſufficiens eſt humiditas elementaris in cranio contenta; ſed ut terræ quoque adhæreat, & continuò

tinuò lentorem aliquem ex ipſa attrahat, imò & in loco umbroſo expoſitum ſit neceſſe eſt. Et ut verbo dicam, in patibulo jam ardor ſolis, jam rigidiſſimum frigus, imo & grandines, nives, imbres, ventus impetuoſus & ſimilia generationem uſneæ impediunt.

Fabric. epiſt. centur. 1. ep. 27.

LXXXVIII.

Trifolium acetoſum, futuræ tempeſtatis prænuncia.

Trifolium (ſic dictum, quòd ſingulis germinationibus terna exeant folia)*(a)* acetoſum, (Calabris Juliola, ridiculè Barbari corrupere in *(b)* Alleluja) futuræ tempeſtatis prænuncia eſt. Siquidem appropinquante aliqua tempeſtate, arrigitur contra, tanquam tempeſtati colluctatura. Obſervatum eſt à nobis, atque adeo multorum aliorum experientiâ cognitum, quod ejus herbæ copioſi flores crebras illius Anni pluvias, & aquarum inundationes certò portendant: pauci contra ſiccitatem. Vulgò panis cuculi dicitur, vel quod avis cuculus eo veſcatur, vel quia hoc erumpente cuculus vocem ſuam edere incipiat. *(c)*

a) *Dioſcor. l. 3. c. 123.* b) *Scalig. in Theoph. de plant. cauſ.* c) *Fuchſ. in herb. c. 215.*

LXXXIX.

Trifolium odoratum, virens ſepties de die odorem habet, & amittit, ſiccum perpetuò retinet.

Trifolium odoratum, Germanis Siebengezeit dicitur, propterea quod ſingulis diebus ſepties odorem

ſuum habeat,& toties etiam amittat, quamdiu in horto creverit. Decerptum enim & exſiccatum, odorem ſuum perpetuò retinet. Qui certè pluvioſa temporis conſtitutione, ac tempeſtate inſtante multò vehementior eſt, ſic ſanè, ut totas ædes, in quibus hæc herba repoſita eſt, odore ſuo compleat.

Fuchſ. in herb. c. 317.

XC.

Florum lupulorum vis in muſcis & lumbricis necandis, tùm ad ebrietatem inducendam.

Lupulorum florum decoctum, in lacte factum bibitum, cum & muſcas interficiat (ſtupore enim inde corripiuntur) ſi illud ſugant, etiam vermibus inimicum eſſe, veriſimile eſt, poſſetque ad lumbricos pellendos ſimiliter uſurpari, cum & ſemen lupulorum eas enecare doceant. (*a*) Cereviſia inde inebriandi vim ſumit, (*b*) caput enim tentat, (*c*) valdeque replet. (*d*)

a) *Plater. de vit. p. 977.* b) *Id. lib. 1. de laſ. f. p. 107.* c) *Id. ib. p. 137. d. dol. p. 252.* d) *Foreſt. l. 10. obſ. 45.*

XCI.

Xyloaloë putridam carnem ſine dolore erodit.

Recipe lignum aloës, contunde minutiſſimè & deſicca benè ſuper tigillum novum & bene calidum, ita tamen ne cremetur pulvis, pone deſuper de ſpiritu vini & accende, hoc bis repete & præparatum eſt. Iſte pulvis poſitus ſuper carne putridâ, mirabili modo corrodit & ſine dolore.

Bartolin. de cauter. c. 22.

XCII.

XCII.

Vrticæ mira facultas, foliis, radicibus, ſucco, ſemine, oleo.

Capiti ſi folia urticæ inſternantur, atque integumento ipſius ſubſternantur, ſanguinis fluorem è naribus compeſcere ajunt: uti & ſi frons ſucco urticæ admodum madefiat. *(a)* Auribus inditus ſuccus, remiſſam loquelam reſtituere aliqui ſcripſerunt. *(b)* Ol. ſem. urticæ, vel in quo urtica cocta ſit, peculiare refrigeratis membris cenſetur eſſe remedium: Idem quoq; à frigore manus pedeſque præmunire, ſi eo inungantur dicitur, ut & de axungia anſeris. *(c)* Semen cum vino, flatulentos dolores illicò expugnat in utero. *(d)* Quidam Medicus præcipuus Pariſienſis, pulverem ſeminis urticæ, cum ſyrupo violarum, vel alio pectorali in pleuriticis & ſuppuratis exhibet. Vivere urticis & herbis apud veteres accipiebatur pro apparatu tenui: ſic Horatius

abſtemius herbis
vivis & urticis - - - (e)

Cocta abſtergendo alvum dejicit, urinam & calculum pellit, contra cicutæ venenum, ut & hyoſciami & fungorum malignitatem præſentiſſimum eſt remedium, *(f)* hæc quoque eſt illa planta, quæ

Torqueo torquentem, ſed nullum torqueo ſponte,
Lædere nec quenquam volo, nî prius ipſe reatum
Contrahat & viridem ſtudeat decerpere caulem
Fervida mox hominis turgeſcunt membra nocentis, (g)

a) *Plater. de vit. p. 680. 689.* b) *Id. l. 2. d. l. funct. p. 433.* c) *Id. de dol. p. 801.* d) *Heurn. l. 2. M. c. 14.* e) *Camer. in*

horto. f) *Sennert. l. 6. c. 5. claſſ. 14 ep. ſcient. nat.* g) *Haid-feld. Sphing. phil. c. 8.*

XCIII.

Radix Pæoniæ, contra epilepſiam, quæ & quando eruenda.

Pæoniâ ferè ad morbum caducum expugnandum nihil frequentiùs. Loquor autem præcipuè de maſcula vera, quæ collecta in augmento Lunæ reſtaurat, quod deficit; exaſperat quod mitigandum; auget quod tollendum: in decremento verò eruta tollit, quòd ſuperfluum eſt, ſpiritum ſcilicet Epilepticum compeſcit.

Goglen. lib. mirab. p. 61.

vide cent. 3. part. 30.

XCIV.

Sanguis Columbinus vim innatam in oculorum ſugillatis diſcutiendis, ex ſale nitro-ſulphureo accipit.

In ſugillatione oculorum (Græcis ὑπόσφαγμα) inter alia topica ſanguinem columbinum ex corpore vivente adprobamus, potiſſimum circa alarum profluentem, propterea quod habeat virtutem reſolvendi, ac diſcutiendi ſine noxa, quam poſſidet ratione ſalis nitro-ſulphurei, adæquata humiditate optimè temperati. Obtinet autem animal hoc aëreæ naturæ ejuſmodi ſalem nitro-ſulphureum in ſanguine ſuo; tùm quod ipſum ſit temperamenti calidiſſimi, tùm etiam quod alimenta ejuſmodi ſalſa, nitroſa & aluminoſa diligentiſſimè perquirat, iisdemque ob ſimilitudinem admodum delectetur, quemadmodum ſatis apparet ab excremento columbino, quod ſepa-

paratum à ſanguine totum nihilominus eſt nitro-ſulphureum: ita ut ex eodem copioſa nitri quantitas arte eliciatur. *(a)* Cujus ratione tàm efficax eſt, ut ſpiritus illi nitro-ſulphurei ædes integras incendere & comburere valeant. *(b)*

a) *Horſtius decad. 3. probl. quæſt. 2. ib. 2. & ſeq. Querc. l. 1. de priſc. phil. med. c. 3.* b) *Gal. l. 3. de temp.*

XCV.

Columbarum uſus Medicus, controverſus.

Non deſunt, qui ex Rhaſe referunt, columbas peculiari quadam proprietate caput affligere. *(a)* ſed unde, aut è quo periculo hanc opinionē conceperint, nullus ſatis intelligere poteſt: ſiquidem his quotidiè *(b)* ſine aliqua noxa mortales paſſim veſcuntur. Neq; unquam, in Medicina ac praxi nequaquam oſcitanter verſatus, ex harum uſu quenquam de capitis vitio queſtum audivi. (*c*) Conſtat quidem eas vere ſalubriores, quam autumno, & omnium caiidiore tempore deterrimas, neque commendabiles ſunt, quæ in domibus aut brevioribus ſeptis aluntur, excrementitiam enim carnem habent. (*d*) Si columbæ in eodem aëre cubiculi cum paralytico verſentur, proprietate illum paralyſει reſiſtere dicunt. (*e*) Columbæ vivæ fiſſæ, & cum ſanguine ſuo calentes admotæ plantis pedum, partim ſingulari eximiâque proprietate, partim ſimilitudine moderati caloris, non modo à capitis doloribus, ſed & à delirio frequenter ægrotos liberant. *(f)* Fimus earum cum aceto ſubactus, validè quasvis maculas extergit, *(g)*

a) *Heurn. c. 10. de aff.* c. b. d) *Jaſon. Ziricaus de dol. cap.* e) *Foreſt. l. 9. obſerv. 19.* e) *Plater. de l. f. pag. 383.*

Dodon.pag.107. f) *Dodon. lib.1. cap.26.* g) *Plater. de vit. p.185.*

XCVI.

Cornu cervi, ex balſamo interno & ſale, putridis ac malignis morbis aptiſſimum; Uſtum & præparatum crudo efficacius.

Cornu cervi inſigniter viſcoſitatem humorum incidit, internas viſcerum obſtructiones aperit, & vi ſuâ penetrandi putreſcentibus humoribus reſiſtit, adeoque balſamicâ quadam virtute malignitatem humorum corrigit, unde maximè cardiacum dicitur. *(a)*Quòd probat feliciſſimus ſucceſſus in variolis, putredinem humorum præſupponentibus, & potiſſimum in febri illa maligna, quæ καῦσος veteribus, hodiè Ungarica dicitur, propterea, quòd durantibus hactenus bellicis apparatibus in Ungaria contra Turcas, milites noſtros frequenter invaſerit, plurimosque è medio ſuſtulerit. In his enim affectibus, juſta evacuatione præmiſſa, cum magno ſucceſſu & audacter, C. C. præbetur, idque propterea, quòd illud ipſum ratione copioſi ſui ſalis, atque interni balſami, putridis & malignis febribus reſiſtat, & verum naturæ balſamum, omnis operationis vitalis autorem confortet, ut hoſti ſuo repugnare & malignitatem eò citiùs ſuperare queat. Hæc ſanè non aliunde, quàm à copioſo ſale vegetabili deducere poſſumus, cujus virtute quotannis in tantam molem accreſcunt & cum fœnore dejiciuntur. Sed convenientius eſt, calcinatum C. C. & præparatum adhiberi, cùm crudum propinatum frequenter eodem modo, ut fuit ebibitum, per alvum, ſine omni alteratione, reddatur. Spiritu-

rituoſa etenim ſubſtantia, omnis actionis cauſa, per fæculentam materiam additam, colligata impeditur, quò minùs virtutes ſuas exercere poſſit, ita ut in crudo vis illa quaſi ſepulta jaceat: imò ſal etiam balſami ſui vires exercere nequit, niſi terreſtribus ſuis vinculis expediatur. Remanet enim ètiam poſt calcinationem, ſal proprium & fixum, in quo firmiſſimæ tincturæ ac impreſſiones proprietatum rei calcinatæ, experientiâ teſte, deliteſcere videmus. (*b*)

a) *Jobert. c. 18. de peſte. Crato 2. Conſil. 27. 4. conſil. 21.* b) *Querc. in tetrad. c. 18. & 28. Horſtius dec. 1. probl. q. 4. ib. 2. 3. 5. 8. 10. And. Hildebr. in epiſt. Med. Horſtii pag. 422.* b) *Fabric. p. 667. de gangr. edit. ult. germ. Joan. Michelius p. 338. probl. med.*

XCVII.

Cornu cervi, nihil aliud, quàm ignitos & extinctos lateres poſſe, ab ipſa experientia, falſum.

Non cum iis ſentio (*a*) qui C. C. decoctum, non plus virium habere putant, quàm Aquam, in quâ lateres igniti, (*b*) extincti ſint: plurimorum enim doctiſſimorum virorum obſervatione deprehenſum eſt: vim inſignem in C. C. etiam uſto ineſſe, ut hanc negare ſummæ ſit pertinaciæ. Si enim requiris (*c*) antidotum? C. C. præparatum efficaciſſimè malignitatibus luis Ungaricæ reluctans præſtò eſt. Conaris putredinem & tollere & prohibere? C. C. oppidò valebit. Ducit enim ſudorem, ciet urinam, enecat vermes, *(d)* aliisque virtutibus multis excellenter dotatum.

a) *Sennert. l. 4. de febr. cap. 9. Hoehſtet. decad. 1. obſerv. ſchol. ad caſ. 6.* b) *Oberndorf. de l. ung. c. 13.* c) *Ruland.*

land. d. l. ung. p. 61. 74. 142. 147. d) *Foreſt. lib. 6. obſerv. p. 25. 197.*

XCVIII.

Venenum ſerpentum, ſcorpionum, ut eliciatur, profligetur.

Non dubium eſt, quin ſerpens ſi occidatur, ac repentè vulneri à ſe illato admoveatur, ſanare poſſit, cùm à ſerpente icti, Theriacâ, quæ viperarum carnibus conſtat, curari ſoleant. Hoc enim medicamento, Ambroſius Gallus ἀρχίατρος, in populi concione, Carolo IX. Galliarum Rege ſpectante, à vipera morſus, Theriacà ore ſumpta, & vulneri appoſitâ, curatus eſt, apud Monſpelienſes, cum more ſolemni Theriaca componeretur. (*a*) Non abſimili ratione, Scorpionum oleum, ictui leviter inunctum, venenum reſpectu ſimilitudinis attrahit, adeoque corpus humanum ab eodem liberat, (*b*) communi certè, ſed certo alexiterio (*c*) Imò & ipſum Scorpionis corpus contuſum & appoſitum idem præſtat. (*d*) Sic Elidæus Præceptor meus Bononiæ in Italia, cum juvenis à ſcorpione ictus eſſet, nobis præſentibus, juſſit ut juvenis forti animo manu ſua propria ſcorpionem ipſum interficeret, ac morſui, qui in pede contigerat, caligâ diſciſſa, apponeret, ac faſcia ſupra vulnus inflictum fortiter ligaret: quòd juvenis fecit, & nullis accidentibus ſupervenientibus curat⁹ fuit. Nautæ verò & marini homines, licet agreſtes, ut nos quoque vidimus in locis maritimis, ſi ſcorpius marinus, digitũ pedis, ictu ſuo, ſuisque pinnis venenoſis læſerit, ſubligaculo digitum arctius ſtringunt, ne malum ſurſum repat & convulſionem inducat. (*e*) Et hæc alexiteria, aut pro-

proprium

prium virus attrahunt, aut quâdam naturæ ſimilitudine venenum ad ſe alliciunt, quo ipſa delectantur. *(f)*

a) *Bodin. l. 3. th. nat. p. 316.* b) *Horſtius dec. 8. & 10. q. 8.* c) *Paræus op. chir. l. 20. c. 25.* d) *Fallop. de tum. p. n. c. 14.* e) *Foreſt. l. 10. ſchol. ad obſ. 67. & 119.* f) *Jobert. parad. l. 2. part. 9.*

XCIX.

Viperarum & ſerpentum ſpolia, Elephanticorum ſolatium.

Neminem eſſe arbitror, qui neſciat viperam habere hanc facultatem innovandi ſpolium antiquo relicto, imò hoc proprium eſſe omnium ferè ſerpentum. (*a*) Exuunt autem ſenectam (Græcis σύφαρ) in anguſto loco, inter duos lapides, aut arboris foramine: quidam vernationem vocant, ſed malè, neque enim vere tantùm exuunt, ſed etiam autumno. (*b*) Indicatio pro curando Elephante potiſſima eſt, removere totam ſuperficiem corporis tanquam corruptam, diſſolutis ex ipſa humoribus malis & venenatis, & horum loco ſubſtitutis novis: cùm igitur viperæ hanc facultatem habeant efficiendi in ſe ipſis, rationi conſonum eſt, eandem habere in aliis. *(c)*

a. c) *Augen. libr. 4. tom. 2. epiſt. cap. 16.* b) *Scalig. comm. in l. 2. Ariſt. d. hiſt. c. 8. text. 123. & l. 8. cap. 23. text. 185.*

vide cent. 4. memorab. part. 39. & ſeq.

C.

Lacertorum genera, cum homine familiaritas, & cum colubro monomachia.

Lacertorum genera ſumma duo: unum minuſcu-

lum fulvi coloris in maceriis & parietinis latens: apricator maximus eſt, hominem fugit. Alterum genus prægrande, etiam cubitalem implet magnitudinem, aliquando etiam excedit. Colore aureo lucet, aut pallido. Hominis ajunt eſſe amantiſſimum. Prætereuntem ſanè, è ſepibus aut riparum toris, adeo contentis obtuetur oculis, ut nunquám nictet: quin etiam circumacto capite obtutu eum proſequitur. Ferunt dormientem hominem ſervare ne ab anguibus quippiam capiat detrimenti. Nam cum ſerpentum generibus maximas gerit inimicitias. Igitur oppreſſum ſomno meſſorem, cùm aggreditur coluber, Lacertus unguibus adrepens hominem excitat. Tunc communem hoſtem pariter inſequuntur. Utriuſque pugna memorabilis à nobis diu ſpectata eſt in ſylvâ noſtrâ. Quod maximè mireris, non audere ore aggredi adverſarium: ſed cauda pugnare. Lacertus omnes aditus ad illius fauces tentare. Ille in orbem ſeſe colligere, atque altè elatus vibrare linguam, poſtea exſinuatus, ſimulatâ fugâ, tum cauda impetere, tum ex obliquo inceſſere. Ego ſtupidus non tàm pugnam mirari, quàm quod me præſentem, atq; etiam cum telo ad manum neuter aufugeret. Anguis metu, ne à tergo correptus hoſti pœnas daret. Lacertus, credo, opem à me ſperans. Interea caudæ ictum cum fruſtra evadere conatus eſſet ſemel, atque tum anguis eliſum evaderet, ego illum diſſecui. Lacertus reſumto animo, hoſtem mordicus arreptum, non prius dimiſit, quam porrectum & moribundum viderit. Non ſolus Virgilius (*a*) credidit frumentorum perniciem. Nam id vulgo quoque perſuaſum eſt. In fimetis ſæpè reperitur. Hunc lacertum appel-

appellant Thuſci Ramarrum, noſtrates Ligurum, Stellionem, Blandam Vaſcones vocant, ventre turgido eſt, ſegnis. Putant ejus obtutum pernicioſum. *(b)*

a) *ecl. 2. & l. 4. Georg.* b) *Scalig. comm. in l. 2. Ariſt. de hiſt. animal. text. 90.*

CENTVRIÆ VII.

Particula I.

Odorum exhalatio, perceptio & inſtrumentum: hinc deſtillatoriæ, ſeu chymicæ artis exordia.

CORpora eòusque odorem ſpirant, quouſque exhalant (odores etenim in quâdam exhalatione conſiſtunt) hincque cæteris paribus longè magis æſtate, quàm in hyeme, unumquemque percipimus odorem, cum exhalatio ſuapte naturâ ſicca ſit, oportuit ergò ſenſorium olfactûs à principio humido ortum duxiſſe, ut ratione contrarietatis, actionibus neceſſariò requiſitæ, poſſet ab exhalatione pati ac moveri. Idcircò naſcitur odoratus à cerebro. Juxta motum ergò exhalationis debebat olfactus organum ita diſponi, ut exhalatio aſcendens aliquò, ſine noxa reciperetur. Si ergo obſervâſti fumum ex igne recenter accenſo elatum, vidiſti etiam eum in ſuo aſcenſu dilatari magis ac diffundi, quoniam quantò magis aſcendit, tantò tardius movetur, & novo eidem ſuccedente fumo ad latera expanditur, neceſſarioque longè ampliorem occu-

occupat locum. Quod ſi propter loci anguſtiam, commodè non poſſit expandi, ſtatim propriam amittit Naturam, & in Aquam vel oleum transmutatur. Hinc Ars, quam Deſtillatoriam & Chymicam appellant, prima contraxit exordia.

Diſpoſitio itaque olfactus debebat eſſe talis, ut exhalatio ad ipſum pertingens, poſſet commodè dilatari, & in aquam minimè converti, olfactumque (ut in deſtillationibus accidit) impedire, & propter hanc cauſam Olfactas ſenſorium, non oritur à ſpinali medulla: ſed à media magnitudine cerebri, duo ductus nervei, & in ſubſtantia ejus veluti inſculpti primò proficiſcuntur, qui ad anteriora producti, in ſupremam narium partem deſinunt, ſenſoriumque olfactûs conſtituunt. Ubi itaque exhalationes odoratæ eò perveniunt, ſenſorium percipit ſpeciem odoris ſine materia, in eamque mutatur, illa autem exhalatio per cerebri amplitudinem expanditur, nec loci anguſtiâ in aquam aut oleum transformatur. *(a)* Sed *(b)* Philoſophus deſtillationis ingenium, explicat longè, meâ ſententia, ſolertius, cum ſcribit: Fluxiones ob eam rem ex capite oriuntur, in iis corporibus, quibus cerebrum frigidius eſt, quàm temperamentum modicum poſtulet. Cum enim alimentum per venas ſurſum reſpirat, ubi excrementum ob ejus locivim refrigeratum eſt, fluxiones pituitæ ſaniemque movet, quod ſimile generationi imbrium evenire intelligendum eſt, quoad magnum conferre cum parvo licet. Cum enim ex terra vapor exhalat, effer turque in ſublime à calore, ubi ſupernum aërem ſubierit frigidum, conſiſtit denuò in aquam, propter refrigerationem, atque in terram defluit. (*c*)

a) *Va-*

a) *Varol. Conſtat. l. 1. Anat. cap. 5.* b) *Libav. l. 1. epiſt. 26.* c) *l. 2. de partib. anim. c. 7.*

II.

Ars deſtillandi à Naturâ indicata.

Verum eſſe, quod Ariſtoteles *(a)* dicit: μιμεῖται ἡ τέχνη τὴν φύσιν: id ex deſtillatione, (quæ eſt partium humidarum, in halitus à calore extenuatarum atque elevatarum extractio) operatione praxeos chymicæ vulgari conſtat. Sicut enim vapores ex terra, radiis Solaribus, in mediam aëris regionem ſubvecti, ejuſque plagæ cœleſtis frigiditate denſiores facti, in pluviam faceſſunt: ita & Chymicus artifex ex rebus halabilibus & vaporabilibus, ignis miniſterio, tenuium ſpirituum à craſſioribus partibus ſeparatione, & ad frigidas capitelli cameras elevatione, eſſentiam earum, formâ liquoris, elicit: Sic in humano corpore, cum ἀναθυμιάσεις ex inferioribus partibus, in aëream microcoſmi plagam, tanquam in alembicum efferuntur, ejus frigore in excrementum & mucoſum condenſantur: unde poſtea perennis ejus in nares, palatum, aut alias corporis partes fit deſtillatio & defluxio. Hinc fit, quòd in ciborum elixatione, ollas operculo claudamus, ut quicquid vaporum in aquam concrevit, in ſuam originem poſtliminiò revertatur. Et quando dapum calorem fovere volumus, patinas, quibus eæ apponuntur, aliis cooperimus paropſidibus, unde vapores ciborum ἀντιπεριστάσει frigidâ incraſſati globatim decidunt. *(b)*

a) *l. 4. Meteor.* b) *Beguin. l. 1. tyr. chym. c. 4. Porta de deſtill. l. 1. c. 3.*

III.

Comparatio Eryſipelatis cum Lunâ.

Eryſipelas eſt ipſi Lunæ non abſimilis. Nam quemadmodum ea, per dies quindecim creſcendo augeſcit, diebus verò ſubſequentibus quindecim rurſus diminuitur, in tempore intermedio ſuam rotunditatem & plenitudinem luminis aliquandiu retinet: Ita etiam ſe res habet cum Eryſipelate, dum primis novem diebus magis magisque ſurgit, ſequentibus verò diebus totidem decreſcit, & tempore intermedio ſummam ſuam rubedinem acquirit. Unde ſicut tres diſtinctæ magnitudines, nempe incrementum, plenitudo & decrementum in Lunâ, ita etiam in Eryſipelate, principium, medium, & finis, quæ Medici augmentum, ſtatum & declinationem vocare ſolent, obſervantur.

Ferrara l. 2. de obſ. chir. obſ. 40.

IV.

Cæci caſu curati.

Vidimus Hyaderæ ſupra frontem vulneratum, cæcitate & vulnere liberatum ſenem viſu hebetiore nonagenarium. 2. Germanus quidam Hyaderæ octogenarius, viſu hebetiore, equo abactus currente, in terram ex improviſo ferè exanimatus in lapidem capite conjectus eſt, confregit frontem; in ea curatione (id enim vidimus) viſum recepit, obſtructis meatibus, per quos effluere ſolitus erat humor acris infeſtans, atque ita ab imprudenti milite medicinam invenit.

Alex. Bened. l. 2. de corp. morb. c. 29. Foreſt. l. 11. Obſ. Schol. ad obſ. 2.

V.

Epilepticus caſu ſanatus.

Novimus, dum Patavii Medicinæ ſtudiis incumberemus, Nobilem Gallum, qui dùm Epilepſia laboraret, nec à Gallicis Medicis curari poſſet, Italos conſulere decrevit, dumque iter faceret, in Pedemontanâ ditione propè Alpes, ab Hiſpanis quibusdam, qui tunc ibidem bellantes, ſtipendia merebantur, aggreſſus, ſpoliatus, peremtò ſervo, pluribus vulneribus confoſſus, tanquam mortuus derelictus, à ſocio, qui aufugerat, revertente in proximum vicum transportatus, ac chirurgo curandus traditus, qui eum curavit: verùm quia magnum aliquod in fronte vulnus ſuſceperat, cum inſigni oſſis deperditione, non niſi multo poſt tempore integrè ſanata fuit ea pars, ita, ut cum Patavium perveniſſet, adhuc ceratum ſupergeſtaret; conſueverat ſingulo menſe corripi Epilepſiâ, & jam tertius menſis à vulnerum ſuſceptione agebatur, nec unquam malum perſenſerat. Quare conſulentibus primariis Medicis Patavinis, ab omnis generis præſidiis tunc abſtinuit ob aëris hyemalis inclementiam, in proximum ver curationem diſtrahens; quo jam adventantè nullo amplius malo tentatus in patriam ſanus reverſus eſt, ab iis ſanitatem nactus, à quibus mortem ſuſcepturum ſe crediderat.

Donat. Marcell. de Med. hiſt. mir. l. 2. c. 4.

VI.

Quartanarius amuleto ex barbæ pilis curatus.

Princeps quidam civitatis Fontani in Pictavia amantiſſimus defenſor, ab obſidione hoſtis eandem libe-

liberaturus, & comeatu neceſſariiſque rebus adjuturus, cùm appropinquaret Dux alter, ſubitaneo Principis adventu perterritus, quòd incoluerat domicilium, deraſâ ſibi jam mediâ barbâ fugitivus dereliquit, & aliò ſe properè contulit. Princeps hoſpitium idem fortuitò ingreſſus, capilloſque humi diſſitos conſpiciens, cujus nam eſſent, à Nobili quodam Gallo, milite ſtrenuo, ibidem propter febrim relicto, quæſivit, certiorque ea de re factus, clam colligi, noduloque byſſino inſutos, de febricitantis collo, amuleti loco, ſuſpendi, atque ſequens tetraſtichon adjungi præcepit:

Juro febrem quatriduanam
Te, per barbam Cyllentanam,
Ut ab hoc corpore repédes,
Cœu, me bellante, Dux de Lóges.

Convaleſcens itaque qua laborabat febre, Nobilis Ducem ſuum ſecutus, eum unà cum Gynecæo, cœnantem reperit, inexpectatus ſanitatem recuperatam Duci commemorat, Condæique liberalitatem, quòd citra exactionem pecuniarum imperatarum demiſiſſet, medendi inſuper ejus ſtudium, magnoperè collaudat, nodulumque cujus efficaciâ ſanitati ſe redditum arbitrabatur, in quo quid reconditum erat, inſcius ipſemet, videndum omnibus exhibet, quem Dux τοῦ περιάμματος experiundi cupidus recluſit, propriosque capillos erubeſcens reperit.

Scheineman. de morb. ſulph. cag. c. 3. ſ. 4.

VII.

Ex quartanâ malè curatâ, ſanitas.

Villicus meus annuam quartanam patiebatur, & con-

conſilio neſcio cujus Empirici, faſeolos ex omphacino, & alia usq; ad ſatietatem devorans, ad viginti inſuper vini meri calices ebibit: quô adeò inflatus eſt, ut è foco, propè quem cœnaverat, amoveri penitus non poſſet. Quare ſtrato humi pallio, quo induebatur, ibidem pernoctavit. Matutino autem adventante tempore, diffuſus per omnia membra ſudor eſt: quô finitô, vomitu quicquid commederat, rejecit, & cum eo pituitoſa excrementa quàm plurima. Quô factum, ut ex quartanâ quoque, quâ integrum jam annum laboraverat, extruſâ, valetudinem ſit conſecutus.

Ant. Beniv. de abd. morb. cauſ. obſ 59.

VIII.

Hydrops potu fontis aquæ curata.

Uxor barbitonſoris, in Novo foro Palatinorum in Noricis oppido, plus ſibi ipſi quàm marito aut medicis morigeta, cujus venter hydrope in immenſum turgebat, aquam de fonte ſcaturiente magnoperè ſitiebat. Progreſſa itaque marito inſcio extra urbem, ad fontem, in quo cum aquæ ſcaturigine ſimul arena ebulliebat, de quâ quantum manu cavâ apprehendere potuerat, ter aut quater devoravit. Domum læta reverſa, rem omnem nobis recenſuit: & intra biduum per fluxum ventris plurimum pituitæ excrevit: apertis quoque ſua ſponte in ano mariſcis, unde confertim ſanguis niger effluebat, ab hydrope convaluit.

Lang. l. 2. epiſt. 2.

IX.

Empiricus curans Epilepſiam.

Empiricus quidam poſt univerſalia remedia, nu-

cham candelâ cereâ incenſâ, cauterii inſtar inurebat, & radices Pæoniæ in patella cum butyro frictas continuò comedendas dabat, & ita juniores & magis adultos magnâ cum admiratione curabat.

Foreſt. l. 10. ſchol. ad obſ. 61.

X.

Clavicula in calculo veſicæ reperta.

Admirabilis omnique obſervatione digniſſimus caſus accidit Eſchueci Haſſiacæ ditionis oppido, ubi clauſtrarius quidam juvenis ingenti calculi dolore victus, ſibi ipſi manus injecit, veſicam amplo vulnere diſſecans, calculumque manibus exemptum in terram projiciens. Cum verò tenuioris eſſet fortunæ, calculum exemptum Illuſtriſſimo Haſſiæ Principi Guilhelmo tranſmiſit, rem actam exponens, humilimeque orans, ut inflicti vulneris conſolidationem Chirurgo ſuo Aulico demandet. Illuſtriſſimus igitur Princeps, indignam miſeri hominis ſortem reſpiciens, Chirurgo mandat, ut afflictum hominem diligenter curandum ſuſcipiat. Ipſe verò Princeps calculum ovi magnitudinem æquantem malleolo confringit, ubi magna cum admiratione, claviculam in medietate calculi tenaciſſimè impactam reperit. Hujus rei novitate commotus optimus Princeps, convocatis aliquot Medicis, diligenter inquirit, quomodo clavicula per tot anguſtos meatus ad veſicam pervenerit. Cum enim clauſtrarius eſſet, omnium fuit ſententia, claviculam aliquando per imprudentiam ab ipſo fuiſſe deglutitam. *(a)* Hinc patet, meatus in viventibus corporibus longè patentiores eſſe, quàm in mortuis.

tuis. Alioquin impoſſibile fuiſſet, claviculam tot anguſtias penetrâſſe. *(b)*

a) *Mathaus obſ. Med. caſ.* 1. b) *Fabric. cent.* 3. *obſ.* 72. *Höchſtet. ſchol. ad caſ.* 4. *dec.* 4.

XI.

Vromantis idolum.

Prope Aquisgranum in pago Porceto, mille ab oppido paſſus, à thermis ſcaturientibus, in veſtibulo myropolii ſculptile morionis idolum erat, verſicolore veſte, rubro capitis galero veſtitum, qui dextrâ manu exerta, matulam vitream diductis labris ſubridens, ut moriones aſſolent, ſpectatoribus oſtentare videbatur. Attonitus quidam inſignis Medicus, ingreſſus Myropolium, pyxidibus medicamentis exoletis refertis adornatum, à Judæo Pharmacopœo, quid hoc inſolens Morionis ſimulacrum ridiculum protenderet, quæſivit. Tum ſanè Judæum reſpondiſſe, ſe à patente, avoq́ue Medicis accepiſſe, Medicos qui ex ſolo fallacis urinæ indicio diſcernere morbi cauſam & locum affectum conarentur, hos eſſe Morioni huic ſimillimos, qui temerarium illorum de morborum cauſis ex lotio judicium irrideret, quem eo nomine vulgò ſpectandum ante Myropolii veſtibulum ſtatuiſſet.

Lang. l. 1. *epiſt.* 41.

XII.

Lepidà hiſtoria Ruſtici, qui ex Medico ſuo, urinam ſpectante, rogabat, num uxor è cubiculo decidiſſet.

Ruſticus in Galliâ, rigidâ hyeme, urinam ad Me-

dicum deferebat, is interrogans, an uxoris ſit; affirmat Ruſticus, ſed inſpice, inquit, numquid alia in eâ animadvertas, Medico, cùm urina optimi coloris eſſet, ſuſpicio orta eſt de dolore externo, eumque ſubeſſe pronunciavit: papæ, clamat Ruſticus, rectè divinâſti: ſed unde dolor, quem in latere nunc livido facto ſentit? Medicus audiens de colore livido facilè conjectavit, eundem ex caſu, aut percuſſione contigiſſe: ideò rogavit, nunquid uxor cecidiſſet: Ruſticus Medicum demiratus, ad ipſum ſe convertens: Magiſter, inquit, ſi mihi poteris dicere, unde nam illa ceciderit, habeberis à me inter omnes facilè primus: Medicus ſtupiditatem coloni animadvertens, & ædium rationem evolvens, per gradus delapſam eſſe protulit. Per Deum, rurſus, inquit Ruſticus, ſi noveris ex lotio, per quot gradus ceciderit, te artificem apud omnes commendabo; hic Medicus vix riſum compeſcens, conſiderans tamen ruſticorum cubicula non admodum alta eſſe, per duodecim circiter gradus cecidit, inquit: cui ruſticus, inſpice diligenter urinam, nam plures eſſe debent: Medicus oculos in terram defigens, aliquid novi præmeditabatur, deinde vultu compoſito, inquit, lubrica admodum via pro nimio gelu, nunquid cecidiſti in itinere, & urinæ aliquid effudiſti? Ruſticus, ut erat homo ſimplex, Medicum ut vatem aſpiciens, cecidi, inquit, ac nonnihil urinæ effuſum eſt: tum Medicus magnâ cum authoritate, amice, eo in loco, in quo cecidiſti, reliquos gradus inquiras, nam hic & in matulâ eos non habeo: ſic ruſticus Medici eruditionem & experientiam extollens, ad ca-

ſam

ſam rediens, ſui ſimilibus rem geſtam cum magna admiratione & applauſu enarravit.

XIII.

Alia hiſtoria etiam lepida de Medico, qui judicavit, ex quo loco urina allata eſſet.

Medicus fuit in Belgii urbe, ob urinæ inſpectionem celebris, ad quem ruſtica cùm urinam mariti deferret, prius deflectebat ad fœminam, cujus maritus colonus erat: hæc ſciola ſibi oblatam occaſionem fallendi Medicum nacta rogat ruſticam, ut urinam ſibi deferendam tradat, & ſic Medicum accedit, is animadvertens poculum, in quo urina erat, herbâ obturatum, quam noverat, in uno certo loco creſcere, aſpiciens fœminam, quam agnoſcebat callidam, dolum ſubeſſe ſuſpicatur, quare hoc prævertens, dum urina ex poculo in matulam transfunderetur, hæc, inquit, urina, non eſt nobilis, nec civis, ſed ruſtici potius, nec ex hac civitate defertur, immò per talem portam civitatis, quicunque urinam detulit, intravit: hoc audito, attonita eſt nobilis fœmina, & ultrò morbum coloni depinxit, ac Medici eruditionem non poterat ſatis mirari, exiſtimans, ex urina omnia prædixiſſe.

Rod. à Caſtro, in Med. polit. l. 3. c. 11. Foreſt. de incert. urin. jud. l. 2. c. 5.

XIV.

Corpora paſta, ciboq; refecta, non graviora ſunt jejunantibus & inanitis.

Quamvis deriſantis eſſe videatur, corpora paſta leviora, non paſta autem graviora pronunciare, ſiquidem cibus aſſumptus pondus aliquod corpori ad-

jicere videtur: attamen qui rerum naturalium cauſas & eventus obſervat, & diligentius ſcrutatur, reipſâ experitur, cibum aſſumptum nihil ponderis, ſed multum levitatis adferre. Viator enim jejuno & vacuo ſtomacho moleſtius & difficilius ponderoſum ſuſtinet corpus, cibo autem refectus levior apparet, & minori moleſtiâ corpus circumfert. Hoc ipſum beſtiæ agnoſcere videntur: equus enim ſeſſorem jejunum difficilius, paſtum verò alacrius ferre ſolet. Quin imò evidentiſſimum probationis exemplum habemus in emaciatis, à cibo abhorrentibus & diuturno morbo confectis hominibus, qui triplo ſunt ponderoſiores, quàm prius erant, quandò alacriter cibum aſſumebant. Inuſitatum illud pondus animadvertens ignara alioquin plebecula, ægrum in ſummo vitæ diſcrimine verſari, intelligit. Hujus rei cauſam in vitales & animales ſpiritus referendam eſſe exiſtimo: nihil enim in univerſo corpore, levitate ſpiritibus aſſimilari poteſt, quippe qui ſuâ naturâ non deorſum, ſed ſurſum feruntur, & corpus ex ſuâ naturâ quaſi in ſublime ſuſtentant. E contrario autem corpora, quorum ſpiritus vel inediis, vel morborum injuriis imminuuntur & affliguntur, longè graviora, planè autem defuncta, propter ſpirituum omnimodam diſſipationem, graviſſima fieri conſtat. Cùm igitur cibus, intra corpus aſſumtus, non ſolum ſpiritus recreet, ſed quoq; regeneret, & adaugeat, meritò corpora paſta leviora, jejunantia & inanita graviora, mortua verò omnium graviſſima ſentiuntur. Sed contendis, corpora defunctorum eſſe leviſſima, benè valentia verò graviora, illa ſiquidem aquæ innatare, hæc ſubmergi cernuntur. Ad hunc nodum ſolutu ſatis

tis difficilem reſpondetur, corpora viventia non ſimpliciter eſſe levia, vel aërea, ut aquæ innatare ex ſua naturâ poſſint, ſed reſpectu jejunantium, exinanitorum & defunctorum, in quibus propter ſpirituum paſſionem major apparet gravitas & pondus. Quod verò ſubmerſorum corpora aquæ innatant, id fit non ſubitò, nec per ſe, ſed poſt aliquot dies & ex accidenti. Primùm enim oppreſſis ſpiritibus innatis corpus labaſcit, planè autem deficientibus deorſum ruit & ſui pondere mergitur, ibique ad tempus aliquod deliteſcit, donec in locum caloris & ſpiritûs vitalis, putredinalis quidam calor emergat, qui humiditates in vapores & halitus reſolvendo, corpus gravatum iterum levitate donat & enatare facit.

Matth. enod. quaſt. med. 21.

XV.

Homo obæſus levior cur macro.

Homo obœſus macilento eſt levior, ſi cætera ſint paria. An illi plus carnium ſpiritibus perfuſarum multum allevantibus, huic verò oſſa duriora, denſioraque carne, ideoq; graviora? ita jejunus gravior eſt ſeipſo pranſo, cùm corpori onus acceſſerit. Cibo enim potuque ſpiritus augentur, corpori levitatem addentes.

Ruland. l. 2. probl. 266.

XVI.

Viſus ſenſuum præſtantiſſimus.

Viſus ſenſuum omnium præſtantiſſimus, quia ſolus totum objectum & omnes ejus partes percipit; ſolus miram objectorum varietatem dignoſcit, nec impeditur contrariis, unde menti quàm ſimillimus, qui

ad capeſſendas ſcientias utiliſſimus, qui ſolus ad cognitionem ſiderum ducit, omnium velociſſimus, omnium homini dilectiſſimus, cujus organum pulcherrimũm & artificioſiſſimũ, cujus objectum ἀγδῆς, lux qualitatum præſtantiſſima.

Vide centur. 2. memorab. part. 68.

XVII.

Viſus quomodo fiat.

Viſus fit immiſſione radiorum, non emiſſione. Cùm enim affectio ſit animalis, intra, non extra ſubjectum ſuum, animal, fieri neceſſe eſt. Et excellens viſile lædit viſum, quod, niſi recipiatur objecti ſpecies in oculum, quomodo fieri poſſet? Neque in quavis diſtantia rem eodem modo videmus, quod fieret, ſi radii emitterentur ex oculis. Quin & corpus animalis continuâ radiorum emiſſione debilitaretur. Unde autem tot nobis radii, quibus toties in cœlum usque pertingeremus? Nec alia eſt viſus ratio, atque reliquorum ſenſuum, qui omnes recipiendo percipiunt objecta. Hinc in ſpeculo imaginem rei oppoſitæ cernimus, impreſſo nimirum in ſpeculum rei veſtigio, tanquam in ceram ſigillo: Speculum autem naturale eſt oculus: ſiquidem humori criſtallino (qui ſolus humorum in oculo ſplendidiſſimus, ſolus ἄχροος, coloris expers, ſolus, cujus gratiâ reliquæ oculi partes, ſive ut contineant, ſive ut alant, ſunt à naturâ conditæ) ſolers Natura, nigrorem quendam à tergo adjunxit, ut imago objecti in oculi centro repræſentaretur, non ſecus ac rei cujusvis imago in ſpeculo artificiali. Hinc fit, ut ſemper imaginem tuam in al-

alterius pupillà conſpicias, & artifices in conſiciendis ſpeculis oculorum ſtructuram videntur imitari.

Keckerman. curſ. phil. diſp. 15. probl. 1. 2. & 12. Fab. Pac. in com. in 6. pr. lib. Gal. de M. M. p. 137. Bauhin. th. anat. lib. 3. cap. 42. Laurent. lib. 4. cap. 15. quaſt. 16. Celſ. Mancin. in Sinaug. Plat. Sebizk. von der fliegenden Liecht-Kugel. *3. p. 55. Gal. l. 6. de uſ part. c. 6.*

XVIII.

Oculi etymon.

Oculus Græcis ὀφθαλμὸς dicitur, quaſi ὠπὸς θάλαμος. quod ſit thalamus, ex quo viſus emicat, & ob id oculi φάεα dicuntur, quod ex ipſis φῶς ſeu lumen progrediatur. Latinis, ut Varroni & Lactantio, oculi ab occulendo, vel occultando dicti, eò quòd ſub palpebris tanquam teguminibus, non aliter quàm teſta conchæ conſtituti ſint. (*c*) Aliis quaſi capite occulti, vel quia animæ occulta revelant. (*b*) Hebræi oogen dicunt, quod altum denotat, ut ſemper memores ſimus, ad hoc nobis datos oculos, ut excelſa perpetuò contemplemur. (*c*)

a) *Bauhin. th. anat. l. 3. cap. 32. Knobloch. diſp. anat. 15. c. 1.* b) *Porta. l. 2. Phyſiognom. c. 1.* c) *Laurent. l. 4. op. anat. c. 15.*

XIX.

An oculus naturæ ignea.

Oculum non eſſe naturæ igneæ ex artificioſa ejus diſſectione apparet, aqueæ enim & frigidæ partes maximè fabricam oculi abſolvunt: & humor criſtallinus, (quo primariò viſio abſolvitur) exceſſu pars corporis frigida & humida eſt, licet in vivente, ſuo cali-

do nativo non deſtituatur. Nec obſtat, 1. tùm, quòd viſûs objectum eſt igneum, cùm Plato colorem dicat eſſe flammam à ſingulis corporibus viſibilibus promanantem. R. inter objectum & organum debet eſſe convenientia, quatenus objecti ſpecies eſt recipienda ab organo: unde non neceſſe, ut eſſentia conveniant: ſed & color impropriè flamma colorati corporis dicitur, quòd aliàs ignea corpora ſola colorata eſſent, 2. Tùm, quòd oculi quorundam animalium in tenebris coruſcant, & ſæpius attriti fulgoris ſpeciem emittunt. R. id fit propter pelluciditatem & proprium lumen, quæ duo in cauſâ quoque ſunt, quod oculi attriti ſæpius ſplendorem emittunt, 3. Tùm, quòd oculi maximè moventur hinc inde: cùm talis motus caliditatem, & per conſequens igneam videatur inferre eſſentiam. R. moventur oculi non motu naturali, qui propter exceſſum elementorum rebus mixtis convenit, ſed animali, qui peragitur beneficio muſculorum. 4. Tùm, quòd maximè frigori reſiſtunt, nec ita rigorem patiuntur, ut aliæ partes. R. quia opimus, nec carnis quicquam in ſe continet oculus, rigere non poteſt. Nec obſtat 5. tùm, oculum igneum ratione ſpiritus viſibilis, tenuiſſimi, lucidiſſimi, à cerebro transmiſſi, & aqueum ratione conformationis materialis ipſius oculi dici poſſe. R. hâc ratione non oculus ſolùm, ſed etiam omnia reliqua ſenſuum organa eſſent ignea ſtatuenda, cùm nullus ſenſus perficiatur absque calido innato & ſpiritibus influentibus.

Preibis. ſomatol. diſp. 5. theor. 2.

XX.

XX.

Oculi in ſublimi locati cur, & cur ſphærici & gemini, & cur geminis oculis, res tamen unica videatur.

Locata ſunt nobiliſſima nobiliſſimi ſenſus organa in altiſſimâ parte, ut inde rerum diſcrimina rectius deſpectent ac dijudicent, & ut in hac ſpecula velut excubantes eminus nocitura vel profutura proſpiciant. Unde quidam vel oculorum gratiâ caput in ſublimi poſitum eſſe contendunt. Ut autē celerius moverentur, utque ex omni parte objectum exactius oculi comprehenderent, ſphæricam dedit illis Natura figuram, Gemini denique ſunt, tùm ut facilius cernant omnia, tùm ne altero læſo, vel amiſſo ſenſus hic excellentiſſimus extingueretur. Sed cur geminis oculis, res tamen unica videtur? An, quia rectæ lineæ & axes ex oculorum centris procurrunt ad objectum, ita ut coincidant in idem punctum, à quo in utrumq; oculum ſpecies diſtribuitur; an quia de ſenſibilibus non fit judicium in oculis, ſed in ipſo cerebro, de illis cenſet ſenſus communis, qui cum unicus ſit & unicus animalis ſpiritus, unicam etiam rem viſibilem utroque oculo apprehenſam judicat, non geminam.

Keckerm. l. c. probl. 11. & 24.

XXI.

Oculi, animi omnes affectus detegunt.

Oculi ſunt Micro-coſmi lumina duo, & velut fulgentia ſidera. Hinc vetuſtiſſimus Poetarum Orpheus oculum Mundi Solem, & Naturæ ſpeculum appellat.

lat, Sunt oculi animi indices, ut vultus animi eſt imago. Mirantur oculi, adamant, concupiſcunt, amoris, iræ, furoris, miſericordiæ, ultionis indices ſunt, In audacia proſiliunt, in reverentia ſubſident, in amore blandiuntur, in odio efferuntur; gaudente animo hilares ſubrident, eodem mœrente langueſcunt: animo irâ flagrante exaſperantur, in cogitatione ac cura quieſcunt, quaſi cum mente ſimul intenti, Denique ad animi affectus oculi ſunt compoſiti, ejus imaginem ita exprimentes, ut alter animus eſſe videatur, hinc illæ miſericordiæ lachrumæ. Hos enim cùm oſculamur, animum ipſum exoſculari atque attingere videmur: (*a*) animo videmus, animo cernimus; oculi, ceu vaſa quædam viſibilem ejus partem accipiunt, atque transmittunt; ſic magna cogitatio occœcat, abducto intus viſu; ſic in morbo comitiali, aperti nihil cernunt animo caligante. (*b*) Aphrodiſæus ait: ob id nos, cùm puduit, oculos deorſum vertimus, quia natura oculos animi ſpeculum conſtruxit, quippe cum cæteras quoque affectiones animi per oculos intelligimus, videlicet cum angimur, cum iraſcimur & cum verecundamur, quod cum animus perſonam quampiam reverendam aſpicere liberè, atque alloqui audentius temperet, palpebras trahi deorſum à muſculis cogit, quaſi occulens partem, quâ facultas aſpiciendi adminiſtrari ſolita eſt. (*c*) Quare non immeritò Hippocrates: (*d*) ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύωσιν, ὅτο καὶ γυῖον: ut valent oculi, ita & totum corpus. Et memorabile eſt, quod Ariſtoteles docet (*e*) eos quorum oculi parvi, aut valdè nigri, timidos & puſillanimes haberi; quorum ad flavum declinantes, boni animi, concavi maleficos, eminen-

tes

tes fatuos, ignei inverecundos; mediocriter conniventes morum eſſe laudabilium.

a) *Laurent. l. 4. op. anat. c. 15.* b) *Porta in proœm. l. 3. phyſiogn.* c) *in probl.* d) *ſect. 4. lib. 6. Epid.* e) *l. 1. hiſt. de anim. c. 10.*

XXII.

Oculi animi & ſpirituum ſedes.

In facie, præſertim in Oculis; animus ſpiritusque inhabitat. Per oculos enim quaſi per valvas ſpectra intus ad animum ſe penetrant, ipſumque pulſant feriuntque, quod ſi Idola hæc rerum parum jucundarum, ac debilia obſcuraque ſint; Animus, ſpiritusque quieſcet; aut parum ad ea amplectenda movebitur ſi autem excellentis atque præſtantis jucundi ſpectrum ad animum pervadat, tùm omnis vel plurimus ſpiritus obviam ei ad illas partes, quaſi ad valvas; feneſtrasque ſeſe feret. Hoc infantes Naturæ quodam cæco inſtinctu, vel quos nunquam viderunt parentibus extemplo conſpectis; forſitan rident, *(a)* unde illud Maronis, *(b)*

Incipe parve puer riſu cognoſcere matrem.

a) *Anton. Laur. l. 2. de riſu p. 410.* b) *ecl. 4.*

XXIII.

Volâ palpebris appoſitâ videamus accuratius cur?

An quia ſpecies firmiter imprimuntur ſpiritibus in oculo coarctatis: an, quia ſæpe ſpendorem oculos perſtringentem, avertimus.

Kecker. diſp. 15. curſ. phil. probl. 19.

XXIV.

Cur intenſiſſimo gelu cæteris membris rigeſcentibus, oculi tamen frigus non ſentiant.

An quòd rigentur adipe uberrimo, qui illis pro indumento eſt ac propugnaculo, ne feriantur adeò à pervadente aëre? an quod ſpirituum copia abundè circumfluunt.

Ariſtot. ſect. 13. probl. 21.

XXV.

A repentinâ luce viſus læditur.

A lucido diſgregari maximè, & oblædi viſum, manifeſtum eſt. An quia ſplendor, ut nimium & violentum, infirmo aſpectui illorum, qui diu in tenebris commorati ſunt, ἀσύμμετρος eſt, & calamitoſus? an inſuetis novæ objiciuntur ſpecies? Omne autem novum valdè immutat. (*a*) quod tribus exemplis probat Galenus (*b*) 1. Exemplo militum Xenophontis, qui cùm per multam nivem iter feciſſent, oculis læſi ſunt. 2. Exemplo Dyoniſii Tyranni, qui ſuper carcerem conſtruxit domum clariſſimam, calce illitam, ſicque illos qui quàm diutiſſimè carcere infimo fuiſſent concluſi, ad eam adducebat, qui ex multa atque profunda caligine in ſplendidam lucem egreſſi occæcabantur. 3. Exemplo Solis, quem ſi quis inconniventibus oculis velit intueri, oculos celeriter perdet. Sic multi in Solis defectibus, cùm eum affectum, qui Soli acciderat, planius noſſe cuperent, fixis oculis Solem intuentes, imprudentes prorſus fuerunt occæcati.

a) *Ruland. l. 2.* b) *l. 10. de uſ. part. c. 3. edit. m. f. 636. probl. 287.*

XXVI.

Μύωπες & πρεσβῦται.

Alii propè admovent oculis librum diſtinctè aliquid lecturi, alii verò ab oculis removent longius, fit propter diverſam temperiem ſpirituum opticorũ, id eſt, eorum qui per nervos ad oculum deferuntur, ad imaginem rei viſæ in oculo formandam & concipiendam. In nonnullis n. hominibus, hi ſpiritus optici ſunt ſubtiliores & tenuiores; Ita ut facilè diſſipentur, ſi ſeſe ad objectum à longinquo comprehendendum enixè intendant atque acuant, non ſecus ac chorda ſubtilis in arcu nimis extenſa facilè rumpitur. In aliis verò hominibus, iidem ſpiritus ſunt denſiores & craſſiores, atque adeò tales, qui quadam attenuatione & extenuatione egent, quæ ſpirituum denſiorum attenuatio fit, quando ſeſe accuunt ipſi & intendunt, ad concipiendam & formandam imaginem objecti longius ab oculis remoti.

Vide cent. noſtr. 2. part. 64.

XXVII.

Anguſtior quibus eſt pupilla, felicius vident.

Quare, quibus ex naturæ lege, anguſtior eſt pupilla, faciliùs vident, & quibus præter naturam arctior evadit, infelicius cernunt? An quòd naturalis illa pupillæ anguſtia ex tunicæ uveæ anguſtia naſcatur, indeque fit, ut ſeſe uniat vis viſoria? hinc eſt quod inter omnia animalia, Homo anguſtâ admodum ſit pupillâ, ut exactius dijudicet minuta, eò quod viſus maximè diſciplinis ſtudeat. Num anguſtia, quæ præter naturam pupillæ accidit, naſcitur ex ino-

inopiâ albuginei ſucci, vel à ſubſidente, vel corrugata cornea.

Ruland. l. 2. probl. 85.

XXVIII.

Conſpicilla quando juvent oculum in videndo.

Non ſemper proſunt conſpicilla in videndo, ſed tum demum ſi vel ſpiritus viſivus ſit imbecillior, vel oculi ſtructura nimis coarctata; tum enim imago rei videndæ, criſtallo vel vitro clariorum conſpiciliorum magis ſiſtitur quàm aëre: nec ſiſtitur tantùm, ſed & augetur, atque intenditur, ita ut fortius in oculum poſſit imprimi, inque eo diſtinctius repræſentari.

Keckerm. l. c. probl. 17.

XXIX.

Viſionis finis.

Cum animal, eodem, quo naſcitur loco, non ſemper habeat alimentum, ſed id aliunde ſæpe quærere cogatur, neceſſe eſt, ut moveri de loco in locum poſſit: quod cùm absque cognitione termini ad quem & medii per quod omninò fieri nequeat, ea verò cognitio, nec auditu, nec odoratu, nec tactu percipi poſſit, neceſſariò natura viſum tribuit animali, quo locum commodè mutare, victum quærere, atque adeo conſervari queat. *(a)* Eſt & ſpecialior, hominis reſpectu, viſionis finis, ut nimirum is ex viſibilibus inviſibilia Dei cognoſcat, horumque omnium creatorem & motorem velut ex effectu cauſam agnoſcat, amet & in æternum celebret. (*b*)

a) *Ariſt. l. 2. de an. text. 19. l. 3. t. 64. de ſenſu. & ſenſibili c. 1.* b) *Keck. l. c. probl. 21.*

XXX.

Colorum, albi etymon, candidi, rubicundi, atri & viridis natura, effectus.

Albus color, Græca origine ἄλφος, quaſi ἄλεις φῶς in eo ſit, ſi vocis ſonum ex parte ſpectemus; unde priſci Sabini dicebant Alpum, à quo Alpes, ni potiùs ab Alpibus nive candidis dictus fuerit ille Alpus. *(a)*

Color candidus & rubicundus lætitiæ color eſt, quia proximè accedens ad naturam lucis ſpiritus animales dilatat. Ater autem condenſat, & velut coarctat ſpiritus, ideò triſtis eſt & luctuoſus.

Colore rubicundo Tauri & Elephanti *(b)* irritantur & excandeſcunt, (quod & in Gallis Indicis animadvertitur) quia ſpecie ſua ad flammam accedente, movet vehementer ſpiritus viſivos, atque ita etiam reliquos ſpiritus, tùm cordis, tùm membrorum, & cum ſpiritibus ſanguinem, cum quo cognationem habent.

Color viridis maximè omnium viſui conducit & oculis, quia cùm ita ſit ex nigro & albo temperatus, ut nigredo albedinem quâdam proportionis concinnitate ſuperet, idcirco ſpiritus viſivi, nec nimis diſſipantur, nec nimis conſtringuntur, ſed temperatè & ſuaviter afficiuntur. *(c)* Optat enim viſus ita frui lumine, ut per amicum hoc ſuum, amplificetur quidem, nec tamen interim diſſipetur. In quocunque ergò colore plus tenebrarum & nigredinis eſt, quàm lucis, non dilatatur radius viſivus ad votum, ac proin nec oculus dilatatur. Ubi contrà, plus coloris ſplendidi,

ſpargitur latius, diſtractus quâdam noxiâ voluptate. Color ergò viridis utrùmq; temperanter præſtans delectat pariter & conſervat. *(d)* Quæ cauſa eſt, cur campos, gramina, herbas, arbores, virere voluerit Rerum Creator benigniſſimus, & cur homines literati ſua quoque muſæa hoc colore potiſſimum veſtiant: *(e)* Quare cùm oculis jucundiſſimum ſpectrum viriditas ſit, hujus rei cauſam indagans Ariſtoteles *(f)* quærit: Quam ob cauſam, cùm cæteras intuemur res conſpectus noſter fatiſcit, atque deterior redditur, cùm ad virides & herbeſcentes inſpicimus, ut olera, cæteraque his ſimilia, recreatur, meliorque evadit? An conſpectum in alba nigrave intendere minimè poſſumus, propterea quòd utrumque id genus coloris videndi viribus officit. Colores autem illi, quibus oculi acquieſcunt, medium albi nigrivé obtinent, itaque aſpectus, cùm mediocri leníque obvio afficiatur, nihil debilitatur, imò verò corroboratur atque reficitur.

a) *vid. Ant. Scarmil. l. 2. de col. c. 7.* b) *l. 1. Maccab. c. 6. v. 34.* c. e) *Keckerm. curſ. phil. diſp. 5. probl. 17. 18. 19. 20.* d) *Marſil. Ficin. de probl. vit. lib. 2. c. 14.* f) *ſect. 31. probl. 20.*

XXXI.

Colores ex lucis & opaci mixtione pendere, ſeminalis balſami, tàm in herbis, quàm in homine, effloreſcentiâ, docetur.

Lux in quibusdam corporibus evidens eſt, in quibusdam occulto velamine tecta latet. Evidens eſt in Sole, Luna, & aſtris omnibus, in carbunculo, cicindelis

delis & ſimilibus; in reliquis verò creaturis, lapidibus, plantis, animalibus tegitur, ita tamen, ut certa cujusdam igniculi ſigna ſe prodant. Non enim obſcurum eſſe puto, colores omnes in quocunque corpore ex lucis & opaci miſtione provenire. Tanta ſiquidem lucis cum coloribus eſt affinitas, ut ſi per medium coloratum tranſierit, magis magisque coloretur, inde enim ambulantes per prata viridia, virides habere facies videntur. Taceo, quòd omnium rerum colores opaciores, ſucceſſu temporis à lucis actione dealbentur, & in ſimilem naturam quaſi trahantur, idque non tàm in artificialibus, quàm in naturalibus creſcentibus contingere manifeſtum eſt, quòd fieri minimè poſſet, niſi cum opaco lux miſceri poſſet, & colores ex lucis & opaci miſtione exiſterent. Jam verò in omnibus herbis, ſtirpibus, plantis, lapidibus, gemmis, & animantibus colores conſpiciuntur. Ergò, in omnibus herbis, ſtirpibus, plantis, lapidibus, gemmis & animantibus lux & lucis facultas comprehenditur. Quod, ut clarius ob oculos ponam, tempus vernum attendite, quando è ſeminibus in hanc mundani theatri ſcenam plantæ ſe explicant, ubi totam terram viridi colore veſtitam, variisque floribus ſplendere videbitis; cujus nulla alia cauſa eſt, quàm balſamus renovatus, qui ſingulari lucis fœcunditate fœtus novos exornat; Hominem præterea, dùm adhuc vivus & ſanus eſt, roſeo colore & amabili ſuffundi, ægrotum verò & mortuum palleſcere videtis: herbas inſuper recenter natas vireſcere, marceſcentes colorem perdere animadvertitis, quæ indicio eſſe ſatis poſſunt, balſamum à luce pendere, & luci cognatum

 eſſe;

eſſe, nec dubitarem, quin hanc luculam in nobis ardentem aliquando eſſemus oculis excepturi, ſi liceret ſalvâ naturâ centrum & ſedem balſami introſpicere.

Bicker. de ſan. conſt. conſerv. ſchol. ad c. 2. & 5. ſection. 1.

XXXII.

Lux & color illuſtratus cum impreſſione ſpecierum, oculis inferuntur.

Lux per ſe & color illuminatus feriunt oculos impreſſione quâdam 1. Si quis enim intueatur Solem, haurit viſus tanquam invitus ſpeciem quandam, averſo etiam ſibi ad locum opacum, diutiùs hærentem: & ſimiliter, ſi quis inſpexerit ſpeculum verſum ſuper quod aſcendebat lux Solis, & fuerit viſus aſpicientis in loco ad quem reflectitur lux ab illo ſpeculo, dolebit & debilitabitur, propter lumen reverberatum perveniens è ſpeculo ad viſum, & non poterit aperire oculum ad lumen illud inſpiciendum. Item ſi aſpiciens fuerit in domo, in qua fuerit foramen amplum, diſcoopertum ad cœlum, & aſpexerit ex illo loco ſidera in luce diei, immoreturque in aſpiciendo ipſa, deinde revertatur viſus ejus ad locum obſcurum ejusdem domus, inveniet formam lucis, quam comprehendebat ex foramine, cum figura foraminis in loco obſcuro, & ſi clauſerit oculum ſuum, formam illam in ipſo inveniet. 2. Si quis viridarium inſpiciat ad Solē ambulans, pertrahit viriditatem oculus, eamq; non protinus amittit, quamvis in umbram ali-

quam

quam averſus. Ipſa verò manens ſpecies impreſſio dicitur.

Goglen. in comm. in c. 5. l. 2. Plin. p. 275.

XXXIII.

Ante diluvium cur homines longævi.

Quare adeò longævi, ante univerſalem terrarum inundationem homines fuêre? An ob conſtitutionis & temperationis humani corporis bonitatem, quâ primi homines vigebant. Et quidem recens à Deo facta natura fuerit firmior ad ſeipſam conſervandam, fortiorque ad reſiſtendum contrariis, nondum tot morbis fracta & debilitata? An ob ſobrietatem in cibo & potu, omniſque vitæ moderationem, victuſque ſimplicitatem, varietate nobis conſuetâ naturam peſſundante? An ob præſtantiam alimentorum, propter eximiam terræ ante diluvium bonitatem, feracitatemque, quo terræ naſcentia multò ſunt imbecilliora facta, deterioraque, aquis Oceani ſalſis totam inundantibus terram, depravantibuſque? An cognitio Adamica perfectior, vires & facultates herbarum, fructuum, metallorum, earum rerum omnium vim & conſervandi & producendi vitam humanam obtinentium exploratiſſimam habens? An ſyderum aſpectui primorum hominum regionem ſalubriter illuſtrantium aſſignanda cauſa? an ut longa vita genus humanum tùm temporis anguſtum multiplicaretur? an ad indagandum artes ſcientiaſque, vitæ humanæ, ut neceſſarias ita & utiliſſimas, ſed non niſi longiſſimi temporis experientiâ acquirendas?

Ruland. l. 2. probl. 268.

XXXIV.

Studia nocturna Phantaſiæ, totiq́ cerebro cur noceant, itemq́ ſtudia, poſt cibum ſumtum memoriæ?

Spiritus fatigatione diurnâ præſertim ſubtiliſſimi quique reſolvuntur. Nocte igitur, non niſi craſſi & pauci ſuperſunt, qui tùm quoque corporis laboribus exhauſti refectioni cedere debebant. Quin & imaginatio multis, longis, contrariisq; in vigilando totâ die imaginibus, curisq́ue diſtrahitur, quæ quiete nocturnâ ſedari oportebat. Quicunque verò tùm, mente nimium agitata, res ipſas judicare conantur, ii non aliter, quàm illi, qui vertiginem patiuntur, omnia verti putant, ut Plato inquit, cùm ipſi vertantur. Jam porrò, cùm poſt cibum ſumtum, aliquid meditari, ac memoriæ mandare nitimur, evocatur calor ex inferioribus corporis ventriculis, & cum calore halitus, qui cùm tùm temporis álii eſſe non poſſint, niſi crudi, fuſcidi, craſſi, ac impuri, eodem ſuo vitio, cerebrum infuſcant ac intingunt, ſicq́ue ad nobiliſſima ſua munera, quæ non niſi tenues ſpiritus requirunt, ineptum reddunt. 2. quia hac ratione organa nutritionis deſtituta calore, ad ſuperiora evocato, à concoctione nutrimenti impediuntur. Cibum verò incoctum venis urgentibus ad membra nutrienda transmittunt, ex quibus alimento crudo corruptis, pravi poſtea humores in cerebrum evecti nihil incorruptum relinquunt.

Ficin. l. 1. c. 7. de ſtud. ſan. tuend.

XXXV.

XXXV.

Aëris vis ad generationem, mixtionem, mixtorumque conſervationem, in ſpiritibus Animalibus, vitalibus & ipsâ peſte conſpicua.

Plurimus uſus Aëris eſt, ad generationem, mixtionem, mixtorumque conſervationem. Eſt enim quaſi medium glutinū ac vinculum, organumq; & vehiculum ſpiritus mundani, cuncta permeans, omnib⁹ præbens conſiſtentiam, qui ſubito & inevitabili motu raptus atq; abſorptus, in pręcipua corporis membra fertur, eaque ſuis qualitatibus imbuit: attractus n. ſubitò in viſcera & totum corpus penetrat, & quidem pars ejus levior penetrat in cerebrum, permiſceturque ſpiritibus animalibus, pars à pulmone hauritur, quæ in ſiniſtrum cordis ſinum derivatur, ſpiritibusque vitalibus unitur, pars deglutitione qualibet abripitur in ventrem, inde in venas eparq; diſtribuitur, ex quo fieri nequit, ut non imbuat ſuis qualitatibus ſpiritus tenuiſſimos, humoresq; ob mollitiem alterationi magis obnoxios, tùm etiam ipſis ſolidioribus partibus aliquid naturæ ſuæ imprimat. Peſtilentiæ tempore id conſpicuum & maximè obſervabile eſt, quomodo videlicet aër malignus, peſtilensque inſpiratus & attractus, ſpiritus & humores inquinet atque corrumpat, ut ita in aëre, ejusque natura magna & mirabilia deliteſcant, quæ à multis ignorantur, à paucis intellecta ſunt.

Goglen. l. cit. p. 228.

XXXVI.

Peſtis actio varia in climate hoc vel illo, animalium ſpeciebus & hominum individuis, unde.

Secundum cauſarum agentium robur, & patientium diſpoſitionem Peſtis quandoque in uno duntaxat climate, & non in alio, quandoque unam animalium ſpeciem, & non aliam, modò homines, & non alia animalia, quandoque & genus humanum & brutorum ſimul invadit, afficit, corrumpit, occidit, & ſic aſpectui determinato, determinata reſpondet configuratio. In quâlibet autem naturali actione (etiam præter aſtrorum inclinationem) concurrunt agentis fortitudo, paſſi diſpoſitio, contactus paſſi ab agente, mora agentis. In primis enim agentis fortitudo requiritur, quoniã à proportione minoris inæqualitatis aut æqualitatis nõ ſequitur actio, ſed à proportione majoris inæqualitatis. Nam parva ſcintilla magnum lignum comburere nequit, neq; parvus ventus magnã navim, ſed magnus & benè proportionatus & impetuoſus impellere poteſt. Sic & paſſi diſpoſitio, nõ quodlibet agit in quolibet, ſed determinatũ in determinato, & actus activorũ non eſt niſi in patiente benè diſpoſito. Agens ergò cùm vult agere & patiens non ſit præparatus, nec actio nec paſſio contingit. Nam magnes attrahit ferrum, cùm ſit mundum & præparatum, quòd ſi fuerit allio linitum, aut rubiginoſum, ſic indiſpoſitum, aut adamantis præſentiâ alteratum, tùm attractricis vis debilitatur, aut imbecillior fit, & ita actio deſinit. Ad hoc facit contactus, niſi enim agens formaliter, vel virtualiter paſ-

ſum tangat, in ipſum non aget, quemadmodum ignis aliquem calefacere nequit, ſi ab ejus caliditate non tangatur. Hæc inſuper moram expoſtulant. Nam ſi poſueris lignum parvum in igne, quantumcunqúe magno, ſi immediatè ab eo lignum illud amoveris, non comburetur, etiam è converſo, ſi in parvo igne ponetur, in eo moram contrahat, absque dubio concremabitur. Quare ſi cauſa agens ex terræ aut aquæ ſqualore non valida fuerit, ex brutis malè duntaxat afficiet ea, quæ ſecundum diſpoſitionem tali veneno ſimilem parata ſint. Si verò validior fuerit, in ſpeciem humanam graſſabitur, ita tamen, ut ex ſe nec regionem, neque civitatem, neque oppidum ſed neque pagum tranſibit, hæc enim uno duntaxat loco homines corripit. Si verò agens ex ſuperiori causâ, aut ab inferiore polluto aëre ortum habuerit, genus tantùm humanum inquinabitur. Si autem à ſuperiore & inferiore cauſa ſimul contigerit, tùm omnium animantium ſpecies peſte corripi poſſunt, attamen ſecundùm eorum corporum diſpoſitionem.

Foreſt. 6. obſ. de febr. ſchol. ad obſ. 9.

XXXVII.

Peſtem fugiens, peſte corripitur, & non affectus eâ, alios inficit.

Quare aliqui ab infectis, in alia loca, ubi nulla eſt peſtis fugientes, illicque aliquandiu hærentes pòſt multos ſæpè dies peſte primùm corripiuntur, vel non correpti alios inficiunt? an quòd virus peſtilens, in illis clandeſtinè ſubſiſtere poteſt, nec ulterius propagari, cordis robore indeſinenter reluctante, & corpore nondum uſque quaque habili exiſtente? ſi ve-

rò diſpoſitos offenderit, non mirùm iſtos citiùs etiam affici.

Ruland. l. 1. problem. 30.

XXXVIII.

Hiſtoria latronis, qui bis ſuſpendebatur.

Jacobus latro è patibulo quô ſuſpenſus fuerat, veluti jam mortuus, ſed qui tamen adhuc viveret, depoſitus atque curatus convaluit. Verùm ut erat homo ingenio malo, pravoq́ue, ad eadem ſtatim ſcelera revolutus, quibus antea extremum promeruerat ſupplicium, iterum capitur, atque ſuſpenditur. Quare hominis admirati nequitiam, mortui cadaver incidendum curavimus, & inventum eſt cor ejus ob eximiam caliditatem undique pilis refertum.

Benıven. de abd. morb. cauſſ. cap. 83.

XXXIX.

Fures ſuſpenſi reviviſcentes. Hiſtoria I.

A. 1440. 16. die Martij, Decano facultatis Medicæ exiſtente M. Johanne de Paumgarten, octo fures ſuſpenſi fuerunt, ex quibus unus ad Spiritum Sanctum introductus eſt, ac corpus ejus deſtinatum Anatomiæ, ſed quia iterum ope & induſtria Medicorum Viennenſium revixit, liber dimiſſus eſt. Hæc ita deſcripta reperiuntur in antiquo collegii Medici actorum libro.

XL.

II. Hiſtoria.

A. 1492. Conradi Pretznauers de Puechberg ob furta ſuſpenſi & ſtrangulati corpus facultati Medicæ ſecundum

dum tradebatur. Animadvertunt Medici, aliquem ſpiritum vitalem in hoc corpore ſupereſſe, quamvis morti valdè propinquum eſſet; proinde ex utrâque cephalicâ ſanguinem largum detraxerunt, aliaque neceſſaria adminiſtrarunt. Apparuerunt in illo ſymptomata horribilia ſuffocationem minantia, ſpuma circa os notabilis aderat & perſeverans, propterea Medici Hippocratis aphoriſmum 43. ſect. 3. allegabant: Strangulati & diſſoluti nondum mortui, non reconvaleſcunt, quibus ſpuma circa os fuerit. Hunc trium litterarum hominem fortiſſimè conſtrictum, ob vehementes capitis, pedum, imò totius corporis commotiones, (nulla enim in homine erat quies) quatuor perſonæ fortes athleticæ tenuerunt, aliàs, ne ſeipſum denuò interfeciſſet, periculum fuiſſet, mente nimirum laborantem. Retulit poſtea, ſe non poſſe in memoriam revocare ea, quæ ſecum acta fuerant, ſe tantum meminiſſe, quòd in prætorio fuerit, ſed quid poſtea factum ſit ſe ignorare. Dicitur etiam poſt multa nova furta denuò ſuſpenſus eſſe, ſiquidem quod corvis debetur, vix ſubmergitur.

XLI.

Gravida ſepulta peperit.

In Hiſpania Madriti, quædam matrona ex familia Don Franciſci Laſſo oriunda, poſtquam per triduum in mortis agone decubuiſſet, exiſtimantibus cognatis eam mortuam eſſe, deportata eſt in locum ad ſepulturam deſtinatum, Græci κρύπτην appellant, ubi more ſolito ſola relicta fuit occluſa. Poſt aliquot menſes aperto loco, repertum eſt hoc cadaver, in eodem loco, in quem repoſitum fuerat, habens in

dex-

dextro brachio infantem mortuum. Hinc apparet, ipſam tùm temporis, quando ſepulta fuit, nondum obiiſſe, ſed poſtmodum peperiſſe infantem, qui unà cum matre miſerrimè clam infra terram obiit.

Diomed. Cornar. de hiſt. admir.

XLII.

Gravida ſuſpenſa peperit.

D. 14. Junii., Anno, SaVLe qVID Me perſeqVerIs, inter Daventriam & Sutphaniam, ab Hiſpanis Inquiſitoribus maritus cùm uxore gravidâ ſuſpenditur. Uxor cùm pependiſſet per horas quatuor, gemellos vivos mortuá peperit.

Paul. Eber. in Calend.

XLIII.

Apoplectici, Epileptici, & ab utero ſtrangulatæ ſerius humandi.

Compertum habeo noſtrâ & avorum memoriâ, nonnullos effracto capulo revixiſſe. Quamobrem lege cautum eſſe convenit, ne Libitinarii aut Veſpillones, properè quos mortuos exiſtimant, extinctæque animæ ſpeciem præbere vident, loculo includant, eos præſertim, qui Apoplexiâ, aut morbo comitiali, uteriquè ſtrangulatione ſuffocantur, cùm in illis nonnunquam delitеſcat anima, quæ rurſus corpus ſpiritu vitâque imbuit. Quare, ſi hujusmodi corpora ſanie & tabe non diffluant, non niſi elapſo triduo inhumanda. Siquidem expleto duarum & ſeptuaginta horarum curriculo, humores ſiſti contingit, moveriquè deſinunt, quod Luna eô temporis ſpacio, unum Zodiaci ſignum perègerit, cujus vi humorum decurſus in corporibus perficitur.

Lemn.

Lemn.l.2 de occ.nat.mir.c.3.Foreſt.l. 10.t.ſchol.ad Obſ. 79.Witich.de apopl.p.181.& ſeq.

XLIV.

Apoplexia tres dies perdurans.

Memoriæ ocurrit, olim apud Ferrarienſes puellam quandam apoplexiâ detentã fuiſſe, quæ ab omnibus Medicis pro mortua habebatur. Cæterùm, cum Mater puellam ſummopere amaret, eam non ita facilè ſepeliri permiſit, & eò magis, quia ab aliis perceperat, qui ſubitò & repentè gravioribus morbis corripiuntur, & pro mortuis habentur, non ſic facilè & repentè clero ſint permittendi. Demum Mater puellam per triduum apud ſe contra omnium opinionem detineri fecit, & tertio die puella quaſi ex inferis ſublevata, revixit.

Amat. Luſitan. Centur.4.Obſ.23.

XLV.

Peſte extincti an ocyus humandi; ambigitur.

In contagioſis febribus, vel cùm peſte feriuntur homines, ocyus humandi, cum ſtatim à morte ſerpat contagio, atque aſtantibus labem inferat. Minus autem periculi imminet iis, qui vivis peſte correptis adſtant, infectiſque obſequium præſtant, quam ubi morientibus aſſiſtunt: *(a)* tum enim ſe diffundit contagio, atque ad obvia quæque dimanat. Simile enim quoddam corporibus recens extinctis evenit, quod cereis, lychniſque ac funalibus, quæ accenſa nullam graveolentiam naribus offundunt: at extincta, flammaque ſopitâ tetro undique fumantique odore cœnaculum opplent. Ita plus periculi imminet,

net, ubi animam exhalantibus præſtò ſunt, quam ubi aliquid adhuc vitæ ſupereſt, aut ubi horas aliquot extincti frigent, ac rigeſcunt; quod ſi paulo diutius, ſupraque legitimum tempus hujuſmodi corpora reſerves inſepulta, olida efficiuntur cadavera, ſenſimque mephitim exhalant. *(b)* Verùm non ſemper tutum eſſe & hominem Chriſtianum minimè decere, peſte extinctos ocyus terræ mandare, præter alia exempla, *(c)* hoc notiſſimum teſtatur. *(d)*

a) *Aſtipulatur huic ſententiæ Laur. Joubertus apor. 3. de peſte. refragatur acriter Jordanus l. 1. de peſt. c. 18.* b) *Paræus de peſt. c. 10. Lemn. l. c.* c) *Fabric. cent. 2. obſerv. 95. & 96.* d) *G. Horſt. c. 9. in app. l. 7. de hiſt. med. mir. Marcelli.*

XLVI.

Mulier pro mortua, tempore peſtis ſepulta reviviſcens.

Accidit A. ſalutis 1357. peſte maximam ſtragem apud Colonienſes agente, ut nobilis quædam matrona Reichmuth Adolch nomine, in foro novo habitans, cujus ædes adhuc ibidem conſpiciuntur, peſte quoque corriperetur, ut pro mortua ſepeliretur. In hujus digitis annulum relictum veſpillones noverant, quapropter nocte ſubſequente clam ad ſepulchrum accedunt, loculumque effodiunt. Sed quid fit, ſepulta ſeſe erigit, Veſpillonum timore perculſorum aufugientium relictam lucernam apprehendit, & ad ædes mariti properat, à quo cognita poſtmodum, optima victus ratione adhibita, convaluit, & tres deinde filios generavit, quos miniſterio Eccleſiaſtico præeſſe voluit.

XLVII.

Hircus fœtidus peſtem fugare creditur.

Cur Principes peſtifero cæli ſtatu hircum olidum in aula alunt? an quòd cor alieno hoc graviq́ue odore, putredinis tamen experte, offenſum, abhorreat intrò revocatis ſpiritibus, ſicque affectum ejiciat potiùs à ſe omnia, ſyſtole, quàm ut ſuavi odoris blandimento ſeſe fundendo diaſtole attrahat, ſicq́ue contagium ſimul bibat? Unde etiam fit, ut coriarii & ſalſamentarii & qui per fœtores vitam ducunt non putridos, rarò peſte occupentur. *(a)* An quia ædium vaſtitas viroſo vapore, quem hircus expirat repleta, repellat aditu auram venenatam? an quia malus vapor malo alio vapore, tanquam cuneus cuneo fugetur? *(b)*

a) *Ruland. l. 1. probl. 103.* b) *Paræus de peſte c. 6.*

XLVIII.

Odor Hirci non propriè fœtor, ſed graveolentia eſt, glires abigit.

Odor Hirquinus non propriè fœtor, ſed *βαρυοσμία* graveolentia eſt, qui primo initio quidem nonnihil moleſtus eſt, ſi quis autem parùm aſſueſcat, non multum iſto odore offenditur. Sunt enim longè plura graveolentia, & tamen non fœtentia, ut allium, porrum, cæpe, raphanus, ariſtolochia, radices angelicæ, diptamni, maximè ſi urantur, fumus picis & axungiæ, quæ tamen in peſte ſalutariter quoque admittuntur. Noſtratibus etiam conſtat, glires, qui & ipſi ex putredine naſcuntur, & venenum ſecum habent, hoc odore abigi, quo fine etiam Hirci olentes in ſtabulis Principum equinis ali ſolent.

D. D. Cramerus de peſte lit. M. 8. a. b.

XLIX.

XLIX.

Mirum peſtis abigendæ conſilium.

Silentio prætterire non poſſum, exemplum hoc, noſtro maximè tempore commemoratione dignum, ab opulento quodam Cretenſi Mercatore mihi relatum. Ipſo nimirum in Turcia negotiante, ſæviſſimam obortam fuiſſe peſtem, cui cùm diu nullis reſiſti conſiliis potuiſſet; tandem cujusdam Medici inter Sarmatas habitantis ſuaſu, quàm plurimos occiſos priùs canes cùm in plateas ejeciſſent, ingentem paulò poſt ex cadaveribus ipſorum prodeuntem putredinem ac fœtorem peſtem, ferociſſimam licet, abegiſſe: quam quidem conſuetudinem in hodiernum usque diem apud Sarmatas ſartam inviolatamque ajunt ſervari. *(a)* Putredo ſiquidem in dictorum canum cadaveribus concepta, in aërem exhalans, ejus corruptionem, animantiũ generi mortiferam, neceſſariò immutat. Cujus quidem immutationis diſcordia ac diſſimilitudo rerum, cauſa exiſtit. Unde & unum venenum ſæpe fugare alterum, proculque abigere obſervamus. Ac ut exemplo magis familiari, omnibusque noto, rem expediamus, nemo eorum qui peregrinando, ut plurium regnorum ac civitatum viderunt mores, ſic territorii ac loci cujuslibet obſervârunt commoda, ac incommoditates, nullus horum unquam viſus eſt, qui fœtori platearum Pariſienſium aliquem ſimilem ſubodoratus fuerit. Non minus verò hujus urbis incolis notum eſt, loca ſæpenumero circumjacentia peſtis contagio ipsâ urbe longè graviùs affligi. Cujus rationem multi Medici hanc reddere auſi fuerunt, prædictam nimirum platearum corruptionem, ſeu putredinem

dinem incolis familiarem, aëris corruptioni contagioſæ fugandæ exiſtere idoneam. Quin & ſæpiùs audiviſſe me memini, in urbe Calete, tempore perfumationis halecum incredibili fœtore conjunctæ, urbem ſæpenumero à peſtis, quo tenebatur contagio eſſe liberatam. *(b)*

a) *Alex. Bened. de febr. peſtil. c. 6.* b) *Quercet. l. 1. c. 6. peſt. alexic.*

L.

Mirabilis poteſtas antri cujusdam & lacus ipſi vicini, inter Romam & Neapolim.

Qui Româ Neapolim iter confecerunt, duo quædam admiratione digna obſervare potuerunt. Alterum eſt ad oppidulum Puteoli dictum: ubi duo aut tria circiter milliaria trans Neapolim, Siciliam verſus, occurrit antrum parvo lacui vicinum, ex quo exhalat uſque adeò pernicioſus vapor, ut ſi vel in limen ipſius aliquod animal intrudatur, ſtatim ſuffocetur & pereat, nullaque vitæ ſpes relinquatur, niſi promtè in lacum proximum immergatur, unde reſpiret. Immerſum enim illuc ſtatim ad ſe redit, alioqui mox periturum, ut multis experimentis in ſexcentis ac mille ſervis, aliisque capite damnatis facta eſt fides: nec aliud vitæ ſubſidium aliunde ſperari poteſt, quàm ex ipſo lacu: ſiquidem qui ex antro educti in lacum demergebantur, confeſtim reſurgebant: quibus verò hoc auxilium denegabatur, illis eſſet prorſus intereundum, usque adeò ſagax natura ſuis alumnis proſpicit, ut ubi cauſa aliqua morbi aut mortis, ibidem quoque remedium domeſticum, & familiare ſemper, modò illud noris, reperire poſſis, ea ipſa quæ

nobis thoram exhibuit, antithoram etiam illius remedium ſuggeſſit.

Alterum eſt, quod à menſe Junio, ad exitum usque Æſtatis, imò etiam ad bonam Autumni partem, æſtu non amplius urgente, ſed & pluviarum copiâ prius contemperato, nemo hominum auſit, citra vitæ diſpendium, Româ Neapolim proficiſci: unde etiam omnibus tùm temporis via illa interdicta, ne quis ſpontè, vel inſcius pereat: feliciter quidem ſuccedit iter, ſi trans Neapolim, Siciliam aut Milten etiam verſus iter protrahitur. At mox, aut cum aliqua morâ Romam redituro, nulla vitæ prorſus ſervandæ ſpes affulget, rarique periculum hoc tentantes, mortis diſcrimen effugiunt. Vix enim unus aut alter, ex centum aliis, periculo eripi poteſt, quin omnes miſerè vitam finiant. Cauſa autem tam præcipitis, & neceſſariò ſuccedentis interitûs, ſubitæ aëris mutationi aſcribitur. Cùm enim Romanus aër craſſior ſit, Neapolitanus verò ſubtilior, ſi à tenui & ſubtili aëre, in craſſum revolvimur, facilè corpus noſtrum offenditur, patentibus enim tunc omnibus corporis meatibus, per quos craſſior aër ingreditur, fit reverberatio quædam incenſorum ſpirituum, intra caput compulſorum, qui exagitati craſſos illos vapores tandem inflammant, ac incendium augent. At à craſſo in ſubtilem progreſſus, craſſitiem denſioris aëris corrigit, efficitque ne noceat, niſi forte maligna quadam ſyderum qualitate, uterque aër pugnet, fortiorque victoria potiatur.

Quercet. diat. polyh. ſect. 2. c. 1.

LI.

LI.

Æſtate frequens ſudor cur.

Aſſumpto cibo & potu corpus totum refocillari, caloremque foveri per partem poſt partem non eſt ambigendum, unde cum æſtate corporis pori & meatus magis pateant, corporaque plurimo ſeroſo excremento redundent, ſiquidem tunc homines magis, quàm cœteris anni temporibus potationi indulgent, facilè aſſumpto cibo & potu ſudores eliciunt.

Marcellus l. 1. de hiſt. med. mir. c. 2.

LII.

Supini decubitus, oculis ſurſum verſis, detrimenta.

Supinus, qui fit oculis ſurſum verſis, decubitus, multa infert detrimenta & incommoda. Eo enim lumbi calefiunt, qui tamen ad calorem non ſunt aſſueti, eſt quippe ſub ſpinali medulla, vena & arteria magna, quæ facilè inflammatur, unde totum corpus & maximè renes incaleſcunt, incaleſcit & ipſa medulla, omniaque membra mollia & exanguia quaſi liqueſcunt, & ita totum corpus laxum redditur. Accedit, quod tali decubitu pulmo comprimatur & coctio, quæ in ſomno fieri debebat, quodammodo infringatur, excrementa præterea cerebri non poſſunt deſcendere ad ſuum emunctorium, ut ibidem evacuentur, ſed ad nucham, nervos & artus procumbunt, interdum etiam ad guttur, gulam, os & pulmonem, magno valetudinis incommodo feſtinant, unde repletionibus capitis, apoplexiis, catarrhis ſuffocativis anſa præbetur. *(a)* Præter anguſtiam parit etiam turbulenta inſomnia. *(b)*

a) *Bicker. in Herm. rediv. ſchol. ad c. 18 ſect. 1. Hippoc. l. 2. de mot. muſc. c. 4. Crato conſ. 218.* b) *Plater. l. 2. de læſ. funct. p. 439.*

LIII.

Legitima forma decubitus.

Ventriculus ſitus eſt in Epigaſtrio, nullis oſſibus circundato, ut faciliùs diſtendatur, & quidem ſtatim ſub diaphragmate in medio quaſi corporis, ſpinæque incumbit: pars verò ſiniſtra quæ major, & ad fundum rotundior in ſiniſtro hypochondrio eſt, ut cedat epati, quod in dextro latere, atque ita in æquilibrio quaſi ſit corpus, dextram verſus paulatim attenuatur, ut cibus ſenſim eò protrudatur. Ex quo fundamento ſcitur, dormituris conducere primùm SINISTRO lateri incumbere, usque ad coctionis abſolutionem: deinde verò dextro, ſecus quam vulgo putant.

Bartolin. l. 1. inſtit. anat. c. 9.

LIV.

Aliorum de forma decubitus opinio.

Super latus DEXTRUM, brachiis & cruribus modicè contractis, magis hyeme, quam æſtate, capite parùm elevato (ut caput altitudine par ſit humero ſummo) dormiendum eſt, cum hac ratione cibus in ventriculo melius digeratur, exhalationes ad caput per orificium ſiniſtrum minus evaporent & abſolutâ chylificatione diſtributio nutrimenti ad inteſtina, & per conſequens ad jecur, & alias quoque partes commodius abſolvatur. Circa finem verò maximâ ex parte ſomno perfecto, non inconveniens erit ſiniſtro latere, quod reſtat, abſolvere, viciſſitudine videlicet naturæ non ingratâ.

Hor-

Horſtius l. 1. de tu. ſanit. c. 9. Fuchſ. l. 2. inſtit. ſect. & c. 4. Quercet. l. 2. c. 10. diat. polib. Becker. de ſanit. conſt. conſ. p. 115. & 122. Paræus in introd. chir. c. 16. Sennert. l. 3. pract. p. 131. b.

LV.

Vaporum è ventriculo in cerebrum, per œſophagum, membranas & nervos adſcenſus.

Quamvis non dubitemus, ex vaporum fumorumque è ventriculo ad cerebrum aſcenſione maximè dolorem excitari, videtur tamen jure poſſe dubitari, cùm nulla manifeſta via, per quam deferantur, appareat. Si enim per œſophagum, ut vulgus Medicorum credit, & ab œſophago per nares & odoratus organum & palatum aſcendant, cur non ſemper & naribus apertis & ore patente potius illac exeunt? Quare exiſtimamus, non è ſinu ventriculi ſolùm, ſed ex ipſius tunicis externis fumos quoque ad cerebrum efflari, & qui è ſinu per œſophagum, præſertim per rectitudinem & ambitum nervorum ſextæ conjugationis ad cerebrum perveniunt. Ea enim rectitudo eam vim habet, quam baculus oblongus in camino erectus, ut fumum ſurſum intra canalem dirigat, ne extra effundatur. Non aliâ ratione Torpedo, per baculum tacta tangenti manuum ſtuporem inducit, ejus vim dirigente & deducente baculo ad manum, ne per aërem divagetur, quam vim alioqui non habet, etiamſi manus quàm proximè admoveatur. Qui verò ex tunicis exterioribus, per arterias magis, quàm per venas, quæ in illa parte ſunt (quæ à venâ portâ originem trahunt) ſurſum feruntur.

Foreſt. l. 9. ſchol. ad obſerv. 44.

LVI.

Non tantum caput & Thorax, ſed & ventriculus & totum corpus per palatum vacuantur.

Noverunt antiqui per palatum evacuari caput & thoracem, Sed quod & ventriculus & corpus totum per palatum evacuetur, non agnoverunt; non enim poſſumus caput per palatum evacuare, quin ſimul evacuemus ventriculum, quod fit ratione magni conſortii, quod ventriculus habet cum toto palato, membrana enim gulæ connaſcitur cum membrana interna ventriculi, & cum ea, quæ veſtit linguam & palatum, *(a)* Hinc bilioſo humore & vapore è ventriculo elevato, lingua amarore & flavitie inquinatur, & ſæpè oris ac linguæ exulcerationes ac vitia œſophago & ventriculo, horumque vitia illis communicantur. *(b)*

a) *Fallop. de medic. purg. c. 20.* b) *Bauhin. th. anat. l. 1. c. 46.*

LVII.

Muſculorum omnium, maximè oculorum, veſicæ, recti inteſtini, quando naturalis, quando animalis motus.

In omni muſculo motus eſt duplex: unus naturalis & inſitus, ubi fibræ naturâ in ſeſe contrahuntur, quemadmodum chorda flectens arcum, illaque contractio fit ſecundum fibrarum continuationem, uti videmus chordam in teſtudine ab intenſione laxatam, verſus principium trahere: alter animalis, ubi fibræ contractæ advenientibus ſpiritibus animalibus pro imperio

perio voluntatis magis contrahuntur, quare cum muſculus palpebrarum, quem Anatomici opponunt illi, qui cum muſculis oculi ſuperiùs rectus enatus, palpebram ſurſum attollit, fibras obtineat circulares, & omnis contractio fiat ſecundum continuitatem lineæ, ſequitur quod muſculus ille in ſeſe verſus centrum coeat, & oculum naturaliter claudat, uti videmus in ſomnolentis, in quibus oculi ſine animadverſione & ſponte concidunt. Ubi verò oculus firmiter occluſus retinetur, ibi non tantùm facultas naturalis agit, ſed pro intentione ſpiritus animales adfluunt, fibræque magis incraſſantur & contrahuntur. Patet hinc, cur in quieſcentibus tempore ſomni oculus ſuâ ſponte claudatur: item cur in quieſcentibus & etiam non animadvertentibus nobis veſica & inteſtinum rectum per ſuos muſculos clauſa manet? Cur etiam in mortuorum corporibus urina vel etiam alvi excrementa non facilè effluant poſt mortem, ni forte vi expultricis, vel ob debilitatem retentricis ante mortem tale quid accidit.

Iac. Muller. diſp. de motu anim. th. 57. Horſt. in conſil. p. 534. & 546.

LVIII.

Ignis Elementaris, nil niſi pars eſt Aëris calidiſſima, δυνάμει πῦρ.

Supremum Elementum, quod Ignis vulgò dicitur, Aëris pars eſt calidiſſima & tenuiſſima, Naturæ ignis proxima, ut quæ facilè incendi poſſit, inq; ignem verti (quod apparet in meteoris ignitis) non diſtinctum ab Aëre Elementum, non actu ignis, aliàs enim luceret, illuminaret, arderet, combureret, ut noſter ignis

diaconicus & ſervilis, materialisque, qui eſt ὑπερβολὴ ſeu exceſſus caloris & ſiccitatis,& quaſi ſpiritus ſiccus, fumuſque incenſus & ardens in corpore combuſtibili. Suffragio nobis ſuo adeſt ipſe Ariſtoteles, *(a)* Ignem peculiari nomine vocans ὑπέκαυμα, id eſt, quod ad incenſionem & combuſtionem ideonum eſt, facileque poteſt ſuccendi. Hoc autem πάθος partis aëris calidiſſimæ eſt & ſicciſſimæ, quæ facilè ſuccendi poteſt. Idem diſertè ſcribit, *(b)* hoc, quod aërem vocamus humidum & calidum eſſe, ſupremis partibus calidum & ſiccum & δυνάμει πῦρ, id eſt, extremum aëris ignis habere naturam & δύναμιν, & hoc eſſe ætheri proximum, Lunæque attingere orbem. Adde, quòd locus ſyderibus & Lunæ vicinus vocatur ſuprema aëris regio. Igni autem tribuitur ille locus, Ergò Ignis revera eſt Aër, qui tamen propter conſuetudinem Ignis appellatur, nec tamen eſt, quoniam ſcilicet ſuprema aëris regio facilè ſuccenditur, ideò Ignis appellationem ſortiti. Ignis igitur, qui vulgò dicitur, Aër eſt, ad igneam naturam proximè accedens. Ex quibus apparet, Ignem ab Aëre diſtinctum non eſſe, & per conſequens, nec peculiare Elementum, ſed humani ingenii commentum. *(c)*

a.b) *l. 1. Meteor c. 4. & 5.* c) *Goglen comment. in l. 2. Plin. c. 5.*

LIX.

Virtus Solaris, generandi, vivificandi, &c. à radiis æthereo ſpiritu vivifico prægnantibus, orta.

Non immeritò quis miretur, cum Sol quotidiè tantam radiorum vim, tàm procul, tantâ cum celeritate, ſine

ſine ullâ intermiſſione ex ſeſe effundat, unde ipſi ſuppetere tàm larga materia, ad copioſiſſimæ & affluentiſſimæ illius ſcaturiginis perennitatem poſſit. Alii putant, radium Solis eſſe qualitatem & lucem aëri impreſſam, & per aërem ad nos demiſſam, ſicut aliarum rerum viſibilium ſpecies lucis virtute per aërem in oculos noſtros ſe ingerunt, nec ſunt partes de ſubſtantia corporum viſibilium effluentes, ſed ſpecies inanes & evanidæ; alii his rectiùs ſtatuunt, Radium eſſe æthereum quendam, purum lucidumq́ue ſpiritum intra Solis corpus genitum, indeq́ue emiſſum, trium præſtantiſſimarum maximeq́ue neceſſariarum rerum vehiculum eſſe videlicet lucis, caloris, & vivificæ cujusdam occultæq́ue virtutis, hæc enim unà cum radiis diffunduntur in omnes mundi partes, quibus cuncta generantur, nutriuntur, creſcunt, appetunt, ſentiunt, moventur, id eſt, vegetantur & vivificantur, ſeu ad generationem & vitam excitantur. Calorem enim qui eſt in Sole, non fovendi tantum & vegetandi habere vim, ſed virtutem etiam animandi materiam elementarem, ut, quod prius vitâ carebat, nunc vivere, id eſt, nutriri, creſcere, generare, ſentire, moveri, appetereque incipiat, quotidianis experimentis habetur compertiſſimum, ſic cadaver Tauri in apum examina, Equi in crabronum agmina, & Aſini in ſcarabæorum catervam vivifico hoc ſpiritu animatur.

Gogl. in comm. c. 6. l. 2. Plin.

LX.

Vis radiorum Solarium reflexione unita fortior eſt quàm diſperſa.

Radii Solares quò proprius junguntur, eò plus habent roboris ad calefaciendum, longius verò diſtracti remiſſiorem, hinc fit, ut Solis orientis vel occidentis, item per humiliorem Zodiaci partem incedentis radii ſint imbecilliores, quoniam ſcilicet longiſſimè divelluntur radius incidens & reflexus, contra verò pluribus, ex diverſis locis, radiis reflexis in uno concurrentibus puncto, tantus poteſt excitari calor, ut etiam igneſcat. *(a)* Sic in ſpeculis artificioſis & concavis, ob ſummam levitatem & terſorem, partiumque æqualem obſiſtentiam ita validè lumen unitur, & ex unione geminatur atque intenditur, ut corpora è longinquo ſpeculis objecta incendant. Sicut Galenus *(b)* refert de Archimede, qui conſtitutis è regione ſpeculis, lumen Solis uſquè adeò in iis collegit, ut hoſtium triremes in portu Syracuſano è regione poſitas incenderit. Et Zonaras *(c)* refert, Proclum Mathematicum ſuſpenſis ſpeculis æneis, muro Conſtantinopolitano, ignem inſtar fulminis emiſiſſe, in hoſtium claſſem. Nec alia ratio eſt, cur vites ad parietes conſitæ, longè citius matureſcant iis, quæ ſunt in locis liberis ac patulis: nimirum Solis radii ad parietem validius repercuſſi & uniti fortiorem calorem edunt. *(d)*

a) *Gogl. l.c.p. 279. 282. 290.* b) *l. 3 de temp. c. 2.* c) *in vit. Anaſtaſ.* d) *Keckerm. curſ. phil. diſp. 3. coroll. 7.*
Vide centur. 5. memor. part. 54.

LXI.

Aegrotis lintea munda ſubſterni non oportere, veſpillonum commentum.

Receptum paſſim & conſuetum eſt, ex morbo decumbentibus, ac ipſis etiam puerperis, mundorum linteaminū uſum interdicere, ac, ſi quando ob nimias ſordes eadem mutanda ſint, aut linea induſia, aut alia quæ in quotidianum cedunt uſum, potiùs quàm ægrotis ſubminiſtrentur, aliis noctem unam aut alteram ſubſternere, tanquam munditics illa ægro corpori non ſatis conveniat. Commentum certè, quod veſpillonum quorundam induſtriâ, aut ſagæ alicujus veneficæ arte irrepſiſſe veriſimile eſt. Quis enim qui vel tenuiſſimè Medicinam attigit, hujusmodi pronunciet, aut invehat? quis (niſi methodum omnem ſubverſam velit) pronunciata jam, aut invecta tueri audeat? Si enim puelli plorantes *(a)* quoties nec nutricis papilla ori indita, nec motu mediocri, neque vocis modulatione ſedari queant, (videmus enim tria hæc nutricibus ipſo uſu edoctis inventa doloris infantium remedia) lectorum aut involucrorum, aut veſtium alioqui ipſarum ſordidiorum immutatione, non tantum leniantur ac quieſcant, ſed & in profundiſſimum ac ſuaviſſimum incidant ſomnum, quid tandem de veſtibus aliorum ſordibus infectis pronunciabimus? cùm enim natura noſtra excrementa quædam à ſincero ſecernat, quæ modò per alvum, modò per veſicam, interim etiam inſenſibilis per univerſum corpus (eſt namque non tantum cutis noſtra, ſed & tota totius corporis noſtri compages poroſa

pror-

prorſus & meatibus plena) expurget, veriſimile eſt, eandem iis ſemper eſſe intentam, ac ni morbidum ſit corpus, ſemper aliquam moliri excretionem, quâ & infici proximas veſtes & odoris gratiam in pejus mutari contingit, quo alienius nihil ægrotantibus accidere poteſt. Qualis qualis autem tandem ſit ſudor, qui exudat, neceſſum eſt ut extraneæ alicujus qualitatis, quæ animales facultates offendat particeps ſit, nam ſeu ſalſus, ſive acidus, ſeu amarus, ſive pallidus, ſive ex pallido flavus ſit, ſive etiam virus quoddam oleat, concedendum eſt, tanquam excrementum à corpore rejici, atque ægrotantium nares eodem facillimè offendi. &c.

a) *l.1.d.ſan.tuend.* b) *Bald.Ronſ.epiſt.36.*

LXII.

An cygnus cantet, inprimis tùm, cùm morti eſt vicinus.

Verecundarer in controverſiam trahere id, quod crediderunt homines tot ſeculis, uſque adeò, ut proverbio celebretur cygnea cantio, Κύκνειον ᾆσμα *(a)* quodque adeò magni autores affirmarunt. *(b)* In quo denique omnes Poëtæ conſonant.

Carmina jam moriens canit exequialia Cygnus,
Cantator Cygnus funeris ipſe ſui.

Sed interim ſunt alii minimè negligendi autores, qui totum id, quod de Cygnorũ ante mortem cantione creditur, inter nænias & fabulas numerant. Primus Plinius, qui tamen aliàs ſic audit, tanquam ad fabulas proclivior, diſertè ſcribit: *(c)* Olorum morte narratur flebilis cantio, falſis ut arbitror, aliquot experimentis. Et Ælianus, qui hanc cum Plinio communem

ſor-

ſortem habet, quod à fabulis nonnunquam malè audiat, planè ſcribi3: (*d*) ἐγώ ἄδοντος κύκνου, οὐκ ἤκουσα ἤσως δὲ οὐδὲ ἄλλος. Cygnum non jam audivi canere, fortaſſis neque alius. Poſt veteres I. Bodinus Cygneæ cantioni penitus contradicit: Fama, inquit, (*e*) vetus eſt, olores morituros ſuaviter canere, id quod omnes non modo Poëtæ, ac pictores inde uſque ab Æſchilo, ſed etiam principes Philoſophorum teſtantur: illud tamen Plinius (*f*) primùm, deinde Athenæus (*g*) fabuloſum eſſe experientiâ diuturnâ tradiderunt, idque compertum habemus. Sed & acutiſſimus Scaliger Cardano dicam dicit, ob defenſam Cygneam cantionem. De Cygni, inquit (*h*) cantu ſuaviſſimo, quem cum mendaciorum parente Græcia, jactare auſus es, ad Luciani tribunal, apud quem aliquid novi dicas, ſtatuo.

Quid igitur facto opus? an capite cenſendi fuerint tot, tanti, tamque vetuſti autores? an communis hominum deferenda ſententia? equidem, ſi quid in hac cauſâ mea valeat ſentētia, judicarem componendam eſſe litem, ut dicamus, eos authores, qui de cygneâ cantione teſtantur, nec de omnibus promiſcuè cygnis loqui, nec id velle quaſi cantent in omni loco. Quam ſane conciliationem noſtram non eſſe alienam, ii ſpero fatebuntur, qui Ariſtotelis textum (*i*) nobiſcum conſideratiùs perpendent. Nam primò non de promiſcuo cygnorum vulgo loquitur, ſed de generoſioribus iis, nempe qui laceſſiti, pugnam ſic adeunt cum Aquila, ut victores evadant. *οἱ κύκνοι* inquit *εὐβίοτοι καὶ εὐήθεις καὶ εὔτεκνοι καὶ εὔγηροι.* En ſex requiſita cygnorum qui ante mortem cantant, quæ ſanè iſtis vulgatis non per omnia poſſunt arrogari. Poſt

&

& hoc indigitat philoſoph⁹, non omni loco, nec ſemper canere cygnos, non càptos, non cicuratos, non in hominum conſortio invitè degentes, nam alioqui oſcines etiam parvos aviculos à cantu ceſſare ſcimus, ubi ſeſe captos incluſoſque ſentiunt, ut noſtri vulgati, ſed feros quodammodo & magis ſilveſtres, ac liberos, ſuoque genio viventes ac volantes ſuper vaſtiſſima maria; volant, inquit, in pelagus longius: jam quidam cum mari Africo navigarent, multos canentes voce flebili & mori nonnullos conſpexerunt. En ſenſum, en obſervationem & experientiam. Ælianus dicebat, *(k)* cygnos canentes, nec ſe audiviſſe, nec forſan alios, ſed Ælianus fortè iſta loca non adiit ubi cygni cantant, nec eos conſuluit, qui audiverunt: Dicit, nec alios audiviſſe, audiet ex Ariſtotele, fuiſſe multos, qui audiverunt: Bodinus dicit *(l)* compertũ eſſe, quod non canant cygni, ſed huic opponimus Ariſtotelem, in quem tot auri myriadas impendit Alexander, & ad quem juſſit accedere plurimos quoſque ex Europâ, Aſia & Africâ venatores, aucupes & alios animalium naturæ eximiè peritos: is inquam, palàm teſtatur, fuiſſe ſuo tempore, qui affirmarunt, ſeſe audiviſſe, quâ in re non putarem, temerè aliquid ſcripſiſſe Ariſtotelem, qui libros iſtos ſuos, de Animal. Alexandro ſummo Monarchæ legendos dederat. Neque verò dicit Ariſtoteles, Cygnos nunquam canere, niſi morti vicinos, ſicut quidam vulgò credi & dici ſolet, ſed diſertè ſcribit, ᾠδικοὺς εἶναι, eſſe genus avium, quod canere ſoleat, etiam aliàs, cum ſunt extra mortis periculum. Canere, inquit, ſoliti ſunt, & præcipuè jam morituri. Item, etiam quidam cum in mari Africæ navigarent, multos cygnos canentes voce

ce flebili, & mori nonnullos conſpexerunt: nonnullos inquit, quaſi dicat, non omnes mortuos eſſe, qui canerent. Jam, ſi quis cauſam quærat.

Cur Cygni maximè cantillent ante mortem? reſponderim, ita fieri quia naturæ is eſt extremus, ita & validus & operoſus conatus, ut cor cygni & ſpiritus ac ſanguis vehementius commoveatur. Ubi autem cor & ſpiritus concitantur validiùs, ibi & vocem neceſſe eſt contentiorem eſſe, id quod in hominibus licet animadvertere morti propinquis. *m)*

a) *Eraſm. in adag. p. 196.* b. i) *Ariſt. l. 9. de hiſt. anim. c. 12. Plato in phæd.* c. f) *l. 10. c. 23.* d. k) *l. 1. var. hiſt. cap. 14.* e. l) *in meth. hiſt. c. 14. Gogl. de vit. pror. p. 405.* g) *l. 9. c. 16. dipnoſoph.* h) *de ſubtil. exerc. 232.* m) *Kecker. curſ. phil. diſp. 18. probl. 11.*

LXIII.

Phaſianorum caro Magnatibus grata, ruſticis non item, eorum ornamentum naturale.

Phaſianos nemo dictos ignorat à Phaſide Colchidos urbe, cui nomen à fluvio, qui de monte Garamante fluit. *(a)*

Argivâ primùm ſum tranſportata carinâ,
ante mihi notum nil niſi Phaſis erat. (b)

Quò arma Romanorum penetrare non potuerunt, eò luxuria perrupit. Cum ſtomacho notat id Manilius. *(c)*

--- in luxum jam ventri longius itur,
quam modò militiâ, Numidarum paſcimur oris
Phaſidos & damnis: arceſſitur inde macellum
Unde aurata novo convecta eſt æquore pellis.

Avis

Avis nobiliſſima, nunc Germanis quoque nota, Regum tantum & Magnatum menſas exornans atque opulentans. *(d)* Mares fæminis excellentiores, guſtuque ſuaviores ſunt. *(e)* Et ſanè temperiem omnium qualitatum moderatione concinnam obtinent, minimùm excrementitii ſunt: unde non tantùm palato præ cæteris ſapiunt, ſed etiam valetudini plurimùm conducunt. Nam facilè concoquuntur & concoctricem facultatem ac debilem ventriculum roborant, alimentum optimum nec paucum præſtant. Hecticis & ex morbo convaleſcentibus vires reſtituunt, extenuatos & macilentos brevi ſpacio reficiunt. Denique nullâ noxâ infames ſunt, niſi quod ruſticos aſthmaticos ſive anhelosos reddere credantur: qnorum bonum factum, ut eos nobilioribus & lautioribus relinquant. *(f)* De Phaſianis ita Gyb. Longolius: Profectò nunquam ego credidiſſem, Naturam rerum parentem eam pulchritudinem excogitare potuiſſe. Neque mihi admiratione dignus poſthac Solon eſt, quem de Græciæ Sapientibus maximum fuiſſe ad Regem Cræſum, in regali ſolio diademate & purpura auroque ſuperbum, interrogantemque nunquid ſpecioſius quidquam ſpectaſſet, dixiſſe ferunt, phaſianos & pavones venuſtiores ſibi videri: quoniam naturali ornamento decoratæ, non aſcititio fuco ſpectabiles eſſent. *(g)*

a. f) *P. Caſtellan. de eſu carn. libr. 4. cap. 10.* b) *Martial. lib. 13. epigr. 72.* c) *l. 5. Aſtron.* d) *Gogl. de vit. pror. pag. 384.* e) *Athen. l. 14. cap. 20.* g) *Geſſn. lib. 3. de avib. p. 662.*

LXIV.

Ciconiarum admiranda natura, bonitas & præſtantia.

Mirabilis omnino & ſolertis ingenii Ciconiæ ſunt, ſive injuria cavenda, ſive gratitudinis aliquod edendum ſignum fuerit. Nam & hoc accidiſſe fertur. Cùm quidam Ciconiæ crus lapide confregiſſet, eaque in nidum, ut poterat, ſe reciperet, à mulieribus, quæ claudicantem viderant, reſtituta eſt, & cùm cæteris avolavit. Sequentis deinde anni vere, cùm ad eundem locum rediiſſet (agnoſcebatur autem ex claudicationis ſigno) & mulieres conſpectu ſui, ceu quæ libenter apud ipſas diverteret, exhilaraſſet, mox è roſtro oblongo egregiam & precioſam gemmam ad pedes mulierum evomuit, quod quidem illæ gratitudinis ergò fieri intellexerant. (*a*)

Huic planè ſimilis hiſtoria eſt, quam doctiſſimus vir Juſtinus Goblerus JCtus ad nos perſcripſit his verbis: Præter pietatis erga parentes laudem, quam ciconiis & Natura & Hiſtoria ab antiquo tribuit, etiam reipsâ compertum eſt, hoſpitalitatis officium vicemque Ciconias agnoſcere beneficio ſuo & compenſare. Contigit enim non procul à patriâ meâ (Sancto Goarinum appellant) in civitate quondam Imperii libera Weſalia ſuperiore, quod ſæpè audivi avos & majores meos mihi commemorare, ut Ciconia nidum in cujuſdam civis tecto haberet, in quo per multos annos ova ex more excluderet & pullos nutricaret. Tanto autem tempore eadem avis benigni hoſpitis clementiam experta, ut quæ à nemi-

ne domeſticorum (pio patrefamilias ita cavente) infeſtaretur, quotannis ſuo tempore avolare & redire, eundemque nidum repetere ſolebat. Habuit autem in more præter cæteras ſui generis aves hæc beſtia ſive hoſpitis frugi modeſtiâ & humanitate ducta, ſive commoditate loci ædiumque, ſive, (quod veriſimilius eſt, natura ad hoc ipſum invitante, ut bis, nimirum ſub veris & autumni tempus, pridiè ferè antequam avolaret, & poſtridiè cum rediret, circa limen ac porticum domûs hoſpitis ſui volitaret, & ſtridenti roſtro præſentem velut indicaret, ſemper lætabundo ac ceu applaudente geſtu voceque à patrefamilias accepta ac rurſus demiſſa. Hæc cum jam multis annis inter avem & hoſpitem conſuetudo fuiſſet, tandem aliquando ex more ſub autumnum avolatura ante ad porticum domus obſtrepero impetu fertur, ac crepitanti roſtro ceu hoſpiti valedictura inſolentius aliquanto geſtire viſa eſt, cui benè precatus herus amico ore avem quaſi alloquens, jubet ut ſalva & incolumis redeat. Sub verè igitur poſtmodũ reverſa ex more hoſpitem in foribus ædium roſtri crepitu ſalutat, ac mox ante pedes viri, radicem magnã recentis Zingiberis è gutture exerens tanquam gratulabunda collocat, roſtro ut plurimùm obſtrepero, in ſymbolum hoſpitalitatis. Admiratus hoſpes, peregrinum & informe quodammodo munus accipit, viciniſque videndum præbet, certò cognoſcentibus guſtando, veram ac viridem eſſe Zingiberis radicem. Et quandoquidem hactenus apud multos fuerit dubium & quodãmodo incompertum, quonam è loco veniant, aut quò ſe referant Ciconiæ, vel ex hoc facto conſtabit, calidas eas terras & ultra-marinas, ubi Zingiber

ber hodiè naſci dicitur, cum à nobis avolant, petere. (*b*)

a) *Oppiani paraphr. in Ixent.* b) *Geßner. l. 3. de avib. p. 256.*

LXV.

Ficedulæ quibus uſui, quibus non.

Ficedulæ (Rotvogel / Münchlein / (*a*) Friſchlino Goldfünck (*b*) Geſnero) calidæ ſunt atque humidæ, primo gradu, præſertim obeſæ, gratiſſimi ſaporis, atque inprimis delicati. Celeriter atque optimè nutriunt, appetitum excitant, ventriculum roborant, nec eum unquam gravant, quamvis magnâ copiâ, etiam centenæ comedantur: cor recreant, animum exhilarant, ac totum diem jucundus perager, qui magno numero Ficedulas eſitarit. Sanguis enim ex iis ſincerus ac defæcatus & ſpiritus puri ac clari generãtur. Febricitantibus tamen minimè conveniunt: ut neque ruſticis, quibus tabem conciliant, ut Itali prædicant, qui illa nobilium duntaxat menſarum fercula oportere eſſe contendunt. (*c*)

b) *l. 3. de avib. p. 370.* c) *Gellius l. 15. c. 8. Caſtellan. l. 4. de uſu carn. c. 16.*

LXVI.

Pavonum caro non putreſcit, mirum.

Quis niſi Deus Creator omnium dedit carni pavonis mortui, ne putreſceret? quod cùm auditu incredibile videretur, evenit, ut apud Carthaginem nobis cocta apponeretur hæc avis. De cujus pectore pulparum quantum viſum eſt decerptum, ſervare juſſimus. Quod poſt dierum tantum ſpacium, quantô alia caro quæcunque cocta putreſceret, prolatum atque obla-

tum, nihil noſtrum offendit olfactum. Itemque repoſitum poſt dies ampliusquā triginta, idem quod erat inventū eſt; Idemq; poſt annū, niſi quòd aliquantùm corpulentiæ ſiccioris & contractioris fuerit.*(a)* Eadē confirmat Ulyſſes Aldrovandus, diligentiſſimus harum rerum indagator, qui narrat, ab Antonio Gigante, Poëta, fruſtum carnis pavoninæ, ſibi donatum Anno 1598. quæ cocta fuerat, Anno 1592. atque adeò ſex annos incorrupta permanſerat. Verùm, multis atque exiguis foraminibus inſtar cribri pervia erat, ex quibus, ſi leviter quateretur, pulvis excidebat, qualis reſolvitur ex arboribus carioſis: qui putredinis quidem ſoboles dici potuiſſet, niſi ſapore ſalſus fuiſſet & amarus, atq; odoris gratiam retinuiſſet, qui proximè ad fœniculum accedebat.*(b)*

a) *Auguſtin. de civit. Dei l. 21. c. 4. & 7.* b) *Caſtell. l. c. c. 9. Geſſn. l. c. p. 656.*

LXVII.

Avium, ut Pſittaci, corvi, picæ, garrulitas mira & qualis.

Aves plus quam vocem emittunt, nam etiam loqui dicuntur & verè: hoc autem cum hominibus commune habent, quorum verè ſermo proprius eſt: loquuntur Pſittaci, corvi, pici, varii, picæ. Picarum certè genus loquaciſſimum eſt: pica à nobis educata, avolavit tandem, atque reliquæ ad ejus imitationem verba referebant. Apud Sigismundum Principem in Croatia Picam, quæ loquacitate ſuâ omnes obtunderet, vidimus, & quod rarum eſt, ea tota alba erat, cui cum Valentinus, Patruelis meus, laridi fruſtulum obtuliſſet, concidit Pica. Quo caſu motus

Bene-

Benedictus Pater, mihi tanquam ejus rei Autori plagas minatus eſt, tandem opera Iſaaci Judæi, qui in noſtrâ erat clientelâ, vino & ſucco herbarum quarundam in os injectis priſtinæ ſanitati reſtituta, probè omnium noſtrûm nomina enunciabat.

Benedicto Patri ab Equite datus Corvus, ita probè omnia proferebat, ut hominem loqui credes. Is poſtea Oſtronizâ patruo miſſus, brevi tempore Hungaricum perſonabat, ut omnes in admirationẽ traheret. *Scalig. in comment. in Ariſt. lib. 4. Hiſtor. de animal. text. 277.*

LXVIII.

Luſciniæ Etymon, avium quoad cantum præſtantiſſima.

Luſcinia Græcis ἀηδὼν dicitur, ut Grammaticis placet, ἀπὸ τοῦ ἀεὶ ἄδειν, quòd ſine intermiſſione ferè, cum cœpit, canat. *(a)* Dedit hæc Augurium Steſichori Poëtæ, carminis ſuavitate, in cujus infantis ore cecinit. De qua legens Plinium, ita lætaberis, ut non Plinium, ſed Luſciniam ipſam in Luſciniæ deſcriptione te audire exiſtimes. *(b)* Ita autem ſcribit: Digniſſima Luſcinia miratu avis, cujus in tàm parvo corpuſculo tanta vox tamque pertinax tàm parvulis in faucibus ſpiritus, ut in unâ perfectâ Muſicæ ſcientiâ modulatus edatur ſonus; qui nunc continuò ſpiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc diſtinguitur conciſo, copulatur intorto, promittitur revocato, infuſcatur ex inopinato; interdum & ſecum ipſe murmurat, plenus, gravis, acutus, creber, extentus, ubi viſum, vibrans, ſummus, medius, imus: breviterque omnia tàm parvu-

lis in faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis ars hominum excogitavit, ut non ſit dubium, hanc ſuavitatem præmonſtratam efficaci auſpicio, cum in ore Steſichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis eſſe, plures ſingulis ſunt cantus, nec iidem omnibus, ſed ſui cuique. Certant inter ſe, palamque animoſa contentio eſt. Victa ſæpè mortem vitâ finit, ſpiritu prius deficiente quàm cantu. Meditantur aliæ juniores, verſuſque, quos imitentur, accipiunt. Audit diſcipula intentione magnâ, & reddit vicibus cantum. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam reprehenſio. Ergò ſervorum illis precia ſunt & quidem ampliora, quàm quibus armigeri olim parabantur. Scio candidam ſeſtertiis ſex (150. coronatis) alioquin, quod eſt propè inuſitatum, veniiſſe, quæ Agrippinæ Claudii Cæſaris conjugi dono daretur. (*c*) Memorabile quoque eſt & admirabile, de Luſciniis duabus hominum ſermones imitatis, Ratisbonæ in Comitiis Anno 1546. de quibus vir quidam doctus & fide dignus ad Geſſnerum ita ſcripſit: Ego profectò nunquam Plinio noſtro crediidiſſem, multa adeò miranda de avicula hac ſcribenti, niſi ipſe has beſtiolas talia promentes & oculis vidiſſem & auribus hiſce audiviſſem. (*d*) Placet huc reponere, in gratiam lectoris Carmen T. Veſpaſiani Strozæ in Philomelam: (*e*)

Æmula divini ſuaviſſima carminis ales,
quæ virides umbras & loca ſacra tenes.
Mollibus & variis quæ tot diſcrimina vocum
flexibus, humanâ dulcius arte refers,
Munere pro tali, tibi quid Philomela rependam?
præmia quæ tanto digna labore putem?

Dum

Dum vagus hucillic hortis genialibus erro,
miror & artificiculta vireta manu.
Hoſpitis officio tu protinus uſa benigni.
fingis in adventu carmina mille meo.
Nec procul hinc denſis canis abdita frondibus, alta
Ilicis in ramo, populeisq́ comis.
Verùm hic juniperi inſides mihi proxima trunco,
Non immutabilibus me venerata modis.
Et licet has præſtem tibi tàm vicinus in umbrâ
deq́ tuâ ſuavi garrulitate loquar;
Nil tamen ipſa times, nec gutturis iſta canori
Sedulitas ideo dulce remittit opus,
Grata ſed in longum luco reſonante querelâ
ducitur argutis continuata modis.
Nos verò tali quoniam dignaris honore,
dicimus in laudes hæc tibi pauca tuas,
Humanas avium quæ mulcent cantibus aures,
cedere carminibus carmina cuncta tuis.
Vive diu, ſimilisq́ tui generata propago,
finiat extremum non niſi ſera diem.

De Luſciniâ quoque Autor philomelæ ſic canit, quod carmen, etſi omninò negligendum non ſit, Ovidium tamen non refert. (*f*)

Scribere me voces avium Philomela coegit,
quæ cantu cunctas exuperat volucres.
Dulcis amica veni, noctis ſolatia præſtans,
Inter aves etenim nulla tibi ſimilis.
Tu Philomela potes rerum diſcrimina mille,
mille potes varios ipſa referre modos.
Nam quamvis aliæ volucres modulamine tentent.
nulla poteſt modulis æquivalere tuis.

Inſuper eſt avium ſpatiis garrire diurnis.
tu cantare ſimul nocte dieq́ʒ potes.

a.d) *Geſſn.l.3.de avib.p.369.371.* b.f) *Erythræus in indic.Virg.p.205.b.* c) *l.10.c.28.* e) *l.6.erotic.*

LXIX.

Pici ad arbores à vermiculis perpurgandas nati.

Pici, quòd arbores roſtro feriunt; à Græcis δρυοκολάπται dicuntur: feriunt autem ut vermiculos, coſſos, formicas ac ſimiles arborum peſtes, inter corticem & alburnum latentes roſtri reſonantis validiſſimis ictibus exire cogant, aut molliori cortice rupto detrahant: omnes etiam in cavis arborum nidificāt. Etenim genus illud avium ad arbores perpurgandas natum videtur.

Bodin.l.3.theat.p.367.

LXX.

Vitulus, Anſer & Apes etiam poſt mortem, totius orbis Imperatores.

Res profectò mirifica & oſtento ſimilis, Vitulum, Anſerem, Apim, animalia & quidem mortua toti orbi imperare. Vitulus etenim membranam; Anſer, calamos, quibus iſta conſcribitur; Apis ceram præbet ad obſignandum literas. His tribus fas nefas, divina humana gerunt, ac geruntur omnia atque conſiſtunt. Quæ cum ita ſint, non mirabor poſthac Ranam Mecænatis omnibus in Hetruria formidabilem fuiſſe, habuit autem iſtam Ranam in annulo ſignatorio ſculptam: neque mirabor Sphingem Auguſti, enſiferum Leonem Pompei; & Seleuci anchoram omni-

omnibus Romanis formidabilem fuiſſe, id eſt, ipſos timuiſſe litteras his animalium ſignis obſignatas.

Plin. l.37.c.1. Haidfeld. ſphing. phil. c.9.

LXXI.

Hirundinum eſus, hyberna, paſtus.

Cum Hirundines hominum alimentis omninò inutiles ſint, nec cibum hyeme reperire, nec avium rapacium cibo inſervire poſſunt, (omnes etenim incredibili celeritate prætervolant) poſt æſtatis ac muſcarum interitum (ſine his enim vivere *(a)* non poſſunt) officio, quod illis à Conditore præſcriptum erat, perfunctæ, ne poſt Æquinoctium autumnale, ſpirantibus Coris, qui Sole Scorpionem ſubeunte flare incipiunt, ab imbribus frigidis intereant (id enim certiſſimâ experientiâ cognitum eſt, nec ulla vivens reperta) ad oras maritimas gregatim feruntur, ac totos ſex menſes, ſub altiſſimis rupibus ac promontoriis, mari imminentibus deliteſcunt, mutuis complexibus & ſaxis cohærentes, quoad Æquinoctio verno Aviarii venti flare cœperint, ut patriam quæque ſuam ac domos avitas repetant. Maris etenim Baltici Aquilonaris alſioſi piſcatores & accolæ, qui cum ſuccinum ſub rupibus legerent, Hirundinum cumulos deprehenderunt. *(b)* An ea loca ab æſtu maris tepeſcunt tempeſtatibus maris, aſſiduè ventis agitati, nunc Africis, nunc Auſtralibus, non rarò incaleſcentia? An antra, hybernantiumq; hybernacula calent, exteriori frigore calorem undiquaque intro ad terræ intima pellente? *(c)* Fuêre, nonnulli, qui renuntiârunt, Hirundines fundum ipſum maris petere atque illic obdormire: ſed per naturam fieri nul-

 lo mo-

lo modo poteſt, cum Hirundini pulmones inſint, & aquis immerſæ omninò pereant: quin etiam Glires ſopore ſepulti, ſi in aquam mergantur, repentè exiliunt. Non defuerunt etiam, qui Hirundines omnes in mari perire arbitrarentur, & ex earum cadaveribus in littus ejectis alias renaſci: quod quia quotañis accideret, latere poſſet neminem: prætereà quî fieri poſſet, ut majorum domos ac nidos tot peragratis regionibus repererent, ſi in littoribus naſcerentur? aut cur ovis excluſis genus propagarent? (*d*)

a) *Scalig. exerc. 250. part. 3.* b. d) *Bodin. l. 3. th. natur. p. 364. 365.* c) *Ruland. l. 2. probl. 244.*

LXXII.

Hirundo Epilepſiæ reſiſtit; nunquam manſueſcit.

Hirundinis caro vi quadam occultâ Epilepſiæ reſiſtit. (*a*) cibo aliàs nec utilis, nec unquam capta miteſcit, ſed indomitâ feritate fame perit, priuſquam cibari ſe patiatur, tametſi hominum ſocietate mirificè delectatur. (*b*)

a) *Foreſt. l. 10. obſ. 61.* b) *Scalig. com. in text. 19. Ariſt. l. 1. hiſt. de anim. Bodin. l. 3. p. 366.*

LXXIII.

Hirundo cur omnium proximè & longiſſimè à terris ſubvolet.

Proximè quidem à terris ſubvolat, ut muſcas impellens venari poſſit, neque enim aliter paſcitur quàm volando: altiſſimè verò ac interdum ad nubes uſque evehitur, non modo ad oblectationem, ſed ad refrigerationem, in æſtatis ardoribus ab aëre terreſtri & calente ad mediam aëris regionem frigentem ſe recipit: atque etiam ut pullos ad volatum aſſuefaciat.

ciat: nam ut in altis Oceani gurgitibus facilius natatur quam in littore, ſic in aëre medio, denſo, nubiloſo, altiſſimo, facilius quàm in infimâ regione volatur.

Bodin. l. c. p. 364. Ruland. l. c. probl. 242.

LXXIV.

Prandiolum Eraſmianum.

Eraſmus à Fauſto Andrelino per miniſtrum convivaaccerſitus: accedam, inquit, hac conditione, ſi nullos herus tuus præter formicas ac muſcas ſumptus fecerit. Puer hero ſuo Eraſmum venturum renunciat, ſed ut præter formicas ac muſcas nihil apponat. Hic Fauſtus lepidi & feſtivi ingenii facetiam ſubodoratus, pro formicis Cuniculos, pro muſcis minutas volucres apparari juſſit.

Foreſt. l. 10. obſerv. 104.

LXXV.

Quî ſibi adverſum tempeſtatem conſulant Piſces.

Marini Piſces plurimi, ubi primùm imminentem tempeſtatem ſentiunt, ſaburrant ſeſe, ne temerè ad tempeſtatis arbitrium hûc illuc jactentur. Alii rupium cavernis ad exactam usque maris ſævitiam ſe abdunt.

LXXVI.

Piſcis averſo flumine nat; Grus averſo vento volat; Cervus adverſo flatu fertur; cur.

Piſces adverſo flumine adnant, eâ de causâ & induſtriâ, ne ſcilicet undarum, fluctuumque impetu ſqua-

ſquamas ſibi ſublatas dejiciat, ac branchias aqua impleat, unde nandi difficultas major & reſpirationis interceptio. Quo eodem conſilio Grues volant adverſus ventos, quos alioqui ſi ſecundos haberent, disjectis diſperſisq́; pennis volandi impotentes redderentur. *(a)* Sed Cervus quare adverſo & non ſecundo fertur flatu? an quia ventorum refrigerio delectatur? an ut ſui odorem veſtigiaq; feris atque canibus ſagaciſſimis eripiat. *(b)*

a) *Paraus de hom. & animal. præſtant. p. 44.* b) *Ruland. l. 2. probl. 236.*

LXXVII.

Quòd piſces reſpirent, caſu inventum.

Quòd piſces aërem inſpirent, nos hyeme quodam præterito, experimento quodam, caſu didicimus. Cum enim ſtagni quidam ex diuturno frigore ſummoque, craſſiſſimâ glacie obducti diu permanſiſſent, liquata glacie piſces omnes præſertim majores mortui deprehenſi ſunt: etſi enim piſces, utpote, qui maximè frigidi, & exangues ſint, per determinatum tempus paucâ aëris inſpiratione indigentes, ſub glacie denſiſſimâ præſertim fluente, degere poſſint, præcipueque minores, nihilominus per longùm tempus, in aquâ ſtagnante haud vivere poſſunt, ſed ſuffocati intereunt. Ex prohibitâ autem aëris inſpiratione, & non ex frigore excedente, præmemoratos piſces peremptos eſſe, rei eventus indicavit. Cum enim Mantuana tellus, ob varias Padi inundationes, pluribus ſtagnis diverſis in locis abundet, ex quorum nonnullis, non modicos piſcium proventus Domini percipiunt, Piſcatores quidam labori minimè parcen-

centes, primis diebus de frangenda glacie cogitarunt, atque rem ſecuribus, ferreisque aliis inſtrumentis aggreſſi, plura foramina diverſis in locis aperuerunt, mirum certè dictu, vidiſſes maximas piſcium turmas accurrentium, maximo cum ſtrepitu, eò ſtatim confluere, qui aëris deſiderio tracti ora extra aquam extollebant, illi ita inhiantes, ut nullo ferè cum negocio, maximam eorum copiam piſcatores caperent.

Marcell. de med. hiſtor. mir. l. 2. c. 6.

LXXVIII.

Piſces in Aere vivere (diu) nequeunt.

Quare pedeſtria in Aqua, piſces in aëre vivere nequeunt? an quia ſimilia ſimilibus conſervantur, contraria contrariis corrumpuntur? requirunt igitur animantia Elementum, in quo vivant & conſerventur, ſuæ naturæ ſimile. Pedeſtrium autem humidum, in quo vita conſiſtit, temperamento eſt aëreum magis, piſcium magis aqueum. Aër pedeſtrium; aqua piſcium temperamento ſimilis eſt. Aër noſtro, aqua piſcium calori & ſpiritui cognata eſt: pedeſtrium enim ſpiritus ſunt aërei & tenues, piſcium ſunt aquei & craſſi. Non immerito igitur Natura illis Aerem, his Aquam habitandam dedit. *(a)* Piſces autem aquis extractos, in aëreque poſitos nihilominus reſpirare videmus; quod ſi verò diutiùs non vivunt, quod extra proprium locum ſint, in ambiente, illis minimè proportione reſpondente, eſt cauſa. *(b)*

a) *Ruland. l. 1. probl. 281.* b) *Marcell. l. c.*

LXXIX.

LXXIX.

Muſcarum in animalibus quibusdam, flagellum.

Panniculi carnoſi in collo interventu, Bruta muſcas abigunt. Sic Elephantem cutis coruſcatione, muſcas interficere aſſerunt. Sic Equi ex hujus motu, Equitem minus exercitatum, dejiciunt.

Bauhin. l. 1. theat. anat. c. 5.

LXXX.

Cauta cerva, ſed minus quam Cervus aut Lepus.

Cauta Cerva, quæ ſecundum ſemitam parit, quam ſcit à feris devitari, propter hominum frequentationem; ne illam fatuiſſimam, quæ ſi id ſcit, hoc quoque non nôrit, homine tetriorem belluam nullam eſſe. Quare mirum, Cervam feras vitare, & hominis veſtigia non perhorreſcere; jamque viſas in venatum ajunt urgentibus canibus, ultrò ad hominem confugere, quaſi ſalutem aut veniam petens.

Cautus Cervus, qui ubi pinguedine diſtentus eſt, latet, ineptus enim ad fugam: cautus qui amiſſis cornibus non comparet, inutilis factus ad defenſionem, & conſcius amiſſi præſidii.

Cautus Lepus, qui decurſo ſpacio, retroſpicit, laſſus clunib. ſolis demiſſis conſidit, ut capite erecto hoſtem ſpeculetur, idem ſentes, ſarmentaque prope ſemitam porrecta, prærodit, eousque, quoad iter curſuro laxius fiat, ſublato impedimento.

Scalig. in com. in text. 23. Ariſt. l. 1. hiſt. de animal. & text. 130. l. 2.

LXXXI.

LXXXI.

Flante Zephyro, cur canes aberrare contingit.

Flantibus Zephyris, id eſt ventis è directo occiden-alibus, difficilem & minus ſecundam venationem abeat venatores, & canes à feris frequenter aberrant, ropterea, quod hi venti, ſuâ tum humiditate, tum tiam continuo & terris admodum vicino flatu aë-em ita denſant & confundunt, ut ferarum odorem, quo penè ſolo ad inſequendum ducuntur canes, nec ſatis idoneè in ſe recipiant, nec etiam diu integrum ervant.

Ariſtot. probl. ſect. 26. q. 24. Ruland. l. 2. probl. l. 193. Keckerm. curſ. phil. diſp. 7. coroll. 8.

LXXXII.

Bufonius lapis, ex Rubetâ à formicis devorata, veneni antidotum.

Rubetas ſenio ac veneno, quod à terris undique contraxerunt, graves ac pingues, formicarum exercitus avidiſſime ſugit, nec quicquam reliquum facit præter oſſa, & Bufonium lapidem, cujus etiam ea vis eſt, ut omne virus eluat ac curet, ita fit, ut animal illud quod omnium impuriſſimum judicamus, (ejus etenim caro exitialis eſt, & ſolo halitu necare poteſt) non modo vivens ab ipſis terris venenum auferat: verum etiam moriens veneni Amuletum nobis relinquat, & jucundiſſimum formicis præbeat alimentum.

Bodin. l. 3. th. nat. p. 312. & 338. vide centur. 4. mem. part. 31.

LXXXIII.

Seres vermiculi unde nutriantur, & eorum miranda metamorphoſis.

Ver-

Vermiculi, qui σῆρες Græcis, Latinis Bombyces, ac Seres nominantur, Mori foliis quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu, uſque ad Solſtitium paſti, ſericeum vellus, quo turget uterus, pedibus explicantes conficiunt: nulla enim in re aliâ Natura ſagacior deprehenditur, nec ars aliquid ab iis accepiſſe videbitur, in quo ingenioſius laboraverit, ſi tam multas, dum id vellus perficitur, naturæ mutationes & artis, dum ad vitæ uſum diſponitur, labores æſtimemus. Appetente ſiquidem vere, ova, piſcium ovis haud diſſimilia linteolo, chartæve adhæreſcētia, quæ proximo autumno produxerunt, radiis Solis exponuntur, aut calido in loco, hypocauſto nimirum, ſervantur. Quo fit, ut vermiculi excludantur exigui, qui mox mori foliis nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint; tum, ſtatim penulæ cuique chartaceæ, vel potius involucra conficiuntur, quibus incluſi, mirabili naturæ opere lanitioni ſeſe involvunt, ac congeſto glomeri ſe condentes, poſtquam ſuum nendi obierunt munus, emoriuntur, adeò ut ſemeſtris tantum illis apud nos vita ſit. Mortuis teſtacea ſubinde tunica inducitur, quâ aliquot diebus obducti, reviviſcunt, ac aſcitis ſibi alis in volucres papiliones degenerant, qui aſſiduè invicem inſidentes, coëuntesque, tandem relictis ovis, milii formâ & colore, quibus rediviva proles ſequente anno renaſcitur, iterum moriuntur, atque adeò, cùm nullius prætereà ſint uſus, abjiciuntur. Ova autem ad veris uſque initia ſervantur. Hanc mirificam metamorphoſin non rarò ſummâ cum admiratione ac delectatione ſum admiratus.

Fuchſ. plant. hiſtor. c. 199. vide Libav. l. 2. ſingul. p. 366.

&

& ſeqq. Scalig. comment. in text. 217. l. 5. Ariſt. hiſt. de anim.

LXXXIV.

Ignis in Silice unde.

Ignis qui è ſilice elicitur, generatur attritu, & potentiâ tantum ineſt in ſilice, ut rectè Poëta dixerit:

—— ſemina flammæ
abſtruſa in venis ſilicis ——

è ſilice autem excuſſus ignis deorſum fertur, tum quia particulis ſilicis, quæ deorſum tendunt, inhæret, tum verò quia ad ſuum pabulum, fomitem videlicet, per naturam rapitur, ut flamma lychni ſuperioris ad linum fumigans lychni inferiori loco conſtituti. (*b*)

a) *Vergil. l. 6. Æneid.* b) *Keckerm. diſp. 4. curſ. phil. coroll. 2. & 6.*

LXXXV.

Sub lunâ dormientes cur capitis gravitatem incurrunt; & cur vites noctu potiſſimum augeantur, lilia & roſæ dehiſcant.

Quare vigilantes in lumine Lunæ etiam diu immorantes nihil prorſus offenduntur, in ipſo dormientes verò, gravedine capitis catarrhiſque tentantur? An Luna dormientium capita vaporibus onuſta, humentia, irradiatione madente & tepente plethoricis cauſis replet? an vigilantium capita calent ſicciora, ideoque minus diſpoſita ad recipiendos ictus Lunares? an radiis Lunaribus, cerebri dormientium humiditates liquantur, cienturque, quæ in capite coërcitæ calido nativo, minus ad extra actuoſo, catarrhos progenerant, vigilantium calore diſſipabiles?

les? an ut τῇ ἀϱάξει aquæ è ſublimi cadentis, ſuper aliquam corporis partem, locus obſtruitur potius, quam rareſit: ita radios lunares ex humiditate ponderoſos, ictûs inſtar ferri in caput dormientium ante obſtructum contingit, gravitate inductâ, ob tranſpirationem prohibitam vigilantibus vegetam? (*a*) Iis autem prǽſertim, qui aperto ad Lunæ lumen capite dormiunt, capitis dolores & morbos ciet, propterea quia Luna cum ſuo lumine humores in corpore & capite, tum auget, tum ciet, & commovet: commotos deinde ac augeſcentes, ob luminis & caloris imbecillitatem abſumere nequit. Quæ cauſa etiam eſt, cur flores & herbæ, inprimis autem vites, interdiu quidem alantur attracto humore, noctu autem potiſſimum augeantur & creſcant; & quod lilia ac roſæ, noctu tantum dehiſcant, & calices ſuos aperiant. (*b*)

a) *Ruland. l. 2. probl. 292.* b) *Kecker. l. c. diſput. 3. coroll. 11.*

LXXXVI.

Semen potius, quàm truncati trunci natura degenerat.

Ex ſeminibus nec Ficus, nec Pyrus, nec Vitis, nec olea provenit, ſed caprificus, pyraſter, Vitis ſylveſtris, oleaſter: quod fieri videtur non aliâ de cauſa, quàm quod truncus majorem vim habet, quàm ſemen, & ab arboris ſpecie propius abeſt, nec tanta mutatio eſt à trunco ad arborem, quanta eſt à ſemine.

Bodin. th. nat. l. 3. p. 276.

LXXXVII.

Plantæ extra ſolum viventia.

Cœpe & Allium poſt multos menſes è terrâ ſeparata,

ta, ſine ullo terræ alimento germinant, non modo nutriuntur, quia humorem multum craſſumque habent, qui marcori & ſiccitati plurimùm reſiſtat, caloremque inſitum, nullius humoris de novo aſciti ope foveat. Sic Semper-vivum nuncupata herba, ac faba inverſa, aliæque hujus generis, quia viſcidum & copioſum in foliis craſſiſſimis ſuccum habent, è terrâ evulſæ & ſuſpenſæ diutiſſimè vivunt.

Marcell. l. 4. de hiſt. med. mir. c. 12.

LXXXVIII.

Semina minora cur feraciora.

Cur ſemina ſunt feraciora, quò minora? an quia minora citiùs conficiuntur, quam majora, proptereaque milium, eryſimum, papaver fertiliſſima? an vis omnis anguſtiore loco coacta efficacior, feraciorque, virtute unitâ aliàs validiore diffusâ exiſtente.

Theophr. l. 2. c. 7. de cauſ. plant.

LXXXIX.

Arbores quædam ſemper virent.

Cur ultra citraque tropicos quædam arborum genera virent ſemper, cætera temporibus hybernis intermoriuntur? an ea virent vegetantia, quæ inſito calore foventur adeò valido, ut occurſanti frigori ſatis reluctari queat integer? an quia inſitum habent pinguedinis liquorem, quo folia tenacius hærent, & ſulphure nativo undiquaque perfuſum, ut perennare per hyemem incolumia poſſint, ſua frigiditate in caſſum illa ferientem, ſed potius oleum igni τῇ ἀντιπεριστάσει addentem?

Ruland. l. 2. problem. 152. Bodin. l. e. p. 277.

XC.

Plantarum partes vivunt etiam à reliquo corpore avulſa, aut amputata.

Quia medulla, quæ plantis pro corde omnibus partibus inſita eſt: idcirco vim animæ habent in omni parte præſidem & caloris vitalis fontem ubiq; ſcaturientem; humidum inſuper lentum, nec facilè diſſipandum, ut ejuſmodi influentiâ à certâ corporis ſede, nempe corde, plantæ non egeant, ut animalia: hinc nimirum pars rami, quæ terræ infoditur, tantum in ſe conſervat vitæ, tantum caloris & humoris, quantum ſufficit, ut attracto ex terrâ ſucco, poſſit intumeſcere & ſpiritum concipere, & partes humoris graviores deorſum diſtribuere, unde radix efformetur nova, leviores verò ſurſum ſpargere, unde novus generetur truncus. Et ſicut ſtirpes ex terrâ tanquam utero, ita inſiti ſurculi, ex eo, cui inſeruntur trunco, vi animæ & caloris, quem ex ſuâ retentum nativâ plantâ ſervant, ſuccum alimentarium attrahunt, ut continuâ vegetatione earum partium, quæ deſunt, fiat generatio. Hinc nimirum fit, ut plantæ ſylveſtres per inſitionem manſueſcant, quia puriori & ſinceriori fruuntur alimento, & hinc adeò mira fructuum varietas, uſque adeò, ut unâ in arbore, diverſi fructus, non tantum colore, ſapore & odore, ſed etiam ſpecie queant educari.

Keckerm. l. c. diſp. 13. probl. 13.

XCI.

Ex fungifero lapide, fungi.

Jucundum eſt, quod de fungifero lapide, vir & ſtupen-

ſtupendi ingenii, & laboris maximi, GESSNERUS, (ad quem ex toto penè orbe confluxit, quicquid ubique eſt τῶν θαυμασίων ἀκουσμάτων) refert, quod terra dodrante opertus aſperſusque tepidâ irroratione quarto poſt die fungos edat. Neceſſe certè eſt ſeminarium quoddam intus exiſtere, virtutem ex ſuo ſinu promere, aquâ aſperſâ tùm materiam & nutrimentum afferente, tùm προκαταρκτικὴν quandam.

Libav. l. 2. epiſt. chym. 30. vide centur. 3. part. 96.

XCII.

Anatomia interna ligni buxei, ejuſque natura & facultas.

In ligno buxeo vis quædam narcotica, & ſoporiferum ſulphur abundè continetur, unde fætorem contrahit, quemadmodum cicuta, ruta, mandragora, omniaque papaverum genera, quæ ingratum odorem exſpirant, quòd narcotica ſint, hoc eſt, narcotico ſulphure nimium tincta & infecta. Adde etiam, in perpetuo virore ligni buxei, & ejus in ſaxoſis ac montanis locis delectatione, ac origine, ubique partium illius vitriolatâ planè naturam internæ ejus ſignaturæ eluceſcere. Ex ejus etiam raſurâ exſtillatur aqua, & major acidi liquoris irritantis ac pungentis, ſolventisque, ſpiritus vitriolati inſtar, quàm alius humoris, copia extrahitur. Quemadmodum etiam vitriolum alia omnia mineralia narcotico ſulphure ſuperat: ſic ſimplex hoc naturæ illius prorſus fit particeps, eamque induit, ſpiritus ejus ex locis montanis & petroſis, ubi libenter naſcitur, creſcit & luxuriat, exugendo, atque hinc fœtidiſſimum ſulphur contrahendo, vi ignis in oleum putore gra-

viſſimum extorquetur. Cujus narcoticæ virtutis magnum eſt argumentum, quod eâ quilibet, vel graviſſimus dentium dolor, omnes alios dolores ſuperans, uno momēto ſedetur, ſi dentiſcalpium oleo ejus intinctum, in radicem dolentis immittatur, quæ vix eo attingitur, cum ſtatim miraculi & incantationis inſtar dolor prorſus avolat & opprimitur. Præſtantiſſimum igitur eſt, inter omnia ſimplicia, mitigativum auxilium, necnon adverſus omnem virulentiam & verminationem, ut ita loquar, quæ ut plurimum Epilepſiarum cauſas inducunt, præſentiſſima antidotus: quale inter Mineralia narcoticum vitrioli ſulphur habetur, primamque ſedem occupat in curatione Epilepſiæ. Tantæ quoque virtutis oleum ligni buxei reipsâ eſſe experti ſumus, ut omnis generis dolores edomet, corruptiones & putrefactiones corrigat, vermes enecet & expellat, malignosque vapores, ex quibus ſymptomaticæ Epilepſiæ procreantur, quæ facilè tandem in Idiopathicas tranſeunt, arceat & abſumat.

Quercet. in tetrad. c. 16.

XCIII.

Aqua pluvialis cur ad ſatorum incrementum ſalubrior.

Aqua pluvialis plus confert incremento frugum & fructuum, quàm alia quævis, quia magis eſt à Sole cocta, atque idcirco calidior, dulcior, tenuior; quæ cauſa eſt, cur ejusdem ſalubritas à Medicis commendetur, ſi præſertim æſtiva ſit, & per ciſternarum meatus veluti percolata.

Ruland. l. 2. probl. 197. Keckér. l. c. diſp. 7. coroll. 21.

XCIV.

XCIV.

Lapis Calaminaris oculis dicatus.

Singulare remedium eſt, & à multis expertum ad oculos inflammatos, vel lachrymantes & lippientes, lapis Calaminaris in pollinem redactus, & albumine duriter cocto, exiguo hujus pulveris immixto, deinde hujus humoris expreſſa gutta una atque altera, oculo inſtillata.

Foreſt. l. 11. ſchol. ad obſ. 10.

XCV.

Culex in oculum incidens, quomodo profligandus.

Famulæ meæ cum culex oculum intraſſet, alterum oculum confricabam. Hoc enim modo, ſi in oculum culex, aut alia quævis beſtia inciderit, ſpontè tædium illud exſilit. *(a)* At, cum hoc modo nondum exiret, leviter palpebra ſurſum tracta, cum linteo molliori eximebam. Ad idem valet, ut in me ipſo expertus ſum, ut una narium parte occluſa, digito oppreſſa, per alteram vehementior fiat exſufflatio vel anhelitus contineatur, ut lachrymæ proſiliant, aut facta ſternutatione (ſi leve eſt, quod oculum intraverit) facilè exſilire ſolet. *(b)*

a) *Alex. Veron. l. 2. c. 24.* b) *Foreſt. l. 11. obſ. 16.*

XCVI.

Opio, caſſidi certantis Equitis illito, eques extinctus.

Nelphus cum in certamine equeſtri Patavii victor extitiſſet, depoſitâ galeâ, ut reſpiraret, ab invidis, quod plebejus eſſet, copioſo illito intus opio extin-

ctus eſt. Nam calor galeæ, tum ſpiritus hauſerant, quicquid halitus pernicioſi intra caſſidem continebatur. Calore autem venarum oſcula omnia patebant, unde ſtatim receptus intra penetralia, hominem ſtrangulavit.

Cardan. de ſubtil. l. 18.

XCVII.

Malorum Citriorum dignitas.

Citria ſeu Medica mala cum limonibus magnam habent affinitatem. Omnia pariter grata palato. Ex interiori ſubſtantia, ſuccus acidiſſimus extrahitur, cujus vis eſt incidere & attenuare craſſos & viſcoſos humores, diſſolvere & comminuere arenulas & calculum. Eadem enim ejus operatio intra corpus humanum, quàm extra, in diſſolvendis gemmis, unionibus & corallis, quævis aliunde non dependet, quàm à vitrioli natura. Quid hâc philoſophiâ jucundius? quid præſtantius? in eâ enim qui profundius verſatus, ab occultis illis proprietatib9, ad quas tanquã ad aſinorum pontem, multi confugiunt, facilè excuſatur. Communis eſt Medicorum opinio, frigidos eſſe iſtiusmodi liquores: frigidi autem eſt condenſare & conſtringere. Sed quis non videt, illos contrariâ prorſus operatione incidere, attenuare & diſſolvere, quod non frigoris, ſed caloris propriè officium eſſe aliàs creditur. Succus præterea appetitum ſtimulat, ardorem bilis attemperat, ardentes & peſtilentes febres curat, cum ol. amigd. dulci, ad dolores nephriticos ſedandos plurimum conducit: ad unciam unam vel duas cum vino albo, vel raphani decocto, hauſtus calculum atterit & expellit. Aqua ex eodem ſucco deſtil-

lata, cor aliasque corporis partes corroborat. (*a*) Scribit Athenæus (*b*) mira vi reſiſtere venenis Malum Citrium, ac eleganti hiſtoriâ fidem fecit. Cum Princeps quidam Ægyptius, maleficos duos condemnaſſet, eosque aſpidibus in prædam exponendos dixiſſet; ii fortè Citrium in itinere comederunt, quod caupona quædam illis objecerat. Mox dum in theatrum deſcendiſſent, ac à ferociſſimis feris demorſi eſſent, nihil noxæ ſenſerunt. Præfectus à ſatellitibus cunctari cœpit, num Antidotum præſumpſiſſent; reſpondentibus Citrium: poſtridiè juſſit uni præberi, alteri verò denegari. Quo facto, iterum demorſi: qui comederat nihil injuriæ ſenſit: alter læſus, undique livore deformatus confeſtim interiit. (*c*)

a) *Querc. diat. poli. ſect. 2. c. 3. Camer. in horto.* b) *l. 3. dipnoſ.* c) *Heurn. l. 1. M. M. p. 128, a. Goglen. de prær. vit. p. 320. Matthiol. l. 1. herb. c. 75.*

XCVIII.

Miles Gallus cum equo ab apibus occiſus.

Narravit mihi Pater bello Carolino, tyrunculus Gallus cum mel ſurripuiſſet, injuriâ affectis apibus, atque averſis alveariis, ubi veſpere equum conſcendiſſet, potum vehens, eum atque equum, ab apibus interfectum.

Scal. in comment. ad text. 373. libr. 9. Ariſt. hiſt. de anim.

XCIX.

Nux Muſcata dyſenteriæ dicata.

Inter ſimplicia, quæ alvum in dyſenteria conſtringunt, non infimum locum obtinet Nux muſcata, quandoquidem diverſas facultates, omnes in hoc af-

fectu neceſſarias, in ſe continet. Terreſtri enim ſubſtantiâ adſtringit, roborat, ulcera exſiccat, cicatricem inducit. Oleoſâ ſubſtantiâ dolores lenit, inteſtina oblinit, ne ab humorum acrimonia lædantur. Aromaticâ verò qualitate, quę in aëreo ſpiritu conſiſtit, ad partes omnes nobiles penetrat, epar & ventriculum ac ejus orificium roborat, flatus diſcutit, viſum acuit. Ubi ob febrilem calorem aliquid mali ab ejus caliditate metuitur, ſtupis cannabinis involuta ſub cineribus calidis leniter torrenda, vel potius aſſanda, non verò, ut vulgo fieri ſolet, in lamina ferri candente torrefacienda, cùm non ſolum oleoſa pars hoc modo pereat, ſed aduſtione quoque acrimoniam facilè acquirere poſſit.

G. Fabric. & Sennert. de dyſſent. c. 10. Fernel. l. 3. M. M. c. 19. & 22. Avic. l. 2. tract. 2. c. 502. Arn. de villa nova c. 38. comm. ſchol. Salern.

C.

Pinguedinis à ſevo diſcrimen, ortus & congelatio.

Pinguedo (Plinio (*a*) Pinguitudo, quæ in cornutis axungia, in Porcis lardum (*b*) dicitur) πιμελὴ εἰς σπίον μελέων duum eſt generum. Alia quidem durior, nervoſior & glanduloſior, Sevum vulgò (uſebum & Sepum idem eſt, ut apud Athenæum, piſtacia, biſtacea, phiſtacia (*c*) fortè etiam σέαρ, ὡς ἱστὰν ἄερ quoniam collatum cum pinguedine multo ſit ſolidius, (quo nomine etiam maſſam fermentatam ſive paſtam efferunt, an divinantes, quod uti paſta fit ex farinâ fermento ſubacta, ſic ſevum ex humore pingui, ſpiritu acri congelato) nempe pro partium & animalium diver-

diverſitate (*d*) promtè coit, ſed ſolvitur difficulter. (*e*) Alia verò mollior & purior, Axungia & Adeps, fortè ſimilis λίπα ἐλαίῳ mananti oleo. Oritur ex ſanguinis parte pinguiſſima oleoſus humor, & ſpiritus ſalſi ope concreſcit in adipem: propterea in iis tantum partibus, ubi majora ſunt vaſa, vel copioſiora, accreſcit. Nulla proinde in perioſtiis, cordis capſulâ, pulmonis & Epatis tunicis. Vulgò à frigore congelari ajunt: At congelationem à ſpiritu ſalſo fieri ad ſenſum oſtendi poteſt in oleo communi, per ſpiritum ſalis, urinæ: item in oleo aniſi, per oleum vitrioli; *(f)* calore facilius funditur, difficulter cogitur rurſus, ſed nec frangi poteſt. *(g)* Alba eſt, ratione illius membranæ, cui adhæreſcit, ab hac enim candorem contrahit. Nam omnia quæ in corporibus mutantur ſeu alterantur, ſortiuntur naturam mutantis, & fit aſſimilatio ad partem corporis, in qua fit alteratio, juxta illud, alteratum trahit naturam alterantis; ita ex ſanguine efficitur lac, quia caro mamillarum eſt alba: ſanguis elaboratur rubicundus, quia caro Epatis eſt rubicunda. *(h)*

a) *l. 29. c. ult.* b) *Bauhin. th. anat. l. 1. c. 4.* c) *Scaliger. comment. in text. 186. l. 3. c. 13. Ariſt. hiſt. de anim.* d. f) *Zvvinger. phyſiol. l. 2. c. 10. c. 32.* e. g) *Bartolin. inſtit. anat. l. 1. c. 3. Capovac. in Meth. anat. p. 301.* h) *Knobloch. diſp. 3. anat. c. 4.*

CEN-

CENTVRIÆ VIII.

Particula I.

Mutatio vini in acetum, ex Hermeticorum opinione.

VInum redditur acidum, ſeparato ſuo ſpiritu, quemadmodum experientia teſtatur, quo enim diutius Soli, aut locis calidis exponitur, eo majorem acrimoniam ſenſim contrahit. Quicquid in eo aëreum eſt, & de eſſentiâ quintâ vini, vi caloris exhalante, ac detractâ cœleſti ac ætherea eſſentiâ, quâ vinum mira ſuavitate perfundebatur, (cum punctione tamen aliqua, ſed gratiſſimè palatum feriente, ex ſingulari illa temperie aciditatis vitriolatæ, per dulces & ſulphureos Spiritus, à Naturæ archæo, vino indita & conciliata) tandem aceſcit, cujus aciditatis cauſa non eſt elementaris quædam frigiditas, ſed pendet ab occultis illis & Salis acidis Spiritibus, qui vinculo ſulphureæ ſubſtantiæ, hoc eſt vini ſpiritu proprio in officio continebantur, quo ſoluto luxuriare effrenes ſolent, & occultam ante ſuam naturam, utpote liberam & ſolutam manifeſtam faciunt. Hinc fit, ut aceta alia aliis ſint acriora: prout magis vel minus in ſe continent Salis armoniaci naturæ, nihilque prorſus ſulphureæ ſubſtantiæ. Simplex enim Aqua, omni Sale deſtituta, nulla unquam frigiditate aceſcere poteſt. Eſt igitur Sal quidam acidus, quem vitriolatum vocant, quod in vitriolo maximè abundet,

det, qui in aceto, cum aquoſa ſubſtantia (detracta ſulphurea eſſentia) acore ſuo ſe conſpiciendum præbet. (*a*) At quò generoſius fuerit (*b*) Vinum, eò acrius fermentum Aceti, & vehementior ejus acrimonia ſeſe prodet, ex quo attenuantes ſpiritus penetrantes & promte diſſolventes à perito artifice extrahuntur. (*c*)

a. c) *Quercet. defenſ. contra Anon. l. 1. c. 20. p. 256. l. 2. de ſignat. intern. p. 101. in Tetrad. c. 7. pag. 67. de priſc. Phil. Med. p. 37. Unzer. de Sale c. 2.* b) *D. Cramer. com. in verſ. 2. c. 37. Syrac.*

II.

Acetum cur contrariarum operandi facultatum

Quæ ſit ratio, diverſarum illarũ in Aceto partium, quæ jam calefaciunt & incidunt, jam refrigerant atq; reprimunt, facili negotio demonſtratur; quod enim Acetum cum acrimoniâ ſit acidum, & conſequenter vim attenuandi atque diſſolvendi habeat, hoc fit, ratione ſalis acidi, cum quo perfunditur, reſpectu cujus tenuiſſimæ eſſentiæ penitiſſimas ac duriſſimas etiam partes penetrare poteſt: quòd autem etiam inſuper refrigeret, propterea fit, quia ſulphurea & ignea vini qualitas ſeparata eſt in Aceto, remanente copioſa aqua frigida elementari, reſpectu cujus frequens immoderatus vini uſus diuturnorum frigidorum morborum cauſa eſt. *(a)* Hæc Aquæ frigiditas, juvante vi penetrante, quæ propter dictas cauſas ineſt, in penitiſſimas partes fertur ac penetrat, & conſequẽter ſtrenuè refrigerat. Adde, quod Acetum ex accidenti quoque tales operationes præſtet, quatenus ratio-

tione ſuæ aciditatis vitriolatæ potentiam obtinet colligendi vel coagulandi fervidas exhalationes & diſſolvendi corpora: ita enim in Inflammationibus coagulat, & conſequenter compeſcit exhalationes intro ſulphureas calidiſſimas, ac diſſolvit materiam, ex quâ tanquam ex minerâ, tales fervores exhalant, unde cauſam calefacientem tollendo refrigerat. *(b)*

a) *P. Sever. in Idæa c. 7.* b) *Horſt. decad. 5. probl. quæſt. 1. th. 12. & 13.*

III.

Acetum quotuplex; utrum præſtantius; contentio de qualitate Aceti inter Galenicos & Hermeticos.

Acetum minerale eſt & Vegetabile. Sed vegetabile præ cæteris excellit, cum non Ars tantùm id producat, verùm etiam Natura in Pomis acidis, præſertim citriis, limoniis, arantiis: item in baccis Oxyacanthæ: in herbis, oxalide, trifolio acetoſo, naſturtio Indico &c. Arte paratur ex vino potiſſimùm nobili & tenui ex aquoſitate ejus ſpiritu evocato, præterea his quæ vini loco ſunt, ut potibus ex hordeo, melle, pyris, pomis, lacte &c. Quin & ex fermento & ſimilibus putrefactis, adeò ut etiam in homine acida pituita exiſtat, quam vitriolo vel alumini comparant parabolici. Contentio eſt inter Galenicos & Hermeticos Medicos de naturâ elementari Aceti, voluntque illi, quia putreſcendo naſcitur Acetum, ſeu corruptione vini (quando ſcilicet exhalat ſpiritus vinoſus, in quo calor primùm erat relictâ aquoſitate interminatâ, quam rem Ariſtoteles vocat putredinem, quâ res ſeipſâ fit frigidior, quod inſitum ca-

lorem perdiderit; unde humores putreſcentes comitatur aciditas) frigidum eſſe, ſociâ partim ſiccitate, partim humiditate, item tenuitate, & aliis qualitatibus, quæ poſſunt diverſas Aceti partes occupare; at, qui ſe Hermeticos appellant, repugnant, aſſerentes in Aceto etiam eſſe igneum calorem, nec omne acidum frigidum, quod axioma ſpiritus ſulphuris & chalcanthi, configunt, diſpunguntque. Sunt autem Adverſarii Galenicorum maximè ii, qui ſe à Mago illo veſano Paracelſo, Paracelſicos & Theophraſticos appellare ſolent, & non tàm veritate, quàm odio quodam plusquam vatiniano, illos inſectantur. Si judicandum eſt de Aceto reſpectu vini, pronunciandum absque hæſitatione, vinum eſſe in cenſu calidorum, propter dominium ſpiritus vinoſi, qui & inflammatur, & inebriat, calidosque morbos procreat; vappam autem eſſe frigidam, quia inſitum calorem & ſpiritum perdidit, eſtque cadaver vini. E. effecta in medicatione, frigida ſunt &c.

Libav. tom. 1. ſyntagm. arcan. chym. l. 6. c. 1. l. 8. c. 28. comment. Alchym. part. 1. lib. 3. de diſtract. c. 20.

IV.

Acetum per Spiritus & Salis volatilis, quæ in vino ſunt, fixionem fieri.

Acetum è vino fieri ſpiritûs & Salis volatilis, quæ in vino ſunt, fixione, ut chymici loquuntur, putamus. Neque enim ſpiritus ſulphurei è vino ſeparatione, fit Acetum: cùm è vino, à quo ſpiritus ſeparatus eſt, aut quod corruptum eſt, ſpiritumque amiſit, nullum fiat Acetum: ſed quò generoſius vinum eſt, eò fortius ex eo fit Acetum: ex vino quo-

que

que ex uvis immaturis expreſſo, & quod omni ferè ſpiritu deſtituitur, nullum ſæpè fiat Acetum. Neque ſolùm ex vino, verùm etiam ex cereviſiâ, Hydromelite & fructuum nonnullorum ſuccis ſpiritu abundantibus; & è quibus ſpiritus; ſpiritui vini ſimilis, deſtillando elici poteſt, fit Acetum: ex aliis verò, quæ ſpiritu deſtituuntur; non fit. Et quòd per Spiritus & Salis volatilis fixionem, non per ſeparationem fiat Acetum, ex ſequentibus ſatis patet. I. quod poſt deſtillationem vini nihil vel parùm ſalis in phlegmate deprehenditur: poſt Aceti verò deſtillationem ſalis acerrimi plurimùm relinquitur. II. quòd in vini deſtillatione primò ſpiritus aſcendit, utpote volatilis, phlegma verò poſt ſpiritum: in Aceto verò primùm phlegma deſtillat, poſt phlegma demum ſpiritus acidus, fixior ſcilicet & ad evaporandum minùs aptus jam, quàm ipſum phlegma. Nimirum Spiritus & Sal, qui in vino eſt volatilis; ad lenem ignem, (quæ natura eſt volatilium Chymicis ita dictorum) evaporat, in alembicum attollitur, & à phlegmate ſeparatur: in Aceto verò Spiritus & Sal, quæ in vino volatilia erant digeſtione per lentum calorem, quo Acetum generatur, fixa jam reddita; non ſtatim in calore elevantur & aſcendunt (quæ fixorum natura eſt) ſed ut Spiritus Aceti aſcendat & deſtillet, majore calore opus eſt, imò magna pars ſalis acidi fixi in phlegmate relinquitur, & in altum non elevatur. III. vini ſpiritus eſt φλογιςὸς & facilè flammam concipit; Aceti verò Spiritus nullo modo, ſed etiam ne alia facilè accendantur, prohibet.

Sennert. de Scorbut, c. 3.

V. *Ga-*

V.

Galeni aſſertio de generatione Aceti.

Acetum fit ex vino, cum ingenita vini caliditas amittitur, & alia ex putredine vini, partiali ſcilicet, partibus remanentibus aquoſis acquiritur; vinoſæ etenim vini partes, dum ipſum in acetum tranſit, refrigerantur: & aqueum recrementum putreſcens aſcititiam caliditatem acquirit, veluti quæ putreſcunt omnia, fitque Acetum, quiddam ex contrariis facultatibus miſtum, partim refrigerantibus, partim calefacientibus.*(a)* Planiùs hanc vini mutationem in Acetum declarare conatur Zarabella, duplicem primùm in vino præſupponens calorem; σύμφυτον unum, quem calorem elementarem, ſeu temperaturæ nominat; alterum ἔμφυτον, quem animalem & vitalem appellat, ab animâ vitis ſibi inſitum, atque impreſſum, eo modo, quo ſemen animantium & plantatum, calorem vivificum, præter elementarem ſibi communicatum habet, etiamſi animâ actu deſtituatur. Deinde duplicem etiam cum Galeno in vino agnoſcit humiditatem; ubi ſubſtantiam vinoſam & ſubſtantiam aquoſam à ſe invicem diſtinguit: Subſtantia vinoſa eſt illud humidum, quo fit conjunctio partium; at humidum aquoſum eſt illud, quod ex alimentis contractum eſt tunc temporis, ubi cum vite vinum adhuc jungebatur. His præſuppoſitis, docet Acetum fieri per interitum caloris ἐμφύτȣ, manente calore συμφύτῳ, ſine ſeparatione humidi continuantis à ſicco: quòd ſi præterea calor σύμφυτος (temperaturæ) quoque corrumperetur; humidum

continuans quoque ſepararetur, & vinum verè putridum redderetur. (*b*) ſed hæc aſſertio ſuis dubitationibus non deſtituitur. (*c*) Galenum aliquo modo ſequitur Simon Simonius de aceti generatione ita ſcribens: Acetum fit ex vino, putrefactione. Quæ enim vina imbecilliora ſunt, atque frigidiora, ea promptè ambientis contagio refrigerantur: abeunte igitur calore, in priſtinum humorem reſolvuntur, id eſt, in illum acidum, ex quo primùm provenerant. Eſt igitur Acetum vinum, ſed vinum adhuc putreſcens, non enim certæ ac determinatæ ſpeciei quiddam in quo ſe Natura ſiſtat, Acetum eſt, ſed ad uberiorem putrefactionem, eo modo quo & cadaver (hoc voluerunt illi, *(d)* qui Acetum vinum mortuum nuncuparunt) deſtinatum. Quia expirârunt vini calidiores partes in Aceto, ſupremus ille miſtionis humidi cum ſicco gradus exolutus eſt, quô vinum erat: paulò autem poſt, quicquid calidiorum partium ſupereſt, amiſſurum: ut facta tandem prorſus mutua receſſione materiæ partium, illarum dico tenuiorum aquearum, & ſiccarum intereſt, ac prorſus putreſcat. *(e)* Jacobus Scheckius, Philoſophorum Aquila, corruptione violenta, quam διαφθορὰν appellat, non εἱμαρμένῃ & naturali vini corruptione ſeu putredine vera, Acetum generari contra Simonium ſcribit. *(f)* Idem non rectè ſentire Galenum ait, ſcribentem Acetum fieri putredine: *(g)* cùm enim ratione putreſcentiæ omnia evanida ſint & ἐξίτηλα ac nullius efficaciæ, Acetum autem non ſit ἐξίτηλον, ſed facultates ſuas atque vires habeat, ideò non putredine, ſed aliâ quâdam corruptione id provenire, ſtatuit. (*h*)

a, g) *Galen. l. 4. ſimpl. med. facult. c. 3.* b) *l. 3. de miſt. gener. & inter. c. 7.* c) *Verbez. dode cap. calcanth. p. 150. Horſtius dec. 5. probl. therap. quaſt. 1. th. 10.* d) *Gal. l. 1. ſimpl. med. fac. cap. 17.* e) *in exam. ſent. Seidelii, de febr. hum. nat. p. 44. 45.* f) *confut. err. Simon. p. 713.* h) *de occ. med facult. c. 5.*

VI.

Qualitates Aceti, apud Galenicos, controverſæ.

De Aceti Natura, tanta eſt Medicorum & Philoſophorum diſſenſio, ut difficillimum ſit ad veram Aceti cognitionem pervenire; ſi enim ab effectis de cauſis judicium facere licet, ſine dubio acetum erit naturæ calidiſſimæ, (*a*) 1. ſanguinis etenim fluxum ſiſtit, tanquam cauterium, ἐσχάραν inducendo. (*b*) Hanc urentem Aceti facultatem in Aceto cognoſcentes Medici Anatomici, ad demonſtrandas venas per Epatis ſubſtantiam occultatas, totum Epar in Aceto macerant, donec corruptâ & exesâ carne venæ in conſpectum veniant. (*c*) 2. acre eſt & mordax. (*d*) Ovum etenim in Aceto acerrimo triduò maceratum, aut plus paulò, in eam teneritatem teſta molleſcit, ut veluti tenuis membrana, per annuli anguſtiam adigatur. Coticula quoque aut ſilex Aceto ſeptem dierum ſpacio domitus, digiti attritu in pulverem reſolvitur. (*e*) 3. tenuium eſt partium & penetrativum. (*f*) Hinc Hannibal, cum Alpes ſibi pervias faceret, atque Italiæ inhiaret, ferventi Aceto ſaxa diſſolvere ac diſſilire coegit, alterius oculi jacturâ, tanta eſt enim ac tàm penetrabilis Aceti vis, ut ſaxa corrodat ac comminuat. (*g*) Cujus aliquando experimentum feci in gemma, atque unione ſeu margarita. (*h*) Cùm igitur iſti effectus caloris proprii ſint, non ſine

cauſa Ariſtoteles (*i*) Acetum calidæ naturæ eſſe pronunciavit. Hunc ex recentioribus ſequitur Fallopius (*k*) qui Acetum magnam calefaciendi facultatem poſſidere ſcribit, quod ex putredine acquiſiverit partes igneas, cum putredo cauſa ſit magnæ caliditatis & ſiccitatis. Sed hæ probationes omnes ſunt ἐκ τῶν πόῤῥωθεν & proinde inutiles. (*l*)

Ex altera parte Hippocrates (*m*) & Dioſcorides (*n*) Acetum ſimpliciter refrigerare teſtantur. Nec deſunt etiam effecta, quæ exceſſivam Aceti frigiditatem comprobant: (*o*) ſanguinem enim ſiſtit refrigerando, denſandoque partem, grumos ſanguinis diſſolvit, itidem conſtringendo & veluti premendo. (*p*) In omnibus quoque nervoſis partibus, ſuâque naturâ frigidis inimicum Acetum experimur. In colica quoq; paſſione, & morbis frigidis Aceti uſus eſt perniciosiſſimus, & cum omnia acetoſa refrigerent, ipſum certè Acetum minimè calefaciet. (*q*)

Galenus miſtam operandi potentiam Aceto attribuit, ita ut vim refrigerandi & calefaciendi poſſideat. Ex primo enim contactu manifeſtè refrigerare docet: poſtea autem etiam calorem quendam excitare, præcipuè ſi fuerit acre admodum. Ejusdem caloris cauſam eſſe, aut quod ex diverſis partibus conſtet, ut multa alia: aut quod ipſius acredo atque penetratio dolorem aliquem excitans, levem fluxionem moveat, quem comitatur calor exiguus & rubor. Id probavit primùm ſenſu. Quia partibus ſanis adhibitum Acetum, eas manifeſtè refrigerat: poſtea mordicationem excitat & calorem recurrentem cum quodam (*r*) rubore. (Sed hoc nimis frigidè & jejunè probatum eſſe arbitror (*ſ*) eò quod inter eſſentialem & accidentalem

lem operationem, nulla ſit diſtinctio. Idem enim pueri nive ludentes experiuntur; dum primùm frigus, mox calorem non ſine dolore, perſentiſcunt. Verùm calor iſte minimè per ſe & ex naturâ Nivis, ſed per accidens ſupervenit, dum videlicet nativus puerorum calor per admotam nivem repulſus, mox cum impetu recurrit,membrisque dolentibus ſuccurrere opemque ferre annititur) 2. quia calidos affectus ab illitâ thapſiâ ortos, ſanat. Phlegmonas quoque & Eryſipelata mitigat. Deinde rationibus & argumentis ex rei naturâ deſumptis. 1. Quia ſitim ſedat in oxycrato, ſitis autem à calore & ſiccitate oritur. 2. quod bilioſis Naturis proſit; Melancholicis noceat. 3. quod cerato ſimplici ac temperato adjectum, efficiat ut ipſum poſtea ſit refrigeratorium. (*t*) Sequuntur Galenum reliqui Medicorum principes, hinc Paulus Ægineta: (*u*) Acetum mixtæ facultatis eſt frigidæ & calidæ, quæ ambo tenuium partium exiſtunt: prædominatur tamen frigida calidæ: in tertio verò ordine ſiccat; iisdem verbis conſentiunt Oribaſius (*x*) & Aëtius (*y*) Actuarius etiam idem dicit, dum inquit: habet Acetum, quod in incidentium ordine recenſetur egregium quippiam, quòd præterquam quod diſcutiat, reprimat, repellatque influxum, utpote ſubſtantia ſua modicè calidum & plurimùm habens frigoris, idque tenuium partium (*z*) P. Monavius ex recentioribus: Acetum, quantumvis manifeſtè refrigerare credatur, haud dubiè tamen aliquid etiam occulti ἐμπυρεύματος à vini caliditate adhuc reliquum poſſidet, quo ſeſe in ima corporis inſinuare, illudque tacitè excalefacere aptum eſt. (*aa*) H. Capivaccius: Vinum cùm in Acetum mutatur, non to-

tum putreſcit, ſed pars humidior ſeu ichoroſa: unde in locis nonnullis vinum decoqui ſolet, ut abſumatur humor, qui cauſa eſſe poſſet corruptionis & putredinis. Cùm autem finis putredinis ſit terra, fimus vel ſitus: in Aceto ſitus reperitur. Proinde Acetum licet frigidum ſit (potentiâ) obtinet tamen etiam quandam caliditatem. (*bb*) Frigidum eſt, quia propria vini caliditas eſt imminuta, ut Acetum dicatur vinum mortuum. (*cc*) Calidum verò ſtatuitur, quoniam portio ichoroſa putreſcit, cujus finis eſt ſitus, qui cum aceto miſcetur: & cum hic ſit calidus, fit ut Acetum alicujus caloris ſit particeps. Acetum ergò propria natura eſt frigidum & tenuiſſimum, è putredine tamen alienam caliditatem eſt adeptum. (*dd*) Acetum autem quantò fuerit acrius, tantò minus frigidæ naturæ eſt: hujusque acor ſacharo aut uvis paſſis in eo decoctis mitigatur: Acetum igitur quò acrius, eo ad acetariorum uſum accommodatius eſt. (*ee*) Joan. Langius: Acetum vini vitiati ſoboles, cujus calore genuino per adventitium reſoluto, Acetum congeniti caloris expers alieno imbuitur: contrarias ob id caloris & frigoris vires obtinet: frigoris quidem, dum ſpongiis exceptum, inflammationes eo madidas ſedat: in ore contentum æſtum balnei arcet: fronti illitum, ardorem capitis febrilem extinguit. Nec caloris actiones in eo deſiderantur, nam partibus ſuis tenuioribus calore præditis ovorum putamina ita colliquat, ut per annulum traducere poſſis, quibus Theomneſtus *(ff)* veterinariæ artis Medicus, equorum ex pulvere tuſſim ita curabat: Ova, ait, quinque quum adveſperaſcit, in Aceto acri macerabis, dum in diluculo exteriorem putaminis

cal-

callum intabuiſſe agnoſces: qualia ſunt ova præcoci aut intempeſtivo Gallinarum partu edita, hæc ſi Equi tuſſientis faucibus linguâ exertâ ingeres, tuſſim curabis. Novit & Cleopatra, noviſſima Ægypti Regina, tabificam Aceti acredinem: quæ ſuperbo ſimul, procaci quoque faſtu, ut Regina meretrix, Antonio Conſuli Rom. unâ cænâ, ſe ſolam, centies ſeſtertium abſumpturam objiciebat, factis ſponſionibus, duos habuit Uniones, ex auribus pendulos, quibus pondere, magnitudine & candore pares non ſpectavit Oriens, dum ſecundæ menſæ bellaria apponerentur, ipſa alterum aure detractum, oxybapho Aceti immerſit, quem liquefactum abſorpſit; alterum quoque abſumſiſſet, niſi L. Plancus, ſponſionis judex, obſtitiſſet. (*gg*) Adde, quod & Singultus, vi Aceti calorificâ, ut refert Ariſtoteles (*hh*) tollitur; quia, (inquit) humor circumſtans ventriculi orificium, prohibens eructandi licentiam, per vim Aceti calefactoriã extenuatur. Margaritas igitur & ovorum putamina in tabem reſolvere, lentos diſſecare humores, calori, partiumque tenuium acrimoniæ calore præditarum, accepta referuntur. At inflammationes, febriſque ardorem, balnei æſtum & ex calore ſitim ſedare, id Acetum frigoris energiâ operari in confeſſo eſt. (*ii*) Ex recentiſſimis Joan. Carolus Roſenberger: Acetum arctat, & ſimul penetrat, cohibet & expellit, retrahit & ſudores movet, laxat & adſtringit, pro diversâ, variâque heterogenearum partium ſuarum naturâ, & pro multivariâ occaſionis aut ſubjecti ratione. (*kk*)

a.c.o.q) *Matth. in enod. q. med. q. 30.* b.d.f.l.p) *Stupan. diſp. 3. de temperam. th. 76. & ſeq.* c.h. i. hh) *Lemnius. l. 2. de occult. nat. mir. c. 36. ex eo Goglen. de*

pror. vit. p. 603. Plat. de dol. p. 962. g) *Liv. l. 1. dec. 3. ſect. 33. probl. 5.* k) *c. 18. de foſſil.* m) *l. 3. acut. morb. text. 38.* n) *l. 5. c. 17.* r. t. bb. cc.) *l. 10. M. M. c. 9. l. 11. c. 18. l. 14. c. 7. l. 1. de Simpl. med. facult. c. 17. 19. 24. l. 3. de temp. c. 3. l. de atten. victu, lib. 1. ſimpt. c. 19. & aliis in locis ſexcentis.* ſ) *Math. in ſpec. ſanit. c. 3.* u) *l. 6. de re med. c. 3.* x) *l. 15. coll. c. 1. & l. 4 ſynop. c. 32.* y) *tetrabl. 1. ſerm.* z) *l. 6. M. M. c. 1.* aa) *Epiſt. Scholtz. 215.* dd) *l. 6. pract. c. 11. & 21.* ee) *Gogl. de pror. vit. p. 328.* ff) *lib. 1.* gg) *Plin. l. 9. c. 35. Macrob. l. 3. Saturn.* ii) *Lang. l. 22. ep. 33.* kk) *anim. med. 9.*

VII.

Controverſiæ deciſio.

Ad componendam hanc controverſiam, reſpondendum, ſæpè uni & eidem rei, propter diverſas partes ei inhærentes, diverſas etiam & contrarias facultates ineſſe, quemadmodum Lacti ineſt, Aqua, Butyrum & Caſeus, unde diverſæ vires Lacti inſunt. Interdum etiam uni rei ſine miſtura diverſarum partium diverſus ineſt ſapor & qualitas diverſa. Hujus rei exemplum habemus in Roſis, quibus dulcedo quædam & amaritudo ſimul ac proinde diverſæ qualitates inſunt. In hiſce tamen rebus una qualitas ita ſemper excedit, ut ab illâ exceſſivè ſit facienda rei denominatio. Cùm igitur in Aceto aciditas maximè excedat, meritò Hippocrates *(a)* Acetum ad claſſem refrigerantium retulit. Galenus verò, acerrimus rerum naturalium ſcrutator, quando ipſam Aceti acrimoniam ſimul expendit, aliquem ei calorem aſſignat. At inſtet aliquis, Galenum *(b)* Aceti calorem maximè extollere, facta nimirum Aceti cum cineribus com-

comparatione, quemadmodum in cineribus factis ex ligno per combuſtionem corrupto, manifeſta ineſt caliditas, ſic etiam in Aceto facto ex vino, per putrefactionem corrupto, manifeſta caliditas remanet. Sed pace Galeni, corruptionem ligni per combuſtionem factam comparare cum corruptione vini facta per putrefactionem, abſurdum eſſe dixerim: quæ enim comburuntur, etiamſi frigida ſint, aduſtione tamen calorem acquirunt: quæ verò per putrefactionem corrumpuntur, omnem calorem deperdunt, quod ipſum Galenus (*c*) non diffitetur. Hinc Acetum vinum mortuum non ineptè nominatur. Cùm verò ſine deſtructione caloris nihil mori poſſit, conſtare arbitror, ratione quidem putrefactionis nil caloris ineſſe Aceto poſſe. Quapropter Acetum per ſe, & ſecundum omnium aliorum acetoſorum naturam, maximè refrigerat, per accidens autem ſuperveniente vetuſtate, & temporis diuturnitate (quâ & vinum, Mel, Adeps, oleum &c. quoque acria & calida fiunt *(d)* aliquam acrimoniam & per conſequens obſcuram calefaciendi vim acquirit, quæ cum eſſentiali Aceti frigiditate minimè comparari poteſt.

Ad Argumenta igitur ab effectis in contrarium adducta reſpondetur ad Anatomicorum artificium, quo ſubſtantia Epatis in Aceto conſumitur, ex Galeno, *(e)* multos eſſe corrumpendi & conſumendi modos, nec omnia ſolis cauſticis, ſed narcoticis etiam & putrefactoriis medicamentis corrumpi.

Ad 2. reſpondetur, Acetum teſtas Ovorum propriè non colliquare, ſed diſſolvere & comminuere, ſimili ſcilicet modo, quo renum & veſicæ calculi,

Acetoſo vitrioli ſpiritu, quo nihil æſtum febrium ardentium melius compeſcit, comminuuntur & diſſolvuntur. Addatur etiam hoc, non ſolùm manifeſtas, ſed occultas etiam rerum qualitates maximè conſiderandas eſſe; videmus enim adamantem omnium gemmarum duriſſimum, ſolo ſanguine hircino emolliri, quem nec malvaticum, nec alia decuplo calidiora, emollire poſſent.

Quod de Hannibale ſcribitur, pro figmento potius, quam pro vera hiſtoria habendum, nuſquam enim, multò minus in Alpium anguſtiis & difficultatibus tanta Aceti copia dabitur, quæ immacerandis Alpium ſummitatibus ſufficiat, ſimplex verò Aceti affuſio nihil proderit, niſi ſaxa diſſolvenda juſtam moram in Aceto traxerint.

Chymicorum autem operatio non ſimplici Aceto, ſed laborioſè præparato & rectificato perficitur. *(f)*

a) *l.3. de rat. vict.* b) *ſimpt. cap. 19. libr. 4. de ſimpl. med. fac. cap. 3.* c) *libr. 11. M. cap. 8.* d) *l. 3. de compoſ. med. ſ. loc.* e) *l. 5. de ſimpl. med. fac. c. 5.* f) *Mathæus in quæſt. med. q. 30.*

VIII.

Aceti uſus varius; I. Internus.

Acetum lue Vngaricâ correptis valdè commodum eſt, *(a)* quia acrium humorum & bilis effervеſcentiam retundit, *(b)* unde etiam Acetum bilis flavæ mors nominari ſolet. *(c)* αἱ ἀπὸ ὀξέως ὀξύτητες πικροχόλοισι συμφέρουσι, τὰ μὲν γὰρ πικρὰ διαλύεται, καὶ φλεγματοῦται μετεωριζόμενα ὑπ' αὐτοῦ, id eſt, quæ vis ab Aceto in remediis micat, bilioſis prodeſt; etenim amara reſol-

ſolvuntur & pituiteſcunt, ita ut dilutiora reddantur, veluti ab Aceto ſubacta & in majorem molem fuſa. *(d)* ſalſam calidamq; pituitam refrigerat & humiditatem ſiccat, craſſitiem incidit, *(e)* putredini reſiſtit. *(f)* hinc fructus acidi vermiculationi minus obnoxii quam dulces; *(g)* interius & exterius uſurpatum omnis generis venenis, & præſertim fungorũ reſiſtit, ſi vel cum aquâ vel oleo parum permiſceatur, *(h)* ſive cum cibo ſumatur, ſive aquæ mixtum bibatur, humores corporis à peſte ipſâ & putredine *(i)* cum rutâ præſertim, nucleis juglandis & granis juniperi excorticatis, quantitate cochlearis ſumptum, eâ die à peſte præſervat. *(k)* Sic quoq; cum theriacâ mixtum & epotum primâ die in peſtilentialibus febribus, eas ſæpè ſtatim tollit *(l)* internorum viſcerum oppilationes aperit (præſertim ſi cum capparibus ſumatur) eorumque calorem mitigat *(m)* refrigerat atque exſiccat (*n*) ſuâ quadam ratione vel per ſe, vel cum olivis ſumptum ventriculum corroborat, phlegma etiam in ventriculo mundificat, in cibo ſumtum alvum ſiſtit, ſed ejus acrimoniam non fert oris ventriculi ſubtilis ſenſus *(o)* appetentiam valdè excitat, juſculis inditum, aliove modo uſurpatum, in acetariis, bellariis, vel per ſe ante paſtum bibitur, *(p)* hinc Galenus *(q)* & Dioſcorides *(r)* ſcribunt, ab Aceto ſtomachum recreari & appetentiam promoveri, & ſanguinem undiquaq; fluentem cohiberi; incidit, attenuat & ſimul diſcutit (*ſ*) fluxiones ſiſtit & tumores reſolvit (*t*) narcoticorum (opii) efficaciam obtundit. Cum aquâ dilutum bibitum, vel per ſe bonâ quantitate ſumptum, Ebrietatis eſt antidoton, quo inſignis quidam potator, jam longo tempore indies ebrius, ſe, ne in-

de

de labem contrahat, præmunire ſolet, vomitum etiam impedit vel mitigat (*u*) Hydropicis ſitim extinguit mirificè & compeſcit. Expertus ego ſum Acetum, aquâ chalybeatâ dilutum, ſolâ oris ablutione ſitim fregiſſe. Cavendum tamen eſt, ne quid aquæ in viſcera deſcendat, imò quorundam opinio eſt, Aquam Hydropicis vel ipſo intuitu nocere. (*x*) Sitim quoq; à caliditate & humiditate mitigat, ſed à ſiccitate provenientem, quemadmodum nec in febribus (præſertim ardentibus) ſine aquæ admixtione (cum hac enim magis penetrat, magisque humectat) nunquam ſanare poteſt, verum etiam auget. (*y*) Acetum etiam per ſeipſum ſingulare eſt remedium adverſus ictus Serpentum, etiam ipſorum venenatiſſimorum, quales ſunt Aſpides, ut teſtatur Celſus, (*z*) qui de variis præſtantibus remediis contra omnes Serpentum ictus in genere diſſerens, tandem hæc in ſpecie ſubjungit verba: hæc adverſus omnes ictus communia ſunt: uſus tamen ipſe docuit eum, quem Aſpis percuſſit, Acetum potius bibere debere: quod demonſtraſſe dicitur caſus cujuſdam pueri, qui cum ab hac ictus eſſet, & partim ob ipſum vulnus, partim ob immodicos æſtus ſiti premeretur, ac locis ſiccis alium humorem non reperiret, Acetum quod fortè ſecum habebat ebibit, & liberatus eſt. Credo (addit) licet id refrigerandi vim habeat: tamen habet etiam diſſipandi, quo fit ut terra reſperſa eo ſpumet. Eâdem ergo vi veriſimile eſt quoque humorem hominis ab eo diſcuti, & ſic dare ſanitatem.

a. n) *Oberndorf. de præſ. l. Ung. p. 257.* b. f. p. u) *Plat. de dol. p. 108. 111. de laſ. funct. p. 67. 126. 283. 307. de vit. p. 809.* c) *Mathews in ſpec. ſanct. c. 3.* d) *Hipp. 3. acut. text. 38.*

e. o.

e. 6. *Capivacc. l. 3. c. 8. & 15. l. 5. ſect. 1.* g) *Bodin. l. 3. th. nat. p. 391.* h) *l. Horſt. de vit. vinif. th. 411. Panſa de Ther. c. 6. th. 65.* i) *Horſt. l. c. th. 413.* k) *th. 414. 15.* l) *th. 416.* m) *th. 434.* q) *8. ſimpl.* r) *l. 5. c. 7.* ſ) *Gal. l. 2. comp. ſ. loc.* t) *Horſt. l. c. p. 14. b.* x) *Trincavell. l. 3 conſil. 32* y) *Gal. l. 1. ſimpl. Horſtius th. 439. & th 421. 423. & ſeq.* z) *l. 6. c. 27.*

IX.

2. *Externus.*

Plinius ſummam Aceto vim eſſe in refrigerando, nec minorem diſcutiendi affirmat, unde terræ infuſum ſpumare, Medicosque neſciviſſe, quantum contra Aſpides polleret, ab Aſpide enim calcatâ percuſſum utrem Aceti ferentem, quoties depoſuiſſet, ictum ſenſiſſe, illæſo aliàs ſimilem. Sed mirabile & hoc in eo exemplum, quod idem addit. Nam M. Agrippa ſupremis ſuis annis conflictatus gravi pedum morbo, cum dolorem illum perpeti nequiret, unius Medicorum portentoſâ ſcientiâ, ignorante D. Auguſto, tanti putavit uſu pedum ſenſuque omni carere, dummodo & dolore illo careret demerſis in Acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi. *(a)* Quidam Acetum frigidum infuſum, vel cum panno in eo madefacto applicatum, ſæpequerepetitum, in Articulorum doloribus valdè laudarunt. Ex aquæ tribus partibus & Aceti unâ idem fieri poteſt. *(b)* Odor Aceti acerrimi, ſiccando vigilias inducit (*c*) hæmorragiam narium ſiſtit (*d*) præſertim ſi eo ſæpius laventur nares (*e*) Naribus admotum, (præſertim ex *(f)* malvatico) & cum pulegio odoratum (*g*) ſyncopen tollit (*h*) cum rutâ contra Epilepſiam valet (*i*) & lethargum mitigat

gat *(k)* Naribus (*l*) & pulſibus applicatum (*m*) ſæpius, (ſed valentius cum ruta (*n*) infuſum) à peſte præſervat. Fumigium per nares frequenter aſſumptum, ex vapore Aceti, ſuper ferrum vel tegulam candentem ſæpius fuſi egregiè ad catarrhum conducit. (*o*) Aceti gutta in oculum infuſa, ſomnum probibet. *(p)* Faſciam Aceto irrigatam & ventri circumligatam aliquid efficere poſſe in dyſenteria, quidam ſcribunt. (*q*) Acetum ex incidentium ordine exiſtens, ultra hoc quod diſcutit, præcipuum quiddam in ſe habet, quo reprimit, ac quod influit, depellit, utpote quod ſubſtantiâ ſuâ modicè calidum eſt, plurimum verò frigidum & partium tenuium: in achoribus & capitis tineâ utiliſſimum exiſtit, cum metallis adhibitum. (*r*) Impoſitum, cum aquâ mixtum, cum linteo vel ſpongia inflammationibus ex fluxionibus medetur *(ſ)* exterius illitum pruritum cutis tollit, & ſimul aſtringit, (*t*) herpetes tollit, (*u*) cum omphacis infuſum fiſtulas atterit (*x*) Aceti vi frangitur Sinapi indomita adurendi potentia, *(y)* calidorum & acrium ciborum vires, quæ fauces aliàs inflammant, mirè compeſcit, quod etiam in Cepis & Raphanis fieri videmus, ſi cum Aceto edantur (*z*) Pavimento ædium inſperſum, contra peſtis contagium valet. *(aa)* Inter ea, quæ vim habent extinguendi, nullum ignis extinctivorum Aceto eſt efficacius, maximè omnium evincit & ſupprimit flammam, ob frigoris exceſſum. *(bb)* Plinius author eſt, Typhonis impetum tenui remedio Aceti, in advenientem infuſi, poſſe mitigari vel tolli. Idem cauſam adſignat, quod Aceti frigidiſſima natura calidiſſimi fumi vehementiam extinguat. At melius hoc attenuandi virtuti, quam Ace-

tum

tum poſſidet maximam, adſcribendum. Ejus enim tanta vis eſt, cum non ſolùm duriſſimos uniones diſſolvat, ſed etiam ſolidiſſimas rupes macerando penetret & comminuat. (*cc*) Quidnî igitur Aceti infuſio Typhonis halitum diſſiparet. (*dd*)

a. cc) *l. 2. 50. l. 9. 35. l. 23. 1. Liv. l. 1. dec. 3.* b) *Plater. c. 16. de dol. p. 728.* c) *Foreſt. l. 1. obſ. ſchol. ad obſ. 23. Plat. de l. funct. p. 57.* d) *Plat. de vit. p. 191. 685.* e) *Iac. Horſt. de vit. vinif. th. 479.* f) *th. 492.* g) *Gal l. 9. de comp. med. ſec. hoc.* h) *th. 454.* i) *th. 456.* k) *th. 457.* l) *th. 420.* m) *th. 451.* n) *th. 452.* o) *Valeſc. cap. de dol. cap. ex rheum.* p) *Foreſt. l. 7. ſchol. ad obſ. 23.* q) *Plat. de dol. p. 300.* r) *For. l. 8. obſ. ſchol. ad obſ. 20.* ſ) *Horſt. th. 475.* t) *th. 476.* u) *th. 483.* x) *Plater. de dol. p. 962.* y) *Banzer. in fabr. recept. p. 635.* z) *Plater. de laeſ. f. p. 61. 200. de vit. p. 662.* aa) *th. 450.* bb) *Plutarch. Sympoſ. 3. c. 5.* dd) *Tandl. diſp. 7. meteorol. probl. 3.*

X.

Acetum quibus noceat.

Fugiant Melancholici crebriorem Aceti uſum. (*a*) τὰ δὲ μέλανα ζυμοῦται καὶ μετεωρίζεται, καὶ πλαταπλασιοῦται, ἀναγωγὸν γὰρ μελάνων ὄξος. id eſt, nigra verò fermentantur, & majorē acquirunt molem, & acceſſione & quaſi incrementis augeſcunt, nam nigra Acetū movet. (*b*) Melancholicus humor & atra bilis quaſi fermento efferveſcunt, nam in ſublime feruntur, & iis fit acceſſio. ζυμοῦσθαι eſt quaſi fermenti vi acri attolli & efferveſcere. Nam ζύμωσις Platoni fermentatio dicitur τῆς γεώδους ὁμοῦ κίνησις καὶ αἴρωσις, id eſt, terreni corporis motio & ab aëre intus concepto ſublatio, ac velut quædam ebullitio. (*c*) Multus quoque Aceti uſus cor-

corpus extenuat & ſiccat, præſertim ſi acre fuerit. Quibus verò amara bilis exuperat, Aceti uſus non nocet: hinc febricitantes acidis rebus delectantur, quippe qui bilis fervorem leniunt, & dejectam appetentiam reſtaurant. (*d*) γυναιξὶ δὲ τὸ ἐπίπαν πολεμιώτατον ἢ ἀνδράσιν ὄξος, ὑπεραλγὲς γάρ ἐστιν. Sed mulieribus omnium magis bellum indixit Acetum, quam viris, nam utero dolorificum eſt. (*e*) Ratio hujus aphorriſmi eſt, quod Acetum nervis ſit inimicum & nervoſis corporibus: idque duabus de cauſis. 1. quòd ſit frigidum. (*f*) 2. quod tenuiſſimarum ſit partium, ideoque ſubit corpora nervea omni ex parte, & illâ leptomeriâ Aceti uterus omnes nobiles partes in ſympathiam trahit. Uterus enim nerveus eſt. (*g*) Et ocularis inſpectio id declarat, & ratione id evadit probabilius. Quia uterus ſe colligit in anguſtiſſimum ſinum ac craſſam ſubſtantiam, ſeque dilatat ampliſſimè, quod nerveis corporibus peculiare. Nam ventriculo conveniſſet magis carnea ſubſtantia ratione ſui officii: ſed dilatationis & conſtrictionis neceſſitate, debuit eſſe nerveus, ergo multò magis Uterus: hæc autem affectio dilatandi & contrahendi ſe tantùm cadit in corpora nervea. (*h*) Oculis quoque inimicum eſt. (*i*) Podagrici ab ejus frequentiori uſu in paroxyſmo & extra eum diligenter abſtinebunt: Unde nuper mihi Podagricus quidam retulit, ſe majores exacerbationes incurriſſe, ex eſu naſturtii cum Aceto; cujus cauſa eſt ſubſtantiæ tenuitas, cujus gratia Acetum ſe altius inſinuat & frigiditatem, quamvis moderatam in intimas rerum ſolidarum partes deducit, τὸ ψυχρὸν γὰρ νεύροις πολέμιον. Hinc dentibus quoque Acetum plurimùm obeſt, partim

διὰ

διὰ τὴν ὑπερβολὴν ψυχρότητος, id eſt, propter nimium exceſſum frigoris, partim διὰ τὴν ὀξύτητα, propter acorem, qui vel ſolus dentibus ſtuporem inducit. (*k*)

a. d. k) *Panſa l. 2. pract. gen. de vit. prer. c. 12. Mercur. l. 1. pract. c. 10. Lemn. l. 3. de oc. nat. mir. c. 7.* b. e) *Hippocr. 3. acut. text 38 39.* c) *Heürn. in comm. l. c. l. 3. M. c. 7.* f) *5. aph. 18.* g) *Galen. in com. 6. epid. 1. 2.* h) *Plater. de l. f. p. 382. Capivac. l. 1. c. 24. l. 2. c. 2. l. 4. c. 1. Heürn. l. 2. M. c. 15. 18. & 19. Galen. 1. de ſimpl. med. fac. 19. l. 8. c. 22. Schol. Salern. c. 46.* i) *Plater. de dol. p. 300.*

XI.

Acetum roſaceum an in omni Syncope conveniat.

Συγκοπὴ dicitur παρὰ τὸ συγκόπτειν, intercipere vires, τὸ συμπίπτειν (*a*) quâ, inquit Aretæus, (*b*) nihil majus, nihil celerius. Eſt præceps vehemensque jactura cunctarum virium, maximèque vitalium, etenim pulſus vix micat, ac omnes cordis affectus ſopiuntur. (*c*) Etſi verò plurimas ob cauſas hoc malum accidere poſſit, commodiſſimè tamen ad tres claſſes reducuntur: vel 1. enim fit Syncope ſpirituum caloriſque diſſipatione, ut in evacuationibus excedentibus; vel 2. eorundem ſpirituum oppreſſione, ut in timore aliiſque affectibus, in quibus calidum principium ſuum repetit, vel 3. denique corruptione caloris nativi, quod in cacochymicis quibusdam vulneribusque venenatis fieri conſuevit. (*d*) idq; ſolet accidere, vel primariò, quando cor ipſum magna quâdã intẽperie cũ vel ſine materia, aut venenata qualitate afficitur, vel per conſenſum laborantibus partibus

aliis, ut patet in ſyncope ſtomachicâ, item in illâ, quæ uteri ſuffocationem comitatur & in aliis. *(e)* Quamvis autem in ſyncope valida Medicinæ locus non ſit, *(f)* interdum tamen ubi vires adhuc aliquo modo conſiſtunt, auxilia Medica expetit, quam ob cauſam celerrimè, ubi ſpes quædam ſalutis ſupereſt, ægrotantibus in tali affectu ſuccurrendum. Et cum in tam gravi morbo bis peccare non facilè liceat, quæritur, num Acetum roſaceum, quod vulgariter in omni Syncope adhibetur, intentioni rationali ſemper reſpondere poſſit? Cui quæſtioni negativè reſpondemus, cum enim cauſæ contrariæ non niſi per contraria remedia tollantur, ideo manifeſtum eſt aliter 1. ſpirituum reſolutionem, aliter quoque eorundem 2. ſuffocationem, atque 3. infectionem curari debere. *(g)* Quare concludimus, quod Syncope à 1. Spirituum reſolutione facta, per uſum refrigerantium, potiſſimum fronti, faciei, regioni cordis & pulſuum applicatorum optimè corrigatur, ubi Acetum roſaceum convenit, quod propter aceti qualitates penetrat & reſpectu roſarum vim refrigerandi, colligendique ſpiritus majorem acquirit. Quod ſi 2. ſuffocatio in cauſa eſt, neceſſario requiritur attenuatio, ac diſſolutio materiæ morbificæ, quæ per frigida minimè præſtatur, quare hic ad naſturtium, nigellam, ſinapi, Mithridaticam confectionem, aq. Cinamoni; extremorum frictionem & alia hujus generis accedendum eſt. Tandem ſi 3. malignitas in causâ, Bezoarticis & appropriatis cordi proſpiciendum. *(h)* Jam ergo non mirum, quod ſæpius in abſentia Medicorum ægri lapſu virium pereant: poteſt enim fieri, ut comuni remedio refrigerante adhibito ſpiritus, aliàs ſuf-

ſuffocati, circa principium ſuum ulterius conglobentur, & penitus hac ratione vitalis facultas ſupprimatur. *(i)*

a. c) *Heürn. de morb. vect. c. 9.* b) *de cauſ. acut. morb. c. 3.* d) *Paræus l. 8. op. chir c. 14.* e) *Galen. l. 12. M. c. 5. l. 1. art. cur. c. 14. l. 5. de loc. aff. c. 1. & 2.* f) *Paulus. l. 3. c. 34.* g. i) *Horſtius decad. 5. probl. ther. q. 1. th. 3. 4. 14. 16.* h) *Capovac. l. 2. c. 9.*

XII.

Contraria eidem ſubjecto ineſſe poſſe & quomodo.

Magnum & iniquum eſt poſtulatum, contraria eidem ſubjecto ineſſe non poſſe. Quis enim in re tepida, calorem & frigus licet non in extremis gradibus, ineſſe negaverit? *(a)* Probè etenim notandum advertendumque, rebus quibusdam naturalibus, ſæpe diverſas ac contrarias qualitates planè, vires ac facultates, mirabili quodam modo ineſſe, quas quidem vel in prima ſtatim rerũ omniũ creatione, à Deo ſapientiſſimo opifice impreſſas ita acceperũt, vel poſtea vario elaborationis ac præparationis modo ſeu genere ab Artificis manu acquiſiverũt adeptæq; ſunt. Cauſæ autem ejusmodi diverſarum in illis, imò & adverſarum operationum ac virium, partim ſunt evidentes ac manifeſtæ, partim verò occultæ ſeu incognitæ. Hæ dependent à formâ (ut vocant) ſpecificâ ſeu ſubſtantiali, poſt primam 4. ſimplicium corporum mixtionem rebus à ſuperioribus cauſis, modo quodam ἀνευαποδείκτω adveniente. Illæ verò à primis elementarium corporum qualitatibus contrariis, ſæpe unius ejusdemque materiæ partibus diverſis in-

hærentibus proficiſcuntur. *(b)* Plurima namque Alimenta & medicamenta videntur ſimplicia πρὸς τὴν ἄισθησιν, τῇ δὲ φύσει καὶ τῷ λόγῳ ſunt compoſita ex diverſis, & ſæpè ex pugnantibus: & propterea diverſiſſimas inter ſe continent facultates; *(c)* nempè excernendi & ſiſtendi, incraſſandi, rarefaciendi & condenſandi, illinendi atq; abſtergendi, contrahendi & laxandi &c. *(d)* Sic Hippocrates: Multa ex talibus ſunt, inquit, quæ & alvum emolliunt & ſiſtunt, ſiccantque & humectant. *(e)*

Apparet autem hujusmodi virium diſcrepantia ſeu qualitatum repugnantia ac contrarietas *(f)*

1. In Abſinthio, quod ſtipatam alvum laxat, laxamque reſtringit, frigidum jecur calefacit, & ex accidenti, obſtructiones aperiendo calidum hepar refrigerat, unde Icterum tollit, febres arcet, ac fugat, bilem domat ac expellit, tàm calidis, quàm frigidis jecinoris languoribus ſuo modo dextrè adhibitum, familiare.

2. In Aceto. Hoc è vino natum, quod calidum eſt, frigidum evadit, ac frigefaciens, partim putrefactione quâdam aut fermentatione, ſequeſtrationem partium vino inditarum habente, aut ſeparatione ſpiritus inebriantis, & caloris vivifici depreſſione vel evaneſcentia, atque ſic diviſis partibus contraria ex eodem ſubjecto, in quo hærebant & cui inerant prodeunt & producuntur. *(g)*

3. In Rha Barbaro; quod per ſe vel in ſubſtantia datum, vel cum aliis in infuſione propinatum, ſolvendi ventrem facultatem habet egregiam, quem tamen eundem, leviter torrefactum, rurſus cohibet, ac ſiſtit, adeò ut ejus uſus in profluviis alvi immodera-

ratis ac fluxu dyſenterico, præclaram perſæpè opem viſum ſit præſtitiſſe.

Quæ effectuum repugnantia quoque perſpicitur in Spiritu Sulphuris & vitrioli, ſiquidem uterque poteſtatem obtinet partim ſiſtendi immodicas hæmorragias, aliasq; evacuationes præternaturales, ſimulque coagulandi fervidas ac nitroſulphureas febrium exhalationes, partim etiam corpora dura diſſolvendi craſſosque vel pituitoſos humores, ac mucilaginoſas cruditates digerendi, incidendi & abſumendi.

Nec minor qualitatum pugnantium diverſitas reperitur in Opio, hoc enim propter ſummam quam in 4. gradu poſſidet frigiditatem, (*h*) calorem nativum opprimit & extinguit (*i*) & unà, ratione calidæ qualitatis, ſitim, pruritum & ſudorem movet & excitat, nec non oris linguæque exulcerationem, puſtulasque inducit, & quod mirabilius, ad venerem ſtimulos addit, animoſitatemque parit & conciliat. (*k*)

Talem contrariam operationem, à contrariis cauſis provenientem, proficiunt etiam Plumbum, Hyoſciamus & Cicuta, quæ ſingula paulo majori doſi interius exhibita, adeò vehementer refrigerant, ſenſusque omnes obſtupefaciunt, ut primum (*l*) ventriculi diſſolutionem & ventris cruciatus intolerabiles cum dyſſenteria: alterum, (*m*) inſaniam, mentis alienationem, Epilepſiam ac furorem; poſtremum (*o*) verò profundiſſimum ſomnum, ſtuporem, dementiam ac mortem denique ipſam adferat & inducat. Cum tamen eadem exterius (*p*) tumoribus ædematoſis, ſtrumoſis ac ſcirroſis applicata, caloris effectus demonſtrent, eos nimirum digerendo, emolliendo ac reſolvendo (*q*)

Virtus Urticæ adurens ſuperficie tenus manet: intus verò tantum frigoris latet, ut ea contuſa arteriis metacarpii ac temporum applicata, febris fervorem extinguat in corde.

Pari ratione Argentum vivum contrariis præditum viribus experimur, nam partibus calorificis ſtannum exedit: aurum netile & illius bracteas adeò liquefacit, ut cum eo imbutum, per colum trajici poſſit. Nervos verò ac cerebrum adeò ſuo frigore ferit & humectat, ut ejus ſaltem vapore afflati, nervis paralyſi relaxatis Aurifabri, metallorum foſſores & artis Chymicæ opifices, velut ſiderati attoniti concidant, proinde quæ ſit ejus conſtitutio, calida an frigida, ſub Medicorum judice adhuc lis eſt. (*r*)

Roſæ terreſtri portione ac ſiccitate ſua exſiccant, adſtringunt ac corroborant, aqueâ ſeu ſeroſâ parte refrigerant, aërea igneaque ſpiritus reficiunt odoris ſuavitate, corpus relaxant, humores expurgant. (*ſ*)

Flores chamomillæ olfactu proſunt capitis dolori, folia nocent. (*t*)

Lapathii folia ventrem ſubducunt, ſemen aſſumptum eundem retinet & conſtipat.

Braſſicæ decoctum alvum ſolvit, ipſa Braſſica comeſta vel comprimit vel pigriorem reddit.

Lactis pars ſeroſa ac butyroſa ſubducit ventrem, illa nitroſitate quadam aperiendo & abſtergendo, hæc emolliendo laxandoque: caſeoſa cohibet ac ſiccat terreſtreitate.

Vinum licet calidum ſit & rectè dicatur, habet tamen partes frigidas & aqueas: ubi namque partes calidiores exhalant, remanent frigidiores, unde

etiam

etiam ex largiori vini potu morbos fieri frigidos rectè monet Rod. à Fonſeca *(u)* Ejuſdem ſententiæ eſt Angelus Sala, ſpirituoſas nempe & ſulphureas ineſſe vino partes, atque etiam alias aquoſas, ichoroſas ſeu mercuriales, & hinc etiam accidere, ut aſſumto largius vino homines tantiſper lætentur, vegetasque corporis functiones edant, imò furere ſoleant, donec vivifico vini ſpiritu exhauſto, frigidæ & aquoſæ ejusdem partes vim ſuam exerere incipiant, corpusque languidum reddant & relinquant. Ut jàm nihil dicã de Chalybe, ſpiritu ſalis, aliisque, quæ hermaphroditeæ, ut ita dicam, ſunt naturæ, modò calefaciunt, modò refrigerant, modò aperiunt, modò adſtringunt, occultioresq́ue produnt operationes, pro ratione variarum circumſtantiarum atque adjunctorum. *(x)* Verum nempè id eſt, infinitæ cum fiant principiorum permutationes, infinitas eam ob rem in miſtis reperiri probabile eſt, temperamenti proprietates. Quarum ſi conſequi liceret cuipiam notitiam, eundem Æſculapio ſimilem fore prædicat Galenus. *(y)*

a) *Taurell. in alp. caſ. l. 3. q. 1. text. 7. fol. 794.* b. f. q. x) *Unzer de Mercur. l. 1. c. 12.* c) *Verbez. in diſquiſ. 2. de vitr. contr. Caſtell.* d) *Gal. l. 3. de ſimpl. med. fac. c. 13.* e) *l. 2. de diæta* g) *Minderer. de chalc. c. 3. & 12.* h) *Gal. l. 19. ſimpl. Dioſc. l. 4. c. 65. Ægin. lib. 7. Trallian. l. 3. c. 1. Ætius tetr. 3. ſerm. 1. c. 18. Scrib. Larg. de comp. med. c. 48.* i) *Lemnius lib. 2. de occ. nat. mir. cap. 52. Plinius l. 20. c. 18. Marcell. Donat. l. 4. hiſt. mir. c. 18. Alex. Ben. l. 6. Pr. c. 13 Fallop. de comp. med. c. 8. de tumor. c. 14.* k) *Scal. de ſubtil. exerc. 154. & 175. ſect. 1. Mathiol. in com. in l. 4. Dioſc. Capov. de venen.* l) *Fernel. l. 7. de lue ven. Palm. de*

hydrarg. c. 5. m) *Jul. Alex. annot. ad c. 3. Gal. quod mores animi. &c. Schenck. l. 7. obſ. 152.* n) *Cardan. l. 1. de ven. c. 4. Scal. exerc. 12. Dalechamp. annot. ad cap. 13. l. 25. Plin. Math. ad comm. c. 11. l. 4. Dioſc. Tragus l. 1. hiſt ſtirp. c. 159.* p) *Fallop. de metall. c. 22. Paræus de tumor. Libav. l. 6. ſyntagm. c. 13. & comment. Alchym part. 2. l. 1. c. 7.* r) *Lang. l. 2. epiſt. 33. Vitruv. l. 7. c. 8.* ſ. x) *Roſenberg. in roſ. nobil: exerc. 9* t) *Gal. l. 2. de ſimpl. med. fac. c. 2.* u) *tom. 2. conſil. c. 89.* x) *Gal. l. 8. de conſtit. art. med. c. 8.* y) *l. 2. M. c. 4.*

XIII.

Transmutatio Metallorum, controverſa.

Etſi reperiantur, qui Metallorum transformationem rejiciant, tamen cum experientiæ reclamare nefas ſit, ſatisque hujus teſtimonio conſtet, Artis Chymicæ opera Metalla ignobiliora in nobiliora transmutari poſſe, non eſt cur hunc Chymiæ uſum rejiciamus. *(a)* Quærere autem rationes & dimittere ſenſus, infirmitas quædam mentis eſt. *(b)* Ex cineribus vitrum fieri hodie notiſſimum eſt, de quo, ſi experientiâ non conſtaret, cui id rationibus facilè perſuaderi poſſet, aut quid contradici non poſſet? Metalla autem transmutari toties hodiè experientia comprobatum eſt, ut diſputando de eo fruſtra tempus teratur. In Ungaria ad oppidum Smolnitium, in monte Carpatho, fontes ſunt, ad quos Ferrum conjectum in cuprum optimæ notæ vertitur. Idem fit hodiè Goſslariæ. Neque hoc Aquæ ſaltem naturales præſtant, ſed & arte idem fieri poteſt. Ferro enim in Aquam vitriolatam conjecto, pulvis rubens adhæreſcit, qui igne fuſus Cuprum evadit. Et propterea ἀῤῥωστίᾳ διανοίας

la-

laborat, Nic. Guibertus, Medicus Lotharingus, qui nihilominus iſta in dubium vocare & tot experientiis totâ Europâ notiſſimis convictus etiam de transmutatione Ferri in Cuprum ſcribere audet: Id apud aliquos ſemidoctos fidem inveniſſe: miſtionem quidem eſſe & temperaturam ſatis exactam, quæ dederit mendacio locum, non eſſe formæ mutationem; qui ſi ad examen judicii & rationis prius hoc revocaſſent, longè aliter ſenſiſſent, &c. Quaſi verò per totum Imperium Romanum, fide publicâ, omnium artificum & Docimaſtarum conſenſu, non eſſet notiſſimum, Cuprum illud genuinum eſſe, imò eô, quod multis in locis terra effoditur præſtantius, & Guiberto neſcio quas rationes in medium afferenti, plùs quàm tot Artificum cenſuræ & non unius ſeculi experientiæ fidei habendum, & umbratilis ad pulpitum ſpeculatio experientiæ tot Artificum præferenda ſit, &c. *(c)* Certè homine imperito nihil eſt ineptius. Quâ de re pulchrè Lucianus, in Hermotino. Si quiſpiam fortaſſe illorum interrogaret, dic mihi, inquiens; ô Lycine, ſi quis Æthiops, qui nunquam alios homines conſpexiſſet, quales nos ſumus, propterea quod nunquam peregrè extra patriam profectus ſit, in quadam concione & conventu Æthiopum pertinaciter affirmaret diceretque: nuſquam gentium homines albos aut flavos reperiri nuſquam nullius alterius coloris, quàm nigros, nunquid fidem aliis ſuis dictis faceret? Diceret autem ad illum quispiam ex ſenioribus Æthiopibus: tu verò unde hæc cognita expertaque affirmas audaciſſime? neque enim unquam à nobis ſuſcepta ad exteros populos

profectione peregrinatus es? neque, qualiter apud exteras nationes ſint, unquam perveſtigaſti, aut præſens oculorum teſtimonio didiciſti?

a) *Sennertus l. 5. inſtitut. part. 3. ſect. 2. c. 1.* b) *Ariſtot. l. 8. phyſ.* c) *Sennert. de conſ. & diſſ. c. 2. l. 5. epit. ſci. nat. c. 5.*

XIV.

Negantes transmutationem ſpecierum ſunt fatui.

Qui dicunt, artem verſari tantùm circa accidentia, & non poſſe mutare ſubſtantiam, quaſi cùm ex petroleo nigro, fit bitumen, ex hydrargyro Aurum, ex Ferro Æs, tantum fit mutatio facta in adjunctis, quæ eſt alteratio mera, fatuitatem ſuam & judicium bliteum ſatis hoc ipſo produnt. Nam & ſubſtantiam Ars facere ex præexiſtente ſubſtantia, in qua eſt diſpoſitio ad ſequens, poteſt: licet primùm, ubi nulla eſt omnium & negativè ſubſtantia, non poſſit, niſi Deus ipſe. Appellamus autem & hanc Artem cum utitur naturæ adminiculis, & ex ligno per ignem facit cineres, ſalem, aquam, oleum: ex aqua aërem, ex vino acetum, ex aquâ & melle hydromeli, ex bove apes, ex caſeo vermes, & ſic in cæteris, ubi adhibentur artificioſè agentia patientibus, & gubernatur opus ingenio. Cernere verò eſt abſurditatem iſtius opinionis etiam in definitionibus, quas comminiſcuntur valdè ineptas ex iſto ſuo fundamento. Nam cum definiendus eſt lapis ex ſale factus per artem, ſiquidem ars non mutat ſubſtantias, ſed accidentia tantûm, eſſentialiter dicendum eſt, quod talis lapis ſit ſal ſaxeus, vel ſal ſaxum, ut adhuc magis delirent; ita de ærugine, ex ære corrupto, quod ſit Æs: de liquore plum-

plumbi, quod ſit plumbum, de oleo, Ceræ, quod Cera, & ſic in cæteris. Quî verò poteſt his rebus tribui ſubſtantia, ſeu materia formaq́ue, quam non habent amplius? quam ſtultum eſt carbones & Cineres arte confectos, ſalesq́ue inde paratos dicere ligna? at hoc neceſſe eſt fieri, ſi ars, licet adminiculo naturæ (nulla enim ars humana naturæ auxilio carere poteſt) relinquit ſubſtantiam, & ſaltem mutat affectiones. Quomodo etiam jure exploſerunt Peripatetici veterum condenſationem, rarefactionem, atomos & ſimilia deliria, ſi verum eſt, quod putant? cur verò in iſtam ſtultitiam ſeſe demerſerunt? nimirum, ut quod ipſi nullâ vi ingenii, nedum arte aſſequi poſſunt, imò ne viſum quidem & comprobatum accipere volunt, negent ſpecies rerum tranſmutari poſſe, & ex metallo uno aliud fieri. Verùm ad Antyciras cum iſtâ perverſitate.

Libav. part. 3. ſingul. l. 7. ſchol. ad c. 4.

XV.

Ars faciendi Auri nulli revelanda.

Aurum ex Hydrargyro, non eſt tantopere à Natura remotum, quin poſſit fieri, ſi eam ingenioſè tractet Artifex. Verum induſtriæ tantæ eſt, ut hebeti ingenio & tardo qui eſt, non ſit ad eam rem idoneus. Non tamen manca eſt vita noſtra, etſi illa Ars non extet vulgo; conſentaneum eſt, Deum ideo à conſpectu multitudinis eam arcere, quia cupiditatum improbarum nullus penè eſt finis, quamquam & vileſcant vulgata, ſicut olim argento evenit tempore Salomonis, & Auro apud Indos, antequam experirentur Hiſpanorum Gallorumque aviditatem. Væ illi Magiſtro qui offici-

ficinam auri faciendi aperuerit. Itaque ſapientes qui callent artem, ſibi tacendum putant, & conſortia procerum vitandum, ut præclarè monuit ex veteribus quidam. (*a*) Etenim qui theſaurum invenit precioſum, poteſtne tam exiguæ mentis eſſe, ut iis oſtendat & aperiat, à quibus ſibi periculum, ignominiam, calumniam exinde imminere certus eſt? ita infeliciſſimi illi, qui aliis ſcientibus ſciunt hanc Lapidis conficiendi artem. Modò Reges & Principes, eam ab iis poſcunt, aut per pollicitationes magnas favoris & honoris obtinendi, aut per minas, carceres, torturas, mortem. (*b*) Et licet ob hominum perditiſſimorum impoſturas, qui aliis Aurum promittunt, quo ipſi carent, quique alios fraudulenter emungunt, tota Ars apud pleroſque malè audiat: tamen viri prudentes genuinos Artifices ab Impoſtoribus, & errata Artificum ab ipsâ Arte diſcernere norunt. (*c*)

a) *Libav. l. 1. epiſt. chym. ep. 3.* b) *P. Müller. in proœm. lib. de lap. philoſ.* c) *Sennert. in inſtit. l. c.*

XVI.

Species quomodo transmutentur.

Præcipuè hoc nonnullos movere ſolet, quod metalla, quæ ſpecie differunt, inter ſe transmutari non poſſunt. Verùm quid obſtet, non video. Forma quidem Ferri, in formam Cupri, & Plumbi in Aurum non vertitur; ſed formâ Ferri decedente forma Cupri, & Formâ Plumbi decedente Auri forma introducitur. Et quidem inter Metalla facilior eſt transmutatio, cum communem habeant materiam, atque inter ea, quæ ſymbolum habent, facilior fiat transmutatio. Et ſi hâc de cauſâ Metallorum transmutatio neganda eſſet, plurimæ aliæ rerum

trans-

tranſmutationes negandæ eſſent. Ut jam de Elementorum transmutatione nihil dicam; triticum & aliæ plantæ in ſuo cenſu & ſuâ formâ ſunt perfectæ ſpecies, nihilominus in chylum mutantur; Sanguini ſua forma eſt, per quam eſt, quod eſt, nihilominus in carnem, os, membranam mutatur. Atque idem aliis quoque accidit, & vulgatiſſimum eſt, ex rebus in ſua ſpecie perfectis ad alias formas ſuſcipiendas diſpoſitis, alias res ab alio principio generari. Abſurdum quoque nonnullis videtur, quod tàm brevi temporis ſpacio metalla in Aurum transmutari poſſint. Verùm iſti vim & poteſtatem ſpirituum ignorant, & Chymicarum operationum parùm periti videntur. Quanta enim vis fulminis in Metalla & alias res; quanta vis aquarum fortium & Regalium, & Spirituum aliorum Metallicorum, ut vel ex Bezoardici mineralis & Auri fulminantis præparatione videre eſt?

Sennert. de conſ. & diſſ. c. 2.

XVII.

Paracelſus Aurum confecit.

Paracelſus pecuniæ erat prodigus profuſor, & eâ ita ſæpè deſtitutus, ut ne obolum quidem ei ſupereſſe ſcirem. Craſtino ſtatim rurſum crumenam benè inſtructam ſe habere oſtendebat, ut non rarò admiratus fuerim, unde ei fuiſſet ſuppeditata. (*a*) Aurum autē feciſſe Paracelſum ex plumbo & argento vivo, Michaël Neander, teſtes producit *(b)* tùm privatum quendam Franciſcum, cujus etiam Epiſtolam affert: in eâ ille Franciſcus, Annorum tunc 72. pietate, doctrinâ & opibus dignitateque in Bohemia præſtans, qui adoleſcens per ſemeſtre Baſileæ cum Paracelſo familiariter

ter vixerat, ſcribit: juſſiſſe aliquando Paracelſum pecuniâ deſtitutum, dato floreno Rhenano, ut ex Pharmacopoleo libram Mercurii peteret. Quo allato Paracelſum quatuor lateres in foco compoſuiſſe, Mercurium in catinum conjeciſſe, ignemque excitaſſe. Poſtea cum inciperet Mercurius fumare, dediſſe Franciſco huic globulum, ac juſſiſſe, ut pyragrâ prehenſum parumper in Mercurium demergeret, donec liqueſceret. Hinc aucto igne utrumque in hypocauſtum rediiſſe, reverſosque poſt dimidiam horam aurum in catino inveniſſe. Hinc catino fracto, juſſiſſe Paracelſum, ut Franciſcus Aurum iſtud ad Aurifabrum, qui habitabat ſuper pharmacopolium, deferret & pecuniâ permutaret. Aurifabrum pondere cognito ad ſtateram (erat autem librale minus ſemuncia) crumenam ex ſerico plenam aureis Rhenenſibus detuliſſe & Paracelſo miſiſſe. Medicamen autem, quod in catinum immergebat Franciſcus, erat globulus mediocris avellanæ inſtar, incluſus ceræ rubræ ſignatoriæ. Quæ res autem intus fuerit, ſe ignorare ſcribit iſte Franciſcus, & quâ re ipſe præparaverit, an aliunde acceperit, non ſatis liquet. *(c)*

a) *Oporinus in quâdam epiſtolâ* b) *Geograph. p. 56. 57. & 61.* c) *Sennert. c. 4. de Parac. lib. de conſ. & diſſ. Libav. l. 2. defenſ. Alchym. transmutat. contra Guibertum.*

XVIII.

Artis transmutatoriæ Autoritas.

Obiit ante paucos annos Nicolaus Mirandulanus, Sacerdos ex minorum ordine, ſenex, nobis notus, integer vitæ. Is & Bononiæ Argentum, & Carpi Aurum ex ære fecit multorum teſtimonio. Fecit & Hieroſo-

roſolymis,ubi multos Annos verſatus eſt; ubi Aurum ipſum feciſſe, vivit adhuc, qui conteſtetur.

Præterea fuit inter mortales ætate noſtrâ Apollinaris, ex ordine Prædicatorum, ſacerdos boni nominis, qui non dubitavit Amicis affirmare, ſeſe modos plus viginti conſtanter tenere, quibus verum Aurum conficeret. Romæ publico in templo ſcriptum erat: Auri ex plumbo collectori.

Fuit ante paucos Annos Venetiis,qui publico multorum nobiliſſimorum virorum teſtimonio, ex re parvulâ, quæ nec piperis granum quantitate excederet, magnum ſatis Auri pondus ex vivo argento fecerit.

Fuit in ditione meâ, qui tribus teſtimoniis, ex re, Tritici granum æquante, argenti vivi unciam, vertit in probatiſſimum Argentum, atque unum ex his, qui viderunt, cum alloquerer, audivi dicentem, ſe diligenter converſionem inſpexiſſe, colorisque cinerei fuiſſe Medicinam.

Vivit adhuc vir mihi notus & amicus, qui plus ſexagies ſuis manibus ex rebus metallicis Aurum & Argentum confecit me præſente, nec unâ tantùm viâ, ſed multis id eſt conſecutus.

Vidi in confectione Aquæ Metallicæ, in quâ nec Argentum, nec Aurum, nec Sulphur, nec Hydrargyrum ponerentur, ex inſperato ſimul Aurum & Argentum generatum.

Vidi Aquarum vi ex ære Argentum extrahi.

Eſt alius, cui quoties libuerit, ſuis ex furnulis promitur Aurum, quod publicis officinis pro puriſſimo vendit, cui ſatis amplæ ſunt opes.

Vivit adhuc, cui non deſunt opes ad ſuſtinendam ſeminobilis conditionem, cujus manibus vidi æs conver-

verſum in Argentum & Aurum ſucco quodam plantæ.

Quidam inops, monſtratâ ſibi in ſomnis aquâ aurum fecit, qui item Ferrum bis in Aurum vertit, ex Auripigmento ter quaterve fecit.

Vidi alium, qui duobus modis in verum Argentum miſtum Auro, vertit Argentum vivum.

Vidi ex Cinabari, adjectis quibuſdam rebus, excluſo Argento & Auro, ſimul Aurum fieri ſimul Argentum.

Vidi ex mera Cinabari, olei alicujus ſimplicis admiſtione, Aurum & Argentum ſed parvi momenti fieri.

Vidi ſæpenumerò hydrargyron, & qui erat ex Plũbo & Ære detractus, in Argentum & Aurum transformari.

Superioribus diebus & oculis vidi & manibus contrectavi Aurum, quòd me inſpectante factum fuit ex Argento, trium circiter horarum ſpacio, nulla prius facta Argenti mutatione, nec in hydrargyrum, nec in Aquam.

Vidi non ſemel minus decimâ parte horæ diſjici metallum, ſic ut Sulphur alta petiverit; hydrargyros ima.

Vidi prioris metalli forma prorſus abolitâ ſubitò novam, id eſt, Auream, ſolertiâ artis imponi.

Ego ſeorſim Aurum, ſeorſim Argentum, diverſis granulis effici, uno eodemque pharmaco, itemque ſimul & Aurum & Argentum, eodem tempore, eodemque pharmaco ſæpenumerò ſum intuitus.

I. *Franciſc. Picus, l. 3. c. 2. de Auro. Rob. Vallenſ. de verit, & antiq. art. Chym.*

Vidi

Vide Centur. noſtr. 4. memor. part. 89. centur. 5. partie. 92.

XIX.

Autores & teſtes Artis transmutatoriæ.

Quò minus multi ſunt, qui de re Metallica ſcripſerunt, eò magis mihi mirum videtur, tot Chymiſtas extitiſſe, qui compoſuerunt Artificium de metallis aliis in alia mutandis. Multos Hermolaus Barbarus, homo dignitate generis, & gradus, & omni doctrinarum genere ornatus, nominatim prætulit. Ego plures proferam, ſed inſigniores tantùm. Delectum enim ſervabo. Itaque χυμευτικά ſcripſit Oſthanes, Hermes, Chanes, Zoſimus Alexandrinus ad ſororem Theoſebiam, Olympiodorus Alexandrinus, Agathodæmon, Democritus, Orus Chryſorichius, Pebichius, Comerius, Joannes, Apulejus, Petaſius, Pelagius, Africanus, Theophilus, Syneſius, Stephanus ad Heraclium Cæſarem, Heliodorus ad Theodoſium, Gebetus, Callides Rachaidibus, Veradianus, Rhodianus, Canides, Merlinus, Raymundus Lullius, Arnoldus Villanovanus, Auguſtinus Pantheus Venetus, fæminæ tres, Cleopatra, virgo Thapuntia, Maria Judæa; atque hi Chymiſtæ omnes orationem ſolutam uſurparunt, præter Joannem Aurelium Augurellum Ariminenſem, qui ſolus verba verſu incluſit. *(a)* In his Geberus eſt, Hermes & Arnoldus qui affirmant ſanctâ fide, ſe feciſſe, vidiſſe, tetigiſſe lapidem; quibus accedit & Thomas de Aquino, & Bernhardus Comes, Arnaldo Guilhelmus Speculator atteſtatur, quod virgas Auri à ſe factas omni examini Romæ ſubjecerit. Idem de Paracelſo ſuperiorum temporum ejus diſci-

pulus αὐτόπτης ſanctè conteſtatur; idem præſtitit pharmacopola Tarviſinus, licet à Fallopio (*b*) ſophiſticè eludatur; Joannes Rungius Chymicus præclarus ſcripſit ſe vidiſſe Argentum Chymicum, Baptiſta Porta, Hier. Rubeus, Picus, Dorneſius &c. ex cinnabari utrumque factum edocent. Ita Quercetanus, Joan-Dee, Vogelius, Penottus & alii innumeri uno ore Veritatem Artis aſſerunt. Quibus qui fidem non poteſt adhibere, nullâ fide dignus eſt, neque uberiori argumento convincendus, cùm ſi artificibus non credit, multò minùs ſuis oculis & manibus, præſentique experimento ſit adſtipulaturus, quâ malitiâ inveniuntur multi, qui experimenta potiùs omni ſophiſticâ eludunt, quàm acceptant. (*c*)

a) *Agricol. in præf. rer. metall.* b) *de foſſil. c. 11.* c) *Libav. comment. lib. 1. de nat. metall. pag. m. 47. Theob. ab Hoghelande de Alchym. difficult. Wolf. Dinheim. de univ. Medic. c. 4. Nic. Barnaud. comment. in ænigm. quoddam Epitaph. Bonon. Ruland. F. Progymn. Chym. quæſt. 67. Sennert. de conſ. & diſſ. c. 2. Bernh. Penot. in præfat. apolog. cont. Guibert.*

XX.

Vis caloris & facultatis naturalis Animalium in metalla.

Edidit hoc 1619. Anno prognoſticum Aſtrologicum vir Clariſſimus D. Franciſcus Wendlerus, Medicus Gorlicenſis, in quo mira quædam de Gallinâ aureâ & argenteâ Philoſophicâ, quam appellat, recenſet. Ita autem ille. Hoc loco tacere non poſſum, quin mentionem faciam, quâ ratione Gallina foliis auri & argenti cum ſaginâ reliquâ cibanda ſit, & quàm

quàm mira meis oculis viderim, referam. Cum Sol ſignum Cancri ingreditur, quod 22. Junii eveniet, Gallinam aliquam, quàm fieri poteſt, optimè ſagina. Saginæ folia argenti inſperge: quorum quò plura cum cibo ingerit Gallina, eò meliùs ſeſe res habet. Primis quidem quatuor diebus Argentum cum excrementis per alvum rejicitur, quinto verò vel ſexto die aſſueſcit ventriculus Argento, idque arripit & immutat, in ſuam quintam eſſentiam meliùs quam Chymicus aliquis. Si menſem unum ita Gallinam nutriveris ac ſaginaveris, mactare eam licet & mira videbis. Quæ domi meæ ſaginata & mactata eſt, candida fuit inſtar argenti: intus viriditas tanta apparuit, qualem nec Chymicus arte ex Argento parare poſſit. In maſſâ illâ quæ Ova continet, innumera ferè ova magna & parva apparuerunt, quaſi ab Artifice aliquo ex Argento formata eſſent. Poſtea, quando Sol in Leonem ingreditur, quod accidit 23. Julii, alia Gallina eodem modo nutriatur Auri foliis. Hoc modo meo ſuaſu, nutrita & ſaginata eſt Gallina à Senatore quodam hîc primario, & lautioris fortunæ, qui cum Uxore, Dei beneficio adhuc in vivis eſt. Comederat illa Gallina 4. circiter volumina (4. Büchlein) Auri malleando in folia ducti. Ubi mactata fuit, mirum, quàm pulchra & pura intus fuerit. In pectore verò tres lineas penè aureas habuit, quaſi ab Artifice aliquo inductæ fuiſſent. *(a)* Matrona quædam in mea viciniâ aluit in hypocauſto Gallinam, in gratiam filiæ ſuæ, quæ, cum obſervaſſet nummos à Gallinâ devorari, noluit eam amplius ferre, ſuntque in occiſæ Gallinæ ventriculo inventi nummi aliquot, ad medietatem

conſumpti, inprimis Argentum digitalis argentati filiolæ, ut præter æs nihil reſtaret. *(b)*

a) *Sennert. in præf. ad lect. lib. de conſ. & diſ. Ariſt. cum Galen.* b) *Sig. Schnizer ep. 50. ciſta Medica Hornungi.*

XXI.

Aureas monetas & torques juribus incoquere, abſurdum.

Stultum meâ ſententiâ eſt, Aureas monetas, annulos, aut catenas intra capones, juſcula aut ſtillatitios liquores, aliosve quosvis coquere, cum in his nihil aliud abſumatur, quàm multarum manuum ſudor adhærens? nihil enim ponderi penitus detrahitur poſt illorum elixationem, nec etiam quicquam Aurum Aquæ imprimat, nec etiam ſaporem, odorem, aliudve adjiciat.

Septal. animadv. med. l. 5. caut. 57.

XXII.

Plumbum Argento gravius innatat.

Mirum eſt, quod Plumbum in pondere vincat Argentum, & illi liquefacto innatet. At gravius debebat ſubſidere. Vidi autem hoc in officinâ reductoriâ, ubi paſtilli ſegregantur (in der Treibhütten) Plumbum liquatum Argento inſiſtit. Quid hîc cauſæ? num elevantur fugaces partes inſtabilis in Igne plumbi? Argenti verò ob homogeniam, & quia non divaporant, ſubjacent. Non ubique plumbum gravius Argento eſt, ſed in ſolido & illiquato. In catinis liquatoriis, quod optimum eſt plerumque eſt medio loco, innatantibus ſcoriis, & ſubſidente fæce.

Libav. l. 2. epiſt. ſchyn. ep. 98.

XXIII.

XXIII.

Biſmuthum, telis ſulphuratis hactenus admixtum, quid, noxium & cur.

Telarum ſulphuratarum (einſchlag *(a)* zu den Weinen) ſcopus eſt præcipuus duplex: tum ad vaſa, tùm ad vinum, potiſſimum tamen propter vinum à Germanis hæc miſtura excogitari ſolet, ſcilicet ut vaſa à putredine defendantur, & ut vinum novas quaſi vires acquirat, majoremque calorem aut ſpiritus acriores. Veteres id tentabant coctione, vel immiſſione plantarũ acrium & ſalubrium, vel ignis beneficio, & alio etiam artificio, circa ipſa vaſa. Compendioſius Germani in frigidis regionibus id tentârunt, per talia ſulphurata, vel alia, vim ſulphuris habentia, ut vinum ſublimatũ, vel ſpiritum, vel potens aliud ſimile ex plantis, è Sinapi, Sambuco, & Sclarea, vel aliis etiam petitis. *(b)* Telam autem talem ſulphuratam, quæ Biſmuthum capit, non laudo, ejus enim uſum potius noxium puto, quàm ſalubrem. Minerale etenim hoc (in quo ferunt eſſe caput chryſopeæ) ſi quis in primam materiam poſſet deducere, fumis peſtilentialibus, Arſenicalibusque eſt plenum, quamquam ſine reſolutione ignis vim purgandi habeat, ut Regulus Stibii. *(c)* Telæ verò ſulphure perlitæ, vi ſulphuris reſolvuntur, fumosque iſtos Arſenicales habent. Fors inventor ejus putavit, facere ad defæcandum vinum, ſicut videmus fieri muſto, in ſtanneis vaſis ſervato, vel etiam ſtanno eodem liquato & in dolia conjecto, neſcio enim quam vim defæcatoriam habeat Stannum. *(d)* Biſmuthum autem, tùm Græci, tùm Latini veteres

ſcriptores ignoraſſe videntur. Atque hinc eſt, quod Plinius (*e*) duo tantùm plumbi genera commemoret. Noſtri Biſemuntum, Germani Biſemunt oder Wißmunt oder contra feßn appellant. (*f*) Albicans eſt, cum livore, medium inter antimonium album & plumbi genera, ideò etiam plumbum Cinereum (*g*) vel cinerulentum vocatur, quod lucet ac ſplendet, friabile eſt (ita ut vertatur in pulverem, non ſolùm ſi lapide, vel piſtillo teratur, verùm etiam, ſi digitis fricetur, & vocatur Marcheſita librariorum, vel Impreſſorum, quoniam qui imprimunt, characteres, & literas in ſtatuis & vaſis, ſolent cum ſtanno admiſcere aliquid hujus plumbi, quoniam eliquatur ſimul cum ſtanno, & reddit Stannum durius, & ſic magis retinet (*h*) characteres) naſciturque in venâ Arſenicali, cadmiosâ, ſulphureâ, cujus fœtor & virulentia ſatis arguit infecta, impuraque principia. Ob terream naturam, & quia malleo dilatari non poteſt, ſed frangitur, inter Metalla locum non invenit, ſed in Marcaſitis remanſit. Neque enim quicquid ex Mercurio & Sulphure conſtat, etiam metalli nomen & rationem meretur. (*i*)

a) *Sebnizerus ep. 32. ciſt. Med.* b) *L. Doldius. ep. 251. l. c.* c) *Libav. ſyntagm. Tom. 2. de igni nat. c. 32.* d) *Libav. ep. 56. l. c.* e) *l. 34. c. 17. & 18.* f) *Fuſch. l. 1. de comp. med. c. 17.* g) *Sennert. l. 5. c. 3. epit. ſcient. natur.* h) *Fallop. de foſſil. c. 22.* i) *Libav. comment. metall. l. 1. c. 10. Tom. 1. ſyntagm. Alch. l. 2. c. 24. De Aquis Bismuntho infectis vide Tabern. in theſ. aquar. c. 97. 59. & 53.*

XXIV.

Corallis ortus admirandus, differentia, uſus internus, externus

Corallum, vel ut aliis placet, Corallium, ut in imo maris incredibili naturæ artificio productum, ita mirabiles ab eâ dotes ſortitum eſt. (*a*) Aliqui λιθοδένδρον appellarunt, marina planta eſt, quæ alto mari exempta duratur ſtatim atque emergit, quaſi à circumfuſo nobis aëre lapideſcat, concreſcátve. (*b*)

—— Corallum, quo primum contigit auras
Tempore dureſcit, mollis fuit herba ſub undis. (*c*)

Cujus rei cauſa eſt, quòd plurimum Salis & ſucci lapideſcentis huic plantæ ineſt: id quod vel reſolutio oſtendit, quâ Corallia penè tota in Salem abeunt. (*d*) Triplici conſtat differentiâ, albâ, rubrâ, nigrâ, Prima eſt precioſior; altera uſitatior; ultima (*e*) rarior, quæ vocatur Græcis ἀντιπαθὲς, arboris & ipſum figurâ, at magis ramoſum. (*f*) Sunt & ex his, ſtellatum, racemoſum & articulatum ſub iisdem ſpeciebus reponenda. (*g*) Probatiſſimum rubens colore Sandarachæ aut Sandycis ſaturatæ, ut quod in lapidis duritiem coit; ſcabroſum, fiſtuloſum ſeu concavum, præterea inane ſeu ſpongioſum, vitioſum exiſtimatur. (*h*) Quare potiſſimum hoc nobis in uſum venit, quod quidem non nobis ſolum Europæis innoteſcit: verùm & Aſianis & Afris. Hinc Turcæ, Indi, & pleræque aliæ nationes barbaræ ipſum integrum collo geſtatum inſignes habere vires conſtanter credunt. (*i*) Inde fit, ut pretioſius ſit apud Indos Corallium, quàm Indici uniones, Adamantes, Saphiri, & his maximè temporibus, quibus Coralliorum rupes Africanæ penitus

effætæ videntur. (*k*) Colligitur hodie in maximâ quantitate in mari mediterraneo, Barbariam verſus, quod Maſſilienſes ut quotannis adeunt piſcatum, ſic id artificii genus appellant, eo quod retibus ipſum ex imis Oceani viſceribus extrahant. Traditur etiam, id in Liguſtico mari enaſci, verùm potius Ligures cum Maſſilienſibus in Barbarico ipſum reperiunt, & inde poſtmodum Genuam advehunt. (*l*) Refert Linſcottus, ad caput bonæ ſpei ſcopulos eſſe, qui magnâ ex parte Corallio, eoque acutiſſimo, aſperrimoque & omnifarii coloris, ut nigri, albi, æruginoſi ſeu viridis, conſtant. (*m*) Frigidum eſt numero 1. & ſiccum in 2. occultâ vi firmat cor, & luce quadam ſpiritus rigat, & cum adſtrictione firmitatem præbet. (*n*) Æris ſquamæ & æruginis eſt alexipharmacon. (*o*) Refrigerat mediocriter; ſanguinis fluorem & rejectionem ex quacunque corporis parte manantẽ ſiſtit; Epilepſiæ auxiliatur. (*p*) Sitim placat, non ſolùm proprietate occulta ſed etiam manifeſtâ, cum ſit corpus gelidiſſimum. (*q*) Bononiæ puellæ id collo geſtant, tanquam ornamentum & virginitatis ſignum. (*r*) Collo admotum, turbulenta ſomnia propulſat, & nocturnos puerorum terrores compeſcit, vi quadam ſpecificâ & occulto effectu, abditaque proprietate, cujus rei cauſa indagari nequit. (*ſ*) Collo ſuſpenſum, ut ſtomachum attingat, occultâ proprietate Epilepſiæ reſiſtit. (*t*) In orbiculos elaboratum ac lævore perpolitum, ſi à viro geſtetur, rubeſcit exuperantiùs, quàm ſi hoc geſtamine fœmina decoretur. In pallorem enim muliebri conſuetudine elangueſcit, ac colore nativo deſtituitur, partim ob emanantes ex illâ fuliginoſos denſoſque ſpiritus, partim quòd langui-

dum

dum calorem habeat, ac frigidæ humentisq; ſit naturæ, quæ qualitates aliquid conſervare tuerique nequeunt: cum vir caloris innati ſubſtantiam vaporoſam, mitem ac ſuavem ſit conſecutus, ac velut aromatis odore imbutam. Quâ ratione & Sinapis ſemen Corallum rubicundum efficit, ſi illo obruatur, caloris ſcilicet ratione, quo tanquam ignitâ re incaleſcit. *(u)*

a.g.i.l.r) *Diſpenſat. chym. l. 2. c. 49.* b) *Dioſcor. l. 5. c. 139.* c) *Ovid. l. 15. Metamorph.* d) *Sennert, l. 5. c. 4. epit. ſcient. natur.* e) *Plin. l. 32. c. 2. l. 37. c. 10.* f.h) *Bauhin. in pinac. theat. botan. l. 10. ſect. 4. p. 367.* k) *Bodin. l. 2. th. natur. p. 269.* m) *part. 3. Or. Ind. c. 1.* n) *Heurn. l. 2. M. c. 5. Fuchſ. l. 1. de comp. medic. c. 41.* o) *Diſpenſ. Auguſt. c. 8 in proleg.* p) *Sennert. l. c. Weck. l. 1. antid. ſpec. ſect. 7. Dunc. Bornet. in Iatrochym. p. 113.* q) *Mercur. l. 3. de cur. aff. c. 9.* ſ) *Panſa de pror. vit. l. 4. pract. ſpec. c. 56.* t) *N. Piſo de med. morb. Bajerus l. 2. pract. c. 16. Unzer. de Epil. l. 2. p. 240.* u) *Lemn. l. 2. de occ. nat. mir. c. 22.*

XXV.

Conchæ Margaritiferæ admirabilis contra febres tertianas virtus.

Concharum aliàs varia occurrunt genera, ſed præſtantiores & elegantiores ſunt exoticæ, quæ reperiuntur tùm in Mari Perſico, quod in Oriente eſt, unde & Orientales nuncupatæ, tùm in Chynarum tractu & Indiæ Regionibus, in quibus Concha Margaritifera ab Incolis Berberi vocatur, & à quibusdam Barbaris Cherippo, ab aliis Chanquo, quod Mater, ſeu ut vulgus loquitur Nacra Perlarum perhibetur, Gallis Na-

cre de Perles. Conchæ hæ magnæ ſunt & ſpiſſæ, modicè cavæ, exterius minimè ſtriatæ, ſed planæ & aliquantulum flaveſcentes, ſcabræ tamen inſuper & impolitæ, intus leves, ſpendidæ, argentei coloris & adſpectu pulcherrimæ. Aëri expoſitæ hiant, vel ferro aperiuntur, atque intus cum carne Margaritæ reperiuntur.

Maxima Concharum iſtarum copia delectat Maſſileæ, ubi innumeri Artifices, qui varia exinde formant tùm ornamenta, è collo & manibus fœminarum puellarumque ſuſpendenda, tùm utenſilia pro delicatulis, ut cochlearia, pyrones, manubria cultellorum, & id genus.

An verò in uſus Medicos hæ hactenus vocatæ ſint, parum ſcio. Apud me quidem in dubio non eſt, paulò minus valere eas in virium refectione, quàm ipſas Perlas, quas uno conſenſu recentiores cum veteribus valdè cordiales aſſeverant. Quin & Serapio, ubi Margaritarum deſit copia, earum Conchas uſui proponit; annuente etiam doctiſſimo Coſtæo.

In eo tamen & ipſas Margaritas & cætera quævis pretioſiora ſuperare videntur, quod in febrium tertianarum fugâ ſpecificam quandam efficaciam in ſe contineant: cujus ego me primum Inveſtigatorem (ni fallor) ſtatuere audeo.

Conchularum quidem aduſtarum genere, & Græcos uſurpatos eſſe video, ſed extrinſecus. Arabes verò etiam intrinſecus, velut Meſuen in Electuario ſuæ inventionis, at Manardus tunc eas intelligit teſtas, quas Cappatotia vocant, ſive Onychas, id eſt, Blattas Byzantinas.

Lau-

Laudet ſuas Cochleas, longas habentes teſtas, quæ propè piſcinas & Lacus reperiuntur, Crollius: quarum uſus ante ipſum in Empiria Matronarum Illuſtrium decantatus fuit: oppono his & oppono, tùm loci natalis nobilitate, tùm generis ſplendore, & formæ venuſtate Perlarum Matres, quas non tantùm vulgari quidem & eo, quo aliàs ipſæ Margaritæ præparari ſolent modo lævigatas, præſentaneum & unicum poſt uniones cordis languentis, ſupra aſſerui, & adhuc aſſero refrigerium, ſed uſtas quoque certum & admirabile. Nunc propono Febrium tertianarum propugnaculum, ubi ſequenti venerit in uſum medicum, formula.

Recipe unam, 2. 3. vel etiam plures Perlarum Matres, quas ab exteriori parte ſcabritie uſque ad flavedinem ſublatentem politas in fruſta confringito, quæ crucibulo indita calcinando incinerato uſq; ad niveam albedinem. Tandem pulveriſa & in uſum adſerva.

Habebis ſic ἀντιπύρετον præſtantiſſimum, quo innumeris febri tertianâ divexatis, divinâ afflante gratiâ infallibili tuli opem, idque per multos annos, apud me in arcanis habitum, Chriſtianâ nunc charitate perſuaſus benevolæ poſteritati publicè dicare volui.

Doſis maxima ſcrup. 4. mediocris drachma 1. minor drach. ſem. minima ſcrupulus unus, pro viris, mulieribus, pueris, infantulis. Uſus nondum præſente, ſed ſaltim inſtante paroxyſmo. Eſto enim hæc regularis regula, ut tales Medicinæ ſemper ante paroxyſmum exhibeantur, & quidem ſæpius, in 2. 3. vel 4. paroxyſmis, & ſi non redierit, ſuo quoque tempore, ut

ſic

ſic junctis viribus, cum Natura ad expulſionem auræ febrificæ accincta operentur.

Vix memini, quin fruſtra ultra tertiam exhibuerim vicem, quâ plerumque februa hoſtilitas eliminaretur. Indiget autem hic pulvis vehiculo & liquore convenienti, qui eſt hauſtus calens cereviſiæ (ſi haberi poſſit) albæ, (ſi non) nigræ, cum tantillo liquamine butyri recentis: quo epoto ſtatim in lectum ſe recipiat æger, ſudorem inibi expectans largiſſimum, qui ſpem ipſi faciet certiſſimæ ſanationis.

I. Steph. Strobelberg. de rem. ſing. pro cur. febr. p. 10. & ſeq. Vide lib. Würtemb. D. Gabelkov. p. mihi 156. de medicamento univerſali ad omnes febres, ex concha fluviatili decorticatâ, Germ. Scheffmilterlin.

XXVI.

Magnetis ſtupendi effectus, & converſionis cauſa.

Magnetis Lapidis effectus ſunt planè admirandi, & in quorum cauſâ reddendâ, multi docti viri laborarunt. Sunt autem magnetis effectus, vel ſolius lapidis, vel Ferri Magnete fricati, vel utriusque Lapidis & Ferri. Lapidis ſimplices effectus ſunt, trahere ferrum, verſus polos mundi converti. Verſus polos Mundi dico: nam in plerisque locis non exactè reſpicit polos Mundi Magnes, ſed ab iis declinat, in aliis plus, in aliis minus. Quæ declinatio à polis mundi noſtro ſeculo præcipuè innotuit, & magni omnino uſûs & momenti eſt. Cùm enim Antiqui, in quo Mundi Meridiano in Mari verſarentur, de die ſaltem ex Sole cognoſcerent: & per Stellas noctu elevationem Poli & in quo mundi loco ſecundum latitudinem

nem degerent, cognoſcerent: nunc beneficio Magnetis, locus etiam ſecundum longitudinem inveniri poteſt. Antiqui enim gradus longitudinis ab Inſulis Fortunatis numerabant, atque ibi globi hujus mundani initium ac finem conſtituebant. Recentiores verò Coſmographi, cum animadverterent, Polum Magnetis & Polum Mundi in uno Meridiano conſiſtere in 10. gradu, ultra Inſulas Fortunatas, verſus occidentem, circa Inſulam, quæ caput viride & caput Corno appellatur: eo loco initium longitudinis, & quidem non ex arbitrio ſolùm, ſed naturali hac de cauſâ conſtituunt: quòd ſcilicet in iſto Meridiano, Poli Magnetis & Poli Mundi conveniant. Ab iſto initio verò & Meridiano verſus Orientem, magis & magis augetur declinatio. In Germaniâ præcipuè circa Noribergam eſt declinatio, 10. graduum. Belgæ, qui in Norwegiam & vicina loca navigârunt, verſus Orientem, declinationem Magnetis à Meridiano 16. graduum invenerunt, & ad novâ Zemblam 17. graduum in locis, magis verſus Ortum ſitis, modo exactis in obſervando inſtrumentis uſi ſint. Imò Gilbertus (*a*) citat quendam, qui declinationem poli Magnetis à Polis Mundi 23. graduum obſervarit. Unde probabiliter colligitur, ſummam declinationem Magnetis à Polis Mundi & Meridiano eſſe 23. graduum. Et probabiliter aſſeritur, ſi Hollandi iter iſtud verſus Orientem abſolverent, quo magis in loca Orientalia & Chinam verſus penetrarent, eò magis declinationem Magnetis à Meridiano imminui, eos obſervaturos, tandemque ad eum locum verſus Orientem venturos, in quo Poli Magnetis & Mundi in uno Meridiano eſſent, nullaque

que Poli Magnetis ſit futura deflexio, in 180. gradu longitudinis oppoſito initio longitudinis in Occidente.

Ex quibus omnibus ſatis probabiliter colligitur, declinationem Polorum Magnetis à Polis Mundi, & declinationem Polorum Mundi à Polis Zodiaci eſſe eandem, & cum declinatio Planetarum ſumma ſit 23. Graduum; & aliquot Minutorum, eandem procul dubio quoque eſſe Declinationem Magnetis à Polis mundi.

Ex iisdem ſatis probabilis cauſa converſionis magnetis & Indicis magnetici ad polum reddi poteſt. Sunt quidem nonnulli in eâ ſententiâ, eſſe quosdam magnetis montes ſub polo, ad quos ſimilitudine Naturæ moveatur magnes. Verùm nec ſatis compertum habent, quales vel quanti iſti montes ſint, nec aliis mundi locis mineræ magnetis deſunt, ſed plurimis in regionibus reperiuntur, præcipuè in Ægypto.

Alii ad polum, alii ad ſtellas quasdam circa polum converti magnetem dicunt. Verùm exactè & directè polum non ſpectat magnes, niſi iis in locis, ubi meridianus per polum mundi & zodiaci ſimul tranſit, in aliis omnibus declinat, & quidem magis vel minus, prout loca à meridiano illo remotiora, vel illi propiora ſunt. (*b*)

Deinde quod de converſione ad polum ſeptentrionalem (*c*) dicitur, viri docti in dubium hodiè vocant. Et alii quidem in magnete duo oppoſita loca ſtatuunt, quorum unum ad Boream, alterum ad Auſtrum dirigatur, ſi lapis liber & pendulus relinquatur. Quod etſi alii non negent planè, punctum tamen, quod

quod verſus Auſtrum movetur, fortius eſſe illo, quod verſus ſeptentrionem tendit, atque ita magnetem potius ad Auſtrum, quam ad ſeptentrionem moveri ſtatuunt. Et quamvis nihil eſſet in magnete, quod ſuâ naturâ ad polum arcticum converteretur, ſufficeret tamen ad polum oſtendendum, ſi tantum verſus polum antarcticum converteretur. Nam cùm polus auſtrinus arctico directè opponatur, ſi una pars magnetis, aut indicis magnetici ad auſtrum vertatur, neceſſum eſt ut altera polum arcticum monſtret. Cujus rei illud inſigne documentum eſt; quod pyxidum nauticarum & horologiorum magneticorum fabri ei parti indicis, quæ meridiem ſpectat, non cruci, ſeu illi, quæ ſeptentrionem reſpicit, magnetem affricant, unde index magnetis verſus auſtrum primariò movetur, cujus pars oppoſita ſeptentrionem ſpectat & indicat.

Hinc ergò alii, in eam veniunt ſententiam, magnetem verti verſus auſtrum, quia vis & operatio omnium planetarum ſit à meridie, cum planetæ ab ortu per meridiem verſus Occaſum ſuos curſus peragant. Verum enim verò, etſi in noſtris regionibus ita ſeſe res habeat: ſunt tamen oppoſita loca, in quibus Ecliptica ab Æquatore verſus Septentrionem declinat, & planetæ ab ortu per Septentrionem, verſus Occaſum ſuos curſus peragunt. Deinde planetæ eodem in loco non conſiſtunt, ſed alius in alio, & præterea non fixi hærent, ſed ſingulis diebus totum cœlum peragrant. Si ergò planetas ſpectaret magnes, unum locum, cum ſint plures planetæ, ſpectare non poſſet, nec quietus hæreret, ſed perpetuò moveretur & planetarum motum ſequeretur.

Pro-

Probabilior aliorum eſt opinio, qui ſtatuunt, ut res aliæ, Terra, Aër, ad ſuum locum tendunt, ita magnetem, niſi impediatur, ſemper eum ſitum appetere, quem in ſuo Natali & minerâ obtinuit. Ubi tamen experientia conſulenda, & quomodo ſitus magnetis in fodinis metallicis ſeſe habeat, inquirendum eſt.

Maximè verò probabilis illa eſt ſententia, quæ à proximâ, modò experientiâ cum eâ conſentiat, non diſcrepat, magnetem moveri verſus Zodiaci polum auſtralem, vel ſolùm: vel ſi duos polos magnes habet & una pars ejus verſus Septentrionem, altera verſus auſtrum vergit (de quo itidem experientia conſulenda) præcipuè tamen verſus auſtrum tendere: quæcunque etiam, cum eo loco, aut iis, quæ ſunt eo loci, cognationem habeat. Sufficiat illud nobis (*d*) quod Scaliger ſcribit: (*e*) Concors, inquit, atque conſentiens Natura ſibi, rerum omnium tum ſuperiorum, tùm noſtratium connexionem admirabili ſerie hac, quâ totum hoc unum eſt, perpetua neceſſitate conjungit. Ita ut non ſolum ſint in rebus, tanquam gradus, aditus, receſſus, ſeparatis: verùm etiam earum, quæ ſejunctæ penitus videntur, ſubſtantiarum commiſtiones.

a) *in philoſ. magnet.* b. d) *Sennert. l. 5. c. 4. de lap. & gem. epit. ſcient. natur.* c) *Quamcunque in Regionem transportetur magnetica Pyxis, ſcilic. cujus lingula ferrea imbuta eſt Magnete, ſemper Pyxidis lingula Septentriones ſpectat. Itaque ſi circumeas Caſtellum quodpiam, geſtans Pixydem, fiet, ut jam Caput, jam Cauda lingula ſpectet Caſtellum, eo ipſo, quod caput ſemper in omni parte circui-*

enitus Septentrionem ſpectat. Keppl. l. 4. epit. Aſtr. part. 3. p. 583. d) *exerc. 131.*

XXVII.

Magnes ex æquo quatuor Mundi Regionum Index eſt.

Magnes non magis plagam Septentrionis, quàm cæteras plagas indicat, ſed quatuor ex æquo Mundi Regionum index eſt, cardinum, inquam, ac decumanorum: cardines cum Latinis appello Septentrionis & Auſtri, Decumanos verò Orientis & occaſus funiculos. Acus enim ferrea leniter attrita Magneti, ab eâ parte Magnetis, quâ antequam excinderetur è rupe, ad Septentriones ſpectabat, ſi ad æquilibrium acus ſtatuatur, extremitas lapidi attrita ad Septentriones convertetur. Eadem vis eſt in plagam Auſtralem, ſi à parte Auſtrali Magnetis acus atteratur. Nec minor vis ab Orientali & Occidentali parte Magnetis, tametſi lapis ſeipſum ad regiones mundi convertere non poteſt, ſed tantùm acus ferrea, id autem quod diximus, niſi experientia intelligi non poteſt. Si enim Magnetis fragmentum ligno natanti in aquâ ſuperpoſueris, & Magnetis latus, quod ad Aſtrum ſpectabat, priusquam de naturali ſede dimoveretur, oppoſueris alterius Magnetis lateri, quod etiam ad Auſtrum ſpectabat, priuſquam exſcinderetur, lapis natans refugiet in oppoſitam vaſis aquei partem: ſin partem magnetis Septentrionalem Auſtrali parti alterius magnetis in aquâ natantis converteris, magnes innatans repentè accedet: & uterque utrique, mirabili naturæ conſenſu conjugabitur, tametſi lignum vaſis aquei intercedat. Idem quoque fiet, ſi vel acum

ferream, in vaſe vitreo aquâ pleno, & calami fruſtulo transfixum impoſueris, ac manu magnetis fragmentum teneas, latus unum magnetis acum repellet, alterum attrahet: vel etiam acus magnete delibuta & in perpendiculo poſita, illud indicabit, ſi magnetem manu teneas & admoveas horologio magnetico, quod Compaſſum vocant: experientia ipſa partes lapidis Auſtrales ac Septentrionis indicabit. Verùm acus ferrea Magneti illita veros cardines Septentrionis & Auſtri non planè denotat, declinat enim verſus Orientem 12. gradus, ac 30. circiter momentorum, qualium graduum circulus ſit 360. id eſt, amplius trigeſimá parte circuli magni: nam linea meridiana denotat mirabilem illam declinationem, quam ego Stellæ polari tribuiſſem, niſi eadem Stella rapido motu circumageretur circa polum Mundi, ac præterea motu trepidãti accederet, & à polo diſcederet: cùm maximè diſceſſit, tantùm quatuor gradibus diſtat: acus verò Magnete oblita ſitum nacta immobilis perſtat.

Bodin. l. 2. theat. nat. p. 245. & ſeq.

XXVIII.

Magnes Ferrum trahit.

Magnes (quem meritò inter naturæ miracula habuit Fallopius, quid enim eo utilius, quid admirabilius, quid precioſius? *(a)*) eſt lapis mineralis, ruffus, niger, cæruleus, varicolor, vel in ſuâ per ſe minerâ, vel ferri fodinis natus inventusque, ferri adeò cupidus, & alterius *(b)* Magnetis, (oculis hoc patet.) Ipſe cum hoc experirer, omnem ſcobem deterſi à magnete, poſtea abraſi ab eo pulverem ex propriâ ſubſtantiâ. Hunc

Hunc inſtratum papyro vel ligneæ tabulæ ſubtus adhibitus ille ipſe, à quo abraſus pulvis fuerat, Magnes movit, (*c*) trahitque. Trahit autem magnes magnetem certâ parte & lineâ, quia ſpiritus cognatus etiam illi ineſt. Et naturâ appetit ferturque ſimile ad ſimile quantum poteſt, maximè quâ parte vis exoritur & hæret, apprehenditque alterum ſibi familiare *(d)* ut id pro virium robore diverſo ex diſtantiâ competente arripiat, ſibique jungat quantum poteſt. Ferrum magnes trahit, & Ferrum quoque ſequitur trahentem, non pro pondere inprimis, ſed pro virtutibus maximè, niſi nimis id ſit vaſtum fixumque, cum deprehenſum ſit leviorem magnetem ponderoſius adduxiſſe ferrum. Evenit autem etiam, ut ipſe ſeipſum ad ferrum promoveat, ſi id pertinacius reſtiterit. Neque tamen omni ex parte trahit excellenter, ſed maxime juxta fluxum virtutis ſecundum lineam rectam. Itaque quâ virtus non porrigitur, convertuntur apices, & dum alter ſeſè inclinat ad ferrum, accidit alterum averti, & ferrum quaſi reſpuere. Par ratio eſt, in magnetibus diverſis. *(e)* In Sardiniæ mediterraneis ad radices montium, quâ parte in orientem vergunt, narrant magnetem eſſe, qui trahat ferrum: ſed in parte oppoſitâ qui abigat. *(f)* Theamedes (Germani ein Blåſer / quaſi reflatorem *(g)* nomines) ob id dictus. Non adeundi ſunt montes toti, ut id contemplemur vel oculis noſtris. Non eſt officina, in quâ magnes, in quâ id experiri non liceat, vel in parvâ portione. Diverſæ particulæ ſeu maſſæ conferantur. Videbis has conſpirantes & veluti baſiantes invicem. Nam ſcobs ferri utrique adhærens erigitur,

Mm 2 &

& conjungi quaſi amore mutuo cupit, argumento, ibi eſſe quaſi affectus mutui aditum & emiſſarium, illiciumq́ue in ſocietatem mutuam, tanquam amantium duorum vultus, per quos anima meat remeatq́;, & corda conjuncta cupit. Si ad latus moveas portionem unam, ſcobs in alterâ hærens ſequitur: ſi reſtituas in rectum, reſtituitur & ipſa, facitq́ue quaſi barbam, in quam meant remeantque ramenta. Sed oppoſitis partibus tantùm abeſt, ut fiat conjunctio appetitusq́ue, ut etiam profſlentur ferramenta hærentia in malſa altera, reſpuantq́ue ſocietatem omnium, nec velint jungi. Fugiunt & delinant in latus, ad ſuum magnetem, in quo hærent applicati, ſtratiq́ue. Si removeas è regione adhibitum magnetem, conſurgunt ramenta, & in rectum ſitum redeunt. Itaque oppoſitis partibus, in uno eodemq́ue lapide, contrariæ ſunt virtutes, ipſeque in partes diviſus, hac ſecum conſentit, illac diſſentit, habetq́ue ſympathiæ & antipathiæ exemplum in ſeipſo, ſicut viperæ, Scorpiones, aliaq́ue venenata in ſeipſis habent, & amicos ſuos & hoſtes. (*h*) Quare mira ſubtilitas eſt Scaligeri, ſcribentis, Ferrum non trahi, ſed moveri ad magnetem, tanquam ad matricem ſuam, cujus abditis principiis perficiatur, quemadmodum ad centrum terra: (*i*) q. verò tanquam ad locum perfectionis ſuæ feratur, aut ibi abſolvatur, cum videamus ferri ſcobem inter medios magnetes corrumpi carie ferrugineâ. (*k*) Semipedis autem ferè ſpatio ferrum à lapide diſtare oportet, quamquam lapidis bonitas, quæ rubeo colore magis probatur, atque etiam lapidis magnitudo, vim exerit efficaciorem: id autem non ſine vo-

lu-

luptate ſpectatur, plurimas acus aut claves alias aliis cohærentes, ac veluti penſiles in aëre à magnetis tactu detineri, modo graviores magneti propiores ſint, & graviſſima quæq; lapidem tangat: ex quo apparet, longiore intervallo vim minui, nec aliam acum, ab alia divulſam conſiſtere poſſe in aëre penſilem, ſed alias aliis cohærere oportet. (*l*)

a) *Fallop. de morb. gall. c. 26. & 76. Th. Plater. in catastr. conſult. de carbunculo. theſ. 34.* b. d. c) *Libav. tractat. 3. ſingul. l. 1. c. 12. pag. 91. 93.* c. g) *Libav. ſchol. ad l. c. p. 100.* f) *Plin. l. 2.* h. k) *Libav. ſyntagm. art. Chym. tract. 1. l. 1. c. 19.* i) *exerc. 102. 6.* l) *Bodin. lib. 2. theſ. nat. p. 247*

XXIX.

Cur ferrum trahat?

Cauſam hujus miraculi quæris? Bituminoſa natura eſt principiũ hujus in magnete, quæ ad ſingularitatem cum ferro redacta directaque eſt, ſimilitudine conſpirationis, miſturæque quâ eadem principia in ferro coaluerunt: & eſt ferreus ſpiritus, bituminoſusque communis utrique, ſed non effluit continenter tamque valide è ferro, ſicut à magnete, propter diverſam coagulationem, ſeu commiſtionem. Dicimus autem ad trahendum non ſufficere cognationem ſpiritus ferri in magnete, cum eo qui eſt in ferro; ſed in magnete eſſe ſpiritum magneticum bituminoſum, cum ſpiritu tamen ferri commiſtum, contemperatumque, ut ita magnes trahat vi bitumineâ certâ ratione diſpoſitâ & affectâ erga ferri ſpiritum, trahat verò teneatque etiam magnetem, quia hujus ſpiritus cum ferro ſocietatem habet. Itaque agens ſemper

eſt magneticum, patiens verò ferreum, quamquam ex accidente eveniat, ut immoto ferro magnes ad hoc tranſeat. Ut autem cupidis experiendi & ſententiæ veritatem ex naturâ, non ex opinione incerta demonſtrandi, anſam præbeamus, inveſtigationis noſtræ evidentiam & modum adumbrabimus, quâ poſſumus perſpicuitate. Magnetem tractoriâ virtute fæcundum ſelegimus, & probavimus, id quod Auguſtinus aliique, cum Hiſtoriæ naturalis ſcriptoribus, de eo ſecundum veritatem tradiderunt memoriæ. Traxit ferrum & magnetis particulas diſtantia debita, & fortius quidem magnetis ramenta, quàm ferri, & utraque poſtea etiam cultrum ferreum ſequebantur. Admovi Stibio, Æri, cornu cervino, & aliis quæ obſervaveram à Succino rapi, ſed fruſtra. Experiebar in vena ferri Ilmenoitani pulverea, nihil memoratu dignum apparebat; movit idem per tabulas ligneas, vitrea, chartam &c. nec inefficax etiam fuit per chartam & lignum ſimul. Suſtulit non tantùm fruſtilla ſcobis ſingularia, ſed contexuit multa, adeò ut videretur barbatus, in morem arborum, quæ hyeme canæ pruinis videntur, vel muſco filoſo ſcatent. Ut primum autem revelleretur, detegereturque prima commiſſio cum lapide, diffluxerunt arenulæ, id eſt funiculos ex arena nectere virtute magnetica ſophiſtarũ, qua ſublata corruunt & diſſipantur. Ideò verò puto cohærere tùm ſcobem, tùm aciculas & annulos, quia à magnete trahuntur, ex certo intervallo omnes, & dirigitur virtus per prima fruſtilla viciniora. Hinc pervenit ad alias portiones, quæ non ad lapidem ipſum im̃ediatè tendunt, ſed in extremi-[illegible] priorũ particularũ ſubſiſtunt, tanquam hæ quoq; eſ-

eſſent magneticæ, aut ibi impedirentur porro procedere. Obſervavi autem ab omni quidem parte tractionē fieri, ubi non eſt ſolidum & ſterile ex lapidibus vel ferrugine corium: maximè tamen ad angulos dirigitur Spiritus, ibiq; trahit efficaciter, in planis non item.

Libav. c. 12. de bitumin. l. 1. p. 92. & 103.

XXX.

Aliorum de vi tractrice opiniones.

Nunc auſcultemus quaſdam aliorum opiniones.

I. Scheckius: Quamobrem magnes alliciat ad ſe ferrum, nulla cauſa poteſt reddi alia, quàm quod facultas hæc magnetis producatur à forma magnetis: & quod ventriculus concoquat cibos, nulla alia cauſa eſt, quàm forma ſubſtantialis ventriculi: & quod calidus eſt ignis, nulla alia cauſa eſt, quàm forma ſubſtantiam ignis conſtituens, quarum formarum ſpecies, cum ſenſum noſtrum effugiant, meritò occultæ & abſtruſæ cauſæ eſſe dicuntur. *(a)*

Idem: Magnes quando dicitur trahere ad ſe ferrū, diffundit in ferrum qualitatem quandam ſenſibus noſtris ignotam, qua ferrum imbutum & affectum ultro & ſponte, verſus magnetem etiam quieſcentem, & non localiter motum provehatur. *(b)*

Idem: Ferrum ad magnetem citari motu locali conſuevit, propter qualitatem magnetis in ipſo ferro κατὰ χέσιν diffuſo. *(c)*

L. Lemnius: Quâ vi magnes, in pyxide nautica (quam Plautus verſoriā vocat) hæc perficiat, qui ex adverſo ſeptentrioni ſe opponit, eamque cœli partem obtuetur, non facilè ratione expediri poteſt:

quanquam multorum ingenia anxiè torſerit hujus rei inveſtigatio. Sunt, qui in mutuum conſenſum ac concordiã referant, qua alter alteri ſimilitudinis ratione, qua peficitur attractio, mirificè afficiatur, ſic ut magnes odoretur ferrũ in montibus Septentrionalibus, ex quibus erutus eſt, non ſecus quam vultures, naturæ ſagacitate, cadavera maxima locorum diſtantia, biduo etiam, ut plerique opinantur, antequam cædes facta ſit: multa autem perfici occultâ, abditâque facultate, quorum non facilè ratio iniri poteſt, palàm eſt, ita ut effectum rei conſpiciamus, cauſam verò ignoremus. *(d)*

Mathiolus negat, ulli rationem, cur magneti inſit facultas tantùm attrahendi ferri, compertam eſſe, quod nulla Philoſophorum inveſtigatio eam unquam aſſequi potuerit. Putat tamen neceſſarium eſſe, illam vim ei tribuiſſe cœlum & rerum omnium parentem Naturam, idque declarat, Rha Barbaro & torpedine, quæ maximè æmulentur vim magnetis. *(e)*

I. Fernelius: Magnetem ferrum allicere videmus, & Rhabarbarum bilem, Agaricum pituitam, epithymum atram bilem: inſuper Strutiocamelum ferrum coquendo atterere, viperæ aut Scorpii veneno hominem necari: veratrum & cicutam eſſe homini peſtifera, illo tamen coturnices, hac ſturnos veſci. Horum tamen obſcuræ ſunt cauſæ, & adeò occultæ, ut percipi à nemine poſſint, nullâque certâ ratione comprehendi. Latent enim obſcuritate involutæ naturæ, quæ dum neque evidenter percipi, neque verbis dici poſſunt, occultæ nobis rerum pro-

proprietates appellantur, uti Græci ἰδιότητες ἄῤῥητοι. *(f)*

I. Langius: Sunt in macrocoſmo ſub concavo orbis Lunæ pleraque, quæ tacito virium conſenſû divinitus conſpirant. Magnes lapis ille Herculeus, ferrum ad ſe rapit: cujus affrictu ferreum in pyxide navigatoriâ ſub vitro pendulum, delibutum, arcticum ſemper polum conſectatur. Magnetis quoque contagione, acus aut ex ferro annulus infectus, alter alterum, ut in catena annulum, ſibi connectit. *(g)*

D. Sennertus: Si rem diligentius perpendamus, vix aliquid probabilius afferre licet, quam illum mutuum rerum naturalium conſenſum. Eſt nimirum, in quo jam ferè omnes, qui magnetis naturam jam diligentius perpenderunt, docti viri conſentiunt, magnes ferri quædam vena, & ex eo ferrum generari poteſt. Ubi notandum, non totum id, quod vulgò magnetis nomine oſtenditur, magnetem eſſe, non enim totus lapis trahit ferrum, ſed magnetis ſubſtantiam in lapide ſuo quaſi per venas diſperſam eſſe, ſicut & alia metalla, raró ſola & pura, ſed in ſuis matricibus generantur. Ideoque lapis magneticus eâ etiam parte ſaltem trahit, in quâ eſt vena magnetica. *(h)*

I. Bodinus: Plerique magnetem ac ferrum ſimilitudine quadam copulari & conjungi putant: ſed non ſatis argutè, cum metalla metallis ſint ſimiliora quàm ſaxis, nec tamen ullum metallum trahit, aut trahitur à ferro: eandem ſuccini rationem afferunt, quod paleas allicit. Quid enim frumento vel paleis cum ſuccino commúne? at æris & ferri tanta ſimilitudo eſt, ut alterum in alterius naturam facilè converti poſſit,

nec tamen alterum allicitur ab altero: ego libenter fateor, me cauſam penitus ignorare.(i)

a) *de occ. med. facult. l.1.c. 4. l.2.c.4. & 5.* b) *de med. purg. p. 197. 204.* c) *ib. p. 205.* d) *l. 3. de occ. nat. mir. c. 10.* e) *in com. in Dioſcor. l. 3. c. 10.* f) *l. 2. de abd. rer. cauſ. c. 2.* g) *l. 2. epiſt. 55.* h) *l. 5. c. 4. ſcient. nat. epiſt.* i) *l. 2. theat. natur. p. 244.*

Plura vide apud Scalig. exerc. 102. 6. ex. 131. Cardan. l. 7. de ſubtil. Quercet. de præpar. med. ſpag. c. 4. Baptiſt. de Porta Mag. natur. l. 7. Ficin. l. 3. c. 15. de vit. cal. pár. Fr. Rueum l. 2. c. 24. de gemm. Paracel. l. 2. de peſt. l. 3. de orig. morb. inviſit.

Vide quoque centur. noſtr. 4. part. 74. & ſeq.

XXXI.

Cur non ſemper trahat.

Magnes vim trahendi ferri amittit, cum igni eſt exagitatus, candefactusque. *(a)* flagrans enim ejus ſpiritus ſulphureus provolat, *(b)* exitque ignitione halitus bituminoſus pinguis, qui unà conflagrat, & flammis immiſcetur, ſpecie cæruleâ, bitumineâ, ferrugineâ. Hoc perdito fruſtrà attractionem ſperes. *(c)* Vidimus non ſine magna animi noſtri voluptate, Magnetem accenſis carbonibus tumulatum, cæruleam flammam, ſulphuream & ferream eructare, quâ diſſipata, ſimul cum abeuntis animæ qualitate, trahendi beneficium amiſiſſe. *(d)* Solet etiam aliàs exoleſcere virtus injuriis aëris, undique liberè appellentis, ut ſic vetuſtate putetur fieri inutilis. Prohibetur exire unguinibus allitis, item ſuccis tenacibus porri & *(e)* allii (quod tamen confeſſum negat Cardanus *(f)* niſi in imbecillibus) hydrargyro, oleo lateritio &c. Nec ferrum

tum rubiginoſum apprehendit, multo minus rubiginem. Aliàs ſi ſcobs ferri pulvere defoſſa fuerit, aut ferrum ex alterâ parte argenteæ, vitreæ, ligneæ, lapideæ tabulæ, nihil impeditur ſpiritus attractorius, quin moveat ferrum ſub tabula. *(g)*

a) *Libav. l. 2. ſingul. p. 130. 140.* b) *Id. ſintagm. arc. Chym. tract. 1. l 1. c. 19.* c. g) *Id. tract. 3. ſingul. l. 1. c. 12.* d) *Porta mag. natur. l. 7. c. 2.* e) *Lemn. l. 4. c. 10. Scalig. exerc. 112. Lang. l. 1. ep. 33. l. 2. ep. 18. citans. Druſian. ex 3. microcoſm. com. 60. Magir. in com. phyſ. l. 5. c. 2. p. 356.* f) *l. 7. de ſubtil.*

XXXII.

Scoria chalybis corneæ membranæ infixa, ingenioſiſſima per Magnetem curatio.

Cum quidam Ruſticus, chalybem apud Mercatorem emeret, optimumque eligere vellet, & proinde, ut fieri ſolet, fruſtum contra fruſtum allideret, ſcintilla ipſi in illam corneæ oculi partem, ubi Iris conſpicitur, proſiliit, ibidemque membranæ firmiter inhæſit, idque non ſine dolore maximo. Adſtantes cum per plures dies fruſtra omnem adhibuiſſent diligentiam, dolores quin etiam atque inflammationes, mirum in modum adauctæ fuiſſent, venit ad me Bernam 5. Martii. Tunc prius inſtituta optima victus ratione & evacuato corpore, tàm per Pharmacum, quàm venæ ſectionem, (eſt enim plethoricus) Primò inſtrumentis, & quidem diverſis vicibus, & per dies aliquot tentavi, an ſcoriam extrahere poſſem, ſed adeò erat exigua, ut inſtrumentis illam extrahere non licuerit. Quapropter aliam viam inire, & beneficio ſucculi, cujus fit mentio cent. 4. obſ. 17. illam

extra-

extrahere conſtitui, ſed iterum oleum & operam perdidi, en Uxor mea remedium longè aptiſſimum excogitat. Interim enim dum ego ambabus manibus palpebras aperio, illa Magnetem oculo, quàm proximè æger id ſufferre potuit, admovet. Id cum aliquoties, & repetitis vicibus feciſſemus (non diu enim lucem, quâ tamen hac in re ſummopere opus fuit, ſufferre potuit) tandem ſcoria ex oculo, nobis omnibus videntibus ad lapidem præſiliit. Poſtea applicato collyrio anodyno, brevi convaluit.

Notandum autem, plerumque in uno eodemque fruſto hujus Lapidis, contrarias reperiri facultates, videlicet ipſum ex una parte ferrum attrahere, ex altera verò ipſum repellere, quod idem in lapide, quo nos in hac operatione uſi ſumus, obſervatur. Ne itaque error committatur, ante operationem omnes anguli lapidis, quàm accuratè examinandi ſunt ne pars illa quæ ferrum repellit, oculo adhibeatur. Facilè autem id exploratur, ſi limaturæ ferri in tabula aut charta munda diſperſæ lapis paulatim admoveatur.

G. Fabric. obſ. chirur. l. 5. obſ. 21.

XXXIII.

Ferrum candens, aquâ gelidâ immerſum, cur tantopere indureſcit, in chalybem faceſſens.

An frigiditate Aquæ ferri partes conniventes coguntur, ſolideſcentes, Aquæ ritu algore hyemis concreſcentis minusque loci occupantis? an Aqua ſubit Ferri candentis meatus? an mollicies à Mercuriali

Aqua,

Aqua, quæ ferro candeſcente, & Aqua perfuſo expirat tota, Mercurio omni in igni fugaciſſimo? *(a)* Hæc tamen poſterior ratio contraria eſt omni ſuperiori, quæ veriſimilior eſt, cum ferrum candens Aceto immerſum, malleos reſpuat, ac frangatur potius, quam duci poſſit: ac propterea Lacedæmonii numiſmata ex ferreis baculis conflare ſolebant (*b*) eaque candentia mergere Aceto, ut fragilia eſſent, ne in alios uſus converterentur, quod ſatis argumenti eſt, Acetum ferri meatus intimos ſubire, alioquin ſubſtantia, quæ nihil intus admittit, fragilis non eſſet. *(c)*

a) *Ruland. l. 2. probl. 177.* b) *Plutarch. in Lycurg.* c) *Bodin. l. 2. th. natur. p. 256.*

XXXIV.

Lapidis Nephritidis ſolum natale, vires admirandæ.

Ante paucos Annos, *(a)* ex Hiſpania nova, allatus eſt Lapis, qui Nephriticus appellatur & non ſine cauſa, ad Jaſpides (vel Smaragdos, aut Praſios Americanos *(b)* vel ſimiles lapillos, vidi enim ipſe aliquot ſpecimina) refertur. Ejus ſuperficies ſemper pinguis & oleo illita videtur, varia ejus ſecundum colorem ſunt genera. Plerumque & ex albedine vireſcentem colorem habet. *(c)* Eum geſtant variis formis effigiatum Hiſpani, ut antiquitus ſolebant Indi, alios Piſcium forma, alios avium capitibus, alios Pſittaci roſtris ſimiles, nonnullos Sphærularum modo, atque omnes perforatos; quoniam Indi eos appenſos geſtare ſolebant, adverſus Nephritidis, aut ſtomachi dolores, in quibus morbis valdè commendatur. Sed ejus

præ-

præcipua laus eſt ad Nephriticos dolores, & ad calculum expellendum & arenulas. *(d)*

a. c) *Sennert. inſtit. med. l. 5. part. 1. ſect. 1. c. 17. Epit. ſcient. nat. l. 5. c. 5.* b) *Libavius in epiſt. med. ep. 38.* d) *Monard. in hiſtor. ſimpl. Ind. p. 61.*

XXXV.

Obſervationes raræ & inauditæ de Lapide Nephritico.

Nobilis mihi notus, unum habet, cui nullum alium comparandum vidi; nam eum brachio geſtans, tanta arenularum quantitate liberatur, ut, metuens ne ei noceat tanta ejectio, interdum eum deponat, nullumque amplius calculum ejicit. Sed cum dolor eum premit, denuo eum geſtat & ſtatim levatur aut minuitur dolor multarum arenularum, atque etiam calculorum expulſione. Eâ etiam occultâ qualitate præditus eſt, ut ab ejusmodi dolore præſervet geſtatus, renum calorem mitigando.

Duciſſa Bejar ter brevi temporis intervallo Nephriticis doloribus afflicta, armillam ex eo lapide ſibi confecit, quam perpetuò geſtat, ex eo tempore, (quod decennium ſuperat) eo dolore nunquam vexata eſt. Alii multi ſenſerunt idem levamen, eamque ob cauſam magno in pretio ſunt hujusmodi lapides, nec uti initio, tàm facilè acquiri poſſunt, quod ſoli earum Provinciarum Reguli & Domini eos poſſideant, nec immeritò, cum tàm admirandæ ſiat illorum facultates. (*a*) Sic lapidem hunc, in carpo manus, ni fallor ſiniſtræ geſtabat nobilis quædam Wirtenbergica fæmina, ſolita ante hac plurimos calculos excernere. Sed poſt admotum lapidem, non calculos amplius, verum

limum

limum (turbidam limoſámque aquam) ſaltem egeſſit, unde opinio eſſe poteſt, prohiberi conſiſtentiam vi iſtius lapidis. *(b)* Negotiator quidam Lipſicus, non ignobilis, indagator virium rerum exoticarum ſolertiſſimus ac diligentiſſimus, qui ter emenſus iter in Regiones Orientales, ex iiſdem, inprimis verò ex Urbe Byzantina ſtupendam Lapidis Nephritici copiam ſecũ attulit, adeò ut theſauri non vulgaris loco eùm habeat, illiuſque partim artificioſè elaborati ſeu præparati, partim crudi, duodecim millium florenorum ſe jactet divitem, mihi retulit, de Nobili quodam, diu nephriticis doloribus miſerè excruciato, cui cùm cætera vulgaria remedia, nec quicquam opis aut levaminis attuliſſent, illum tandem, ab aliis perſuaſum, ad hunc lapidem confugiſſe, cujus particulam emptam, collo, ut erat doctus, appendit & dies noctesque ita geſtavit. Elapſis aliquot paucis ſeptimanis, cæperunt unà cum urina egredi infinitæ arenulæ, ac lapilli quaſi confracti ſeu contuſi, quos ante lapidis appenſionem tantummodò integros & quidem fabæ magnitudine, non niſi ingenti cum difficultate excernere interdum ſolebat, & hæ arenulæ, non tantùm eidem per canales urinarios, verum etiam, (quemadmodum ipſemet faſſus eſt) per utrumque oculorum, nec non per habitum totius corporis externum, in magna abundantia expulſæ fuêre. 2. Affirmavit idem Mercator, cum aliquando, propter nephriticos dolores, per quinque dies hunc lapidem geſtaſſet, tantam arenularum copiam per angulos oculorum ipſi expulſam fuiſſe, ut ob earundem ſalſedinem & acrimoniam uterque oculorum tanta rubedine fuerit affectus, non aliter ac ſi inflammatione

qua-

quadam tentati fuiſſent. Cui quidem incommodo, ſi is diligenti oculorum ablutione, quotidie occurriſſet, rem benè ſe habuiſſe, illâ autem neglectâ, per ſomnum ſequentis noctis, tantam arenarum multitudinem in oculis coacervatam fuiſſe, ut agglutinando palpebras, impedimento fuerint, quo minus oculorum apertionem liberam & expeditam haberet, ſed ad hanc juvandam, rerum emollientium adminiculo oculis impoſitarum, indigeret. 3. Affirmavit quoque, ſe aliquando propria excrementa alvina, ab aliquot diebus collecta, aquâ abluiſſe, in qua aqua poſtmodum ab excrementis illis ſeparata, tanta ſabuli ſubalbidi ac craſſi ſubſederit copia, quantæ dimidia pars ovi anſerini vacua vix capax exiſtit. Quam quidem ſabuloſæ materiæ multitudinem, ſolius lapidis Nephritici geſtati virtute, è corporis receſſibus interioribus ita foràs exturbatam fuiſſe, ex eo is ſibi perſuadebat, quod alio tempore, quo geſtationem hanc intermitteret, ne quicquam tale fæcibus inteſtinorum inhærens deprehendiſſet. 4. Diligenter quoque ille annotavit, interdum ex geſtatione hujus lapidis, non ſolùm pelli arenulas, ac ſedari dolorem calculi: verùm etiam alvum quoque vehementer laxari, non ſecùs, ac ſi quis pharmacum hauſiſſet, & deſtillationes à capite in thoracē, inſenſibiliter quaſi abſumi, quemadmodum ſe in propriâ uxore hujus rei indubitatum vidiſſe experimentum, narravit. Illa enim, cum moleſtiſſima deſtillatione ſeu catarrho, ex capite in pulmones impetuoſè deſcendente, afficeretur, variiſque medicamentis, à Medicis præſcriptis, uſa, pejus ſemper haberet, tandem Maritus illi Lapidem appendit Nephriticum (motus nimirum hac ratione,

ſi illi

ſi ille tanta polleret vi, arenulas è capite proliciendi, ac per oculos eas expellendi, utique non ſegniorem quoque eundem debere præſtare operationem, in materia catarrhali, tùm exſiccanda, tùm prorſus abſumenda.) Unde primo die 14. vel 15. ſecundo 9. vel 10. tertio pauciores habuit ſedes, ſequentibus verò ſingulis, non niſi ſemèl tantùm, naturali modo ad excretionem ſtimulata fuit. Et cum per 3. ſeptimanas illius geſtationem continuaſſet, tandem præter omnem opinionem, à deſtillatione iſta liberata, exoptatæ ſanitati integrè reſtituta fuit. 5. Et ſimilem ferè effectum, ait ſe quoque in ſocru ſuâ, obſervaſſe, cui diuturnis ac graviſſimis capitis doloribus miſerabiliter excruciatæ, cum Lapis Nephriticus appenderetur, interjectis paucis aliquot diebus materiam peccantem in capite liquefactam, inſtar ſeri craſſioris puri permixti, per utramque aurem effluxiſſe copioſiſſimè, per dierum ſeſquidecadem, adeò ut ad illius abſterſionem & exſiccationem, quotidiè ſpongiolâ novâ uti neceſſe habuerit: tandem verò fœdo illo fluore ceſſante, capitis quoque dolorem paulatim evanuiſſe omnem. 6. Sic cuidam Cophinopæo ſeu viminario Lipſienſi, calculi doloribus exquiſitiſſimis diu excarnificato, appenſione & continuâ poſtea Lapidis geſtatione, non ſolùm in totum cruciatus iſti ablati fuêre, verùm etiam, cum illius lotio craſſo admodum, limoſo ac turbido, tantus lapillorum, arenularumque numerus quotidiè ferè protruſus fuit, ut inde non tantùm in meatu urinario, ſed in ano quoque dum excerneret, non levem ardorem, acrimoniam & eroſionem perceperit, quam ob cauſam quoque, lapidem hunc per aliquot dies à corpore

removere tandem coactus fuit. 7. Fuit quondam civis Lipſienſis, cui ſemel atque iterum in Anno alterutrum crurum ædematoſo tumore afficiebatur, qui quidem, licet initio videbatur exiguus, progreſſu tamen temporis in tantam excreſcebat molem, ut & dolorem accerſeret ingentem, & unà quoque ambulandi difficultatem induceret. Ad liberandum igitur pedem ab iſtiuſmodi tumore, ille nullo alio remedii genere, quam ſolo lapide Nephrit. de collo ſuſpenſo uſus fuit, quo id effectum fuit, ut non ſolum dolor remiſerit, verùm etiam indies tumor paulatim decreverit, ac tandem in totum evanuerit, qui tn. potius repullulare & adaugeri poſtliminiò videbatur, ex neglectâ vel intermiſſâ, per unum aut alterum diem, dicti lapidis geſtatione. 8. Virtus quoque hujus lapidis eximia planè eſt in remorata aut ſuppreſſa urina provocanda, cujus quidem effectus egregium vidit ſpecimen Senator quidam Lipſ. in duobus ſuorum liberorum, qui cum non niſi ingenti cum dolore mejerent, tandem Lapidis Nephr. appenſione adjuti, expeditè poſtmodum hoc naturæ munus obierunt. 9. Tandem & hoc ſingulare & admirandum habet lapis iſte, quod aliquandiu geſtatus, toto ferè corpore ingentem excitet pruritum, adeò ut geſtantes illum, ſubinde ad ſcalpendũ ſeſe impellantur, pruritus tamen iſte non toto geſtationis tempore perdurat, ſed bidui aut tridui ſpatio ceſſat ac ſiſtitur, quem tamen facta hujus lapidis, per unum aut alterum diem remotione, ejuſdemque poſtea iterata applicatione, rurſum excitare poteris. Nonnunquam etiam idem ſolet plures cuniculos ſubcutaneos parere, qui ſi vel manuum fricione rumpantur, vel acu aperiantur, non exiguam mi-

nutiſ-

nutiſſimarum ſubtiliſſimarumque arenularum intra illorum cavitatem collectarum, quantitatem exhibent & effundunt.

a) *Monard. l. c.* b) *Libav. l. c. ep. 38. & 43.* c) *Unzer. de nephrit. l. 1. c. 27. & 24. Boët. de gem. & lap. l. 2. c. 110. Vidius l. 10. curat. c. 20. Plater. de dolor. c. 12. l. Fragoſ. in hiſt. medic. ſimpl. Ind. c. 2. Fr. Ulmus de occ. med. prop. l. 2. c. 7. Donzellin. in Conſil. Scholz. 148. Witich. l. germ. de lap. Nephr. Neand. in præfat. Phyſ. l. 1. Phyſ. p. 142. Renodæus l. 2. ſect. 2.*

XXXVI.

Lapis Nephriticus, quâ vi polleat, ambigitur.

Qui lapides hodie contra Calculum geſtantur, aut Jaſpides ſunt aut Smaragdi, varii enim oſtenduntur. Hi ſi dejicere arenas lapidesque poſſunt geſtatu, vires ſpiritusque habeant neceſſe eſt, quorum præſidio id peragant. Poſſe verò comprobatum exemplis eſt, quamquam manente quæſtione, propria ne vi id effectum reddiderint, an aliena. Nam evenit interdum naturam ſtimulatam, vel ſola perſuaſione, firmaque fiducia de aliqua re concepta id peragere, quod nos objecto, primum motum danti Phantaſiæ adſcribimus. Sed nec in omnibus par eſt efficacia, uti nec par aſſenſus, fidesque, niſi velis dicere, non tantùm patientem debere eſſe calculoſum, ſed & talem diſpoſitionem habere, ut lapidis vim admittere queat. Actiones enim & paſſiones ſunt inter determinata, ideò & varietas interdum evenit in experimentis, dum alius purgatur valdè aſſumto Caſſiæ extracto, alius ne tantillum quidem. Sic Cantharides geſtatæ aliquibus movent cruentas urinas, non omnibus. Cinaba-

ris factitia Aſſylvani in plurimis non operata ſic eſt, ut in raris quibusdam, ſive imaginatio vim adjuverit, ſive diſpoſitio. Hydrargyrus præſentia ſola ſalivationes in aliquibus excitat, non in omnibus. Sic Lapidem Nephriticum in multis inefficacem geſtatu deprehendimus; at in aliquibus etiam efficaciſſimum, quod nos novimus certis exemplis & perſonis. Idiopathias experientia diſcimus in ſingulis, non in generibus totis ſemper.

Libav. tom. 1. ſyntagm. arc. chym. l. 1. c. 14. & 19.

XXXVII.

Lapidis Nephritidis uſus internus.

Præparatur Lapis Nephriticus, ſingulari ac ſecreto quodam artificio, & præparati drachma una & ſemis pro doſi, cum aqua petroſelini vel juniperi exhibetur. Hoc tamen obſervandum, alvum prius à ſaburrâ excrementitiorum humorũ debere eſſe liberatam, alias Lapis ille, quoſcunque invenit humores crudos, ſecum ad renes, ſpecificâ quâdam proprietate rapit, ſicque obſtructionem meatuum urinariorum, ne liberè profluat urina, cauſat, quemadmodum hoc in ſe ipſo expertum fuiſſe, ſupra dictus Mercator Lipſienſis mihi retulit. Nam cum aliquando tentaretur Nephritide, & dolores ſatis acerbi eſſent, idcirco ut eò citius ab iiſdem ſeſe liberaret, non evacuato prius corpore, intra horas 7. bis drachmam unam & ſemis Lap. hujus præparati ſumpſit. Verùm hoc incommodum ſubſecutum fuit, ut non niſi cum ingenti ardore ac difficultate mejerit, urinaque exiens viſcoſa planè ac limoſa, inſtarque glutinis extenſibilis extiterit. Idem quoque narravit, ſibi aliquando ex triduanâ

hujus

hujus lapidis, pro profligandis Lithiaſis cruciatibus, ſumtione, tandem moleſtiſſimum ardorem urinæ excitatum fuiſſe, ad quem tollendum Medici poſteà opera indiguerit. Admonitos itaque velim omnes eos, qui Lapide hoc uti volent, ut prius debitam ac convenientem corporis evacuationem inſtituant, antequam illius uſum ineant, ſic enim ſpe ſua in ſanando hoc periculoſo affectu minimè fruſtrabuntur.

Vnzer. de nephrit. l. 1. c. 27.

XXXVIII.

An è nive vel glacie Cryſtallus generari poſſit.

Quod Plinius Cryſtallum gelu vehementiore, ex nive glacieque fieri memorat: *(a)* id G. Agricola *(b)* & Cardanus reprehendunt, quod Cryſtallus ſit ſuccus intra terram à frigore conglutinatus & condenſatus, quod in frigidiſſimis regionibus, in quibus, non modo rivi, ſed etiam maximi amnes ad vada uſque glaciantur, non reperiatur: ut nec in Alpibus glacies multis annis, imo ſeculis perpetuo frigore in Cryſtallum induratur, quod eadem denique calore Solis non liqueſcat ut alia à frigore congelata *(c)* ſed igne in calcem ſeu terram & Sal redigatur, & omninò à ſpiritu ſalino aut lapideſcente ſucco coagulетur. *(d)* Plinio tamen plures adſtipulantur, tùm ipſius autoritate & rationibus, partim aliis permoti. Non tantum enim nomen id poſtulat, cum κρύσαλλ@ Græcis tàm glaciem, quàm lapidem Cryſtallinum indicet, παρὰ τὸ στέλλεσθαι ἀπὸ τοῦ κρύους, quod à frigore vel gelu contrahatur, dictum: ſed & loci natales perſuadent. Invenitur enim iis in locis, ubi ma-

ximè nives hybernæ rigent, ut in Alpium adeò inviis, ut plerumque fune pendentes eam extrahant, quodque in Aſia & Cypro aratro eruatur, & à torrentibus deportetur. Sicut è rupibus Percinianis, quæ ſunt in extremis Noricis & ſummis ibidem in montibus, nulla humo tectis, avellitur. *(e)* Quid? quod ipſe Cardanus *(f)* ſibi contradicat, & Cryſtallum perſpicuam, facileque liquabilem, ex aqua pura, à frigore coagulari ſcribat, & ex aqua pluvia? *(g)* Nivis enim calore, per frigoris vehementiam expreſſo, remanens aqua in glaciem congelatur, & mora temporis in lapidem comutatur: non aliter, quam piſces, aliaque vi frigoris lapideſcere poſſunt. Quid igitur ad oppoſita dicendum? Largimur quod ex humore aqueo, per exceſſum frigoris Cryſtallus oriatur: affirmamus etiam, quòd in frigidiſſimis locis frequentius colligatur: non tamen ſub terra ſemper, in venis duntaxat metallicis, ſed etiam ſupra terram gigni talem, quod experientia confirmat, certum eſt; neque tandem, à Solis calore liquari poteſt, ut Agricola requirit, *(h)* cum ſit à frigore concreta: ſumma enim frigoris intenſio tantam eidem ſoliditatem, quam calor modicus evincere nequit, attulit. Tametſi Cryſtallus etiam caloris impatiens ſit, ardentiſſimis enim fornacibus, diuturnaque flammâ liquatur, & liquatus rurſum *(i)* concreſcit, & in calicem cryſtallinum, ſi liquor calidus infundatur, rumpitur. Non ſolùm itaque cryſtallus in terræ gremio, ſed in ſuperficie montium frigidiſſimorum (qui perpetuarum ſunt nivium) è nive vel glacie conſolidari poteſt, ut oſtenſum. *(k)* Quod Sebaſt. Verro confirmat, qui Cryſtallum proveni-

venire ampliſſimè aſſerit Alpibus, quæ Helvetiam ab Italia dirimunt. *(l)*

a) *l. 37. quæſt. nat. c. 2.* b. h) *l. 6. de nat. foſſil.* c) *l. 7. de ſubtil. Fuchſ. de comp. med. l. 1, c. 18.* d) *Sennert. phyſ. l. 5. c. 4.* e) *Scalig. exerc. 119.* f) *in calc. l. ſubtil.* g) *Card. l. 1. de variet. c. 6.* i) *Bodin. l. 2. theat. nat. p. 229.* k) *Tandl. l. Diſp. 5. meteorol. probl. 8.* l) *Mageir. in comment. Phyſ. l. 5. c. 2.*

XXXIX.

Cryſtallus unde lucida & tamen terreſtris.

Cryſtallus quamvis tota terreſtris ſit, tamen lucida eſt, quia humidum redundans totum eſt transmutatum in terreum, quod inde fit manifeſtum, quia ſi cryſtallus comburatur, nihil humidi reſudat, & generatur tantum cineris, quanta erat quantitas cryſtalli. Igitur per conſumptionem humidi ſuperabundantis, intelligitur tranſmutatio illius humidi in terram, quæ transmutatio fit ab intenſo frigore & ſiccitate, quæ ſecum eſt conjuncta, humidum tamen illud in terram tranſmutatum, reſervat priſtinam luciditatem, & miſcetur cum aliis partibus terreis, & fit Lapis pretioſus.

Fallop. de foſſil. c. 8.

XL.

Cryſtalli facultates inſigniores.

Cryſtallus udam efficit linguam, atque humore fluitantem, ſitimq; ac calorem comprimit; ſi ſubinde aquâ gelidâ maceratus ori immittatur. *(a)* Drachmæ pondere, cum oleo amigdalarum, præſens eſt, verum & unicum, contra Mercurium ſublimatum hauſtum. *(b)* In tenuiſſimum pulverem redacta, & cum

melle, vino aut juſculo exhibita. Lac à proprietate augere dicitur. *(c)* Trita & in vino auſtero pota, Dyſentericis, quòd multum exſiccet, auxiliatur. *(d)* albos menſes ſiſtit. *(e)*

a) *Lemnius de occ. nat. mir. l. 2. c. 30.* b) *Anton. Gallus de ligno Sancto p. 33.* c. e) *Sennert. l. 5. c. 4. ſcient. nat. epit. Dom. Leon. l. 4. prax. ſect. 2. c. 3.* d) *Fuchſ. l. 1. c. 18. de comp. med.*

XLI.

Vaſa Cryſtallina metallicis ſalubriora cur.

Cryſtallina vaſa, ex Cryſtalli glacie, hyberno frigore, ſub nivibus intra rupes concreta, ſculpta, in delitiis olim habebantur: quibus noſtra ex vitro conflata pocula, in cenſu ſunt proxima: quæ eo nomine ſunt metallicis ſalubriora, quod de nulla ſulphuris, aut argenti, plumbi ac ceruſſæ virulentiâ participent, & ſuo congenito frigore, ſaporem vini, quavis nive & glacie melius conſervent. At quando cum divitiis, amor quoque Argenti & Auri crevit, & Auri ſacra fames pectora hominum obſederat, tùm plurimùm, quamvis ſerò, ſalubriora ex figulari terrâ, lignis & vitro pocula metallicis ceſſerunt.

Lang. l. 1. epiſt. 29.

Vide centur. 4. memor. part. 100. cent. 6. part. 76.

XLII.

Adamantis etymon; ejusque vires, indomitæ duritiei non eſt, ut olim creditum.

Adamas, Lapis indomitus & duriſſimus ἀπὸ τοῦ

ἀ χα

ὁ καὶ δαμάζω dictus, id eſt domo; quod nulli materiæ cedat, ne ferro quidem, *(a)* incudibus deprehenditur, ita reſpuens ictum, ut ferrum utrumque diſſultet, incudes ipſæ diſſiliant, quippe duritiei inenarrabilis eſt, ſimulque ignium victrix natura & nunquam incaleſcens. Unde & nomen indomita vis Græcâ interpretatione accepit. *(b)* Dictus eſt & Amchites, quod pavitantium animos à vano metu liberet, Germanis Demuth oder Demanth. *(c)* Sed falſo hoc creditum eſt à veteribus, Adamantem mallei ictu non frangi: (tantùm enim abeſt, mallei ictum reſpuere, ut etiam in ſcobem malleo redigatur; facillimè quoque atteritur piſtillo ferreo: eo etenim in mortario confringi & atteri ſolet, quoniam ejus ſcobe alii Adamantes expoliri ſolent) ſed Hircino duntaxat ſanguine maceratum rumpi: præſertim ſi (ex quorundam ſententiâ) Hircus prius apium, aliasque diureticas plantas depaſcatur, vinumque bibat. Sed nec Magnetem impedit, quin ferrum trahat. Nam ſæpius id experiri volui, ſed figmentum eſſe deprehendi. *(d)* Ignibus quoque cedit, & in calcem redigitur flammâ diuturnâ. Ac tametſi ardenti igni appoſitus horæ ſpacio lucem ac ſplendorem amittit omnem in ſuperficie, non propterea tamen perit: nam ſi rurſus poliatur, ſplendorem recuperat, ſed pondere minuitur, ac paulatim totum corpus ignibus conſumitur. *(e)* Fabuloſum etiam eſt, quod Adamantis aciem plumbo obtundi putant, propter Argenti vivi cum Plumbo commixtionem. Nam quemadmodum & ferrum vincit & reliqua metalla: ſic etiam Plumbum eadem facilitate penetrat, quâ Napum penetraret. Illud verò ſæpius expertus

ſum,

ſum in Adamantibus exquiſitis: ex mutuo attritu ſic glutinari, ut facilè ſeparari non poſſint: *(f)* (nimirum attritus calefacit attenuatque *(g)* & ſpiritus evocat) Sic etiam Adamantem vidi ubi incaluiſſet, feſtucas trahere, non ſecus ac electrum. *(h)* Contra Incubum amuletum eſſe, & peſtiferis cauſis reſiſtere perhibetur. *(i)* Venena quoque deprehendit & irrita facit, ſeu hauſtus, ſeu ſiniſtro brachio alligatus, quocirca Regibus unicè expetitus, maximi ſemper precii fuit. Lymphationes quoque, ſi credimus abigit. *(k)* Venenatus eſt *(l)* ejusque pulverem propinatum Dyſenteriam gignere docent. *(m)*

a) *Adrian. Jun. in Lex.* b) *Plin. l. 37. c. 4.* c. k) *Fuchſ. l. 1. de comp. med. c. 18. J. Anton. Sarracon. de peſt. c. 3.* d. f. h) *Garc. ab Horto l. 1. arom. hiſt. cap. 47.* e) *Bodin. theat. nat. l. 2. p. 231* g) *Libav. tract. 3. ſing. lib. 5. ſchol. ad cap. 19.* i) *Sennert. epit. ſci. nat. l. 5. c. 4.* l) *Sant. Ardoyn. l. 2. c. 23. de venen. Phil. Camerar. cent. 1. hor. ſucc. c. 7. ex l. Anton. Menavii, hiſt. turc. l. 2. c. 22. Avent. l. 7. Card. l. 3. de ven. c. 23.* m) *Plat. de dolor. p. 882. Hoc utrumq; negant Anſ. Boet. de gem. lib. 2. c. 24. qui ex Garcia ab Horto l. c. refert, mancipia quadã plurimos Adamantes, ut furtum tegerent, devoraſſe, quos poſtea integros, absq; jactura valetudinis, egeſſerunt: Mulierem etiam quandã Marito antiqua Dyſenteria laboranti Adamantis ſcobem per multos dies propinaſſe, absque ullo detrimento. Cardanus contrad. l. 2. tract. 5. contrad. 9. Scio (inquit) Gemmarium, qui mihi faſſus eſt, ſe pluribus vicibus cuipiam Adamantem, drachmæ unius pondere, ſub forma pulveris ſeu ſcobis dediſſe, non tamen magis obfuiſſe, quam ſi panem comediſſet. Alius pariter cùm inſaniret, plures acies & fruſta Adamantis devoravit, nec quicquam paſſus eſt; vide*

de detiſ. apud Caſalp. l. 3. ſpec. med. c. 32. Sennert. c. 2. de cauſ. dyſſent.

XLIII.

Molaris & Pyrites aceto inebriati, tàm corpore, quàm vapore, ſcirrum Lienis, devorant, tumoribus item podagricis & convulſis utiles.

Lapis molaris, (quo frumenta teruntur in mola, Græcis (*a*) μυλίτης) Marchaſita, vel(*b*) pyrites (ſic dictus, quod ex eo ferri, aut alterius duri lapidis conflictu ignis excutiatur, Germ. Kyß/ Kupfferſtein/ Kupffer Ertz/ (*c*) nominatur) aut alius ſiliceus durus, ſi in aceto acerrimo extinguatur, pannisque linteis obvolutus, ſpleni duro ſæpius adhibeatur, illum emollit: vel ſi ab iisdem lapidibus candentibus, aceto aſperſis vapor elevatus, pannis excipiatur, & cum illis ſic lateri admoveatur, vel vapor ipſo latere excipiatur. (*d*) Ita paratus, vaporem emittit, ad reſolvendam duritiem, in Podagricis valdè proficuum. (*e*) Pyrites cum aceto acerrimo illitus alphos delet & vitiligines. (*f*) In lapidem pyritem, vel molarem, ab igne flammantem, acerrimum acetum infundito, cui ſcylla intabuit, & convulſam (ob humoris congelationem) particulam ſic adaptato, ut calidum vaporem commodè excipiat, & circumpoſitis ſtragulis cooperiatur, ut ſudet. Hoc præſidio feliciter quis uti poterit, (poſt univerſalia & inunctiones) magna cum laude: nec minori cum emolumento in maturandis ac diſcutiendis ſcirris, mirificam opem præſtat. (*g*)

a. g)

a. g) *Foreſt. l. 10. ſchol. ad obſ. 114. Solen. ſect. 1. conſil. 19. Gal. l. 14. de cur. morb.* c. d) *Plat. de vit. p. 135. 136. Foreſt. l. 20. obſ. 10. Gal. l. 2. ad Glaucon.* c) *Fuchſ. lib. 1. de comp med. c. 18.* e) *Dom. Leon. l. 6. pr. ſ. 3. c. ult. Holler. prax. p. 90.* b. f) *Plat. de vit. p. 185.*

XLIV.

An Ægri, vel Medici fiducia, in curatione, plus valeat.

Si occultatione & nominum cenſu valent Medicamenta, quis eſt noſtrûm, quin mirifica excogitare poſſit? eſt tamen in perſuaſione ægrotantium, & ſupercilio Medicorum aliquid. Hi enim lucrantur plus, illi citius juvantur, fiducia magis, quàm medicamenti virtute: quomodo omnes morbi narrantur, miraculo curati eſſe pulvere, quo ſiccare ſolemus literas adhuc madentes: alius cum ſuperſtitione dato Cupreſſi pulvere, omnem Epilepſiam ſuſtulit: Hydropicus convaluit decocto urticæ fatuæ, ſeu Galiopſis albæ ex cereviſia: quidam febricitans popoſcit ſtillatitiam, & accepta fontana convaluit. Infinitus eſt numerus talium. Obſervavimus quoſdam chartulas, in quibus Medicamentorum formæ (Receptas vocant) comediſſe, & ſanitati reſtitutos eſſe. Tantum poteſt apud pleroſque concepta in re aliquâ opinio, vel potius fiducia. (a) Ipſi Medici negant ſua arcana prodeſſe, ſi ſciantur, ſicuti Magi plus virium tribuunt ignotis characteribus, quàm notis. Panacea, cùm neſciretur, quid eſſet, multos juviſſe ferebatur: cùm cognitum eſſet, omnis ejus gloria evaneſcebat. Hoc quæro, ægrinè an Medici fiducia plus

plus valeat: Pulvis Saxonicus mirabilia operari dicebatur, cum quid eſſet, ignoraretur. Jam planè nihil facit, imò contemnitur, licet patientes neſciant compoſitionem. De pulvere Marchionis, qui ſubinde novus fit à novis Medicis, grandia audiebamus. Quid de magnificentiſſimis Paracelſi, Thornheuſeri, Gramani, Suchtenii, & aliorum? Cur moriuntur, aut ſaltem ægrotant homines, tot Deorum mànibus pollicentibus? *(b)*

a) *Solenand. ſect. 5. conſ. 15. obſ. 17.* b) *Libav. epiſt. 41. ad Schnitzer.*

Vide centur. 2. memorab. part. 12.

XLV.

Sibi ipſi an quis medeatur.

Medetur quis, vel ſibi ipſi, vel aliis, habitu licet eodem, ut multùm tamen diſpare confidentia, & alacritate. Omnes cum valemus, recta conſilia ægrotis damus, inquit ille, & qui aliis rectè conſulere poteſt, dum corpore & mente valet, ſimul atque ægrotare cœperit, animum quoque in conſenſum corporis imbecillitas pertrahit, ut vel non videat, quid agendum, vel certè propter cupiditatum vehementiam à recta via ſe ut plurimum abduci patiatur. Itaque rectè Medici ægrotantes, perſonâ Medicâ depoſitâ, non jam ſibi ipſis mederi, ſed aliorum Medicorum rectè valentium conſilia expetere & exequi ſolent.

Zuving. in præf. med. c. 2.

XLVI.

XLVI.

Sanguis non in Orichalceas pelves, ſed in ſtanneas mittendus.

Cum ſanguis in pelves Orichalceas ex vena mittitur, ſiquidem debilium eſt virtutum, corrumpitur, fitque valdè cacochymus; non item cum excipitur ſtanneis, id quod aliquoties probavi.

Libav. in ep. 56. ad Schnizer. p. 165. eiſt. med.

XLVII.

Hiſtoria mirè curatæ Syncopes.

Ruſticus quidam Patavii ſupinabat ægrum ex colico dolore, in Syncopen proſtratum, & digitum minimum immittebat ejus umbilico, ac volvebat bis aut ter ægrum, quo digitus penitus invaderet umbilicalem foſſam, mox magna vi digitum extrahebat, ita ut plurimus aër unà elideretur, atque ita ille ægros ſubitò revocabat.

Heurn. de morb. pect. c. 9.

XLVIII.

Exempla ſubitæ curæ.

Narro quod ipſe obſervavi. Reſtitueram febricitantem perfectè, quod ad morbum attinet. At illi animus nihilominus erat aggravatus, & recurriſſet morbus ex affectu. Interveniebat cum nummis tabellarius. Ea Medicina è veſtigio omnem adimebat recidivæ metum. Exultabat enim æger, fatebaturque ſe prorſus ſanatum. O felicem inquam Medicinam!

2. Fuit quidam bonus vir, cui dentes dolebant; is curabat accerſi dentivulſorem. Plures dies noctesque ægrotaverat ob dolorem. Ille verò ſaltim tacto den-

te (obleverat autem digitum unguento) ita dolorem ſuſtulit momento, ut præ gaudio exiliret patiens.

3. Narro hiſtoriam fæminæ melancholicæ ob deſiderium abſentis viri. Semeſtre elapſum eſt & conſumptum in morbo; rediit vir ſalvus, ecce illo ipſo momento convaluit.

4. Alteri cuipiam inteſtina doloribus ferè rumpebantur, injiciebatur clyſter, dictum factum convaluit.

5. Alius præ plethorâ, jam jam apoplexiâ erat jugulandus, acceſſit Barbitonſor, & ſecta vena momento reſtituitur.

6. Novimus virum ampliſſimum, cui Enterocele extra peritonæum prominens, ingentem pariebat cruciatum. Accitus lithotomus, repoſuit inteſtinum, mox riſit.

Libav. de Panacaa Am Wald. p. 58. Antigram. p. 325.

XLIX.

Exemplum temerarium & infelix curati Sudoris Anglici.

Plebejus quidam à lue Anglicâ correptus, regulas tunc vivendi præſcriptas contemnens, in furnum accenſum, unde panes jam modo cocti educti fuerant, ſe penetravit: in quo cum totus jam ſudoribus deſtillaſſet, languidiuſculus jam redditus tandem emerſit: porrò quotquot deinde de illo pane, qui poſtea in hoc furno excoctus fuerat, comederunt, rabidâ morte mox abrepti fuerunt.

Sim. Riquinus in ep. de febr. ſud.

L.

Decubitus in dorſum panacæa Herniarum.

Herniam in Senibus difficulter & vix curari poſſe, teſtan-

teſtantur viri docti, & ipſa quoque Experientia fidem facit. De Sanitate tamen ſemper benè ſperandum eſſe ſequens hiſtoria confirmat. Generoſus quidam Bernenſis ſexagenarius, ſed optimo corporis habitu præditus, præterquàm quod doloribus podagricis ab aliquot annis obnoxius fuerat, ſpacio viginti annorum inſigni ac maxima hernia inteſtinali laboraverat, ad quam curandam, cùm me, tùm alios in Galliâ & alibi expertiſſimos adhibuerat Medicos & Chirurgos, ſed fruſtra. Tandem, cum de ſanitate recuperanda, ne quidem cogitaret amplius, & ſubligaculis, ne ingraveſceret malum, uteretur, in morbum incidit, Anno 1618. à quo, ultra menſes 6. lecto affixus fuit. Poſt morbum hunc, ne minimum quidem indicium præcedentis Herniæ ſenſit, nec amplius utitur ſpleniis aut ſubligaculis. Ex his manifeſtum fit, quietem & decubitum in dorſum, unicam eſſe Panacæam Herniarum.

Fabric. l. 5. obſervat. chirurg. 54.

LI.

Empirica in Hernia.

Recentiores affirmant, Hyppogloſſi, (bislinguam vocant Itali) pulverē aliquandiu in conſolidæ radicis decocto potum Enterocelas perſanare, tàm evidenti efficaciâ ut primis aſſumptionis ipſius diebus, inteſtina protrudi videantur: quapropter tàm diligenter providendum, ut iſtis diebus laxatum, vel apertum inguen exactè aptis faſciis & ſplenio firmetur, firmatumque contineatur, ne quid damni detur ab iſtius uſu imprudenti.

Auricula muris, dicta herba, non Dioſcoridis, ſed

quam

quam vulgò Piloſellam vocant, antiquis, ut videtur, ignota, inteſtinorum hernias percurare certum eſt. In Majo collectæ herbæ integræ pulverem infantibus, imò pueris herniofis, continuò in cibis, in lacticiniis, puerilibusque pultibus ſeu pulticulis exhibitum, comperi mirum in modum profuiſſe.

Experimento item comprobatum, Lunariæ minoris nominatæ pulviſculum in decocto conſolidæ, vel vino rubro ad tempus exhibitum, pueros potiſſimum curare.

Perfoliata dicta, inſignis herba, etiam characteriſmo & Naturæ ſignaculo in foliis, quæ à ſtipitibus media perforantur, publicè propoſita & deſignata, ut in hoc affectu ſingularem latura opem, videatur: quocunque modo, vel in vino decocto, vel in pulvere, (ſemen pueris lacteis in cibis) vel in aquâ ipſius deſtillata exhibita, rupturas ſanat.

Novi, qui hunc affectum, 9. ex ordine diebus, cinere lactantis leporis, in vino rubro, vel decocto conſolidæ majoris exhibito ſanarunt.

Peucerus, vir doctrina inſignis, narravit D. Adolpho Occoni, Medico Auguſtano, & mihi Ann. 1566. ſe puerorum Hernias, recentis coagulati & in caſeum formati lactis impoſitione ſanaſſe.

Solenand. ſect. 4. conſil. 13.

De Herniaria Hollerii vide centur. 3. part. 48.

LII.

Hiſtoria, de curatâ Podagrâ.

Patiens erat hoſpes publicus. Medicus quidam Nobilis Eques, qui pacto 300. floren. ſanationem promiſit, & recepto autographo, curam aggreſſus eſt.

Patiens juſſus eſt pedes imponere trunco ligneo, aderant fortes ſervi Nobilis, qui ſedentem tenerent. Ipſe Nobilis malleo ferreo inſtructus, ſex clavis pedes affigit ligneo trunco, moxque miſerabiliter ægrotum clamantem reliquit, & ſe in equos conjecit. Interim crebrò expiſcatus eſt, num morbus fuiſſet reverſus, cognitoque jam elapſo triennio non rediiſſe, ipſe repetiit hoſpitium, & jocatus cum hoſpite cognovit de ſanato morbo: itaque chyrographum produxit, & ſe Medicum fuiſſe oſtendit, popoſcitque ſoſtron. Conſentit hoſpes, licet crudeliter tractatus, Equitē tàm diu pavit, cum ſuis, donec trecenti floreni eſſent conſumpti.

Cum non ita dudum una eſſemus amici, incidimus in colloquia de Podagrâ, & aliis Arthriticis morbis. Nobilis quidam ajebat, in Italia etiam equos Podagrâ corripi. Remedio eſſe inciſionem corii in femore, & venæ in crus deſcendentis diſſectionem, utrâque parte prius ligatâ funiculis: vulnus conſolidari alumine, lithargyro & ſimilibus. Equina ſit iſta cura, non humana. Melius Pharmacopola noſter. Hic, cum nuper Lipſiæ eſſet inciperetque ποδαγρίζεσθαι circa pollicem pedis, ſeu majorem digitum, conſilio accepto à famulo Hoſpitis, ſubjectum montem curavit ſibi ſcalpello ſcarificari, & oppoſitâ cucurbitulâ, extrahi materiam dolorificam. Triduo convaluit. Pedem autem ſcarificatum impoſuit decocto Lythargyri & aluminis ex aquâ fabrorum. Non abſurda eſt hæc ratio.

Alius dicebat, fuiſſe quendam Podagricum, qui ſibi ſingulis menſibus, Luna decreſcente curaſſet cucurbitulas cum ſcarificatione dorſo affigi, quibus amo-

amõtis, pedes poſuerit in dilutum vitrioli & hali-nitri vel ſalis: atque ita extraxerit multùm phlegmatis. Initio autem acrius fuit balneum iſtud, ſed poſtea mitius, prout materiæ copia requiſivit.

Tertius ſuccinebat, alium neſcio quo lavacro adſtringente, materiam à pedibus avertiſſe, ſed Aſthmaticum factum, ad fonticulos pedum perveniſſe, & horum fluxu podagram evaſiſſe.

Libav. epiſt. 73. & 74. ciſt. Medic.

LIII.

Topica in Podagra.

Novi ego ſenem quendam Notarium; is ſibi in podagrá hoc modo feliciter Medicinã faciebat. Cum dolor & tumor magnus locus, rubens: accipiebat ſalem, cinerem, Urinam pueri & Acetum, in iis commiſtis & agitatis, madefactum & expreſſum pannum laneum album applicabat aliquoties: ſedato jam magna ex parte dolore, morbo declinante incoquebat ſulphur vivum & pulverem ellebori albi, oleo ſeminis lini, eoque loca affecta allinebat.

Addam ad hoc, quæ ego inveni permultis bene feciſſe. Adnaſcitur ad Quercûs radices, non ad truncum, ut plurimum Autumño, Fungus quidam rubens, tener, & pro ratione radicis Arboris, magnus ſatis, eodem ferè modo, quo Hypociſtis ſub ciſtho frutice pullulare ſolet. Quapropter ego ὑποδρῦν nominare ſoleo, iſtum in tenues particulas ſectum, cum trito ſale in ollam teſtaceam indo, ita interſpergens ſalem tritum, ut particularum ſtrata quælibet ſalem intermedium recipiant, ſic permixtim conditum fungum, in penu ſubterraneo ſepono. Muriam, quæ tandem

invenitur in olla, liquefactã, colligo, eâque aſſervatã affectos articulos illino. Quem ego primum iſto uti vidi, is in doloribus utebatur & profuit multis. Verùm quia ſiccat vehementer & diſcutit, laxatamq; ab affluxo humore partem mirificè roborat & confirmat, principio utilior, priuſquam dolor invaluerit, ejus uſus eſſe poſſit, aut jam declinante paroxyſmo, ad materiam abſumendam, partique robur & firmitudinem addendam.

Solenand. ſect. 4. conſ. 24.

LIV.

Abſtinentia à Vino curavit Podagram.

Novi Medicum Senem Venetiis, qui cùm non parùm infeſtaretur Podagrâ, ad ſenium uſque ſaltem primum, ac per quinquennium ipſe ſibi vinum interdixiſſet, liber ab hujusmodi moleſtia ita evaſit, ut amplius ad ultimum uſq; ſenium, imò ad mortem, horum dolorum expers fuerit.

Trincavell. de cur. morb. libr. 12. cap. 2. l. 3. conſil. 97.

Vide cent. noſtr. 4. part. 25. & ſeq. centur. 5. part. 5. & ſeq.

LV.

Abſtinentiâ à potu, per 40. *dies hydropicus ſanatus.*

Novi non poſtremi nominis Medicum Hiſpanum, publicè Bononiæ profitentem, qui eſu alimentorum aſſorum & abſtinentia cujuslibet potus, per quadraginta dies continuos durante, curatus eſt, abſque ullo prorſus medicamento.

Trincav. l. 3. conſil. 32.

LVI.

Ruſticus, per annum, nihil bibens, ab hydrope liberatur.

Ruſtico, quem aqua inter cutem malè habebat, opem noſtram expoſtulanti, ſanari illum, cum jam morbus inveteraſſet, minimè poſſe reſpondi. Inſtanti tamen, ut aliquod ſaltem conſilium ei præberemus, ſubridens, inquam, amice, ſi curari deſideras, opus eſt, ut non ultra bibas, quam ut vitam ſuſtineas. Diſceſſit, & anno peracto, iterum interrogat, an ipſum noverim. Nego me hominem noſſe, at ille, tua ope curatus, inquit, ad te revertor, ſcire cupiens, an adhuc mihi liceat aliquid bibere, cum hactenus per annum nihil biberim. Admiratus, interrogo quare, & cujus conſilio. Cui ille inquit, tuo: & rem omnem ab initio narrat. Juſſi igitur paulatim vino aſſueſcere: ſed mero potius, quam lymphato, & eo ipſo auſtero ac tenuiſſimo. Diſceſſit ac curioſa potione uſus, ad priſtinumque reverſus ſtatum, quam mecum familiaritatem primùm contraxit, eam adhuc in hanc uſque diem officioſiſſimè ſervat & colit.

Beniven. de abdit. morb cauſ. c. 13.

LVII.

Cauſsâ occultâ & abditâ quidam Hydrope ſolutus.

Chriſtophorus Trutwein, Patritius Haganojus, deſperato hydropi multo tempore obnoxius, domi deſidis vitæ pertæſus & ſerenâ quâdam die invitatus, in vicinum hortum deduci à ſuis poſtulavit. Quo

 cum

cum perveniſſet, feſſus admodum, ob languidas vires, humi ſe apricanti Soli obverſum proſtravit. Laſſitudine proinde & grato ſolis ardore illectus, profundo ſomno corripitur. Dormienti lacertus viridis, in laxatum ejus ſinum irrepit, & toto eo tempore, quo ſtertit, per tumentem nudatumque ventrem oberrat. Poſt horam expergefactus, corpus humo erigit, & dum aſſurgere annititur, quidpiam in ſinu ſubſaltare animadvertens, Lacertam conſpicatur, quem veluti homini amicum & innoxium, ſalvum dimittit, quando pleriſque beſtiolas ejusmodi offendiſſe religio ducitur. Huic ab eo tempore hydropicus tumor omnis, res mira, citra ulla alia remedia, inter paucos dies ſubſedit, & non ſine miraculi ſpecie diſparuit. Qui reconvaleſcentiam inde ſuam omnem à lethali iſto morbo, animalculo huic, non ſine ſingulari fato, firmiſſima, atque adeò indubitata perſuaſione acceptam retulit.

J. Schenck. l. 3. obſ. 131.

LVIII.

Experimentum in Hydrope.

Soleis pedum adhibebat Hydropicus folia Hyoſcyami, ita ut non ſolùm ex pedibus, ſed univerſo corpore humor extraheretur. Prodeſſe vidi, rationem tamen non perſpicio, ſed non velim adhiberi.

Crato conſ. 295.

LIX.

Rha-Barbari ſolum natale, elogium & vires.

Rha-Barbarum, Dioſcoridi (*a*) ῥᾶ καὶ ῥῆον dictum

vo-

lunt. (*b*) nullibi niſi in China provenit, quæ inde per Usbecken in Turciam, hinc Venetias defertur, & quidem vel navibus, quod citius corrumpitur, vel itinere terreſtri, quod durabilius & carius. (*c*) Calidum eſt & ſiccum, in 2. ordine, purgat clementer & benignè, tutumq́ue eſt medicamentum (*d*) & humano generi familiariſſimum, cujus frequens etiam uſus nihil incommodat prorſus, ſi maſticetur mane pondere unius ſcrupuli, deinde deglutiatur, non tantùm alvum ipſam molliorem reddit, atq; obedientem in iis maximè, qui ſuapte naturâ ſtrictæ alvi ſunt, ſed ea etiam maſticatione caput expurgat, ſenſus omnes vegetiſſimos reddit, corpus ab excrementis purum conſervat, vaſa interna (*e*) omnia, ſi quid aliud mirandum in modum corroborat, citra inſignem excalfactionem, neque propterea noxam ex longo ejus uſu corpori affert, ſicut reliquæ Medicinæ, eſt etenim omni ex parte Medicina tutiſſima & nullius prorſus nocumenti, adeoque divinum omnino remedium, *(f)* Omni ætati, atque adeo etiam pueris *(g)* & (*h*) prægnantibus, (cum paſſulis drachmæ ſemis, vel ſcrupulorum duorum pondere aſſumtum, *(i)* neque tamen quovis tempore (*k*) æquè commodè fieri poteſt, ſed ſolum 4. 5. & 6. menſe, quibus ligamenta, quibus fætus Utero adhæret, firmiora ſunt) innoxium. Purgat bilem flavam & pituitam quoque, ſed non niſi in proximis viis hærentem. Obſtructiones liberat, & affectus ex iis ortos, ſanat. Hydropem *(l)* ſplenis tumorem, febres putridas. (dilutum in aquis refrigerantibus, aut ſero, ut caliditas *(m)* illius & ſiccitas retundatur, & igneæ partes reprimantur) Lienteriæ, ſputo cruento *(n)* ruptis & contuſis, inprimis Dyſſenteriæ

teriæ (toſtum prius *(o)* ut volunt parum *(p)* ad majorem adſtrictionem illi conciliandam, quod quidem ſi leviter fiat, rectius ut in pulverem redigatur, conveniet, ſed ſi nimium aſſetur, invalidum & inutile redditur, unde non adeò in eo erit laborandum, ſed potius viribus ejus adhuc integris, exhibendum, idq; in principio, ut rectius evacuet, *(q)* faciendum) commodum eſt, eoque nihil præſtantius. Sed hic L. Septalius *(r)* Rha-Barbari uſum planè improbat, quòd igneas partes habeat, & quod in ſubſtantiâ ſumtum tunicis inteſtinorum & ulceribus adhæreſcens dolores pariat implacabiles, id quòd ſæpè obſervarit. Verum enim verò, nullus unquam Medicorum Rha-Barbarum ideò ſuſpectum habuit, quòd inteſtinorum tunicis adhæreſcat: & partes illæ igneæ, quas metuit, ſunt in ſucculentâ ejus parte, quod facilè à ſubſtantiâ ſeparatur, ſi inde aliquid incommodi metuatur. Atque exiſtimo, dolores iſtos implacabiles, quos animadvertit Septalius, potius à bilis acrimonia, quàm à Rhabarbaro excitatos fuiſſe: neque in hoc ipſi aſſentior, quod ſcribit *(ſ)* Rhabarbarum mediocriter torrefactum vehementius & minore doſi purgare, quam integrum, cum certum ſit, vim purgantem in ſubtili & volatili parte ſubſiſtere, quæ etiam triturâ, aliqua ex parte diſſipatur. Verùm cum ille experientiam teſtem citet, cuilibet eam conſulere facilè eſt. *(t)* Epati quoque valde utile eſt, unde à nonnullis Anima Epatis, *(u)* ab aliis Theriaca Epatis appellatur, ſtranguriâ vero laborantibus commodum non eſt. *(x)* Calculoſis quoque & Podagricis *(y)* & in ſeroſis affectibus convenientiſſimum eſt, *(z)* Proprietate etiam veneno, peſtis reſiſtit, *(aa)* obſtructio-

ctionibus ſolutis ſanguinem cohibet, ſi 3, vel 4. die ejus ad drachm. ſem. vel ſcrupulos duos, ex aquâ plantaginis vel vino albo ſumatur, *(bb)* concretum verò ſimul diſſolvit & evacuat *(cc)* urinam tingit, *(dd)* rarò quoque ſine Rhabarbaro medemur Ictero, quia valdè corroborat hepar, præterquam quod bilem educat. *(ee)* Dentes etiam, ab omni putredine & nigredine conſervat, gingivas ſolidas reddit, & anhelitum commendat, *(ff)* Correctivum ejus eſt Spica indica *(gg)* ut ſpargi per venas facilius poſſit. *(hh)* ſed abſtinendum ab ea, in ingravidatâ muliere *(ii)* & cum æger vomit ex facili, *(kk)* ſed fumoſum eſt admodum, ob id in doloribus capitis non convenit, niſi infundatur in aqua endiviæ vel violarum. *(ll)* Ut paucis dicam:

Calefacit, exſiccat, ſtringit Rha-barbarum & alvum
Solvit, & eſt Pueris, Gravidis, benedicta medela,
Viſceraq; obſtructa hoc aperit, Bilem & Pituitam
Purgat, tùm Stomachi vitiis, emendat & Epar,
Sanguis & ex illo fit clarus, ſputa cruenta
Siſtit, dejectosq; juvat, ruptisq; medetur,
& Diſſenteriis confert. (*mm*)

a) *lib. 3. c. 2.* b) *Bauhin. in pinac. l. 3. ſect. 4.* c) *Linſc. part. 3. Ind. or. 29.* d. x. hh) *Sennertus. l. 5. inſtitut. part. 1. ſect. 1. c. 11.* e) *Solenand. ſect. 4. conſil. 20.* f. ff) *Adolph. Occo. in epiſt. Scholzian. 15.* g) *Fernel. l. 5. M. cap. 9.* h) *Fuchſ. negat l. 1. de comp. med. c. 84.* i) *Sennert. l. 4. inſtit. part. 2. c. 2.* k) *Id l. 5. part. 2. ſect. 1. c. 5.* l. n) *Septal. ſuſpect. l. 7. animad. 53. l. 6. 154.* m) *Septalius l. 5. caut. 8.* o) *Plater. de vitiis p. 894. Dodon. in prax. l. 2. c. 48.* p) *Foreſt. l. 22. obſ. 9. Sennert. de dyſſent. c. 7. Fabric. in me-*

Oo 5 *dic.*

dic. milit. p. 494. q) *Neſter. de dyſ. c. 9. Fabric. de dyſ. c. 8. Etſi Rha-barbarum in curatione Dyſenteriæ primatum habere videatur, tùm quod fluxiones ſiſtat, tùm quod partes affectas roboret, attendere tamen debet Medicus, num præſente Epatis æſtu & excandeſcentia, ejus uſus non ſit ſuſpectus, præſertim ſi, ut moris eſt, parùm torreatur, toſtione enim acrimoniam acquirit, unde abradendo moleſtum eſſe poteſt. Unde cùm in Dyſſenteria purgare animus eſt, Rhabarbarum, in taleolas ſectum in aq. endiviæ infundo, cum adſtringere in pulverem redactum cum aq. cichorii aut agrimoniæ propino, omiſsâ toſtione. Claud. Deodatus ep. 20. cent. 1. Epiſt. Fabric.* r) *Septal. l. 7. axiom. 92.* ſ) *Id. ib. 93.* t) *Sennert. de dyſſent. c. 7.* u) *Plater. de vit. p. 114. 943. Dodon. l. 1. prax. c. 55. Panſa de pror. vit. l. 4. c. 24.* y) *Crato conſil. 2.* z) *Plater. de dolor. p. 296.* aa) *Idem. ib. p. 211.* bb) *Fernel. conſil. 28.* cc) *Plater. de vit. c. 818.* dd) *Zuvinger. phyſiol. l. 2. c. 50.* ee) *Dod. l. 2. prax. c. 60.* gg) *Plat. de vit. p. 808.* ii) *Camer. in herb. Mathiol. germ. l. 3. c. 2.* kk) *Heurn. l. 2. M. c. 22.* ll) *Holler. in prax. p. 8. a.* mm) *Oberndorf. de morb. Ungar. p. 225. Neſter l. c. ex Caſt. Durant.*

LX.

Hydropicus uſu Rha-barbari frequenti ſanatus, ut & vulnus capitis lethale, in eodem Sene.

Habeo ex Montano, Hydropicum quendam facie, ventre, pedibus, atque adeò toto corpore intumuiſſe, atque in ſummo fuiſſe periculo, ita ut plerique de ipſius ſalute deſperarent, is fato, neſcio quo monitus, cæpit uti Rhabarbaro, modicè primum,

ex

ex quo ſubducebatur alvus, & ſeroſitas ſine moleſtiâ, & optimè habere cæpit, is augebat pondus quotidiè, ita ut à drachmis ad uncias deveniret, atque eas devoraret, & tandem integras libras, contingit ut evacuarentur humores noxii, corroborarentur membra, & non tantùm Hydrope liberatus, atque adeo omnibus pro miraculo habitus eſt, ſed membra quoque robuſtiora inde facta, color totius corporis optimus & functiones ſeu operationes corporis omnes rediêre, vixit ſanus & incolumis citra ullam infirmitatem uſque ad primum ſenium, multas interim congeſſit pecunias, quas cum vidiſſet aliquando ſervus ſicarius, ipſius vitæ inſidiari cœpit, & eum occidere decrevit, ut tutò pecunias ſurripere poſſet: ingreſſus aliquando thalamum, in quo cum decumbebat Herus, acuto gladio, quem piſtaleſum vocant, ſub veſtibus celato, uno ictu caput amputare decrevit, quod & tentavit; ſed res parùm feliciter ſucceſſit, inflixit quidem lethale vulnus, ſed prorſus interimere non potuit, proſiliit enim ex lecto, & quanquam lethale vulnus accepiſſet, tanto tamen robore præditus erat, ut & Sicarium contineret, donec opem illi ferrent vicini & parricidam caperent, acceſſerunt tandem chirurgi, qui cum viderent vulnus lethale, cæperunt deſperare de ipſius ſalute, relinquebant eum prognoſticis, putabant fore ut quarto die moreretur: cum accederent circiter diem quartum & vulnus aperirent, (quemadmodum in talibus vulneribus lethalibus fieri ſolet, à Chirurgis peritis, ut ante quartum diem non detegantur) reperiebant id citra ullam inflammationem purum & bonum. Illud tamen quia lethale prorſus erat, putabant eum 7. die (qui & criticus

ticus eſt, & vulneribus magnis periculoſus, ſiquidem in melius vel deterius tranſmutatio fit) eſſe moriturũ. Supervixit tamen 7. diem, indies magis ac magis convaluit, & ad extremum vulnus ex integro convaluit, magna omnium horum admiratione, & præter expectationem vixit ad ultimum usque ſenium, tandem interrogatus, quonam pacto tantum corporis robur ſibi conciliaſſet, ut à lethalibus ægritudinibus evaſerit, reſpondit frequenti uſu Rhabarbari.

Adolph. Occo, in epiſt. med. à Scholtz. ed. 15.

LXI.

Pulli equini vomitus, Epilepſiæ remedium.

Cùm primùm pullus equinus in lucem prodit, vomitu materiam quandam rejicit, quam niſi quis præripiat, mater ſtatim devorat. Hæc materia ſiccata & pulveriſata à morbo Comitiali liberat certo experimento, ut mira quædam res videatur.

H. Don Zellin. in conſil. Craton. 38.

LXII.

Secretum Imperatoris Epilepticum.

Cæſar (Ferdinandus I.) in Epilepticis hoc remedium pro maximo ſecreto habet, & ait Doct. Petr. Cavizetum etiam homines provectæ ætatis, & qui diu hoc morbo fuerint obnoxii, poſt purgationes curaſſe. Rec. Cryſtall. præp. drach. unam, Corall. rub. præp. ſcrup. duos, Margar. orient. ſcrup. unum, Smarag. orient. præp. drachm. ſem. miſce f. pulv. cujus media pars eſt una doſis in aq. taraxici. Bis feci periculum, ægri liberati ſunt ab Epilepſiâ, ſed poſtea tamen obierunt. Cryſtalli uſum non exiſtimo eſſe tutum, & Smaragdus, quo vulgò utuntur, non eſt verus,

ſed lapis de Peru, nempe fragmenta magni lapidis Praſii Orientalis, qui in arenâ reperitur, nunc rarò apparet.

Crato à Kraffibeim. epiſt. 121. ad D. Camerarium.

LXIII.

Empirica profligandæ Epilepſia.

Quædam nobiliſſima Matrona hac arte ſanabat Epilepticos. Accipit acetum caryophyllorum rubris foliis imbutum, miſcet fæces Pavonis recentiſſimas, trajicit per linteum: propinat hoc novem continuis diebus.

Andreas Balenus, olim Hebreæ litteraturæ apud Lovanienſes Profeſſor, hoc in ſecretis habebat, ac cunctos ferè ſanabat, qui nec in ignem, aut aquam, vi hujus morbi præcipitati fuiſſent: accipiebat Mercurialis & florum Tiliæ aquam, quæ ex his remixtis arte ſimplici deſtillavit: & manè ante cibum utebatur ex hac tribus cochlearibus, tribus continuis diebus. Sed cochlear ſuperſtitione non vacat, quod hoc modo parabatur. Amputabat menſe Majo ramum ex arbore Tiliâ, eâ craſſitudine præditum, quâ imam humani cruris partem æquet. Hic ramus terram non feriat, ſed fune ex arbore demittatur, & in cubiculo ſuſpendatur ad ſiccitatem usque: quod menſe uno ſuffecerit feciſſe: inde fingatur cochlear unum aut alterum, ſed tactum à terra cochlear, inutile erit; ab uſu hujus remedii ſemel graviſſimè laborabit, ſed poſtea nunquam.

Heurn. de aff. capitis, c. 23.

LXIV.

LXIV.

Rectius poſtero die, quam horâ conjunctionis luminarium, exhibetur antepilepticum.

Quæris de Succino, poſtridie Neomeniarum dando, & non pridie. Scias me conjeciſſe iſtam obſervationem in adverſaria mea ex aliorum præceptione. Si rationem expetis, putes licere antevertere paroxyſmum, etiam ante iſtum articulum, ſi qua ejus ſe produnt ſigna. Si nulla appareant, in metu tamen ſumus, ne Novilunium quid moliatur, rectiùs poſtero die, quàm horâ conjunctionis præbere prophylacticum. Nam in hora conjunctionis, ſilet Luna, nec ſunt in alterutram partem ῥοπαὶ ſeu momenta, proximo tempore poſt eam incipit operari in humoribus, ut ajunt, eosque augere. Rectè itaque tunc principiis occurrit & prohibetur non quidem humoris incrementum, ſed qualitatis in humore vigentis, ne illa pariter cum copia materiæ inſurgat. Quocirca alterante antipharmaco, vetatur malignitas augeſcere & nonnihil etiam humoris abundantiæ futuræ præciditur. Idem judicium eſt de cornu cervino. Ecce tibi ad amuſſim delineatam rationem. Sicut enim Nautæ aſperſu modici aceti turbines diſſipant, Ecnephiasque, ita nos tumultus Epilepticos in principio compeſcimus, quod pridie Neomeniæ non æquè feliciter eramus expedituri. Non enim ſanamus, quæ nondum ſunt, ſed quæ aut ſunt, aut eſſe incipiunt.

Libav. ad Schnizerum epiſt. 15. epiſt. med.
Vide centur. 7. memorab. part. 5. & 9.

LXV.

Mirificum ophtalmicum remedium ex Nicotiana.

Secretum in ophtalmia, ipſa neceſſitate coactus, quidam vir doctus invenit, cæteris omnibus nil conferentibus. Cæca erat puella, Ann. 16. de hujus viſu omnes deſperabant. Feci ego, ut in uno oculo bellè videret, in altero melius, in eo pupilla ita erat obſcurata, ut non appareret, ſic tamen eſt reſtituta, ut non appareat, niſi ad oculum aſtantibus. Nicotiana noſtra, major, cujus ſuccus cum butyro majali ad conſiſtentiam unguenti coquitur, totum hoc efficit. Nam clauſis palpebris, exterius illinitur in loco obſcuro; quàm primùm patiens oculos aperit, ſtatim mordicare incipit: certè mirificum eſt remedium. Puerile ſanè eſt illud ex vitriolo albo & aqua, ſi cum hoc conferatur. Non eo inficias, me in curâ hujus puellæ Ligni & Sarſæ decocto, cum fonticulis in utroque brachio uſum fuiſſe, ſed hoc magis præſtitit, quàm cætera omnia.

Petr. Joan. Wiburg. ad Sebniz. ep. 209. l. c.

Plura de Nicotiana, ejusq́; viribus vide centur. 3. memor. part. 73. & ſeq. cent. 6. part. 82. & ſeq.

LXVI.

Εὐπόριστον τριχόποιον.

Sume ſpumam carnis bubulæ non valdè pinguis, vel potius macræ in aquâ decoctæ, & illam collige in ollulam mundam, poſtea loco debili reddito, inunge. Poteſt etiam aliquid mellis addi, ut craſſiorem conſiſtentiam adipiſcatur. Sed mihi magis placet priori modo adminiſtrari, ne propter lentorem pori

cutis

cutis, unde pili erumpere debent, obſtruantur. Ego nuper admodum in quodam, cui ſuperciliorum pili morbo omninò deciderant, feliciter uſus ſum.

P. Monavius ad Scolrzium ep. 245.

LXVII.

Præcavendæ peſtis conſilium.

Locus, in quo æger decumbit, foramen apertè habeat ſuperius, ut halitus peſtilentes exeant, præſertim ægro ſudante. Id foramen modò aperiri, modò claudi poterit: cum enim ſuffumigia idonea fiunt, cum aqua roſarum camphoratâ, claudatur aliquandiu locus, deinde rurſus aperiatur. *(a)* Sed conclave, in quod foramen illud deſinit, quia tetris & malignis vaporibus, qui ab ægris expirant, infectum eſt, à ſanis hominibus, cùm in peſte, tùm in Dyſſenteriâ, frequentari minimè convenit. Ego in nonnullis magnatum cubiculis, foramina, quæ ad ſupremam contignationem, & tectum uſque deſinebant, obſervavi, eaque tàm ſanis, quàm ægris in primis multùm conducere, non eſt ut quiſpiam ambigat. Quod ſi locus, & commoditas ægri non permittant extruere ejuſmodi foramina, cubiculi in quo æger decumbit, laquear, ut celſum ſit, neceſſe eſt. Si enim humile fuerit, æger, imò etiam ſani, vapores putridos ſurſum aſcendentes, denuò attrahent, quod periculoſum, aut ſaltem prolongationis morbi cauſa facilè eſſe poteſt. *(b)*

a) *C. Geſſner. l. 1. Epiſt.* 8. b) *Fabric. de dyſſent. c.* 21.

LXVIII.

Rapum Geniſtæ experimentum in peſte nobiliſſimum.

Tribus ut plurimum pedibus à Geniſtæ ſede, uno men-

menſe ante & poſt Calendas Junii Rapum quodam reperies, tiſim habens Fapſo barbato ſimilem, altitudinis unius cubitus, locis ſaxoſis & arenoſis. Accipe igitur Rapum illud, & contunde, ſuccumque illius exprime, quod ut vinum colatum & limpidum erit, & pro toto anno in lagenâ vitreâ reconde. Si quis Peſte contaminatus hujus ſucci uncias 3. vel 4. cum Theriacæ drachmæ 1. & ſem. aut 6. nucibus avellanis ſumpſerit, à morte liberabitur Dei auxilio, & ſine dubio.

G. Magiſtr. in iſag. therap. ſect. 2. de peſt.

LXIX.

Colicis in doloribus frigidâ aquâ, quandoque utendum.

Contingit aliquando, ut Colici dolores, adeò vehementes ſint, ut omnem Medicorum operam eludant, ac quocunque auxilio adhibito potiùs augeantur, quo in caſu ad contraria erit tranſeundum; cum enim colici dolores majori ex parte à materiâ frigidâ fiant, aut à flatibus diſtendentibus, fit aliquando, ut aut ratione dolorum, aut vigiliarum aut mæroris, ob contumaciam, aut incaleſcant nimium inteſtina accedentibus etiam calidis, & intra & foris appoſitis remediis, aut phlogoſi quadam tententur, aut etiam verâ inflammatione incipiant affici, aut multa præexiſtens bilis ibidem transfundatur, unde ad contraria erit tranſeundum, & inſigniter refrigerandum, quod mihi anno præterito contigit, primò in Nobili Hiſpano, poſt in N. Secretario, qui, cum colicis doloribus per aliquot dies fuiſſent acerrimè conflictati, & jam jam mors eſſet præ foribus, nulli

perſentirentur arteriarum pulſus, ſudores adeſſent reſolutorii, nulla denique amplius eſſet ſpes ſalutis, ne quidem apud Medicos etiam præſtantiſſimos, accerſitus & ego, cum ſitim inextinguibilem, linguæ ſcabriciem, nigrorem ac duriciem, pertactis autem hypochondriis & ventre inferiore, calorem in partibus illis æſtuantem adeſſe obſervaſſem, Hiſpano aquam multam nive etiam refrigeratam bibendam exhibui, cum naturâ abſtemius eſſet, & multæ aquæ potator egregius: in ſomnum prolapſus eſt, & quatuor horarum ſpatio cum dormiviſſet, dolore quodam inferioris ventris, à primo, maximè ut ipſe referebat diverſo, excitatus à ſomno, miram bilis flavæ copiam evacuavit, & doloribus liber evaſit; unde collegi, Medicos, qui illius curationem ſuſceperant, in cauſa morbi illius longè deceptos fuiſſe, cùm calidis remediis curationem inſtituiſſent, à frigida materia factum morbum judicantes. Alterum autem, cum jam agentem animam inveniſſem, non alia ratione ſtatim curavi, quàm lineo panno multis plicis in quadrati formam compoſito, frigidæ immerſo, ac mirantibus aſtantibus, quid facerem, ventri ſuperpoſito, cumque ut dormiret, injunxiſſem, diutiusque etiam ſomno oppreſſus, ſine motu cum conquieſceret, verentes Affines & Uxor, ne jam fatis ceſſiſſet, eum expergefeciſſent, indignabundus, quod tanto bono eum privaſſent, quaſi è lecto exiliit, à doloribus omnino liber. *(a)* Sed nolim ego ullum temerè ad hoc remedii genus devenire. *(b)*

a) *Septalius animadv. l. 7. caut. 81.* b) *Crato. conſil. 171.*

LXX.

LXX.

Secretum Cratonis, & Empirica in Colicâ.

Oleum Amigdalinum cum vino malvatico hauſtû uſitatum & pervulgatum eſt in colicâ remedium. Verùm ego drachmam dimidiam Spermatis Ceti (non veteris ac rancidi) addo, atque hoc inter efficacia & ſecreta remedia habeo.

Apponatur ventri rete caſtrati, coctum in oleo, adjecto chelidonio majore, contuſo cum radicibus, ſi haberi poſſunt.

Proſunt etiam catuli lactantes ventri appoſiti, qui, ſi veteribus latinis Medicis fides eſt adhibenda, malum ad ſe trahunt, atque ipſi deinceps colicis doloribus moriuntur.

Ventrem etiam Anatis vivæ deplumatum malum ad ſe trahere, ſi ventri apponatur, experientiâ conſtat.

Idem præſtat Rana viva appoſita.

Per os, magno cum adjumento datur album, quod in fimo gallinaceo reperitur, ex optimo vino. Quidam adjiciunt membranas interſepientes nucleum in juglande.

Decocto Braſſicæ uti, in vetere jure Galli, magno etiam eſt adjumento.

Crato. conſil. 168. & 171.

LXXI.

Amuleta in Colicâ.

Avellanæ appenſæ collo, ita ut ventrem attingat, Argento vivo plenæ, & ad præcautionem & curationem Colicæ magnas attribuunt vires.

Vel ſtercus Lupi ſic avellanæ incluſum & appen-

ſum: quod efficacius operari volunt, ſi chorda, cui appenſa eſt avellana ex corio Cervino fiat: vel ex filo, ex lanâ Ovis facto texta ſit, quam Ovem à Lupo prius raptam aut interfectam eſſe debuiſſe; nimis ſuperſtitioſè credunt.

Plater. de dol. p. 625. & 626.

LXXII.

Guttur Galli toſtum, in pulvere propinatum, quâ vi, mictionem involuntariam, ſiſtat.

D. Gilbertus Hollandus, Medicus Romanus, guttur Galli urebat, ut non conſumptum, ſed toſtum, exſiccatumque teri poſſet, exhibebat in immictione, (ἐνέρησιν Græci vocant) pulviſculum, ſub noctem, ante cænam, cum tantillo vini rubelli ſubaſtringentis: ſi illo uti haud poſſet, exhibebat in hauſtu dilutiſſimæ poſcæ, idque reiterato paucis diebus faciebat. Illud nullâ manifeſtâ cauſâ, ſed proprietate quadam ſanat affectum. *(a)*

Conſuluimus ſeptuagenario cuidam urinam continere non potenti, ut Gallinæ guttur combuſtũ cum aquâ tepidâ ſumeret jejunus: hoc enim à proprietate valet. *(b)* Sed quamvis medicamentum hoc magnifaciendũ eſſe videatur, ob tantorum Medicorum experientiam, non tamen video, cur ſtatuendum, non manifeſtâ qualitate, ſed peculiari proprietate illud ipſum juvare, præſertim cum vi ſuâ calefaciendi & exſiccandi, frigidis & emollitis partibus ſuccurrat, & introductam laxationem muſculi corrigat; Accedit, quòd medicamenta, proprietate ſubſtantiæ agentia, non manifeſtis, ſed occultis morbis illius proprietatis reſpe-

reſpectu, ſuccurrant; at morbus hic occultus non eſt. *(c)*

a) *Solenand. ſect. 4. conſil. 11.* b) *Foreſt. l. 25. obſ. 21.* c) *Herſtius probl. therap. dec. 8. quaſt. 7. th. 2. & 3.*

LXXIII.

Anima Halecis Iſchuriam ſolvit, vi ſalis imbibiti, non proprietate alia.

Inteſtina Halecum (animas vocant) numero decem, in pulverem redacta & cum vino pota, mirum in modum, urinam per aliquot dies retentam, una cum arenulis phlegmati inhærentibus, promoviſſe, obſervavi. *(a)* Veriſimile eſt, nulla proprietate piſcis iſtius id evenire, ſed vi ſalis imbibiti. Notum enim, halecem, non tantum inter ſalſas aquas vitam & victum habere, verùm etiam diuturnis ſalium marinorum, qui ſunt accerrimi, condituris macerari, eorum autem vis diuretica magna eſt, & eſt phlegmatis craſſi inciſiva, deterſivaque, quo nomine & Halo nitrum commendatur, & fontes ſalſi. Non ergò, quia animam decuplam Halecis voraverunt iſti liberati ſunt Iſchuriâ, ſed quia inteſtina ſale multo bene delibuta, ſpirituque ſalis perfuſa; ut & Garum veteribus commendatum. Equidem putem, ſi quis integrum caput conditæ ſale Halecis eodem modo arefactum, pulveratumque ex vino diuretico albo tenui ſumeret, idem experturum. *(b)*

a) *Schniz. ad Libav. epiſt. 39.* b) *Libav. ad eundem epiſt. 41.*

LXXIV.

Decoctum Abrotani cum ſale nitri ſpecificum in Iſchuriâ.

Silentio præterire non poſſum medicamentum, quo D. Bartolomæus Clingius IC. & Academiæ Roſtochianæ Profeſſor eximius, calculo laborans fuit uſus, in omnimodâ urinæ ſuppreſſione. Re deſperata, animumque deſpondentibus aſtantibus plerisque omnibus, acceſſit quidam cum decocto Abrotani, in quo Sal nitri diſſolviſſet. Ebibito medicamento, minxit æger, & urinam reddidit incredibili copia.

I. Aſſuer. Ambſing. de calc. c.16. th.34.

LXXV.

Anodynum in Iſchuriâ, & calculos expellens.

Quidam Septuagenarius, cum calculo & difficultate mingendi & ardore intolerabili afficeretur, & fluxu ventris, conſultum eſt à muliere, ut Apium viride cum lacte bubulo decoqueret, addito pauco aquæ & ſalis, eo remedio fruſta calculorum rejecit, & dolor ſedatus eſt, atque ardor urinæ & fluxus: rationem autem hujus medicamenti ignorabat. Apium enim aperiebat oppilationes renum, urinam provocabat, & calculum comminuebat. Lac verò mitigabat urinæ ardorem: Aqua verò facit ad penetrationem, ne Lac etiam concreſceret: Sal quoque corrigebat lac ne aceſceret: & lac etiam ad fluxum faciebat. Cum autem id ſæpius ad calculum in ſeipſo expertum cognoſceret, conſului, ſi Apium viride non adeſſet, ut ejus loco ſemen caperet. *(a)* Novi qui ad præſervationem à calculo uterentur herba Apii ſativi (petroſelini vulgaris) in acetariis. Sed meo judicio hujuſ-

hujuſmodi diuretica ita calida in præſervatione non conveniunt, nam effectricem calculorum cauſam adaugent. *(b)*

a) *Foreſt.l.24.ſchol.ad obſ.25.* b) *Henricus à Bracanel. ſimpl. ad calc.*

LXXVI.

Arcanum in Iſchuriâ ex calculo infallibile.

Quidam ex mulierculæ cujusdam conſilio, cineris fabarum cum vino Pictavienſi inſtar lixivii colati, duo aut tria cochlearia ad ſummum, fimo columbino pauco immixto potabat, cum ex calculo mingere non poſſet; idque in diluculo cum ſumpſiſſet, in continenti minxit, & unà lapidum fragmenta cum urina exibant. Referebat adeò vehemens eſſe medicamentum, ut per totum corpus ſudor efflueret, tamen arcanum infallibile eſt, & ex eo ſemper mingebat. *(a)* Eſt autem ſtercus columbinum adeò calidum, ut in Myſia domus ex fimo putrefacto incenſa ſit & tota combuſta. *(b)* non ſolùm veteres ad comminuendum lapidem uſi ſunt, ſed & Neoterici. *(c)*

a) *Foreſt. l. 24. ſchol. ad obſ. 25. Paraus l. 16. c. 37.* b) *Gal. l. 3. c. 3. de temp.* c) *Geſn. de avib. Ulyſ. Aldrov. l. 15. Ornith. c. 1. Libav. tom. 1. ſyntagm. l. 2. c. ult. Porta l. 6. phytog. c. 21. Unzer. de nephr. p. 187.*

LXXVII.

Dari remedium frangens lapidem.

Neſcio, utrum magis laudem ac prædicem, judiciumné an candorem animi, magni illius & eximii H. Capovacii, Medici olim Patavini, longè celeberrimi, ſcribentis in hæc verba: Fateor me neſcire, quæ Calculum in veſicâ frangere queant. *(a)* Cui Eraſt. aſtipula-

pulatus. *(b)* Perſuaſum inquit habeo, lapidem veſicæ diſſolvi remediis intra corpus non poſſe. Andr. Dudithius (*c*) Medicamentis intra corpus, concretos jam lapides atteri atque confringi poſſe; mihi quidem non fit veriſimile.

Illum autem lapidem, qui primum rudimentum in renibus, augmentum verò in veſica accepit, per aliam atque aliam cruſtarum & veluti laminarum accretionem ſubindè factam, medicamentis atteri & confringi poſſe, vidimus in Collega olim noſtro, D. Wilhelmo Laurenbergio, Medico & Mathematico incomparabili, cujus memoria eſt in benedictione. Equidem ipſus in lecto jacens ſupinus, cathetere per meatum urinarium in veſicam immiſſo, lapidem animadvertebat, loco mobilem & huc illuc volubilem. Deinde digito in inteſtinum rectum indito, & pollice ad perinæum defixo lapidis magnitudinem explorabat, quem ovum columbinum quantitate ſuperare deprehendebat. Deinde aliquandiu, (tempore enim ad confractionem opus eſt. Nam vidi calculos à renibus excretos, qui per totum triduum, in ſucco limonum & ſpiritu vitrioli immerſi & infuſione macerati, tamen integri manſerunt) medicamento uſus lapidem confringente & atterente, à fragmentis orificio veſicæ identidem vulnerato, & accedentibus ſimul doloribus arthriticis, vitæ diu ſupereſſe non potuit, ſed doloribus confectam animam exhalavit.

Accipiebat Aſellos ſeu millepedas murarias, eaſque in aceto vini macerabat, lavabatque, lotas ſiccabat, & in pulverem conterebat. Præterea accipiebat illud, quod in cynorhodo inſtar fungi excreſcit, vocaturque à nonnullis Bedegar, ut refert Dodonæus,

hanc

hanc materiam ſiccatam & ipſam in pulverem redigebat, tandem addebat & ſanguinem Hirci præparatum, & tria hæc pari quantitati commiſcebat. Hujus pulveris ſcrupulos duos, plus minus, quotidie bibebat ex aquis diureticis, admixto ſyrupo de Altheâ. *(d)*

a) *l. 3. c. 28.* b) *conſ. 26.* c) *epiſt. Scholtz. 41.* d) *l. Aſſuerus Ambſing. de calc. c. 12. th. 26. & 27. c. 16. th. 33.*

De Aſellis vide cent. noſtr. 4. part. 28. & 29.

LXXVIII.

Hydromel ſimplex, potus calculoſorum ſpecificus & appropriatus.

Potus Calculoſorum eſto Hydromel ſimplex benè paratum, quo ſi quis, nulla adhuc dum exiſtente inflammatione renum, aut notabili calore præternaturali, ut plurimùm utatur, non puto fieri poſſe, ut calculo fiat obnoxius: ni forte inevitabilem calculoſam diſpoſitionem indè ab ortu, ex ipſo calculoſorum parentum ſemine ſit nactus. Tantâ reſolvendi, abſtergendiq́ue vi pollet Mel, & tantâ renes humectandi, melque contemperandi vi pollet Aqua. Infelices ſunt, quicunque laborant calculo, infeliciores quotquot hunc potum, neſcio quâ Idioſyncraſiâ, quáve naturæ antipatheiâ averſantur. Remedium certè ſummum in calculo præcavendo & curando.

Id. ib. c. 14. th. 10.

Vide centur. 6. memor. part. 58. & 69.

LXXIX.

Lignum ad renum affectiones & incommoda.

Nova Hiſpania nobis mittit Ligni quoddam genus

nus craſſum & enode, materiæ Piri, cujus uſus jam diu receptus fuit in his regionibus ad renum vitia, & urinæ difficultates & incommoda. Poſtea expertum eſt, ejus aquam in Jecoris & Lienis obſtructionibus utilem eſſe. Fit autem hac ratione? Lignum aſſulatim & minutim conciſum in optimâ & limpidiſſimâ aquâ fontanâ maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus abſumpta ſit. Dimidia hora poſt injectum Lignum, aqua cæruleum dilutiorem colorem contrahit, qui ſenſim intenditur pro temporis diuturnitate, tametſi lignum candidum ſit: Cæruleum ideo dico, quoniam adulteratur alio ligno ſimili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur. Hac aquâ aſſiduè utuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, ſine ulla humorum commotione, neque enim opus eſt, aliâ victus ratione quam temperatâ: ſiquidem aquæ ſapor non magis immutatur ligni injectione, quàm ſi pura eſſet, & nihil in ea maceratum. Calidum & ſiccum eſt in primo gradu. *(a)* Per ſe externo adſpectu album, ex parte aliqua fuſcum, diluto violaceo vel cæruleo ſubpuniceo colore aquam tingit. Recens autē oportet eſſe. Nam meum vetuſtius, aquam potius flavo infecit, ſed ita ut per vitrum aliquid violaceum dilutum ſimul appareret. Notandum, prout inſpicis & vitrum ad Solem vertis, ſuſpicis, rectâ, obliquè, ita colorem variari. Itaque fit, ut aqua non flava, ſed potius cærulea appareat, ſi radiis ſolaribus obvertas, eoſque immittas & à latere ſuſpicias. Hæc ex *αὐτοψίας* mea. Hâc ipsâ horâ, poſtquam in infuſione horas circiter octo ſtetit, concha vitrea elevata & à fundo inſpecta, totam aquam flavam exhibuit: ſi diſpicerem, tota

erat

erat cærulea vel violacea. Si ponerem in ſellam & inſpicerem, circulus erat cæruleus, fundus flavus. Erat autem Aqua pauca, & parva ligni ſegmenta. Magni preciires eſt. *(b)*

a) *Monard. de ſimpl. med. ex occ. Ind. all. p. 50.* b) *Libav. ad Schnitzer. ep. 38.*

LXXX.

Paſſeris Troglodytidis etymon, deſcriptio, præparatio, ejusq́; in pellendo calculo mira vis.

Τρωγλοδύτης Avis, nomen habet à ſubeundis troglis, id eſt, cavernis (τρωγλοδυτεῖν enim cavernas ſubire ſignificat) ut & Troglodytæ, Æthyopiæ populi, & quoniam paſſer Troglodytes avicularum minima eſt, ac Regulo ſimilis, multi populi Regem appellarunt. Juxta parietes domuum & ſepes nidulum ex muſco ſtruit, plumis etiam impoſitis. Araneas venatur, & vermiculos, mira ejus in cantu ſuavitas, ſed ali non poteſt. Majo præcipuè cantillat, ut ferunt. Paulo ante veſperum ſolet impenſius ſtrepere, & omnium ferè avium poſtrema ad ſomnum ſe recipit. Germanis Zaunſchlipferlin/ in Saxonia Thurnkönig/ Schneekönig/ Zaunkönig/ circa Roſtochium Neſſelkönig/ Winterkönig/ alicubi Meußkönig & Dumeling/ id eſt, pollicaris à parvitate. Nidum ſemel humi factum inter urticas vidi & pullos, antequam volare poſſunt, relicto nido, inter herbas fruticesque reptitantes, ſæpius obſervavi. Galli fabulantur, Troglodyten, in Feſto trium Magorum, omnes quos eo anno educaverit pullos congregare & cum eis cantillare.

Ad-

Addunt, Regem eſſe Avium, quoniam cum conveniſſet inter Aves, ut Rex eſſet, quæ altiſſimè evolaſſet, hæc Aquilæ tergo clam inſidens, cum illa jam defeſſa altius volare non poſſet, paulò ſublimius evolârit, Regno, quod viribus nequibat, arte ſibi comparato. (*a*) Eſt autem Paſſer Troglodytes, paſſerculus minimus, juxta ſepes & muros victum quæritans: eſtque hoc animalculum, omnium avicularum minimum, ea excepta quæ Regulus appellatur. Similis eſt autem Regulo in multis, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habet; eodem paulò major & nigrior, caudamque ſemper ſubrectam, & albo colore retrò interpunctam habet: magis item garrulus, quam Regulus eſt, & ſane juxta ſummum alæ lineamentum cinerei amplius coloris, brevem item volatum facit. (*b*) Pro hac avicula Troglodytide, vulgaris hactenus alia avicula recepta eſt, Motacilla latinè ideò dicta, quoniam caudam aſſiduè quatit, vulgoque ob eandem cauſam, cauda tremula: quam licet nullius in ea re efficaciæ Medici invenirent, quia tamen eſſe putabant, quæ fuerat ab Antiquis in Calculo tantopere reputata, eam quoque & ipſi ſummis laudibus extollebant. Quod in aliis quoque rebus à recentioribus peccatum eſt, illud ſemper laudantibus, atque aliis præponentibus, non quòd experiētia majores vires habere didiciſſent, ſed quod à prioribus magis laudari videbant. Propter quod factum eſt, ut vel nihil, vel parùm arti ſit adjectum, ſed detractum potius, dum ſimul cum nominibus, ipſis quoque rebus deperditis, ſuppoſititiæ aliæ, verarum loco ſucceſſere, nullius ſæpenumerò, ſed & quandoque contrariæ qualitatis. (*c*) Cauda tremula

enim

enim non eſt inter Aves minima, cum habeat ſub ſe multò minores Aves ferè ſexcentas: Troglodytes verò habet unam duntaxat minorem, Regulum ſcilicet. 2. Cauda tremula non quæritat ſibi victum circa ſepes atque parietes: ſed paſſim in campis apertiſſimis pervagatur. Non habet caudam ſemper erectam nec albo infectam colore: non roſtrum exile, ut præ parvitate vix videri poſſit; quæ ſanè ſigillatim adeſſe debent in vero Paſſerculo Troglodytico. *(d)* Naturalem autem omninò vim admiratione dignam habet, ad calculos comminuendos, poteſt ſale conditus ſervari: crudus & coctus in cibo acceptus, morbum ſanat, & ab ejus uſu nunquam amplius ab ea affectione vexatur: Ejus pulvis idem efficit, ſi deplumis in ollam conjicitur, ac deinde operculo addito, circumlitoq; argilla, in furno ferventi, ſpiramento permodico facto, vel in olla, vitro ex lithargyrio & plumbo oblita, uritur, animadverſione aſſiduâ habitâ, ne fallaris, cum in cinerem ſit redactus, & ne in aërem exhalans per exuſtionem totus conſumatur, exhibendus cum modico piperis, Cinamomi ac Folii Indi momento ex melicrato, ut ſapidior fiat. Melius autem eſt, etiam aliter ipſos edere, ſi plures contigerint, coctos nimirum, ejus præſertim generis, quæ per Hyemem ubique apparet. *(e)* Puero cuidam 14. annorum avicula hæc cruda data, lapis (jam jam Lithotomi manu exſcindendus) ſpacio quatridui, in totum liquefactus, per urinam exiit. *(f)*

a) *Geſſn. de avib. p. 626. & 627.* b) *Aetius l. 11. c. 11.* c) *Manard. l. 19. ep. 6.* d) *Augen. tom. 2. conſult. l. 6. ep. 3. Plater. de dolor. p. 570.* e) *Aët. l. c. Paul. l. 3. c. 45. Bapt. Porta*

Porta.l 6.phytogn.c.21. Langius l.2.ep.58. Geſſner. p.81. Plin. Sec.epiſt.de Medic. Mizald. cent. 7. aph.4. Solenand.ſect.1.conſ.15. Ulm.de occult.med.propr. Vid. Vidius. l.10. curat. memb. c.20. Foreſt. l.24. Schol.ad obſ. 25. Ruland.in probl.med.chym.15. Unzer. de Nephrit.l. 2.p.185. f) *Off. Gabelckov. in lib.Med.Wirtemb.fol.mihi 320.*

LXXXI.

Surditatis curatio Euporiſta.

Vidua Delphenſis, cum ex diuturno morbo convaluiſſet, incidit in Surditatem ſatis diuturnã, quæ cum poſt purgationem longo tempore adhuc ſurditate laboraret, Vetula quædam eidem conſuluit, ut granum unum, vel alterum moſchi optimi in bombyce miſceret, & auri perpetuo imponeret, hoc remedio, præter omnem ſpem, ab omni ſurditate liberata eſt. Ego multos quidem, quibus auris ſanie longo tempore maderet, curavi ſolâ impoſitâ bombyce vel cottone, in quo Moſchus reſervatur, quod & aurem exſiccaret, & ſimul ſurditatem tolleret. *(a)* Fraxini aqua cum ſuo ſale mixta, ſpecificum eſt ad ſurditatem non inveteratam remedium. (*b*)

a) *Foreſtus l.12.obſ.15.* b) *Quercet. l.1. de dogm. med. præp. p.172.*

LXXXII.

Surdi qui ſunt, etiam ſimul muti, cur?

Qui à prima conformatione & ortu ſurdi ſunt, ii pariter ſunt ἄναυδοι, aut ſaltem μογιλάλοι vivunt: an quia animus ſurdorum ſono non eſt edoctus, neſcius eas formare voces, quas hominum ingenia excogita-

gitaverunt? *(a)* voces enim inauditas, nec animo concipere, nec lingua proferre poſſunt; (*b*) ſermo namque nonniſi ſermocinantes audiendo, diſcitur; an quia ſumma eſt audiendi & loquendi inſtrumentorum συμπάθεια? (*c*) cujus ſocietatis & communionis ratio non omnibus cognita eſt; nos agnoſcimus duplicem, 1. Nervus quintæ conjugationis varios de ſe promit ſurculos, major in aurem & membranam exquiſitiſſimi ſenſus expanditur, & ſonorum omnium ſpecies ad cerebrum defert: minor ad linguam & laryngem excurrit. Ob vaſorum ergo communionem (quæ una eſt apud Hippocr. & Gal. cauſa τῆς συμπαθείας ſimplicis,) aurium & linguæ affectus facilè communicantur, hinc vellicatâ auris membranâ, tuſſis ſicca. 2. ſocietatis hujus cauſa, eſt canaliculus cartilagineus, veluti aquæductus, qui à ſecundo Auris meatu ad os & palatum fertur, ita ut ab ore in aurem, & ab aure in os, liberè meet remeetque aër, unde benè audituri cohibemus ſpiritum, ne inſpirato aëre craſſiſſimo impleatur cochlea & tendatur tympanũ. Scalpentes etiam aurem ſalivam excitamus, quia ea compreſſione, fit ſordium expreſſio, in ductum cartilagineum, & ab eo in linguam. *(d)* Læſis igitur & affectis Auditûs inſtrumentis, cognata quoque læduntur inſtrumenta Sermonis. *(e)*

) *Ruland. l. 2. probl. 327.* b) *Bartolin. l. 3. inſtit. anat. c. 9.* c. e) *Keckerm. diſp. 15. curſ. phil. probl. 44.* d) *Laurent. l. 4. anatom. quaſt. 26. Ruland. l. 1. probl. 186.*

Diſſentiunt Bauhin. l. 3. theat. anat. c. 22. & Varol. l. 1. anat. c. 7.

LXXXIII.

LXXXIII.

Auditus exactior quomodo ſiat.

Uſus Auris externæ eſt; promtiùs & rectiùs ſonos recipere & per aërem vagantes tanquam in ſinu colligere, ut citra violentum impetum ad tympanum pertingant, prius in anfractibus viæ obliquitate moderati. Hinc, ne appulſi ſoni præterlabantur, Bruta aures circumagunt ad ſonos & voces. Hinc Hadrianus Imperator, quo acutiùs audiret, manus cavas auribus obtendebat, quod & ſurdaſtri factitant. Hinc Scythæ aliqui, quibus propter frigus aures commoriuntur, cochleæ teſtam auribus admovent, ut in concavitate facilè concluſus aër ſuſcipiatur, & ita meliùs audiant. Hinc exactius audiunt, quibus aures exterius prominent, & ſi non nimium, tàm ex longo decubitu, quam Nutricum ligaturis, aures depreſſas haberemus, rectius audiremus.

Bartol. inſtit. anat. l. 3. c. 9.

LXXXIV.

Auditus cur noctu validior, quàm interdiu.

An quia de die ſonus ſonum impedit, de nocte verò profundum eſt ſilentium? An quia noctu libera mens abintuendi concurſu, ſonos perfectius imbibere poteſt? mentis enim applicatio ad videndum & intelligendum plura, minuit intentionem audiendi.

Keckerm. l. c. probl. 32.

LXXXV.

Cur in patenti campo, Auribus humo admotis ſtrepitum longiſſimè remotum, audiamus.

Habent id in more milites vigiliis nocturnis deſtinati

bati, ut propinquis hoſtium caſtris, exploraturi quid illi moliantur, corpore proſtrato, ſubinde aures humo admoveant, & hoc modo conatus aut impreſſiones hoſtiles, vel ultra 30. ſtadia præſentiſcant. Cujus rei ratio eſt, ſoni, pedum pulſu excitati, ad terram alliſio (ſemper enim ſonus repercutitur) & inde ejuſdem ad audientis aures continuatus decurſus. Quod ſi quis erecto corpore conſiſteret, non ita ſonum hunc perciperet, quia ſonus ſuper terram, quo cum aere magis elevatur, eò minùs, quo refringatur, habet obſtaculi, atque ita facilè diſſipatur atque evaneſcit.

Id. ib. probl. 45.

LXXXVI.

Remedia euporiſta ex Muribus: in tuſſi valida: ſputo cruento; ſurditate; renum & veſicæ vitiis &c.

Puellula unius anni, cum validâ tuſſi afficeretur, quæ nullis præſidiis mitigari potuit, tandem neſcio cujus mulierculæ conſilio Mures coctos nutrix maſticabat, & pro cibo infanti dabat, quo remedio à tuſſi liberata eſt. *(a)*

Benedictus Faventinus, dabat ſtercoris muris ſcrupulos duos, in tuſſi cum ſputo ſanguinis, cum aq. plantaginis. Mirabilem effectum habent conſolidandi venam ruptam, vel quando cum impetu ſanguis erumpit. *(b)*

Mulier quædam oleo Murino, (Mures enim recenter natos ſine pilis macerabat oleo) utebàtur cum miraculo, ad aurium ſurditatem. Giſibertus Horſtius,

Præceptor meus Romæ, Aquam ex illis deſtillabat, & & eam in aures immittebat. *(c)*

Urinam non continentes, ut pueri, elixatis eſitatisque præclarè juvantur.

Diſſecti & impoſiti ſerpentum ictibus efficaciter medentur, verrucasque exedunt, eſtque eorum Natura hîc non ſpernenda, præſertim in Siderum aſſenſu, cum Lunæ lumine, fibrarum numero creſcente, ac decreſcente, quod de Epate quidam peculiariter intelligendum aſſerunt.

Capitum, Caudarumque Murinarum cinerum ex melle inunctum, claritatem viſus reſtituere, graves autores prodiderunt. Commendantur autem magis ſylveſtres, aut Glyres. Sed in hoc ſpectatur vel maximè naturæ potentia, ſi verum eſt, quod alvum laxare muſcerdam potu ſumtam, quidam ſe expertos ajunt. Experimentum cuique relinquitur liberum. *(d)*

Pulvis è ſtercore Murium cominuit calculum Renum, à totâ formâ. *(e)*

Murium majorum ſtercora 9. deglutita, aliquæ mulieres pro ſingulari experimento habent in uterino fluxu. *(f)*

a) *Foreſtus libr. 16. obſ. 6.* b) *Id. ib. obſerv. ad ſchol. 20.* c) *Id. l. 12. obſerv. 15.* d) *Goglen. de pror. vita pag. 436.* e) *Capov. libr. 3. 28. de ren. aff.* f) *Plater. de vit. p. 698.*

LXXXVII.

Ranula viva, Aphtarum antidoton.

Hoc à pharmacopæo accepimus. Multi infantes cum

eum Antwerpiæ ex Aphtis morerentur: ex vetulæ conſilio Ranulam vivam ori puerorum admovebant, ſuctione malignitatem attrahentem: eâque defeſſa & mortua, alteram ori imponebant: deinde rurſus aliam, ſi opus eſſet, quo præſidio, & pueri & infantes evadebant. Hoc in pueris ſuis, tùm aliis expertum narrabat.

Foreſt. l. 14. obſ. 21.

LXXXVIII.

Saccharum fiſſuris & vulnuſculis dicatum.

Quidam ſolo Saccharo, fiſſuras papillarum curavit, ſuperimpoſita capſula ad papillæ formam elevata, ne camiſiæ adhæreret. Saccharum enim vim abſtergendi & mundificandi habet: ideo ulcera levia ac vulnera minuta curat; poſt abſterſionem natura ipſamet eadem conſolidante. Ita & vulnera in manu cultello leviter inciſa ſolo Saccharo inſperſo Idem curabat: ſed hujus rationem ignorabat, quoniam eidem aperui, propter abſterſionem hoc fieri, ſibi ſatisfactum dicebat.

Id. l. 17. obſ. 28.

LXXXIX.

Turtur Sapientum caro, Dyſenteria & Strabiſmi remedium.

Turtur calidus eſt & ſiccus in 2. gradu, niſi cum pinguedo ſiccitatem minuit. Tum enim in ſiccitate & humiditate temperatus evadit, & alimentum præbet non invalidum, & ſanguinem generat mediocrem, nec craſſum nimium nec tenuem, qui ſpiritibus aptiſſimam memoriam ſuppeditat, ſenſus

omnes & memoriā corroborat, cogitativā acuit, animumq; ad functiones alacriorē reddit: unde vulgatū apud nonnullos dictum, Turturum carnes eſſe cibum Sapientum. Atque hinc opinor eſt, quod Magi in ſuperſtitioſa morbi ſacri curatione, ut teſtatur Hippocrates, Turtures exhiberent. Tenerior evadit caro, faciliusque concoquitur, ſi per duas noctes aëri exponatur: omnino ſi pridiana recentior datur, ipſa durities obluctari dentibus offendetur. Laudantur omnino pingues, & ſalubriores habentur: nā cum ſint natura ſua ſiccæ, qualitatis ejus imoderatio pinguedine temperatur. (*a*)

Dum pinguis mihi Turtur erit, Lactuca valebis
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem. (*b*)

Aſſus & comeſtus Turtur peculiariter prodeſſe creditur in Dyſſenteria. (*c*)

Sanguis ejus deſtillans in oculum, à proprietate juvat in Strabiſmo. (*d*)

a) *Caſtellan. l. 4. de eſu carn. c. 8. Goglen. de pror. vit. c. 13.* b) *Martial. l. 13. epigr. 53.* c) *Plater. de vit. p. 907.* d) *Leon. l. 3. ſ. 1. c. 7.*

XC.

Ignis igni eſt remedio,

Sciunt & experiuntur plebeji homines, ambuſtæ leviter partis ardorem evaneſcere, & dolorem levari, ſi partem ipſam ardentis candelæ, vel accenſarum prunarum ardori aliquandiu admoverint, (rarefacit enim partem, & diſſolvit ea) attractionem enim facit ſimilitudo. Itaque ignis extrinſecus intrinſecum & inuſtum à ſe parti ignem dum foràs evocat, mali quod

quod intulerat & creaverat, alexiterium eſt. *(a)* Ita morbi aliquando ſimilibus curantur: etſi à contrario videatur omnis ſanitas, contrarii nomine laxius ſumto. *(b)*

a) *Paræus l.11. chir. c.9.* b) *Bartolin. de caut. p.80. & 134.*

XCI.

Hæmorrhagiæ Narium mira remedia.

Nobilis quædam Matrona, cum ſanguis è naribus ſupra modum flueret, fruſtum cretæ albæ digito annulari, vel minimo digito proximo continebat è regione naris ſanguinem fundentis: ſi è dextra, dextro: ſi è ſiniſtra, ſiniſtro, donec incaleſceret: ſtatimque ſanguis ſupprimebatur, ut diverſis vicibus in eadem domina ſpectavimus.

Vir quidam Generoſus, ſanguinis narium profluvio cum extremè laboraret, neque remedia commodè adhibita juvarent, circiter 12. libræ ſanguinis, ex utraque nare per vices effluxere. Cùm per integrum diem ſanguis effluxiſſet, ut duas ventoſas absque ſcarificatione, unam ſupra hepatis regionem, alteram ſupra Lienis locum poneret, mandavi: quibus parùm videbatur fluxus ſubſiſtere. Verùm, uxor, cum videret ſanguinem iterum ex utraque nare cum impetu erumpere, & quod ventoſæ hypochondriis impoſitæ nullo modo juvarent, alias duas unam ſupra pedem dextrum: alteram ſupra ſiniſtrum affigi juſſit, &, dictu mirum, ſanguis præter ſpem ſubitò reſtrictus eſt. Verùm cum aliquanto tempore ventoſæ cuti adhærerent, æger in animi deliquium incidit, quare iisdem ventoſis detractis, aqua in faciem conſperſa excitatus eſt: mox odore vini re-

creatus ad ſe rediit, & à fluxu ſanguinis narium, per ventoſas, miraculi aut incantamenti inſtar, præter omnium hominum opinionem, Vir Nobilis, priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.

Foreſt. l. 13. obſ. 10. & 13.

XCII.

Empirica, in dentium dolore.

Puella plurimis annis dolore dentium afficiebatur, variiſque adhibitis remediis, nullo modo ſedari potuit. Tandem ex mulierculæ conſilio, duo noduli, vel parvæ puppæ lineæ ad piſorum magnitudinem confectæ ſunt, quibus incluſa erant piper pulveriſatum, ſal, medius cortex ſambuci, & filo conſtrictæ ne ſolverentur: per vices denti doloroſo appoſiti ſunt, & mox dolor ceſſavit; poſtea & alii plures hoc medicamento ſanati ſunt.

Denti radix lapathii acuti, per taleolas conciſa, appoſita dolorem illicò ſedavit, cum tanto ſucceſſu, ut eodem remedio, in aliis quamplurimis (præcedentibus tamen univerſalibus præſidiis) proſperè uſus fuerim. Habui illud à Ruſtico quodam.

Remus Aſtrius Mathematicus inſignis, ſe pluries experimento comprobaſſe mihi faſſus eſt, folia lappæ, ſale adjecto, in aceto decocta, ad dentium dolorem miraculoſè contuliſſe, ſi decoctum tepidè in ore ſupra dentem potiſſimum dolentem frequenter detineatur.

Novi quendam, cum nulla remedia juvarent, cucurbitam cum ſcarificatione ſuomet conſilio, maxillæ appoſuit & à dolore liberatus eſt.

Foreſt. l. 13. obſ. 6. & ſchol.

XCIII.

XCIII.

In Diſcoloratione.

Empiricus Dentarius dentes nigros & malè colo-ratos, pennâ intincta oleo vitrioli, amotis prius toſis, albos reddebat, pennâ obliquè ſciſſâ, ut commodius dentes detergeret: nos etiam cum oleo vitrioli, guttâ unâ, aut altera aquæ admixta, ut Matronæ dentes fricent, jubemus: hoc enim modo, & flavi & nigri, albiſſimi evadunt, cum & oleum vitrioli vacillantibus dentibus proſit, modo non fiat ex fluxione humorum, qui prius expurgandi.

Pumex ignitus, vinoq́ue albo bis extinctus, & tertiâ vice ignitus relictus, donec refrigeretur, absque aliâ extinctione; tritus & ablutus albiſſimos facit dentes, nec eo magis celebre experimentum invenitur: imô ſi dentes eo, quamvis non combuſto, ſed trito, fricentur, albiſſimi evadunt.

Foreſt. l. 14. obſ. 13.

Plura de vitrioli natura &c. vide cent. 4. mem. part. 79. & ſeq. cent 6. part. 2.

XCIV.

Aëris vis in morbis creandis & exaggerandis.

Anno 1562. qui Annus bellorum civilium, primis tumultibus toti Galliæ fuit funeſtus, cùm Penæ, quod caſtrum eſt Loto flumini impoſitum, multa interfectorum hominum cadavera, in puteum, centum ulnas altum projecta fuiſſent, tàm fætidus hinc & adeò venenat[9] vapor per duos mēſes ſuſcitatus eſt, ut multa inde hominū millia paſſim per totam Agenenſiū pro-

vinciam, tanquam peſte interierint, veneni ſui perniciali lue, late per 20. undique in ambitu milliaris diffuſa. Quod mirum cuiquam videri non debet, cum præſertim ventorum afflatu putridæ exhalationes, in varias & diſtantiſſimas regiones, impelli & jactari, ſparſis tanquam peſtis ſeminibus poſſint: unde ſpirituum humorumque lethalis corruptio contingat. Nam Aër vel incaleſcens, vel frigore torpeſcens, inſpiratione, transſpiratione in corpus aſſumptus, ſimilem ſuis qualitatibus conditionem nobis ingenerat.

Paræus l. 10. c. 13.

XCV.

An Senes poſſint rejuveneſcere.

Tradunt de Aquilâ naturalium rerum Scriptores, eam quolibet decennio juventutem renovare, ſerpentes verò etiam quolibet Anno. Sed pennarum iſta eſt & cutis, non corporis mutatio. Aquila enim cùm alis, ad volatum haud amplius aptis, ſe impediri ſentit, concitato curſu in ſublime fertur, indeque ad frigidiſſimas aquas converſa, ter iis im̃ergitur, poſteaquam in nidum evolans, alis pullorum tecta, in ſudorem reſolvitur, veteribus plumis exutis novas recipit, unde ſenectutem ipſam exuere creditur, nihil interim minus, quam mutationem in corpore paſſa. Serpentes verò cum calorem habeant admodum debilem & cutem hyberno tempore conſtrictam, ac fuliginibus exhalare cupientibus exitum intercludentem, ideò quicquid fuliginoſi humoris hyeme eſt congeſtum, in ipſam cutem colligitur, quam tandem ſicciorem, aſperioremque redditam à ſubjectâ pelle,

nul-

nullo corporis malo detrahunt, ut mobiliores evadant. Quod ſi eſt juveneſcere, quid obſtat, quo modo & Homo, cui exciſi dentes renaſcuntur, & poſt ſcabiem exſiccatam nova cutis effloreſcit, juveneſcere dici poſſit.

Geſſner. de Avib. p. 166. Keckerm. diſp. 12. curſ. phil. probl. 2.

De Serpentum exuviis vide cent. noſtr. 4. mem. p. 39. & ſeq. cent. 6. part. 99.

XCVI.

Thus ventriculo & cerebro amicum, memoriæ parens.

Thuris albiſſimi granum unum, aut cum ſaccharo roſaceo commiſtum, mirificè prodeſt ventriculo & cerebro, ac influxionibus & catarrhis remedium eſt admodum laudabile, alternis diebus horâ decubitus deglutitum. (*a*) Confert etiam oblivioni & hebetudini, nam animales ſpiritus recreat. (*b*) præſertim ſi Lunâ plenâ, grana quindecim, ter in die ſumantur, videlicet mane, meridie & veſperi. (*c*) ejus drachmæ tres, in potu ſumtæ, retinent involuntariam urinæ emiſſionem. (*d*) Granum unum cum mulſo calculum terere creditur. (*e*) Suffitus Thuris tumori ædematoſo utilis, eoque muſcas fugari ferunt. (*f*)

a) *Crato conſil. 216.* b) *Heürn. l. 2. M. c. 7.* c) *Panſ. Pract. ſpec. c. 31. Plater. l. 1. de laſ. funct. c. 1.* d) *Dom. Leon. libr. 5. ſect. 3. cap. 12.* e) *Henr. à Bra. de calc.* f) *Crato conſ. 295.*

XCVII.

Ruſticus moriturus, Cepâ & Sale vitæ reſtitutus.

Accidit, ut ruſticus quidam febriens acutiſſimè, perductus ad hoſpitale, nullis remediis vix curari potuerit. Tandem ex morituro quæſivit Medicus, ecquid peteret, quæ fuiſſet victus ratio antea; dicebat ſe planè ab iſto cibo & potu, ſyrupis &c. & lecto, qui nimis eſſet mollis, abhorrere, quod non dormiſſet intra 19. annos in lecto, atque uſus fuiſſet cæpis, caſeo bubulo & ſimilibus duræ coctionis, ſub dioque in ſtramine, veſtitus dormiviſſet. Tandem Medicus, unâ nocte permiſit, ut in ſtramine dormiret: deinde ut afferretur Cepa, Sal cum Aquâ frigidâ, conſenſit & hîc; arbitrans illum tandem eò citius moriturum; cum ille poſtridiè aſtaret igni, præter omnium opinionem. Videndum igitur Medico diligenter, ut conſuetudinis habeat rationem in omni morbo.

Solenander ſect. 5. conſ. 15 obſ. 16.

XCVIII.

Ros Solis admiranda planta, pulmonum affectibus dicata.

Ros Solis & Rorella, quæ veluti Stellæ alicujus jubare ſub Sole fulget, à mirabili natura nominationem adepta eſt: nam quantumvis diu Sol fervidus æſtate eam illuſtret, ejus tamen folia ſemper rore & humiditate madent, eorumq; lanugo guttulis aſperſa manet: & quod admiratione digum, quod humidum illud in foliorum acetabulis contentum, ubi extre-

tremis digitis leviter attingitur, dum adhuc natali ſuo ſolo inhærens, aut confeſtim inde evulſa ſolis radios experitur, mox velut in exigua filamenta ſericea aut candiuſcula deducitur, quæ confeſtim concreta, ita poſtea ſemper perdurant. (a) In phtiſicis, aliisq́ue ſimilibus pulmonum affectibus à multis admodum commendatur, & uſurpatur, tùm craſſo modo exhibita, tùm debitis tractationibus præparata. Sed non deſunt, qui ejus uſum ſimpliciter damnent, quod cauſticâ virtute polleat. Nam tuſa, unà cum ſalis nitri grumis cutem rumpit, admota, ob pyroticam, quâ donata eſt, facultatem. Ejus verò uſus, ob cauſam allatam nullo modo proſcribendus eſt, 1. non adeò intenſe cauſticam virtutem poſſidet. 2. multa extrinſecus urunt & veſicas inducunt, quæ intus ſumta nequaquam nocent, ſed plurimum potius emolumenti adferre poſſunt. 3. imò in ejusmodi Pulmonum affectibus, talia deſideramus medicamenta, quæ vi urendi nonnihil prædita ſunt. Ut petum (& ex hoc confectus Syrupus, aut oxymel) Eryſimum (& ex hoc Syr. Lobelii) allium, cæpa, radix dracunculi, pancratium, ruta, Scylla, Sinapi, atque alia acria, quæ extrinſecus adhibita, ex alto trahunt, exulcerant, cruſtas inducunt: aſſumta verò, non ita interiora arrodendo impetunt: verùm humores excrementitios, quibus ſcatent Phtiſici, atque nonnunquam ſuffocantur, pituitoſos & viſcoſos extenuant & incidunt, ulcera exſiccant & à putredine vindicant, caloremq́ue nativum inde obrutum & animi vigorem revocant. Sic in pulmonum talibus affectibus, quid præſtantius Sulphure, Croco? (b)

a) Bau-

a) *Bauhin. in pinac. l. 10. ſect. 1. p. 356.* b) *Bartolin. exerc. 3. probl. 2.*

XCIX.

Limacum uſus πολύχρηστος, *internus, externus.*

Conſtat Medicis, Limaces cochleis ſuis incluſas, per totam hyemem, propriâ ſuâ ſubſtantiâ ſe alere ac nutrire: unde liquet, quanta ſit illarum nutriendi vis, atque præſtantia: ut vel hoc ſolo nomine, maximè à Galeno *(a)* commendentur: & inprimis Hecticis, tabidis & macilentis, ad vires recuperandas ab eodem præſcribantur. Ritè præparatæ, palato gratæ ſunt, appetitum enim ſtimulant, quæ etiamſi videantur viſcoſæ, tantùm tamen abeſt, ut difficilis ſint concoctionis, aut ſtomacho graves, ut ipſi contra magno ſint auxilio, ad calorem ejus fovendum & augendum, veneremque provocandam. *(b)*

Verùm, id non ſimpliciter de carne earum accipiendum eſt, quæ difficilioris eſt concoctionis, valentemque requirit ventriculum: unde & longiorem coctionem, variorumque condimentorum additamentum requirit, & quomodocunque coquuntur, dura manet & craſſiorem ac atrum ſanguinem generat, obſtructionesque parit. Sed illud, quod in primis Hecticis, prodeſſe dicitur, in earum jure eſt, non tamen primo, ſed iteratæ elixationis, in quod longior coctio glutinoſæ & alimentoſæ ſubſtantiæ plurimùm elicuerit; deinde in parte ſaltim poſteriore Limacum, quam Ariſtoteles *(c)* μήκωνα, hoc eſt, Papaver nominaſſe exiſtimant, cui quiddam glutinoſum ineſt, caſeoſæ ſubſtantiæ paulò magis duratæ ſimile, facilè

tile diſſolubile, dentibus ſtatim cedens, tenerum, quod non difficulter concoquitur, & valdè nutrit. Hæc igitur pars ad eos uſus ſeligenda, vel jus tantum earum exhibendum, quod Epati valdè familiare & utile eſt, ventriculoq; gratū, cujus quoque dolores auferre dicitur. Eſt autem in Limacum delectu non parva adhibenda cura. Hærent enim & paſcuntur non rarò fœdis, corruptis & venenatis rebus, fungis, ſerpentibus putreſcentibus, herbisque venenatis, ut obſervatum ſit, quosdam comeſtis Limacibus periiſſe. Unde Cardanus ſtultum putat, ſe temerè tanto periculo exponere. Si tamen ad easdem edendas cogamur, in ollâ 15. diebus alendas eſſe cenſent, ſæpiusque locum mutandum. *(d)* Optimæ ſunt, quæ in vineis & circa ſepes reperiuntur. *(e)*

Monachus, cui oſſa præ macie crepitabant, à Medicis pro deplorato habitus, Limaces teneras, ante ortum Solis, in vinetis collectas, deſtillabat, ejusque cochlear cum duobus vitellis ovorum ſubinde capiebat, hinc (paucis quoque remediis aliis uſurpatis) pinguis paucis menſibus evaſit, & præter ſpem ſanus factus eſt. *(f)*

Puella 5. annorum, cum validiſſimâ tuſſi longo tempore detineretur, nec ullis medicamentis curari poſſet, mulierculæ cujusdam conſilio utens, guttam unam atque alteram, aquæ deſtillantis à Limace, exiguo ſale conſperſo (hoc enim modo Limaces in liquorem reſolvuntur) cum cyatho cereviſiæ communis ebibit, & in continenti curata fuit. *(g)*

Cineres Limacum terreſtrium, in poculo benè lutato aſſatorum, cum vino Rhenenſi ſæpè propinati, calculum pellunt. *(h)*

Chirur-

Chirurgus quidam fide dignus, Limaces rubros fictili incluſos, in furno cinefaciebat, collectumque inde pulverem, infantulis in polentâ, provectioribus in juſculis pro ſanandâ Herniâ feliciter exhibebat. *(i)*

Liquore de Limacibus mundis in vas vitreum projectis, cum uncia ſemis, ſacch. non pulveriſati, per 9. dies in loco obſcuro occluſis, punctisque cum acu, erumpente, ad delenda variolarum veſtigia, pro miraculo, Gisbertus Horſtius, Romæ præceptor meus utebatur. *(k)*

Caro earum cum thure & myrrhâ contuſa, nervorum vulnera glutinat. *(l)*

Cochlearum cum teſtis ſuis, in furno ſiccatarum pulvis, hæmorroidum & condilomatum dolorem miro modo compeſcit. *(m)*

Cochlearum & Limacum carnes, alias per ſe, aliàs cum ſuis volutis tritæ, ac mixto interdum coagulo (Lac eſt, in lactantium animalium ventriculo, vel Omaſo ita concoctum; diſſipata cogit, & coacta diſſolvit; quò autem vetuſtius, eò efficacius) tela rapiunt, atque Hydropicis Aquam exugunt, non priùs ſolvere oportet, quam totus humor exudaverit.

Cochleæ cum ſuis volutis & ſalivâ cremantur in novis fictilibus, cinis ſectæ Arteriæ inſpergitur & ſanguinem ſiſtit. Mucus earum ſalivoſus emplaſticus eſt, in quo cineres & pulviſculos, qui ſanguinem claudant, convenienter adhibebis. *(n)*

Muccago, quæ ex carne Limacum contuſa, additis]inſuper aliquot apibus, vel veſpis, deſumitur: & ſanies, quæ ex illis; dum punguntur effluxit, palpebras deciduas reparat. *(o)*

Com-

Compertum eſt, multorum experimentis, Iſchiadicos dolores, cum nullis aliis remediis ceſſiſſent, linteo ex aquâ Limacũ mucoſâ,per 7. aut 8. dies uſurpato ſedatos eſſe,cujus rei fidẽ mihi fecit Nobilis quidam Dominus,cum ipſe totos ſex menſes Iſchiade fuiſſet divexatus. Hac arte ejuſmodi paratur aqua. Cape Limaces rubros 50. aut 60. pone in olla cuprea, & ſale communi conſperge, illicque contine per diem integrum, mox per cilicium exprime, in expreſſa colatura, lintea demerge, imbutaque illi liquori, dolenti loco impone, ſæpius renovanda. Cæterùm ſi magna ſubeſt inflammatio, incoquendi erunt Limaces in Aceto & Aqua roſarum. *(p)*

a) *l. 3. de alim. facult.* b. e) *Quercet. ſect. 3. diat. polib. c. 7.* c) *de hiſt. anim. l. 4. c. 4. text. 152.* d) *Sennert. l. 4. inſtit. med. part. 1. c. 3.* f) *Foreſt. l. 16. obſ. 58.* g) *Id. l. 16. obſer. 6.* h) *Henr. à Bra de Calc.* i) *Paræus chir. l. 7. c. 15.* k) *Foreſt. l. 6. ſchol. ad obſ. 58.* l) *Plater. de dol. p. 906. Holler. l. 2. inſt. chir. p. 58. b.* m) *Dom. Leon. pract. lib. 4. ſect. 3. c. 10.* n) *Holler. l. 1. inſtit. chir. p. 8. a. l. 3. p. 118. b.* o) *Plater. de vit. p. 37.* p) *Paræus l. 17. c. 17.*

C.

Lumbricorum præparatio & uſus.

Lumbrici terrarum vim habere creduntur ad nervos ſolidandos, *(a)* & vermes ex ventribus exigendos. *(b)* Hujus gratiâ, tùm aliâ formâ dari poſſunt, tùm pulvere ſolent. Collectos itaque ollæ includunt, addito muſco & detritis vitellis, donec purgentur. Quidam etiam vinum ſorbere cogunt, ita relinquunt octiduô, alii Hyeme tantùm biduo, Æſtate uno die. Exemptos vino abluunt, ſtringuntque; deinde in ol-

là, maſſâ fermentaceâ oblitâ in clibano torrent, modicè dum queant pulverari, quod meliùs ſuccedet, ſi lævigentur, adjecto Cornu Cervi uſto, quod itidem vermibus necandis efficax eſſe conſtat. *(c)* Exſiccati, & vel ſoli, in vino mulſo, vel caprino ſero, vel ſpec. dialaccæ, per triduum propinati, per Urinam, Icterum, cum multa bile (à totius ſubſtantiæ proprietate meatus aperiendo) ejiciunt. *(d)* Triti & per ſe, impoſiti, nervos uniunt & glutinant, *(e)* Dolores ſopiunt & ulcera Dyſentericorum ſanant in juſculis cocti. *(f)* Oleum Lumbricorum, obſtructiones viſcerum aperit, urinam provocat & urinam ducit. *(g)* Capillos auget. *(h)* Loti vino albo, & repurgati, coquuntur oleo & vino, ad hujus conſumptionem, fortius fit repetitis. *(i)* Lumbricos lavant vino: tundunt in mortario, affuſoque competente liquore miſcent & colant. Sinceriùs fit ſuccus, ſi vitro anguſto incluſi, quod foris maſſâ triticeâ ſit obductum, in clibanum piſto jam pane collocentur. Sudant ibi & ſuccum reddunt, qui ſeparatus prælo, emaciatis membris calidè illinitur. Si placet in Sole coagulabitur, unde poſtea reſolutus in uſus venit, cum ſucco florum verbaſci. *(k)*

a) *Scholtz. epiſt. 141.* b) *Quercet. pharm. dogm. c. 15.* c) *Libav. tract. 1. ſyntagm. arc. chym. l. 4. c. 28.* d) *Leon. ſect. 3. l. 3. c. 2. Dodon. in. prax. l. 2. c. 60.* e) *Holler. inſtit. chir. l. 2. p. 68. b. & 73. a. Plat. d. d. p. 906.* f) *Neſter de dyſſent. c. 12.* g) *Fabric. lib. 4. obſerv. 29. & 88.* h) *Plat. de vit. p. 37.* i) *Libav. l. c. l. 1. s. 18.* k) *Id. ib. l. 8. c. 7. Wier. de Scorbu. Fabric. de gangr. edit. 1603. p. 204.*

CEN-

CENTVRIÆ IX.

Particula I.

Remora Piſcis, ore navim ſiſtit, mirum!

Εχενηΐς à Græcis dicitur Piſcis, ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὰς ναῦς, quod naves ſiſtat, fundo illarum hærens. *(a)* ſic & à Latinis Remora & Remiligo *(b)* ab iiſdem remorandis. Germanicè nominemus licebit, ein Schiffheber / *(c)* Schiffhalter *(d)* Lampetræ noſtræ ſimilis piſcis eſt; Eſt enim pelago amica Echeneis, longa, cubiti ſcilicet longitudine, ſubfuſco colore, anguillæ ſimilis: acutum eſt illi os ſubter, contortum, rotundi hami cuſpidi ſimile, de quo piſce Nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non viderunt incredibilem. Navem enim ſecundi venti vi impulſam, paſſisque velis per mare currentem, piſcis tanquam eam voraturus, ore admoto ſiſtit, invitisque Nautis retinet, perinde ac ſi in tranquillo portu quieſceret, *(e)* quæ res vectores angit, & ſolicitos vehementer habet. *(f)* His omnibus, quæ nulli alii meliùs quàm Lampetræ noſtræ competere poſſunt, accedit Experientia ipſa, cujus primùm me admonuit Guil. Pelicerius, Epiſcopus Monſpelienſis, ſingulari eruditione præditus: ex qua experientia conſtat, Lampetram Navibus, iis præſertim, quæ recens picæ illitæ ſunt, ore adhærere, picis, ut ajunt, exugendæ gratiâ. Quod ſi triremis clavo os affixerit, ejus impetum retardari certum eſt. Id nobis evenit Romam proficiſcentibus cum Clariſſimo Cardinali Turno-

nio. Vidimus enim optimæ triremis, cujus citiſſimo curſu vehebamur, impetum inhibitum: cujus incertam cauſam cum vectores perquirerent, tandem compertum fuit, Lampetræ ore clavo affixæ vi id effici, quæ capta, & convivio appoſita moræ allatæ pœnas dependit. Cujus rei locupletiſſimos teſtes habeo nobiles & graves viros, qui eadem navi vehebantur. *(g)*

a) *Cardan. l. 10. de ſubtil.* b) *Feſt. de lat. l. & Plaut.* c) *Geſſn. de aquat. p. 414.* d) *Friſch. c. 45. nomencl.* e) *Ælian. de var. hiſt. l. 2. c. 17.* f) *Oppian. l. 1. halieut.* g) *Rondelet. de aquat.*

II.

Inquiſitio cauſæ, ob quam Echeneis moretur Naves.

Chæremonianus Trallianus (ſcribit Plutarchus) piſciculis aliquando variis appoſitis, unum oblongū capite parvo, acutoque oſtendebat, cui ſimilem eſſe Echeneidem dicebat, quam in mari Siculo vidiſſet, ejusque vim admiratus eſſet, cum non parùm impedimenti & moræ navigationi attuliſſet, donec à prorete lateri navis forinſecus adhærens caperetur. Tum alii Chæremonianum irridebant, ceu qui rei fabuloſæ abſurdæque fidem adhiberet. Alii alias quoque mirabiles in rerum natura diſcordias commemorabant, (tanquam ad confirmationem potentiæ Echeneidis:) ut ſunt, quòd Aries conſpectus Elephantum furentem compeſcit: quòd Viperam ramulus fagi admotus ſuo contactu immobilem reddit: quòd Taurus ferus ad ficum arborem alligatus, quietus & placidus manet: quod Succinum levia omnia, præter Ocymum

mum & oleo madida movet & attrahit: quòd ſiderites lapis non attrahit ferrum, ſi allio inungatur. Hæc enim ſic ſe habere indubitatis exemplis conſtet, eorum tamen cauſas eruere, vel difficilè, vel etiam impoſſibile eſſe dicebant. Ego verò hanc quæſtionis depulſionem magis, quam ſolutionem eſſe ajebam. Quin ita potius uſu venire exiſtimandum eſt, ſicut aliàs ſæpe fit, ut quæ rebus quibusdam accidunt, cauſæ ipſarum eſſe, non rectè judicentur. Veluti ſi quis ex vulgari dicto: Salix amerina floret, uva coquitur: ipſam Salicis amerinæ florum germinationem, maturitatis uvarum cauſam faciat: vel propter fumos lucernarum aërem denſari & obnubilari exiſtimet: vel unguium curvationem, cauſam non accidens eſſe ulceris pulmonis. Quemadmodum enim quæ jam diximus, ſingula ad aliud quidpiam conſequuntur, propter communem aliquam efficientem cauſam: ſic ego ſimiliter unam eſſe cauſam dicebam, quæ & tarditatem navigio inferat, & Echeneidem ad idem alliciat. Nempe cum ſiccior navis eſt, neque admodum gravatur humore, conſentaneum eſt, carinam levitate ſua facilè per mare delabi, & aquas ligno puro meanti facile cedere. Contrà, cum humidior eſt, & aquæ nimium imbibit, multâ algâ & muſco innaſcente obducitur: quibus hirſutum lignum & aquam obtuſius ſecat, & aqua ipſa ligno tenaciori adjuncta difficilius ſeparatur: quamobrem Nautæ latera Navium abradere ſolent, ut muſcum atque Algam abſtergant: quibus adhæreſcentem Echeneidem, propter earum viſcoſitatem (quaſi ſucci ejuſdem appetens) tarditatis navigii, non quidem cauſam eſſe, ſed cauſæ illam efficientis accidens

 (σύμ-

(σύμπτωμα καὶ ἐπακολούθημα) eique ſupervenire, judicandum eſt.

Plutarch. Sympoſiac. l. 2 probl. 7.

III.

Nullam omnino cauſam naturalem inveniri, cur piſciculus tantillus navem moretur.

Non immeritò tantas in tantillo piſciculo vires aliquis miretur. Magneti quidem ſua eſt in ferrum facultas; Adamantem coram toxico ferunt madere: Turcheſiam appetente periculo aut ſcindi, aut omnino rimam aut maculam aliquam concipere; ſed longe alia naturæ venit admiratio in noſtrâ Echeneide, lapidibus ſiquidem & metallis naturalis pro materiei varia conflatione, cœleſtiumque corporum in ea elaboratione quadamtenus cauſa aſſignari poteſt, partim etiam Naturæ ſecretis eſt relinquenda. Baſiliſcum ſerpentem adeò venenatum eſſe ſcribunt, ut viſu etiam in hominem virus transfundat. Torpedo piſcis non tangenti piſcatori per hamū & virgam torporē (unde nomen etiam accepit, ſicut & Græcis Νάρκη dicitur) im̄ittit, ac totum deinde corpus occupat, in quibus veneno ea vis tribuitur. Sed quid de hoc piſciculo afferemus in medium? quam ejus viribus & potentiæ adſcribemus rationem? Hic, ſicut & reliqui piſces, in aquis agit. Non alibi niſi in aquis vires ſuas exercet; uulla adeſt magnitudinis in eo violentia, minutulus ipſe navi ſe adjungit, nulla vis contra ipſum ſatis eſt, nullus impetus loco movere navem poteſt, niſi piſciculus hic navi adhærere inventus eſſet. Adſcribi illud poteſt, cur non aliæ ſimiliter naves fixæ manent? cur hæc tantum cui piſciculus hic ſe adjunxit?

xit? cur invento hoc & amoto plenis mox velis navis procedit, nec impedimentum amplius ſentit? Fatendum eſt, rationem hic naturalem adferri nullam poſſe. Et quis non videt, in eodem fatale quoddam indicium & præſagium quaſi futuri mali præſcium, periculum imminens cupiens avertere? tenuit legatos Periandri, de caſtrandis pueris Nobilibus, tanquam indignum judicante Naturâ, homini id quod conſervationi ipſius donatum eſſet, auferri: & idcirco navem inhibuit & à curſu revocavit, ſed ſecurum & improvidum genus hominum, velut rem nihili floccipendit. Tenuit navem Caii Cæſaris, non multò poſt Romæ interfecti. Condolens miſero Cæſaris exitio, ipſa Natura cupit ab ipſo malum averſaris avertere, atque à curſu infauſto & infelici revocare.

Adam. Lonicer. l. de aquatil.

IV.

Rondeletii opinio, de vi Remoræ.

Recenſemus, quæ de Remora, literis prodita ſunt, admiratione quidem digna, ſed quæ magnâ ex parte ceſſaverit, ſi tam mirabilis eventus cauſſa reddita ſit. Nam, ut rectè dixit Ariſtoteles, θαυμάζεται τῶν μὲν κατὰ φύσιν συμβαινόντων ὅσων ἀγνοεῖται τὸ αἴτιον. Idem in libro, quem Μηχανικὰ inſcripſit, quærit, cur clavus cum parvus ſit, & in extremâ navi, tantas habeat vires, ut ab exiguo temone, & ab unius hominis viribus alioqui modicè intentis magnæ navium moles moveantur. Cui quæſtioni præter alia reſpondet, facillimum eſſe moventi ab extremo, movere aliud: quia prima pars fertur celerrimè, ac quemadmodum in his, quæ feruntur, in fine ceſſat impetus, ita in continui, quod movetur fine, maximè imbecillis motus eſt, qui

verò maximè imbecillis motus eſt, facilè dimovetur, vel, ut dilucidiùs loquar, in puppi (extremâ ſcilicet navis parte) rectè collocatur clavus, quoniam moles omnis continua ab eo extremo, cui admotum ſit aliquid, quod moveat, facilè tota moveatur. Etenim, ſicuti in iis, quæ vibrantur, initio vehemens eſt motio, quæ in fine langueſcit: ſic continuæ molis prius extremum, cui id quod movet, conjunctum eſt, celerrimè fertur: alterius verò extremi imbecillis admodum eſt motio & renixus. Imbecille autem omne facilè in quamlibet partem levi momento impellitur. Ex quibus efficitur, ſi in hanc, vel illam partem clavus moveatur, proram quoque vel dextroſum vel ſiniſtroſum ferri, in rectum vero remorum impulſu. Quare ſi recta & celeriter currat navis, & Echeneis ore, clavo vel puppi affixo, caudam vel ſe totam, modo in dextrum, modo in ſiniſtrum moveat, neceſſe eſt, etiam in prora motionem hanc percipi, & ad Echeneidis motum ambiguum, ambiguè quoque moveri, ac proinde impetum ejus inhiberi, cùm ab Ariſtotele demonſtratum ſit, & experientiâ comprobatum, ad exiguam unius extremi motionem, extremum alterum, atque adeò totam molem continuam mutari. Lampetra itaque, verbi gratiá, vel quavis alia Remorâ, non in ipsâ nave, neque ipſius lateribus, ſed puppi vel gubernaculo adhærente, & caudam vel reliquum corpus motitante fluctuat navis, nec progreditur, nec ultra fertur, non aliter, quàm ſi tranquillo mari, in proſpero & celeri navis curſu, gubernator imperitiorem ad gubernandum admittat, qui clavum rectè tenere non poſſit, firmiſſimè enim in curſu tenendus eſt, ne fluctuet navis, alioqui mox retardabitur

tur impetus. Eâdem de cauſa validis retinaculis, ad puppim clavus alligatur, etiam in fluviatilibus navigiis, libero in obliquum motu non impedito, atque in rapidis amnibus, in terram altè defixis palis, in utraque ripâ funes alligantur, ad dirigendum iter, ne Aquarum vi fluctuante nave progreſſus inhibeatur, neque rectà fluvius trajici poſſit.

Rondel, de piſcibus.

V.

H. Fracaſtorii, de Echeneide, quomodo firmare navigia poſſit, opinio refellitur, propriaq; Scaligeri aſſeritur.

Recentiores *(a)* ſentiunt, non ab Echeneide navim cohiberi, ſed Echeneidem eſſe ſignum ſcopuli, qui ſubſit ſub Aquis, cujus ſaxi vis navim remorari valeat. Quaſi velint dicere, ſcopulum illum eſſe ex herculeo lapide, qui clavos avellere nequeat: navim tenere queat. Verum aliter videtur: Majore namque robore opus eſt, ad navem retinendam, quam ad extrahendum clavum. Hoc ſane faber unus fecerit: illud multi tentabunt fruſtrà. Ad hoc, cum plurimæ naves eâdem fecerint iter, una tantum fuit immobilis, idque plenis velis: cum aliæ puſillo remorum nixu transmitterent. Quocirca aliam ad cauſam transeunt, Echeneidem ita navi adhæreſcere, ut avelli nequeat, propter vacuum. Echeneidem verò habere cum ſubjectis illis cotibus affinitatem: ut mutuo atomorum illarum, quas emitti ajunt, nexu conjungatur. Quo equidem loco, quid vacui ſubſequi poſſit, amotâ exiguâ beſtiolâ, neſcio, Tum, ſi cum illis cotibus eam habet conjunctionis neceſſitudinem; quibus

naturæ novis legibus, veterem illam, propriamque erga ſcopulos illos propenſionem, cum hac adventitiâ, novitiaque navis cohæſione commutavit? ab illis enim ſeſe abſtulit ſuis familiaribus, ut inferret navi peregrinæ. Mihi igitur ſic videtur. Quemadmodum à Torpedine ſtupor impingitur manibus, etiamſi non tangatur, etiam per lineam ſubiens (neq; enim fabulæ ſunt. In littore enim Brittonum, relabens æſtus, quum unam in ſicco reliquiſſet, & adoleſcens, ut eam palpitatione tentantem abitum ſiſteret, pedibus invaſiſſet, ipſo in veſtigio totus tremuit) ita & motui navis illa beſtia. Neq; verò ſine ſubtilitate hæc ſunt prætereunda. Propter officium ſunt immobilia quædam ſemper, ut Poli. Quædam, ratione loci veluti terræ pars, quæ in centro eſt. Nunquam enim movebitur naturaliter. Contrà, officio quædam ſemper mobilia, ut cœlum. Quædam naturâ loci, ut flumina. Ita quibusdam eſſe movendi poteſtatem, ut Magneti. Aliis contrariam facultatem; Videlicet quæ motu privant, ut Echeneis. Ratio autem in principiis. Quia ſicut quies & motus ſunt contraria; ſic ſunt horum efficientes quædam cauſæ contrariæ. Neque reddi poteſt ratio, cur calori frigus adverſetur. Sic ne in illis quidem. Cur ea, quæ principia in ſe habent effectiva motus, moveant: quæ quietis, faciant quieſcere. Nemini comperta ſunt in igne caloris principia. Ita in Echeneide, quæ ſint principia quietis. Nam ad manifeſtas omnia deducere qualitates, ſumma impudentia eſt. Id quod Alexandrei multi & fruſtra conati ſunt, & temerè inſtituerunt. At ſaltim in venenis exempla noſtra decuit conquieſcere. Eorum namque multa diverſas habent ab Elemen-

mentorum qualitatibus proprietates: quæ omninò latent animos temperatos, illudunt curioſis. Iidemque iſti, qui ſeſe putant, cuncta ad certas cauſas reducere manifeſtas, tandem huc ſe devolvunt, ut dicant, in oculis hominis, & Catoblepæ eſſe principia contraria. Et tamen irrident illi ſalutare Aſylum illud occultæ proprietatis. *(b)*

a) *Fracaſt. c. 8. de ſympath. & antip.* b) *Scalig. exerc. 218. ſect. 8.*

VI.

Exclamatio & Admiratio, miræ vis Remoræ remorandi naves.

Quid violentius mari ventísve, & turbinibus atq; procellis? quo majore hominum ingenio, in ullâ ſui parte adjuta eſt, quàm velis remisq́ue? addatur his & reciproci æſtus inenarrabilis vis, verſumque totum mare in flumen, tamen omnia hæc pariterq́ue eadem impellentia, unus ac parvus admodum piſciculus, Echeneis appellatus in ſe tenet. Ruant venti licet & ſæviant procellæ, imperat furori, vireſq́ue tantas compeſcit, & cogit ſtare navigia: quod non vincula ulla non ancoræ pondere irrevocabili jactæ. Infrenat impetus & domat mundi rabiē nullo ſuo labore, non retinendo, aut alio modo, quam adhærendo. Hæc tantilla eſt contra tot impetus, ut vetet ire navigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur velut è muris. Heu vanitas humana, cum roſtra illa ære ferroq́ue ad ictus armata ſemipedalis inhibere poſſit, ac tenere devincta piſciculus. Fertur Actiaco mari tenuiſſe prætoriam navim Antonii properantis circumire & exhortari

ſuos, donec tranſiret in aliam: ideoque Cæſarianæ Claſſis impetu majore protinus venit. Tenuit & noſtrâ memoriâ Caii Principis, ab Aſtura Antium remigantis, ut res eſt, etiam auſpicalis piſciculus. Siquidē noviſſimè tùm in urbem reverſus ille Imperator ſuis telis confoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſa intellecta, cum è tota claſſe quinqueremis ſola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa navem, invenêre adhærentem gubernaculo, oſtenderuntque Cajo, indignanti hoc fuiſſe quod ſe revocaret, quadringentorumque remigum obſequio contra ſe incederet. Conſtabat peculiariter miratum, quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleret in navigium receptus. *Plin. l. 32. c. 1.*

VII.

Liquor jecoris piſciculi Aelpuick obſcuritati viſus utilis, ſecretum non revelandum.

Ex jecore cujuſdam piſciculi, vulgari linguâ, à noſtris dictus Aelpuick, liquor quidam defluit, experimento certo, obſcuritati viſus admodum commodus & utilis. Capitur autem hic piſcis in aquis Veenlandiæ propè Delphenſem Urbem. Mollis eſt & valdè limoſus, ſubnigriuſculus, & aliquantum latior Anguillâ (muſtelæ fluviatilis genus, vulgô vocatur Alrupp/ propter ſimilitudinem *(a)* quam habet cum Anguilla) cujus jecur, quod valde album eſt ac pingue, tegulæ alligatur cyatho ſubjecto vel vitro in ſole, ut ab eo pinguedo olei inſtar deſtillet, vel jecur tegulæ filo alligetur, vitro capaci imponatur & ſupra hoc aliud vitrum magis capax inſtar galeæ ſeu capitel-

celli ſuperponatur & Soli exponatur; exilit autem liquor albus & clariſſimus, ad modum olei puri deſtillantis, & uſui reſervetur. Hoc liquore cilia tantum & palpebræ ſuperiores (non oculi) inungantur, & lachrymæ ab oculis exibunt, & is qui viſum obſcurum tenebroſumque habet, miraculi inſtar ilicò lucidum & luminoſum recuperabit. *(b)*

a) *Goglen. de prorog. vita, pag. 518.* b) *Foreſt. l. 11. obſ. 35.*

VIII.

Cyprinorum ortus ſpontaneus.

Non ſolùm maris & fœminæ commiſtione Cyprini naſcuntur, ſed etiam ſponte, id quod experientia mihi confirmavit; vidi enim in Aquis, in cava loca & montibus ſepta receptis & collectis ſpontè generatos Cyprinos, in quæ loca, nec rivus, nec ſtagnum, nec palus, nec lacus, nec fluvius ullus, nulla denique Aqua præter cæleſtem influxiſſet. *(a)* Nec caret admiratione, quod audivi à quodam Nobiliſſ. & magni nominis viro, qui in Bohemiâ plurimis piſcinis abundabat, affirmari, nimirum, ſi ceſpites, in quibus ova Cyprinorum matrices recentes depoſuerunt, modo non comprimantur, ad aliquot milliaria, tempore ſereno deportarentur, ibidem animari & fœtum producere optimum. *(b)*

a) *Rondelet. de piſc.* b) *Camerar. in not. ad l. 3. c. 9. Dubravii de piſcin.*

IX.

Barborum piſcium Caro, eſui an utilis, cum ova, vi violentâ & purgante polleant.

Barbus licet fluviatilis ſit piſcis, viſcoſus tamen eſt,

eſt, quia veſcitur algis & cochleis, gaudetque latitare ſub collibus. Ganeones oſcula Barborum maximè appetunt, in genere ſalubriores ſunt menſe Majo. Horum piſcium majorem copiam nusquam vidi, ac in Thermis Embſenſibus, in Lano flumine, ubi ſimul tanta Serpentium in Lano fluitantium copia, quantam nunquam obſervare licuit. *(a)* Latet autem in molli & albâ Barborum piſcium carnis ſubſtantiâ, acrimonia quædam, id quod in ejus ovis apparet, quæ alvum perturbant & exagitant, modò per vomitum, modò per ſeceſſum, ac ſi antimonium vitrificatum quis ſumſerit. *(b)* Cum de ovis barbuli piſcis coctì duos tantum bolos comediſſem, experiundi gratiâ, nihil inde aliquot horis poſteà noxæ percepi. Demum ſub horam cænæ, plurimam in ore ventriculi ſenſi inflationem, quam ut diſſolverem, aniſum ſumſi, ſed fruſtrà. Poſt horam facies mea apparuit, tanquam in ſyncope, ita ut aſtantes & admirari, & de meâ ſalute timere inciperent. Ego interim magnam, non ſolùm in ſtomacho & ventre, ſed omnibus membris externis alterationem, & inæqualem quandam intemperiem in unaquaque parte carnis ſentiebam. Tum ſupervenit paſſio cholerica, donec ſupra infraque ſimul, pluries ova purgarentur, magnâ cum anxietate, & virium proſtratione, maximoque vitæ periculo. (c) An hoc venenata aliqua vi, aut purgatoria violenta, aut utraque, ex abdita cæcaque virtute accidat, jam non dico, ſuſpicari autem quis poſſet, ſi ova tantarum virium, an non ipſa quoque barborum caro, deterioris alicujus alimenti ſit &c. *(d)* Cardanus certè neque frigidos, neque calidos, neque elixos, neque aſſatos Barbos commendat. *(e)* Verum, obſervatum

eſſe,

eſſe, non memini, aliquem ex illorum uſu aliquid damni percepiſſe. *(f)*

a) *Mathæus in ſpec. ſanit. c. 2.* b) *Quercet. diat. polib. ſect. 3. c. 7. Goglen. de pror. vit. p. 505. Horſtius de tuend. ſanit. ſtud. l. 1. c. 6. Libav. l. 4. ſing. p. 372.* c) *Antonius Gazius, recenſente Geßnero, hiſtor. aquat. p. 145.* d) *Oberndorf. de lue Ungar. p. 263 Negat hæc Thurniſius, ſcribens:* Ein Barbar Rogen / mit Wein und Salz / biß auff ſein ſtatt wolgeſotten / und mit Ingwer beſprenget und geſſen / iſt under all ändern (dieweil dieſes ein SPEIS iſt) die lieblichſt purgatz. *l. 4. c. 18. de aq. miner. Sed, quis credat Aurifabro indocto, qui poſt deceptos & faſcinatos inſignes Principes, Magnates & doctos viros (ut ſolent ejuſmodi pollicitatores) diuturno miſerabilis carceris ſupplicio, ſuas chimicas impoſturas luit. Ioan. Bauhin. de font. mir. l. 2. c. 1.* e) *de ſanit. tuend. l. 3 c. 69.* f) *Sennert. inſtit. l. 4. part. 1. c. 3. Affirmat l. 3. pract. p. 160. l. de ovis.*

X.

Luciorum piſcium ortus unde.

An, ſi rationem à philoſophis proditam, undé nam Lucii ſua ſponte piſcinas introeant, non habeo, quam vellem, ipſam interim opinionem quoque tacitus ſupprimam; quam Piſcinarii in vulgum ſpargunt? Ego verò libentius opinione, vel Idiotarum utar, quàm ut cum Atheneo & Philarcho, Philoſophiæ ſtudioſis, affirmare audeam, Piſces aliquando de cælo in terram, cum pluviâ pluiſſe. Ad nos, ſcilicet ejus generis pluviæ nunquam perveniunt: at non rarò Anaticulæ ad piſcinas noſtras advolant, ut ingluviem ſuam, vel fætu, vel ovis, tùm Luciorum,

quàm

quàm Cyprinorum expleant. Propiorem itaque veri habet ſpeciem, id quod Piſcinarii autumant. Anaticulas, dum ſemine Luciorum ventrem plenum & adhuc crudum, vomitu ad piſcinas exonerant, ſimul eaſdem piſcinas, ſemine illo egeſto etiam conſerere, Luciosque ex eo ſatu animari. *(a)* Noſtri piſcinarii quoque ſunt in eâ opinione, ova vel fætum Luciorum, Cyprinorum ac inprimis Percarum, alis Anatum inhærere, & ſic ex unâ piſcinâ in alteram, etiam invito Domino, deferri. *(b)*

a) *Ian. Dubrav. l. 3. c. 12. de piſcin.* b) *Camerar. in not.*

XI.

Lucii piſci vulnus ſponte coaleſcit.

In Anglia Ichtyopolæ Lucios cultro diſſecant, ut pingues eſſe empturis oſtendant, quos non emptos in vivaria conjiciunt, in quibus vulnus coit & coaleſcit. Quod Naturæ periti Tincis adſcribunt: quia iis Lucii ſe affricant, ut illarum mucore viſcido vulnus illinant, & ſic rimæ ora committuntur, ut propiùs etiam inſpicienti coaluiſſe videri poſſunt. *(a)* Sed & ſine Tinca, quid prohibet? ſecum enim ipſe ſibi fert, quod ferat ſuppetias. Nonne vides, eſitando, tractandoque eum, ut nobis digiti cohæreant. *(b)*

a) *Porta l. 5. Phytogn. c. 12.* b) *Scalig. exerc. 201.*

XII.

Elegans ſpectaculum Ranæ ulciſcentis Lucii violentiam.

Non mihi tempero, quin ſpectaculum, quod ad vivaria Arci Cremſirienſi ſubjecta, dum Stanislaum Thurzonem Pontificem meum aſſector, à me oculis

tunc

tunc ſpectatum, verbis quoque ſpectandum repræſentem. Deliteſcebat in latebris ripæ vivarii, Lucio diſcors Rana, cum forte Lucius otioſo ſimilis, levi caudæ motu ſummas vivarii aquas ultrò citroque ſulcaret, quoad tandem ad locum, quem inſidiis faciundis Rana cepit, propiùs appelleret: non omiſit benè gerendæ rei occaſionem Rana, ſed ſimul atque facultatem aſſiliendi hoſtis ſibi oblatam vidit, ita ut erat ſinibus buccarum inflatis, oculisque præ irâ flagrantibus repente in caput illius inſilit, lateque divaricatis pedibus, frontem circumplexa (vide ſolertiam animalculi) in ipſos præcipuè oculos Lucii invadit, molliſſimaſque & cariſſimas lancinat partes, at ille dolore exagitatus, modò citato per undas curſu ferri, fluctuſque circum ſe concitare, modò vertigine rotari, modò fruticum & arundinum, quæ in vivario ſubnatæ emicabant, attritum quærere, ſi quo pacto malè conciliatum, nullarumque præ ſe virium inſeſſorem, fronte excuteret. Cæterùm omnes ejus conatus in caſſum cadebant, tàm mordicus eandem frontem Rana obtinebat, tamque pertinaciter pœnas ab avidiſſimo corporis ſui vexatore exigebat, donec torpeſcentibus, ex multa lucta viribus, ipſe Lucius victus ſuccubuit, ſeque Ranamque unà in ima gurgitis demerſit. Adhuc nobis omnibus, qui aderamus, eodem loci ſubſidentibus, luctatoresque, qui jucundum nobis ſpectaculum de ſe exhibuerant, oculis requirentibus; ecce tibi Rana ſubitò in altum exilit, moreque victorum ovans, coaxans, vitulansque, rursùs ſe in palatia ſua recepit. Imperat extemplo Pontifex, acciri piſcatores, qui Lucio retibus invento, in lucemque prolato, cognoſcendi poteſtatem facerent,

rent, quidnam cum illo demerſo actum eſſet, atqui miſer ille utroque lumine orbus extrahitur, non ſine omnium noſtrum admiratione: at Piſcatores vetant caſum mirari, ſe enim crebrò talibus certaminibus intervenire, ſæpènumeroque à Ranis Lucios excæcatos, atque eosdem emaciatos, piſcari, quoniam amiſſis oculis venari ſibi piſces nequeunt, ſed ſterili tantùm arenâ ventres ſaburrant.

Ian. Dubrav. de piſcin. l. 1. c. 6.

XIII.

Lucii etymon, ejus crudelitas tùm in alienos, tùm in ſui generis piſces.

Lucium à lucendo, Bellonius dictum arbitratur (ut ipſe mihi retulit) quod ſiccatus nocte luceat. *(a)* Ingenio & naturâ pariter fermè moratus eſt, ut Lupus quadrupes, nam ſimiliter violentus & rapax & maleficus eſt *(b)* Voraciſſimus eſt. Ejus cibus ſunt piſces, & quicquid ranarum more repit. Piſcem ad magnitudinem propè ſui comedit: nam ubi victum ſubegerit, caput primum ore devorat: quo digeſto paulatim addit ſequentia, donec totum conſumat. *(c)* Narrant paſſim, inventum in ejus ingluvie Buffonem aquaticum fuiſſe, cujus nihilominus carnes, in menſam illatæ nulli attulerunt noxam. *(d)* Dentibus acutis, longis, firmisque armatus eſt, quem verè dicere poſſemus, in animalia graſſari. Cujus rei exemplum proferam. Narravit mihi vir fide digniſſimus vidiſſe ſe Mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à Lucio dentibus apprehenſum, cujus demorſu cruciatam & territam inde fugiſſe; & crebrâ capitis quaſſatione Lucium in

ter-

terram dejeciſſe, quem ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumque tulit. Certum eſt, FELES parvos & CANES in vivaria Luciorum conjectos ab iis devorari.*(e)* Cracovienſis quidam Polonus nuper nobis retulit, anſeris pullos duos in ventre Lucii à ſe viſos: & hujus generis piſcem aliquando pedem ancillæ in piſcinâ apprehendiſſe. *(f)* Piſcibus veſcitur, & ne ſuo quidem generi parcit*(g)* (Lucillum enim è lucii ventre exemimus manu noſtra,*(h)*) vel ob naturalem crudelitatem: vel quia avidus eſt cibi, rapinæque impatiens.*(i)* Morſum ejus non innoxium eſſe audio, & ægrè ſanari.*(k)*

a. f. k) *Geſſn. de aquat. p. 593. 594. 596.* b) *Dubrav l. all.* c. g. i) *Autor de rer. nat.* d) *Libav. l. 1. batrach. ſchol. ad c. 11.* e) *Rondel. de Siluro.* h) *Scalig. in comment. in Ariſt. hiſt. de Anim. l. 1. c. 6. t. 42.*

XIV.

Lucii Piſcis ætas.

Lucius Piſcis Anno ſalutis 1497. captus eſt in ſtagno circa Haylbrun, Imperialem Sueviæ Urbem: & repertus in eo annulus ex ære Cyprio, in branchiis ſub cute, modicâ parte ſplendere viſus, cum inſcriptione tali: εἰμὶ ἐκεῖνος ἰχθὺς ταύτῃ λίμνῃ παντόπρωτος ἐπιτεθεὶς διὰ τοῦ κοσμητοῦ Φρεδηρίκου β- τὰς χεῖρας ἐν τῇ ε- ἡμέρᾳ τοῦ ὀκτωβρίου: id eſt, ego ſum ille Piſcis, huic ſtagno omnium primus impoſitus, per Mundi Rectoris Frederici ſecundi manus, d. 5. Octobris. 1230. inde colligitur piſcem illum in ſtagno vixiſſe annis 267.

Geſner. in præfat. hiſt. aquat. ex Conr. Celte. Oberndorfer ſcribit p. 262. de l. Ung. impoſuiſſe Frid. Imperat.

Lucium in die wack *(ſtagnum)* gen Lautern/ *inde allatum Heidelbergam 6. Novemb. 1497.*

XV.

Anguillæ Etymon, ſine parente, ſine ſexu, muſtelæ cognata, ſanitati inimica.

Anguilla dicitur, quod anguis formam habeat (*a*) unde Juvenalis;

Vos Anguilla manet longa cognata colubræ (b)

vel ex Græco ἐγχελύς, ab ἄγχω & ἴλυς, quod in aquâ cænosâ, ut & vino capiatur & ſtranguletur. *(c)* Sola inter ſanguinea animalia ex putredine *(d)* gignitur (ut vermes in terra, id quod experientiâ compertum fuit. Aliquando enim Equo mortuo, in Magalonæ ſtagnum injecto, paulò pòſt innumerabiles Anguillæ illic viſæ ſunt, quod ego ita accipio, ut non ex Equi tantùm, ſed etiam ex aliorum animalium cadaveribus *(e)* generentur) cui nullus ſexus eſt, nec etiam generationis initium (quod ita eſſe argumento conſtat, quod in nonnullis fæculentis ſtagnis, aquâ omni exhauſtâ & limo detracto, Anguillæ denuò generantur, ubi aqua acceſſerit pluvia: nam ſiccis temporibus gigni nequeunt, etiam in lacu perenni, quippe imbre & vivant *(f)* & alantur) & diu vivit ſine Aquâ, etiam ad quinos vel 6. dies, quoniam parvâ refrigeratione indiget & tenui gaudet aquâ. Aër autem aquæ tenuioris ſemper partem aliquam continet. Generari creditur ex muſtelis, quas terræ inteſtina vocant: & certe ſimilitudo magna eſt inter eas, & conjectura evidens, quòd neque origo Anguillarum alia, nec finis alius Muſtelarum inveniatur. Commune eſt utrique generi oſſibus penitus carere, nam

pro

pro ſpinâ, nerveam membranam rotundam habent funis inſtar. *(g)* quâ non exemptâ, antequam coquatur, veneni particeps eſſe Anguilla creditur. *(h)* Caro ejus dulcis quidem eſt, ſed glutinoſa: & humiditate multa ſcatens, ſuccum pravum generat; & nec ægris, nec ſanis, imprimis copioſior paulò, ejus uſus ſatis tuto conceditur. Præcipuè ſtomachicis, calculi & podagræ obnoxiis nocet, menſesque fæminarum retardat. (*i*) Neque morbis ullis medetur, ſicut Natura iniquè feciſſe videatur, quæ tàm ſuavem refutandis expuendiſque piſcibus indiderit ſaporem. (*k*) Et licet apud Athenæum, (*l*) πάντων ἰχθύων ἐυχυλώτεροι dicantur: id tamen potius de ſuavitate & jucunditate ſaporis, atq; alimenti copia, ſi rectè concoquantur, quàm de ſucci bonitate accipiendum eſt (*m*) Anguillæ contra quàm marini piſces, ſalſam aquam appetunt, quâ guſtata mirè agiles efficiuntur, minusq; lubrici, atque eſui ſalubriores, quo fit ut circa Catarrhactas (noſtri Schlüſen vocant, à claudendo) quæ apertis valvis aquam, qua hibernis menſibus agri opprimuntur, violento impetu in mare profundunt, inuſitatæ magnitudinis Anguillæ maſſis ac ſagenis eximantur. (*n*) Benedictus Faventinus, in ſuo auditorio habuit juvenem Scholarem, qui repentè Epilepſia concidit. Cum autem ad ſe rediiſſet & reſtitutus eſſet, quærentes alii ab eo, quid manè in prandio eſitaſſet, dixit copioſè ſe Anguillas devoraſſe, & ſtatim cum hæc narraſſet, abundè carnem Anguillarum evomuit, & ex toto liber fuit. (*o*) Anguillæ pinguedo, quæ, dum torretur, exudat, proprietate quadã, in hæmorroidum fluxu ſiſtendo agit. (*p*) Si una vel altera gutta pinguedinis, cum proprio felle admiſto, in

aurem fundatur, eſt medicamentum, à proprietate valens ad ſurditatem, quovis modo excitatam. (q)

a) *Varro l. 4. de lat. ling.* b) *l. 1. ſat. 5.* c) *Heniſch. theſ. ſap. germ. p. 1.* d. g) *Card. l. 9. de ſubtil.* e) *Rondel. de hiſt. aquat.* f) *Ariſtot. l. 6. de hiſt. anim. c. 16. Porta l. 2. Phytogn. c. 2.* h) *Gogl. de pror. vit. p. 507.* i. m) *Sennert. inſtit. l. 4. p. 1. c. 3. Querc. diat. polih. ſect. 3. c. 7. Hipp. de morb. ſacro. Gal. l. de cib. bon. & mal. ſucc. c. 15. de atten. diæt. c. 6. Obernd. de l. ung. p. 262. Horſt. de ſan. tu. l. 1. c. 6.* k) *Arnold. de vill. nov. comment. ad c. 31. Schol. Salern.* l) *l. 7. dipnoſ.* n) *Lemn. l. 4. de occ. nat. mir. c. 2.* o) *Foreſt. ſchol. ad obſ. 57. lib. 10.* p) *Plater. de vit. p. 708.* q) *Dom. Leon. l. 5. prax. ſ. 1. c. 4.*

XVI.

Cur ex Anguillarum cadaveribus Anguillæ gignantur.

Id ferè commune eſt omni animantium generi, ut ex ſuo cadavere, ſanie, liquore, cineribus quoque ſimile ſibi gignant, quando natura generis propagationem ex ſemine denegavit: ſic enim ex oſtreorum lacte vel humore, maritimis ſaxis ac rupibus ſuperfuſo, naſcuntur oſtrea: & Aqua ſola, in quâ coctæ ſint Anguillæ, in limoſam paluſtremque aquam infuſa, gignit Anguillas. Idem de Phœnicis avis Arabicæ cineribus, plerique Phœnicem renovari tradunt.

Bodin. theat. nat. l 3. p. 402.

XVII.

Cur mortuæ Anguillæ non fluitent.

Mortuæ Anguillæ non fluitant, ac ne ſurſum quidem efferuntur, veluti piſcium pars maxima, habent

enim

enim ventrem *(a)* modicum, (neque enim aquâ implentur, ut fluitent, ſed quaſi maſſa ad principia ſua deferuntur, è limo enim ortæ ſunt, *(b)* aëris quoque ingeniti parùm ineſt in ventre, quare poſt mortem aëre evaneſcente, non mirum, ſi ſuper ſummam aquam non (*c*) ferantur) Pinguedinem autem *(d)* paucæ habent (pinguia enim *(e)* non fluitant:) plurimæ non *(f)* habent. Paucæ ſanè extra carnem adipem habent, ſed totum rarum corpus, viſcidum ac valdè aëreum eſt. Fluitant autem cadavera, non priùs quam putrida ſint; aquâ enim tabida, ac jam penè aquea facta aquæ naturam referunt: turgidoque corpore calore peregrino ſolutæ aquæ partes non paucæ in aërem, leviora faciunt. *(g)*

a. d. f) *Ariſtot. l.8. de hiſt. anim. text. 49.* b. e. g) *Scal. in comm.* c) *Rondelet. de piſc.*

XVIII.

Cur piſces mortui aquis innatant, vivi ad fundum ſtabulantur?

Spiritibus ſanè vivi ſunt referti & calore, quorum utrumque deeſt defunctis. Contrà itaque evenire par erat. Num ideo quia mortuis abeſt Rector? Alius ſitus eſt meræ naturæ, alius vita animali inſtructæ, quæ ſuis uſa inſtrumentis regit ſuum corpus & diſponit convenienter. Homo ſic mergitur & enatat beneficio motus, inſtrumentorum & diſpoſitione mutata. Sic Mergi, & Anates, piſces quoque cum videtur, ſumma & ima petunt viciſſim. Mortui in latiorem plerumque partem procumbunt, quæ adjuvat natatum. Cum vivi ſe mergunt, in caput, ventremque, aut mi-

nus aquæ comprehendentem regionem inclinant, quomodo & aves utuntur aëre.

Libav. l. 2. ſing. p. 201.

XIX.

Arcanum Naturæ de cancris.

Mirabile & in Naturæ Majeſtate planè reconditum atque abſtruſum, Febricitanti, ſi ungues in pedibus & manibus reſecentur, vivique cancri dorſo adalligentur, cancerque in aquam fluentem vivus conjiciatur, febrim remiſſuram, cujus experimenti poſſem, ſi opus eſſet, producere teſtes, qui id non ſemel documento comprobarunt.

Goglen. de pror. vit. p. 545.

XX.

Cancri Peruani Phtiſicis utiles.

Nobilis quidam vir ex Continenti rediens, mihi affirmavit, poſt diuturnas febres continuas iſthic in Phtiſim incidiſſe: at poſtquam ex quorundam conſilio ad parvas quasdam, inter divitem Portum & Margaretam, Inſulas ablegatus fuiſſet, in quibus plurimi naſcantur omnium optimi cancri, (ſolis enim ovis, quæ illic Columbæ ponunt, & earum recens excluſis pullis veſcuntur) ut eos coctos ſolùm ederet: pòſt aliquantulum temporis, quo iſta victus ratione uſus fuiſſet, optimè convaluit: tametſi ante nihil illi Pſittacorum eſus, qui ad hunc morbum commendatur, profuiſſet.

Monard. l. 3. ſimpl. med. ex nov. orb. del. p. 46.

XXI.

Cancri ſecundinam movent.

Recipe cancrum circa diem Iohan. Baptiſtæ, quan-

quando Sol intrat Cancri ſydus, torre in clibano & in pulverem redige. De hoc exhibe mulieri in retentione ſecundinæ, & tutò movebit. Habet enim ſuos menſtruos motus inſtar uteri hoc animal, quemadmodum adhuc plura ſunt in natura, qui idem præſtant.

Becker. Herm. rediv. p. 106.

XXII.

Lacertus diſſectus iterum coaleſcit.

Si quis fortuitò lacertum, ſeu conſultò in calvariam percutiat, & virga medium diſcindat, hujus partium neutra moritur, ſed ab altera ſeorſim utraque graditur, & duobus pedibus adreptis vivit; deinde ſi coitio utriuſque cum altera fiat, conſenſione quadam tacita & naturali colligatione veluti conſeruntur, contexunturque, atque ex ſeparatis duabus partibus, unus atque idem rurſus efficitur Lacertus: & tametſi loci prius affecti veſtigium cicatrix indicat, tamen & vitam priſtinam retinet, & ei per ſimilis eſt, qui talia nunquam perpeſſus ſit.

Porta l. 5 Phytogn. c. 12.

XXIII.

Lumbricus appellat Lumbricum.

Ex vulgi judicio Gabelkoverus (*a*) depromſit medicamentũ contra lumbricos, ex lumbrico primo, qui prodit è puero. Negãt tunc renaſci ullos. Ita ad nimios menſes ex vino eosdem ſumere jubent, horrore potius naturæ ſi ſciatur, aut aliâ vi juvante, quàm occultâ proprietate. Theod. Tabernæmontanus, putavit (*b*) Empiricos pulvere lumbricorum dato, in homine

lumbricos procreare, fors ut rubetæ ex rubetis, in cinerem redactis, narrantur fieri. Sed non eſt tanti, prima ſeu fætura, ſeu apparitio. In ancipiti res eſt. Paracelſus *(c)* ait: multi expellunt vermes ex hominibus, quorum medicamenta eoſdem etiam fecerunt. Nolim ego mihi ſic pelli vermes, ut lucrer integram eorundem ſocietatem, & perpetuum convictorium. Et Vermes in vermibus ex iiſdem naſci indicat hiſtoria Amati Luſitani de magno Lumbrico puellæ, ex quo, cum à patre calcaretur, prorepſerunt vermes plures alii. (*d*) Rotundi etenim vermes, intra inteſtina nidificant, fœtant & pariunt. *(e)* Dicunt aliàs fugari mures & talpas cadavere ſuæ ſpeciei in domicilium ſeu locum converſationis immiſſo, vel etiam excoriato mure demiſſo. Credo iſtud fieri fætore ſui ſimilis. Cuique quidem ſuum oletum benè olet, ſed non alterius individui in eadem ſpecie. Dum itaque durat fætor, abiguntur beſtiæ, ſicut aſtacorum putredine. Sed non in perpetuum. Experimento cognovi mures aufugere, uno atque altero interfecto & putreſcente in ſuâ caveâ: ſed putredinis halitu ceſſante redeunt. Itaque alia medicamenta quærenda, aut idem crebro repetendum. Vin' rationem acutam iſtius auxilii? dico. Empiricos gignere in hominibus lumbricos, ſicubi nulli ſunt, id quod cognoverunt experimento ſui pulveris. Ne ergo falſi putentur, præbent pulverem lumbricorum, & ſimilem producunt fæturã. Sin autem adſunt iſtæ beſtiæ, pelluntur ex ſe petito medicamento. Aut facit ranas ranarum pulvis, aut factas inventasque pellit. Pellitur enim malum malo, inquit vulgus, ſi non invenit, quod pellat, inducit. *(f)*

a) de

a) *de lumbr. puer. pag. 138.* b) *l. 1. de plantis c. 5.* c) *l. de Verm.* d) *centur. 5. obſ. 46.* e) *Hippocr. l. 4. de morb.* f) *Libav. libr. 2. batrach. ſchol. ad cap. 15. & 16. Quercet. pharm. dogm. cap. 15. Lemn. libr. 1. de occ. natur. mir. c. 22.*

Plura de lumbricorum uſu Vide centur. 8. part. 100.

XXIV.

Num Rubetæ ex cineribus inſtaurari queant?

Ex combuſtæ Rubetæ cineribus in cucurbitâ chymicâ, vel fimo ſpecie putrefactionis procuratæ reſuſcitari rubetas, congruit cum generatione ſerpentum Paracelſicâ, & reſtauratione Phænicis, ſi ulla eſt. Non libet aſſerere, nec pertinaciter inficiari. Nullam enim habeo rerum iſtiusmodi experientiam, nec procurare libet. Retulit tamen illud, J. Bapt. Porta *(a)* rubetas ſcilicet ex putredine & corruptione aliquas naſci, imò ex cremati buffonis cinere & relicto plures generari, quæ videntur ſumpta eſſe ex 6. natur. Paracelſi, ubi ſerpentes reſtituit per putredinem. Ratio dictat omnem ſimilitudinis vim & progenerationis ad ſimile tunc vi ignium perire. Quid enim quæſo relinquitur vitale? Cinis & in eo ſalſugo. Spiritus aëreus & mercurialis diſſipatus eſt. Cur non ex cadavere putrefacto promittitur revocatio? neſcio an non ſit ſimul affirmandum ex combuſto vitulo renaſci vitulos, quæ res olim ſaltem tot ſacrificiis fuiſſet comprobata. Multa finguntur audacius, ob aliquam analogiam. Quot cadavera paſſim putreſcunt? Crabrones ex equo, non Equi fiunt, ex bove apes, ex homine vermes, non homines. In herbis adhuc imperfectiorem ortum animali habentibus, id

non accidit. Quî credam evenire in animalibus, niſi ſubſit ſeminium incorruptum? Ignis non relinquit hoc, illud ſervat, ſed violentè ſolvit miſta, ſi quæ ſunt ſubtilia. Dicere à cælo accipere relictos cineres ſibi convenientem formam, inſtar fomitis aridi, in explicatione ſuâ valeat, ſed maſſam jam fecit ignis ex buffone, non proximè diſpoſitam ad buffones, verùm ad alia quoque. Et ſi fagi vel ſalviæ cinis, non captat è cælo formam ſuæ plantæ, quî credam iſtud de buffonibus & ſerpentibus? Combure muſcas, herbasque & alia æquè facilis generationis & ſpontaneæ, ſi ex cineribus iſtis ſolis revocabis eaſdem ſpecies, aſſentiar: ne quid dicam non facilè aliàs in cineribus ſive adhuc ſalem ſuum habentibus, ſive elutis ſolere exiſtere gramina vel ſimilia, niſi converſa tandem in terram fuerint, aut ſub ſe habuerint terram idoneam.*(b)*

a) *l. 6. phytogn. cap. 2.* b) *Libav. lib. 4. ſingul. pag. 386.*

De fungis redivivis vide centur. noſt. memorab. 3. part. 96. centur. 7. part. 91. de ſerpentibus redivivis. cent. 5. par. 85.

XXV.

Lapis Buffonius appenſus, lumbricos abigit.

Ad omnem Lumbricorum affectum, quocunq; modo ſe habeat, experimento conſtat, optimum eſſe Lapidem Bufonis appenſum puero.

Rein. Solen. ſect. 3. conſ. 30.

Plura de Crapundinis vide cent. noſt. 4. part. 31. centur. 7. part. 82.

XXVI.

XXVI.

Quidam ob vermes Germanicâ linguâ loquebatur, cum nunquam eam didiciſſet.

Phliarius Spoletanus, natione Italus, nec in Germania verſatus unquam, pulchrè tamen Germanorum linguâ loquebatur, quaſi dæmone detentus: quamobrem curabatur à Panaceo Medico celebri: isq́ue medicamento exhibito magnum vermium numerum eduxit, ſolvitq́ue hominem morbo, & linguæ Germanicæ uſu privavit.

Eraſm. Roter. in orat. de laude Medic.

XXVII.

Buffonum præparatio, eorumq́ in Peſte utilitas.

Buffonum duo ſunt genera, aquatilia & terreſtria, utraque venenoſa. Præcipuè terreſtria. In peſte tamen aliquoties, non ſine fructu uſus ſum buffonibus, nunc integris, nunc in pulverem redactis. Accipio autem Buffones terreſtres, eosq́ue aëri ſuſpenſos & ſole ventoq́ue exſiccatos, ac poſtea in tegulam calidam collocatos, ut exſiccentur, eos in pulverem redigo, ante tamen mortarium & piſtillum oleo ſcorpionum inungo, ne inter piſtendum pulvis nares feriat, & cerebrum venenoſâ ſuâ qualitate offendat. Hujus pulveris accipio unc. j. fermenti acris unc. iiij. Theriac. opt. unc. j. fol. rutæ viridium Manip. j. Hæc omnia diligenter in mortario cum ſufficiente quantitate mellis commiſceo, & buboni aut anthraci appli-

plico, bis, aut ter in die. Emplaſtrum hoc, mirum in modum venenum ex corpore ad ſe trahit. Integer Buffo ſolo aëre exſiccatus, ſi buboni peſtifero applicatus fuerit, venenum peſtis mirum in modum ad ſe trahere, experientia docet. Affluxu enim humoris è corpore, ita intumeſcit Buffo, ut reviviſcere videatur, & tum abjiciendus, novusque applicandus eſt, donec venenum ſatis extractum fuerit, nonnunquam quoque in ipſo loco affecto magis exſiccatur Buffo, idque peſſimum eſt indicium, naturam enim jam à morbo proſtratam, labefactatamque eſſe indicatur. In exſiccatione autem Buffonum diligenter obſervandum eſt, ne venter ipſorum lædatur, illo enim læſo, non amplius venenum peſtis ad ſe trahunt, forſan quia læſo ventre venenum ipſorum, cujus beneficio venenum peſtis ad ſe trahunt, ex ipſis effluit.

G. Fabric. cent, epiſt. 96.

XXVIII.

Halitus Buffonum execrabilis venenationis.

Mercatores duo in diverſorium publicum ad prandium ingreſſi, & in horto hoſpitis ſibi folia ſalviæ collecta illota vino imponunt & macerari permittunt. Verùm inter prandendum, vertigine, ſpaſmo, ſyncope, ſudore frigido, vomituque aliiſque gravioribus ſymptomatibus correpti protinus obierunt. Hoſpite cum domeſticis ſuis, de exhibito veneno à Magiſtratu accuſatis & in carcerem projectis, ſe cum mercatoribus de iiſdem cibis comediſſe conſtanter affirmarunt, de vino tamen in quo ſalviam macerarunt, non bibiſſe. Quapropter tandem ex conſilio

Me-

Medici effoſſa ſalvia, Buffones quam plurimi ad radicem Salviæ inventi ſunt, quibus Salvia infecta atque intoxicata fuerat.

Paraus chir. l. 20. c. 24. Similem hiſtor. vide apud Mirald. memor. cent. 1 part. 1.

XXIX.

Infectio per palum, quo interemptus eſt Buffo.

Quidam cepit cannam, in cujus ſummitate ſteterat infixa Botrax, & expellens cum ea animalia ex ſuo agro reverſus domum, quàm primùm incepit comedere, evomuit cibum, quem tangebat, nec ceſſavit, donec fuit ſibi ſubminiſtratus per manus alterius, & tunc cognoverunt, quod illud procedebat, à veneno cannæ inducto ab illa Botrace, & communicatum ſuis manibus: cum enim ipſa contineat venenum groſſæ ſubſtantiæ, non aptum penetrare, ideo infectio non perveniebat ad terminum interficiendi, ſed ſolùm inficiebat cutem.

Ferd. Ponzet. l. 3. c. 12. de ven.

XXX.

Intuitus Buffonis noxius.

Si quis Rubetam croceam deformem diutius aſpexerit, quanquam optimè ſit coloratus, tamen pallidus & lenticuloſus tanquam ictericus efficitur: reſtituitur autem intuitu charadrii. Scribit Porta. (*a*) Mihi quidem ſat prolixa contemplatio, tùm liberæ, tùm affixæ palo, atque etiam tractatio, nihil intulit incommodi. Sed formidoloſis, quique facilè animo moventur, & paſſionibus obvii ſunt, ſeu expoſiti

ex-

externis injuriis ob teneritatem naturæ, id evenerit magis. Puto autem non tantùm oculorum ſpiritus vitiari, dùm cum imagine hauritur etiam nonnihil halituum venenoſorum, maximè cum oculi applicantur oculis, & Buffo contra tendit aciem furenter, ſed & vapores noxios cum aëre inſpirari. Obliteratâ poſtea attentione, per averſionem mentis ad aliud objectum, ſpiritalis noxa facilè evaneſcit. An verò metus & formidoloſa ſpecies pallorem exprimit? animi motum humores revocare ad cor in iſto affectu conſtat. Sed hoc facto cutis palleſcit. Veriſimile fit hoc reſtitutionis facilitate. Nam ceſſante metu, tanquam causâ mutati coloris, redit conſtitutio prior.*(b)*

a) *l. 3 phytog. c.4. & 6.* b) *Libav. l.2. batrach. ſchol. ad cap. 17.*

XXXI.

Anhelitus Felium veneficium.

Pravus eſt anhelitus Felium, novi enim quosdam, qui cum noctu in lectis feles ſecum habuiſſent, & infectum ab eis aërem inſpiraſſent, hectica febri & maraſmo tandem conſumti, perierunt. Nec ita pridem in Monaſterio quodam, ubi permulti cati familiariter nutriebantur & in cænaculis, cubiculisq; & lectis frequentes erant, adeò pleriq; infecti ſunt, ut intra breve tempus nec miſſa nec veſpera, eo in monaſterio decantarentur. *(a)* Ex his intelligere eſt, quàm minimè fabuloſum ſit, quod vulgus dictitat, feles infantibus eſſe exitiales: ipſorum enim ori toto corpore incumbentes, fuliginis exitum & thoracis motum intercipiunt, ac peſtiferâ, quam de ſe demittunt, aura,

&

& exhalatione tenellorum infantum ſpiritus inficiunt & præfocant. *(b)*

a) *Avenz. proem. l. 1. Theuzir. Mathiol. com. ad l. 6. c. 25 Dioſc.* b) *Paræus l. 20. c. 34.*

XXXII.

Serpentis hiſtoria mira.

Haud procul Dertonâ Palavicinum quendam, qui eſſet in venatione, & Hiſpanicâ lanceâ Serpentem interfeciſſet, eum ejusque equum morte deletos, audivi è fortiſſimo Equite Antonio Lazaro, qui ſub patruo meo Bonifacio ſtipendia faciebat.

Scalig. de ſubtil. exerc. 206.

XXXIII.

Viperæ morſu Canis mortuus.

Nos Viperas annis ſuperioribus ad Theriacæ compoſitionem parantes, mediocris magnitudinis juvenem canem & ſaniſſimum, à viperâ in natibus morderi ex induſtria permiſimus, qui horæ quadrantis ſpacio à morſu vires ſic amiſit, ut ſtare amplius non poſſet, tremulusque factus & tumidus valdè, vomitu & per ſedem multis ejectis excrementis tertiâ horâ interiit.

I. Bapt. Silvat. l. 2. de uſu theriac. c. 3.

XXXIV.

Araneæ induſtria & maximum artificium.

Videmus Araneam, telam conſtruere (ex lanigero & lento *(a)* corporis ſucco) inter duos ab invicem

cem diſtantes parietes, & in eorundem ſummo interſtitio ponè tectum, etiamſi per 100. brachia à terra diſtet, adeò ut nendo deorſum ſe præcipitem det plateam usque, quam & filando graditur, & alium è regione parietem aſcendit, donec ad ſummum pervenerit è fili poſitu primo alterius parietis, colligendo ſemper illa centum fili brachia, quibus collectis in rectitudine ad perpendiculum ſufficienter ſtamen primum trahens glutine ligat: ſuper quem poſtmodum graditur hinc inde, eâ arte, ut non poſſis longè majori admiratione affici, quam formicæ, pernicis, erinacei & aliorum, ſi quæ ſuaptè natura ſunt eâ magnâ arte prædita bruta. Quod ſi aranea, ut muſcis retia tendat, quum recta in adverſum parietem volare ſaltaréve nequeat, deſcendere nendo ſtatuit, adſcendere deinde involvendo & texere deinde ſurſum, deorſumque, antè, retrò, dextroſum modò, modò ſiniſtrorſum ſe vergens, ac eadem diſtantia fila & ſtamina etiam in gyrum vergens & nectens, minori majorivè diſtantiâ prout opus habet. *(b)*

a) *Lang. l. 2. ep. 2. Cic. de nat. Deor. l. 2. Plin. l. 11. c. 24. Ariſtot. l. 5. c. 27. l. 9. c. 29. hiſtor. de anim.* b) *Æmil. Pariſan. nob. exerc. de ſubtil. l. 2. exerc. 2. c. 9. Paræus. l. 1. p. 44.*

XXXV.

Aranei venenati indeprehenſa vis.

Nobis pueris referebatur periculum Equitis, qui conſpectum in buffone araneum dejicere conatus erat virga, quam geſtabat manibus, ad regendum equum. Sed hæc poſtea veneno delibuta, ea parte, qua tetigerat araneũ, pedem Equitis infecit etiam per ocreas,

pene-

penetrante virulentia, & ingentem tumorem cum cruciatu excitante. Hoc ex vulgo. Nam certum facti authorem nunc non memini, poteſtque fieri ut alicubi etiam conſignata extet res geſta. Veriſimile tamen factu eſt, *(a)* cum & Scaliger referat, calcatum araneum per ſoleas transmiſiſſe venenum. Et in Vaſconia unius aranei transcurſu eoque leviſſimo crepuiſſe ſpeculum. *(b)* Hoſtilia totis ſubſtantiis & vires quoque naturales jugulantia ſunt plurima paſſim. *(c)*

a. c) *Libav. l. 1. batrarch. ſchol. ad c. 11.* b) *exerc. 186.*

XXXVI.

Aranei & Botracis inimicitia.

Monachus quidam faſciculos aliquot ſcirporum in cubiculum congeſſerat, ſparſurus, cum eſſet commodum. Is, cum à prandio ſupinus dormiret, buffo ingens erepſit, & os dormientis obſedit, infixis ſuperno atque inferno labro quatuor pedibus. Detrahere buffonem certa mors erat, non amoveri, quiddam erat morte crudelius. Quidam ſuaſerunt, ut Monachus ad feneſtram deferretur ſupinus, in quâ ingens araneus habebat telam. Factum eſt, mox Areaneus, hoſte conſpecto, filo ſe librat, & Buffoni ſpiculum infigit, ac filo ſe recipit in telam. Intumuit Buffo, ſed non eſt avulſus. Repetitur ab Araneo, magis intumuit, ſed vixit. Tertiò ictus abduxit pedes, ac mortuus eſt. Hanc gratiam Araneus retulit hoſpiti ſuo. Accepi ab iis, qui ſpectarunt.

XXXVII.

Diſſidium inter Simium & teſtudinem.

Addam, quod non legi, ſed his oculis conſpexi. Si-

mius ſupra modum horret teſtudinem. Hujus rei dedit quidam nobis ſpecimen Romæ. Puero ſuo in verticem impoſuit teſtudinem, & pileo contexit, dein producit ad ſimium. Ilicò Simius gaudens inſiliit in humeros pueri, venaturus pediculos, ſublato pileo reperit teſtudinem. Mirum erat ſpectaculum, quanto cum horrore reſilierit beſtia, quàm expaverit, quàm timidè reſpexerit, an ſequeretur teſtudo. Additum eſt aliud ſpecimen, alligavimus teſtudinem catenæ, à qua revinctus erat ſimius, ut effugere non poſſet, quin ſaltem aſpiceret, incredibile dictu, quantopere fuerit diſcruciatus, tantùm non metu exanimabatur, interdum averſus, poſterioribus pedibus depellere tentavit hærentem beſtiam. Sequuta eſt ex pavore febris, ut nobis fuerit ſolvendus à catena, & aquâ vino temperatâ refocillandus.

Eraſm. dial. de amicit. p. 627. 628.

XXXVIII.

Simiarum deſcriptio elegans, ſpecies, genera, mores.

Simia dicitur non ab imitatione, ut Gramatici imperiti, ſed à ſimitate. Capellæ enim haud æquè ſimæ ſunt. (*a*) Tot earum ſunt ſpecies, formâ, colore, caudâ, jubis, magnitudine differentes, ut non parum negotii faceſſat hiſtoriæ ordinem meditanti. (*b*) Genera ſumma duo. Alterum ſine cauda, alterum caudatũ. (*c*) Sine caudâ Simias plures vidimus, quantus puer eſt (*d*) octo (quinque (*e*)) annorum. Marem quoque ac fæminam cum prole; Filiolus ſi quid videretur deſiderare; manu, pugnoque fæminam à marito, tanquam malæ tractationis ream, etiam addi-

tâ

tà vultus acerbitate, caſtigari. Nempe ſupercilio, rictu, murmure, irati patris, atque reprehenſoris mariti animum præ ſe ferre. In aula Regis unus fuit, qui diu bipes deambulabat, amictus ſagulo militari, enſiculo accinctus. In ſella juſſus continuit ſeſe pernox, aut perdius publico ſpectaculo: ita ut non deeſſent, qui homuncionem putarent verum. (*f*) Caudatorum Cynocephalorum ſpecies multas novimus, inter quas, quartum (reliquis) multò jucundiſſimum ac faceriſſimum ſcurram, omnia imitantem, ut mirarer ſæpè: hoc genus plus diſtare ab homine (caudam enim habet) quàm quæ nullam habent: & tamen eſſe penè hominem verum, tùm motibus, tùm intellectione. Maximè ſimus eſt, naribus laxis & repandis: ſubnigra facie: corpore exucto & ſtrigoſo: cauda ſubtus verſum plicatili, tùm præſentaneæ opis, ut ad quemcunque caſum tanquam manu utatur: ex ea pendet, ea vincit, trahit, verberat. Pannos videmus lavare, nuces malleo rumpere, ſua manu bibere: etiam ſcripturientem mirati ſumus. Manticam nobis per rimam ſpectantibus aperuit: catenam traduxit: ſuppellectilem extulit: pectines eduxit, capiti admovit. Mutianus cùm prodidit, etiam latrunculis luſiſſe ſimiam, de hoc genere ſcripſiſſe videtur. Odore ſunt admirabili, quem augent ceparum uſu: quarum partem cum vorârint, fruſto, quod ſupereſt, ſeſe fricant quaqua poſſunt: tùm olent ſuavius, quàm quævis Romana larva purpurata. Cæterùm nihil omittit intereà domi, quin depopuletur, aut devaſtet. Arbores novellas, ramos adultarum, ſpecula, vitra omnia disturbat. Turturem calidam & pſittacum, quos ſibi

præferri videret, interfecit. Ignem ſumum in atrium pertulit, idem facturus in fænilia, ſi in mentẽ veniſſet. Vocem hic ab aliis longè diverſam emittit, Simia ſtridet, hic fiſtulæ in modum modulatur: acuit vocem læſus, & minutiſſimis creberrimis accentibus diſſecat. Illud commune omnibus generibus: geſticulatio; Cœlo tonante expaveſcere adeò, ut etiam colorem mutent: ſuſpecto cælo, ubi ubi queant ſeſe abſcondant: ad evitandos ictus, nullum animal attentius, ut vix fallas, id adeò ex viſu evenire intelligo, quem omnium quadrupedum acutiſſimum, certiſſimumque habere, illud argumentum eſt. Pulicem ab initio ſaltus oculis conſequitur, vixque conſidentem, illicò opprimit. Brachiorum robore inprimis excellit: pedibus manuum officia facit, ubi opus ſit: vidimus nos vinctum, cùm diſjectam procul à nobis nucem manibus attingere nequiret, pedibus tentaſſe: ubi id non proceſſit, feſtuca apprehenſa cibum propiùs attraxiſſe: niſi coactus in manus nunquam, ſed in pedes ſe demittit. Fugientem vidimus, è culmine in culmen trans viam cùm vellet tranſilire, catenam, quæ pendebat, manu collegiſſe. Saltum averſum unus omnium animalium ſuapte natura facit; quem de eo didicit homo. Ridet quoque atq; etiam cachinnatur. Catellos atq; infantulos mirè diligit. Unum in ſummas tegulas aſportaſſe aliquando audivimus. Ælianus infantillum aquâ calidâ necâſſe prodidit, cui nutricem apparaſſe lavacra vidiſſet. Cercopithecum adeò exhorrere crocodilum, ut cætera omnia pericula nihili pendat. Crocodilum cum non haberemus, lacertam oppoſuimus, non ſine illius magnâ abominatione & ſpectantium riſu. Carnes non omnia gene-

genera attingunt: idque ſerò. Citius tunc ſeneſcunt, & frequenti laborant faſtidio: quo ſeſe levant guſtatis herbis. Acerrima quæque appetunt: miro modo caſtaneas: ſed præter cætera, bellariis magnoperè delectantur. Vini adeò avidus, ut multa ejus ſpe faciat juſſus. Frigoris impatiens, hybernos ad focos totum ſe exporrigit. Minutiora animalia quæ cæperit, devorat. Muſcas mirè odit. Cùm apricatur, corpus curat. Gaudet pulcher haberi, auditque libens laudes. Intelligit convicia; ſi poteſt, aufugit, ſin minus, triſtis eſt: imbecilliores etiam malè habet, quod reliquum eſt, procul abſterret conviciantes, vultus ſeveritate, truculentis buccis, oculis intentis. Quippiam ſurrepturus, diſſimulat atque deorſum ſpectat: mox invadit, de improviſo, ac fugâ ſeſe ſubtrahit è ſupplicio, accuſatus tùm de ſuperiore loco cauſam dicit, frequenti mandibularum agitatione crimen negans, aut pœnam deprecans. Buccarum manticulas habet, in quibus recondat cibum, quaſi comederit, interea aliud rogat. In Numidia milites qui fuêre, narrârunt nobis: vidiſſe ſeſe eorum greges, ad exercitus, quos viderant, ordines inſtruere, cogere, caſtigare: pro lanceis ramos, aut feſtucas in humeris habere: ſiſtere agmen, procurrere, recurrere. Verùm ejus rei fides penes autores eſto. Hæc hactenus comperta genera habemus: ſi quis plura nota habeat, addet ad ſcientiam. *(g)*

a, c. e. g) *Scalig. in comment. in Ariſt. hiſt. de anim. l. 2. t. 83.* b. d. f) *exerc. 213.*

XXXIX.

Simiarum venatio ridicula, mira.

Ridiculum mirum de venatione. Neque retibus, neque canibus capi, ſed dolis ajunt. Ut enim rerum omnium imitabundas tradunt: calceos in conſpectu poni, quos ſibi induunt venatores, tùm alios plumbeos, quibus laqueus ſubſit, diſponunt. Inde abitum ſimulant, atque latent. Advolant ſimiæ: calceos induunt: nodum è vinculo nectunt. Ita fugæ præſidio deſtitutæ prehenduntur. Prætereà pelvim aquâ plenam ſtatui: eâ aquâ venatores lavare oculos ſibi: tùm effuſa viſcum indere, quo illæ ſibi oculos inviſcent. Ajunt geminos ſæpè parere. Venatoribus inſectantibus, eum quem plùs amet, tollere inter ulnas neglecto altero. Hunc impendente metu, conſilium è re capere: in matris ſcapulas inſilire. Illam de fuga, atque onere ejus, quem complexu aufert, feſſam, ipſum remittere atque relinquere, prærruptaque petere, altero nunquam ſeſe avellente. Ita, quem amaret, amittere: quem contemneret, ſervari.

Scal. l. c. comment.

X L.

Ranæ occultatæ dormiantné, an ſint mortuæ.

Cum ſeſe occultant in frigidis Ranæ, contra naturam earum, quæſtio eſt, mortuæné interim ſint, an ſomno profundo correptæ, an partim vigilent, partim ſomno rigeant. Videntur enim mihi, quidam buffones ſolertia formicarum & apum, aut murium agreſtium à Corylis dictorum &c. donare, quaſi con-

ve-

veherent æſtate, quibus fruantur hyeme. Diſtinctè verò reſpondendum eſt. Nam cum φωλεύσεως cauſa potius ſit rigor hyemalis, ad vitam ſub dio & in ſummis aquis agendam huic animali ineptus: quibus occaſio eſt ad tepidaria ſecedendi, vel in locis calidis, pro natura vivendi, his vita & vitæ actus vigilia manet, modò eſca ſuppetat. Ubi gelu excedit vitæ modum, proripiunt ſeſe ab offenſæ acceſſu manifeſto, ibique latitant, ubi citra totalem deſtructionem queunt, quo præſidio, & ſi licet dicere, induſtriâ proſpexit eis Natura. Jacent autem torpore correptæ, non ſomno, non morte, ſeu abſente interim animulâ, in ſydereis, quo convolare dicitur, tanquā ad ſuum principium, ſeu planè intereunte, ut harmoniâ. Torporem ſeu νάρκην eſſe, cauſa efficiens comprobat, ejusq; remotio. Frigus enim obtŭndit ſenſus, calore ſpiritibusq́ue cohibitis & quaſi gelatis, unde neceſſe eſt facultatē animalem & nervos captos hærere. Somni cauſa per ſe frigus non eſt, ſed vapida exhalatio irrigans cerebrum, proximè ligat principium ſenſuum. Itaque etiam materiâ illâ ſolutâ aut diſturbatâ, redeunt ſenſus ad officium. Non quidem puto, me ita peritum eſſe affectionū ranarum, ut calleam omnes interiores agitationes: Veruntamen judico frigus in illis non tantùm externos ſenſus corripere, ſed & internos, neque plane abolere actum cum potentiâ, ſed relictâ hâc, illum tantum intercipere, donec calore admoto, reſoluti ſpiritus, ſanguisque & calor inſitus recreentur, & priſtinum obeant munus. Si planè mortuæ eſſent, putreſcerent: ſi affectio illa ineſſet naturâ ſimpliciter, totam dormirent hyemem, etiam in calidis. Jam autem in puteis deprehenſæ, extractæque planò

ſtupidæ, ut mortuis fuerint ſimiles, ſolis radiis expoſitæ, è veſtigio vixerunt, ſaltaruntque & pabula quæſiverunt. Mox veſpertino gelu iterum obriguerunt.

Libav. l. 1. batrach. ſchol. ad c. 14.

XLI.

Ranæ in Seripho Inſulâ mutæ, aliò translatæ, canant, cur.

Ranæ, in Seripho Inſula mutæ ſunt, ſed aliò translatæ, canunt, quod accidere etiam in lacu Theſſaliæ Sicendo, tradunt. *(a)* Sed quid eſt in iſtis terris, quod aliàs ſonorarum ranarum linguam alligat? Num inſtrumentis nerveis aliquid occurrit impedimenti, veluti ex ſtupore quodam attonito, aut affectu violento? an immobilis fit, ſuccis è cibo, potu, aëre, totam quidem naturam deſtruere non potentibus, ſed ſaltem labefactare cerebrum? In Majoricam Inſulam & Eviſam illatæ è continente ranæ vocales ſcribuntur obmuteſcere, Sed harum Inſularum terra ſimul venenatis dicitur adverſari. Alterationem patiuntur ranæ, ut vel nequeant, vel non velint mutire, quaſi melancholia muta affectæ. Tales ſanè alicubi etiam aquas obſervavit vetuſtas. Sulphurei, bituminoſi & chalcanthini ſeu atramentoſi ſpiritus, terras alicubi faciunt cum fontibus & fluviis inſigniter medicatas, ut & evenit *(b)* Lemni & alibi. *(c)* Inde etiam quædam loca neſciunt venenata, lepores, cervos, in aliis eadem abundant. Noctua in Creta non viſitur, illata moritur. *(d)* nec Erinaceus *(e)* Plinio ſues in Arabia non vivunt, *(f)* Videndum ne ſolis radii & fermentatio, aut vis agens ſubter-

terranea tale quid è terris eductum, aëri confini miſceant. Fingere alicui licet, etiam triſtitiam, ob mutatam patriam & exilium, quod cùm initio gravius eveniat (eſt enim fugax timidumque animal rana & facilè poteſt turbari) ſemel inſtitutum ſilentium poſtea æterna oblivione vocem obliterarit. Licet & morbos in alieno aëre comminiſci, quorum tædio paulatim obrepſerit taciturnitas. Omnino eſt aliquid in terris peculiare, ſive id & ranæ ſentiant, mutenturque, ſive aliunde afficiantur. Aſſerat quis etiam, ideo vocem non mittere in iſtis locis, quia ſuos hoſtes metuant ibidem frequentes, vel ſimile quiddam halitibus hoſtilibus obſervent. Quicquid eſt, fateamur neceſſe eſt, aliquid ſibi reſervaſſe naturam, ad quod aditus non ſit humanis ingeniis. *(g)*

a, c) *Plin. l. 8. c. 58. Geſſn. de quadr. ovip. p. 43.* b. d, g) *Scaliger in com. in hiſt. Ariſt. de anim. l, 2. t. 130.* f) *Plin, l, 8. c. 52.*

XLII.

Secretum ad dentium caſum.

Capiatur rana viridis (arborum puta) quæ de arbore in arborem ſcandit, & in provincia ſatis copioſè invenitur. Sumatur ipſius adeps & eo liniatur dens, quisquis ſit, & ſtatim excidet. Ejus probatio eſt, quod boves comedentes eas cum herbis, dentes illos amittant, quibus ranas inter maſticandum attigerunt.

Ioan, Anglic, prax. med, p, 895,

XLIII.

Cur rana arborea arbores ſcandat.

Si quis ſcire velit, ſi non naſcuntur ranæ arboreæ ex arboribus inhærente, herbisque inſidente ſemine, quæ tandem neceſſitas cogat in frutices & arbuſta arboresque inſilire? Non certè ideo, ut tanquam ex ſpecula obſervator, hoſtiles invaſiones, adventusque peregrinorum proclamet, ita rana arborea hominibus, vel ſaltim ſuæ ſocietati, pluvias brexando denunciet ex ſublimitate arborum. Neque enim adeò intelligens eſt & provida, ſolicitáve rerum humanarum aut ſalutis beſtiarum: neque pro ſpeculatore ſe gerit. Ut cætera animalia motum localem, tùm victus, qui non in uno ſuppetit, gratia acceperunt, tùm defenſionis, tametſi eo etiam utantur ad exercitia & oblectamenta naturalia, & appetitum generandi explendum: ita de ranis arboreis eſt exiſtimandum.

Libav. l. 2. batrach. ſchol. ad c. 13.

XLIV.

Abſtemii ut fiant.

Rana fluviatilis viridis, quæ ſalit in fontibus, vino ſuffocata, efficit, ut bibentes fiant abſtemii. *(a)* Lonicerus unam ita ſtrangulat in vini menſura, datque inſcio, addens eſſe certum & comprobatum. *(b)* Cauſa hujus effectus eſt eadem cum potu ſuffocatæ anguillæ *(c)* & ſimilium in vino, vel cereviſia. Nam valida fit in ventriculum impreſſio, motusque, unde contrahitur ad ſimiles liquores nauſea & antipathia. Ita veneno rabidi canis mutatus ventriculus, aquam ſimili-

militer abhorret. Ita qui grandem, adverſamque mutationem ſuſtinuerunt, à piſcibus, carnibus, &c. Aſſumit autem vinum ranæ vires, quæ ſub eo occultatæ, miſto venenoſo ſpiritu, aut ſucco, per vinum, iſtud agunt, utque in poſterum natura etiam ſimplex vinum non toleret, efficiunt. Ranæ verò non præparatæ, non carent adverſa nobis qualitate, præſertim excrementis. *(d)*

a) *Mizald. centur. 1. aph. 7.* b) *de aquat.* c) *Plin. l. 32. c. 10. Dom. Leon. lib. & ſect. 1. pract. c. 20.* d) *Libav. l. 2. batrach. ſchol. ad c. 11.*

XLV.

Conſueta, licet turpia, pulchra videri.

Conſuetudo facit, ut ſcilicet res pulchræ, vel turpes judicentur. Si quis offæ, vel pulti, aut juri, quæ menſæ apponitur, digitum prius in ore ſalivâ madefactum intruderet, & in eâ ablueret, nullus deinceps de eâ quicquam comederet, & tamen non abhorrent, quando cochleare non unum, ſed multa à multis, ori ſæpè indita, ſalivâ imbutâ, toties in offam intrudunt & cum ſaliva permiſcent, nonne quia conſuetum eſt hoc facere, nemo offenditur?

Quid pecuniâ ſordidius, quæ omnium mortalium manus, etiam leproſorum, luèque venereâ & ſcabie infectorũ, toties pertranſit, quæ primo contactu ſordes deponit, manusque contaminat, ſi ſæpius tractetur? tamen ab ipſius attrectatione nemo abhorret, quod etſi lucri cauſa potiſſimùm fiat, niſi tamen conſuetum eſſet, ſordities hæc nobis moleſtiam adferret.

Quid turpius, fœtidius caſeo putri? quid magis hor-

horrendum, quàm cùm vermibus ex putredine ſcatet? tamen plerique eo ſuaviter epulantur & delectantur, cum nihil putridi aliàs, quodcunque tandem illud ſit, comedat homo, ſed ea non tantùm faſtidiat, ſed & à contactu penitùs abhorreat.

Quis cochleas, ranas comedit primùm & non abhorruit? tandem ex conſuetudine fuit delectatus.

Plater, paradox. 12. p. 43.

XLVI.

Monſtroſæ Epulæ.

Mirum, ipſo adſpectu horrenda animalia, colubros, anguillas, viperas, ranas, buffones, teſtudines, cochleas, cancros & hujusmodi multa hominem auſum fuiſſe aggredi, & ſalutis ſpem ab eo capere, unde interdum ſumma pernicies; quaſi verò tam inops natura fuerit, ut non opulentiſſimos ad vivendum theſauros, quovis in loco, ubi vita erat peragenda, diſpoſuiſſet, iſta verò non potius deſertis remotisque à comercio hominum alligaſſet, imò etiam fugam eis humanæ ſpeciei ingéneraſſet. At parùm erat in medicamenta aſciviſſe, ni etiam contra interdictum divinum impuriſſimis iſtis corpora noſtra ſaginaremus. Itaque ars inventa eſt, non quo pacto gallinas, oves, juvencos, braſſicam, betam, frumenta & cyprinos rectè imponeremus menſis, ſed prodigioſâ audaciâ, ingenioque portentoſo veſceremur limo undarum ranis, & ſordibus telluris cochleis (has legunt, cum adhuc clauſa domuncula eſt. Neſcio quàm rectè. Cur enim non ſinunt hybernas ſordes, & inquinationem herbis novis corrigi & expelli naturæ ductu? evenit certè ut inter mille aliquando vix centum probe-

bentur, cæteris ob nigritiem vel maculas plūbeas corruptionis indices rejectaneis. Nam contagii aliquid concipiunt & ad putredinem principium, imò conclusis intus pravitatibus corrumpuntur porrò, ne idoneæ ſint ad cibum. Ita herbas non legimus ſtatim primo vere, ſed cum jam aquoſitas & Vapor hyemalis *(a)* incepit concoqui) ſcabieque ſylvarum fungis, & putredine ſtagnorū oſtreis, ut æternam æternæ ſapientiæ arcem & domicilium eò præcipitaremus in interitum magis, quò iſta ſunt in perniciem procliviora. Hos artifices mitti oportuit ad Indorum Gymnoſophiſtas, ut diſcerent ſtercoraceis cibis utentes homines, ad diuturnitatem ſperatam non poſſe pervenire. Et tamen, cum hæc facimus, ſummi potius, quàm imi, promittimus nobis ferream ætatem, multosq́ue vitæ annos. Sed in pœnam hæc quoque ſunt inventa, ut non deeſſet alimonia Medicis, quanquam in his quoq; elucet eximia Dei bonitas & providentia, qui inter alia errata, etiam hæc permiſit, ut eo contentius tacitas naturæ vires rimaremur & undiquaque ſapientiæ omnipotentis aliquid videremus. Monſtroſæ iſtæ epulæ procul dubio inducunt animos ad ſimilia quærenda, ne deſit ſuæ patellæ operculum, ſuæque ſuis labris lactucæ. Conſentaneum eſt, primam anſam edendi ranas vel è medico uſu arreptam eſſe, vel penuria aliqua, cujus improbitas quid non tentare perſuadet? Donandum aliquid etiam eſt ſordeſcenti libidinibus palato, ſemperque aliquid novi, tanquam per certamen exigenti, quo revocari ſopita multitudine deliciarum vis queat. Mira eſt prægnantium, & morbis correptorum cupiditas, quam malaciam & picam nuncupant. Sed vix perſuaderi mihi

pa-

patior, inventæ raninæ eſcæ cauſam hanc eſſe. Barbaros in novo orbe & alibi exiſtentes ferina induxerit voracitas, & ingluvies, vel araneis & aſpidibus percoquendis: tametſi mitigaverit apud illos iſtas beſtias natura, ut cum minimo detrimento queant edi: ſed nobis noſtra regio & facultas debebat eſſe explorata. Aliquando & peſſimè cogitata cadunt optimè, dominanturque caſus etiam in jocis & temeritate. Fors rana data mortis cauſa, cibus eſſe deprehenſa eſt: ſicut temeritas compotandi invenit vim, ad reddendos abſtemios, citra noxam aliam. Alios decepit imprudentia. Relinquantur extremæ neceſſitati iſta, tanquam ultimum, ad quod maxima confugiat fames. In delitiis & lautitiis menſarũ ego non tulerim. Itaque & ſemel comeſtis ranarum fluviatilium clunibus, & unâ duntaxat cochlea, non percepi tantum oblectamenti, ut nullâ neceſſitate compulſus repetere velim. Conſultius itaque foret, nullâ urgente neceſſitate, à ranarum eſu prorſus abſtinere, easque hydris & anatibus relinquere. *(b)* Quia enim laxæ & humidæ ſunt, putrefactioni obnoxiæ ſunt. Unde tutius & longè laudabilius exiſtimandum, hos cibos interdici, aut parcius ſumi, quàm vitam tali periculo committere, præſertim iis, qui vitæ perennitati ſtudent. *(c)*

a) *Libav. l. 1. batrach. ſchol. ad c. 16. Sennert. l. 4. inſtit. part. 1. c. 3.* b) *Libav. l. 1. batr. ſchol. ad c. 15. l. 2. c. 10.* c) *Portal. 3. Phyſiogn. c. 4. & 16. l. 5. c. 4.*

XLVII.

Ranarum edulium electio, præparatio, coctio.

Quod ſi tamen ſeu libido, ſeu neceſſitas perſuaſerit,

rit, legendæ ſunt ranæ edules iſtæ fluviatiles, in fluviis puris, vel potiùs vivariis piſcium habitantes, flavæ vel virides, non ſocordes, ſed ſtrenuè & alacriter ſuum βρεκεκὲξ κοὰξ perſonantes, ſaltandoque & natando ſeſe exercentes, idque non primo vere, cum ſuccus hybernus nondum eſt concoctus, nec è locis frigidioribus, ubi potiſſimum torpent, nec canunt ſolerter, habentque ſuccos crudos, & difficillimos digeſtu: ſed æſtate, è locis calidis, puris, ortui ſeu Euro patentibus. Corpus debet eſſe ſucculentum, non macrum & morbidum, juſtæ magnitudinis. Neque enim Gyrini aut parvæ ranæ ad eſum ſunt commodæ. Ita lectæ ſtringuntur, detrahendo cutem, poſtea eviſcerantur, omniaque interanea, cum capite & pedibus minoribus abjiciuntur, ſervatis duntaxat armis, tergo, coxis, ubi muſculoſa caro eſt candida. Aliqui omnibus rejectis, coxas duntaxat in lautitiis habent. Ex his initio ſucci feri & limoſus ſapor excoquitur aquâ, vel vino, ut lubet. Coctæ lavantur, repurganturque aquâ ſalsâ diligenter, ne quid excrementitii maneat. Inde variè parari poſſunt, prout gula expetit. Amant aliqui frixas in ſartagine vel butyro: aliqui coctas ex jure gallinarum: & miſcentur interdum clunes avicularum, vel etiam totæ aviculæ, ne quid nauſeæ convivis creetur, qui fors non omnes eodem cibo delectantur. Aſperguntur aromata, vel etiam unà incoquuntur, ut macis, Cinamomum, Zingiber, Charyophylli, &c. Sed ut in eſu Oſtreorum & Cochlearum vinum generoſum præclarè confert, ita & in ranis. Difficilius enim concoquuntur, ſine vino bono & aromatum conditura. Quocunque verò artificio præparen-

parentur, ſolis non eſt implendus ventriculus, ſed alii addendi cibi, niſi quid conſuetudo inolita ſuaſerit: & ubivis ſal optimum condimentum requiritur. Utiliores erunt, ubi per cibum medicandi conſilium eſt, ut in Phtiſi, Elephantiaſi, cancro & ſimilibus, ubi tamen adjiciendi ſunt pulli gallinacei & ſimilia: imbecillibus ventribus, frigidis, humidis, excremento ſcatentibus, febricitantibus &c. inutiles ſunt, cum aliàs etiam ſint ſucci difficilioris, poſſintque malâ coctione febres parere.

Libav. l. 4. ſingul. p. 311. & ſeqq.

XLVIII.

Cur nubes purpureæ, veſpertino tempore phænomenæ, ſerenitatem portendant, matutino verò tempore pluvias.

An veſpertina rubedo à nube exiſtit, ſolis æſtu exſiccata diurno, ad pluviarum generationem inhabili? an vapores rubedinem veſpertinam repræſentantes terræ vicini, nec ob defectum caloris, ad mediam aëris regionem elevati, nocturno frigore in rorem concreſcunt, ad ortum pluviarum pauciores? an aere motum cæli ſequente, pluviæ ex ſolutis iſtis nubibus nocte in altero hæmiſphærio contingunt, ſerenitate mane ſubſequente, perpurgato aere nocturna pluvia? an matutinæ aquoſæ, calore ſolis elevatæ facilimè in pluvias eliquantur? unde ut plurimùm matutina rubedo pluviæ eſt prænuncia.

Libav. l. 2. probl. 189. Tand. diſp. 5. meteor. probl. 1. Keckerm. diſp. 8. curſ. phil. probl. 2.

XLIX.

Roris etymon; ejus vis rodens, emacians, & conſolidans.

Rorem vocant Græci δρόσον ἀπὸ τοῦ δρᾶειν à fugiendo, quòd orto Sole fugiat. Latini à raritate denominant, quòd non adeò denſis & plenis guttis deſcendat. *(a)* Prætenui enim conſtat aſperſione, quæ vix manu percipitur. *(b)* Semina rore irrigata, rubigine exeduntur, quam ἐρυσίβην dicunt: ita ſubtili vaporum acrimonia cutim abſtergit & arrodit. *(c)* Quare puellæ malè & incogitanter agunt, quæ calendis Maii, rorem, quo corpora polire atque tingere conantur, colligere ſtudent. Rori enim naturâ ineſſe vim quandam rodendi certum eſt. (*d*) Mulieres quoque paulò habitiores, olim, ne ob corporis obæſitatem pugiles eſſe viderentur, teneris & perluſtribus veſtimentis, ex lana molliore, aut ex Melita tenera goſſypii lanugine, rorem excipientes, corpora demaciabant, ne πολυσαρκίᾳ onerarentur. (*e*) At ego, ſtratis in vere, tempore antelucano, ſuper gramina, linteaminibus, hunc excepi: expreſſumque, ut à ſordibus gramini adhærentibus expurgaretur, deſpumareturvé, decoxi, & in decocto linteolos madefactos ulceribus Phagedænicis applicui, & roris acrimonia abſterſa & ſiccata, conſolidavi. (*f*) Plantarum vires, quas irrorat, adſciſcit. Is certè, qui ciceribus nigris circa Solſtitium inhæret, ad ſcabiem depellendam mirabilis eſt. (*g*)

a) *Iſidor. l. 13. c. 10.* b) *Magir. in comment. Phyſ. l. 4. c. 6.* c. f.) *Langius l. 2. epiſt. 30.* d) *Cellarius in partit. me-*

teor. ſect. 25. art. 2. e) *Plutarch. de cauſ. phyſ.* g) *Bernh. Sacc. l. 4. hiſt. Ticin.*

L.

Cerva Roris matutini avida.

Ore capit patulo rorem vaga Cerva cadentem,
Rore rigas nobis torrida corda DEUS.

Cerva matutino tempore, Sole jam exoriente, æſtivis menſibus, tàm propter corporis ſui caliditatem, quàm cæli æſtum, puriſſimum rorem hiante ore, jucundè excipere, atque eo ſeſe reficere ſolet. Deſignat autem Cerva hominem religioni ac pietati deditum, ac cupidè, rebus omnibus aliis ſpretis, divinorum oraculorum ſuaviſſimas meditationes, præſertim ſub aurorâ, quando animus debet eſſe purioribus & ſanctioribus cogitationibus intentus, vacantem, ut, quibus tanquam ſaluberrimo pabulo & deſideratiſſimo rore mens noſtra cælitus nutriatur & recreetur. Sic veteres S. Doctores quoque per rorem ſignificari in S. Scriptura doctrinam cæleſtem tradunt, quâ nos ſolâ ſuſtentamur ac proficimus. Quod abundè etiam oſtendit S. David, in pſalmo iſto pulcherrimo 118. quem omnes pii ſemper meditari & memoriæ mandare debent. Idque inter alia infinita præclara dicta Gregor. Nazianzenus, quoque hoc diſticho nos monuit:

δεῦρ' ἄγε κόσμον ἅπαντα καὶ ἄχθεα τῇ δ' ἀπολείψας,
ἴσιον ἐς ζωὴν οὐρανίην πέτασον.

Eja age & hic omnem mundum faſcesq́; relinquens,
in cælum curſu dirige vela tuo.

l. Camerar. cent. embl. ex anim. quadr. 43.

LI.

LI.

Ros quid, cur ſerenitatis ſignum.

Ros non cadit, niſi ſereno tempore & tepore. Nam nubiloſo non cadit. Eſt enim exhalatio à terris, humore & aquâ attractâ in aërem per calorem. Quare nubiloſo non poteſt trahi: & ſi trahitur, cogitur in nubem. Item ſi ſit frigus ſerenum, cogitur in pruinam. Ergò & calor exigitur, quo attrahat, & abſit frigus, quod non cogat, utrumque præſtatur ab Auſtro, eo enim flante fit tepor. Serenum autem Auſtrum eſſe videmus: præſertim per hyemem. Nam ut Etheſiæ Aquilonis æſtum temperant, ita hyemem Auſtri. *(a)* Sed cur ſerenitatis ſignum, ſecus alia præhumida meteora? an vaporis nomine, non niſi ſudo ſuſcitati, & eodem tempore deſcendentis ſubtilioris? an cætera meteora non niſi ex craſſo & nubilo vapore, ſereno quidem tempore ſubvecto, ſed non niſi nubili, ob ſui denſitatem, cruditatemque auctore? *(b)*

a) *Scalig. in com. in Ariſt. hiſt. de Animal. l. 5. text. 207.* b) *Ruland. l. 2 probl. 220.*

LII.

Roris farinacei deſcriptio, ejusque noxa.

Eſt quædam Roris ſpecies, ab Ariſtotele prætermiſſa *(a)* Paſtoribus autem & acricolis nota, quem rorem melleum vocant, Germanicè Hönigthaw / frequens verno tempore, cum arbores florere incipiunt, præcipua arborũ & pecorum, in primis autem ovium, peſtis. Generatur ex vapore craſſo, pingui & oleoſo, frigore noctis concreto, adhæreſcens floribus, foliis, herbis & oleribus, ut quaſi melle perfuſa videantur.

Exorto autem Sole, ubi ros ille areſcere inceperit & in pollinem albicantem, qualis molendinarum parietibus adhærere (*b*) cernitur (Germanis hinc Mel-thaw / quaſi ros farinaceus, (*c*) Milthau (*d*) dictus) converti: gemmæ arborum, quæ jam flores protruſuræ erant ſiccitate contrahuntur, ac in eis pellicula quædam, in qua vermiculus incluſus eſt, qui id, quod fructum producturum erat abrodit, arboresq; ſteriles facit. (*e*) Græcis hinc ἀστροβολισμὸς, latinis ſideratio dicitur (*f*) vapor etenim inconcoctus crudusque, ob materiam craſſam, pinguemque, facilè corrumpitur, & ob immixta heterogenea in virus abit, quod calore urente rubiginem (*g*) & putredinem, humidum radicale exſiccando, (*h*) ſatis adfert & tabem, cum deſtituatur humido alibili, quod ineſt pluviis. (*i*) Animantibus quoque officit, cum herbis inſidens, admodum viſcoſus, nec dum à Sole decoctus fuerit, atque ab illis avidius, quia dulcore tinctus eſt, imbibatur, (*k*) Accendit equidem illorum humores, ita ut acredinem, venenatámq; qualitatem morâ (*l*) acquirant, fluxiles ferèq; bilioſi fiant, inducuntq; ſymptomata illa cuncta, quæ bilis fervor & ferocia ejus deproperant, ut febrilis æſtus, cholera, ac bilioſa dejectio, ſcabrities linguæ &c. qui affectus übergällig noſtris dicitur. (*m*) Ideo vigilantiorũ paſtorum erit, non prius abjicere in paſcua gregem, quam Sol rorem ſummis graminibus hærentem magna ex parte conſumſerit (*n*) Poteſt etiam hic Ros ad pluvias referri, quibus non eſt diſſimilis. In magna etenim cæli varietate, etiam cum Sol ſplendet, minutiſſimis guttulis facilè & ſine ſtrepitu delabitur, & rebus naſcentibus exitio eſt. (*o*)

a) *l. 1. met. c. 10.* b. e) *Liebler. epit. phil. natur. p. 311.* c. g. i. m) *Hochſtetter, decad. 4. obſ. ſchol. ad caſ. 2.* d. o) *Magir. com. in phyſiol. l. 4. c. 6.* f) *Iun. in lexic.* h) *Tandl. diſp. met. 6. th. 24. & 25.* k) *Cellar. partit. met. ſect. 25. art. 2.* l. n) *Ruland. l. 2. probl. 222.*

LIII.

Cera eſtné de ſubſtantia florum, an etiam aliunde venit ſicut Mel?

Si Cera eſſet ſuccus florum, etiam ipſi flores forent cerei. Nihil tamen ex ipſorum ſubſtantia interna producit Chymia. Quæ item arbores, quique flores reſinas, lacrymas, gummi, &c. fundunt ex ſe, nullam unquam ceram exhibuiſſe ſunt comperti. Ceram nullus fecit ſine melle. Itaque & ubi non eſt mel, ibi nec cera. Si cera absq; melle eſſet, ſeorſim fieret. Cum melle ergò cadit, nec unquam fuit ſubſtantia plantarum. Adde quod in ſuperficie florum reptantia inſecta, legant ceram cruribus. Si eſſet plantarum ſuccus, non haberet per ſe eundem ſaporem, temperaturam, odorem, conſiſtentiam, quæ in diverſis ſunt diverſa: ſed in cera omnia eadem, niſi ex accidente, eveniat varietas. Nullus eſt ſuccus plantarum, quin ſuæ matris naturam referat. Nec ars poteſt imitari ceram, poſſet autem ſi eſſet ſuccus plantarum. E ſuccis enim tanquam materia conficeretur. Pedibus apum convehitur cera. Pedes non ita abſtergunt ſubſtantias rerum. Nihil ergò eſt eorum. Et tàm mel, quàm cera fiunt absque jactura florum & fructuum. Aliud ergò ab ipſis eſt. Non marceſcunt, non pereunt: non fiunt inferiores virtutibus. Manna quoque absque favo genita miſturam mellis & ceræ repræſentat.

Conſentaneum itaque videtur, eundem ortum eſſe utrique & materiam eandem. Atque Philoſophi mel duntaxat rorem eſſe ſcribunt: ceram ex floribus peti, tempore veris adeo obviam, ut ſi diminuta in alveis fuerit, brevi inſtauretur. Hyeme vix cadit ros melleus. At etiam tunc in Ponto fieri favi dicuntur, ex flore hederæ. Ita cernimus floribus inſiſtere vel ex eis emergere quandam farinaceam aſperginem, quæ miſta aqua videtur materia ceræ eſſe, nec abſimile eſt id, quod in cruribus geſtant apes. (Floribus juniperi, liliorum ſtaminibus &c. multa adeſt ejusmodi farinacea ſubſtantia, quam ceræ materiam putamus. Itaque & ſublimatur cera ex floribus ſi illa ſtamina cum pulvere ſuo imponantur) Si cera caderet cum rore melleo, vel peculiaris ſpecies roris eſſet, inveniretur per ſe aliquando ſolitaria, etiam ſuper foliis, truncis, lapidibus, ramis &c. Jam etiam apes eam ſeorſim ſine melle colligunt, quod fieri non poſſet, ſi comes mellis foret à primâ ſtatim generatione. Nec cera abit in formicas, ſicut mel. Probabile itaque eſt, non quidem ſuccum plantarum, florumve eſſe, ſed tamen ex iis enaſci & veluti exudare, coagulatam foris in ſpecie ὑποχείσεως farinaceæ, quæ etiam detergi à floribus poteſt. Quid ſi ſudor eſſet florum ſubtilis, junctus roris mellei tenui aſpergini & unà exſiccatus, aut farinacea illa materia eo imbuta? Philoſophus videtur lachrymas arborum & florum ſudorem, vel ſimile quid ex illis, ceræ materiam ponere, cum ſcripſit, ceram ex lachryma arborum fieri (*a*) & ex floribus (*b*) legi. (*c*)

a) *l. 5.* b) *l. 9. hiſt. de animal.* c) *Libav. l. 2. ſing. p. 112.*

LIV.

Mannæ deſcriptio, ortus, an cum Manna Hebræorum idem.

Manna (Galeno *(a)* ἀερόμελι, & δροσόμελι mel aëreum & roſcidum) eſt vapor terræ ſuccoſus & optimus, æſtatis calore elevatus, & in aëre in dulcem liquorem excoctus, noctis frigiditate coactus, & roris modo ſupra arborum & fruticum folia decidens. In Calabria, circa canis ortum ex Fraxino, & Orno, ab incolis in uſum medicum colligitur. *(b)* Manna Iſraeliticum, initio divinæ potentiæ coactum ex natura fuit, & naturali nutritionis uſui ceſſit, diffluens Solis radiis, ut vulgare Manna. Miraculoſum itaque eſt, tùm procreantis vi, tùm copiâ & continuitate tantâ, tùm efficaciâ in alendo & elaborando perquam commodè. Naturale verò, reſpectu materiæ, loci natalis & collectionis, item corruptionis, quâ in vermes putrefactum abiit, vel à Sole colliquatum periit. *(b)* Valeſius *(d)* aliique recentiores, eandem omninò rem, & ſecundum ſuam naturam ejuſdem ſpeciei cum vulgari fuiſſe ſtatuunt. Conveniunt quidem plurima, quæ de Manna, quo Hebræi annis 40. in deſerto alebantur, dicuntur *(e)* etiam vulgari: in illo tamen à vulgari diſcrepare videtur, quod ex eo mola fracto, ſive in mortario trito, & in olla cocto tortulæ ſive placentulæ fiebant, *(f)* vulgare enim non eſt tantæ duritiei. Utut ſit, in hoc omnes conveniunt, plurima, quæ circa Manna Hebræorum contigerunt, naturalibus cauſis attribui non poſſe, ſed ſolius DEI Opt. Max. potentiæ infinitæ aſſignanda eſſe, *(g)*

a) *l.3. alim.* b) *Bauhin. in pin. th. botan. l. 12. ſect. 6.* c) *Libav. exerc. de melle th. 41.* d) *de ſacr. phil. c. 57.* e) *Exod. c. 16. v. 14. Num. 11. v. 7. Pſalm. 78. v. 24. Johan. 6. v. 31.* f) *Sapient. 20. v. 16.* g) *Sennert. Phyſiol. l. 4. c. 8.*

LV.

Micâ panis melli injectâ, cur mel corrumpatur.

Melli adverſatur panis, à quo facile corrumpitur, inque vermes abit, cum tamen farinæ miſceatur, & in placentis dulciariis duret absque damno. Utrum, quod fermentati ea vis ſit? an panis cũ aqueo humido accipit δύναμιν adversã? ſi verò mera farina ſubigitur, mel dominatur, itaque obſiſtit corruptioni. Panem certè putreſcere & mucidum fieri videmus, idque brevi calore ambientis, niſi ſæpius ſit coctus. Farina verò diutius durat. Cum itaque tale principium in mel incidit, corrumpi id contingit, præſertim pane raro exiſtente, & aërem externum trahente. At alioquin fugacibus fructibus ſervandis mel eſt idoneum, Sed accidit pani fermentatio. Mulſa quoque corrumpitur in acetum, ob miſtam aquam, vel vinum, quod item aquoſum: nec poteſt abire in vermes, ob abundantiam humidi. Craſſum verò mel conſiſtit, in ſpeciem animalculorum. Fiunt aliàs animalcula in putredine, non quà putreſcit quid, ſed qua vitale principium conſiſtit & ſegregatur à non vitali. Mel per ſe non facilè putreſcit. Neceſſe itaque eſt, peregrinam diſpoſitionem inductam eſſe, quâ calor proprius & humidum ejus evocatum conſiſtit. Ea autem eſt panis humiditas, quæ poſtea contagio mel inficit

ficit, & ab ambientis calore facilè evocatur, fitque ut peregrina ſuperſit. At mel eſt igneæ naturæ. Ignem negat putreſcere Philoſophus, quia non poteſt vinci ejus actus, actu ambientis. Sed & aereum mel eſt. Aerem putredini obnoxium eſſe idem fatetur. Chymici etiam aquoſitatem quandam extrahunt, quæ & ipſa eidem paſſioni ſubjacet. In placentis non dureſcit mel, tum quod dominetur, tùm quod ignibus peregrinum humidum ſit edomitum. In hydromelite ideò quoque corrumpitur, quia præter Aquam, etiam fermentum additur. Hoc autem facilè acorem præſtat, ſicut & vino & maſſis.

Libav. l. 2. ſingul. p. 87. & 108.

LVI.

Mercurialis pluviæ deſcriptio.

Mercurius Macrocoſmi corruptivus (ex corruptis ipſius primis principiis, Mercurio volatili, ſulphure diſſoluto, ſale reſoluto) ſæpè forma pulveris cinereſcentis vel albi, ſuper arborum folia cadit, atque in aere volitat, atque eſt mirum, quantum venenatus, & ſolâ analogiâ cerebro, non cordi, non Epati, adverſus. Obſervavi illius caſum & volatus his annis ſæpiſſimè: obſervavi illius cum pluviâ deſcenſum. Ita etiam Tetragrammaton Numen Deut. c. 28. v. 24. his verbis minatur: efficiet Jehova, ut pluvia terræ tuæ ſit pulviſculus, aut pulvis è cælis deſcendet ſuper te, donec exſcindaris, vel ad proprietatem hebraici textus: dabit Jehova pluviam terræ tuæ Pulviſculum, id eſt, veluti flos tenuiſſimi pulveris illic volitabit. Achim. 652. Chronographorum fide talis pluvia Cinerum cælo delapſa eſt. Exemplum ejuſmodi

pluviæ Mercurialis recenſet etiam Joan. Hayus, cujus verba propria uſurpare hoc loco non inconveniens duxi. D. 22. Julii, 1596. per totum diem Meaci, ejusque finitimis locis, atque etiam Fuſcimi, in Japponia, in magnâ copiâ pluit cineribus minutis, quibus tecta, montes, arbores, quaſi nive operiebantur, totoque illo die, tanta fuit aëris caligo, ut multi capite dolerent, plurimis Cor mœrore & melancholiâ obruerentur. Eodem die Ozacæ & Sacaiæ pluit minutiſſimâ arenâ nonnihil coloratâ: ſuperiori pluviæ mox ſucceſſit copioſiſſima pluvia candidorum longorumq́ue capillorum, qui nihil diſtare videbantur à capillis mulieris vetulæ, niſi quod eſſent molliores, deinde quod in ignem conjecti non reddebant odorem tetrum, uti veri & naturales: & duravit ad diem medium. In Regnis ad Septentrionem ſitis, ut Jechu, Jechingo Scimano & Noto tanta copia delapſa eſt, ut tota terra omniaque tecta hujusmodi capillis eſſent operta, quæ res, ut erat nova & inſolita, ita non exiguum ſtuporem omnibus attulit, & magnum etiam terrorem incuſſit.

Rhumel. de morbo caſtrenſ. c. 3. & 6.

LVII.

Qui fit ut homines aquas quaſi calcent, & per eas erecti incedant, licet usq́; ad pectus inſiſtant.

Ita Balenarum genus dicitur, ſe è mari erigere, & nonnunquam incubitu naves deprimere. Nimirum æquilibrium ſtudioſè obſervandum eſt, in quo & manuum libramento ſe continent. Fit ergo ut quaſi cen-

tro inſiſtat tota moles, nec videatur plus aquæ indigere, quam quod ſatis ſit pedibus in aqua ſuſtentandis. Ita qui perticas in pollice erectas, vel etiam naſo geſtant prolixas, centrum & æquamentũ quærunt, caventque ne nutet reliquum pondus. Facilè item promovemus ſcalas erectas ſoli, quas alioqui ob gravitatem protrahere & geſtare non poſſumus. Ita navim centro movebat Archimedes, pollicitus ſe orbem terræ moturum, ſi daretur locus ſtandi.

Libav. l. 2. ſing. p. 202.

LVIII.

Incrementi & exundationis Nili cauſa.

Cùm in re obſcurâ & conjecturis involutâ etiam mediocris induſtria veniam potius, quàm reprehenſionem, odioſamque inſectationem mereatur: boni lectores ignoſcent nobis cauſam Nili, quæ ita dubia eſt ut proverbiale ſit: Nili caput quærere, inquirentibus ſi non ſatisfecerimus. Putamus autem incrementi & exundationis Nili (qui 7. grandibus oſtiis effunditur & influit in mediterraneum) cauſam eſſe, tùm imbres, tùm ſolutas magnis æſtibus nives, ex immanibus Æthyopiæ jugis largius, quàm ripis accipi queant, defluentes. Nam navigantes experientia docuit, imbres aſſiduos regiones ultra Æquatorem infeſtare. Et Plinius tradidit obſervatum, prout nives imbresvé in Mauritaniâ ſatiaverint, (id eſt, plures aut pauciores fuerint) ita parciorem aut uberiorem venire Nilum. Et latera borealia, etiam illic nivem habere, inde colligere licet, quod Senecæ ſeculo Atlas æſtate, circum altiſſima juga nivoſus viſus eſſe ſcribitur. Quæſitum etiam eſt de cauſa ſuavitatis

Aquæ

Aquæ Nili: quæ tanta eſſe prodita eſt, ut militibus Ægyptiarum ſtationum petentibus vinum reſponderit Peſcennius Niger Imperator: Nilum habetis, & vinum petitis? Sed in ambiguo manet, cauſané hujus ſuavitatis ad aquæ ipſius naturam, ſeu nativam qualitatem, an ad Solis operam & ἐνέργειαν; an verò ad curſus Nili longinquitatem (longo enim curſu exercitus humor attenuatur) referenda ſit.

Goglen. P. comment, in c. 28. phyſ. Corn. Valer.

LIX.

Pluvia non deſcendit ultra 10. *pedes in terram.*

Ego tibi, diligens vinearum foſſor, affirmo, nullam pluviam eſſe tàm magnam, quæ terram ultra 10. pedes in altitudinem madefaciat, omnis humor intra primam cruſtam conſumitur, nec in inferiora deſcendit.

Seneca. l. 3. quaſt. nat. c. 7.

LX.

Admirandi ſtagni in Carinthia deſcriptio.

In Carniola prope Metropolim Labach eſt Stagnũ, ſesqui milliaris quaqua verſũ ſpacio, altitudine verò alicubi plusquam 18. cubitorum, cinctum undique montibus: quod ſingulis annis ſub finem Autumni repletur aquis, nemine ſciente unde illa Aqua veniat, eſtque valde tùm piſcoſum, magna vi piſcium ex cavernis terræ fortè egeſta. Vere autem adventante aqua omnis abſorbetur (adſunt enim apertæ ad finem ſcrobes, quaſi immanium ſpeluncarum ſub illis montibus, fortè aquam abſorbentes) & fundus in quo antè paulò piſcati ſint, ab accolis colitur & metitur

titur herboſiſſimus. Meſſe peractâ commodum ibi venari: nam locus feris & avibus abundat.

Bartolin. l. 1. de aquis c. 14.

LXI.

Oceanus ab ortu in occaſum propenſiùs fertur, quàm ab occaſu in ortum.

Quì ex Hiſpania occidentem verſùs Americam petunt, ut obſervavit Columbus, curſum intra menſem conficere poſſunt, reditum autem iiſdem ventis ſecundis vix intra tres vel quatuor menſes, ob niſum aquarum contrarium. Eandem motûs tarditatem obſervarunt Luſitani, quando caput bonæ ſpei Africæ prætereuntes in Indiam Orientalem contendunt, licet ſecundis navigarent ventis. Sic in mari mediterraneo, qui ex Hiſpania in Palæſtinam contèndunt, plus temporis eundo, quam redeundo conſumunt. Cauſam hujus motus eſſe putamus Aſtrorum curſum, quem ex oriente in occidentem quotidiè in cælo fieri, doctrina de Stellis expoſuit. Sidera ergò aquas nonnihil ſecum eandem partem verſus vehunt.

Bartol. l. 2. de Aq. c. 4. Keckerm. curſ. phil. diſp. 1. corell. geograph. 2.

LXII.

Aqua poſtquam efferbuit, cur frigore concreſcit ociùs?

An quia contraria ſibi oppoſita efficacius agunt, frigus enim plus in calidum, ut contrarium, quàm in frigidum, ut ſimile, agit? An quia calor partes aquæ tenuiores hauſit, craſſiores reliquit? ob id enim lutum citius quàm aqua pura coagulatur, quia craſſius eſt.

Bodin.

Bodin. l. 2. th. nat. p. 202. Cellar. partit. Meteor. ſect. 27. art. 1. Cornel. Valer. inſtit. phyſ. p. 84.

LXIII.

Cur aqua calida ociùs ad Solem refrigeratur, quàm in umbra gelida?

Quia ſimile allicit ſimile, & eliciendo debilitat. Sic ignis langueſcit, ſæpè etiam extinguitur à Sole. Contraria autem contrariis oppoſita magis vim ſuam exerunt.

Keckerm. curſ. phil. diſp. 4. coroll. 5. Bod. th. nat. l. 2. p. 154.

LXIV.

Aqua menſe Martio collecta, cur durabilior, pleuritidi & oculis confert.

Aqua è liquatione Nivium, menſe Martio labentium, imò omnis reliqua Aqua, quæ eo menſe colligitur, durabilior, & minus obnoxia putredini, quia Sol circa æquinoctium Vernum, in Signo Arietis conſtitutus, temperatioribus radiis ſparſis, aquam & terram nec nimis denſat, nec nimis etiam attenuat, quæ autem temperata ſunt & moderata, eadem quoque durabiliora ſunt. *(a)* Aqua ex nive menſis Martii, in pleuritide probatur. *(b)* Absque ullâ aliâ re adhibita, in affluxu calido, loco collyrii eſt in rubore oculorum. (c)

a) *Keckerm. curſ. phil. diſp. 7. coroll. 16.* b) *Plater. de dol. p. 440.* c) *Crato conſ. 21.*

LXV.

Cur aqua tepida ferventem frigeſaciat?

Cur Aqua tepida ferventem refrigerat? cum tamen medi-

medicamenta calida (ſi caliditate nobis inferiora ſint) noſtrum calorem adaugeant? an tepida ferventi aquæ affuſa non tàm caloris gradum intendit, quàm ſubſtantiæ quantitatem auget, cumque ſit per majorem molem parùm aucta quâlitas latius diſtributa, minor certè in qualibet portione perſentitur? An medicamenta ſubſtantiæ naturæ, cui ineſt calor, mole non adaugent, ſolam qualitatem intendentia?

Ruland. l. 1. probl. 154.

LXVI.

Cur in aqua ſcyphum, ad ſumma labra pleniſſimum, centum immiſſis aureis nummis, nihil effunditur.

Ratio eſt, à cohæſione partium aquearum & labiorum ſcyphi ſiccitate. Namque in cumulum ad medium intumeſcit aqua. Quod ſi labris apponitur ita, ut madefiant, per eam partem delabetur Aqua. Animadvertendum etiam, quòd demiſſo nummo nonnunquam exire videntur ampullæ quædam.

Scaliger exerc. 101. 19.

LXVII.

Aquarum ſtrepitus unde.

Aquæ colliſio fit, aut cum aliis, aut cum ſeipſa. Cum aliis, ubi vel ex alto cadens colliditur, vel cum ſubjectis ſaxis, vel cum aqua alia. Cum ſeipſa, quibus in locis ob anguſtias colluctatur. Utroque modo cum ſeipſam frangit, veluti quando ſilicibus objectis & pugnat, & urget, & tundit & retunditur. Quemadmodum contra, non caſu, ſed ex inferiore loco imminentes impetens ſcopulos adlatrat. Neque ſecum

ſolùm

ſolùm nec cum ſaxis, aliove ſolidiore obice, ſed cum ipſo quoque aëre concurrens ſtrepit, in quem facit impetum aliquo modo, quare non magis erit in aquâ ipsâ, quàm in ſaxorum anguſtiis ſtrepitus: ſed ut à ſaxis eliſis, in aëre: ſic & in aëre, ab aquâ. (*a*) Frigidioris autem Aquæ major eſt ſtrepitus, quia graviùs cadit, calida verò permixta aëre eſt; quò ergò quid aëreum magis, eò minorem ſonum edit: hinc oleum effuſum ſtrepitum non edit. Major enim colliſio eſt inter ſolidiora corpora. Maximus etiam fit ſtrepitus, cùm inter ſaxa vehemens fit & frequens repercuſſus, & qui in abditas vaſtasque cavernas reboat, quoque ſurdaſtri interdum fiunt accolæ. Ob hanc inter duras cautes conquaſſationem, horrendus ſonitus in Nilo eſt, ubi ſupra Sienem inter occurſantes ſcopulos pluribus milliaribus tanto cum impetu ruit, ut propè habitantes perpetuò ſint ſurdi. (*b*)

a) *Scaliger. exerc. 58.* b) *Bartolin. l. 1. de Aq. c. 12.*

LXVIII.

Carnes ſemi-elixæ frigidâ ablutæ feliciùs: piſa ferventi aquâ abluta, infeliciùs elixantur, aquâque puteanâ tardè molleſcunt.

Carnes ſemielixæ, aquâ frigidâ ablutæ, feliciùs elixantur, quia calor internus per ἀντιπερίστασιν frigoris auctus, elixationem perficit. Legumina ut Piſa &c. ſi primò ferventi aquâ abluantur, non poſſunt deinde elixari commodè, quia vehementi illo calore partes tenuiores reſolvuntur, manentibus partibus ſolidioribus & terreſtribus. Eadem ratio reddi poteſt, cur legumina ſale conſperſa difficilius coquâtur. (*a*) Sed cur Legumina aquâ puteanâ tardè molleſcunt?

leſcunt? An quod illa craſſiſſima, ideoque immutatu difficillima? an quod ignis calorem ægrè concipiat ob ſui craſſitiem? quippe, quod tenue, rarumque eſt, alterationem facilè ſubit: craſſum & denſum contra. *(b)*

a) *Keckerm. diſp. 9. coroll. 2. & 4.* b) *Ruland. l. 1. problem. 169. De aquis calcoſis vide Libav. l. 1. de fer. Tub. c. 8.*

LXIX.

Strumarum ortus controverſus.

Quædam Aquæ gignunt Gulæ tumores, vel gutturis, quos vocant Strumas & Broncocelus; quo morbo omnes laborant incolæ nonnullorum locorum in Alpibus, ultra Salisburgum, Oenopontum, Curiamque Rhætorum: item in Stiria & Carinthia: item alicubi in montibus Pyrenæis. Nec incolis id tantùm illic natis vernaculum eſt vitium, ſed etiam advenis, qui ſi collo etiam anſerino graciliore advenerint; & aliquot annos de his fontibus potaverint, guttura eorum, veluti taurorum colla, quibus pallearia dependent, referre videbis. Imò, quod omnem ſuperat admirationem, lignis etiam & virgulis, in aquas quaſdam ibi projectis tubera adnaſcuntur. Eorum, qui ibi naſcuntur, penè nemo eo vitio caret, penè omnes inepti ſunt ad loquendum, & ferè amentes. Cauſas quidam conjiciunt *(a)* 1. cum Scaligero in nives liquefactas, unde aqua multum terreſtris frigoris, crudi & tenacis contineat. Cumque crudum repugnet reſolutioni, gutturis hæret muſculis & glandibus terreſtre, quod propter aqueum ſeſe inſinuavit, ibique concretum dureſcit. *(c)* Sed cùm hoc, in aliquibus ſolùm locis regionis illius, ubi Nivium aqua in uſu

Xx eſt

eſt, accidat, ut in Valeſiæ noſtræ inferioribus tantùm ferè illius vallis partibus, non videtur veriſimile. Sed quòd ejuſmodi colli ſtrumæ & ſcrophulæ illæ plures ſimul corpora invadentes, populares ſint in quibusdã regionibus, illud potiùs diſpoſitioni cuidam naturali iſtorum hominum ad eas ſuſcipiendum aptæ, attribuendum. Quæ quoniam hæreditaria, & à parentum ſemine, continuâ generis ſucceſſione propagata glandulisque innata eſt, quod in certis locis hi affectus adeò vulgares ſint & regnent, efficit, quam hujus rei cauſam ſtatuere, quàm aquam aut aliam aliquam, minus mihi videtur à ratione alienum. *(c)* Cardanus, frigore gulæ tumorem concreſcere ſcribit, & à lacunalibus aquis gigni. *(d)* Sed non omnis lacuna gignit hoc, præterea non omnis aqua frigida. Nullum enim tale vitium in Syria, in Africa, Arabia, Perſia, India, Troglodytica, cujus aquas tàm eſſe gelidas ſcribunt Luſitani, ut incolarum dentibus vitium faciant; Peregrinos torminibus necent. Item univerſa Germania inferior, Sarmatia, Scythia, Nort-Wegia libera eſt. Et ex lacunis bibunt Arabes, bibunt Lybies: è gelidis Islandii. Nulli tamen ibi Gutturones. *(e)* Baccius ad Gypſum refert; ſed cur non gutturoſi, qui Albulas bibunt, aliasque gypſeam maximam continentes? *(f)* Langius, in halitus mercuriales & aquas Mercurio affectas cauſam confert. *(g)* At halitus illi in pluribus abundant metallis & aquis, neque tamen inde tàm multi gutturoſi. *(h)* Putandum ergò peculiarem & occultam eſſe proprietatem loci & non ſatis explicabilem, quæ communicatur plantis, herbis, aquis, fructibus. *(i)*

a. f. h) *Bartol. de aq. c. 15.* b. e) *Scal. exerc. 60. ſect. 2.*

& ex.

& ex. 54. Comment. in Ariſt. l. 1. de hiſt. anim. text. 98. c) *Plater. de vit. p. 239.* d) *de ſubtil. l. 2. p. 179.* a. g) *l. 1. ep. 43.* i) *Foreſt. de tum. p. n. l. 3. obſ. ad ſchol. 13.*

LXX.

Aquæ per plumbeos canales fluentes, an ſint cauſa dyſenteriæ.

Aquæ quæ per plumbeos canales defluunt, ſuſpectæ nonnullis habentur. (*a*) Plumbum enim per ceruſſam fit & naſcitur. (*b*) Ceruſſa namque, Græcis ψιμμύθιον dicta, (*c*) pota, ac dentibus & gingivis, quas albo colore inficit, impacta, linguam & pariſtinia aſpredine exulcerat, tuſſim ſiccam & ſingultum commovet, & ex ventriculo nauſeabundo pernicioſum halitum eructat, eâ caligine oculos ſuffundit, corpus veterno algere, membra & crura torpere ac vacillare cogit, & cum ſoboles parentis referat vitia, & plumbum ceruſſam, dum aceto infunditur, evaporat, aut cum ſulphure decoquitur, parturiat: quis plumbũ de eâdem ceruſſæ virulentiâ participare negabit? cujus ſolo viroſo vapore, dum funditur, artifices plumbarios pallere, artus & ſanguinem exuri, Vitruvius aſſerit. *(d)* Proinde Plinius: dum plumbum, inquit, coquitur, munienda ſunt ſpiritus foramina, alioquin plumbi è fornacibus halitus noxius ſentitur & peſtilens, ac à canibus ociſſimè. *(e)* Quare tàm præclaris teſtimoniis & ratione fretus, fiſtulas aut ſiphones ex plumbo, ad aquæ ductus non probo: ſed fictiles tubos, à plaſte diligenter vitreatos, ne aquarum limus illis adhæreat, longè præfero. At ii, ſi defuerint, aut ſuperingeſtam terræ molem ferre non potuerint, tùm, præcipuè ſi ſub terrâ defodiendi

erunt, canales ex pini arboris trunco torno oblongo excavatos, ob inſitam illis reſinam, qua ipſorum & aquarum putrefactioni reſiſtunt, non improbarem. *(f)*

a) *Avicc. l. 1. fen. 2. doctr. 2. c. 16. Galen. l. 7. de med. ſec. loca. Brujerinus l. 16. c. 8. de alim. Fuchſ. de med. morb. l. 3. c. 15. Mirald. cent. 2. aph. 3. Riolan. de diat. ſan. c. 9. V. Schönf. c. 8. conſ. de dyſſ. Fabric. c. 3. de dyſſ. 9. Petraus noſol. harm. tom. 2. diſſ. 28. Neſter de diſſ. c. 5.* b) *Vitruv. l. 8. c. 5. Pallad. l. 9. c. 11. Joub l. 1. parad. c. 5.* c) *Nicand. in Alexiph.* e) *lib. 34. c. 17.* f) *Lang. l. 1. ep. 44. Libav. 1. de fer. Tubar. c. 3. Heurn. l. 1. M. p. 20.*

LXXI.

Controverſiæ deciſio.

Parcant mihi magni viri, ſi negavero, Ceruſſam abradi aqua, præferrent eam foſſores, utpote viliorem, aceto, nec novi, an aqua ſordes à plumbeis tubis abradat & malignam contrahat vim, quæ nervoſis & membranoſis partibus noceret. *(a)* Quercetanus ſaccharum ex plumbo dulciſſimum & naturæ noſtræ amiciſſimum elici ſcribit. *(b)* Quæ eſt igitur illa malignitas, aut vis corrodens in plumbo, quæ dyſſenteriam cauſat? *(c)* Weckerus plumbi oleum inteſtinis dedicat, ejus guttis tribus vel quatuor colicam pellit, in aqua vel liquore exhibitis. *(d)* Auguſtæ rarum morbum Dyſſenteriam novi, at nobis aquam ſalientis fontis, (per tubos plumbeos ductam) frequentem potum ſcio. *(e)* Sic aquarum per plumbeos canales deductarum uſus Lutetiæ ſatis eſt frequens, nec tamen inſalubris *(f)* Si tamen canales plumbei, ita vetuſtate jam corrupti ſint, aut aquæ ita comparatæ, ut à canali-

nalibus aquæ aliquid de ſubſtantia plumbi commu-nicari poſſit, tales aquæ innoxiæ planè non ſunt. *(g)* Unde Aëtius, ea de cauſa aquam pluvialem damnat, quæ defluxit per tecta plumbea. *(h)* Baccius aquas quasvis, quæ per tegulas metallicas defluunt, vitupe-rat, additque ipſam aquam pluvialem quæ per toni-trua decidit, ea de cauſa, quòd aqua hæc pluvialis acrem quandam & pravam qualitatem concipiat, ſtomacho & inteſtinis præcipuè noxiam. Uſum quó-que aquarum medicatarum, quæ metallorum & mi-neralium vires obtinent, cum cibis valdê damnat. &c. *(i)* Verùm, non in omnibus aquis medicatis ta-lem noxam metuendam eſſe, cùm rationibus, tùm experientia ſuâ & aliorum probat Bauhinus. *(k)*

a. c. e) *Höchſt. 4. decad. obſ. 4. p. 66. Agric. l. 3. c. 18.* b) *tetrad. c. 28.* d) *l. 2. antid ſpec. p. 675.* f) *Renod. l. 1. ſect. 1. c. 7.* g) *Sennert. de dyſſ. c. 2.* h) *tetrab. l. 3. ſerm. 1. c. 45.* i) *l. 21. c. 9* k) *l. 2. de aq. medic. c. 1.*

LXXII.

Caldaria plumbea, dum Sal excoquitur, vehemen-tiſſimo etiam ſubſtrato igne cur non liqueſcant.

Hujus eventûs cauſam exiſtimo eſſe geminam. 1. hanc, quoniam capacitas caldarii plumbei, humo-re quodam largiter in fuſo adimpleta, qui per po-roſi corporis meatus, ſeſe undiquaque diffundens, ita ignis violentiæ reſiſtit, ut impreſſionem, quam aliàs ſolet, facere nequeat. Etiamſi itaque quemvis liquorem, actuali ſua humiditate id præſtare poſſe crediderim: non tamen dubito, quin idem hoc multo luculentius præſtet aqua ſalſa, quoniam ſcilicet &

pinguior eſt, quàm ſimplex, atque ideò ſuo lentore magis protenditur, & intima liberalius imbuit, tùm etiam coquendo non tàm facilè abſumitur, ſicut olea & adipes, longiſſimam etiam coctionem, cùm minus exhalet, ſuſtinere videmus: prætere a ratione ſubtilium partium altiùs penetrat, & vi ad hæc adſtrictoriâ inſigni pollet. II. cauſa eſt, quod in omni coctione ſeu lixatione ſuperna magis calent, quàm inferna; Ignis enim & ab hoc emanans calor, ex ſuâ natura ſurſum fertur, ideoque etiam ſuperiores partes, niſi quid obſtet, impenſiùs, quàm inferiores calefacit, ibique primùm ebullitionem excitat. Norunt hoc egregiè periti coqui, ipſo uſu edocti, cùm eas piſcium portiones, quæ coctu difficiliores ſunt, utpote capita, in ſuperiori cacabi parte, non autem inferiori ſeu fundo collocant. Quid verò, ſi non ſalſa, ſed dulcis aqua eidem infundatur, an tùm ſaltem colliquatum iri exiſtimas? ego ne tùm quidem hoc futurum crediderim. At etiamſi nullum in tam grandi vaſe periculum unquam fecerim, videre tamen licet quotidie in menſis catinos ex ſtanno aut plumbo candido fabrefactos anthepſis ſeu foculis, qui prunas continent, impoſitos non liquari, ſi modo juſculo aut aqua ſimplici imbuti fuerint, quantumvis muria nulla accedat: Ubi autem humore illo deſtituuntur confeſtim ab igne diſſolvi incipere. Notandum tamen, caldarium plumbeum, in quo Sal excoqui diximus, non ab omni omnium ignium injuriâ & impreſſione immune eſſe. Semper enim aliqua portio decedit, adeò ut cum tertiam ſummùm ſalis coctionem ſuſtinuit, neceſſariò refici, & liquatum de novo fundi illud oporteat.

P. Mo-

P. Monavius ep. 215. ad Mercurialem, op. Scholtz.

LXXIII.

Lebetis ad ignem fundus, cur non calet?

Fundus lebetis ſive aheni, in quo piſces elixantur, aut carnes, ab igne remotus cæteris omnibus in aheno ferventibus, ita tamen frigidus eſt, ut ſine noxá poſſit contrectari; quia naturâ frigidum æs, eam quantum poteſt retinet frigiditatem. Retinet autem aquæ frigore adjutus fundus, quæ in ipſos poros ſeſe induit. Propterea, quod quæ pars aquæ calefit, ſummum locum petit: frigida ſemper in imo eſt. Hoc autem ſenſu percipi nequit idcirco, quia cum effunditur, miſcetur. Patet autem ex eo, quòd in lebetem ſi aqua calida infundatur, ſtatim caleſcit fundus. *(a)* Feci hujus periculum non ſemel meâ ipſius manu, cum alii, quibus hoc recitabam, ſe in fraudem allici putarent. Et me prævio, & ipſi poſtmodum manum innoxiè admoverunt. *(b)* Addiderim rationem aliam ex naturali figurâ ignis, quæ in pyramidis figuram aſſurgit, & cacuminatur, ita ut ignis ibi fortiùs agat, ubi figura pyramydalis eſt exactior: quare cum fundus aheni latior ignem ad parietes diffundat, atque idcirco pyramidalem ignis figuram à ſeſe propellat, fit, ut minùs efficacem ignis actionem experiatur. Unde & experientia teſtatur, fundos acuminatos validius incaleſcere, acutos non item. *(c)*

a) *Scalig. exerc. 101, 8,* b) *Monav. l. c.* c) *Keckerm. diſp. 9. corol. 6.*

LXXIV.

Plumbum in locis ſubterraneis augetur, ſub dio, ut gravius fiat, collocatur.

Plumbi quantitas augetur, ſi in locis ſubterraneis, vel etiam humectis reponatur, quemadmodum ſtatuarum vincula ſatis declarant. Præterquam verò, quod huic rei experientia atteſtatur, & Mercatores etiam præclarè norunt, dum tempore pluvioſo, plumbum ſub dio, ut majus incrementum acquirat, obque id carius vendant, collocare ſolent; etiam ratio ipſa nobiſcum apertè facit. Neque enim abſurdum adeò eſt & puerile, cogitare, plumbi ſubſtantiam & molem augeri & incrementum ſumere poſſe acceſſione & adunitione materiæ planè ſimilis & ὁμογενής, aëreæ nempe & aqueæ, ex quâ per ſe conſtat, & in natali ſolo, ipſis ſcilicet terræ latentibus venis efformatur, dum præſertim circumſtans frigus & obſcurus tepor illis aëris qualitatibus proportione reſpondet, qui in ſubterraneis cavernis concluſus effectricis ſeu formatricis cauſæ vicem ſubit, quando etiam in vegetabilibus tale quid fieri quotidie animadvertere liceat. Quis enim non vidit Aloen, Semper vivum, Cepam, Croci radicem, acetabulum, ſquillam, porrum, Portulacam, & ſimiles plantas, ſucci plenas, à matre, ut cum Poëta loquar, jam reciſas, & de laquearibus hyeme ſuſpenſas, nihilominus creſcere & augeri, tantùm ideo, quia ſucco ad ſui incrementum idoneo non deſtituuntur, & blando inſuper vaporarii calore non ſecus atque antea ſolari circumfunduntur & foventur. Quid igitur mirum, ſi tàm ignobile & imperfectum metallum, quod vitam nunquam habuit, nec habere aptum eſt,

quod-

quodque minime exquiſitâ aut operosâ tranſumptione vel præparatione materiæ indiget, credamus aliquod augmentum extrinſecus accipere poſſe, ſi & idonea materia, aër videlicet craſſus & turbidus, qualis in concluſis locis eſt, ſubminiſtretur, agentique præterea cauſa verè proportionata non deſtituatur.

Monav. l. 6. Lemn. l. 2. de occ. nat. mir. c. 52.

LXXV.

Lue Venereâ curatur Mendicus, univerſo corpore, fimo equino obruto.

Scatebat quidem è grege mendicabulorum lue venereâ, aliquot diebus univerſum corpus fimo equino obruit, ut tantùm eſſet, quà reſpiraret. Erat ſtercus ſtabularium equino lotio ſæpiùs perfuſum, quodque jam computruerat. Effecit ille hâc arte, ut totum virus exprimeret: addidit aliquoties euporiſtum, ex axungiâ, larignâ & hydrargyro. Nec alia vitæ lex ſervata eſt, quàm mantica offerebat: atque his remediis curatus eſt.

Holler. l. 1. inſtit. chir. p. 8. a.

LXXVI.

Cur fauces in acutis febribus ſæpè rubeſiant, lingua verò fuliginibus tantùm tingatur.

Cur fauces & partes circa columellam, in acutâ vel ardente febre ſæpè inflammantur & rubeſiunt, lingua verò fuliginibus tingitur? an quia fauces propinquiores ſunt accenſo vapori, qui è ventriculo, per gulam, & è pectore per trachæam, expirat: lingua verò remotior eſt, & quæ jam progreſſas fuligines & ex-

tinctas excipit? adde linguæ ſubſtantiam eſſe magis raram, quam fungoſam, & idcirco magis aptam, ut fumoſos vapores rapiat. Videmus enim fornaces laterum calcarios, longè à loco, in quo ignis dominatur, fuliginibus nigreſieri, focum verò ipſum inflammari & rubeſieri.

Proth. Caſulan. de ling. l. 2. c. 12.

LXXVII.

Cur peſtis brumali frigore ceſſet, ἐγκεφαλόνοσος vigeat.

1. Quia in peſte vis veneni arſenicalis pinguioris ſulphurei ab ambientis frigore intenſo cohibetur & congelatur. 2. Pori corporis clauduntur, & veneni penetrationem abarcent. 3. Calor naturalis coactus fortior redditur ad reſiſtendum. In ἐγκεφαλονόσῳ 1. motus intrinſecus veneni Mercurialis vaporoſioris frigore ob ἀντιπερίστασιν adjuvatur. 2. fit qualitatibus acrior & tenuior, atque actione penetrabilior Mercurius. 3. difflatio ejus prohibetur. 4. Venenum intra cerebri arcem quaſi clauſum difficilius amovetur.

I. Cunr. Rhumel. P. de ἐγκεφ. c. 32.

LXXVIII.

Cur Lues Vngarica hyeme atrocior, æſtate mitior.

An ob cutis conſtipationem fit ex ambientis nos aëris frigiditate, nihil putridi & maligni exhalare permittente? æſtate verò quicquid vaporoſum & putridum (malignâ hac febre ab internâ cauſâ putri profectâ, externâ aëris προφάσει vel ſuſcitatâ vel promotâ)

motâ) per aperta aëris calentis ope ſpiracula undiquaque expelli poteſt, & natura malignitate & copiâ morboſi apparatus, hoc pacto exonerata alacrior reddi, morbusque clementior.

Ruland. de l. Ungar. c. 8. quæſt. 9.

LXXIX.

Luis Vngaricæ blanditiæ & clandeſtinæ inſidiæ unde?

Cur Febris Ungarica mitis adeò primitùs apparet, ut Medicis etiam peritis doloſè haud rarò imponat, aliam & benigniorem ſimulando febrem? An quod malignitas cordis intima impugnare laboret, ἐν τῷ γίνεσθαι conſiſtens, vitæ fonte primo repugnante? an quia primis diebus fomite caret, non undiquaque habili, ſed deinceps in ſui augmentum immutato demum? an ſpirituoſo ab initio inſidet ſubjecto in cordis domicilio redundante? quo fit ut malignitas πνευματικοῦ τοῦ ὑπεκκαύματος generata, in alio ſtabiliori agere contendat, aut evaneſcat ſpiritualium more δι' ἀδήλου ſenſim evecta, non propterea ab initio Medico expoſita? an corde πρώτως hic ægrotante, eamq; ob cauſam ſpiritib⁹ primò affectis, utpote perniciei agenti in procinctu ſtantibus neceſſario, prioribus enectis, alios in præſidium avolare, in fronte collocatos oportet, quorum indigentia fit, ut malignitas, quæ primò in ſola vaporoſa ſede inſidiata interioribus, extrinſecus nihil exerat virium, manifeſtè apparatu idoneo omni ex parte ſuccēdendo defecta? an craſſities & frigiditas obſtat ipſius fomitis (pituitā pu-

putato) quæ primitus inflammari, vel affici vix tota poteſt?

Id. ib. quæſt. 11.

LXXX.

Peſtis eadem eundem vix corripit.

Hi, qui peſte tentati jam ſunt, ubi periculum evaſerunt, contagium non facilè, in una eâdemque peſte ſecundò hauriunt, quod forſan materia, quæ peſtis focus eſſe queat, tota jam ſit abſumpta, & quod cor illorum triumphum jam canat, nec hoſtiles inſultus ſecundâ vice metuat, ſed veluti his pugnis jam aſſuetum crudelis morbi minas deſpiciat. Eſt ſanè hoc penitus ferè nobis perſuaſum, quod experientiâ ac obſervatione didicimus, unde pro Noſocomii famulis eos præ cæteris delegimus, qui pulsâ affectione jam modò convaluiſſent, huc alluſit Poëta inquiens:

Quos ſemel invadat Peſtis, repetatq́ ſecundò,
raros eſſe quidem, ſed tamen eſſe ſcio (a)

Obſervaſſe hoc quoque viſus eſt Thucydides, cùm ait: neque enim bis eundem morbus corripiebat, ita ut extingueret. Atque hi tùm ac aliis beati cenſebantur, tùm ſua ipſi ſponte ob ſuæ ſoſpitatis lætitiam ſpem in poſterum præſumebant, ſe ne ab alio quidem morbo unquam abſorptum iri. *(b)*

a) *Minderer de peſtil. c. 10.* b) *l. 2.*

LXXXI.

Lapidis Septici cum peſte comparatio.

Lapis Septicus, (quem vulgari, minus verò proprio nomine plebs Medicorum lapidem corroſivum appellare conſuevit, quo chirurgi communiter in

paran-

parandis fonticulis, in corporibus præcipuè delicatis, & actuale cauterium candentis ferri vi alioquin inuri ſolitum non ſuſtinentibus, utuntur) parti cuipiam corporis impoſitus, extremam primùm Epidermidem & huic deinde ſubjectam cutim, tandem verò & carnem ſub hac ipsâ latentem, nec non huic innatas fibras, atque hinc inde ſparſas venulas nullo planè, vel eo exiguo, & vix perceptibili (dummodò ritè paratus is ſit) doloris ſenſu adeò mortificat & inductâ putredine eo usque necat, ut eæ, quas tetigerit partes, brevi horarum ſpacio, omni penitùs ſenſu privatæ, ac omni prorſus vitali munere deſtitutæ conſpiciantur, donec hæ liventes ac omnino putrefactæ luridi putaminis inſtar (cum ſanum in ſtatum nullo planè artificio reduci queant) à ſanis, quibus nullo amplius vitæ vinculo cohærent, & nullo nutritionis beneficio gaudent, ſegregentur & excidant, aut in tabem reſolutæ relicto cavo ulcere decedant ac diffluant. Eodem ferè modo Peſtis ſeſe corporibus noſtris inſinuare ſolet, utpote quæ ſubdolo & vix ſenſibili principio cordis penetralia clanculum ſubintrans, inteſtinas paulatim parat inſidias, adeò ut jugulatis nonnunquam ſpiritibus ac maligna putredine peremtis, nullâ ferè doloris perceptione, ſed ſola virium vitalium conſternatione homo derepentè corruat, quod in Ephemerâ peſtilente ſæpius contigiſſe fuit animadverſum. Et ſanè illa putredo peſti conjuncta non quidem externis ſemper notis deprehenſibilis eſt, ut plurimùm tamen manifeſta ingentis ſuæ pravitatis indicia exhibet. Et ſicut lapis ille ſepticus, cauſticam & adurentem quandam, imò & corroſoriam vim poſſidet, eam tamen non tantam,

quæ

quæ putrefaciendi vim huic præ reliquis inſitam, ſuperet; ſic in peſte quoque univerſam peſtilentis veneni vim quantumvis alias quoque malignas qualitates ſibi junctas habeat ſocias, in venenatæ putredinis nocumentum & damnoſitatem tanquam in vincentis cauſæ energiam potiſſimùm conjiciendam, huicque pro reliquis noxam omnem acceptam eſſe referendam arbitramur.

Minderer. l. c. c. 3.

LXXXII.

Cherſydri cum peſte comparatio.

Cherſydrus magnæ venenoſitatis beſtia, aquoſa primitus loca incolit, his verò tandem arefactis ſicca inhabitat, *(a)* quod his carminibus facundè Virgil. expreſſit:

Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis
Squammea convolvens ſublato pectore terga
Atq́ꝫ notis longam maculoſus grandibus alvum,
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus & dum
Vere madent udo terræ ac pluvialibus auſtris,
Stagna colit, ripisqꝫ habitans, hic piſcibus atram
Improbus ingluviem, ranisqꝫ loquacibus explet.
Poſtquam exhauſta palus, terræq́ꝫ ardore dehiſcunt,
Exilit in ſiccum & flammantia lumina torquens
Sævit agris, aſperqꝫ ſiti atq́ꝫ exterritus æſtu. (b)

Simili planè modo peſtis, corpora humida, ſucci plena & putredine humiditatem ſemper aliquam excrementoſam præſupponente gravata, imprimis apprehendit, quâ quidem humiditate, (pulſis ſudoribus) diſcuſsâ, aut naturæ opificio disjecta, vel alio quovis modò excluſa, nihilominus tamen ea ipſa jam dicta

cor-

corpora non deſerit, ſed quæ humida primùm infecerat, ubi ea arte aut natura arefacta fuerint, pertinaciter detinet, quomodo nos in febre peſtilente curanda venenum in putridâ humiditate conſtitutum, omnium primò pepuliſſe, exinde verò febrem percuraſſe meminimus. *(c)*

a) *Columel. l. 1. c. 5.* b) *l. 2. c. 3. Georg. l. 3. J. Bapt. Silvatic. de uſu Ther.* c) *Minderer. l. 3. c. 6.*

LXXXIII.

Acari animalculi mirabilis conſideratio.

Acarus minimum animal, ſub ſenſum vix cadens, progreſſivo movetur motu, nec ut inſecta & vermes: quare plura crura habet: crus autem moveri & flecti oportet, mobiles & movẽtes partes habeat neceſſe eſt: igitur in crure erit os, vel quid oſſi reſpondens, quod eſt mobile: erit muſculus, vel ſaltem tendo, vel quid horum vicem gerens, movens: erit præterea nervus, & ligamentum, aut tantùm nervus, ut paucioribus contenti ſimus, qui & ſpiritus deferat, & ſentiat & moveat: erit arteria & vena, ut vivere & nutriri crus poſſit: erunt ligamenta articulos & oſſa & cartilagines colligantia: erit denique cutis, vel quid illius loco omnia ſubjecta continens, defendens ac externa ſentiens: quæ ſi duce ſenſu judices, toto aberrabis cælo, quando arenæ granum totum animalculum non excedat, quæ ſi de puris cruribus examines, oculos & eorum partes percurras, caput, cerebrum, collum, pectus, pulmones & cor, ventrem, ventriculum, inteſtina, jecur, ſplenem & tot famulantia inſtrumenta, os, dentes, linguam, gulam, tot neceſſarias venas, arterias, nervos, oſſa, ligamenta, membranas perquiras,

ras, in maximam tui deficientis intellectus deficientiam & debilitatem devenies, & in Omnipotentis opificis minimum ſapientiæ radium duceris.

Pariſan. l. 2. de ſubtil. exerc. 2. c. 8.

LXXXIV.

Experientia de pediculorum ſagacitate.

Pediculi ac pulices, ubi corpus hominum tabeſcere ſentiunt, omniaque membra ſenſim ſanguine deſtitui, vel ipſum deſerunt, vel illas partes occupant, quibus ſanguis, calorque nativus diutius inhæret. Expertum enim eſt à Libitinariis ac veſpillonibus in eâ ſe lacunâ recondere circa ſtomachi orificium, in quam deſinit cartilago enſiformis, vel in eâ, quæ mento ſubeſt, ac vocali arteriæ incumbit. Siquidem illæ partes, utpote cordi vicinæ ad extremum usque halitum caleſcunt: quod cùm à nonnullis, qui ægrotis aſſiſterent, mihi eſſet relatum, incunctanter pronunciavi, certiſſimum id eſſe imminentis mortis argumentum, jam jamque emigrantis animæ indicium.

Lemn. l. 1. de occ. nat. mir. c. 22.

LXXXV.

Allii etymon, uſus πολύχρηςος, internus.

Allium fortè ab ἅλλεσθαι, exilire, quod exiliendo creſcat. Σκόροδον Græcis, (*a*) vel qui σκαιὸν ῥόδον, id eſt, rudis roſa propter odorem gravem: vel quod comeſtum, vapores excrementitios ad cutim pellat, & veſcentibus pandiculationes moveat. Sunt qui ab halante gravi odore deducant, & Alium ſcribant. (*b*) Adverſus plurima venena creditur antidotum. (*c*) (qui enim matutino tempore (*d*) comedit Allium, ei mor-

eî morſus animalium venenatorum nihil obeſt, non modò intrò ſumtum, ſed etiam extrinſecus admotum. Id ſerpentes fugiunt, perinde ac Rutam. Ejus fruſtula duo cum ſale ſumpta aërem peſtilentem repellunt, atque diſcutiunt. Nam, præterquàm quòd occulta & inexplicabili facultate venenorum perniciem infringit, forti etiam vapore corpus opplet, ac ſpiritu perfundit, cujus vi peſtilentem aërem efficaciter vel repellit, vel extinguit, ac ſuperat. *(e)* Ideoque ruſticorum Theriacam Galenus appellat. Hinc navigantes contra ſentinæ fætorem, corruptasque aquas & cibos, nauſeamque ex maris tempeſtate excitatam, ut & ad robur in remigando conciliandum Allium utiliter uſurpant. Humores in pectore tuſſim excitantes educit, puerorum vermes enecat & ad toleranda frigora, aquarumque pravitatem corrigendam optimum remedium. Unde, quibuscunq; aqua non ſatis pura bibenda eſt, rectiſſimè faciunt, ſi antequā eam bibant, allio, quocunq; modo, eam corrigāt. *(f)* In Vaſconia tantopere adamantur Allia, ut vulgus nullū magis aſſiduum & quotidianum cibum agnoſcat, iisdem in omnibus penè utatur condimentis & obſoniis, atque non ſolùm appetitum dejectum inſtauret, ſed etiam vires, illorum uſu frequentiore, conciliet. Mirum enim in modum vires collapſas reficiunt atque inſtaurant, prout ex eo conſtare poteſt, quod ruſtici qui terram multo cum ſudore ſubigunt & ipſi triremium remiges, illis, nec aliquando ſponte, utantur: quando magnus aliquis labor eſt ſubeundus, & claſſis è magno quodam periculo remigando eripienda. *(g)* Galli quoque gallinacei, qui Allium

deguſtarint, ferociſſimi fiunt ad pugnam. Ideoque viatores idem libentiſſimè identidem arrodunt, nec non qui bella & caſtra ſequuntur, quod eis agilitatem addat, vires firmet ac animum faciat. Datur etiam equis, ex pane & vino, horâ bellici conflictus, ut ferociam & laborum expeditam tolerantiam promoveat. (*h*) Calculum pellit. In vino enim coctum, ita tamen, ne in coctione quid vaporum exhalet, & calculoſis propinatum, magnarum eſt virium; fuit hoc ſecretum cujusdam Monachi Medicaſtri, olim apud Hallenſes agentis, qui plurimos Nephriticos hoc remedio curavit. *(i)* In hydromelite coctum, & ad Unc. ij vel paulò plus exhibitum potenter ſudores & urinam elicit. *(k)* His autem ſolùm, qui craſſis & viſcidis humoribus ſcatent, uſus ejus non eſt incommodus: *(l)* ſed otioſis, mollibus, bilioſis & ſanguineis, quibus calidum jecur, ſanguis tenuis & fervidus, & ſenſus exquiſitus noxium eſſe ſolet. (*m*) Omnibus autem quocunque modo paretur, uſus ejus frequentior noxius. Inprimis verò ob fætorem moleſtiſſimum, ac ferè intolerabilem uſus ejus valdè incommodus, dolorem capitis infert, oculis (*n*) nocet (comperimus enim, qui allium vorant imbecillitatem viſus incurrere, & tandem noctiſpices fieri, nec aliter quandoque affici, quibus humidius cerebrum oculos irrigavit, qui fumis ſunt vexati, aut lachrymarum diuturno fluxu, ut in ophtalmia, quibus etiam radii, ita affligunt oculos, ut dolorem inde concipiant, *(o)* & neceſſe habeant eos velo munire.) ſenſuumque omnium inſtrumentis, *(p)* ſitim excitat. (Quod tamen de crudo potius, quam elixo intelligas velim, coctum enim crudo, elixumque toſto utilius.

Eli-

Elixatur ut acrimoniam amittat, ſuccique ſit melioris. Nihil enim eſt tàm medicamentoſum, quod coctione & elixatione aliquâ ex parte non fiat (*q*) alimentoſum) flatus *(r)* diſcutit. (an quia ſuâ acrimoniâ, in pituita redundante idem quod cepa expedit, cum flatuoſorum ventorum copiam *(s)* promoveat?)

a. r) *Hippocr. l. 4. de rat. vict. in ac. text. 90. Dioſc. l. 2. c. 182.* b) *Fuchſ. in herb. c. 284. Bauhin. pin. th. bot. l. 2. ſ. 4.* c. e. m) *J. Plac. Conſt. de febr. peſt. cap. 14. & 1. 8.* d) *Panſa. l. 4. pract. ſpec. c. 55.* f. l. n. p) *Sennert. inſtit. l. 4. part 1. c. 3. Camer. in Mathiol. l. 2. c. 78.* g) *Querc. de peſt. l. 2. c. 5. diat. polib. l. 3. c. 2.* h) *Mizald. cent. 6. aph. 77.* i) *Unzer. de nephr. l. 2. part. 48. Foreſt. l. 24. ſchol. ad obſ. 25.* k) *Plat. de dol. p. 197.* o) *Libav. de Nyctoblepis p. 276. & 278.* q) *Gogl. de pror. vit. p: 261.* s) *Gogl. P. de riſ. & rid. p. 9.*

LXXXVI.

Externus.

Comeſtum vel cum origani decocto potum pediculos fugare prodiderunt, fortè etiam eâdẽ vi, quâ & vermes pellere docent, collo appenſũ. Aliqui, ruſticos Allium comedere, ne à muſcis infeſtentur, dixerunt. *(a)* Qui carnes & cum primis Vervecinam torrentes verubus, Allio eam implent ac infigunt, non faciunt inſalubriter. *(b)* Allii bulbus tracto cortice in formam ſuppoſitorii ſciſſus & in aurem partis dolentis intrùſus, vel coctus & impoſitus, mirè juvat in dolore dentium. *(c)* Meſuæus putat, trita Allia manu dextrâ, aut ſiniſtrâ, prout dextri aut ſiniſtri dentes doluerint, geſtata dolorem ſedare. *(d)* Sævo urſino

permixtum, plantisque pedum inunctum, ad tuſſim tollendam, certum quorundam prædicatur præſidium. *(e)* Si litu Allii parietes infeceris, exibit ſtatim Leopardus, nec reſiſtet, cujus odoratum venenata fera non patitur, nos internis viſceribus infundimus. *(f)* Propè roſas conſita Allia, illas odoratiores præſtant, quia Alliorum acrimonia ac caliditas etiam inſitas illis vires excitat atque elicit: quæ enim ex frigiditate langueſcunt, calore acuuntur. *(g)*

a) *Plat. de vit. p. 983. 988.* b) *Goglen. l. c.* c) *Plat. de dol. p. 374.* d) *Paræus l. 16. c. 25.* e) *Plater. d. l. funct. p. 491.* f) *Ambroſ. libr. 7. hexam.* g) *Lemn. l. 2. de occ. nat. mir. c. 52.*

LXXXVII.

Allium vaſa figulina fracta conglutinat.

Experientia ipsâ docente, non ſemel comperimus, Allium tanta virtute diſſolvendi atque diſcutiendi pollere, ut fragmentum vaſis figulini, modò reliquis ejusdem partibus aptè leviterque adjungi poſſit, ipſimet vaſi tàm firmiter, ſi Allii ſucco confricetur, adhæreat: ut continendis etiam ipſis, qui deſtillantur ſpiritibus, inſervire poſſit. Usque adeò partes confractas invicem Allium conſolidat atque compingit.

Querc. peſt. alex. l. 2. c. 5.

LXXXVIII.

Ceparum Etymon, tritæ ad combuſtionem valent, & quî.

Cepa à Capitis magnitudine, Græcis *κρόμμυον ὅτι κόρας συμμύειν ποιεῖ*, quòd oculi pupillam compri-

mere

mere cogat, utpote mordaci nimium vapore lancinando & lachrymas movendo. *(a)* Paratu facilè & expertum remedium eſt, ſi quis ſtatim ab ambuſtione cepas crudas, & cum ſale intritas dolenti parti apponat. Intellige maximè de ſimpliciter ambuſtis partibus & nondum excoriatis, aut exulceratis (nam ſi in ulcus abierit malum, dolor exacerbatur, & inflammatio augetur) Cepæ enim poteſtate calidæ ſunt & humidæ, itaque temperie calidâ rarefaciunt, humiditate autem activâ remolliunt cutem: quo fit, ut attrahant & foràs evocent, diſſipentque inuſtum calorem, ſicque puſtularum generationem intercipiant. *(b)*

a) *Bauhin. lib. 2. pin. ſect. 4. Plater. de læſ. funct. pag. 52. Ariſtot. 20. probl. 22.* b) *Paræus l. 11. c. 9. Bartol. de cauter. c. 11.*

Vide cent. 6. part. 80.

LXXXIX.

Cur agrumina, (allium, cepa) foris corpori adhibita, exulcerent, intus non.

Non omnia, quæ extrinſecus exulcerant, intus aſſumpta idem efficiunt. Hujus inæqualis operationis cauſa diverſis ſubjectis imputanda: cutis enim ſicca, impreſſiones ceparum impoſitarum facilius recipit; ventriculus verò humoribus cibisque refertus, à cepis ingeſtis haud ita facilè affici poteſt. *(a)* Partes quoque externæ promtius patiuntur, quàm internæ. Allium etenim craſſè contuſum & applicitum, admodum eſt ſtrenuum & efficax veſicatorium. *(b)*

a) *Math. in ſpec. ſanit. c. 2. Scal. exerc. 160. 3. Stup. diſp. p. 149.* b) *Capovac. l. 1. pract. c. 8. & 9. l. 3. c. 5. Jac. Zvvinger. exam. princ. chym. c. 11.*

XC.

Cepa, Allium cur vigent evulſa, & germinant?

An quia calidum & humidum innatum vegetum habent, & denſum, externis ſiccitatis & marcoris injuriis quàm maximè reſiſtens, & ſponte ſua levi à foris ſtimulo excitatum ſoboleſcens? *(a)* Ideò Theoph. partes reſectas, quæ absq; radice ſeruntur, vel alteri trunco inſeruntur, propagari poſſe negat: quod humor inſitus illis, aut propter paucitatem ſuam, ut in lignis ſiccioribus, aut propter plantæ raritatem, ante expiret, quàm radices agant, aut cum alia arbore coaleſcant. *(b)*

a) *Ruland. l. 1. probl. 166. Lemn. l. 2. de occ. nat. mir. cap 52.* b) *libr. 1. de cauſ. plant. vide centur. 7. memorab. part. 87.*

XCI.

Cur allia cum excauleſcunt, pleniùs, quam recens editæ olent.

An quòd recentia humoris multum adhuc extranei continent, quo fit ut vim ſuam integram habere nequeant. Cùm autem decocta jam ſunt, ſecreto humore illo inutili, tùm ſuum odorem ſincerè adipiſcuntur, qui ſcilicet acer eſt. Quin etiam cæteri nuper editi fructus dilutiores ſunt, &

ce-

cepas recentiores ob eam cauſam minùs acres ſentimus.

Ariſt.l.20.probl.30.

XCII.

Cur pulegium, lirium, & cepe, ſuſpenſa florent, tempore ſolſtitii.

An ineſt crudum in his alimentum, quod in hyeme concoqui ex frigore nequit, ſic ſolſtitio ex calore concoquens auget. Utrum quia influxu carent aſſiduo, brevi marceſcunt. Etenim quæ nullum alendi indicium, nullum affluxum aſſiduum habent, intereunt, exſiccanturque. Quâ de causâ accidit apud Scythas, ut frumentum diu in terra maneat, propter copiam nivis, & ubi emerſerit, citò creſcat.

Ariſt.l.20.probl.21.

XCIII.

Raphani etymon, & cui uſui.

Raphanus dictus, παρὰ τὸ ῥαδίως φαίνεσθαι, quòd ſtatim appareat, nam die 3. à ſatu proſilit. *(a)* Quovis tempore ſalubres Raphani, nephriticis præſertim. Nam urinam proliciunt, & renes ab omni arenosâ ſubſtantiâ purgant: quin imò maſſam iſtam mucilaginoſam, unde calculus generatur, virtute ſuâ ſpecificâ in aquam reſolvunt: ad quod inſtitutum illos cum carnium juſculis coquere licet, ſi ita videbitur; aqua eorum ſtillatitia eſt præſentiſſimum quoque calculi remedium; (in ictero quoque peculiariter *(b)* laudatur) cocti etiam & contuſi in formâ cataplaſma-

tis, pectinis & perinæi regioni feliciter applicantur; ut hinc craſſa illa & mucilaginoſa materia diſſolvatur: ſicut illorum effectus ſpecificus in hoc ſtatim ſe prodit, quod acris ſapor eorum, tàm ſit efficax, ut quam primùm ſali marino, intercedente quantulocunque ſpatio, admoveatur, illum ſtatim reſolvat & in aquas convertat. *(c)* Commodiùs autem ſumitur primâ menſâ, atque ante alios cibos, etſi alius hîc aliis nationibus mos ſit. Alii enim primâ menſâ, alii in fine, alii toto prandii & cænæ tempore obſonii loco utuntur, quod calore ſuo coctionem adjuvare credant. *(d)* lienem abſumit, (*e*) appetitum ciborum excitat, ructus tamen ſubolidos & fœtidos generat, & vomendi inclinationem promovet, *(f)* & oculis nocet. *(g)* Jejuno ſtomacho commanducatus, cum ſale & pane veneno potenter reſiſtit, experimenti via facilis & certa. (*h*) Quicunque manus ſuas inungit ſucco raphani, is ſerpentes absque noxa tractare & retinere poteſt. Orbiculi de raphano conciſi, & lateri ſiniſtro impoſiti, revellunt venenum à corde. *(i)* Raphanus minutim inciſus, aceti momento conſperſus, & plantis pedum alligatus, accurſum vaporum delirium cauſantium, in malignis febribus, impedit, deorſum retractis fuliginibus. *(k)*

a) *Fuchſ. herb. c. 258. Bauhin. in pin. th. botan. l. 3. ſ. 1. in not. ad Matthiol. l. 2. c. 106.* b) *Plater. de vit. p. 150.* c) *Querc. diæt. polib. l. 3. c. 2. Mirald. centur. 8. aph. 96. Plat. d. dol. p. 568. Unz. de nephr. l. 2. p. 150.* d) *Sennert. l. 4. inſt. part. 1. c. 3. Lemn. l. 2. de occ. c. 52.* e) *Heurn. l. 2. M. c. 19.* f) *Math. in ſpec. ſanit. c. 2.* g) *Sennert. l. c. hoc negat Platerus l. 1. laſ. funct. p. 262. Lemn. l. 4. c. 6.* h) *Goglen. de pror. vit. p. 258.* i) *Panſa l. 4. pract. ſpec. c. 55.*

k) *Ru-*

k) *Ruland. d. l. Ungar. p. 103. 127. & 191. contradicit Oberndorf. de morb. Ung. p. 172.*

XCIV.

Radices Indicæ, quas pappas vocant (German. Erd-öpfel) *quid, vires controverſæ.*

Plantæ (ſolani tuberoſi eſculenti) cum A. 90. iconem, ſuis coloribus delineatam, à D. Scholtzio, Pappas nomine accepiſſem, & à nemine deſcriptam invenirem, in Phytopinace, ſub ſolano tuberoſo, & in Mathiolo, ſub ſol. tuber. eſculento, figurâ additâ, deſcripſimus, ejusque iconem D. Cluſio tranſmiſimus. Solanum appellavimus, propter formam aliquam foliorum cum malis aureis: florum cum malis inſanis: fructuum cum baccis ſolani vulgaris: ſeminum cum ſolanis penè omnibus: denique propter totius plantæ odorem, quem cum Solanis communem habet. Hæc Bauhinus. *(a)* Cui ſententiæ refragatur Camerarius: Habui enim (inquit) magnam copiam harum radicum, ſuperiore Anno, ac inſtar raporum paratorum ſæpè comedi, non ſine voluptate, nec ullam inde noxam ſenſi. Utinam aliquid ſomni conciliâſſent, quo ego alioqui in hac ſenectâ ſæpè deſtituor. Valdè in ſolum pingue injectum ſeſe propagãt, ſed radices, quas per hyemem volumus retinere, tantùm in fictili terrâ ſunt reponendæ, & in aliquod conclave, ubi frigus non penetrat, reponendæ, ac primo vere rurſum plantandæ. (*b*) Ad caulis exortum, radices plures, fibroſæ, oblongæ, albicantes, per terram ſparſæ, quandoque in profundum deſcendentes, cui aliæ tuberoſæ radices adnaſcuntur, ita ut plantam hyeme verſus erutam, ultra

quadraginta (alii 50. notarunt) tubera diverſæ magnitudinis notaverimus. Ex ramis etiam reclinatis, terrâque tectis, Burgundi propagare ſolent, quo plura tubera acquirant. Florent apud nos, in Iunio, & ſæpè ad Autumnum uſque & à primis pruinis offenduntur. Ex inſula Virginea primùm in Angliam, inde in Galliam, aliasque regiones delata eſt. Italis Tartuffoli, quo nomine & tubera nominare ſolent, dicitur. Germanis Grüblingbaum/ id eſt, tuberum arbor dicitur. (*c*) Communiter apud nos Erd-öpffel. Libavio Rapæ papales. (*d*) Indi radicibus panis loco utuntur; radicem evulſam ſolique expoſitam ſiccant, ſiccatam in partes diffringunt, ex quibus edulium Chunno nuncupatum admodum diu durans conficiunt. Papas, adhuc verò viridis, interdum verò vel cocta, vel aſſata manducatur. (*e*) Sic noſtrates aliquando tuberum modo, ſub cineribus aſſant, & cuticula ablata cum pipere comedunt: alii aſſatas & mundatas, in taleolas diſſecant, & jus pingue cum pipere affundunt, & comedunt, ad Ven. excitandam: alii & tabidis utiles volunt, cum bonum alimentum præbeant: non minus, quàm caſtaneæ & paſtinacæ alunt & flatulentæ ſunt. Relatum mihi, nunc apud Burgundos, harum radicum uſum interdictum, perſuaſi earum eſu LEPRAM cauſari & Artiſcokos Indicos vocari. (*f*)

a. c. f) *l. 5. prodr. c. 1.* b) *Ciſt. med. ep. 87. Doldius ib. ep. 256.* d) *l. 2. batrach. ſchol. ad c. 10.* e) *Acoſta hiſtor. Ind. l. 3. c. 20. l. 4. c. 17.*

XCV.

XCV.

Quomodo plantæ virides & pulchræ ſint aſſervandæ, & exſiccandæ.

Narrabat mihi Adrianus Spigel, Medicus, ſe in diverſis Italiæ locis plantas inquiſiviſſe, & ſemper habuiſſe ſecum ruſticum indigenam, qui & ſarcinas geſtârit & alia. Inter cætera igniarium habuiſſe ſemper & gluten paratum. Inventâ igitur plantâ aliquâ, ſubitò juſſiſſe hominem ſuum ſuſcitare ignem, & gluten facere fuſile, tùm verò plantam viridem & humidam, ut à matre terrâ accepiſſet, ſe agglutinaſſe & retinuiſſe omnes colorem ſuum genuinum. Oſtendebat etiam non paucas, hoc modo ſervatas, quæ ſatis videbantur pulchræ. 2. Noribergæ vidi ſæpè filiam herilem ita ſiccare. Accipiebat patinam ſtanneam, ex illo genere, quas vocamus Zerlegteller, faciebat ſtratum ex arenâ (horologiorum) tenuiſſimâ, & imponebat flores ſuos benè explicatos quibus iterum inſternebat arenam eâ copiâ, ut flores ipſi non apparerent. Ita exponebat ſoli, & poſt paucos dies eximebat pulcherrimos. 3. Ope aquæ chryſulcæ ſervantur garyophylli noſtri hortenſes & roſæ & alia tàm vegeta, ut ſi adeſſet illis mollities illa, quam habent virides, affirmaretur pro certo, ex plantâ ſuâ jam decerpta eſſe. (*a*) Nos hoc modo experti ſumus & aliquam veritatis partem invenimus. Roſarum calyces nondum dehiſcentes ſed tumentes in harundinem immiſimus (oportet enim roſæ ſint juxta plantatæ) internodia harundinis leviter ſcindimus, & aperto è latere foramine, conſtrictâ vinculis fiſſurâ ne hiſceret, diu aſſervavimus. (*b*)

a) *Hoff-*

a) *Hoffman. ep. Hornung. ad Schnitz. 201.* b) *Porta mag. natur. l. 4. c. 2. Mirald. centur. 3. 27.*

XCVI.

Herba viva, foliis polypodii, admiranda planta.

Herba viva dicitur, eò quòd ſi eam quis apprehendere cupiat, folia illicò contrahat, & ſub tenues ramulos recondat, ſi verò quis apprehendat, ſubito licet, adeò marcida conſpiciatur, ut exſiccata exiſtimetur; attamen ſi quis manum retrahat, illicò nitorem recuperat: & toties marceſcit, aut revireſcit, quoties comprehenditur, aut manus ab eâ retrahitur. *(a)* An Æſchynomene Apollodori apud Scaligerum? *(b)*

a) *Baubin. pin. th. botan. l. 10 ſ. 2.* b) *exerc. 181. 28.*

XCVII.

Ἀντιπαθείας *exemplum, de Fragis.*

De ſeipſo olim commilito quidam meus retulit. Is quoties fraga comediſſet, imprudens in cutaneum quendam affectum ſubitò incidit, in quo tumor, rubor, pruritusque totius cutis, perinde ac ſi ſcabie ſicca laboraret, quæ tamen cutis defædatio, paucis diebus rurſus evanuit. Primò ſenſit hanc affectionem, cum dono miſſa fraga vino generoſo & ſaccharo conſperſa, abſumpſiſſet, putans venenum ſibi datum. Sed poſtea cum idem pateretur ex fragis, ſuâ manu lectis, idque ſæpius, agnovit ἀδυναμίαν. Multa nimirum inter abdita latent, quæ hominum nequeunt capi ingenio. Veriſimile eſt, faſtidiſſe fraga matrem prægnantem, & inhorruiſſe conſpecta aliqua re abſurda aut

aut abominabili in ipſis. Quid ſi morticinam, aut morbum ejusmodi conſpectum ob ſimilitudinem ad fraga retuliſſet, & affectionem talem impreſſiſſet nato, ut comeſtis fragis perinde pateretur? Ita quidam abſtinebat à columbis aſſis, quod ſenem quendam excarnificatum ita rugoſum vidiſſet. Veneni vim in eo habuerunt fraga, idque ratione nutritioni deſtinatorum membrorum tantùm. Natura verò robuſta infectos ichores ad cutem rejecit, quibus abſumtis abolitum fuit malum. Eodem modo aliis fuêre venenum, malæ, roſæ, ova, caſſia &c.

Libav. de antipath. p. 157. 158. 159.

XCVIII.

Ambulantes in arena, cur celeriter progredi nequeant.

Qui in arenâ ambulant, celeriter progredi non valent, ſed ſemper decidunt, quia pedibus nulli rei inniti poſſunt, ideoque animali currenti aut ſaltanti fulcrum eſt terra: piſcium natantium pinnis aqua ſubjicitur, tanquam quieſcens ſuſtinens motum, volatilium alis pars aëris commota & denſata dat ſuſtentaculum.

Ariſtot. de mot. anim. c. 1.

XCIX.

Apum induſtria, juſtitia, cura, munia.

Apes conſtituta quadam Reipublicæ forma, ſibi Regem deligunt, qui corporis proceritate & formæ præſtantia reliquis antecellat: alis inſignitur brevioribus, cruribus rectis, inceſſu graviore, & quodam ceu

diadematis & coronæ regiæ loco: aculeo vel caret, vel non utitur, quo reliquæ pro armis inſtructæ ſunt. Nunquam ſolus extra alvearia progreditur, ſed ſtipatu regio cinctus, reliquo inſequente comitatu, nec niſi cum toti agmini incumbunt foris negotia, progreſſum illum multo fremitu & bombo tubarum tanquam cantu præſignificant & accedunt: quæque propiùs poteſt Regis lateri ſe agglomerat, omnesque illum volando defeſſum ſuo corpore ſuſtinēt. Quemcunque locum Rex inſederit, illic ſtatim caſtra metantur. Ubi mori illum contigerit, non jam foris paſtum prodeunt, ſed triſtes cadaver ejus circumſtant, extra alvearia deportant, tanquam funus proſequuntur & inhumant. Tandem funebribus omnibus exſequiis magnâ pompâ peractis, alium ſibi Regem eligunt, quòd vivere ſine Rege nequeant. Ad omnia attendit, oculos in omnem partem torquet, dum reliquæ operi incæpto intendunt: atque obvolitans omnibus animos addit & moras caſtigat. Tempus ſibi ad progreſſum, paſtus causâ, ſerenum & ſudum eligunt, nam & præſagiendarum cæli tempeſtatum vim inſitam habent. Hac ſunt juſtitiâ & æquitate, ut nunquam, alicui animanti aculeo aut aliâ arte ſint moleſtæ, nec unquam ſtimulum ſuum in quenquam exerant & acuant, niſi domicilii & alvearii tuendi causâ. Interdiu ad portas vigilum & cuſtodiarum ſtationem diſponunt: de nocte tamdiu, ab opere quieſcunt, quoad una, cui id munus incumbit, uno aut altero bombo, tanquam tubæ clangore omnes excitaverit. Inde coëunt, exploraturæ cæli conditionem, quam ſi ſerenam fore præſagierint in campos & pabula prodeunt. Ergò aliæ florum faſciculos

cru-

cturibus, aliæ aquam ore, aliæ roſcidum humorem corpore exceptum in alvearia comportant. His occurrunt aliæ, quæ onera excipiunt, & in ſua loca ſtatutasque ſedes diſtribuunt, quæ in campos ad paſtum dimittuntur, juniores ſunt & graciliores. Itaque ſi tùm fortè ſuboriatur ſævior aliquis ventus, tamdiu expectant, quoad ſubſederit, & vis ejus atque impetus remiſerit. Quod ſi ſæviat diutiùs illis adverſus, lapillo ſe ſaburrant, & humiles ſupra terram volant, ne illius impetu huc illuc exagitatæ raptentur. Ad res omnes ſuas ſunt attentiſſimæ, & deſidum ſocordiam ſæpè morte ulciſcuntur: nonnullæ extruunt: aliæ extructa perpoliunt: aliæ commeatum important, miro autem artificio ſibi architechnantur fornicata illa alvearia, eaque faciunt duabus januis pervia, unâ ad ingreſſum, altera ad egreſſum comparatâ. Conveniunt unà omnes, ne inæqualitas aut in cibis, aut in labore diſſidii anſam adferat. Lauta & munda ut ſint domicilia ſua, curant, ignavos fucos, fruges conſumere & lætos aliarum labores deſtruere natos, à præſepibus arcent, quæ aculeum amiſerunt inutiles redduntur, quòd paulò pòſt illis viſcera effluant & moriantur. Dominis ſuis mirificos adferunt ceræ & mellis fructus. Gloriatur Ariſtomachus philoſophus, ſe magna cura per 58. annos apes nutriviſſe, ut illarum ſtatum conditionemque omnem magis exploratam haberet.

Paræus lib. 1. op. chir. p. 44. & ſeq.

C.

Apium murmur unde?

Apes non ſpirant, nullum enim habent ſeptum trans-

tranſverſum, quod eſt inſtrumentum motus ad ſpirandum. *Αἴρονται καὶ συστέλλουσι*: attollunt ſeſe & contrahunt: cum attollunt, dilatant alas, mox contrahunt. Itaque ſpiritus, id eſt, aër interceptus eliditur. Nec Ariſtoteles (*a*) voluit dicere, in eorum corporibus ſpiritum includi, ſed inter alas elidi. Itaque *τῇ πλήσει* id eſt, *τοῖς πτεροῖς αἴρονται*, tolluntur ipſæ alis, *καὶ στέλλονται*, non ipſæ ſolæ, ſed ipſæ cum alis. Quamquam facilè eſt intelligere unde ſit ſonus. Pueri cum eſſemus regulam lineam ſurreptam à Præceptoribus noſtris, aut coëmtam, appenſam funiculo circum agebamus, loco tubæ in belli ſimulachris, quæ ciebamus: inde ſonus edebatur mirus: ſic membranam ſi ventiles, ſonum edes: ſic aër ſectus à membranaceis muſcarum alis ſonat: à papilionum autem alis, non item: molliſſimæ enim ſunt: à crabronum alis grandior: duriores enim ſunt: à ſcarabeorum vaſtus, cruſtaceæ enim ſunt: à culicibus tenuis, acutus, anguſtæ enim ſunt. *(b)*

a) *Hiſtor. de anim. l. 4. text. 267.* b) *Scalig. in comment. ad d. l. exerc. 273.*

CEN-

CENTVRIÆ X.

Particula I.

Imperitiæ Medicorum in medendo, pœna.

SIcuti Medico imputari eventus mortalitatis non debet, ita quod per imperitiam committit; prætextu enim humanæ fragilitatis, delictum decipientis in periculo hominis innoxium eſſe non debet. (a) Ex quo conſequitur. Medicum hæc, quæ à nullo ſollicito de verâ & genuinâ reſtitutione ſanitatis, ignorantur aut ignorari debent, negligentem & contemnentem, ſi res malè cadat, ſuæ temeritati Reipublicæ nocentiſſimæ imputare, & proinde pænâ convenienti coërceri debere. Et quidem, ſi dolosè egiſſe compertum ſit, gladio ultore feriendus, tanquam ſicarius erit. Si verò per imperitiam mactaverit ægrotum, tenetur conſtitutionis Caroli V. Imperatoris, artic. 134. Der peinlichen Halß-gerichts Ordnung / cujus verba hæc ſunt. Item / So ein Artzt auß unfleiß oder unluſt / und doch unvorſetzlich jemand mit ſeiner Artzney tödtet: erfind ſich dann durch die Gelehrten und verſtendigen der Artzney / daß er die Artzney leichtfertiglich und verwegenlich mißbraucht / oder ſich ungegründter / unzuläſſiger Artzney / die ihme nit gezimbt hat / unterſtanden / und damit einem zum Todt urſach gegeben / der ſoll nach geſtalt und gelegenheit der ſachen / und nach Rath der verſtändigen geſtrafft werden: und in diſem fall / allermeiſt achtung gehabt werden / auff leichtfertige Leut / die ſich der Artzney underſtehen /

ſtehen / und die mit keinem grund gelernet haben. *(b)* Hinc removendi & ad glacialem Oceanum relegandi ſunt circumforanei, impoſtoresque illi, (Germani vocant Tyriackskrämer / Landſtreicher oder Landbeſcheiſſer) qui vicatim, ſine ullo diſcrimine (quia haberi debet ratio ætatis & complexionis, præterea non quolibet, ſed certo & trutinato tempore Medicina propinanda eſt, in tempus præterea morbi cœpti diligentiſſimè inquirendum, idque diligenter contemplandum, quæ cum negligant hi impoſtores, fieri non poteſt, quin ipſorum medicamentum potiùs noceat, quàm proſit) ſua indocta medicamenta diſtrahentes immenſam copiam nummorum corradunt, (modô illicitô & minimè à Republica benè conſtituta, cui ſalus populi ſuprema lex eſt, approbando: unde diligenter hi pollinctores à Magiſtratu ſunt obſervandi) & ſic non loculis tantùm, ſed & ſaluti hominum inſidiantur. Quatuor autem concurrere debent, ut mors non imputetur Medico, 1. eſt, ut non excedat limites ſuæ profeſſionis, quia culpa eſt, ſe immiſcere rei ad ſe non pertinenti. 2. ut ſit peritus in arte, quia imperitia culpæ annumeratur. 3. eſt, ut ſit diligens circa curam infirmi. 4. ut edoceat ægrotum de his, quæ contraria ſunt ægritudini ſuæ. Hoc ipſo enim Medicus, quòd eſt Medicus, offert & obtrudit ſuam operam ægrotantibus, ergò diligentiam exactiſſimam debet. (*c*)

a) *Ulpian. in l. e. §. 7. ff. de offic. præſ. Juſtinian. in §. 7. inſtit. de leg. Aquil.* b) *Damhaud. in prax. rer. crimin. c. 77. num. 24. & 28. Gail. l. 2. obſ. 111. num. 26. & ſeqq.* c) *Sattler. diſp. de jur. & privil. Med. th. 22. dian. aſtrol. c. 6.*

II.

Hiſtoriæ Curarum Paracelſicarum.

Paracelſicus Medicus Epilepticus curari non vult. Quendam Paracelſicum Medicum miris modis ſæpiùs excruciavit Epilepſia. Interrogatus, cur non uteretur ſuis illis certiſſimis & mirificis Medicinis, ex cranio humano, ſanguine, chelidonia, vitriolo, auro & reliquis eſſentificatis, ſalſatis, Mercuriatis, ſulphuratis &c. reſpondit, non quod olim Mahomet ille callidus, ſe non Epilepticum, ſed Enthuſiaſticum eſſe, & rapi ad colloquia Deorum, ad montem veneris, vel antrum Patricii, &c. ſed ſimpliciter, ſe nolle curari, ſed ſuo oblectari malo, quod eſt incredibile, modo ſanâ fuit mente & non inſtar illius, qui liberatus Melancholia ab amicis, pol me occidiſtis amici, non ſervaſtis, ait.

Bernh. Deſſen. de cur. paracelſ. Libav. in anti-Graman. 1. p. 715.

III.

Podagra exaſperata à Paracelſo.

D. 25. Maij A. 1570. Cum Pragæ in cubiculo Cæſareo conveniſſent Medici, Videlicet D. Julius Alexandrinus, Ego, & Nicolaus Bieſſius, acceſſit nos Generoſus Baro, D. Bertholdus à Leippa, Marſchalcus Regni Bohem. Cæſ. Maj. Conſiliarius & Camerarius: ac, cùm de Medicis ſermo eſſet, ajebat; Paracelſum, cùm primum de illo eſſet pervulgatum, poſſe ipſum curare podagricos, à Parente ſuo D. Joanne de Leippa, Marſchalco Regni Bohem. magnis ſumptibus ex Helvetiâ evocatum. Laboraviſſe autem D. Joan-

nem per intervalla: neque unquam diu lecto affixum fuiſſe. Hæſiſſe vero Paracelſum ferè per biennium Cromaviæ,& varia medicamina adhibuiſſe,ac parentem ſuum planè Arthriticum reddidiſſe, atque non multò poſt doloribus ſummis confectum vitam cum morte commutaſſe.

IV.

Paracelſus ex læſo oculo cæcum facit.

D. Bertholdum etiam, cui leviter oculus affectus fuerat, ita curaviſſe, ut ne nunc quidem eo oculo videat.

V.

Paracelſus tormina levia vertit in Epilepſiam lethalem.

Accerſitum tunc ad Nobilem in primis Fæminam, conjugem D. Baronis Joannis à Zerotin, Filiam Generoſi D. à Bernſtain: quæ neque valdè ægrotavit, cum ventris tormina haberet, neque Epileptica unquam fuit. Huic verò cum Paracelſus quædam medicamenta dediſſet, Epilepſiâ correptam & ſupra 20. paroxyſmos paſſam, eodem die expiraviſſe.

Joan. Crato à Craffthein ad Eraſt. Eraſt. diſp. contra Parac. tom. 4. p. 159.

VI.

Aliæ hiſtoriæ Paracelſicæ curationis.

Cùm ante annos amplius 30. Theophraſtus ille Paracelſus (quem multi nunc laudibus ad aſtra usque tollunt) in Auſtriam proficiſceretur, à Patritio quodam Auguſtano ex familia Langenmantelorum, vocatus eſt, ut uxorem quæ aliquandiu afflictæ valetudinis

nis fuerat, curaret. Cui cum in ſpeciem ſanitatem reſtituiſſet (nam brevi admodum poſt tempore à vivis exceſſit) ſecundum Lycum adverſus Auguſtam, deſcendens Landſpergam Bojariæ oppidum, in quo medicinam ego tunc factitabam, pervenit. Habebam tunc fortè una in domo duas matronas nobiles ægrotantes, quarum altera hydrope, altera Phtiſi laborabat. De Paracelſi adventu certior factus Ge. Raunſer Chirurgus, ſtatim Nobili D. Sebaldo à Pfeten indicat, Medicum præſtantiſſimum appuliſſe, cui ſoli morbos graviſſimos quosque curare datum eſſet. Cum adduci ad ægras Paracelſum mihi nunciatum fuiſſet, eodem ego quoque propero, non tàm ægrotantes viſitandi cauſsâ, quam ut vel experimentum, vel aliàs præclari aliquid ex eo diſcerem. Ingredienti mihi obviam fit Paracelſus Nobili comitatus, imperioſèq; ſatis interrogat, num ipſe ſim ægrotantium fœminarum prænominatarum Medicus? & quibusnam morbis eas putem affligi. Ego me conſuluiſſe eis reſpondi, ac morborum ſpecies nobili præſenti fideliter aperuiſſe, ſimulque quid de utraque ſperarem expoſuiſſe. Addidi, me nihil dubitare, quin & ipſe (ſi quidem Medicus eſſet, atque arterias exploraſſet, urinas inſpexiſſet, ſymptomata indiciaque cætera conſideraviſſet) utriuſque morbum facilè deprehendiſſet. Ad quæ tùm conticuit, meque rogavit, ut unà cum chirurgo in hoſpitium concederem, quod & feci. Cum interea dum varios ibi ſereremus inter nos ſermones, tuſſire eum ex catarrho animadvertiſſem, ac virum Medicum affectus tales dedecere obiter dixiſſem, (quod Galen. ita Medicum *(a)* inſtituát, ut ſeſe ab omni morbo, præterquam à Diaria

ſortè, ad extremum uſque vitæ præſervare poſſit) ſublato poculo, niſi hoc eſſet, vinum digito monſtrans, reſpondit. Verbum ex eo latinum extorquere nullum potui. Poſtridie neque ægrotantibus, quas curandas ſuſceperat, neque me, neque Nobile liberaliſſ. & præclariſſimo viro ſalutatis Monacum abiit. Ibi ab Aulicis deductus ad virum nobilitate inſignem, cognomento Monachum, qui tunc Ducis Bojariæ culinæ præfectus ſive Magiſter erat. Illum tùm Ducis Medici D. Panthaleon, & D. Alexander Carthauſerus, haud infeliciter decocto ligni curabant, ut manifeſtè jam inclinaret morbus. At his dimiſſis tota curatio Theophraſto commendatur. Eo in curam recepto mox unguento ex hydrargyro (quod ei Joan. Vogt, Scholæ Paracelſicæ diſcipulus, Auguſtæ tunc habitans, mihi optimè notus, concinnaverat) perſanare tentabat. Verùm Paracelſus, cum ægrotum morti jam proximum videret, pridie quàm moreretur Monaco clàm ſummo mane profugiens, in Auſtriam deſcendit, atque ita convaleſcentem, aut ex dimidio curatum culinæ præfectum illum interfecit impurus carnifex. *(b)*

a) *lib. de tuend. valet.* b) *D. Marcus Recklaus in Epiſt. ad Eraſt. Eraſt. l. 3. antipar. p. 212. & ſeq.*

VII.

Paracelſi jactantia.

Theophraſtus Paracelſus, cum vulgò in Medicorum ſcholis, tùm temporis ferè ſilentium eſſet de Chymia, & multa in præparatione Pharmacorum meliùs fieri poſſe animadverteret, ad reformandam Medicinam animum adjecit. Verùm quam reformare voluit,

luit, penè cum aliis omnibus ſcientiis evertit. Primò enim, ut Theſſalus ille, ſe ἰατρονίκην nominavit: ita hic, ad ſe perveniſſe Monarchiam omnium artium, in præfat. lib. de tinct. phyſic. ſcribere auſus eſt, ſe arcanorum Monarcham, quem omnes, qui philoſophiæ naturalis cognitionem appetant, Itali, Galli, Poloni, Germani, Philoſophi, Spagyri, Aſtronomi, ut Ducem ſequi neceſſe habeant, ejuſdem lib. c. 1. & 4. haberi voluit: & in præfat. Paragra, Avicennam, Galenum, Rhaſen, Montagnanam, Meſuen, Pariſienſes, Monſpelienſes, Suevos, Miſnios, Colonienſes, Viennenſes, & quotquot Danubium & Rhenum accolunt, Inſulas Maris, Italiam, Dalmatiam, Athenas, Græcos, Arabes, Iſraëlitas, ſe Monarcham Sapientiæ conſtitutum ſequi jubet. In præf. l. 1. de peſte, quem Nërdlingæ ſcripſit, libros ſuos, libris quatuor mille Annorum ſpacio ſcriptis præfert.

VIII.

Paracelſi in Galenicos convitia, ejusque modeſtia.

Contra paſſim Galenum, Avicennam omnesque Academicos & Medicinæ Doctores, acerbiſſimis convitiis proſequitur, & de peſtil. tract. 2. Pariſienſes, Patavinos, Monſpelienſes, Salernitanos, Viennenſes, Lipſienſes, non Profeſſores veritatis, ſed confeſſores mendaciorum, mendaces, non Doctores eſſe ſcribit. Qualia convicia in Medicos plurima paſſim in ſcriptis ſuis evomuit: quæ omnia hic recenſere non libet. Quia tamen inſigne modeſtiæ ſpecimen edidit loco modo allegato, in præf. paragr. p. 199. inte-

grum eum tranſcribere placet: Ihr müſſet mir nach/ ich nicht euch nach/ ihr mir nach/ mir nach/ Avicenna, Galene, Rhaſis, Montagnana, Meſue, &c. Mir nach/ und ich nicht euch nach/ Ihr von Paris, ihr von Mompelier/ ihr von Schwaben/ ihr von Meiſſen/ ihr von Cölln/ ihr von Wien/ und was an der Donaw und Rheinſtrom ligt/ ihr Inſuln im Meer/ du Italia/ du Dalmatia/ du Athenis/ du Griech/ du Arabs/ du Iſraelita, Mir nach/ und ich nicht euch nach: ewer wird keiner im hinderſten Winckel bleiben/ an den nicht die Hunde ꝛc. werden. Ich werde Monarcha/ und mein wird die Monarchey ſeyn/ und ich führe die Monarchey/ und gürte ewre Lenden/ wie gefält euch Cacophraſtus, diſen .... müſt ihr eſſen. Wie wird es euch Cornuten anſtehn/ ſo ewer Cacophraſtus ein Fürſt der Monarchey ſeyn wird? und ihr Calefactores werdet und Schlotfeger? wie dünckt euch/ ſo ſecta Theophraſti triumphieren wird? und ihr werdet in meine Philoſophi müſſen/ und ewern Plinium Caco-Plinium heiſſen/ und ich werde ſie/ ewern Porphyrium, Albertum &c. in meinem .... wiſchen/ mit ſambt ewer Gevatterſchafft/ das wird mir zu wegen bringen die vis mineralis und generatio mineralium, und was zwiſchen den zweyen polis ligt/ wird mein Harniſch ſein/ ewer Aſtronomy/ und Laßtaffelkunſt in Pilati-See zuwerffen/ und die Alchimey/ muß mir ewern Æſculapium, ewern Avicennam, ewern Galenum &c. Und ewere Scribenten alle in ein Alkali verſieden/ und in Reverber, biß in die hinderſten feces verbrennen/ und ſeüberer müßt ihr noch gereiniget werden/ dann das Gold durchs Fewr/ ihr müßt durch das Spießglaß/ da will ich ſehen/ wie ihr und ewer König gehn Boden ſetzen/ und über den

Tuff-

Tufftſtein will ich euch pallieren laſſen: und die Tugendt/ als die vierdte Saul wird auß euch ein groß Spectacul machen/ deñ die Juriſten über keinen Malefactorem erdacht haben/ &c. Et ut omne odium ſuum erga antiquam Medicinam declararet, & aſſeclarum ſuorum in Medicos alios odium accenderet, nec Luthero inferior videretur, Canonicum Avicennæ volumen contemptim exuſſit, ut refert Jac. Curio Hofemianus, in Hermotimo.

Plura de Paracelſ. genere, vita, Praeceptoribus, conviciis, blaſphemiis &c. Vide Sennert. de Chym. cum Ariſt. & Gal. conſ. & diſſ. c. 4. Döring. de Med. & Med. l. 1. ſect. 5. claſſ. 2. c. 5.

IX.

Imperatoris D. Ferdinandi de Paracelſo judicium.

Imperator D. Ferdinandus, quem à maledicentia & falſitate alieniſſimum fuiſſe ſciunt omnes boni, Paracelſum mendaciſſimum & impudentiſſimum impoſtorem, qui cum doctis hominibus nunquam converſari voluerit, nominavit. Imperator bis illum accerſivit, & cum reſponderet, ſe non velle cum Doctoribus colloqui, Doctores ſibi poſſe reſervare ſua, ſe non cupere eos docere, nec ab iis diſcere, nunquam deinceps voluit ad ſe admittere. Hæc non ſolùm ego, verùm etiam D. Julius Alexandrinus ſæpè audivit. Audivi etiam ab iis, quibus in Pannonia & Auſtriâ notus fuit, perpaucos & ferè nullos curaſſe.

Crato in ep. ad Eraſtum. Eraſt. tom. 4. anti. Parac. p. 160.

X.

Quidam ſumpto medicamento Chymico paulò poſt expiravit.

Vicini montes nivibus prægnantes, monſtrum aut potiùs carnificem pepererunt, qui præpotentem & crudeliſſimũ illum hoſtem humani generis, Arthritidem videlicet, domare, aliaque mira ſe præſtare poſſe, impudentiſſimè jactare auſus eſt. Inter monticolas & ruſticolas tympaniſtam & tibicinem hactenus egit, & etiamnum agit, ſed poſtquam à Vulcano edoctus fuit, ut ipſius induſtria ex margaritis & lapidibus precioſis, ut ille aſſerit, medicamenta precioſiſſima præparare poſſit, Bernam quoque venit, ubi imperitiæ & temeritatis ſuæ ſpecimen ſingulare & lamentabile edidit, hoc modo. D. Joan. Franciſcus Rex, Pharmacopola, optimus & probus Senex, cùm per dies alioquot dolore chiragrico laboraſſet, malitioſus ille Agyrta (qui antea aliquoties medicamenta in ipſius officina emerat) ad ipſum ſe confert, & ut horum impoſtorum mos eſt, futilia ſua & vana ad cælum uſque extollit. Probus ille vir, vanis iſtis perſuaſionibus aut potius diabolicis incantationibus hujus nebulonis commotus, 1. die febr. A. 1620. circa 7. matutinam, potiunculam, quam ex margaritis aliisque lapidibus precioſis, ô nefandum ſcelus! arte vulcaniâ præparatis, conflatam eſſe ajebat, ab imperitiſſimo iſto nebulone ſumit. Quid fit? ſumtâ potione, protinus vires totius corporis diminuuntur, & paulò pòſt ita deficiunt, ut intra horas circiter 3. poſtquam pituitæ nonnihil evomuiſſet, viſum, auditum, lo-

loquelam, motum item & ſenſum amiſerit, & ſequenti die, cum ipſum inviſerem, punctiones acicularum non ſenſerit, atque in hoc vitæ ſtatu placidè obdormivit, cùm poſt ſumtam potiunculam vix 40. horas vixiſſet.

G. Fabric. obſ. l. 5. obſ. 37.

XI.

Mercurius vitæ, evadit Mercurius mortis.

Matronam Solodurenſem aſthmaticam & decrepitam, cùm Mercurium vitæ ab Empirico ſumſiſſet, eadem die extinctam fuiſſe, à viris fide dignis Soloduri mihi ſæpius relatum eſt.

Id. cent. 3. obſ. p. 548.

XII.

Magiſterium Perlarum corrodit ventriculum.

D. Woyſelius ſenior mihi narravit, Epiſcopum Uratislavienſem, Caſparum Logum, Magiſterium Perlarum, perſuaſum à fratre, ſæpè porrectum à Paracelſiſta quodam bibiſſe, atque demortuo tunicas ventriculi nigras & corruptas apparuiſſe. Eodem eventu uſam eſſe Marchionis Joannis Conjugem, in quâ ventriculi tunicæ planè fuerint eroſæ. Rarum certè ullum vitrum, in quo aſſervatur tàm eſt firmum, quin erodat, & in cinerem convertat. Longum eſſet omnia iſta perſequi, quæ impertiſſimè de gemmarum atque auri diſſolutione dicuntur.

Crato in Ep. à Scholtzio ed. ad Monav. 163.

XIII.

XIII.

A medicamento Chymico & Medicus & Ægrotus extincti.

Ante Annos 20. Medicus quidam Tononæ in Sabaudia ad lacum Lemannum medicinam faciens, cum calculoſo cuidam medicamentum chymicum ad calculum conterendum & expellendum exhibere vellet, æger verò, à Medicamentis Chymicis omninò alienus, id recuſaret, poſtridiè in duplâ quantitate id adfert Medicus; & ut æger majori cum fiducia eo uteretur medicamento, partem unam ipſemet Medicus ſumſit, alteram ægro ſuo obtulit. Ambo cum hauſiſſent, ſimul etiam intra paucos dies vitam cum morte commutarunt.

XIV.

Quidam ex Antimonii uſu Herniam ventriculi contraxit.

Trutinarius quidam, Coloniæ Agrippinæ, cum ante Annos 17. potiunculam ex Antimonio ab Empirico, & rerum Medicarum imperitiſſimo homine paratam ſumſiſſet, tàm vehementer & impetuosè agitatus & commotus ipſius fuit ventriculus, ut herniam ventriculi inde contraxerit, qua etiam nunc non ſine maxima moleſtia laborat, ut ego, cum ipſum aliquando inviſerem, ipſemet vidi. Quotiescunque enim corpus inflectit, ventriculus non ſine moleſtia, veluti in ſaccum excidit.

XV.

Antimonii uſu quidam extinctus.

Ante annos 14. D. Eleaſar Perialdus, in Schola Lau-

Lauſannenſi Philoſoph. Profeſſor, cum ſibimet præter Conſilium D. Alberti Roſcii, Medici celeberrimi, ſimul & mei ipſius bolum ex Antimonio (quod paulò antè ſe Lutetiâ attuliſſe, ibidemque à D. Quercetano paratum fuiſſe, ajebat) paraſſet, & ſumſiſſet, parum abfuit, quin eadem die, animam unà cum excrementis evomeret: tàm vehemens & impetuoſa, per ſuperiora ſimul & inferiora ſequuta eſt operatio, quæ per totam diem duravit. Sequenti nocte doloribus maximis brachiorum & crurum ſimul & convulſionibus (propter evacuationem maximam & ſiccitatem nervoſarum partium) lipothymia & virium proſtratione (propter defectum ſpirituum vitalium & humidi radicalis) correptus fuit. Ego cum prædicto Medico circa horam 2. noctis accerſitus cum eſſem, protinus ſeq. potiunculam exhibuimus. Rec. Confect. Alkerm. drachm. ſem. Theriac. opt. ſcrup. un. C. Cervi uſt. & præp. ſcr. ſem. aq. Cinam. Unc. un. bugloſſ. unc. c. 2. miſc. f. potio. Juſcula caponum & carnis vervecinæ, nec non alia, quæ partes nobiles corroborant & humidum radicale, ſpiritusque vitales inſtaurant, præſcripſimus. Brachia, crura ſimul & ſpinam dorſi. ſeq. linimento calidè inunximus. Rec. ol. amigd. d. lil. alb. viol. ana. unc. un. ol. lumbr. vulp. pingued. hum. & urſ. ana. Unc. 2. miſce. Hôc linimento de hora in horam, prædictis partibus inunctis, remiſerunt quidem dolores, nihilominus tamen intra paucos dies animam Deo piè placidèque reddidit; Tum quia humidum radicale, violentiâ medicamenti ita abſumtum & evacuatum erat, ut refici non poſſet, tùm etiam quia propter violentam attractionem medicamenti, à circumferentia

tia ad centrum inflammatio in Epate oborta fuerat.

Fabric. cent. 3. obſ. p. 551. 550. 548.

XVI.

A poto Antimonio auditus deperditus.

Biennium eſt, cum nobilis quædam Matrona Bernenſis, adhuc juvenis & optimo corporis habitu prædita, de dolore aliquo gravativo ventriculi, ex cruditatibus orto conquereretur, & ob id Medicum in conſilium vocaſſet, protinus ipſi potiunculam pro tribus doſibus, in crepuſculo matutino ſumendis præparavit. Cùm primum hauſtum ſumſiſſet, ſequutus eſt vomitus maximus & frequens. Sequenti die ſecundum hauſtum tàm violentæ & frequentes ſequutæ ſunt vomitiones, ut parùm abfuerit, quin vitam cum morte commutaret. Circa veſperam ceſſantibus vomitionibus paulatim reſtituta fuit & evaſit: tertium enim hauſtum, qui procul dubio ipſam jugulaſſet, non ſumpſit. Inter vomendum autem, quòd notandum, cùm tinnitus doloroſus aurium ſuperveniſſet, auditum amiſit. Medicus nonnulla auribus inſtillavit, quorum beneficio auditum ſiniſtræ auris recuperavit: auditus verò dextræ, ex quo antea quoque laboraverat, feliciter tamen reſtituta fuerat, hactenus reſtitui non potuit. Arbitror enim in ipſis violentiſſimis vomitionibus membranam tympani, præcipuum inſtrumentum auditus, diſruptam dilaceratamque fuiſſe. Si enim ſurditas, ut in vehementiſſ. vomitionibus fieri conſuevit, ex viſcido aliquo humore, circa prædictam membranam collecto procederet, maximus procul dubio adeſſet tinnitus.

nitus.

nitus. At hîc ferè nullus. Vomitorium autem nihil aliud, quam vinum infuſionis vitri Antimonii fuiſſe, indicat guſtus ipſe. Nihil aliud enim, quàm vinum purum ſe bibere putabat ægra. Sœviſſimus deinde vomitus, uti & lipothymiæ, aliaque ſymptomata, quæ ſupervenerunt, id teſtantur.

XVII.

Mentis alienatio poſt ſumtum Antimonium.

A. 1619. Empiricus quidam idiota & temerarius, hîc in vicinia Medicinam, aut potius nequitiam ſuam exercens, Matronam quandam Solodurenſem de dolore capitis conquerentem, vomitorio ſuo, ſibi in omnibus ægris familiari, ad cymbam ferè charontis deduxit. Evaſit enim quidem, ſed facta eſt planè fatua. Lectum non egrediebatur: nec loquebatur, niſi interrogata, cibum & potum nunquam petebat: eſurienti tamen ſi offerebatur, cum voluptate comedebat, ſin minus, renuebat. In excretione excrementorum eundem obſervabat ordinem. Noctu erat quieta, interdiu ſimiliter, præterquam quod continuò ſtrophiolum aut linteum aliquod complicaret, & explicaret denuo, repetitis vicibus: feſtucas item & floccos ex culcitris extraheret & colligeret. Sed admiratione dignum eſt, adeò obtuſi fuiſſe ſenſûs, ut propter acrimoniam excrementorum & decubitum in dorſum, nec non negligentiam aſtantium factum eſſet ulcus ingens & putridum, circa os ſacrum, & coccigem, ad ſpinam usque, ipſam tamen nunquam de dolore conqueſtam fuiſſe. Manſit in hoc ſtatu vitæ, per menſes aliquot, maximâ tandem adhibitâ diligen-

gentia, à D. D. Scharandæo convaluit, & aliquandiu ſupervixit, & integra quidem mente.

Idem cent. 5. obſ. 12.

XVIII.

Antimonii ad purgationes pernecina vis.

Scio multos uſu ſolo Antimonii præparati granorum 4. & in ſubſtantia & infuſione alicujus liquoris, ſurſum ac deorſum graviſſimè fuiſſe purgatos & in morbos longos incidiſſe, à quibus nunquam extricari potuerunt. Novi Medicum in Republica noſtra alieno, quàm ſuo periculo cautiorem, ſimplici confidentia hoc medicaminis in ſe experiri volentem, eo inſalubritatis adactum, ut nunquam priſtinum vigorem ac corporis robur recollegerit, ſed ad extremam penè animam Antimonium deteſtatus ſit. Novi febrientes, novi Phtiſicos, arthriticos, calculoſos, leproſa ſcabie ac cutis vitiis affectos, ejuſmodi centaurica medicatione, aut verius mordicatione vomitiones vehementiſſimas, colicos dolores, diarrhæas, convulſiones, cardiacas ſyncopas frequentes, in ſumma, præmaturas mortes inductas fuiſſe. Atq; hæc omnia, quanto promiſcuè confuſeque, citra rationem Phyſicam, methodum citra demonſtrationes arte inventam, imò cum pudenda execrabilique Philargyria, ſub prætextu juſtæ mercedis, proximorumq; calamitate agitantur.

B. Deſſen. in defenſ. med. vet. contra Paracelſ. c. 40.

XIX.

Aliæ hiſtoriæ de iis, qui Stibium ſumſerunt.

Referebat mihi nuper Illuſtriſſimi Principis, Elector. & Palat. Rheni D. Oth. Henrici, & D. Friderici Medi-

Digitized by Google